BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
23 M
14 M

Digitized by Google

Digitized by Google

14-23-H-14

D. FRANCISCI

TOLETI,

SOCIETATIS IESV,

COMMENTARIA

vnà cum Quæſtionibus

IN TRES LIBROS ARISTOTELIS

De Anima;

Nunc recens in lucem edita.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, APVD IVNTAS.

M D LXXX.

Capucinorum Romæ

INDEX COMMENTARIORVM, ET QVAESTIONVM

In libros Ariſtotelis de Anima.

IN PRIMVM LIBRVM

Quæſtiones Procemiales.

An de anima poſſit eſſe ſcientia. I. fol. 1
An Phyſici ſit tractare de anima. II. 3
An Liber de anima antecedat Librum de animalibus. Quæſtio III. 5
An anima ſit ſubiectum huius libri. Quæſtio IIII. 6

Propoſitiones aliquot fide tenendæ, quibus vera debet eſſe Philoſophia conſentanea. fol. eod.

IN LIB. I. CAP. I.

IN Tex.1.Com. fol.8
An ſcientia de Anima alias vincat nobilitate & certitudine. Quæſtio V. f.eod.
In Tex.2.Com. 9
In tex.3.com. 10
In tex.4.com. eodem
In tex.5.com. 11
In tex.6.com. eodem
In tex.7.com. eodem
In tex.8.com. 12
In tex.9.com. eodem
In tex.10.com. eodem
In tex.11.com. eodem
An accidentia faciant ad cognitionē ſubſtantiæ. Quæſt. VI. 13
In Tex.12.Com. 14
In tex.13.com. Cum quinque dubijs. f.eod.
In tex.14.com. 17
In tex.15.com. eodem
In tex.16.com. eodem
In tex.17.com. 18
In tex.18.com. eodem
An Dialecticus definiat per formam. Quæſtio VII. fol.18.
An Phyſicus definiat per materiam. Quæſtio VIII. fol.19.

CAP. II.

In Tex.19.Com. f.20
In tex.20.com. eodem
In tex.21.com. 21
In tex.22.com. f.eod.
In tex.23.com. eodem
In tex.24.com. eodem
In tex.25.com. 22
In tex.26.com. eodem
In tex.27.com. eodem
In tex.28.com. 23
In tex.29.com. eodem
In tex.30.com. eodem
In tex.31.com. eodem
In tex.32.com. eodem
In tex.33.com. eodem
In tex.34.com. 24
In tex.35.com. eodem

CAP. III.

In Tex.36.Com. f.24
In tex.37.com. eodem
In tex.38.com. Cum duobus dubijs. f.eod.
In tex.39.com. eodem
In tex.40.com. eodem
In tex.41.com. 25
In tex.42.com. eodem
In tex.43.com. eodem
In tex.44.com. eodem
In tex.45.com. Vbi diſputatur de Platonis opinione de anima. 25
In tex.46.com. 26
In tex.48.com. eodem
In tex.49.com. 28
In tex.50.com. eodem
In tex.51.com. eodem

In tex.52.com. f.iod.
In tex.53.com. f.eod.
An anima rationalis per ſe moueri poſſit. Quæſtio IX. fol.28

CAP. IIII.

In Tex.54.Com. f.36
in tex.55.com. eod.
in tex.56.com. 31
in tex.57.com. eod.
in tex.58.com. eod.
in tex.59.com. eod.
in tex.60.com. eod.
in tex.61.com. eod.
in tex.62.com. eod.
in tex.63.com. eod.
in tex.64.com. 32
in tex.65.com. eod.
in tex.66.com.Cum tribus dubijs. 32
in tex.67.com. 33
in tex.68.com. eod.
in tex.69.com. eod.
in tex.70.com. eod.
in tex.71.com. 34

CAP. V.

In Tex.72.com. 34
in tex.73.com. eod.
in tex.74.com. eod.
in tex.75.com. eod.
in tex.76.com. eod.
in tex.77.com. eod.
in tex.78.com. eod.
in tex.79.com. eod.
in tex.80.com. 35
in tex.81.com. eod.
in tex.82.com. eod.
in tex.83.com. eod.
in tex.84.com. eod.
in tex.85.com. eod.
in tex.86.com. eod.
in tex.87.com. eod.
in tex.88.com. eod.
in tex.89.com. eod.
in tex.90.com. eod.
in tex.91.com. eod.
in tex.92.com. eod.
in tex.93.com. 133
in tex.94.com. eod.
in tex 95.com. 37

Finis libri Primi.

IN LIB. SECVNDVM DE ANIMA.

CAP. I.

IN Tex.1.Com. 37
in tex.2.com. eodem
in tex.3.com. eodem
in tex.4.com. 38
in tex.5.com. 39
in tex.6.com. eodem
in tex.7.com. eodem
in tex.8.com. 40
in tex 9.com. eodem
in tex.10.com. eodem
in tex.11.com. eodem
An anima ſit ſubſtantia. Quæſt. I. fol.40
An definitio animæ ſit vniuoca. Queſtio II. fol.42

CAP. II.

In Tex.12.Com. fol.50
in tex.13.com. 51
in tex.14.com. eodem
in tex.15.com. eodem
in tex.16.com. eodem
in tex.17.com. eodem
in tex.18.com. eodem
in tex.19.com. eodem
in tex.20.com. eodem
in tex.21.com. 25
in tex.22.com. eodem
in tex.23.com. eodem
in tex.24.com. eodem
in tex.25.com. eodem
in tex 26.com. eodem
An demonſtratio definitionis animæ ſit à priori. Quæſt. III. fol.52
An anima ſit in toto corpore, an verò in aliqua tantum eius parte. Quæſt. IIII. 54
An anima ſit indiuiſibilis. Quæſt. V. f.55

CAP. III.

In Tex 27.Com. 58
in tex.28.com. 59
in tex.29.com. eodem
in tex.30.com. eodem
in tex.31.com. 32
in tex.32.com. eodem
An ſint tantum tria animarum genera. Quæſt. VI. fol.60
An in vno viuente ſint plures animę. Quæſt. VII. fol.62

CAP.

CAP. IIII.

In tex.33.com. f.65
In tex.34.com. eod.
In tex.35.com. 66
In tex. 36.com. eod.
In tex.37.com. eod.
In tex.38.com. eod.
In tex 40.com. eod.
in tex.41.com. eod.
in tex.42.com. eod.
in tex.43.com. eod.
in tex.44.com. eod.
in tex.45.com. eod.
in tex.46.com. eod.
in tex.47.com. eod.
in tex.48.com. eod.
in tex.49.com. eod.
in tex.50.com. eod.
An potentia, & actus per obiecta diſtinguantũ,& definiãtur.Quæſt. VIII. 68
An potentiæ animæ realiter inter ſe & ab anima diſtinguantur. Quæſt. IX. f.70
An potentiæ vegetatiuæ inter ſe realiter diſtinguantur. Quæſt. X. 73
An generare ſimile, ſit naturaliter & perfectius opus viuentis inter omnia opera vegetatiuæ.Quæſt.XI. fol.74

CAP. V.

in tex.51.com. 75
in tex.52.com. 76
in tex.53.com. eodem
in tex.54.com. eodem
in tex.55.com. eodem
in tex.56.com. eodem
in tex.57.com. eodem
in tex.58.com. eodem
in tex.59.com. eodem
in tex.60.com. eodem
in tex.61.com. eodem
in tex.62.com. eodem
An ſenſus ſit potentia paſſiua.
Quæſt. XII. VI.

CAP. VI.

in Tex.63.Com. eod.
in tex.64.com. eod.
in tex.65.com. eod.
An ſenſus erret circa ſenſibile proprium. Com. Quæſt. XIII. fol.80
An ſenſibile cõe propriam ſenſibilis imprimat ſpeciem. Quæſt. XIIII. fol.81
An ſenſibilia communia ſenſibus exterioribus percipiantur. Quæſt. XV. 82

CAP. VII.

In Tex.66.Com. fol.82
in tex 67.com. eodem
in tex 68.com. eodem
in tex.69.com. eodem
in tex.70.com. eodem
in tex.71.com. eodem
in tex.72.com. 85
in tex.73 com. eodem
in tex.74.com. eodem
in tex.75.com. eodem
in tex.76.com. eodem
An oculus ſit ſenſorium viſus.
Quęſt. XVI. 85
An color ſit motiuus perſpicui in actu. vbi de natura coloris, quid ſit,&c.
Quæſt. XVII. fol.88
An lumen ſit corpus. Quæſtio XVIII. fol. 88.

CAP. VIII.

in tex.77.com. fol.91
in tex.78.com. eodem
in tex.79.com. eodem
in tex.80.com. eodem
in tex.81.com. eodem
in tex.82.ccm. eodem
in tex.83.com. eodem
in tex.84.com. eodem
in tex.85.com. 93
in tex.86.com. eodem
in tex 87.com. eodem
in tex.88.com. eodem
in tex.89.com. 94
in tex.90.com. eodem
in tex.91.com. eodem
An ſonus ſit qualitas præter motum.
Quæſt. XIX. fol.94
An ſonus ſit in corpore ſonante,an in corpore intercepto,aere vel aqua.
Quæſt.XX. 95
An ſonus ſit realiter in medio vſque ad auditum. Quæſt. XXI. fol.95
An Echo ſit idem numero cum ſono priori. Quæſt. XXII. fol.96
De vocis natura,cauſis, & ſignificatione.
Quæſt. XXIII. fol.97

CAP. IX.

in tex.92.com. eodem
in tex.93.com. eodem
in tex.94.com eodem
in tex.95.com. eodem
in tex. 96 com. eodem
in tex.97.com. eodem

in

In tex.98.com. eodem
In tex.99 com. eodem
In tex.100.com. eodem
An homo tactu vincat animalia omnia, non tñ olfactu. Quæſt. XXIIII. fo.98
An odorum ſcientia bene per ſapores tradatur. Vbi & de natura odorum. Quæſt. XXV. fol.100
An ſenſorium olfactus ſit proceſſus mamillaris. Quæſt. XXVI. fol.101
An odor ſit realiter in medio. Quæſt. XXVII. fol.101

CAP. X.

In Tex.101.Com. fol.102
In tex.102.com. eodem
In tex.103.com. eodem
In tex.104.com. 103
In tex.105.com. eodem
An guſtus differat à tactu. Quæſtio XXVIII. fol.103
An dulce & amarum ſint extremi ſapores. Vbi de natura ſaporis, ac de eius ſpeciebus agitur. Quæſt. XXIX. fol.104

CAP. XI.

In Tex.106 Com. fol.105
In tex.107.com. eodem
In tex.108.com. eodem
In tex.109 com. eodem
In tex.110.com. eodem
In tex.111.cum. eodem
In tex.112.com. eodem
In tex.113.com. eodem
In tex.114 com. 106
In tex.115.com. eodem
In tex.116.com. eodem
In tex.117.com. eodem
In tex.118.com. eodem
In tex.119.com. eodem
In tex.120.comr eodem
An caro ſit tactus ſenſorium. Quæſt. XXX. fol.106.
An in tactu ſit medium extrinſecus neceſſarium. Quæſt. XXXI. fol.108
An tactus ſint plures. Quæſt. XXXII. fol. 109.

CAP. XII.

In Tex.121.Com. fol.110.
In tex.122.com. 111
In tex.123.com. eodem
In tex.124.com. eodem
In tex.125.com. eodem
In tex.126.com. eodem
In tex.127.com. eodem
An ſint ſpecies. Quæſt. XXXIII. f.111
An ſpecies ſint diuiſibiles. Vbi de eorũ tota natura agitur. Quæſt. XXXIIII. f.113

Finis libri Secundi.

IN LIBRUM TERTIUM DE ANIMA.

CAP. I.

In Tex.128 Com. f.116
In Tex.129.Com. 117
In tex.130 com. eodem
In tex.131.com. eodem
In tex.132.com. eodem
In tex.133 com. eodem
In tex.134.com. eodem
In tex.135 com. eodem
An tantùm ſint quinque ſenſus exteriores. Quæſt. I. fol.117.
An ſenſus exteriores indigeant medio. Quæſt. II. fol.118

CAP. II.

In Tex.136.Com. f.120
In tex.137.com. eodem
In tex.138.com. eodem
In tex.139.com. eodem
In tex.140.com. eodem
In tex.141.com. eodem
In tex.142.com. eodem
In tex.143.com. eodem
In tex.144.com eodem
In tex.145.com. eodem
In tex.146.com. eodem
In tex.147 com. eodem
In tex.148.com. eodem
In tex.149.com. eodem
An ſenſus exteriores percipiant ſuam ſenſationem. Quæſt. III. fol.122
An vehemens ſenſibile deſtruat ſenſum. Quæſt. IIII. fol.125
An ſenſus communis ſit in corde. Quæſt. V. fol.124.

CAP. III.

In tex.150.com. f.126
In tex.151.com. 126
In tex.153.& 154.Com. 127
In tex.155.com. 127
In tex.156.com 127
In tex.157.com. 127
In tex.158.com. 127.
In

In tex.159.com. 117
In tex.160.com. 118
In tex.161.com. 128
In tex.162.com. 128
An phantaſia ſeu imaginatio diſtinguatur à ſenſu communi. Vbi & de numero ſenſuum internorum, ipſorum organis, & operationibus. Quæſt. VI. f.128
An in parte ſenſitiua ſit aliquid rationis. Quæſt. VII. fol.130.
An formicæ, & apes habeant imaginationem. Vbi & de imaginationis gradibus, ac perfectione. Quæſt. VIII. f.131

C A P. IIII.

In tex.1.Com. f.132
In tex.2.com. 133
In tex.3.com. eodem
In tex.4.com. eodem
In tex.5.com. eodem
In tex.6.com. eodem
In tex.7.com. 134
In tex.8.com. eodem
An intellectus ſecundum ſe ſit pura potentia. Quæſt. IX. f.134.
An intellectus poſſibilis ſit potentia animæ: vel quod in idem recidit) An Intellectus poſſibilis ſit informans, an ſubſtantia ſeparata. Quæſt. X. f.136
An intellectus ſeipſum intelligat. Quæſt. XI. f.138
In tex.9.Com. eodem
In tex.10.com. 141
In tex.11.com. eodem
In tex.12.com. eodem
In tex.13.com. eodem
In tex.14.com. eodem
In tex.15.com. eodem
In tex.16.com. 142
An ſingulare ſenſibile Intellectu percipi poſſit. Quæſt. XII. f.142

C A P. V.

In tex.17.Com. f.142
In tex.18.com. eodem
In tex.19.com. 144
In tex.20.com. eodem
An ſit Intellectus agens. Quæſt. XIII. fol. 144
An Intellectus agens ſit ſubſtantia ſeparata. Quæſt. XIIII. f.147
An rationalis anima ſit immortalis ſecundum Ariſt. Quæſt. XV. f.148
An ſecundum philoſophiam anima rationalis ſit immortalis. Quæſt. XVI. f.152
An Anima rationalis producatur à virtute ſeminali: ſeu (quod in idem recidit) An educatur de potentia materiæ. Quæſt. XVII. fol.160
An animæ intellectiuæ ſint inter ſe æquales. Queſt. XVIII. fol.161

C A P. VI.

In tex.21.Com. f.163
In tex.22.com. eodem
In tex.23.com. 164
In tex.24.com. eodem
In tex.25.com. eodem
In tex.26.com.

C A P. VII.

In tex.27.com. f.164
An cōpoſitio Intellectus ſit vnicus ipſius actus. Quæſt. XIX. fol.164
An Quid eſt, ſit obiectum primum Intellectus. Quæſt. XX. fol.165
In tex.28.Com. 167
In tex 29 com. eodem
In tex.30.com. eodem
In tex.31.com. eodem
In tex.32.com. eodem
In tex.33.com. eodem
In tex.34.com. 168
In tex.35.com. eodem
In tex.36.com. eodem
An ſint ſpecies intelligibiles neceſſariæ. Quæſt. XXI. fol.168
An intelligere ſit pati formaliter. Quæſt. XXI. fol.170
An Intellectus in corpore percipiat Intelligentias. Quæſt. XXIII. fol.171

C A P. VIII.

In tex.37.Com. f.172
In tex.38.com. eodem
In tex 39.com. 173

C A P. IX.

In tex.40.Com. f.173
In tex.41.com. eodem
In tex.42.com. eodem
In tex.43.com. 174
In tex.44.com. eodem
In tex.45.com. eodem
In tex.46.com. eodem
In tex.47.com. eodem
An ſit bona diuiſio potentiarum, in rationalem, & irrationalem. Quæſt. XXIIII. fol. 174

C A P. X.

In tex.48.com. f.175
In tex.49.com. 176

in

In Tex. 50. Com. f.eod.
In tex. 51. com. f.eod.
In tex. 52. com. f.eod.
In tex. 53. com. f.eod.
In tex. 54. com. f.eod.
In tex. 55. com. f.eod.
Quod ſit inſtrumentũ motus animalium. Vbi etiam tria alia dubia de potentijs motiuis tractantur. Quæſtio XXV. fol. 177

CAP. XI.

In Tex. 56. Com. f. 178
In tex. 57 com. f.eod.
In tex. 58 com. f. 179
An appetitus ſit potentia animæ. Vbi quid & quotuplex appetitus, ac de eius paſſionibus. Quæſtio XXVI. fol. 179
An ſit alius Appetitus præter naturalem, & ſenſitiuum. Quæſt. XXVII. fol. 180

CAP. XII.

In Tex. 59. Com. f. 181
In tex. 60. com. f.eod.
In tex. 61. com. f. 182
In tex. 62. 63. com. f.eod.
In tex. 64. com. f.eod.
In tex. 65. com. f.eod.

CAP. XIII.

In tex. 66. com. f. 183
In tex. 67. com. f.eod.
In tex. 68. com. f.eod.

FINIS LIBRI TERTII DE ANIMA.

Laus Deo, & Domino noſtro Ieſu Chriſto; & Virgini Sacratiſſimæ Mariæ, eius matri glorioſiſſimæ.
Amen.

D. FRANCISCI TOLETI SOCIETATIS IESV COMMENTARIA,

Vnà cum Quæſtionibus,

IN ARISTOTELIS LIBROS *De Anima*.

QVÆSTIONES PROOEMIALES.

CVM in omnibus alijs Philoſophiæ partibus exponẽdis, aliqua, quę ipſam rem tractãdam magis illuſtrant, merito præmitti ſoleant: multo potiori profectò iure hæc eadem in tractatione de Anima, quæ non ſolum dignitate, & certitudine, ſed etiam vtilitate, neceſſitate, iucunditate, ac ipſa difficultate (id quod tot magnorum Philoſophorum commentaria indicant) omnes Philoſophiæ partes ſuperat, præſtare diligentiſſime debebimus.

De quibus primo agendum eſt.

Quatuor igitur nobis in præſentia diſcutiẽda ſunt. Primum, an de anima poſſit eſſe ſcientia: quam poſtquam eſſe oſtenderimus, diſcutiemus cuius artificis ſit talem tradere ſcientiam, an Phyſici, an Metaphyſici, an cuiuſuis alterius: quod ſi Phyſici munus id eſt, tertio tractabitur, in qua Phyſicæ parte, & loco hæc tractatio ſit collocanda: & tum quartò, quod ſit huius tractationis obiectum, & materia. poſtea ad Ariſtotelem veniemus.

An de anima poſſit eſſe ſcientia. Quæſt. I.

NOn hoc diſputamus, vt inter Peripateticos aliqua elucidetur controuerſia: omnes enim cõueniunt ſcientiam eſſe de anima: at vt id explicetur magis, in diſputationẽ adducimus. Videtur igitur non poſſe de anima eſſe ſcientiam.

Prima ratio ad partem negatiuam.

Primò: anima non eſt ſenſibilis per ſe, nec per accidens: ergo non eſt ſcibilis. Cõſequentia eſt nota: quia noſter Intellectus, nihil intelligit, niſi quod aliqua via ſub ſenſum cadit, vt dicitur primo Poſter. cap. 14. Antecedens probatur. primo, cùm ſit ſubſtantia, non eſt per ſe ſenſibilis: ſenſus enim primò accidẽtium eſt. Quòd autem non ſit per accidens, oſtendo: quia id eſt per accidens ſenſibile, quod ſubijcitur accidentibus: at anima cùm non ſit compoſitum, ſed compoſiti pars, non ſubijcitur ipſis: non ergo vllo modo ſenſibilis.

Secundò: ſi de anima eſſet ſcientia, ſequeretur, quòd idem eſſet ſpecies, & ſcitũ: nam 2.

nam ipſa cognoſceret, & de ipſa eſſet cognitio: at hoc non hominibus, ſed Intelligentijs videtur conuenire: vt ſint cognita & cognoſcentia; ergo non eſt ſcientia de anima.

Tertia. Tertiò, anima eſt quædam forma ſubſtantialis: ſed de alijs formis non eſt ſcientia per ſe: non enim de formis elementorū eſt alia ſcientia, quàm de elementis, nec de miſtorum formis, quàm de miſtis: ergo nec de anima.

Quarta. Tandem quartò, Scientia eſt de aliquo toto, & ſubiecto: at anima non eſt ſubiectum, ſed ſubiecti pars: non ergo eſt de ipſa ſcientia.

Primum fundamētum quæ ſit via indagandi formā ſubſtātialem. Hæc ſunt argumenta. pro quorum ſolutione, & rei huius maiori explicatione, ſunt aliqua prius notanda. ſitque primum fundamentum Phyſico viam maximè cōmunem indagandi formas ſubſtantiales eſſe per operationes, proprietates, affectiones proprias compoſitorum, quę ſenſibus percipiuntur: cum enim iſta à forma dimanent, optimè & certo in ipſius cognitionem dirigunt intellectum: vnde Philoſophi per operationes, & proprietates formę, naturam comperiunt, vt dicitur in hoc libr. text. 13. & per diuerſitatem operationum, diuerſitates etiam formarum cognoſcunt.

Triplex via p q. ſ anima cognoſcatur videlicet, motus, cognitio, figura. Prima via quomodo cognoſcatur ex motu. Sunt igitur tria, quæ nobis animam eſſe indicant. Per ea enim, quę ſenſum in compoſitis percipiuntur, anima latens cognoſcitur: iſta autem ſunt, motus, cognitio, figura. Circa motionem nota, tripliciter compoſita ſenſibilia ſe habere ad motionem: quædam enim mouent quidem, non ſe, ſed alia: vt ignis calefacit non ſe, ſed aquam: alia mouentur, ſed non à ſe, ſed ab alio, vt graue deſcendit, at ab alio motum; quædam vero ſimul coniungunt vtrumque, & mouēt, & mouentur à ſe, ita vt operentur in ſe, & à ſe, ut animal dum progreditur; non enim ab alio externo mouetur, aliudue mouet, ſed ipſum: ſimiliter planta dum augetur. Cum igitur hæc compoſita tales ſortiantur operationes diuerſas ab alijs, ac tales non niſi à formis fluant, profecto talium formæ, alterius ſunt rationis ab alijs, & huiuſmodi vocātur animæ. vnde non aliud ſibi vult anima, quam forma, & principium primum, quo compoſita ſubſtantia & in ſe, & à ſe operatur primò. hac igitur via eſſe animam compertum eſt.

Secūda via quomodo cognoſcatur anima ex cognitione. Altera via eſt cognitio: quibuſdā enim cognitionem ineſſe per motum, qui cognitionem ſequitur, comperimus; cum autem hæc cognitio nō procedat niſi à forma: aliter enim omnia materialia cognoſcerent, quod falſum eſſe experimur, profecto tale formarum genus diuerſum ab alijs eſſe certum eſt: hocque animam vocant. De his autem duabus vijs animam cognoſcendi meminit Ariſtoteles 1. Animæ tex. 19. vbi dicit, omnes Philoſophos maximè per motum, & cognitionem, animam inquiſiſſe.

Tertia via quomodo cognoſcatur ex figura formę ſubſtātialis. Tertia via eſt, figura iſta exterior ſenſibilis. hæc enim vt alibi diximus, eſt, quæ maximæ formam ſubſtantialem comitatur, ac indicat, adeo vt aliqui Philoſophi decepti fuerit arbitrantes non aliam eſſe rei formam ſubſtantialem, quam figuram exteriorem, id quod vulgus recipit: at reuera non eſt ipſa ſubſtantialis forma, ſed ipſius comes & ſignum certum. Pro diuerſitate enim naturarum diſtinxit naturæ auctor varias figuras. vnde primo Metaphyſi. capit. 1. ob hoc laudatur viſus quod huiuſmodi ſit perceptiuus. Dicit .n. Ariſtote. quod viſus plures rerum differentias manifeſtat, quas ſane præcipue percipit per figurarum diuerſitatem.

Quō anima ex figura cognoſcat. Cum igitur per figuram liceat colligere formam, profecto in quibuſdam maximas figurarum diſtinctiones inueniemus. Nam plantæ, animalia, ac herbæ, diuerſis partium figuris ornantur, cum omnia ſint heterogenea, reliqua vero vniformem ſortiuntur figuram. Vnde colligi poteſt alterius eſſe generis illas formas, atq; ad alias ordinari operationes, taleſque animæ vocantur. His igitur præcipue vijs anima à Philoſophis eſſe ſtatuitur.

2. Funda. Tria neceſſaria, vt aliqua ſit ſciētia. Sit ſecundum fundamentum. Vt de aliquo ſciētia ſit, tria eſſe neceſſaria Logicus affirmat (loquor autem de demonſtratiua ſcientia.) Primum eſt, quòd ſit aliquod vniuerſale. Non eſt enim ſciētia ſingularium, quæ corruptibilia ſunt, vt dicitur 9. Metaphyſi. cap. 15. Alterum eſt, quòd paſſiones ei inſint, ac proprietates: has enim ſciētia inquirit, vt dicitur 4. Metaphy. cap. 1. Tertium, vt ſint cauſę, & principia, per quę de ſubiecto paſſiones oſtenduntur. Hæc tria

in.

in ſcientia eſſe, docet Ariſto. 11. Meta. cap. 6. & 1. Poſt. cap. 23.

3. Funda. duplex aīæ ſtatus, in corpore, & extra corpus ſeparata.

Sit tertium fundamentum, quòd anima intellectiua duplicem habet ſtatum: Alter eſt, cùm in corpore, ac cum ipſo coniunctas habet operationes. Alter eſt, quo à corpore ſeparata exiſtit. conſtat enim ratione naturali ipſam immortalem eſſe, ac ſine corpore poſſe exiſtere ſeparatã; & de hoc ſtatu dubium eſſe poſſit, an poſſit animæ eſſe ſcientia.

Prima cõcluſio, animam eſſe. Nota quadruplex quæſtionis genus.

His ſic ſuppoſitis ſit prima concluſio. Animam eſſe, à poſteriori, & quodam modo à priori oſtendi poteſt. Nota, quòd cum de re quatuor ſint cognitiones & ſcietiæ, An ſit, & quid ſit, quæ ſimplices dicuntur: duæ cõpoſitæ, Qualis, & propter quid ſit, concluſio dicit, de anima haberi primam ſciẽtiã ſimplicẽ, & à priori, & à poſteriori.

Quõ demonſtranda quæſt. an ſit.

Vt autem hoc intelligas, ſcito quæſtionem, an ſit, eſſe reducendam ad quæſtionem compoſitam, vt demonſtrari poſſit: reducitur autem ſumpta ſignificatione nominis ipſius, quod eſſe dubitatur. V.g. volo probare vacuum non eſſe, ſumam, quid per vacuum intelligatur, & erit quæſtio cõpoſita, ſcilicet, locum carentem corpore. Erit igitur quæſtio, an ſit locus carens corpore; quòd ſi nullum locum corpore carere probatur, probabitur non eſſe vacuum. Similiter volo determinare, an tonitruum ſit reducam ad complexum per nominis ſignificationem; Tonitruum n. eſt extinctio ignis in nube: ſi ergo oſtenditur ignis extingui in nube, probatur tonitruũ eſſe. Ita dico ſimiliter de anima; oportet enim ad ſignificationem nominis reducere. per animam enim intelligimus formam, internum principium actiuũ operationis in ſuo cõpoſito. hoc igitur demoſtrari poteſt.

Probatur cõcluſio.

Primò per ipſum compoſitum, à poſteriori. Cum enim ſit compoſita, quæ à ſe, & in ſe operantur, erit tale principium. Poteſt etiam quodammodo à priori probari. dico, Quodammodo: quia non eſt ſimpliciter demonſtratio per materiam in qua, per organicum autẽ corpus, quod eſt materia talis formæ, probatur eſſe formam operatiuam per talia inſtrumenta: hæc eſt anima.

Secunda cõcl. quid ſit anima ſciri põt ꝑ definitionem.

Secunda concluſio, ſcientia de anima definitiua habetur. Hæc cõcluſio nota eſt. non ſolùm enim animam eſſe ſcimus, ſed quid ipſa ſit definitione cognoſcimus. vtrumque enim per ipſius affectiones, & paſſiones conſequimur, vt poſtea late oſtẽdetur.

Tertia cõcluſio, de anima habetur ſciẽtia per demonſtrationem.

Tertia cõcluſio. De anima habetur ſciẽtia per demonſtrationem. Nam paſſiones ipſius definitione de ipſa oſtendimus.

Dubium, quomodo per paſſiones qd eſt & contra cognoſcamus.

Dubium eſſe poſſet, quomodo ſi per paſſiones animæ indagamus quid eſt ipſius, poſtea per quid eſt, eaſdem demonſtrare poterimus. Dico duo: (& hæc doctrina eſt etiam Philopon. 1. animæ text. 11.) Alterum eſt, quòd per aliquas notas ipſum quid eſt, inueſtigamus: poſtea per ipſum alias paſſiones occultiores oſtendimus. Alterum, quòd etiam eaſdem iterum demõſtramus per ipſum quid eſt, quia antea non cognoſcebaſ, niſi ſingulariter: poſtea vero per ipſum quid eſt cognoſcitur vniuerſale. de hoc tamen vide 1. Poſt. cap. 10. vbi late id oſtendimus.

Solutio.

4. Concl. Aīę etiam ſeparatæ habet ſciẽtia.

Quarta concluſio. De anima rationali ſeparata etiam ſcientiam habemus: quia per ea quæ habuit in corpore, aliqua licet philoſophari ex his quæ habet ſeparata. ipſam enim per ſe eſſe, & per ſe intelligere probamus: & ita etiam velle quæ intellexit, atque adeo habere intellectus, ac voluntatis operationes, & ſic etiam liberum arbitriũ habere, & ita prudenter poſſe agere, & bene & male, fortiter, cõſtanter &c. & præmium pro recte factis, vel pœnam pro male factis dum viueret, recipere, & ſimilia alia non pauca, quamuis aliqua, quę in ſeparatione habet, non euidenter conſtant, quia longe à ſenſibus diſtant. vnde Ariſtoteles ſecundò Cœli. text. 17. non ita perfecte cœlum cognoſci dicit, quia eminus eſt, non loco quidem, ſed per accidentia, quæ parum ex illo ſentimus. Sic accidentia animæ ſeparatæ ad nos non perueniunt, cum nullam operationem exerceat tunc ſeparata circa corpus, quam oculis videamus, quod intelligentia facit non ergo aliter, quam per præcedens corpus licet de ipſa intelligere, & ſcientiã accipere. Negare autem prorſus de anima rationali ſeparata eſſe cognitionem hominis, aut ſciẽtiam, eſt non conſiderantis ex ſenſibilibus inſenſibilia poſſe cognoſci, & animam non ſic eſſe abſtractam, quin in corpore præfuerit.

Solutio.

Oportet ad argumenta reſpondere. Ad

rationum in contrarium. primum, quamuis negari debeat conſequentia: non enim oportet eſſe ſenſibile
Ad 1. Prima ſolutio. per ſe, licet per accidens, vt ſit de aliquo ſcientia, ſed quòd aliquid illius præfuerit ſub ſenſu, Vnde Dei eſt ſcientia, & intelligentiarum, quæ non ſunt ſenſibiles vllo modo: at per effectus ſenſibiles cognoſcuntur, id eſt, per hoc eleuatur Intellectus ad ipſas ſubſtantias cognoſcendas, vt dicit Albertus in præſenti capit. 1. & ſic poſſet de anima dici.

2. ſolutio. Tamen dico, quòd antecedens etiam falſum eſt. anima enim eſt per accidens ſenſibilis, quia etiam accidentibus & paſſionibus ſubſtat, licet non per ſe ſed cum compoſito: vnde anima habet rationes principij talium affectionum aliquo modo ſubiecti.

Ad 2. Ad ſecundum neganda eſt ſequela ſimpliciter. Anima enim dupliciter poteſt ſe intelligere, vno modo in particulari, vt ſi ſupra ſeipſam reflectitur, ac ſe intelligit, & ſic angelus ſe cognoſcit & anima rationalis, licet imperfecte dum eſt in corpore. Altero modo in vniuerſali: dum cognoſcit enim aĩam in communi, cognoſcit etiam ſe ſub illo communi: & hoc probat tãtum argumentum. & non eſt vllum inconueniens, quo modo Dialectici dicunt, quòd idem terminus ſignificat ſe. nam iſta vox Terminus, ſignificat etiam ſe, quia eſt terminus & definitio: hoc pacto ſeipſam definit.

Ad 3. Ad tertium negãda eſt minor: eſt enim ſcientia de formis, ſed quia non habent multam difficultatem, per ſe coniungitur ipſarum conſideratio cum conſideratione compoſitorum; at anima innumeras habet per ſe difficultates diſcutiendas, præter compoſita. Idcirco ipſius eſt conſideratio peculiaris.

Ad 4. Ad quartum ſolutio eſt nota: quamuis enim anima reſpectu compoſiti animati ſit pars, at ſi per ſe cõſideretur, genus quoddam eſt, ſpecies ſub ſe habens. Sunt enim plura animarum genera, & ſpecies, vt in ipſo proceſſu hoc magis compertum erit. & hoc ſatis de prima quæſtione.

An Phyſici ſit tractare de Anima. Quæſtio II.

PRæcipua eſt difficultas hæc ac multum neceſſaria ad ea quæ dicenda ſunt poſtea. Videtur primum, quòd non ſit Prima ratio in contrarium. phyſici tractare de anima. Primo Ariſtote. 2. Phyſi. text. 3. 4. 5. docet tria, circa quę verſatur Phyſicus: naturam, ens naturale, ens ſecũdum naturam: quod idem docuit, quamuis alijs verbis 1. Cœl. tex. 1. At anima non eſt natura, nec ens naturale, nec ens ſecundum naturam: ergo non pertinet ad Phyſicum. Quòd non ſit ens ſecundum naturam notum eſt: non enim eſt operatio, aut effectio aliqua, quæ dicuntur entia ſecundum naturam. Similiter non eſt ens naturale; quia non eſt compoſita ſubſtantia. Quòd vero non ſit naturã, patet ſaltem de intellectiua, & ſenſitiua, qa non ſunt principia motus; non enim intelligere vel ſentire ſunt motus, qualis in definitione naturæ ponitur; non ergo natura ſunt. Accedat etiam Simplicius qui illo loco exiſtimat, nullo modo animam eſſe naturam.

Secundo: phyſicus agit de formis generabilibus, & corruptibilibus, vt dicitur primo Phyſic. text. 83. at anima ſaltem rationalis incorruptibilis eſt, vt dicitur 1. de Anima text. 65. & ingenerabilis, vt dicitur 2. Gen. animal. capit. 3. non enim educitur de potentia materiæ: ergo non eſt negotij phyſici. 2. Ratio.

Tertio: talis anima eſt ſeparata à materia: at de formis à materia inſeparabilibus ſolum agit Phyſicus, vt dicitur 6. Metaph. tex. 2. ergo non pertinet ad phyſicum. Maior eſt Ariſtotelis 1. de Part. cap. 1. vbi hoc argumento vtitur ad hoc idem probandũ, puta, quòd Phyſicus non de omni anima tractat. 3. Ratio.

Et facit aliud argumentum, quod poteſt eſſe quartum. Si de omni anima ageret Phyſicus, vtique ageret de omni eius potentia: ageret ergo de intellectu: ſed de hoc non poteſt, quia ageret de obiecto ipſius, ſcilicet de omni intelligibili: ſicut qui de ſenſu tractat, etiam de ſenſibili conſiderat: at illud ad Metaphyſicum ſpectat, qui de omni ente tractat: nam intelligibile eſt ens: ergo non eſt Phyſici tractare 4. Ratio.

re de anima.

5. Ratio. Quintò, omnis forma ſenſibilis, & phyſica aliquam operationem communicat materiæ, & compoſito: at intelligere ſolius eſt animę non commune corpori: ergo talis anima non eſt phyſici negotij.

Hęc ſunt argumenta dificiliora in hac parte.

Trina opinio Simpl. & Themiſt. Tres autem exiſtunt philoſophorum ſententiæ. Prima eſt Simplicij prologo Phyſicorum, & Themiſtij ibidem, qui dicunt animæ cõſiderationem eſſe mathematicam. Nota. Non intelligas, quòd velint dicere eſſe Geomætræ, aut Muſici tractare de anima: ſed quòd anima habet abſtractionem ad modum mathematicarum, ſcilicet mediam inter Phyſicũ, & Metaphyſicam: abſtractio enim mathematica eſt accidentium: at anima eſt ſubſtantia: ob id non eſt Gemetræ, vel alterius horum tractare de anima, ſed eſt quædam media ſcientia. Nam Metaphyſica agit de formis omnino ſeparatis, Phyſica de formis omnino i materia: at anima partim eſt ſeparata, partim in materia; ſeparata quidem quo ad intellectiuam, in materia quidem quo ad ſenſitiuam, & vegetatiuam.

Nota. Vnde aduerte, quòd iſti Philoſophi tractationem de anima in communi ponunt mediam, velut Mathematicam.

Scda opi. D.Th. & Auerro. Altera ſententia eſt D.Tho. & Auerrois 2. Phyſ. com. 26. & primo De partibus ca. 1. vbi dicit, quòd Phyſicus tractat de omni anima & intellectiua, & de natura cuiuſque in particulari. Dicit etiã, quòd anima intellectiua eſt vltimum, & ſupremũ, quod cõſiderat Philoſophus incluſiuè: eſt enim anima rationalis media inter Intelligentias, & formas corporales. Huius ſententiæ eſt Alex. 1. Meteor. com. 1. & Philop. in prologo de anima, & Auicenna, & Albertus, & communis eſt ſententia, & eam ſequitur Iandunus q. 2.

Tertia opinio. Tertia ſententia eſt quorundam aliorum, qui dicunt animam intellectiuam dupliciter conſiderari poſſe. Vno modo quo ad eſſe, ſecundùm quod eſt in corpore, & ſic ad Phyſicum ſpectat. Altero modo quo ad quid eſt, & ſic ad Metaphyſicũ. ſicut Intelligentiarum conſideratio quoad eſſe, pertinet ad Phyſicum: quo ad quid eſt, ad Metaphyſicum. hæ ſunt ſententiæ circa hanc difficultatem.

Pro horum exacta dilucidatione ſit primum fundamentum. Triplex eſſe genus animæ. eſt enim anima vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua. Prima in plantis, ſecunda in animalibus, tertia in homine: quarum animarum multiplicitas ex operationibus diuerſis ſumpta eſt: nam ab augmentatione ſumitur vegetatiua: quæ. n. ſe augent, vegetatiuam animam dicuntur habere: ſenſitiua à cognitione hac ſenſuũ: at Intellectiua ab intellectione: tamẽ, quia talis operatio non percipitur ita facilè, ideo ſumitur ab his externis operationib⁹ ipſam iudicantibus, vt ab ordine operationum, à politia, à gubernatione, quæ indicant altius quoddam principium ineſſe homini præter ſenſum. Primum fundamẽtum Triplex animæ gen⁹, ex operationibus, deſumptum.

Hæ igitur tres ſic ſe habent, quòd vbi eſt intellectiua, ſunt ſenſitiua, & vegetatiua: vbi ſenſitiua, ibi ſemper eſt vegetatiua, nõ cõtrà: quia in plantis vegetatiua inuenitur. Nec modò diſputo, an in homine & animali illæ animæ plures ſint re vel virtute. hoc enim dicetur poſterius. Ordo iſtarum animarum.

Sit ſecundum fundamentum, iſtæ tres animæ in vno conueniunt, in altero differunt. Conueniunt quidem, quia omnes ſunt formę informantes materiam, & cũ ea vnum per ſe facientes: quod etiam de mente Ariſtotelis eſſe probabo inferius. Vt enim reliquæ formæ cum proprijs materijs propria compoſita per ſe faciunt, ita & iſtæ. Differẽtia tamen eſt in operationibus. nã ſẽſitiua, & vegetatiua omnes operationes ſuas communicat corpori, ita vt non ſint ipſæ ſolę, quæ operantur, ſed compoſitum immediatè, quod expreſſè docet Ariſtoteles de Som. & vigil. cap. 1. vbi dicit ſentire non eſſe animæ, nec corporis, ſed totius compoſiti coniunctum: idẽ & 1. de anima tex. 66. 2. Fundam. in quo cõueniant, & in quo differant illæ tres animæ.

At intellectiua non omnem operationem communicat, ſed aliquas ſibi reſeruat, & has ſola exercet, & in ſe habet: vt intelligere, & velle, quæ in ſola anima ſubiectantur, & ab ipſa ſiunt: quod expreſſe docet Ariſtoteles 2. Gener. animal. cap. 3. vbi Intellectum dicit habere operationem, in qua non communicat corpus. Ex quo fit, quòd anima rationalis dici ſolet ſeparata & immaterialis ab operatione, quã ſola facit ſine materia quæ ſit concauſa & hoc fundamentum eſt firmiſſimum non Nota de animæ intellectiuæ operationibus ſeparatis.

ſolùm

ſolùm in Ariſtotele, ſed in veritate quam præ omnibus ante oculos habere debemus.

3. Funda. duplex animæ intellectio in corpore exiſtẽs phyſica à corpe pẽdẽs, & cõtẽplatiua non depẽdens.

Sit tertiùm fundamentum valde obſeruandum pro multis etiam quæ dicenda ſunt poſtea (ex cuius inconſideratione, vt ipſorum pace dicam, aliqui in Ariſtotele decepti ſunt) duæ ſunt apud Ariſtotelem intellectiones animæ in corpore exiſtentis: Altera phyſica, altera contemplatiua. Phyſica eſt, quæ intelligit res à ſenſibus abſtractas, tam Phyſicas, quàm mathematicas: ob id intellectio concreta dicitur, in qua anima dependet à ſenſu: ab ipſo enim abſtrahit quæ intelligenda ſunt, contemplatiua verò eſt, qua intelligit à materia remotas, puta, ſubſtantias ſeparatas, & immateriales, & in hac nullo modo à ſenſu dependet, ſed poſtea per ſe intelligit, licèt imperfectè: id quod etiam aliqui Philoſophi & Theologi admittunt.

Probatur in Ariſto. primò.

Quòd autem iſta ſit ſententia Ariſtotelis, profectò manifeſtè probatur; primò cum dixiſſet 3. de anima text. 35. intellectum intelligere in phantaſmate, & à ſenſu abſtrahere: ſubdit in tex. 36. dubium eſſe an intellectus in corpore exiſtens, intelligat intelligentias: quod poſtea ſpeculandum reliquit, vbi alium eſſe modum intelligendi docet; id enim dubium poſtea ſoluit 6. Metaph. tex. 22. vbi animam dicit eſſe in potentia ad intelligendas ſubſtãtias, immateriales, & non quidem in potentia cæcitatis; quaſi dicat, non dicitur ſic poſſe intelligere, vt cæcus, qui nunquam ad actum veniet; ſed ſicut dormiens, qui ad actum veniet.

Secundò.

Et 2. Metaphy. cap. 1. dicit intellectum noſtrum ſe habere ad ſpeculandas Intelligentias, ſiuut oculum noctuæ ad lumẽ Solis: at noctua lumẽ per ſe percipit, licèt debilitetur.

Tertiò.

Propterea 1. de partibus, cap. 1. dicit, ſi phyſica tractaret de intellectu, tractaret de omni ente. hæc conſequentia nulla eſſet, niſi Intellectus intelligeret immaterialia per ſe. ſi enim hæc confusè intelligeret, in ordine ad ſenſibilia; tunc ſequitur ex illa conſequentia ſolùm hoc, quod Phyſicus ageret de ſenſibilibus: quod nullus negat. Hanc diuiſionem intellectionis multùm obſerua in via ipſius Ariſtotelis.

1. Concl.

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Phyſici eſt tractare de anima ſenſitiua, & vegetatiua. Hæc concluſio probatur manifeſtè ex Ariſtotele lib. 1. de part. animalium. cap. 1. dicit, Phyſici eſt tractare de anima, licèt non de omni, ſed de illa, quæ à materia dependet. huiuſmodi autem ſunt vegetatiua, & ſenſitiua, quæ ex potentia materiæ educuntur, vt dicitur 2. de Gene. anim. cap. 3. idem etiam docet 6. Metaph. tex. 2.

Probatur ex Ariſt.

Ratione.

Ratio autem concluſionis hæc eſt. Phyſici eſt tractare de formis in materia ſenſibili exiſtentibus, generabilibus, & corruptibilibus, vt dicitur 1. Phyc. tex. 83. at tales ſunt animæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, vt ex locis citatis patet, & poſtea probabitur: ergo Phyſici eſt de ipſis dicere.

2. Concl.

Secunda concluſio. Phyſicus agit de anima rationali, ſi ſecundùm ſuam ſubſtantiam conſideretur.

Nota primò.

Pro huius probatione notãdum eſt primò, varios in hac re eſſe dicendi modos. Aliqui enim dicunt, quòd ſecundùm ſubſtantiam pertinet ad Phyſicum, ſed ſecundùm potentiã intellectiuam, & ſecundùm operationem intellectiuam pertinet ad Metaphyſicum. At verò hi non ſatisfaciunt dubitationi: nam qualis ſubſtantia & eſſentia rei eſt, talis eſt eius potentia, & talis operatio; & ad quam ſciẽtiam ſpectat eſſentia rei, ſpectat & operatio; qđ ſanè in omnibus apparet ſcientijs.

Tria opĩ.

2. opinio.

Ideò aliqui diſtinguunt gradus diuerſos in anima rationali, non quidem realiter, ſed ſola ratione; quia continet in ſe gradum vegetatiuum, & ſenſitiuum, & rationalem. Dicunt ergo, hi ſecũdùm gradũ vegetatiuum ſenſitiuũ pertinere ad Phyſicum: ſecundum verò gradum rationalẽ, pertinere ad Metaphyſicum. Sed his obijcitur, quòd etiam ſecundùm gradum rationalem informat corpus; nam facit non ſolùm animal, ſed hominem, hoc eſt, animal rationale, atque ideo etiam ſecũdùm illum gradum rationalem informat, & eſt forma, & pertinet ad Phyſicum. Sed aduertendum, alios diligẽtius adhuc diſtinguere rationale, & alium gradum propriè intellectiuum, vt angeli. Nam rationale propriè eſt cum diſcurſu, & vnum poſt aliud, & ex ſenſu accipiendo, ſeù ex phantaſmatibus; at intellectiuũ propriè, vt angeli, eſt ſine diſcurſu, & omnia ſimul, &

non

non ex ſenſu abſtrahendo. Dicunt ergo, animã attingere infimum illum gradum angeli ſupra rationalem gradum, quę ſcilicet in ſupremo & perfectiſſimo ſuo actu intelligit, & contemplatur ſimul eam in illo actu non vtens phantaſmate: & talem gradum animæ ſupremum dicunt eſſe intellectiuum ab inferiori rationali diſtinctum non re, ſed ratione, & animam ſub illa ratione non informare: nam facit quidem hominem eſſe animal rationale, ſed non eſſe animal intellectiuum, ſi proprie loquamur: nam hic eſſet angelus. Et ita dicunt ſecundùm hunc vltimum gradum pertinere ad Metaphyſicum, ſecundum alios tres gradus pertinere ad Phyſicum.

No. 2. differētiam, & conuenientiam animę rōnalis cum intelligētijs & aliis formis.

Sed tamen melius, & ſecurius dicendum erit, eſſe vnum ſimplicem gradũ medium animæ rationalis, in virtute continentem omnia: eſt enim anima rationalis in ſua ſubſtantia, & natura media inter intelligentias, & formas materiales. cum intelligentijs quidem conuenit, quod per ſe poteſt exiſtere abſque corpore: at ab ipſis differt, quòd intelligentia eſt completa ſubſtantia per ſe in ſpecie, non apta facere vnum cum materia: & anima eſt ſubſtãtia incompleta ex ſe apta vnum cum materia per ſe facere: & in hoc cum formis corruptibilibus conuenit: differt tamen ab eis, quòd per ſe poteſt exiſtere. vnde media eſt ſubſtantia animæ, & in confinio corporalium, & ſpiritualium poſita, ſicut illa, quæ vocantur Zoophyta, quæ ſunt media inter animalia ſenſitiua & plantas, veluti ſpongia.

Nota 3. Animam definiri debere per corpus. Ratio cõcluſionis qua & Auer. reprobatur.

Ex hoc fit vnum, quòd anima in ſui natura ſiue ſit ſine corpore, ſiue cum illo, reſpicit corpus, ac per ipſum definiri debet, eſt enim talis naturę.

Hinc ſumitur argumentũ manifeſtum. eſſe phyſicæ conſiderationis, quia per materiam definiri habet ipſius ſubſtantia, aliter eſſet angelus. Vnde melius ita dicitur, quam vt alij, qui aſſerunt, ſecundum quid ad Metaphyſicum pertinere. non enim aduertunt animæ ſubſtantiam eſſe incompletam terminandam per corpus. & quamuis hoc Auerroes dixerit, eſſe nempe incõpletam ſubſtantiam, tamen contradictio eſt notanda in ſuis dictis, à qua non poteſt liberari. Ipſe enim ponit animam intellectiuam ſubſtantiam ſeparatam non informantem, quod ſi ita eſt, iam eſt completæ naturæ, ſicut intelligentia: ergo non pertinebit ad Phyſicum conſiderare quid eſt ipſius, vt ipſe docet: ſicut nec pertinet conſiderare quid eſt Angelus, ſed ſolùm ipſius eſſe, vt ipſe ſæpe clamat. Eſt Auicennæ. 1. Phyſi. com. 83. & 2. Phyſi. com. 26. & 8. Phyſi com. 3. & 12. Metaph. com. 5 Tenenda igitur eſt concluſio certiſſima, eſſe Phyſicam formam, ſed omnium vltimam & ſupremam.

Imò verò quamuis in anima rationali gradus illi diſtinguerentur, & vltimus eſſet metaphyſicus, ille proprie intellectiuus eſſet ſimpliciter, anima dicenda phyſicæ conſiderationis, & non metaphyſicæ, quadruplici de cauſa. Primo, quia totus homo compoſitus quem vnà cum corpore componit eſt ſimpliciter & proprie phyſicæ conſiderationis, & ad eandem ſcientiam pertinet agere de toto, & de partibus eius. Secundò, quia vere informat, & eſt vere forma, vt diximus, non Angelus: & habet effectum vere formalem, ſcilicet dare eſſe. Tertio, quia vnitur corpori etiam vt diſpoſitionum, & cauſarum naturalium: & licet non attingant cauſæ naturales eius eſſenſentiam, tamen attingunt eius vnionem ad corpus. Quarto, quia vere vult eſſe in corpore; & quamuis eſſe poſſit per ſe, tamen tunc eſt imperfecta, & deſiderat corpus, vt ei vniatur: & melius eſt in corpore, quam extra, imo & melius intelligit in corpore, quam extra, non quidem in hoc corruptibili, ſed in corpore glorioſo, tamen re ipſa in corpore.

Tertia cõcluſio.

Tertia concluſio. Idem dicendum eſt, de operationibus animæ, omnes videlicet etiam ſeparatas pertinere ad Phyſicum. Quamuis enim habeat aliquas operationes ſeparatas, & alias coniunctas cum corpore, tamen omnes procedunt ab vno illo gradu animæ medio, qui eſt phyſicæ conſiderationis: nam ſicut à Sole multæ procedunt operationes, & à cauſa vniuerſali multi & varij fiunt effectus, & ab vna eius virtute. V. g. à lumine; quia eſt vna re, ſed multiplex virtute. ſic ab illo gradu animæ medio virtute multiplici multæ fiunt operationes, quędam communes cum brutis, quędam communes cum Angelis. cum ergo principium, à quo procedunt, ſit phyſicum, etiam omnes illæ phyſicæ erunt

conſidera-

conſiderationis, & à Phyſico meritò conſiderabuntur.

Et melius ita dicitur, quàm ſi dicamus aliquas animæ operationes pertinere ad Phyſicum, aliàs ad Metaphyſicum: vel ꝙ ipſa anima intellectiua quantum ad operationem, & intellectionem phyſicam, pertineat ad phyſicum: quantũ tamen ad aliam ad Metaphyſicum. Fateor tamen quòd ſic etiam probabiliter diceretur de operationibus; nam operatio prior dependet à ſenſu, & ad ſenſum dicit ordinem, atque ideo proprie eſt phyſica.

Poſterior operatio non pendet à ſenſu: & ſic poſſes intelligere, quoties Ariſtoteles dicit nõ pertinere ad phyſicum tractare de omni anima: intellige illum de intellectiua quantum ad hanc cõtemplatiuam operationem reſpectu cuius ſolet dici ab Ariſtotele Mens, & Intellectus. His ſic explicatis, ad argumenta reſpondetur.

Ad 1. Ad primum reſpondeo primo contra Simplic. animam eſſe naturam, quòd expreſſe dicit Ariſtoteles 1. de par. cap. 1. vbi bis eam naturam vocat, & 8. Phyſic. text. 24. dicit animalia ſeipſa mouere ſecũdum naturam: conſtat autem, quòd ab anima mouentur: quod ibi etiam Simplicius fatetur.

Nota animam eſſe naturã ẽt in Ariſt.

2. Solutio. Reſpondeo ſecundo ad argumentum, ꝙ vt aliqua forma dicatur natura, non eſt opus, vt reſpectu omnium ſuarum operationum dicatur natura. V. g. forma ignis, natura dicitur, ſed non reſpectu calefactionis, ſed reſpectu motus localis; quia natura eſt principium motus interni. Ita anima noſtra dicitur, non quidem reſpectu ſenſationis, vel intellectionis, ſed reſpectu augmentationis, & nutritionis, & motus localis, quæ exercentur à ſenſitiua, & rationali.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd de ſenſitiua, & vegetatiua non procedit argumentum: ſunt enim corruptibiles: at de intellectiua non etiam procedit, quia licet non ſit generabilis, nec corruptibilis, habet ſe ad modum generabilium, quia dicit ordinẽ ad materiam quam informat, & vna cum corpore ſubſtat accidentibus ſenſibilibus, & alterationibus, ſicut reliquæ: &, hoc ſufficit ad phyſicam conſiderationem, & ita 2. Phyſic. text. 26. dicitur, quòd Phyſicus ſe extendit ad animam rationalem, quæ licet ſeparabilis ſit, in materia tamen eſt.

Reſpondeo igitur ad tex. Ariſto. quòd vocat formas generabiles, & alterabiles. Aduerte autem quòd formæ dicũtur generabiles & alterabiles, per accidens tamen, vt dictum eſt. Nota.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, quòd anima rationalis ſeparata adhuc in ſubſtantia ſua habet ordinem ad materiam, & ſic phyſica forma eſt. At quia eſt, vt diximus, gradus medius eminenter in ſe multa continens: eſt quidem forma, ſed ſeparabilis; & ideo etiam inter ſeparatas potuit ab Ariſtotele computari.

Secundo dicimus habere operationem ſeparatam, non omnem, ſed contemplatiuam: & ſic etiam dici poteſt ad Phyſicum non pertinere. Vel etiam tertio, vt alij dicũt, illum vltimum gradum intellectiuum eſſe ſeparatum, & non pertinere ad Phyſicum.

Ad 4. Prima ſolutio. Ad quartum aliqui dicunt, argumentum Ariſt. eſſe probabile, & non concludere. Nam aliter per illud probaretur, quòd Metaphyſicus ſaltem, qui tractat de Intellectu, tractaret de omni ente: quod friuolum eſt dicere. Dico tamen, argumentum Ariſt. eſſe optimum, & cõcludere: loquitur enim de obiecto adæquato potentiæ: & ita eſt, quòd cum obiectum Intellectus ſit ens; qui tractat de Intellectu, tractabit de ente.

Secunda ſolutio verior.

Nota duplex obiectum Intellectus. Tamen nota, quòd Intellectus habet duo obiecta, ſecundum duas intellectiones. Secundum enim phyſicam, habet ens ſenſibile, non enim omne ens intelligit, ſed quod ſenſibus poteſt venari. At ſecundum contemplatiuam habet Intelligentias. ſecundum vtraque omnia, ſicut Phyſicus conſiderans priorem, tractat de obiecto, id eſt, de ente ſenſibili; ita Metaphyſicus conſiderans poſteriorem, tractat de Intelligentijs: quòd ſi vnus conſideraret vtrũque, conſideraret omnia: quod friuolum eſt: & ſic patet ſolutio argumenti.

Ad 5. Ad quintum reſpondeo, quòd anima intellectiua communicat corpori motum, ſenſum, vegetationem: & hoc ſat eſt. Non enim opus eſt, vt forma omnes ſuas operationes communicet. Dico etiam, ꝙ communicat intelligere, quomodo communicari poteſt: quia pendet intellectio à ſenſu non cointelligente, ſed miniſtrante ea,

quæ

quæ intelligenda ſunt:quod alij vocant de pendere à corpore, non vt à ſubiecto, ſed vt ab obiecto. de hoc tamen poſtea exactè dicetur.

An liber de Anima antecedat librum de Animalibus. Quęſt. III.

Poſtquam ſcientiam de anima Phyſicam eſſe diximus, conſequés eſt diſputare, in qua Phyſicæ parte ſit collocãda. Quod, vt facile intelligas, ſcito Phyſicum verſari circa corpora naturalia, ipſorumque paſſiones, & principia, vt dicitur 1. Cœli text. 1. Sunt autem huiuſmodi corporum genera ſex, puta, cœli, elementa, mixta imperfecta, (vt glacies, venti, cometæ) & mixta perfecta inanimata, (vt metalla & lapides) ſunt etiam plantæ, & tandem animalia. hæc omnia ad Phyſicum ſpectant.

Nota 1. Sex corporum genera circa q̃ verſatur Phyſica.

Tota ergo Phyſica diuiditur communi diuiſione in octo partes: in prima tradun tur principia & paſſiones communia omnibus corporibus, vt materia, forma, motus, locus, tempus: & hoc faciunt libri Phyſicorum, qui locum primum obtinent in vniuerſa Phyſica. Poſtea tractatur de Cœlo, quia paſſio omnium prima, ſcilicet motus localis, ei ineſt: & quòd corpus ſimplex eſt: traditur etiam de elementis, qua parte cum cœlo conueniunt, id eſt ratione motus localis. Et quia corpora ſimplicia ſunt non ex alijs corporibus conflata, & ſic ſecundum locum tenent libri de cœlo, qui de ſimplici corpore mobili ſecundum locum ſunt, vt ibi dicit Simplicius. Poſtea ſequitur aliud corpus, ſcilicet Elementum ſecundùm ſe, id eſt, vt generabile, & mutabile eſt, & aliorum mutationum cauſa: & hoc fit in libris de Generatione, vbi de ipſa generatione, & de elementis, quæ ipſius ſunt cauſa, traditur: & ſic tenent locũ tertium. Poſtea in quarto loco eſt liber Metheororum, in quo de mixtis imperfectis agitur. In quinto de Mineralibus liber eſt, quem ab Ariſtotele non habemus, poſtea ſequitur de animatis. Fit autem quædam per ſe conſideratio de anima, ob magnas ac multas ipſius difficultates ſeparata ab animalibus & plantis, & eſt in ſexto loco. Septimum obtinent animalia. Octauum plantæ. hæ ſunt omnes Phyſicæ partes.

Nota 2. diuiſio phyſica i octo partes.

De ordine tamen diſcrepant Doctores, omnes quidem conueniũt in ordine quinque partium priorum. Difficultas tantum eſt in duobus. Alterum eſt, an liber de Anima ſit in loco ſexto ante tractationem animalium & plantarum, an poſt. Alterũ eſt, an liber de plantis antecedat librum de animalibus, an ſequatur. Circa primum eſt opinio Auerrois 1. Metheororum cõ. 1. vbi vltimum locum poſt animata dat ipſi animæ. Idem Philop. in hoc prologo, & Alex. non in 1. Metheor. vbi communiter citatur: hic enim nihil dicit, ſed in libro ſuo 1. de anima cap. 2.

Nota 3. Ordo partium Phyſic.

1. Opinio circa primã quęſt.

Rationes pro hac ſententia hæ poſſunt ſunt eſſe. Prima: Notiora nobis ſunt tradẽda prius: at compoſita ſunt nobis notiora ſuis principijs: ea ergo ſunt prius tradenda: & ſi antecedet liber de animalibus.

1. Ratio pro hac opin.

Secundò: Si anima antecedet conſiderationem animatorũ, ſequitur quòd deberet etiam antecedere libros de cęlo: nam cęlũ eſt animatum, vt dixiſſe videtur Ariſt. lib. 2. cœli text. 1. illud tamen nullus admittit.

2. Ratio.

Tertio, & hoc eſt argumentum Auerrois. Materia debet præcedere conſiderationem formæ, cum illa ſit prior: at partes, & organa ſunt materia ipſius animæ: ergo debent præcedere animæ conſideratio nem.

3. Ratio.

Quartò, conſideratio orbium in 12. Metaphyſic præcedit conſiderationem Intelligentiarum: ergo etiam conſideratio ipſorum corporum animatorum erit ante animæ conſiderationem.

4. Ratio.

Quintum eſt argumentum. Anima definitur per corpus organicum: ergo pendet ex cognitione ipſius corporis: ergo huius conſideratio prior eſt, quę traditur in libro animalium & plantarum.

5. Ratio.

Adde Ariſtot. De longit. & breuit. vitæ vbi dicit, quòd traditis illis paſſionibus, erit abſoluta doctrina animalium, quaſi animalia iam ſint tractata ante parua naturalia: ergo ante animam: nam liber de anima coniunctus eſt cum paruis naturalibus. Hæc ſunt argumenta pro iſta ſententia.

6. Ratio

Oppoſitam ſententiam tenent magni Philoſophi, quòd liber de anima ſextum obtineat locum ante libros de animalibus inter quos eſt Auicenna, qui ob hanc

2. opinio.

cauſam librum de Aīa inſcripſit ſextū naturalium. Idem Albertus Magnus in præſenti, & 1. Phyſic. tracta. 1. cap. 4 & q. 1. de homine, & lib 1. animalium capit. 1. Idem S. Thom. in pręſenti & prologo Phyſic. & Aegid. prolog. Phyſic. & Apollinaris, & denique omnes Latini.

1. Quær. an liber de plantis antecedat librum de aialibus. 1. Opin. 2. Opin. Circa alteram difficultatem adhuc eſt difficultas: nam Auerroes 1. Meteoror. librum plantarum exiſtimat antecedere librum de animalibus. Idem Albertus 1. Phyſic. tract. 1. cap 4. At Philoponus, & Alexā. 1. Meteororum, librum de animalibus putat antecedere, vltimum locum habere plantas.

Ratio pri mæ opin. Ratio pro Auerroe hęc eſſe poteſt: quia Simpliciores ſunt plantæ quæ tamē vegetatiuæ ſunt; ſimpliciora autem tradenda prius ſunt. Hæ ſunt opiniones Philoſophorum.

1. Concl. contra Auer. Pro huius autem determinatione ſit prima concluſio: Liber de anima anteponendus eſt libris de animalibus, & plantis: & ſic ſextum obtinet locum. Hæc concluſio

Probatur primo. probatur primò, ordine doctrinæ. Principia & cauſa ſunt prius tradenda: ſed anima eſt principium animatorum: ergo ipſius conſideratio prius eſt tradenda. Conſequentia eſt certa Maior eſt Ariſt. 1. Phyſic. tex. 1. Minor eſt etiam ipſius in præſenti prologo tex. 2. vbi animam principium animalium, id eſt animatorum dicit. Hoc argumentum eſt Alberti.

2. Secundum eſt S. Tho. in præſenti: communia ſunt prius tradenda, vt dicit, & probat Ariſt. 1 de part. c. 1. at anima eſt omnibus animatis communis: ergo prius eſt tradenda.

3. Tertium ſit argumentum. Liber de anima continuatur cum libro paruorum naturalium, vt patet de ſenſu text. 1. at liber paruorum naturalium antecedit libros de animalibus: ergo etiā liber de anima. Conſequentia eſt certa. Minor probatur. Paſſiones communes ſunt tradendæ prius quàm particulares, vt notum eſt: at liber ille paruorum naturalium eſt de paſſionibus cōmunibus, tum omnibus animalibus, tum omnibus viuentibus: ergo antecedit. Illud autem ex cap. 1. De ſenſu patet, vbi tales paſſiones Ariſtoteles proponit, ac communes vocat.

2. Concl. Secunda concluſio: Liber de anima, & paruorum naturalium vna pars eſt Philoſophiæ. Hoc patet ex ipſa explicatione & contextu: nam paſſiones animæ dupliciter conſiderantur. Vno modo, vt ab ipſa ſunt, vt à principio: & ſic cōſiderantur in libris de anima. Altero modo, vt per corp⁹ exercentur: & ſic in paruis naturalibus, vbi de organis ipſis diſſeritur, & de corpore vt tales recipit paſſiones. Probatur primo.

Et ita in præſenti textu tertio proponit vtrunq; ſe tractaturum, & de paſſionibus animę ſecundùm ſe, id eſt, reſpectu ipſius, & de paſſionibus communibus cum animalibus, id eſt, de ipſis, vt animali per animam inſunt: cui textui reſpondet cap. 1. de ſenſ. vbi dicit, Poſtquam de anima ſecundùm ſe dictum eſt, oportere tradere de communibus cum animali. quod ſi non placet vnicum librum & partem facere, ſcias tamen eſſe conſiderandam talem tractationem cum lib. de anima. 2.

Tertia concluſio, Probabilius puto ordine doctrinę, antecedere libros de animalibus, vltimumque tenere locum librum plantarum: hoc non ſecundum naturam, nam ſic plantę debent pręcedere; ſed quia doctrina de plātis traditur per analogiam quandam, & proportionem ad animalia: nam officia partium plantarum cognoſcūtur per officia partium animalium, & per iſta traduntur. 3. Concl. Probatur primo.

Adde etiam, quòd inuenimus exemplū in Ariſtotele: Libro enim de anima prius egit de odoratu, quàm de guſtu: at libro de de ſenſu c. 5. ordinem vertit, prius de ſaporibus, quàm de odoribus agit, & hoc quia de odoribus loquebatur per ſimilitudinem ad ſapores: illi enim ſunt difficiliores. Hæc verò mihi videntur circa horum librorum ordinem. 2.

Supereſt, vt ad argumenta reſpondeamus. Ad primum admitto compoſita eſſe notiora nobis: ſed neganda eſt maior: Ordo enim doctrinæ non ſemper conformatur ordini noſtræ cognitionis, ſed aliquan do ordini naturæ. Vnde in effectibus, & cauſis tradendis, potius ſequitur ordinem naturæ: à cauſis enim incipit ſcientia, & ſic Ariſtoteles prius nos materiam & formam docuit, quàm de vllo naturali compoſito dicere. Ad 1.

Ad ſecundum, negatur cœlum habere animam: nam Intelligentia non cœli forma, Ad 2.

ma, cùm ſit in ſe completa ſubſtantia: ſed dicitur ad ſimilitudinem animatum, quia motum habet à principio exiſtente, ſeu potius aſſiſtente illi, ſed hoc improprie dicitur.

Ad 3. Ad tertium dico, ꝙ partes non ſunt materia animæ: non enim pars animalis ſumitur abſque anima: ꝙ ſi ipſa ſola materia, & organizatio conſideretur, dico potius eſſe inſtrumenta animæ: at cognitio inſtrumenti pendet ex cognitione principalis efficientis, & finis: huiuſmodi autem eſt anima. 1. de par. animal. c. 5.

Ad 4. Ad quartum dico, ꝙ orbis non comparatur animali. Animal enim totum eſt ex anima ipſa & corpore: at orbis, mobilis rationem habet.

Prima. Propterea illic non traditur ſcientia orbium, ſicut de animalibus in libro ipſorũ, ſed ſolùm quædam cõfuſa cognitio quam de animalibus tradere non eſt opus: quia quilibet ſcit illam, vel facile ſupponi poteſt, vt illic fit de orbibus.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd animata dupliciter cognoſci poſſunt. Vno modo diſtinctè quo ad oẽs partes, & cauſas, & paſſiones: & hoc pertinet ad ipſorum conſiderationem, quam dicimus tradi in ſuo libro, & ſequi librum de Anima. Altero modo confuſe ſecundum aliquam cognitionem, quæ facilè haberi per ſe poteſt: & ſic antecedit, & ponitur in definitione. Et nota hanc ſolutionem.

Ad 6. Ad locum Ariſtotelis dico, ꝙ ſic intelligitur, ꝙ ſit abſoluta contemplatio animalium, id eſt, earum paſſionum, quas animalibus communes propoſuerat in principio De ſenſ.

An anima ſit ſubiectum huius libri. Quæſtio IIII.

Subiectum, ſeu obiectum, quod alij materiam ſcientiæ vocant, id eſt, circa quod talis ſcientia verſatur, eius naturã, & paſſiones inquirẽdo; eſt autem cõtrouerſia, an tale ſit anima, huius tractationis, an potius animatum corpus: & videtur potius eſſe hoc, quàm aĩa. Primò. Id eſt ſubiectum, cui illius paſſiones, quæ in ſcientia conſiderantur, inſunt: ſed corpori animato, non animæ, tales inſunt: nam videre, audire, iraſci, & reliquæ toti compoſito competunt: ergo id eſt ſubiectum.

Rõnes ad partẽ negatiuam. Inna.

Secundo. Subiectum partis alicuius ſcientiæ totalis, debet eſſe ſpecies ſubiecti ipſius ſcientiç totalis: ergo ſubiectum ſciẽtiæ de anima erit ſpecies entis mobilis, quod eſt ſubiectum totius Phyſicç: ſed corpus animatum, & non anima, vt notum eſt, ſpecies eſt entis mobilis: ergo id eſt ſubiectum. 2.

Tertiò. Corpus animatum, cum ſit commune animalibus, & plantis, debet tradi ante animalia, & plantas; non eſt autem alia pars, niſi in hoc libro: ergo eſt ſubiectum. 3.

Quartò. Subiectum præſupponitur in ſcientia quid ſit; at de anima id non fit, imò definitur: ergo non eſt anima ſubiectum. 4.

In hac quæſtione ſunt tres ſententiæ. Prima eſt Pauli Veneti com. 3. quam Iandunus q. 3. tribuit Alberto Magno: ſed nõ ita eſt. Hic dicit duplex eſſe ſubiectum in re. Vnum, quod, puta, illud cui paſſiones inſunt, & de quo prædicantur: & hoc eſt compoſitum, vt homo reſpectu riſibilitatis. Alterum eſt, quo, id eſt principium, ratione cuius inſunt, id quod eſt forma. Ita dicit in ſcientia eſſe hoc duplex ſubiectum & quo, & quod. vt enim eſt quo inſunt, ita eſt quo conſiderantur ineſſe: & cui inſunt, ita cui conſiderantur ineſſe. Dicit ergo, ꝙ in tractatione de anima eſt hoc duplex ſubiectum: anima eſt ſubiectum, quo; corpus animatum, quod. Prima opinio.

Altera ſententia eſt Apollinatis. q. 3. quæ dicit, vnicum eſſe librum, ſeu tractationem, ſcientiam de anima, & paruorum naturalium, & totius eſſe corpus animatum ſubiectum: quamuis huius partis de anima, ſola ſit anima ſubiectum, totum tamen cõiungi debet, & vnicum dari ſubiectum corpus animatum. 2. Opin.

Tertia ſententia eſt Alberti Magni in præſenti, & S. Tho. & Aegidij, & Ianduni. q. 3 & communis aliorum, quòd anima ſit ſubiectum, & non corpus animatum. 3. Opin.

Pro huius dilucidatione, ſit prima concluſio. Anima eſt ſubiectum huius tractationis, & non corpus animatum. Probatur primò authoritate. Cap. enim de ſenſ. in principio dicit, de anima ſecundum ſe 1 Concl. Probatur primo ex Ariſt.

dictum eſſe. Vide igitur ~~quo pacto~~ ſolius animæ, & non corporis animati eſſe conſiderationem hanc.

Præterea ex tituli inſcriptione: dicitur enim de anima, atque etiam ex his, quæ proponit ſe dicturum de anima, & ex toto contextu: vbi patet, non eſſe dubium ſecundum Ariſtotelem, animam eſſe ſubiectum.

Secundò probatur ratione. Probatur ſecundo. Illud eſt ſubiectum in ſcientia, cuius definitio ponitur in illa, & ſpês, ac paſſiones conſiderantur: at anima definitur hic; ipſius ſpecies tractantur, ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, & itellectiua: paſſiones etiam, id eſt, potentiæ, quæ ab ipſa procedunt: ergo anima eſt ſubiectum.

Tertiò. Præterea tertiò. Si corpus animatum eſſet ſubiectum, tunc iſta ſcientia eſſet generica, ſolùm quòd ageret de quodam viuentium genere: ſic autem non eſſet digniſſima, vt dicit Ariſtoteles: quia perfectior eſt cognitio ſpecierum; non eſt igitur animatum corpus, ſed animæ, ſubiectum.

Secunda cõcluſio. Probatur primo. Secunda concluſio. Paruorum naturalium ſubiectum eſt etiam anima. Primò, quia eſt idem liber continuus. Præterea, quia paſſiones illic conſideratæ non ſunt, vt compoſito inhærent abſolutè, ſed vt ab anima procedunt, & in compoſitum deriuantur: & ſic omnia illa in ordine ad animam tractantur.

Ad 1. Ad primum igitur dico, quòd illæ paſſiones abſolutè prædicantur de compoſito, tamen de anima etiam prædicantur, hoc modo; quia ipſa eſt illarum principiũ. nam paſſiones per corpus exercentur, ab anima tamen proueniunt. & hoc modo tales paſſiones hic tractantur, atque ideo anima eſt ſubiectum.

Ad 2. Ad ſecundum neganda eſt illa maior. Non enim id eſt neceſſarium. nam in ſcientia non ſemper de ſpeciebus agitur, ſed aliquãdo de principijs & cauſis: & ſic in præſenti traditur de anima, quæ animatorum eſt principium.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, quòd verum eſt oportuiſſe prius tradere de animato: tamẽ quia nihil habet aliud ferè, quàm quod in libro de anima traditum eſt, & in paruis naturalibus, idcirco non eſt alia pars conſiderationis diſtincta, ſed ſolùm oportet applicare animato, quæ dicta ſunt de anima, quę eſt ſubiectum huius conſiderationis.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd ſcientia ſupponit de ſubiecto quid nominis, nõ quid rei, imò ſcientiæ eſt definire ſuum ſubiectum, quamuis non demonſtrare ipſum quid, vt in Poſter. lib.

PROPOSITIONES

aliquot fide tenendæ, quibus vera debet eſſe philoſophia conſentanea.

QVIA MVLTA de anima diſputanda ſunt, in quibus non licet Catholico dubitare, diſputantur autẽ vt philoſophorũ errores, & ſophiſmata vitentur, & reijciantur, ac vera philoſophia conſtet: placuit antequam quicquam diſputaretur, ea oĩa vt fundamenta certa proponere, vt poſtea ſecurius, & expeditius procedamus. Nec hoc eſt à nobis hoc loco pręter rationem factum: nam Concilio Lateranẽſi tertio congregato ſub Leone X. anno 1513. ſeſſ. 8. impoſitum eſt præceptoribus philoſophiæ, vt erroneas philoſophorum rationes, in his quæ contra fidem ſunt, ſoluant pro viribus, ac veram & Chriſtianam philoſophiam proponãt. Redigemus ergo ea, quę in pręſenti occurrent ad aliquot canones ſeu propoſitiones, quæ ſequuntur, idq; addita breuiſſima probatione, qua conſtet eſſe fidei. De eiſdẽ poſtea ſuis locis fuſius diſputaturi.

Prima propoſitio. Anima rationalis & intellectiua non eſt vna numero in omnibus hominibus, ſed eſt & fuit & erit pluri ficata ſecundum indiuiduorum hominum pluralitatẽ, ita vt ſingulæ ſint in ſingulis. Prima propoſitio. Anima rationalis, & intellectiua non ẽ vna numero in omnibus hoĩbus. error.

Hęc eſt de fide determinata in illo Concilio Lateranenſe 3 ſeſſione octaua. Oppoſitum habuit Auerroes, qui vnicum Intellectum numero aſſiſtentem omnibus hominibus poſuit, contra quam amentiam ſcripſerunt multi viri docti, & inter hos præſertim Albert. in libello de vnitate intellectus, vbi ſoluit triginta argumenta

menta huius erroris, & totidem pro veritate ponit: ſcripſit etiam S. Tho. 2. Contra gentes, ca. 73. & ſimiliter Aegidius, & alij, & nos etiam infra diſputabimus.

Secunda ꝓpoſitio. In vnoquoque hoīe vna eſt aīa, & nō plures.

error.

Secunda propoſitio, in vnoquoque homine vna eſt anima: non plures. Auguſti. 10. ſuper Geneſ. ad literam cap. 14. refert ex ſententia Manichæorum duas animas in homine; alteram ſenſitiuam, alteram intellectiuam. & cap. 12. refert idem, ex quodam nomine Didimo quod idem habuit Philon Iudæus in opuſculo inſcripto, Quòd deterius potiori inſidietur.

Oppoſitum docet Auguſtinus de Eccleſiaſticis dogma cap. enim. 15. inquit: Nec duas animas eſſe in homine: vnam animalem, qua animetur corpus, & immiſta ſit ſanguini alteram ſpiritualem, quę rationi miniſtret; ſed dicimus vnam & eandē eſſe animam in homine, quæ corpus ſua ſocietate viuificet, & ſemetipſam ſua ratione diſponat: hæc Auguſtinus. Idem dicit omnino libro De ſpiritu & anima c. 9. & lib. de fide & ſymbolo, atque alijs locis. & Damaſce. 2. De fide orthodoxa c. 12. & eſt expreſſa huius determinatio. 8 ſynodo generali act. 10 can. 11. cuius verba ſunt: Apparet quoſdam id temporis in tantum impietatis veniſſe, vt duas in homine animas impudenter dogmatizent: quos omnes, & ſimilia ſentientes, cùm Vetus, & Nouum Teſtamentum, & omnes Eccleſię patres vnam animam rationalem in homine aſſeuerent, ſancta & vniuerſalis Synodus anathematizat. hæc ſunt verba. Et quãuis aliquis effugere poſſet aſſerens, nō intelligi canonē hunc de anima ſenſitiua & rōnali, ſed intelligi de pluralitate animarum vtentium ratione, quod aliqui catholici, inter quos eſt Scotus & Paulus Venetus, tenēt eſſe animam vegetatiuam & ſenſitiuam in homine diſtinctas à rationali, nec tñ videatur illos eſſe damnatos in illo canone: tñ hoc fateor, eam eſſe non ita tutam & certam canonis interpretationem & reſtrictionem, cùm in genere loquatur, & Sanctorum aliorum teſtimonia gloſſam non pati, cùm ſint manifeſta. Et præterea de Chriſti, redēptoris noſtri, anima ſenſitiua quid de ea in morte actū eſſet, an mortua fuerit, an in ſepulchro māſerit, an cum anima rationali ad limbum deſcenderit non facilè reſponderi ſine aliqua impietate poterit. Quare arbitror hanc ſententiam eſſe periculoſam & temerariam, de qua tamē poſtea plura ſuo loco dicemus.

Tertia ꝓpoſitio. Aīa rationalis ſecundū ſe, & ſuā ſubſtantiam eſt corporis forma materiãq; informat, & cū ipſa facit vnū per ſe.

Tertia propoſitio. Anima rationalis ſecundùm ſe, & ſuam ſubſtãtiam, eſt corporis forma, materiamq; informat, & cum ipſa vnum per ſe facit.

error.

Oppoſitum huius ſenſit Plato, vt referunt Ariſt. 2. animæ tex. 11. & Themiſt. 2. animæ cap. 2. qui putauit animam aſſiſtere ſicut nautam in naui. idem Philoponus 2. animæ cap. 1. in fine. & Gregor. Niſſen. 2. de anima cap. 5. vbi reprehendit Ariſtotelem, tanquam ſententiam eſſe formam.

Probatur ꝓpoſitio.

Sed iam poſt Gregorium id eſt damnatum in Concilio Viennenſi, ſcilicet vnde deſumpta fuit Clementia, de ſumma Trinitate & fide catholica. cap. vnico, & poſtea approbauit Leo X. Idem conci. Later. ſeſſ. 8. vbi illam eſſe vere formā informantem ſecundùm Fidem ſtatuitur.

Quarta ꝓpoſitio Aīa rationalis à ſolo Deo ē creata.

Quarta propoſitio. Anima rationalis à ſolo Deo eſt creata. Scias ergo reliquas formas à Deo produci, medijs cauſis particularibus; at animam intellectiuam à ſolo Deo produci atque ideo creari.

Primus error.

Fuerūt in oppoſitum duo errores prior Tertuliani, vt refert Auguſtinus libro de hęreſibus, Ad Quot vult Deum, ca. 86. qui putauit animas eſſe ex traduce id eſt animam vnius produci ab anima alterius, vt anima filij ab anima patris.

Secundus error.

Poſterior fuit aliorum dicentium fuiſſe factas ab angelis: Hunc errorem tenuerūt Hermias, & Seleucus, Galatæ, vnde orta fuit hæreſis Meſſalianorum, vt dicitur 7. Hiſtor. Tripar. cap. 11.

Dubium al qñ an eſſet de fide.

At circa errorem Tertuliani, quē & habuit Apollinaris Alexandrinus, vt dicitur 5. Hiſto. Tripar. ca. 44. fuit dubius Auguſtinus an ſecundùm fidem eſſet tenendum, animam à ſolo Deo creari. nam in illo libro de hæreſi, cap 81. inquit, non propter illud fuiſſe proclamatum hæreticum Tertulianum. Et in epiſtola de origine animę ad Hyeroni. credit animas rationales non eſſe ex ſemine, ſed à ſolo Deo creari: dubitat tamen an id ſit fide tenendum, & reſpondet quibuſdam locis ſcripturę, quibus videbat id fide probari.

Præterea Eucherius Epiſcopus Lugdn. poſterior Aug. circiter centum annos, ſu-

per

per illa verba Geneſis; Aedificauit dominus Deus coſtā.&c.dicit illud eſſe difficile determinatu: quia nihil eſt a ſanctis viris, aut ſcripturarū authoritate certò pronunciatum.

Iam conſtat eē errorem, & probatur ꝓpoſitio.

At S.Tho.2. Contra gentes cap.86.dicit illam opinionem Tertull.eſſe errorem: & in q. de potentia.q.3.art.9.dicit, Diligenter conſideranti apparebit id eſſe damnatum.Leo n I.epiſtola 91.dicit animas a nullo incorporari,niſi a ſolo Deo ipſarum creatore. Vbi conuincitur etiam error poſterior aſſerētium Ab Angelis eſſe factas: conuincitur etiam hoc ex illis verbis Symboli; Factorem omnium:viſibilium,& inuiſibilium.Nam ſi anima rationalis eſt ſpiritualis,vt eſt,& iam dicemus,neceſſe eſt, ſit creata, & nulla naturali virtute producta: ſed de hac re poſtea ſuo loco diligentius. nunc ſatis eſt fidei veritatem digito commonſtraſſe.

5 Propō. Aīa rationalis eſt ſpiritus, & non corpus, nec ex corporibus conflata.

Quinta propoſitio. Anima rationalis eſt ſpiritus,nec eſt corpus,nec ex corporibus conflata. Hoc fuiſſe Platonis videtur, qui vt,refert Ariſt.1.animæ tex.45.dixit ex elementis eſſe compoſitam,idem dixerūt Cleātes,& Chryſippus,quos referunt Grego.20.animæ,c.2.& Tertull.libro de anima.huius etiam erroris fuit Apollinaris, de quo ſupra.

error.

Probatur ꝓpoſitio.

Hoc tamen eſt aduerſus ſcripturas. Luce.23.In manus tuas commendo ſpiritum meum. Ad Galat.5.Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.

Reſpōdetur obiectioni.

Nec obſtat 7.Synod.generalis, actio.5. vbi citatur cuiuſdam patris teſtimonium dicentis, animas, & angelos ex aere, vel ignea materia eſſe conflatos; quod tamen concilium non reprobauit. Nam id non definitur à Concilio, ſed ſolùm inter alia multa patrum teſtimonia citatur ad comprobationem vſus imaginum: non enim ibi quidquam de hac materia tractabatur, ſed ſolum de cultu imaginum. Ille autem ſanctus pater erat opinionis Platonicæ.& diſputans cum Iudæo,ex ea opinione licèt falſa volebat defendere angelorum imagines.Concilium autem citauit non vt in eo approbaret illum,ſed vt oſtendat illum patrem in vſu imaginū rectè ſecum ſenſiſſe.

At vero tam de angelis, quam de anima definita hæc iam veritas profectò videtur in Lateranenſi Concilio 1.ſub Innocentio I I.vbi dicitur: Deus ab initio vtramque de nihilo condidit creaturam corporalem,& ſpiritualem: angelicam,ſcilicet,& mundanam.Deinde humanam quaſi communem ex ſpiritu & corpore cōſtituram. hæc ibi,& habetur Extra de ſumma Trinitate,& fide catholica, can.firmiter credimus.id quod aſſeritur in ipſa definitione fidei, vt nō facile quis ea verba poſſit effugere,& nonnulli parum caute putarunt.

6.Propō. Aīa non ē Dei ſubſtātia nec ex dei ſubſtantia.

Sexta. Anima non eſt Dei ſubſtantia, nec ex Dei ſubſtantia.

error.

Irenæus lib.1.aduerſus hæreſes cap.24. refert Carpocratem fuiſſe huius hæreſis authorem,quòd anima ſit ex Dei ſubſtantia;quam receperunt hęretici dicti Gnoſtici,& poſtea Manichæi,& idē videtur ſentire Philon Iudæus libro allegato, cuius verba ſunt. Quomodo credibile videtur tam exiguam mentem humanam membranula cerebri, aut corde, haud amplis ſpatijs incluſam,tantam cœli,mundique magnitndinem capere, niſi illius diuinæ, fœlicisque animæ portiuncula eſſet indiuiſibilis?

Probatur ꝓpoſitio,

Aduerſus hanc hæreſim eſt Concil.Bracar.1.cap.5.Si quis,inquit,animas,aut Angelos credit ex Dei ſubſtantia extitiſſe,(ſicut Manichæus,& Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.Idem determinauit Leo Primus,epiſtola 91.c.5.

7. Propō. Aīa non fuit creata ante corpus, ſed ſimul creatur, & corpori infunditur.

Septima, Anima non fuit creata ante corpus,ſed ſimul à Deo creatur,& corpori infunditur.

Probatur ꝓpoſitio.

Oppoſitum erroris fuit Orige.lib.1.Periarchon,cap.7:credens animas fuiſſe ante corpora creatas.Cœlius Rodigi.lib.10. capit.16.id refert ex ſententia Platonis,& Macrob. Iſtius erroris meminit Hierony. epiſtola ad Pachmachium.Damnatus eſt autem error hic à Leone Primo epiſtola 71.contra errores Priſcillianiſtarum.

8 Propō. Aīa rōnalis nō corrumpitur corrupto corpore, ſed manet in æternū duratura.

Octaua. Anima rationalis non corrumpitur corrupto corpore, ſed manet in æternum duratura.

Huic oppoſita fuit hæreſis Saducæorum, quos impugnat Dominus, Matth. 22.& ſunt plurima loca Scripturæ contra hunc errorem, ex quibus ſufficiant duo. Matth.22. Nolite timere eos, qui occidūt corpus, animam autem occidere non poſſunt.& Sap.3.Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, viſi ſunt oculis inſipientium mori:

error. Probatur ꝓpoſitio. 9. Propõ. Aię manẽtes poſt corpora nõ ſubintrant alia corpora, nec tranſmigrãt de vno in aliud.

mori: illi autem ſunt in pace. & eſt definitum id citato illo Lateranenſi Concilio 3. ſeſſ. 8.

Nona. Animæ manentes poſt corpora non ſubintrãt alia corpora, nec tranſmigrant de vno in aliud.

Herodotus dicit tranſmigrationem animarum fuiſſe placitum Philoſophorum Aegyptiorum, ac inde ſumpſiſſe Græcos. Lactã libr. 7. refert Phythagorã inter hos. Idem receperunt quidam hęretici dicti Albanenſes, & Albigenſes, contra quos eſt Athan. lib. 6. de beatitudine filij Dei, vbi docet illud eſſe contra fidem.

error. Probatur ꝓpoſitio. 10. Propõ.

Decima. Oẽs rationes naturales, quæ contra animę immortalitatem, & alias veritates Fidei à Philoſophis factæ fuerunt, ſunt ſophiſticæ, & vanæ, & ſolubiles.

Oẽs rationes naturales contra aię immortalitatẽ, & alias veritates Fidei sũt ſophiſticę, vanæ, & ſolubiles. error.

Nec enim Philoſophia vera repugnat veritati diuinæ.

Hæc eſt contra aliquos, qui abſque vlla conſideratione dicunt, ſecundùm philoſophiam eſſe animam mortalem, & in alijs huiuſmodi hoc inepto & impio vtuntur loquendi modo, quos damnat Concil. Lateran. 3 allegatum ſub Leone X. ſeſſ. 8 & determinat, quæ fidei repugnant, non eſſe ſecundùm Philoſophiam verãm. Verum enim non contradicit vero. Eſt autem fides ſupra naturam, non autem contra ipſam: & iubet Conciliũ ea ſolui, & veritatem pro verbis quantum fieri poſſet perſuadere, & docere. Hæc ſunt quæ maximè præ oculis ſunt habenda, & tanquam certiſſima tenenda, poſtea accedemus paulatim proprijs in locis ad diſputationem.

IN PRIMVM ARIST. LIBRVM DE ANIMA.

Caput primum.

Bonorum & honorabilium notitiam. Tex. I.

Tria quo in hoc ꝓlogo facit Ariſt.

PROLOGVS hic maximè ſcientiam de anima commendat. eſt. n. ex his, quos Ariſtot. edidit, ſcitu digniſſimus. Tria in ipſo facit. Primum, dignitatem ac vtilitatem ſcientiæ huius ponit, in quo beneuolos facit lectores: Secundũ, procedendi modum, in quo facit dociles: Tertium difficultatem ſciẽtiæ multis quęſtionibus propoſitis oſtẽdit, in quo attentos reddit.

Primo de nobilitate ſciẽtia de Aia.

In hoc igitur primo textu nobilitatem ponit ſcientiæ huius tali concluſione. Hiſtoria de anima alijs eſt melior & honorabilior ob ſubiecti excellẽtiam, & ob ſcientię certitudinem. Hanc ſic probat: Omnis ſcientia aliãs nobilitate materię, aut certitudine cognitionis ſuperans, eſt illis melior, ac honorabilior: at ſcientia de animæ eſt alias ſuperans in vtroque: ergo illis eſt melior & honorabilior.

Nota 1.

Aduerte, quod dicit, hiſtoriam animæ, non quia ſummatim, & non exactè de anima tractet, vt volunt aliqui: ſed hiſtoriam ſumit pro ſcientia, vt notant Simplicius & Philoponus: dicitur enim hiſtoriographos ſolere dici ſcientes, & ſapientes.

Nota 2.

Ante argumenti maiorẽ, ſupponit fundamentum, ſcilicet notitiam eſſe bonã & honorabilẽ: per notitiã, cognitionẽ verã intellectus intelligit, vt Simplicius notat.

Nota 3.

Aduerte autem, quòd cognitio dicitur bona, quòd ſit ſolùm bonorum: nam malorum cognitio etiam eſt bona, eſt enim Intellectus perfectio quæcunque vera cognitio in eo bona dicitur, quamuis obiectum ſit non bonum, vel malum. Nõ enim Intellectus eſt ſicut voluntas. velle enim malum, & peccatum, malũ eſt: at ipſum cognoſcere, bonũ eſt, ad multaq; prodeſt, vt Philoponus notat.

Aduer-

Aduerte etiam literam: ſenſus enim eſt.

Nota. 4. Cùm opinemur ſcientiam eſſe ponendam inter bona & honorabilia, ac eo magis quo excedit plus materiæ dignitate,& certitudine: ab iſta vtraque ſcientia animæ in primis eſt ponenda. Cetera quę dubia ſunt in textu in quæſtione ſequenti examinantur.

An ſcientia animæ alias vincat nobilitate,& certitudine. Quæſt. V.

QVod in hac parte difficultatem facit illud eſt. Videtur enim, quòd non ſit iſta ſcientia alijs nobilior & certior. Primò, quia in 8. Phyſico. agitur

Rō prima ad parte negatiuā. 1. de primo motore, qui tamen nobilior eſt, quam anima.

2. Præterea in libro de Cœlo agitur de cęlo, quod cum ſit ingenerabile videtur nobilius anima quæ pars eſt compoſiti generabilis.

3. Præterea in libris de animalibus,& plãtis videtur ſubiectum eſſe nobilius: nam totum nobilius eſt parte, & ſic animatum nobilius eſt anima.

4. Præterea 4. Mathematica videtur omnes excedere in certitudine, vt dicitur 2. Metaphyſic. text. 16. non ergo iſta eſt alijs certior.

5. Præterea 5. Metaphyſica omnes excedit nobilitate: Quomodo ergo ſcientia hæc alijs eſt certior & dignior?

Duplex I hac quęſ. difficultas. In hac re multum differunt Interpretes: ſed vt diſtinctè percipias quid quiſque velit, ſcito eſſe duplicem difficultatem. Altera eſt de comparatione hac, an ſcientia de anima comparetur alijs partibus Philoſophiæ naturalis ſolum, an omnibus ſcientijs. Altera eſt, quomodo ſit certior ſciētia iſta vel alijs ſcientijs quod difficilius eſt, vel alijs Philoſophiæ partibus.

Opiniones circa primā difficultatē. Circa priorem, aliqui exiſtimant ſolùm fieri comparationē ad alias Philoſophiæ partes: & hoc tenēt magni viri, inter quos ſunt S. Thom. Simplicius, Philoponus,

Prima opinio. Aegidius, Tignoſius. Alij, fieri comparatio

2. Opin. nem inter omnes ſcientias, hi ſunt Auerroes, Albe. Pau. Caietanus vterque, & alij multi.

Opiniones circa ſecūdum. Circa poſteriorem verò, quomodo ſit certior, eſt multiplex opinio. Prima eſt, quòd ſcientia de anima nō ſit certior Mathemathica, nec nobilior Metaphyſica, ſi vnumquodque per ſe ſumatur: tamen, ſimul in vtroque excedat vtranque, id eſt honorabilior eſt Metaphyſica: quia quanuis Metaphyſica habeat obiectum nobilius, tamen nō habet modum & certitudinem, Similiter Mathematica habet certitudinem, non tamen obiectum nobile: at ſcientia animæ vtrumque habet, & certitudinem, in qua vincit Metaphyſicam & obiectum, in quo vincit Mathematicam; Hæc eſt opinio Burlei,& Caietani Cardinalis. difficultatem. Prima opin.

Secunda opinio eſt Thomiſtarum, qui hanc ſcientiam alijs omnibus certiorem 2. Opin. vocant: quia tractat de re, à qua omnes alię habent certitudinem, ſcilicet, de anima. nam certitudo in animæ aſſenſu conſiſtit.

Tertia ſententia eſt Philoponi, qui animæ ſcientiam dicit certiorem: quia eſt de 3. Opin. obiecto immaterialiori, quàm ſint reliquę Philoſophiæ partes: quam certitudinis ſpeciem ponit Ariſt. 1. Poſt. cap. 23.

Quarta opinió eſt Simplicij,& S. Tho. & Aegidij, ꝙ ſcientia iſta ſit certior, quia 4. Opin. agit de re nobis certiori & notiori, quantum ad eſſe. Quid enim cuique certius, q̃ ꝙ viuat, ꝙ operetur, ꝙ animam habeat, cum in ſe quiſque hoc experiatur.

Hæ tres vltimæ ſententiæ loquuntur de Nota. certitudine ex parte obiecti, at reliquę, quę ſequuntur, de certitudine in demonſtratione & modo cognitionis, quæ propriè eſt certitudo.

Quinta ſententia eſt Alberti Magni & 5. opin. Pauli Veneti,& Linconienſis 1. Poſt. cap. 23. Dicunt enim animæ demonſtrationes eſſe ex ſe notiores, quàm mathematicas. Eſt autem intelligenda ſic opinio: Demonſtrationes mathematicæ non habent robur, niſi ex lumine intellectus, quo cognoſcuntur principia per ſe nota, quibus ipſæ innituntur: lumē hoc reddit teſtimonium veritatis principiorum: at multò magis reddet teſtimonium ſuorummet principiorum, niſi eſſet defectus ex parte noſtra: & ſic demonſtrationes de anima ex ſe ſunt certiores, vt pote magis confirmatæ lumine ipſo intellectus, quantum eſt ex ſe: ob id dicunt ſcientiam de anima eſſe certiorem in demonſtrando omnibus alijs, quantum eſt ex natura rei.

Sexta

6. Opin. Sexta ſententia eſt Caietani Thien. qui dicit demõſtrationes animæ à poſteriori eſſe omnibus alijs etiam mathematicis certiores: quia procedunt ex nobis notiſſimis, & expertis; at effectus, & paſſiones mathematicæ ſunt non ſenſatę, quamuis quo ad demonſtrationes à priori, mathematica ſit certior. Hæc ſunt quæ habent ab Interpretibus in hac quæſtione.

Primum fundm. Duplex boni diuiſio. Prima, bonum delectabile, vtile, & honeſtũ. In quorum dilucidationem ſit primũ fundamentum. Bonum dupliciter diuiditur. Primò, in delectabile, vtile, & honeſtum, vt patet 1. Ethic. cap. 8. Delectabile eſt, quod appetitui delectatione ingerit, ac propter eam eſt expetibile; Vtile eſt, quod ob aliud appetitur: Honeſtũ, quod propter ſe, quales ſunt virtutes, & ſciẽtię: quamuis iſta non ſimpliciter appetatur, ſed propter Deum; tamen propter ſe dicuntur, quia nõ in aliud bonum inferius fine vltimo: eſt autem diſtinctio hæc formalis. Nihil enim vni bono illa tria ineſſe prohibet, tamen ipſorum ratio ſemper diuerſa eſt.

Secunda diuiſio boni, laudabile, & honorabile. Diuiditur ſecundò bonum. 1. Ethicor. cap. 12. in laudabile, & honorabile. Laus nihil eſt aliud, quàm teſtimonium exterius ore exhibitum excellentiæ alicuius. Honor verò reuerentiæ exhibitio. Vnde laudabile bonum eſt, cui tale teſtimoniũ exhibetur: honorabile verò, cui honor redditur.

Nota. Honeſto vtrunq; ineſt, & honorabile, & laudabile: vtili verò tãtùm laudabile. vnde vtilia ſunt laudanda, honeſta & laudanda, & honoranda. Dicitur autem bonum laudabile, vel honorabile, quia facit ſubiectum tale. Homines igitur ſtudioſos, & doctos honoramus, & laudamus: at veſtem bonam, & artificẽ tantùm laudamus; illud honeſtum, hoc autem vtile eſt.

2. Fũdm. Ex quib' ſcia dicatur certa; nobilis, & mirabilis. Sit ſecundum fundamentum. Scientia dicitur certa, nobilis, & mirabilis, tamẽ diuerſis cauſis. Certa enim dicitur ex modo procedendi, vt ſi acquiſita eſt per cauſam, vel per experientiam, vel alia valida via. Nobilis dicitur ex obiecto: quia tractat de ente nobili.

Nota 1. Poteſtq; eſſe, quòd ſit vna nobilior altera, & minus certa. Exemplũ eſt Philoponi: Aſtrologia nobilior eſt, quàm Geometria; quia illa tractat de ſubſtantia, vt dicitur 12. Metaph. tex. 44. at hæc de accidenti: eſt tamen minus certa, quia non ſemper de monſtratione procedit.

Nota. Abſolutè tamen, melior ſcientia dicitur quæ melior eſt, quàm quæ certior: quod docet Ariſtoteles 1. de part. ca. 5. Res, inquit, ſuperiores, tametſi leuiter attingere poſſimus, tamen ob eius cognoſcendi generis excellentiam amplius oblectamur, quàm ſi hæc omnia nobis iuncta teneremus.

Scientia autem mirabilis dicitur eo, quòd cauſas ſecretiores, & abſtruſiores hẽt, vt notat Alber. Miramur enim cuius cauſam inueſtigare difficilimum videtur. Hæc omnia tria, vni ſcientiæ ineſſe nihil prohibet, ſemper tamen ratione diuerſa.

3. Fũdm. Scia practicæ, & ſpeculatiuæ finis, in quo cõueniunt, & differunt. Sit tertium fundamentum. Sciẽtia practica primo inclinat ad cognitionem. Artifex enim domus per artem cognoſcit domum, ſicut etiam habitus ſpeculatiuus inclinat ad cognitionem. Sed differunt. Nam cognitio practica ordinatur ad opus, cognitio ſpeculatiua in ſolã cognitionem. per practicum enim habitũ cognoſcimus, vt operemur; per ſpeculatiuum cognoſcimus, vt cognoſcamus. Ipſa enim cognitio eſt actus, & ſimul finis habitus ſpeculatiui: practici vero opus, vt dicitur 2. Metaph. cap. 1.

1. Concl. His conſtitutis ſit prima cõcluſio. Sciẽtia ſpeculatiua eſt bonum honorabile, & laudabile.

Explicatur & probatur. Aduertendum, quòd cognitio & habitus poteſt dupliciter comparari. Vno modo ad obiectum & rem, quę cognoſcitur, & ſic dicitur vera cognitio, & verus habitus, quia ita eſt in re, ſicut in cognitione. Altero modo ad ipſum ſubiectum, ideſt, potentiam, & animã, in qua eſt; & ſic dicitur bona, quia eſt ipſius perfectio. Dicitur etiam honorabilis: quia eſt bonum ex his, quæ propter ſe ſunt expetenda, vti diximus in fundamento primo: ac conſequenter laudabile eſt, quamuis bonum honeſtũ magis ſit honorabile, quàm laudabile.

2. Concl. Secunda concluſio. Scientia practica ſimpliciter eſt laudabilis, aliquo tamen modo honorabilis dici poteſt.

1. pars probatur. Primum patet; quia eſt bonum vtile, ob id laudabile eſt. Poſterius patet: quia

per ipſam cognoſcimus,& in hoc cũ ſpeculatiua cõuenit: aliquo igitur modo honorabilis eſt,vt differat ab alijs vtilibus, quæ cognitionem non habent:hæc enim tãtùm laudabilia ſunt. Adde etiam quòd dicit Sapiens,Honora medicum.

3. Cõclu. Tertia concluſio.Mihi probabilior eſt ſententia S.Tho.& Græcorum, ꝙ ſcientia de anima ſi comparetur ad reliquas ſolũ Philoſophiæ partes,& eis ſit certior, & dignior.

Explicatur & probatur. Quamuis igitur maior ſit vniuerſalis, vt ſciẽtia ſit honorabilior altera, vel propter certitudinem,vel propter obiectum: tamen concluſio, quæ infertur ſcientiam hanc eſſe primam, intelligenda eſt inter omnes Philoſophiæ partes: nõ enim cõ modò intelligitur,quomodo mathematicas certitudine antecellat. Nam propria certitudo ex modo demõſtrationis ſumitur;conſtat autem hanc eſſe maiorem in Mathematica.

Nec ego nego ſecundum aliquã certitudinem excellere,puta obiecti certitudine,vel ita vt Themiſtius dicit; tamen nõ videtur propria talis certitudo.

4. Cõclu. Quarta concluſio. Scientia de anima certior dicitur alijs partibus Philoſophiç in demonſtrando.

Probatur cõcluſio. Quia cùm phyſicæ demonſtrationes ſint ab effectibus,nullius naturæ rei effectus plures, ac notiores ſunt,quam aïæ: ſunt enim interna,& propria experientia noti,de quorum exiſtentia dubitare non contingit:ob id in tali genere demõſtrationes certiores ſunt.

Ad primum. Ad primũ igitur argumentum de primo motore, reſpondet Caietanus Thie. quòd in ſcientia debet cõſiderari formale obiectum,in Phyſicorum autem 8.agitur de Deo ſub hoc formali,vt motor eſt; de anima hic,vt viuificat, & principium eſt ipſius eſſe:nobilius autem eſt viuificare quàm mouere.

Eiuſdem clari expoſitio. Sed hæc reſponſio ſub ijs verbis parũ ſuſpecta videri poſſet. Dico igitur, quòd Deus non cõſideratur illic ſecũdùm ſubſtantiam ſuam,ſed ſecũdum motum:anima autem ſecundùm ſubſtantiam conſideratur,ob id dicitur ſcientia nobilior alijs omnibus partibus Philoſophiæ conſiderantibus rei naturam.

Ad ſecundum. Ad ſecundũm reſpondeo,quòd anima nobilior eſt cœlo,ſaltem intellectiua,eſt enim coelum inanimatum.

Ad tertiũ. Ad tertium reſpondeo, quòd animal eſt quidẽ nobilius anima, quia includit perfectionem animæ,& aliud,idẽ corpus:tũ ſi ſumatur anima per ſe,& animal quantum ad id,quòd propter animã habet,vt in ſcientia de animalibus fit,tunc nobilior eſt anima animali.

Ad alia. Ad alia patet ſolutio ex cõcluſionibus propoſitis.

Videtur autẽ,& ad veritatem omnem. Tex. II.

De vtilitate ſcientię de anima. PRopoſita ſcientiæ dignitate, proponit vtilitatem. Dicit autem eſſe vtilem ad omnẽ veritatem.i.ad omnem ſcientiã, non tamen æqualiter,ſed maximè ad cognitionem naturæ. Probat hoc: quia aïa eſt principium animalium,quę naturam habent, nec abſque animæ cognitione poſſunt cognoſci.

Nota. 1. Communis expoſitio omnium eſt, vt per naturam intelligat ſcientiam naturalem:& tunc eſt ſenſus,quòd cognitio animæ maximè ſit vtilis ad Phyſicam; quia tractat Phyſica de animalibus pręcipue, quorum anima eſt principium.

Aduertẽdum autem,quòd dicit, Quaſi principiuum,non quòd dubitet,vel diminuãt, ſed affirmat aïam eſſe principium.

Nota. 2. Dubium quomodo ſit utilis ad omnes ſcientias. Solutio. Vtilitas ei' ad moralẽ Philoſoph. Dices:Quomodo ſcientia hęc de anima vtilis eſt ad omnes ſcientias?Reſpondeo,quod eſt vtilis ad omnes in particulari & in vniuerſali. Primo in particulari eſt vtilis ad moralem tripliciter. Vno mõ quia moralis agit de virtutibus, & vitijs: hæc autem ſunt in animæ potentijs:quędam enim in voluntate,quędam in intellectu,quædam in iraſcibili,quædã in cõcupiſcibli,nec abſq; his potentijs cognoſci,& ſecerni valent.indiget ergo moralis cognitione hac, in qua tales potẽtiæ inquiruntur. qd expreſſe fatetur Ariſt. 1. Ethic.c. 13.& 1.Magnorũ Moraliũ,c.35.

2. Præterea ſecundo vtilis eſt ad materiã proximãm.nam virtutes, & habitus pſiciunt animæ operationes:cognitione igitur opus eſt ipſarum operationum, quæ hic traduntur.

Tertiò,

Tertiò, vtilis eſt ex parte finis vltimi; nam moralis conſtituit finem in contemplatione: at contemplatio quid, & quomodo ſit, hæc docet ſcientia.

Vtilitas ad Meta.

Ad Metaphyſicam eſt etiã vtilis: quia anima intellectiua eſt media natura inter formas oĩno intellectuales, & inter materiales. docemur ergo in hac ſcientia eleuare iam Intellectum aliquo modo ſupra naturam corpoream, & intellectualẽ incipimus attingere, quã Metaphyſicus cõſiderat: & ob hoc vtilis eſt ad Metaphyſicam hęc ſcientia, atque hanc vtilitatem docet Simplic. & hoc ſignificat etiam Auer. dum dicit, quòd Metaphyſicus accipit ſubſtantiã ſui ſubiecti, ab hac ſciẽtia.

Docet etiam hæc ſcientia Intellectus quid ſit, & intelligere, & alia quæ ſubſtãtijs ſeparatis inſunt, alio tamen modo.

Vtilitas ad mathematicas diſciplinas.

Eſt etiam vtilis ad Mathematicũ: quia docemur abſtrahere, & quid ſit, & quomodo ſit: qua abſtractione vtitur Mathematicus.

Vtilitas eius ad Dialect.

Vtilis etiam eſt ad Dialecticum, quia hic circa operationum Intellectus modos verſatur.

Vtilitas ad omnes ſcientias in cõi.

Eſt etiam vtilis ad omnes in communi, quia tractat de principio effectiuo aliarum ſciẽtiarum, quod benè docet Albertus de homine. q. õ. 1. Vnde notandum eſt, quòd in ſcientia ſunt duo: & obiectũ, & cognitio. vtriuſq; anima eſt principiũ. Primò obiectorum eſt principium: nam anima per ſuas operationes facit habitus, virtutes, vitia, & ſcientias, de quibus agit moralis, ſicut etiam facit opera artis: aliarum autem ſciẽtiarum facit obiecta, quo ad modum. non enim eſt ſcientia, niſi de obiecto, ſub abſtractione; & anima eſt quæ abſtrahit; & ſic facit aliarum ſciẽtiarum obiecta.

Facit etiam cognitionẽ: nam per ſenſus facit Phyſicam. Phyſica enim à ſenſu incipit Per imaginationem facit Mathematicam; vt enim Phyſica à ſenſu, ita Mathematica ab imaginatione pendet. Per ſpeculationem, & contemplationem, Metaphyſicam: Per practicam, cognitionem moralem. vtilis ergo eſt ad omnẽ veritatem.

Textus expoſitio Nota.

Circa expoſitionem textus aliud notãdum, quòd quamuis ſit communis expoſitio, cum dicitur ſciẽtia hæc vtilis ad naturam, vt intelligatur ad Phyſicam; tamẽ videtur profectò alia mens Ariſt. Eſt autẽ expoſitio notatu digna. Dico igit, quòd natura hic ſumitur, pro ea, quæ 2. Phyſi. definita eſt erat enim duplex natura: Altera materia, altera forma: Vtraque autẽ in inanimatis eſt principium paſſiuum motus primum. Non eſt autem vlla natura, quę ſit actiuum principium motus interni, niſi animatorum forma, quę eſt anima. Ideo cognitio naturæ manca eſt; niſi cognoſcatur anima: nõ enim in alijs eſt, niſi natura paſſiua. Reſtabat igitur natura actiua: ob id dicit, quòd maximè iſta ſcientia eſt vtilis ad ſcientiam de natura: quod clarè dixit primo De par. cap. 1. dicens animam pertinere ad Phyſicum. & probatur: quia Phyſicus conſiderat naturam, & præcipua natura eſt forma, & inter has, anima.

Hinc, ſit quòd ſub illo verbo, Veritatem, includitur Phyſica, vt iſta ſcientia dicatur vtilis ad Phyſicam: quia præcipua pars phyſicæ, quæ de animatis eſt, ſine hac haberi non poteſt.

Et poſt additur, quòd eſt vtilis ad cognitionem naturæ, & probat. Quia anima eſt principium animantium: quaſi dicat, animantia, quæ præcipua natura mouentur, non alia forma, q̃ anima mouentur: & ſic ipſa præcipua eſt naturæ pars.

Anima & principiũ animatorũ in triplici genere cauſæ.

Nota ex Philopono, quòd anima in triplici genere cauſæ dicitur principiũ animatorum. Eſt enim formalis cauſa eſſe, & ſubſtantiæ ipſorum, cùm ſit forma: eſt effectiua motuum: & eſt finalis organorum & inſtrumentorum: in animam enim, vt in finem, organizatio corporis tota ordinata eſt, vt docet Ariſtoteles 1. de Partib. cap. 5.

Quęrimus autem contemplari. Tex. III.

De quib' rebus ſit acturus Ariſt. de anima. natura, & eius paſſionibus.

PRopoſitis vtilitate, & nobilitate huius ſcientiæ, proponit, quæ dicturus eſt, vt lectores faciat dociles. Hæc autem ſunt duo. Primum natura ipſius animæ: alterum paſſiones, quæ ſunt in duplici differentia: quædam enim videntur propriæ ipſius animæ, quædam communes ipſis ani-

malibus, per animam.

Text' expoſitio.

Nota literam: dicit, quòd quærimus cõtemplari, & cognoſcere naturam, & ſubſtantiam animæ. per contemplari, Philoponus intelligit in communi, & inconfuſe cognoſcere, quod S. Tho. vocat per effectus, & ſigna cognoſcere: at per cognoſcere, intelligit diſtinctè cognoſcere, & ſcire: vtraq; enim aiæ cognitio traditur: per ſubſtantiam animæ, intelligo animæ entitatem ipſam: per naturã, quid eſt: vt ſit ſenſus, Intendimus ſcire ipſam, & q͛d eſt ipſius: cognitio ſubſtantiæ reſpondet cognitioni confuſæ; cognitio naturæ cognitioni diſtinctæ, & ſcientiæ.

Dubium, quid per proprias, & cõmunes paſſiones animæ intelligendum ſit. Prima Auer. ſolutio.

Dubium occurrit, quid per proprias, quid per cõmunes animę paſſiones oportеat intelligere. Auerroes adhibet huius duas expoſitiones. Altera eſt, quam ipſe poſterius refert, ꝙ paſſiones animalium ſunt in duplici differentia. Quædam incipiunt ab anima, & terminantur in corpore, vt ſentire, appetere, recordari: hæc. n. ab anima procedunt in corpus, & in organũ. Quædam cõtra, incipiunt a corpore, & terminantur in animam: vt dormire, initium eſt à corpore, à quo vapores eleuantur, qui poſtea opprimunt ſenſum. ſimiliter mors, & ſenectus, ac iuuentus: has poſteriores vocat cõmunes; priores verò proprias.

Reiicitur prima Auer. ſolutio.

Quamuis illa expoſitio, quantum ad doctrinam ex parte ſit vera, tamen ad mẽtem Ariſtotelis nihil minus facere videtur, quòd Ariſtoteles nõ vocat paſſiones proprias, niſi quæ animæ ſoli inſunt; nec cõmunes, niſi quæ animæ, & corpori ſimul, ab anima tamen proueniunt, vt ipſa litera manifeſtat.

Secunda Alber. ſolutio. Nota 1.

Eſt autem altera expoſitio, quam ſequitur Albertus, & S. Tho. & alii: & idem quoque Auer. In cuius gratiam, nota, ꝙ potentiæ animæ ſunt in duplici differentia. Quædam ſubiectãtur non in ſola anima licet ab illa vt a principio procedant, ſed in toto compoſito, quales ſunt potentiæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ omnes: hæ enim in cõiũcta parte ex materia & forma inſunt. Quædam in ſola ſubiectantur anima, vt Intellectus, volũtas, ac memoria. Cum autem operationes ſequantur potentias, fit etiam, vt ipſæ ſe habeant ſimiliter dupliciter. Quædam ſunt in coniũcto, vt videre, audire, & reliquæ, quarũ potentiæ ſunt in coniuncto: quædam in ſola ipſa anima, vt intelligere, & velle.

Nota 2.

Nota tamẽ vlterius, quòd quamuis intelligere ſit in ſola anima, tamen pendet à copore, non ſicut ſentire, ſed quia ab his, quæ ſunt in corpore, & ſenſu, ſumit ſpecies, quibus debet intelligere. Senſus autẽ pendent a corpore, vt dixi, tanquã a concauſa: nam ſenſus in coniuncto eſt. Philoſophi itaque explicantes has depẽdentias, dicunt, quòd ſenſus pendet a corpore, vt à ſubiecto, Intellectus vero, vt ab obiecto.

Solu. dubij.

Hoc ſuppoſito dicunt hi Doctores, ꝙ propria paſſio vocatur quæ ſoli animæ inhæret, communis verò, quæ coniunctó ex anima, & corpore: Intelligere ergo eſt proprium: reliqua, ſcilicet, ſentire, & vegetari, communia ſunt.

Reiiciтur 2 huius ſolutionis.

Hæc expoſitio eſt conueniens textui: ſed in vno non placet mihi, quia intelligere pendens à corpore vocat propriũ; quòd tamen eſt expreſſe contra Ariſtotelem, inferius text. 12. vbi dicit, ſi intelligere eſt imaginatio, id eſt, pendet a corpore, vt a ſubiecto, ſicut ſenſus; vel non eſt ſine imaginatione, id eſt, pẽdet, vt ab obiecto; ꝙ illud non eſt ſine corpore, id eſt, non eſt proprium, quamuis ſit ſimile proprio. Ideo dico quòd in iſto textu nõ dixit, qualdam paſſiones proprias, ſed videri proprias.

Altera ratio.

Quapropter dico cum Simplicio, ꝙ ſecundum Ariſtotelem, intelligere eſt proprium, non illud, quod à phantaſia pẽdet, ſed illud, quo nullo modo pẽdet à ſenſu, quale eſt intelligere contemplatiuum, de quo ſupra diximus. Et nota hic Simplicium fatentem tale intelligere ſecundũ Ariſtotelem.

Omniquaq; aũt, & omnino. Tex. IIII.

De difficultate ſciẽtię de anima.

Difficultatem ſcientiæ tertio loco proponit, in quo attentos facit. Difficultas autem in his duobus conſiſtit, in quibus ſcientia hæc verſatur, puta, circa animæ ſubſtantiam, & circa ipſius paſſiones: ob id dicitur, quòd omniquaq; eſt difficilis

ſcientia

ſcientia de anima.

Q̄nes difficiles de animæ paſſionibus. Hanc difficultatē manifeſtat proponēdo quæſtiones difficiles, ex quarum reſolutione pendet ſcientia de anima. Hæ autem quæſtiones ſunt in duplici differētia. Quædam ex parte ſubſtantiæ: quædā ex parte paſſionum animæ. Quæ autem ſunt ex parte ſubſtantiæ: quædam ſunt ex parte modi inſtandi naturam, ac ſubſtantiam animæ: quædam ex parte ipſius naturæ, ſcilicet, generis, & differentiarum ipſius.

Prima diſficul. multiplex in methodo huius ſcientiæ. Eſt igitur prima omnium difficultas ex parte modi; puta, an ſit vna methodus inueſtigandi definitionem animæ, ſicut eſt vna methodus ꝓ paſſionibus, ſcilicet demōſtratio: an ſint plures. Quòd ſi vna eſt difficultas, eſt ſcire, quæ ſit iſta, an demonſtratio, an ſyllogiſmus, an inductio, an compoſitio, & diuiſio, vel aliqua alia. quòd ſi plures ſunt iſta, vt ſingulæ pro ſingulis rebus diuerſis ſeruiant, difficilius adhuc eſt cognoſcere, quę methodus, cuiſ rei ſit neceſſaria, & quæ pro anima ipſa.

Hanc difficultatem dico nō ſolum eſſe pro ſcientia de anima, ſed etiam eſt cōmunis in cognitione cuiuſque rei, ſcire, inquam, methodum indagādi definitionem illius.

Nota 1. Hic aduertendum eſt, quòd cùm Ariſtoteles dicit, eſſe demonſtrationem pro omnibus paſſionibus, ſignificatur, quòd methodus demonſtrationis eſt ad paſſiones indagandas in quacunq; re. Eſt enim demonſtratio commune inſtrumentum, quod applicatur cuique rei ad oſtendendas paſſiones. Nec intelligas cum Paulo Veneto, vnica demonſtratione numero, & vnico medio oēs rei paſſiones demonſtrari, ſcilicet per diffinitionem ſubiecti, ſeu per paſſionē primam: talis enim ſenſus eſt longè alienus ab Ariſtotele.

Nota 2. Aduerte vlterius, quòd nulla eſt methodus ad oſtendendū definitionē de definito, ſcilicet, qua verè oſtēdatur eſſe definitionem a priori, vt dicitur 2. Poſte. eſt tamen methodus ipſam componendi, & conſtruendi, ſcilicet compoſitio, & diuiſio, vt illic dictum eſt.

Si autem non eſt vna quædam. Tex. V.

CONtinuus eſt textus hic cū præcedēti, & ibi ſimul eſt expoſitus. Dicit enim, ꝙ ſi non eſt vna certa methodus pro indagandis oīum definitionibus, ſed variæ pro variis rebus: tunc maior erit difficultas: quia non ſolum oportebit cognoſcere methodum pro re, ſed diſtinguere ipſam ab aliis methodis. Progreditur in ipſa explicatiōe difficultatis I inueniendis definitionib. ac principijs.

Statim conuertit ſe ad difficultates ex parte naturæ. Dicit, quòd etiam inuenta methodo, adhuc errare contingit in materia: nam diuerſę res, vt nutriri, & continua, diuerſa principia habēt, ſimiliter & alia: ob id difficile eſt cuiuſque rei inuenire propria genera, & differentias.

Primum autē fortaſſis neceſſarium. Tex. VI.

HIc ſecunda ordine difficultas cōſtituitur, & eſt iſta ex parte rei, ſcilicet generis ipſius animæ, an ſit ſubſtantia, an quantitas, an qualitas, an aliquid aliud horū. Secunda difficultas ex genere ipſi° animæ, ꝙ ſit.

Aduertas autē illud verbū, Fortaſſis, quod varie exponitur. Alber. Magnus, dicit, ob id dici, qa anima nō habet genus, cùm ſit indirectè in prædicamēto. Aegi. verò dicit, ob id dici, quia anima nō hēt propriam definitionem, ſed definitur per additamentum, ſcilicet per corpus: ſicut etiam accidens definitur per additamentum, ſcilicet per ſubiectum. Dicitur autē definitio per additamentum, cum definitur res per aliquid ſibi extrinſecū, quod non eſt pars eſſentiæ ipſius, licet ab eo eſſentialiter pendeat. Duplex expoſitio tex.

Vtraque expoſitio non videtur ad mētem Ariſt. quamuis doctrina vera ſit. Illud tamen Alberti non eſt oīno verum: nam anima genus habet, quamuis nō in recta linea ſubſtantiæ: ſiquidem enim ſubſtātialis genus eſt ipſius, & anima genus eſt ad ſenſitiuam, & vegetatiuam. Reiicitur vtraq; expoſitio.

Dico igitur, quòd ſenſus Ariſtotelis, iſt: videtur eſſe, cum dixiſſet, difficultates eſſe ex parte methodi, adhuc poſt methodum etiam ex parte rei, dicit quò fortaſſe iſta Tertia expoſitio verior.

ſe iſta methodus nõ eſt ſine diuiſione, id eſt, ad definitionẽ indagandam fortaſſe opus eſt diuidere genera: & ſic ex diuiſione facta ſumit difficultatem. Dicit autẽ, Fortaſſe, non quòd dubitet opus eſſe diuiſione; ſed quia id non probat, ſed ex Logica ſupponit.

Adhuc autem vtrũ eorum quæ in potentia.

Tertia difficultas ſciẽtię de anima.

TErtiam proponit difficultatẽ. cùm enim ſint in quoque genere actus, & potentia, dubiũ eſt, dato quòd animæ genus habeatur, an ſit actus, an potentia in illo genere.

Prima expoſitio Philop.

Hæc quæſtio variè exponitur. Philopo. per actum, ſubſtantiam ſpiritualem, per potentiam, ſubſtãtiam corpoream intelligit: & tunc ſenſus eſt, an anima ſit ſubſtantia ſpiritualis, an corpus.

Reiicitur prima expoſitio.

Hæc expoſitio non mihi placet; non enim in his libris vnquam per actũ, ſpiritualem ſubſtantiam, per potẽtiam, corpus intelligit Ariſt. nec talem quæſtionẽ ſoluit.

2. Expoſitio.

Alij dicunt, quòd quæque res dicitur dupliciter. Vno modo in actu, altero modo in potentia. In actu dicitur, cum hẽt eſſe in ſe extra ſuas cauſas, vt homo, roſa, ignis, poſtquam producta ſunt. In potentia vero, cùm nondum in ſe habent eſſe, ſed in ſuis cauſis: vt roſa, quæ nondũ producta eſt, ſed cauſam hẽt, quæ poſſit producere, dicitur eſſe in potentia. Dicunt igitur hũc eſſe Ariſtotelis ſenſum, an anima ſit actu, vel potentia.

Reiicitur 2. Expoſitio.

Hæc expoſitio eſt lõgius diſtans à ſenſu Ariſtotelis; nam dubitare illud, eſt dubitare, an anima exiſtat, nec ne; at hoc non dubitat; quia notum eſt animã eſſe; & talis quæſtio non eſt difficilis; ſed ſuppoſito, quòd ſit, dubium eſſet, an ſit actus vel potentia.

3. Expoſitio verior Simpl.

Dico igitur cũ Simplicio, qui videtur optimè intellexiſſe hunc locum, qui quidem per actum intelligit formam, per potentiam materiam: & ſenſus eſt, an aĩa ſit talis ſubſtantia, qualis eſt forma, vel ea, quæ eſt materia. Et ego confirmo expoſitionem hanc ex locis, vbi ſoluitur ab Ariſt. puta 2. de Anima tex. 2. & tex. 15. vbi dicit, ipſam animam eſſe formã, non materiam, ac præterea eſſe actum, & nõ potentiam. Et expoſitio hæc eſt notanda. ac ideo dicit Ariſtot. non parum differre actum, & potentiam: differunt enim, vt materia, & forma.

Cõſiderandum autẽ, & ſi partibus. Tex. VII.

Quarta difficultas ſcientię de anima.

Nota, animam quadrupliciter diuidi.

QVarta ꝓponit̃ difficultas, quæ variè exponitur. nam varietas rei variũ parit ſẽſum verborũ. Aduerte igitur, ꝙ aĩa quadrupliciter diuidi põt. Primò in partes definitionis, ex quibus ipſius conſtat natura. Secundò in potentias ſuas, diuiditur enim ſubiectum in potentias ſuas. Tertiò diuidi poteſt ĩ partes materiales, ſcilicet quantitatiuas, quas habet: quia eſt forma materiæ quantæ. Quartò poteſt diuidi in ſpecies ſuas, quæ dicuntur partes potentiales.

Textus multiplex expoſitio. 1. Expoſitio.

Ex his patet, ꝙ quæſtio omnibus his modis verè poteſt intelligi. quis tamẽ ſit ad mentem Ariſtotelis, in præſenti varia eſt expoſitio. S. Tho. intelligit de potẽtia; vt ſit ſenſus; an anima, ſit ſubſtantia ſimplex, an compoſita.

Reiicitur 1. expoſitio.

Sed iſta expoſitio non videtur conueniens, quia ſi loquitur de compoſitione phyſica ex materia & forma: ſuperior q̃ſtio fuit de hoc, dum dixit, an actus, vel potentia; ſi verò de cõpoſitione generis, & differentiæ, tunc qõ eſt Metaphyſica.

2. Expoſitio Philop.

Altera expoſitio eſt, & hęc eſt Philoponi, quòd loquatur de diuiſione in potentias, vt ſit ſenſus, an anima habeat plures potentias, vel non.

3. Expoſitio eiuſdem.

Tertia eſt eiuſdem Philoponi, ꝙ loquatur de diuiſione in ſpecies, vel in partes inferiores: & tunc eſt ſenſus, an aĩa ſit vna numero in omnibus animatis, an plures, ita vt ſingulæ in ſingulis: & hanc expoſitionem ipſe magis approbat.

4. Expoſitio Auer.

Quarta eſt expoſitio Auerr. ꝙ loquatur de pluralitate in vnico animato: vt ſit ſenſus, an vna ſit tantùm anima in animato. V. g. in homine vno, an plures, ita vt ſint diuiſæ ſecundùm partes diuerſas

corpo-

corporis, vt poſuit Plato, qui dixit animã rationalem eſſe in cerebro, ſenſitiuam in corde, vegetatiuam in iecore.

5. Expoſitio omnium optima Simpli. Quinto expoſitio, quę mihi magis placet, eſt Simpl. & Caieta. Thie. q̃ ſit ſermo de partibus quãtitatiuis in materia, vt ſit ſenſus, an aĩa ſit extenſa, & diuiſibilis ad diuiſionem materiæ, an indiuiſibilis, ita vt, licèt in materia ſit, non tamen ad materiæ extenſionem diuiſibilis ſit, quia eſt tota in qualibet parte, ſicut de anima rõnali, & ſecundum multos, de anima pſectorũ animaliũ. Hæc expoſitio vr̃ multũ commoda ſenſui, & verbis Ariſtotelis.

Et vtrum ſit ſimilis ſpeciei omnis anima.

5. & 6. difficultas ſciẽtia de anima. Qvinta difficultas eſt, in qua ſuppoſito tanquam noto, plures eſſe animas, petitur, an ſint eiuſdem ſpeciei, an non: quòd ſi nõ ſunt eiuſdem ſpeciei, omnes, eſt ſexta difficultas, an differant ſpecie tantùm, an potius genere.

Nota. In quo apparet Antiquorum negligentia, qui non de alia anima locuti ſunt, quam de humana, cùm tamen aliæ ſint genere diuerſæ. at ipſi nec hoc inquiſierunt, nec dubitarunt; idcirco in præſenti hoc dubitatur: nam ſecundùm horum ſententiam, non alia anima videtur eſſe, quàm hominis.

6 Cauendũ autem eſt, vt nõ lateat. Tex. VIII.

7. Difficultas ſcientiæ de anima. Septima difficultas eſt, quã ſcire maximè curare debemus: an definitio animæ ſit vna genere, ſicut eſt definitio animãlis: an non ſic, ſed quãque per ſe animam definire oporteat, & ſit definitio ſpecifica, vt ſi definiretur homo per ſe, leo per ſe, capra per ſe.

Textus expō. Senſus eſt, an omnes animæ ſic conueniant ſub hoc nomine, Animæ, vt vnica poſſint definiri definitione; an non, ideſt an ſint vniuocè anima vel æquiuocè.

Præoccupatio obiectionis. At quia dixerat animal definiri, ne qs intelligeret ipſum ponere animal ſeparatum vniuerſale, vt Plato poſuit ideam, ſubdit, nõ ſic eſſe vniuerſale: nam huiuſmodi vniuerſalia non ſunt ſeparata: aut ſi ſunt, poſterius ſunt, ideſt per abſtractionem Intellectus ab ipſis particularibus: & hic eſt ſenſus horum verborum, Vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius eſt, ideſt dr̃ de quocunque communi prædicato, non enim eſt ſeparatum, niſi per opus Intellectus: atque hæc eſt huius loci expoſitio communis & bona.

Nota. Aliqui ſolent hic de vniuerſalibus agere: nos tamen in Porphyrio de eis diximus aliqua, & libro 7. Metaph. dicemus latius.

Altera expoſitio textus. Poſſet horum verborum alia expoſitio dari, vt ſit ſenſus, An definitio animæ ſit danda in genere, velut cuiuſdam vniuerſalis, an in particulari, & ſingularum ſpecierum. Reddit autem rationem, qua videtur probare, quòd potius ſit danda ipſarum ſpecierum particularium: quia vniuerſalium, & generũ definitio aut nihil eſt, ideſt, non eſt alia, quam ſpecierũ; aut ſi aliquid diuerſitatis habet, eſt poſt definitiones particularium.

Not. duobus modis genus conſiderari poteſt. In cuius declarationem aduerte, quòd animal, & quocunque aliud genus dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecũdùm illum gradum naturæ, quem dicit; vt animal ſecundùm naturam ſenſitiuã præſcindendo differentias ſpecificas: & ſic prius definitur, q̃ homo, & eſt pars quidditatis ipſius hominis & equi, & aliorum. Definitur autem priùs quia ponitur ĩ definitione hominis, & eſt prior natura talis gradus, & ſimplicior eſt; nam ſpecies addit differentiam. Nec hoc modo dicitur vniuerſale actu in pr̃edicando, ſeu actu prædicabile.

Altero mõ poteſt cõſiderari, vt quoddam commune prædicatum cõtinens in vniuerſali, & cõfuſo, omnes ſpecies, & ipſarum differentias: & ſic dicitur vniuerſale in prædicando: & hoc modo eſt genus logicum, & ſic nõ definitur, niſi poſt ſpecies, aut ſimul cum eis: quia nõ eſt aliud quàm omnes ſimul ſpecies in confuſo ſũptæ, aut certè per earum comparationẽ vel ab eis abſtractum.

Hoc modo Ariſtoteles dixit. 2. Poſt. difficilius eſt definire genus; & hic dicit definitionem.

nitionem ipſius eſſe poſt definitionē ſpecierum, aut non eſſe aliud, quàm illarũ definitiones ſimul ſumptæ, ideſt, omniũ differentiarum aggregatio ſub genere ſuperiori. Hanc generis diſtinctionem tangit Aegidius & bene. hic locus poteſt ſic commodè etiam exponi, & vtraque expoſitio eſt bona.

Amplius autē ſi non multæ. Tex. IX.

8. Difficultas ſcientiæ de anima. OCtaua difficultas proponitur, ſi in vnoquoq; nõ ſit niſi vna anima ſecundùm ſubſtantiã, tamen ipſius multæ ſint potētiæ: quæri poteſt, an prius ſit tractanda ſubſtantia animæ, poſtea potentiæ; vel contrà.

9. Difficultas. 1. Expoſitio tex. Nona difficultas eſt ipſarum potentiarum, quæ iuxta Auerroem & Philoponum, hunc facit ſenſum, qui a quibus potentiis diſtinguantur, nunquid ſenſus ab imaginatione, vel imaginatio ab intellectu, & nutritiua ab augmentatiua, & ſic de aliis.

2. Expoſitio. At mihi videt̃ aliũs poſſe eſſe ſenſus, vt nõ de diſtinctione, ſed de ſeparatione fiat ſermo ſecundũ diuerſa ſubiecta. V. g. quæ potētiæ poſſunt in aliquo eſſe ſubiecto abſque alio, an vegetatiuæ abſque ſenſitiuis, & hæc abſque intellectiuis, vel cõtrà: & hoc conſonat literæ.

Et vtrũ partes oportet quærere. Tex. X.

10. Difficultas. DEcima difficultas eſt, an ĩ inquiſitione ipſarũ potētiarum ſit incipiẽdũ ab ipſis potētiis, an ab ipſarum operationibus.

11. Diffic. Vndecima eſt, an in ipſis adhuc operationibus ſit incipiẽdum ab eis, vel ab earum obiectis, quæ vocat oppoſita.

Nota quatuor cõſiderãda in ſciẽtia de anima. Quatuor enim ſunt conſiderãda: Subſtantia animæ ipſius, potentiæ, harũ operationes, operationum ſubiecta: & de ordine doctrinæ inter iſta, ſunt huiuſmodi quæſtiones.

Videtur autē nõ ſolùm ipſum quid eſt. Tex. XI.

Textus continuatio. Prima. DIfficile eſt textũ hunc cũ antecedentibus cõtinuare. S. Tho. ita cõtinuat, vt poſtq̃ propoſitæ ſunt difficultates ex parte modi inueſtigãdi definitionem animæ, & ex parte ſubſtantiæ ipſius, nũc velit proponere difficultatem ex parte paſſionum; ac dicit eas eſſe difficiles, quia indigemus cognoſcere, q̃d rei, ad ipſas demonſtrandas.

Hæc expoſitio eſt probabilis, ſed non videtur literæ conuenire multum: non enim paſſiones animæ ſunt ex his, quæ pendent ex quid rei, imo per ipſas indagamus quid ſit anima tanquam per nota nobis.

2. Aliter exponit Auer. & Caiet. Thie. vt cum ſuperius dubitaret, an ab anima, an ab ipſius operationibus incipiendum eſſet, quæ ſunt ipſius accidẽtia, & effectus, reddat nunc rationē dubii, ſcilicet quòd aliquãdo ſubſtantia eſt notior accidentibus, aliquando contrà. Ideò dubium eſt, quomodo in præſenti iſta ſe habeãt. Hęc eſt etiam probabilis expoſitio, & conueniens: ſed mihi placet alia, quæ eſt Philoponi, & Simplicij, vt velit aliquam viam indagandi definitionem dare, quòd ſuperius dubitaret; & via hæc eſt ab accidentibus ipſius animæ. Idcirco proponit, ꝙ non ſolùm per quid eſt, cognoſcuntur paſſiones, & harum eſſe, vt in mathematicis fieri ſolet: per definitionem enim lineæ, & recti, & aliorũ, cognoſcimus triãgulũ habere angulos æquales rectis duobus: ſed etiam per accidẽtia, ipſum quid eſt, cognoſcimus, ac ad ipſum inueſtigandum multum conducunt. & hoc in Phyſicis ſolet euenire. 3. Verior. Qua via ſit indaganda aĩa definitio.

Cũ enim habemus reddere ſecundũ imaginationē.

Quõ accidẽtia cõducãt ad cognoſcẽdũ quod quid eſt, & cõtra. DVo, quæ dixerat, oſtendit, Primò, quòd accidentia conducant ad q̃d eſt. Hoc declarat, & velut quadam experientia probat, dicit, quòd cùm claram cognitionem ſenſitiuam, quam vocat imaginatio-

ginationem, habemus accidentium rei, aut omnium, aut plurimorum, tunc facilè poſſumus percipere quid illius rei. Probat iterum hoc, in quo ſimul probat alterum, quod dixerat, id eſt, per quid rei cognoſci accidentia: quia quid rei, & definitio eſt principium in omni demóſtratione à priori: ob id optimè per ipſam cognoſcuntur accidentia, vt per cauſam: & ſimiliter per accidentia inueſtigatur ipſa, vt per effectus.

Hoc quæ ſit bona, definitio. quæ non

Ex quo infertur vnum, quòd definitio, per quam accidentia non cognoſcuntur ſtatim aut facili labore, illa talis ſit vana, & dialectica.

Cur definitio dicatur vana, & dialectica.

Dices: Quare definitio, dialectica, & vana dicitur? Omiſſis aliorum expoſitionibus, dico duo. Primum, quòd per dialecticam definitionem, poteſt intelligi illa,
1. quæ inter diſputantes gratia diſputationis ſupponitur, non quòd illa verè ſit, ſed tantùm ex ſuppoſitione: ob id vana vocatur.

2. Dico etiam ſecundo, & meliùs, quòd eſt duplex Dialecticus. Alter, qui formã dat ſciendi, vt qui de ſyllogiſmo, de demonſtratione, de propoſitione, de alijsq; huiuſmodi tractat: & talis nullam rem conſiderat, ſed omnia conſiderandi dat methodum.

Alter eſt, qui verſatur in materia probabili, qui Topicus dicitur, & per probabilia circa omnia verſatur, quòd latè declarauimus 1. Poſt. in prologo. Hic definit res per communia accidentia, & quæ omnibus ad ſenſum patent. Vocat enim hominem, animal manſuetum, erecta facie, &c. & talis definitio hic dicitur dialectica, & vana: quia rei naturam non explicat, nec per ipſam paſſiones rei occultæ queunt percipi.

An accidentia faciant ad cognitionẽ ſubſtantiæ. Quæſtio VI.

Quæſtionis difficultas.

MVLTA facilem, ac difficilem habent cognitionem; lumen enim, colorem, tempus, ac motum eſſe, cognoſcere facile eſt: quid autem horum ſit vnum quodque, difficile. Hoc in præſenti dubio euenit. Per accidentia enim, & effectus, cognoſci ſubſtantiam, omnes fatentur, & experiuntur: at quomodo accidentium cognitio, ſubſtantiæ cognitionem inducat, id eſt valde difficile determinare.

Vt autem hoc examinetur, ſit primum argumentum contra id, quod hoc textu dicit Ariſt. Si accidentia faciunt ſubſtantiæ cognitionem, & contrà, ſubſtantia ipſorum accidẽtium; iam profectò erit circulus in cognitionibus, qui nullo modo eſſe poteſt. *1. Arg. ad partẽ negatiuam.*

Præterea ſecundò, nullum poſterius cognitione notificat prius: ſed accidens eſt poſterius cognitione ſubſtantiæ: ergo non poteſt notificare ſubſtãtiam. Minor patet ex Ariſtotele. 7. Metaph. text. 4. vbi dicit ſubſtantiam eſſe priorem accidenti cognitione. *2. Arg.*

Præterea tertiò, ſi accidentia faciunt ad cognitionem ſubſtantiæ, tunc vel loquimur de cognitione quid eſt accidentium, vel de cognitione, ſi eſt. Non de cognitione quid: nam ſic accidentia pendent à ſubſtantiæ cognitione, quæ in ipſorum ponuntur definitione. Nec de aliâ cognitione: quia experimur multorum accidentia cognoſci in eſſe, & taliũ ſubſtantias, & materias ignoramus. *3. Arg.*

Præterea quartò. Magis diſtat intellectus à ſenſu, quàm ſenſus à ſenſu: ſed cognitio vnius ſenſus, puta, viſus, nihil facit ad auditionem: ergo nec ad Intellectum. non igitur cognitio accidentium, quæ ſit ſenſu, facit ad cognitionem ſubſtantiæ, quæ ſit intellectu. *4. Arg.*

Præterea quintò: quia magis diſtat accidẽs à ſubſtantia, quàm ſubſtantia à ſubſtantia: ſed cognitio vnius ſubſtantiæ puta, lapidis, nihil facit ad cognitionem alterius, puta equi: ergo nec cognitio accidentis ad cognitionem ſubſtantiæ. *5. Arg.*

Præterea ſextò, quia imperfectius non producit perfectius: ergo nec cognitio, et ſpecies accidentis, facient cognitionem, & ſpeciem ſubſtantiæ. Hæc ſunt argumẽta ad partem negatiuam. *6. Arg.*

Circa quæſtionem duplex eſt difficultas. Altera, quæ accidentia faciant ad cognitionem ſubſtantiæ. Altera, quomodo accidentia faciant ad cognitionem ſubſtantiæ. *Duplex in hac quõne difficultas.*

Circa primã eſt duplex opinio. Prior *Opinio.*

[...]nes circa primam difficultatem.

Tignoſij ſuper tex. 11. & Apollina. q. 7. & aliorum quorũdam, tam propria, quàm cõia facere ad cognitionẽ ſubſtantię rei.

1. Opinio. 2. Opinio

Poſterior eſt Philoponi, & aliorum cõmunis, quòd ſola propria, et de his Ariſtotelem locutum eſſe dicunt.

Opiniones circa ſecũdam difficultatem. 1. Opinio.

Præcipua difficulas eſt illa ſecunda circa modum, in qua multæ exiſtunt Philoſophorum ſententiæ. prima eſt Tignoſij loco allegato, quæ dicit, accidentia, cum ſint effectus ſubſtantiæ, eſſe quandam ſe nuem ſimilitudinem ſubſtantiæ; Intellectus autem recipiens huiuſmodi accidentium ſpecies, & ipſa cognoſcẽs prius, ſtatim format, & elicit conceptum ſubſtantiæ, eo modo quo Aeſtimatiua bruti ex ſpecie lupi ſenſati, ſtatim elicit cognitionem inimicitiæ non ſenſatæ. Ita ſe habet Intellectus in formanda cognitione ſubſtãtiæ. Et aduerte, quòd loquimur de cognitione ſimplici, per quã ſimplici conceptu res cognoſcitur, & in prima intellectus opatione. Hæc eſt ſentẽtia prima.

Nota.

2. Opin. Altera eſt Ianduni. q. 10. qui ferè idem dicit, tamen alia via. Notat enim vnum, quòd intellectus noſter quantum ad ea, quæ intelligit ex ſe, eſt ſicut in materia prima reſpectu formarum naturaliũ. Materia enim prima ex ſe non habet vllam formam, ſed eſt in pura potentia, & diſponitur prius per accidentia ad recipiendã formam ſubſtantialem; ita Intellectus ex ſe nullam habet rei alicuius cognitionẽ, diſponitur tamen per cognitionem accidentium ad ſubſtantiæ cognitionem. Dicit autem, quòd accidentium ſpecies in Intellectu, virtute luminis Intellectus agentis, ducit in ſubſtantiæ cognitionem: & in hoc videtur differre hæc opinio à priori, vtraque tamen conuenit, quòd Intellectus percipiat prius accidentia, quã ſubſtantiam.

3. Opin. Tertia ſententia eſt Apollinaris, q. 7. quæ dicit, quòd Intellectus prius percipit ſimul accidens cum ſubſtantia, id eſt, totum concretum, vt album, calidum, dulce, & reliqua, ſicut ſenſu percepta ſunt, in vniuerſali tamen: poſtea verò diſcurſu, & ratione ſeparat ſubſtantiam ab accidẽti, & format vtrunque conceptum: non autem ſtatim fit ſubſtantiæ conceptus, vt illi putant, ſed antecedenti diſcurſu. & hęc opinio magis poſtea à nobis declarabit in concluſionibus.

4. Opin. Quarta ſententia eſt quorundam Thomiſtarum, inter quos eſt Sonzi. 7. Meta. q. 14. qui putant Intellectum primo cognoſcere ſubſtantiam hoc modo, ꝙ ſenſibilium ſpecies recipiuntur in phãtaſia, ac ipſa ſingularia ſenſibilia repreſentant, ac ab is ſenſibilium accidentium ſpeciebus virtute Intellectus agentis abſtrahit ſpecies ſubſtantiæ, per quam Intellectus intelligit ſubſtantiam.

5. Opin. Vltima ſententia eſt aliorũ, quorũ meminit Caie. Thie. quòd Cogitatiua hominis, quæ eſt quædam virtus ſenſitiua, cognoſcitiua ſingularium propoſitionum, diſtinguit ſingulare ſubſtantiæ à ſingulari accidentis, & vtraq; cognoſcit. Singulare autem ſubſtantiæ diſtinctũ in cogitatiua imprimit ſpeciem ſui in Intellectu vniuerſalem, ac cognitionem facit ſubſtantiæ in intellectu. Hæ ſunt opiniones Philoſophorum in hac quæſtione 1.

1. Funda. Duplex ſenſus illorũ verborũ. accidentium cognitio facit ad cognitionem ſubſtantiæ. Primus.

Pro huius dilucidatione, ſit primũ fundamentum, quòd duplex eſt ſenſus horũ verborum, Accidentium cognitio facit ad ſubſtantię cognitionem. Alter eſt, vt per ſubſtantiam intelligamus ipſum prædicamentũ ſubſtantiæ: & id, quod diſtinguitur, [...] accidens. Et erit ſenſus, quòd per cognitionem accidentis venimus in cognitionem ſubiectæ ſubſtantiæ.

Alter eſt, vt per ſubſtantiam intelligamus naturam cuiuſq;, quæ per definitionẽ explicatur, vt ſit ſenſus; Per paſſiones, & effectus rei inueſtigatur q̃d eſt, & definitio ipſius.

Aduertendũ maxime, quòd iſte poſterior ſenſus eſt, quem Ariſtoteles intẽdit, vt eſt communis omnium interpretatio, & præſertim Simplicii, qui illud verbũ, Subſtantia, dicit communiter ſumi pro quacunque natura: at alij mouentes de his quæſtiones, ſumpſerunt in priori ſenſu, ſed (pace illorum dixerimus) lõgè ab Ariſtotele deuiarunt: at nos, & Ariſ. & ipſorum gratia vtrunque determinabimus.

2. Funda. Duplex ſubſtãtiæ cõceptus.

Sit ſecundum fundamentum: ꝙ conceptus ſubſtantiæ ipſius, iuxta priorem ſenſum, eſt duplex. Alter abſolutus, alter connotatiuus: Abſolutus eſt, quo intelligitur ſubſtantia pura, & ſecundùm ſe abſque reſpectu ad accidens aliquod. At cõnotatiuus eſt, quo intelligitur ſubſtan-

tia

tia cum ordine ad accidens vel effectum. V.g.intelligere hominem ſecundùm ſolam ſubſtantiam tantùm eſt abſolutus conceptus:at intelligere ſubſtantiam ſub hoc,quod eſt principium diſcurrendi,eſt conceptus connotatiuus. Loquor autem de conceptu ſimplici, qui eſt in apprehenſione.

Iterum cõceptus talis ſimplex, aut eſt proprius,aut communis,Proprius, quo conceptu illi ſoli conuenienti rem intelligimus,vt cognoſcere hominẽ ſub conceptu hominis. Communis eſt cõceptus ſuperior reſpectu inferioris, vt cognoſcere hominem in conceptu animalis, vel ſubſtantiæ: in ſuperiori enim virtualiter includitur inferior.

1. Fundamen. Intellectus poteſt dupliciter confiderari. Sit tertium fundamentum, quòd Intellectus,ſeu potẽtia noſtra intellectiua, poteſt dupliciter conſiderari.Vno modo ſecundùm ſe ſolã:& ſic habet pro obiecto ens quodcũque etiam immateriale. Alterò modo ſecundùm modum ſuæ intellectionis,puta,quòd à phantaſmate ſenſibili pendet,à quo intelligẽdi ſpecies abſtrahit:& ſic pro obiectò habet ens ſenſibile: quia nihil intelligit ratione huiuſmodi,niſi quod aliqua via ordinẽ habeat ad ſenſum,etiam immaterialia ſub ordine ad ſenſibilia percipit.

1. Cõclu. His ſuppoſitis,ſit prima cõcluſio. Primus conceptus, via originis ſimplex Intellectus noſtri ſubſtantialis eſt, ſed nec propriè eſt ſubſtantiæ,nec accidentis.

Declaratur cõclu. Hæc concluſio declaratur. Aduerte enim,ꝙ in re ſubſtantia non eſt ſeparata ab accidenti,nec è contra:ſed ſimul ſunt per modum vnius:non enim ſeparantur niſi in cognitione vnius abſque altero:totum hoc ex ſubſtantia,& accidenti ſenſibus obijcitur. Non enim viſus videt albedinem, ſed album:nec tãgimus calorem ſed calidum; & ſic etiam totum hoc in ſingulari phantaſma repreſentat. Sicut igitur in ſenſu recipitur & cognoſcitur totũ ſimul abſque abſtractione accidentis a ſubſtãtia:ita etiam percipitur in Intellectu,ſed in vniuerſali, in ſenſu autem in ſingulari. V.g.ſenſus videt hoc album, illud,& iſtud album totum ſimul; intellectus primò conceptum format albi in communi etiã coniuncti;& hoc eſt quod dicit concluſio,quòd talis conceptus non eſt diſtinctus ſubſtantiæ,nec accidentis: tamẽ quia tale ens ſe habet per modum ſubſtantiæ,quia eſt per ſe ſubſtans,& talis modus ſubſtantiæ eſt notus;ob id cõceptus dicitur ſubſtantialis, quia per modum ſubſtantiæ percipitur.

Quemadmodum igitur quod obijcitur ſenſui,fuit totum:ita ſpecies recepta in ſenſu totum illud repræſentat, & ſpecies Intellectus à phantaſmate abſtracta totum repræſentat in vniuerſali. Et ita eſt concluſionis declaratio,& (puto)hoc voluit Apollinaris dicere.

Concluſio autem probatur ex ipſa declaratione;quia cùm Intellectus incipiat è ſenſu,& hic totum ſimul percipiat, Intellectus & totum percipiet. Et probo argumẽto forti:quia Intellectus circa phantaſmata verſatur primò abſtrahendo vniuerſali abſtractione: ergo totum debet prius cognoſcere in vniuerſali,quòd ſenſus in ſingulis;naturam ſubſtantiam per ſe intelligere,& apprehendere. Eſt alia abſtractio diſtincta ab vniuerſali, quæ non fit per intellectum agentem circa phantaſmata. Probatur conclu.

Et hoc argumentum concludit, meo iudicio contra omnes dicentes,accidens per ſe aut ſubſtantiam per ſe prius intelligi,cùm ſenſus totum ſimul cognoſcat, & prima operatio Intellectus ſit tantùm in vniuerſali intelligere quòd ſenſus in ſingulari,vel ipſummet ſingulare,vt multi dicunt,vt poſt dicetur.

Secunda concluſio, conceptus diſtinctus ſubſtantiæ ab accidenti vel contrà, non niſi diſcurſu, & ratiocinatione præcedente haberi poteſt. Explicatur hoc.vt ſubſtantia tanquam diſtinctum ens ab accidenti vel contrà,apprehendaſ,opus eſt diſcurſu Intellectus ſuppoſito conceptu illo priori totius coniuncti: fit enim hoc modo. toto coniũcto ex ſubſtãtia,& accidenti,prius indiſtinctè percepto,Intellectus aliorũ cognitione informatur, ac in vna re,vnum recedere,alterum manere percipit, vni immanẽti aliud ſuccedere, aliqua ſemper alijs aduenire,nunquam per ſe eſſe. ex his diſcurrit,ac diſtinguit, ac vnum alterius rationis ab altero percipit, & tunc ſubſtantiã apprehendit conceptu diſtincto,ſimiliter & accidens. 2. Cõclu. Explicatur cõcluſio,& probatur.

Nec eſt ordo neceſſarius inter hos cõ-

ceptus: poſt enim vnum, & alterũ priùs apprehendere, & ſic eſt ordo naturalis in tellectionis primæ, vt quiſque poteſt in ſe experiri: ex quo fit quòd priùs eſt coniunctum per modum ſubſtantiæ percipere, poſteà proprios conceptus diuidere.

3. Concl. Tertia concluſio. Facta iam diuiſione conceptus vtriuſq; ſemel, facilimè ex accidenti concipitur ſubſtantia; tamen eo modo, qui dictus eſt, quamuis non ſit opus iam diſcurſu formali, cum præceſſerit.

Nota. Quod autem dico de ſubſtantia in cõmuni, dico etiam de ſubſtantiis diuerſis particularibus ſecundum accidentia particularia: nã per diſcurſum ex accidentibus diuerſis non ſolùm ſeparamus ſubſtantiã ab accidenti, ſed ſubſtantiã a ſubſtantia: vt per primum diſcurſum, motũ ab animali ſeparamus, & alio diſcurſu aĩal eſſe diſtinctam ſubſtantiam ab alijs apprehendimus, quia alijs motum talem non ineſſe comperimus.

4. Concl. Quarta concluſio. Intellectus noſter in corpore nullum habet conceptũ abſolutum ſubſtantię, ſed omnes ſunt connotatiui. Hęc cõcluſio eſt ꝓbabilis, licèt multi cõtrariũ ſentiant. Senſuſq; ipſius eſt, ꝙ nunquam conceptum habemus ſubſtantiæ diſtinctum ita, vt non cõcipiatur ſub ordine ad aliquod accidens ſenſatum vel ad aliquem effectum, & paſſionem.

Probatur conclu. Primò. Hoc probatur. Primo Intellectus depẽdet in cognoſcendo ſemper à phantaſmate, dum eſt in corpore; ergo quicquid intelligit, quamuis ſit à phãtaſmate abſtractum, ad ipſum ordinem habebit, ſicut effectus ad cauſam: ergo nulla eſt ſpecies ita pura ſubſtãtia, quin in ipſa ordo ſit ad ſenſum aliquo modo, & ſic erit cõceptus connotatiuus.

Nota. Non dico, quòd ſit cõceptus ille totalis, vt diximus in prima concluſione, ſed eſt conceptus diſtinctus ſubſtantiæ, cum ordine tamen ad accidens.

Probatur ſecundò argumento forti: qã ſi ſubſtantiam poteſt per ſe concipere, poſſet vtique etiam diſtinctè cognoſcere Angelos: quod ſecundum veritatẽ concedi non debet. Conſequentia eſt certa: tantum diſtat ſubſtãtia iſta materialis ſecundùm ſe à phantaſmate ſenſibili, ſicut Intelligentia. Nam parum refert, ꝙ habeat accidentia ſenſibilia. Nam Angeli etiam effectus ſenſibiles habẽt. Præterea, quia cùm accidens multùm ſit à natura ſubſtantiæ diuerſum, non poteſt ex ipſo ſpecies elici, qui puram repræſentet ſubſtantiam.

Præterea probatur experientia. dicant enim, qui intelligunt ſubſtantiam, quomodo ipſam concipiant: profectò nõ aliter animal concipimus, quàm conceptu ſubſtantiæ ſe mouentis ſecundùm locum & hominem, quàm ſubſtantiæ habentis diſcurrendi principiũ, & alia omnia huiuſmodi. vnde non eſt par ratio ſignificationis nominis. Nam aliquando voces cõponuntur ad ſignificandas res abſolutè, quas non ſic concipimus. Verum eſt, ꝙ ſi nomina rectè ſunt impoſita, eorũ ſignificatio ſumpta eſt ab accidentibus, & ꝓprietatibus, vt lapis à lædendo pedẽ, homo ab humo, ex qua factus eſt, & huiuſmodi multa. 3.

Contraria ẽt ſententia non caret probabilitate. Nam dici poſſet, ꝙ Intellectus poteſt rurſus abſtrahere, id quod ordinatur ad accidens ab ipſo ordine, & tunc relinqueretur conceptus abſolutus illius rei ab ordine ſic ſeiuncto.

Quinta cõcluſio. Per accidẽtia cognoſcimus quid eſt rei cum aliquo diſcurſu, & accidentium ac paſſionum aliqua collatione, & naturæ ipſarũ cognitione aliqua imperfecta. 5. Concl.

V.g. voluit Ariſtoteles indagare, quid eſſet locus, ſumpſit paſſiones ipſius, videlicet eſſe æquale locato, cõtinere, nõ eſſe locati partẽ, & alia: & aliqua coll[illegible]atione inter has facta, & aliquo modo natura ipſarum perſpecta conicitur, quid locus ſit: nam eſt quædam proportio paſſionum, & rei naturæ, vt per ipſas lumine ĩtellectus facilè ad quid rei perueniatur, vt dicebat prima opinio. Exemplo explicatur concluſio.

Sexta cõcluſio. Accidẽtia propria ſolũ conducunt ad cognitionem quid rei particularẽ. Explico. Si quid hõ, vt hõ ſit, inquirimus, tunc quę ei, vt tali inſunt, conſideremus: ſi vt animal, tunc quæ inſunt, vt animal eſt; ſi vtrunque eſt, vtraque conſiderentur: & de propriis loquitur Ariſt. in textu. 6. Concl. Explicatur & probatur concluſio.

Aliquando quidem poſſunt communia, ſed tunc habent rationẽ propriorũ, puta, Nota.

puta, cùm ſingula communia ſunt, tamẽ omnia ſimul iuncta proprium faciunt. Per hæc patet ſolutio argumentorum.

Ad primam. 1. Ad primum reſpondet Philopo. in pręſenti, quòd aliæ ſunt paſſiones, per quas indagamus quid rei, aliæ, puta, occultæ, quas per quid oſtendimus; vt per motum indagamus animę rationalis naturam, & per hanc probamus ipſius immortalitatem.

2. Dicit ſecundo, quòd licèt ſint eædem, nõ eſt circulus; quia primò cognoſcimus paſſionẽ eſſe, poſt cognoſcimus quid, & propter quid ſit.

3. Adde tu, quòd etiam cognoſcimus ipſam eſſe, ſed certius, & vniuerſaliùs, & neceſſariò magis, quàm antè, vti diximus ſæpe.

Nota. Nota tamen, quòd quantum ad textum, argumentum ſic ſolui debet, quòd loquitur in ſcientiis diuerſis, & ſic de diuerſis paſſionibus diuerſorum. Eſt enim ſenſus, quòd in aliquibus rebus per quid cognoſcimus paſſiones, in aliis, vt in phyſicis, contrà.

Ad ſecundum. Reiicitur prima ſolutio. 2. Solutio. Ad ſecũdum Iandun, & Apollinaris, dicũt, φ ſubſtantia eſt cognitione prior ſecundùm perfectionem; quia perfectior eſt eius cognitio: ſed non ſecundùm tempus. Iſta gloſſa nihil valet ad Ariſt. Dico igitur, quòd loquitur de ſubſtantia quantum ad cognitionem illam, de qua diximus in prima concluſione, & ille conceptus prior eſt, vt illic explicuimus. & nota hanc expoſitionem.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, quòd non eſt opus cognoſcere perfectè quid eſt paſſionis, ſed habere aliquam cognitionem imperfectam ſimul cum collatione aliarum paſſionum, vt diximus in quinta concluſione.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quòd quamis Intellectus magis ſit diuerſus à ſenſu, quã ſenſus à ſenſu; tamẽ ſenſus, & intellectus ſunt potentiæ ſubordinatæ; pendet enim operatio Intellectus à ſenſu, & ob talem ſubordinationem cognitio ſenſuſ conducit ad intellectionem.

Ad 5. Ad quintum reſpondeo, quòd accidẽs, & paſſio habet quãdam proportionem cum ſua cauſa, quæ eſt quid rei quã non habet vna ſubſtantia cum alia: ob id per accidẽtia talia cognoſcere poſſumus quid rei, & nõ per aliam ſubſtantiam. Similiter accidens habet aliqua, ꝑ quæ poſſumus diſtinguere ſubſtantiam, vt eſſe in alio, ac ſeparari, & alia huiuſmodi, quæ faciunt nos in conceptum ſubſtantiæ venire.

Ad 6. Primò. Ad ſextum, quòd imperfectum poteſt facere cognitionem perfectioris adiuuãte aliquo perfecto, & ſic per accidẽs cognoſcimus naturam; & ſubſtantiam accedente lumine Intellectus.

2. Adde etiam, quòd phantaſma accidẽtis, etiam ſubſtantiæ eſt aliquo modo; vt enim diximus, totum ſimul repræſentaƐ, & hinc eleuari poteſt Intellectus ad cognoſcendam ſubſtantiam, & quid, ſemper tamen cum ordine ad effectum, ſenſu, vt expoſitum eſt.

Dubitationem aũt habent & paſſiones. Tex. XXII.

Tex continuatio prima Themiſtij. Variè continuatur ab expoſitoribus hic textus. Themiſtius, & Philoponus dicunt, quòd cùm ſuperius dixiſſet, ꝑ accidentia, propriasq́; affectiones indagandam eſſe animæ definitionem, nũc vult oſtendere difficultatem inquirẽdi animæ definitionem, oſtẽdẽdo difficile eſſe definire paſſiones ipſius. Quòd autem hoc ſit difficile, oſtendit: quia difficile eſt cognoſcere, an omnes animę paſſiones ſint communes, an aliquæ propriæ: & in hoc oſtenditur difficultas in definiẽdis paſſionibus. Nam cões per corpus definiri debent, non autem proprię, vt dicemus inferius. quòd ſi id cognoſcere eſt difficile, ſcilicet quæ propriæ, quæ cõmunes; pariter difficile erit definire illas, & conſequenter animam.

Reiicitur prima. Hæc expoſitio non mihi multùm placet, quia fundatur in falſo. Nõ enim opus eſt paſſiones omnes definire ad animæ definitionẽ: ſat enim, vt diximus, aliqua imperfecta cognitio paſſionum.

2. Continuatio Auerro. Auerroes cõtinuat ſic, vt velit quæſtiones duas vtiles, & deſideratas nunc proponere, circa quas verſaƐ animæ immortalitas.

Reiicitur Auer. continuatio. At iſta non eſt exacta continuatio, qa Ariſtoteles mõ totus eſt poſitus in oſtendenda

3. Verior S.Thom. de difficultate huius ſcientię ex parte paſſionum animæ.

dẽda huius ſciẽtię difficultate. Ideo dico cum S. Tho. quòd cùm difficiles quæſtiones propoſuiſſet, & quæ ſumuntur ex parte modi definiendi animam, & ex parte ipſius animæ: in hoc textu proponitur difficultas ex parte paſſionum animæ, vt dictum eſt in textu. 3. ita igitur eſt continuatio.

Tex. primæ expoſitio Auer.

Quid autem in textu exequatur, varia eſt expoſitio etiam. Auerroes enim putat has duas proponi quæſtiones circa virtutes, & animæ potentias. Prior eſt, an oĩs operatio ſit communis corpori, an aliqua animæ operatio ſit propria ipſi.

Per propriam operationem intelligit eam quæ non communicatur corpori, vt organo, & ſubiecto, ſiue pendeat a corpore, vt obiecto, vel non: per cõem intelligit eam, quę pendet à corpore, vt organo vel ſubiecto, quod declarauimus tex. 3.

Altera quæſtio eſt: Si aliqua ꝓpria, an ita ſit propria, vt non pendeat ab exiſtente in corpore, ideſt, à phãtaſmate, vel corpore, vt obiecto; an potius ſit ita propria vt pendeat à corpore, vt obiecto. Hãc duplicem quæſtionem elicit ex litera. Cùm enim dicitur, An ſint communes: intelligit priorem quæſtionem: cùm dicitur, Et habentis, intelligit poſteriorem: vt ſit ſenſus, an ſit propria, ita tamen, vt ſit alicuius exiſtentis in corpore, id eſt, pendeat à phantaſmate in corpore exiſtẽte. Ipſe reſpondet ad quæſtionem, quòd poteſt eſſe propria vtroque modo: eſt enim intelligere, quod pẽdet à phãtaſmate: & eſt aliud quod nõ, vt declarabitur paulò poſt. Hęc eſt mens Auerrois, quáuis obſcuriſſimè ab eo dicantur iſta.

Reiicitur Auer. expoſitio. Altera verior expoſitio communis.

At hæc expoſitio prorſus eſt extra mẽtẽ Ariſt. & deceptus eſt ex ignorãtia verbi illius, Habẽtis: ſignificat enim totũ oppoſitũ, & eſt declaratiua dictio antecedẽtis, vt ſit ſenſus: An paſſiones aĩæ ſint cõmunes ipſi habenti, ideſt compoſito, & materiæ ſimul cum forma, ſeu corpori cũ anima: an aliqua ſit propria ipſi animæ. & ita vnica eſt quæſtio, quam expoſitionem ſequuntur reliqui expoſitores Græci, & Latini fere.

Statim addit Ariſtoteles, quòd hanc quæſtionem determinare eſt neceſſariũ, ſed difficile tamen: neceſſariũ quidẽ, nõ vt dicit Philoponus, ad definiẽdam animam; hoc enim ſupra reiecimus: ſed ſecũdùm Auerroem, neceſſariũ eſt ad cognoſcendam animæ ſeparationem, vt in ſequenti textu declarabitur. Eſt etiam difficile, vt dicit Philoponus, quia hoc ꝑ ſenſum determinari nequit.

Sed hæc etiam ex contextu patent. Probat enim eſſe difficile id determinare: poſtea oſtendit id eſſe neceſſarium cognoſcere: Eſt difficile ex apparenti experientia: nã affectus aĩæ, tam actiones, q̃ operationes, & paſſiones, vidẽtur eſſe communes corpori, vt iraſci, amare, ſentire, & reliqua; hæc enim oĩa ſunt cum corporis mutatione, ac paſſione. Vnicum reſtat intelligere, at hoc, ſi eſt imaginatio, ideſt, actu potentiæ ſenſitiuæ, quę dicitur imaginatiua, id eſt, non eſt ſine imaginatione, ideſt non exercetur niſi exiſtente imaginatione, adhuc non eſſet proprium, ſed cõmune, ideſt, ſi pendet a corpore, vt organo, vel ſaltem vt obiecto, non eſt proprium. Vbi nota, quod ſuprà dixi in textu 3. propriam dici paſſionem, quę neutro modo pendet à corpore, quod magis dilucidatur in textu ſequenti. Nota 1.

Nota etiam cum Philopono, & alijs, quòd loquitur conditionaliter: non enim dicit, omne intelligere eſſe aut imaginationẽ; ſed quod ſi eſſet, non eſſet propriũ. Nota 2.

Si igitur eſt aliqua animæ operatio. Tex. XIII.

De neceſſitate, & vtilitate cognoſcẽdarũ paſſionum animę.

CVm difficultatem determinãdi quęſtionem illam oſtẽdiſſet, nunc vtilitatem & neceſſitatem proponit: eſt enim neceſſaria ad cognitionem immortalitatis animæ, quod explicat docens duo. Alterum, ſi eſt aliqua propria operatio animę ipſa eſt ſeparabilis. Alterum, ſi nulla eſt propria operatio animæ, ipſa nõ eſt ſeparabilis à corpore, ſed erit ſicut res mathematicæ, quę ſic ſe habent, vt eis multa cõueniant ſecundùm ſe, quæ tamẽ nõ exercent ſecundùm ſe, niſi exiſtentia in ſenſibilibus.

Nota. Si anima habet operationẽ propriam eſt ſeparabilis à corpore, ſi nõ habet nõ ita.

V.g. lineæ rectæ ſecundùm ſe ineſt tangere ſphęricum corpus in puncto, nõ tamen vtrunque tangit ſecundùm ſe ſeparata, niſi exiſtẽs in corpore ſenſibili: ſimiliter

Exemplo declaat.

liter

liter triangulo ſecundùm ſe ineſt habere angulos æquales rectis, non tamen illos habet,niſi ſit in aliquo ſenſibili ſubiecto, Ita multa inerunt animæ ſecundum ſe, quæ non exercebit in corpore, ſi nulla ei ſit operatio propria.

Dubiũ.1. quid intelligat Ariſt. per ſeparabile,& inſeparabile: Prima ſententia.

Circa hoc occurrũt aliqua dubia. quorum primũ eſt; quid intelligat Ariſt.per ſeparabile & inſeparabile à corpore. Aegidius, & Tignoſ. dicũt in præſenti affectus vocari ſeparabiles, & inſeparabiles. Dicit autem affectus ſeparabilis,qui exercetur ab aĩa abſq; corpore; inſeparabilis verò, qui non exercetur niſi per corpus, ſemper tamẽ anima exiſtẽte in corpore.

Et tũc ſenſus eſt:Si eſt operatio,vel affectus aĩæ ꝓprius, & ille erit ſeparabilis, ideſt,exercebitur ſine corpore,quãuis ab aĩa exiſtẽte in corpore:vel null' eſt ꝓprius, & nullus exercebit abſq; corpore.

Reiicitur prima ſententia.

Hæc expoſitio eſt contra communem Græcorum, Arabum, & Latinorũ interpretationem, qui omnes intelligunt textum de ſeparabilitate animæ à corpore. vt ſit ſenſus. Si affectio, vel operatio,eſt aliqua propria animæ poteſt per ſe,abſq; corpore eſſe;ſin minus,non poteſt.

Aliter enim ſecundùm illorum expoſitionem eſſet petitio principii. Nam dicere, ſi eſt operatio animæ propria poteſt exerceri abſque corpore:eſt dicere,Si eſt propria,eſt propria: imò clarius eſt conſequens: & oportebat dicere, Si operatio eſt abſq; corpore,illa eſt propria. Relinquatur igitur iſta ſententia, & ſequamur communem.

2. Sententia communis,& vera.

Dicta ergo hæc Ariſt. innituntur huic veritati,quòd nihil eſt, niſi aliquam exerceat operationem.eſſe enim,eſt ad operãdum. Vnde ſumuntur hæc duo. Primum, quòd ſi aliquid poteſt operari abſque aliquo, poteſt eſſe ſine illo; & ſi non poteſt operari abſq; aliquo,nec poteſt eſſe.Qui enim ſe in operatione omni mutuo indigent,etiam in eſſe.aliter enim aliquid eſſet abſque operatione,& fruſtra:quod eſſe non poteſt. Si igitur animæ operatio poteſt ineſſe abſque corpore, poterit & eſſe abſque ipſo:ſin minus, non poteſt, ſed diſſoluetur ſeparata à corpore.

Dubiũ.2. Quæ dicatur affectio, ſeu

Alterum dubium eſt, quæ dicatur in præſenti affectio ſeu operatio propria, q verò communis. In cuius declarationem, prout ad præſens attinet, aduerte, quòd tripliciter poteſt vocari operatio communis:intellige de communitate animę, & corporis.

operatio animę ꝓprię, quæ communis cum corpore, & quomodo.

Primò dicetur operatio animæ communis, quæ communicatur corpori, vt inſtrumento,id eſt, illa operatio,quæ ſic eſt ab anima,vt recipiatur in organo aliquo corporeo, & compoſito; vt viſio in oculo,auditio in aure,guſtatio in lingua, ira in corde.Iſtę operationes communes ſunt;quia & corpori & animę inſunt, ſicut ipſarum potentiæ. & hoc eſt dependere animam in operatione à corpore, vt organo.

Primus mod' operationis cõmunis cũ corpore.

2. Mod'.

Altero modo dicitur communis, cùm non pendet quidem ab organo aliquo, quia per ipſum exerceatur talis operatio: ſed quia præſupponit operationẽ factam per organum,vt cum intelligo res materiales, non quidem per organum intelligo,ſed non poſſum intelligere,niſi illarũ prius habeam in organo corporeo ſimilitudines & phantaſmata,à quibus Intellectus ſumit ſpecies,& intelligit,ſicut viſus à colore: & hoc dicitur pendere à corpore,vt obiecto, ſicut dicit S.Tho.vel pendere à corpore tanquam medio, vt dicit Paul.Ven.vel cõicare cum cõicante corpori, vt dicit Alber.quæ oĩa, idẽ ſunt in re. & talis operatio eſt cõis ſecũdo mõ.

3. Mod'.

Tertiò dicitur communis, quando ſic conuenit toti, vt nõ ſolùm alicui organo inſit,ſed toti ipſi viuenti, vt nutrire,augere,mori,& alia: & hoc eſt communicati corpori vt ſubiecto, ſolumq; differt à primo, quòd illic operatio inerat vni parti corporis, hic verò toti. His igitur modis dicitur operatio aliqua,animæ cõmunis.

Primus modus operationis propriæ animę.

Totidem autem dici poteſt propria. Primò, illa eſt propria,quæ non exercetur corpore,vt inſtrumento, nec vt ſubiecto,quamuis pendeat vt ab obiecto.

2.modus.

Secundò,eſt propria,quæ nec ab obiecto,nec alio modo pendet à corpore.

3.modus.

Tertiò:quæ licèt ſit pendens ab organo,non tamen à ſubiecto toto,& ſic dicitur videre proprium oculo, quia non ineſt aliis partibus.

Sẽſus dubii ꝓpoſiti in Ariſtot.

Cùm igitur his modis proprium dicatur,dubium eſt,quomodo ſumatur, cum Ariſtoteles dicit,Si nõ eſt propria operatio animæ,ipſa non eſt ſeparabilis.

S.Tho.

Prima ſententia vera quidẽ, ſed nõ ad mentem Ariſtot.

S.Tho.& alii aliqui dicunt, quòd ſumitur, primo modo, vt illa ſit propria, quæ ſaltem pendet ab obiecto, licèt non ab organo; & talis ſufficit, vt anima dicatur ſeparabilis.

Hæc expoſitio eſt veriſſima doctrina: ſufficit enim animæ ſeparabilitati, vt talẽ operationem habeat, licèt non habeat ſecundam propriam, vt benè concedit Albertus. ſed non videtur mens Ariſtotelis. Nam in præcedẽti textu dixit, quòd ſi ab imaginatione pendet, adhuc non eſt propria, ſed cõmunis. nec potuit in tam proximis verbis æquiuocare, & iterum illam vocare propriam.

2. Sententia eſt vera, & ad mentem Ariſtot.

Dico igitur de mente Ariſt. quòd propria dicitur ſecundo modo, quę nullo modo pẽdet à corpore, qualis eſt intellectio, quæ ab anima habetur ipſarum Intelligẽtiarum, quam intellectionem confitetur hic Auer. Albert. cap. 6. & Philop. ac Simplic. quamuis differãt. nam Auer. tribuit hanc intellectionem animę, & intellectui aſſiſtenti: errabat enim putans eſſe aſſiſtẽtem. Albertus verò animę noſtrę verè informanti.

Probatur hæc ſententia in Ariſt.

Et dubitari non debet, hanc eſſe mentem Ariſt. nam ſi non eſt cognoſcere aliã operationem propriam, niſi dependentem à phantaſmate, vtiq; non poſſet oſtẽdere animæ ſeparabilitatem: quia dependentia talis impediret, quo minus poſſet ſeparata operari, ſicut deficiente obiecto non poteſt eſſe actio. Loquitur igitur Ariſtoteles de operatione, quæ nullo modo pendet à corpore, quamuis ſecundùm veritatem ſufficiat illa altera, vt probandũ eſt in lib. 3 ſed ſolùm ſecundùm Ariſtotelem dicimus hoc.

Nota.

Et nota, quòd hoc fuit argumẽtum fallax Alexandri, quod malè à quibuſdam putatur inſolubile in via Ariſt. ſi anima non intelligit ſine imaginatione, non poteſt eſſe ſine corpore, vt dicitur in præſenti: at 3. de anima tex. 39. non poteſt intelligere ſine phantaſmate: concluditur: ergo non eſt ſeparabilis. Hoc autem argumentum nullum eſt, vt docebimus (Deo dante) 3. de anima. nam & eſſe poteſt intellectio aliqua ſine imaginatione: & quamuis initio vtatur phantaſmate, tamen productis ſpeciebus intelligibilibus poſtea illas aſſeruat, & eis poteſt ſine phantaſmate vti. Sed de his poſtea.

Dubiũ 1.

Dubium tertium eſt. Videtur enim Ariſtoteles argumentari de oppoſito antecedentis, ad oppoſitũ cõſequẽtis: qui modus argumẽtãdi vitioſus eſt. Dicit enim: Si eſt operatio propria, anima eſt ſeparabilis: ſi non eſt propria, non eſt ſeparabilis: hoc eſt, ac ſi diceret, Si eſt homo, eſt animal, ſi non eſt homo, non eſt animal.

1. Sententia Paul. Veneti.

Ad hoc varia eſt Philoſophorum expoſitio. Paulus Venetus exiſtimat vitio impreſſorum, locũ eſſe incorrectum: debet enim aliter legi, vt fiat ab oppoſito conſequentis, ſic: Si eſt operatio propria animæ, ipſa eſt ſeparabilis, ſi non eſt ſeparabilis, non eſt propria operatio ipſi.

Reiicitur prima ſententia.

In hoc non eſt audiendus Paul. Venetus: nam literam iſtam receperunt omnes, antiquiſſimi etiam Interpretes Græci Ariſt. & præterea habent optimum ſenſum, vt dicimus.

2. Sententia Themiſt. & Auer.

Aliter reſpondet Themiſtius, & Auer. quòd in conditionalibus de contingenti, valet ille modus arguendi. Vocantur conditionales de contingenti, quæ ſunt bonę conſequentiæ cum contingenti, & non aliter. V. g. ſi eſt animal, contingit vt ſit homo: hæc eſt conditionalis contingentis, quæ eſt bona conſequentia: at niſi eſſet contingens, non eſſet bona: dicunt, ꝙ in his valet, vt ſi eſt coloratum, contingit eſſe album: ſi non eſt coloratum, non cõtingit eſſe album. Ita dicunt in præſenti eſſe modum arguendi ſimilem: nam Ariſtoteles loquitur per verbum, Contingit.

Reiicitur ſententia Auer.

Mihi non arridet iſta expoſitio: quia verbum, contingit, in præſenti accipitur pro ineſſe: nec Ariſtoteles curat modò huiuſmodi conſequentias de contingenti: imò, vt Philop. dicit, contingens ſumitur hic pro neceſſario: nam variè ſumitur aliquando, vt dicitur 1. Priorum.

3. Sententia Aegi. &c.

Alia eſt expoſitio Aegid. Apollinar. & Caie. Thien. quòd in terminis conuertibilibus valet ſimilis arguendi modus, vt notum eſt. Sunt autem huiuſmodi termini cõuertibiles, habere propriam operationem, & eſſe ſeparabilem.

Reiicitur 3. ſententia.

Hæc expoſitio melior videtur præcedẽtibus, adhuc tamen non omninò placet: nam iam eſſet mala forma argumentationis, & ſolùm eſſet bona ſecundùm materiam: non autẽ credi debet, quòd in re

iſta

iſta Ariſtotelis, tali modo arguendi materiali veteretur, præſertim cùm non cōſtet illos eſſe terminos conuertibiles.

4 Snīa D. Tho. Philop. &c. verior.

Idcirco mihi placet expoſitio S. Tho. Philoponi, & Simplicij, quòd hic nullus fiat argumentandi modus, ſed ſolùm proponantur duo canones, ſeu duæ maximę, quarum altera ſit: Si eſt propria operatio animæ, ipſa eſt ſeparabilis. Altera: Si nulla eſt propria, non eſt ſeparabilis: nulla tamen fit argumentatio, nec id opus eſt, vt patet.

Dubium 4.

Quartum dubium eſt, circa priorem maximum, quod mouent Græci, Simplic. & Philop. Oculus enim habet operationem propriam, non tamen eſt ſeparabilis a toto, vt ſeparatus videat: ſimiliter ét lingua, & alia huiuſmodi.

Sol. dubii. ex Philo.

Ad hoc reſpōdet Philoponus, vt enim nos ſupra diximus, multipliciter dicitur proprium. Videre autem eſt proprium oculo, tertio modo, vt diſtinguitur ab alijs partibus animalis, quibus videre non ineſt: at non vt comparatur toti. Oculus ét toti continuus, & ab eo pēdens, habet videre, propterea nō eſt ipſi proprium ſic, ſed toti commune. At animæ operatio ꝓpria dicitur, in quo totum, ſeu corpus nō communicat: atque, ob id ipſa ſeparabilis eſt à corpore, ſed nō oculus a toto, nec à partibus alijs, vt faciunt, & ſuſtētant totum.

Dubium 5.

Quintum dubium eſt circa ſecundam maximam. Nauta enim non habet operationes ſuæ artis, niſi in naui, & auriga in curru: at ſeparari poſſunt ab his.

Solut. ex Simpli. & Philop.

Reſpondet Simplicius, & Philopo. ꝙ quamuis nauta vt nauta, non habeat operationem extra nauim, tamen vt homo eſt habet operationes proprias, quarum ratione poteſt ſeparari.

Nota.

Ex quo elicitur vnum, quòd vt forma ſit ſeparabilis, nō opus eſt vt omnes ſuas operationes habeat proprias: ſat eſt, ꝙ ſit aliqua, quā extra corpus poſſit exercere, quāuis non reliquas. Vnde anima rationalis ſeparata vtitur intellectione, non ſenſu, non etiam alijs communibus, & ob illam talē ſeparabilis eſt.

Videntur autem, & animę paſſiones. Tex. XIIII.

Quòd uideatur eſſe cōmunes operationes.

VT modum definiendi paſſiones animę det, & vt doceat, cuius artificis ſit eas conſiderare, reſpōdet dubio propoſito quòd animæ videntur communes. Loquitur autem dubitatiue: quia non omnes prorſus communes ſunt, ſed ſenſitiuæ, & appetitiuæ, ac vegetatiuæ. Exempla autē appetitiuarum poſuit, vt declarabimus.

Probatur primo ſigno.

Dicit igitur, has eſſe cōmunes animæ cum corpore: quod duplici oſtēdit ſigno. Alterum eſt: quia aliquos experimur, multis illatis iniuriis, nō iraſci, alios vero minima illata multùm iraſci; quia ſanguis feruet circa cor, vt hoīes cholerici facilè ob calorem iraſcūtur, phlegmatici verò ac melancholici difficilè. Cùm igitur ira non ſit ſine corporis mutatione, videtur eſſe paſſio communis: ſimiliter de alijs affectibus. Ita omnes explicant ſignum hoc, vt ex diuerſorum hominum complexione ſumatur: & eſt bona expoſitio.

Altera expoſitio.

Quamuis magis ad literam dici poſſit, quòd ſit de vno homine, qui aliquando iraſcitur leui ex cauſa, aliquando non, ét ex graui; & hoc, quia aliquādo feruet ſanguis, aliquando non: patet igitur eſſe paſſionem communem. Id autem experientia patet: nam quodam tempore homines facilius iraſcuntur, vt vere, quàm hyeme; & ſaturi, quàm ieiuni; & potatores vini in ebrietate, ſecundùm etiam alias diſpoſitiones.

Probatur 2. ſigno.

Alterum ſignum eſt, quia aliqui nulla oblata cauſa terroris ita timent, ac illi quibus terribilia oblata ſunt, quales ſunt melancholici: quod non poſſet prouenire, niſi temperies corporis iuuaret ad huiuſmodi paſſiones: Sunt ergo communes cum corpore.

Nota.

Nota, ꝙ temperies corporum ad huiuſmodi paſſiones, multum faciunt: quidam enim ad has, quidam ad illas ſunt proniores, vt dr 2. de part. c. 2. & 4. Fecitq; Gale. librum de hoc inſcriptum, ꝙ mores animi temperaturas corporum ſequantur.

Scias tñ, ꝙ hæ paſſiones licèt naturales ſint, nec naturaliter poſſint eradicari, nunquā inferunt vim rationi, nec cogāt

libertatem, quamuis multùm alliciant: de hoc tamen alibi dicemus. Aduerte vlterius, quòd huiuſmodi communes affectiones & operationes ſunt in triplici differentia. Quædam naturales, quales ſunt vegetatiuæ, vt nutritio & augumentatio. Quædam ſenſitiuę, quales ſunt operationes omnium ſenſuum exteriorum & interiorum, vt viſio, auditio, imaginatio, cogitatio, memoratio. Et aliæ quædã appetitiuæ, quæ rurſus diuidũtur. Quædam enim ſunt ſecũdùm iraſcibilem, quæ tendit in bonum arduum, vel malum, vt ira, timor, audacia. Quędam ſecũdùm concupiſcibilem, quæ tendit in bonum, vel malum, vt amor, odium, triſtitia, deſideriũ, gaudium: omnes hæ ſunt operationes cõmunes, de quibus in ſequentibus latè tractandum eſt.

Not. 3. Cões affectus, & operatiões ſię ſunt in triplici differentia.

At Ariſt. non explicuit omnes has, ſed ſolùm eas, quæ ſunt appetitiuæ: quia illæ propriæ paſſiones dicuntur, quia cùm alteratione ſenſibili fiunt. At vegetatiuæ operationes, actiones ſunt: ſenſitiuæ verò non ſunt cum propria alteratione.

Et aduerte quod quinq; exempla priora textus ſunt pro iraſcibili: tria poſteriora pro concupiſcibili.

Si autẽ ſic habet, manifeſtam. Tex. XV.

Infert Ariſt. ex dictis paſſiones eſſe diffiniendas p materiam.

INfert illa duo, propter quę determinaret animæ paſſiones eſſe communes. Alterum eſt, quòd definiri debent per materiã. Et probat: quia ſunt rationes in materia, & à materia pendente: vt iraſci eſt paſſio exiſtens in corpore, & ſenſibili materia, quia eſt cum ſanguinis motione: debet ergo definiri per talem materiam.

Exemplũ in ira definitiõe.

Aſſignat autem definitionem iræ quæ talis eſt: motus talis corporis, aut partis, aut potentiæ, ab hoc gratia huius. In qua definitione ponitur materia, quæ notatur p illa tria verba, Huius corporis, Partis, Potentiæ: vt detur intelligi triplex materia; remota, ſcilicet animal, eſt motus animalis; & proxima pars, ſcilicet eſt motus cordis: hæc enim ſunt ſubiecta: & materia ſimul cum virtute alteratiua, ſcilicet eſt motus calidi. Materiam enim cũ virtute alteratiua vocat potentiã ſecundùm Philoponum: aut ſecundùm pleroſq; Latinos, per potentiam intelligit iraſcibilis appetitũ. Vno ergo ex his modis per materiam definitur. dicitur, Ab hoc, id eſt ab iniuria illata, in quo notatur efficiẽs; Gratia huius, ſcilicet propter vindictam, in quo exprimitur finis.

Tex. explicatio.

Alterum quod colligit eſt, Phyſici eſſe cõſiderare de anima, aut de omni, aut de ea, quæ huiuſmodi paſſionum materialium eſt principium: quod idem docuit 6. Metaph. tex. 3.

Infert ſecundum Ariſ. phyſici eſſe conſiderare de anima.

Aduertendum autem, quòd dicit, Non de omni: vel propter Intelligentias, vt aliqui dicunt, quæ aſſiſtunt orbibus, quamuis propriè nõ ſint cœlorum animę. Vel propter rationalem animã quatenus eſt à corpore ſeparata, vt alij dicunt: quia hæc poteſt ſeparari à corpore, & per ſe ſubſiſtere. At de rationali quantum ad operationem illam, in qua nullo modo cõmunicat corpori, vt diximus ſuperiùs, vel etiam ſecũdùm illum vltimum gradum intellectiuum, ſicut aliqui dicunt, vt vidimus: vel denique, quod verius putamus, Ariſtoteles eo loco ſolùm in genere concludit ad Phyſicũ ſpectare tractationem animæ, quia hæc habet operationes in materia. Addit autem, Non de omni, vel ſaltem de tali; ac ſi dicat ſub conditione, Si aliqua anima reperiretur, quæ non haberet operationes vllas in materia, & corpore, de illa agere non ſpectaret ad Phyſicum: at verò an talis aliqua ſit vel non ſit, nil determinat, ſed poſtea tractaturus eſt cum de intellectiua differet.

Differẽter autem definiet naturalis. Tex. XVI.

Alter definiendi modus p formam.

CVm modum definiendi Phyſicum harum paſſionum poſuiſſet, nũc ab alijs artificib⁹ ſecernit, & pręcipuè à Dialectico, qui eaſdem paſſiones definit. Eſt igitur diſcrimen, quòd Dialecticus definit per formam, vt iram definit eſſe appetitum vindictę: appetitus autem vindictæ eſt forma iræ: at Phyſicus per materiam definit, vt ira eſt ſanguinis motus circa cor.

Exemplũ in irę definitiõe.

At

Tertius definiendi modus per materiam, & formam simul. Alterum exemplũ in definitione domus.

At quia tales formæ in materia ſunt ſecundùm ſe, fit, vt ſit alia tertia definitio vtrunque continens; vt ira eſt appetitus vindictæ ex ebullitione ſanguinis circa cor.

Eſt etiam aliud exemplũ de domo; formalis definitio eſt operimentum arcens pluuias, & ventos; materialis, eſt conſtructum ex lapidibus, lignis, & reliquis: tertia eſt ex vtroque, operimentum ex lapidibus, lignis, & reliquis, arcens ventos, pluuias, ac tempeſtates.

Et hoc eſt, quod litera dicit, quòd definitio hæc domus, dicit formam in his, ſcilicet materia, lapide, calce, & alijs, propter iſta, id eſt, ad arcendas tempeſtates: finis enim cũ forma etiam computatur, vt dicit Philoponus.

Quæſtio prima Ariſtot. quæ præſtantior definitio, & magis Phyſica. Solutio

Conſtitutis his definitionibus, duas mouet quæſtiones. Altera eſt, quæ ſit magis phyſica definitio, quæ datur per formam, an quæ datur per materiam, an quę ex vtroque conſtat.

Ad hoc vult reſponſum eſſe, hanc vltimam eſſe magis phyſicam, ob rationem datam, quia eſt perfectius explicãs rem, cùm pendeat à materia, quam quidem Phyſicus conſiderat.

Quæſtio ſecunda vtra magis Phyſica, per formam, an per materiam.

Altera quæſtio eſt, illarum duarum ſcilicet per materiam, & illius, quæ eſt per formam, vtra ſit phyſica. Et hoc eſt quod dicit. Illarum vtraque, quæ: idelt ex illis duabus prioribus, quę eſt phyſica magis? Reſpondet in ſequenti textu.

An nõ eſt aliquis, qui circa paſſiones. Tex. XVII.

Solu. quæſtionis priæ.

Reſpondet illam eſſe phyſicam, quamuis Philoponus & Simplicius velint, vt reſpondeat nullius eſſe artificis. ſed textus non id indicat, & in quæſtione examinabitur. ſed quòd eſt phyſica, vniuerſaliter loquendo.

Phyſicus ſolus cõſiderat in vniuerſũ paſſiones nõ ſeparabiles, vt non ſeparabiles, nõ alij.

Et ad huius manifeſtationem dicit, nõ eſſe artificem, qui conſiderat materiæ affectus omnes non ſeparabiles, & in quantũ non ſeparabiles ſunt, niſi phyſicus, qui circa ſenſibile corpus in vniuerſali verſatur: quod oſtenditur inductione. Nam aliqui bene cõſiderant paſſiones non ſeparabiles à materia, & vt non ſeparabiles, ſed non omnes, ſed aliquot in particulari; vt medicina corpus humanum.

Et artes aliquę mechanicę, aliquas materię affectiones, vt ligni, vel ferri, vel alterius aliquas qualitates materiæ, & arti conuenientes, at non vniuerſaliter materiam omnem ſenſibilem ſpeculantur.

Alij Artifices, conſiderant quidem res, quæ non ſeparantur re à materia; conſiderant tamen, non vt in materia, ſed abſtrahendo, & remouendo, vt Mathematicus.

Alij conſiderant ea, quæ non ſunt in materia. & hic eſt Metaphyſicus; relinquitur ergo vniuerſaliter materia Phyſic. ob id definitio per materiam eſt magis phyſica. Hoc tamen in quæſtione examinabitur.

Sed redeundum eſt vnde ſermo. Tex. XVIII.

Animę paſſiones communes non ſeparari à materia.

Acta iſta digreſſiuncula circa differentiam Phyſici ab alijs, regreditur ad id, quòd dixerat text. 15. Dicit, animi paſſiones ſcilicet cõmunes, eſſe, quæ à naturali & ſenſibili materia ſeparari nequeunt, ſicut timor, odium, & reliqua, & nõ ſunt ſicut linea, & mathematica res, quę à ſenſibili materia abſtrahũtur, licet in ea ſint: materiales vero paſſiones & in materia ſenſibili ſunt, & in ea conſiderãtur, & hic eſt finis Prologi.

An dialecticus definiat per formam. Quæſtio VII.

Primũ argumentũ ad partẽ negatiuã.

Quæ in hac parte difficultatem faciunt, hæc ſunt. Primò. Vel comparatur Dialecticus ſuis intentionibus, vel rebus ipſis, quibus intẽtiones applicantur: ſi fiat cõparatio prior, profectò non per ſolam formã definit, ſed etiam per materiam. definit. n propoſitionẽ per terminos, q ipſius materia ſunt: definit ſyllogiſmũ per propoſitiones: & demonſtrationem per præmiſſas, ex quibus cõſtat: quæ definitiones ſunt per materiam. Si verò dicatur poſte-

rius, videtur id eſſe non poſſe: quia Dialecticus vt talis eſt, non agit de rebus: ergo non definit per formam.

2. Argumentum.

Secundò, Dialecticus cùm modos prędicandi conſiderat, non definit, niſi per prædicata: at forma nõ prædicatur de re: nõ enim dices, homo eſt anima: ergo nõ eſt dialectica definitio per formam.

3. Argu.

Tertiò, Definitio dialectica dicitur vana tex. 11. ergo non eſt per formam. Non enim vana eſſet, imò melior, quàm Phyſica, quæ eſt per materiam, quia melior eſt forma, quàm materia.

4. Argu.

Quartò, quia non eſſet differentia dialecticæ definitionis, à mathematica, & metaphyſica: hæ enim etiam per formam ſunt.

Prima opinio ferè communis.

Circa hoc eſt ferè vna communis opinio, quàm tradit Albertus tract. 1. cap. 7. & Iandu. q. 12. & Apollina. q. 9. & Caie. Thie. in præſenti, & alij dicũt formã capi dupliciter.

Duplex forma.

Vno modo pro altera parte cõpoſiti diſtincta contra materiam; & talis dicitur forma partis. Altero modo, ſumitur pro prædicato ſubſtantiali rei, vt animal dicitur forma hominis. In quo autem differant hæ duæ formæ non omnes conſentiunt, vt poſtea dicam.

Dicunt igitur duo. Primum, quòd Dialecticus non definit per formam partis. Propterea, quia multa ſunt, quæ non habent formam partis, vt accidentia, quæ ſimplicia ſunt, quæ tamẽ Dialecticus definit per formam; & propterea quòd talis definitio eſſet diminuta, cùm rei ſubſtantia materiam includat.

Dicunt ſecundò, quòd Dialecticus dicitur definire per formam, quia definit p̃ prędicata ſuperiora, puta, genera & differentias, quæ ſunt forma ſecundo modo.

Nota, cur definitio per genus & differẽtiam dicatur Dialectica, & per formam.

Notat tamen Iandunus, quòd Dialecticus, vt talis eſt, adhuc non definit per genus & differentiam; quia ipſius non eſt cõſiderare res: ſed talis definitio attribuitur dialectico: & neſcit ipſe cauſam, quare tribuatur dialectico. enumerat ſentẽtias quorundam, quæ illi non placent, & meritò.

At Albertus videtur huius cauſam reddere, quia nõ ſunt tales definitiones, niſi quatenus partes ſumuntur ſub vniuerſali intentione logica generis, & differentiæ: ac ob id formalis definitio dr̃, q̃a intẽtio eſt vt forma, ſcilicet, eſſe genus, eſſe differentiam. Hæc ſunt quæ ex philoſophis habemus in hac difficultate.

Primum fundam. Triplex eſt materia, ex qua, & in qua & p̃dicationis.

Circa cuius explicationem ſit primũ fundamentũ, materiam vt ad prę ſens ſpectat, eſſe triplicem. Quędã eſt ex qua, puta ſubiectum, ex quo aliquid fit. ita, vt ſit pars ipſius rei factæ: talis eſt materia prima reſpectu ſubſtantiarum cõpoſitarũ, & huic opponitur forma, quæ eſt altera pars cõpoſiti. Altera materia eſt in qua, quæ non eſt quidem rei pars, ſed ſubiectum, ſicut eſt ſubſtãtia compoſita reſpectu accidentis, & materia prima reſpectu formæ. Tertia eſt materia prędicationis, & talis eſt inferius reſpectu ſuperiorum, vt ſingularia reſpectu ſpecierum, & ſpecies reſpectu ſuperiorum.

Diſcrimẽ inter materiã ſubſtãtiæ, & accidentis.

Differt autem inter ſubſtantias, & accidentia: ꝙ ſubſtantiæ perfectæ ſenſibiles habent quidem materiam, ex qua, & materiam prędicationis, ſi in vniuerſali ſumantur; non tamen materiam, in qua. At accidentia habent materiam, in qua, ſcilicet ſubiectum, non tamen, ex qua, quia ſimplices formæ ſunt: habent etiam materiam prædicationis, cùm prædicamentum componant.

2. Fundam. Genera & prędicata eſſentialia in ſubſtantijs ſenſibilibus non ſolum dicunt formam, ſed materiã.

Sit ſecundum fundamentum notãdũ. Genera & prædicata eſſentialia in ſubſtãtijs ſenſibilibus non ſolam formã dicũt, ſed etiam materiam, ex qua. V.g. animal, non ſolam animam dicit, ſed ſimul corpus, ac totam rei ſubſtantiam: ſimiliter rationale, & vnumquodque horum.

Obiectio.

Sed ſtatim dubitabis; Si ergo iſta oĩa prædicata totam rei ſubſtantiam claudunt, vt quid de vna multa prædicantur?

Solutio.

Reſpondeo, quòd forma rei, licèt vna ſit in rebus ſingulis, tamen multiplex eſt in virtute, & exercet ea, quæ multæ facerent. V.g. vna eſt in homine anima, at per eã materia recipit eſſe corpus, ac ſi eſſet forma corporis; & eſſe viuẽtis, ac ſi eſſet forma viuentis: & eſſe aĩalis, & eſſe hominis. Idẽ fit in alijs, ſi diuerſæ formę eſſent, vtiq; à ſingulis ſingula ſumerentur prædicata. Modò etiam, licèt vna ſit, ſumuntur illa, ad notãdum ipſius multiplicitatem in valore, & virtute, vt penetret, & percipiatur materia cuiuſcunque rei.

Et ſicut forma eſt multiplex virtute, ita in materia ſunt diſpoſitiones varię in vir

tute

tute & te, quæ deſeruiunt pro varijs virtutibus formæ: vnde in ea ſunt diſpoſitiones corporis vinētis & aliorum; quod eſt notandum. Ex quo habes, ꝙ omnia prædicata dicunt totam naturam, ſcilicet materiam & formam, & ſingula etiam prædicata, tamen præcipuè formam: ab ea enim denominatio ſumitur, vt albū dicit corpus, & albedinem, ſed hāc præcipuè. Sumitur etiam diſtinctio ex ipſius formæ multiplicitate virtuali, de hoc tamen copioſius diximus in Logica.

Nota Non ſunt plures animæ in compoſito ꝓ ſingulis prædicatis eſſentialib.

Hinc colligo duo contra Iandunum. Alterum, quòd iſta prædicata non ſolùm dicunt formam rei, vt ipſe putat. Et in hoc differt Iandunus ab Alberto, qui tenet, ꝙ dicunt totam rem. Alterum, ꝙ nō differūt niſi ratione: ipſe enim exiſtimat, quòd realiter differant, quia putat eſſe diuerſas formas realiter diſtinctas, à quibus vnumquodque ſumitur: hoc tamen alibi impugnabitur. Hoc ergo eſt de ſubſtantijs.

De prædicatis eſſentialibus accidentium, an includāt materiā, & quomodo.

At in accidētibus aliud eſt. Cùm enim ſint ſimplices formæ, ipſorum genera, & prædicata ſolam formam dicunt, nullo modo materiam, quamuis forſan dicant intrinſecè ordinem ad ſubiectū: ſed hoc poſteriùs examinabitur. Sat eſt, quòd nō includunt materiam ſicut ſubſtantiæ: tūc autem eorum diuerſitas ſumitur ex multiplicitate virtuali vnius accidentis.

Nota.

In omnibus autem aduertendum eſt, quòd nō ſola multiplicitas ſufficit ad genera, & differentias, niſi ſit per modum compoſitionis, vt vnum determinet alterum, vt alibi diximus.

1. Cōclu.

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Logicus definiēs per genus & differentias, definit per formam; ſed non definit per genus & differentias res ipſas inquātum Logicus, ſed vt ſimul ſumitur cum habitibus aliarum ſcientiarum.

Diſtinctio quędā inter Logicū, & dialecticū, ex qua explicatur concluſ.

Hæc omnia declaro. Aduertendum igitur gratia claritatis, hic diſtingno inter Logicum, & Dialecticū. Voco Dialecticum topicum, qui circa quæcunq; rem probabiliter diſputat. Logicum voco in præſenti, qui methodum vniuerſalem docet ſciendi, qui dicitur docens, & ſimul etiam vtitur methodo, per alios habitus ſcientiæ; vt cùm habitu phyſico definit, & diſſerit de phyſicis, ſimiliter per metaphyſicum & per mathematicū, de alijs rebus, qui dicitur Logicus vtens: talis logicus eſt qui definit per genus & differentiam, non ille alius, qui nullam rem verſat, ſed ſolum methodum rei cognoſcendæ. & hoc eſt quod dicit concluſio.

Dubium, cur dicantur Logicę definitiones.

Sed dices; Cum ille Logicus ſit ſimul cum habitu alterius ſcientiæ, quare definitio illi tribuitur, & non potius illi ſcientiæ, puta phyſicæ, vel alteri?

Solutio.

Dico, quia eſt communis modus definiendi in omnibus; non ſolùm enim res phyſicæ, ſed mathematicæ, ac metaphyſicæ definiuntur genere ac differētia: cumque modus ſit communis, ideo tales definitiones tribuuntur Logico, ac Logicæ nominantur.

Cur hæ dicantur definitiones per formam.

Dicuntur etiam huiuſmodi definitiones ſecundùm formam propter duo. Primò: quia genera, ac differentiæ quamuis totam materiam dicant, præcipuè tamen formam explicant, ac ab ea ſumuntur, vt diximus in fundamento. Secundò, quia ſunt prædicata; & talia dicuntur forma reſpectu eorum, de quibus prædicantur.

2. Concl.

Secunda concluſio. Dialectica definitio dicitur etiam ſecundùm formam, ſed alia de cauſa. Voco hic dialecticam definitionem eam, quę ab accidentibus ſumitur. Dialectici enim probabile cōſiderantes ſæpe per accidentia, ac ſenſibus nota deſcribunt: & huiuſmodi dicuntur ſecundùm formam, quia accidentia dicuntur formæ reſpectu ſubiectorum, de qua definitione diximus text. 11.

3. Concl.

Tertia concluſio. Logicus ſuas intentiones per materiam etiā definit. Hoc notū eſt ex argumento primò; habet enim ſuas formas, ac materias Logicus, per quas propria ſubiecta definit.

Has tres cōcl. eſſe veras, ſed nō ad mētē Ariſt.

Hæ tres concluſiones veræ ſunt, nec in ipſis diſſentio à communi doctrina prædictorum Philoſophorum: exiſtimo tamen, non eſſe ad mentem Ariſto. in præſenti. Nam, vt patet ex ipſo tex. 16. ſolùm loquitur de definitionibus phyſicarū paſſionum, & non abſolutè de omnibus definitionibus; quod bene notauit Paulus Venetus.

Nota. Diſcrimē inter definitiones ſubſtātiæ & paſſionum.

Eſt autem aduertendum, quòd paſſiones phyſicæ dicit quidem materiam, ſed non ſicut ipſæ ſubſtantiæ. Hæ enim includunt materiam ex qua, & tanquā ſui partem

tem:vnde fit, vt nullo modo definiri poſſint, niſi claudatur materia in definitione: aliter non eſſet definire talem ſubſtantiam.

At paſſiones phyſicæ, licèt per ſe, & ſecundum ſe in materia ſint, tñ eſt materia in qua, & vt ſubiectum, nec eſt ipſarum pars conſtitutiua: vnde fit, vt poſſint definiri abſque eo, quòd exprimatur materia, licèt ſit aliquis ordo ad materiam ſemper: ſicut poteſt definiri albedo abſq; eo, ꝙ ſumatur expreſsè proprium ipſius ſubiectum. Tales definitiones dicũtur formales, quia formarum ſecundùm ſe ſunt, & ſunt non exactæ definitiones, cùm non exprimant rem perfectè, ſicut exprimitur cum ſumitur materia ipſa.

Quæ ſit mens Ariſto. cum ait, formales definitiones eſſe dialecticas.

Illas igit vocat Ariſtoteles dialecticas definitiones, quia talis cognitio tribuitur Dialectico, quia eſt rei phyſicę non conſideratæ modo phyſico. Vnde ſicut probabile, quia nullius eſt ſcientiæ, datur Dialectico; ita res propria alicuius ſcientiæ nõ conſiderata modo illius ſcientiæ, ſed cõmuni, datur etiam Dialectico.

Nota. Quaſdam definitiones formales nõ eſſe dialecticas.

Ex quo attende, quòd non eſt dialectica definitio, quæ datur per formã, ſed quę datur per formam rei ſecundùm ſe pendentis à materia. Vnde Mathematicus ẽt definit formas, & Metaphyſicus: non tamen tales dicuntur definitiones dialecticæ, quia illæ ex ſe non dicant materiam. At illæ dialecticæ ſunt, quæ ſunt rerũ ſecundùm ſe à materia pendentium, & quę vt tales deberent conſiderari: & per materiam nõ dantur proximam, ac propriã, ſed ſine materia, vel per materiã communem, alienam ab illa ſciẽtia: vt ſi diceret, riſibilis eſt potentia ad ridendum. Vel ſic, eſt aptitudo ſubſtantiæ ad ridendum. Hanc autem doctrinam, & expoſitionem multùm obſerua.

4. Concluſio, iuxta mentem Ariſt quę ex dictis ſequitur.

Ex quibus ſumitur concluſio. Dialecticus dicitur definire per formam: quia accidentia ſecundùm ſe à materia tali pendentia, non per eam, definit.

Ad primum.

Ad argumenta ſolutio patet. Ad primum dico, quòd non eſt ſermo de intentionibus, ſed de rebus, quę Logico tribuũtur propter id, quòd diximus in prima concluſione, & propter id, quod notauimus circa tertiam.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum patet ſolutio. Nam ſi loquamur de definitione iuxta primam cõcluſionem, illa prædicatur, cùm dicãt genera, & differẽtiæ totam rẽ: ſi vero loquamur de animæ paſſionibus, illæ definitiones formales prædicãtur, quia ſubiectum non eſt pars paſſionis: & ita dicif, ira eſt appetitus vindictæ, quæ definitio formalis eſt.

Ad tertium.

Ad tertium iam diximus tex. 11. quare definitio dialectica dicatur vana. Dico etiam modò, quòd licèt ſit per formam, vana dici poteſt: quia talem formam non perfectè exprimit, quia ſecũdùm ſe à materia pendet.

Ad quartum.

Ad quartum ſolutio patet ex dictis in concluſione tertia: aliter enim dicitur Mathematicus, & metaphyſicus definire per formam, aliter Dialecticus. Illi enim definiunt formas ſecundum ſe à materia independentes: at Dialecticus formas materiales, ac pendẽtes à materia ſine propria materia tali definit. Eſt autem obſeruatione digna huius difficultatis reſolutio.

An Phyſicus definiat per materiam. Quæſtio VIII.

Primũ argumentũ ad partẽ negatiuã.

ARISTOTELES hoc docuit intereſſe inter Phyſicum, & Dialecticum, quòd hic per formam ſolam, ille p. ſolam materiam, vel per materiam, & formam, ſimul definiret. At videtur, quòd fieri non poſſit, vt per ſolam materiam definiatur. Primò ex Ariſt. 7. Metap. tex. 34. vbi prohibet definitionem dare per ſolam materiam. Et confirmo: quia definitio explicare debet totam rei naturam; at ſola materia nullius eſt naturæ: ergo definitio non eſt per ſolam materiam.

2. Arg.

Præterea ſecundò. Illa definitio, quæ ab Ariſt. datur pet materiã, videtur habere formã: dicit enim ſanguinis ebullitionem circa cor eſſe iram: at ebullitio forma quædam videtur: non eſt igitur materialis talis definitio.

3. Arg.

Præterea tertiò. Definitio danda eſt p notiora. at materia, vt notum eſt, ignota eſt valde: non ergo per materiam ſolam definiri contingit.

4. Arg.

Prgterea quartò: Si conſiderentur defi-

nitiones

nitiones phyſicæ, nõ videtur eſſe per materiam. Patet in definitione naturæ, temporis, motus, materiæ, cauſarum, & aliorum, quæ non definiuntur per materiam.

Nota, in quo ſenſu ab Ariſto. & in quo ab eius interpretibus quęſtio tradatur. Reſponſio a ſuę ſtionem.

Hic aduertendum, quòd ſi ſolus Ariſt. ſenſus eſſet diſcutiendus, facile eſſet reſpondere. Non enim Ariſtoteles dicit, ꝙ ſemper Phyſicus definit per materiã ſenſibilem: de hac enim eſt ſermo: ſed quòd has animi paſſiones definit per materiã ſenſibilẽ, quæ eſt ſubiectum aliquod ſenſibile: at expoſitores aſſumunt in vniuerſum, Phyſicum per ſenſibilem materiam definire: at quo id modo intelligatur, id eſt a nobis exponendum.

Tria Phyſicus defi nit.

Sunt enim tria, quæ Phyſicus definit, & non omnia vno modo: hæc ſunt ſubiecta, & ſubſtantiæ compoſitæ, ſcilicet elementum, mixtum viuens, & ſpecies hominum: ſimiliter horum eſſe, ac principia: ſimiliter etiam eorundem paſſiones.

Quadrupliciter Philoſophus definit per materiam ſenſibilẽ.

Quadrupliciter autem definit per materiam ſenſibilem. Primò per materiam partis, ex qua, & hæc eſt materia prima, diſpoſitionibus induta: hoc modo definit compoſitas ſubſtantias, vt ſi hominem per talem animam, ac corpus definiret, aut viuens, aut aliquid aliud.

2. Secundò, definit per materiam in qua, ſcilicet per ſubiectum ipſius definiti proprium: & ſic definit paſſiones, ac proprietates, ac aliquas formas ſubſtantiales, vt animam per corpus organicum.

3. Tertiò definit per materiam ſenſibilem; quia definit per aliquod prædicatũ, quod talem materiã includit implicitè, vt cùm definit per genus, & differentiã: vt, homo eſt animal rationale: animal enim & rationale ſenſibilem claudunt materiam: dicunt enim ſubſtantias mutabiles, & cum ordine ad ſenſibilia, quo pręcipuæ ſubſtantiæ definiuntur.

4. Quartò definit per materiam ſenſibilem, cum definit per motum, vel aliquẽ ſenſibilem effectum, & ſic principia definit.

His ergo modis Phyſicus definit varijs, in quibus ſemper dicitur per ſenſibilem materiã definire, quia definit per aliquid, quod ad ſenſum ordinẽ habet, & ad mutationem, ſiue hoc, ſiue illo modo, vt diximus: & hic eſt modus Phyſico neceſſarius definiendi, vt phyſicus eſt.

Phyſicus non definit per ſolam materiam.

Aduerte præterea ſecundò, quòd Phyſicus non definit per ſolam materiam, ita vt nihil niſi materia in definitione ſit, quamuis ſit materia proxima, quod benè docet Philoponus, Simplicius, & S. Thomas: ſed ſumit aliquid cũ materia: & hoc probat textus allegatus in argumento primo, ſimiliter etiam ipſum argumentũ. Et eſt alia etiam ratio, quia materia ſola nõ poteſt enunciari definitio. Non enim dices, Domus eſt ligna, lapides, & reliqua: quod ſi in obliquo dicas, iam aliquid cum materia ſumes, ſcilicet eſt compoſitum ex lignis, lapidibus, & reliquis.

Obiectio. Solutio.

Dices: Ergo modò dicetur definitio materialis. Reſpondeo dici materialem, quia magis materiam explicat, licèt formam contineat in cõfuſo: ſicut formalis, quæ formam explicat, parùm autem materiam: quæ verò ex vtraq; eſt, vtrunq; explicat in particulari: quod patet ex definitione domus, quam per materiam, & formam dedit Ariſt. in textu, Domus eſt cõpoſitum defendens à pluuijs, & tempeſtatibus ex lapidibus, & reliquis.

Reiicitur ſententia Philopo. & Simplic.

Nec mihi in hoc placet ſententia Philoponi, & Simplicij, qui dicunt definitionem materialem dici hoc loco eſſe eam, quæ eſt per ſolam materiam, & hanc nullius eſſe Artificis: ſed oppoſitum ex Ariſt. colligitur, vt expoſitum eſt. Argumentorum ex his ſolutio patet.

Ad primum.

Ad primum dico, verũ eſſe, quòd per ſolam materiam definire non contingit; hoc tamen nõ impedit, quo minus ſit definitio materialis, vt dictum eſt.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum reſpondet Philoponus, quòd ebullitio eſt quidem forma aliqua reſpectu ſanguinis: ſed eſt materia reſpectu formæ iræ, ſcilicet appetitus vindictę.

Ad tertium.

Ad tertium dico, quòd notitia diſtincta, notior eſt materia ſenſibilis, quàm cõpoſitum: eſt enim materia principium.

Nota.

Notandum autem, quòd Phyſicus non ſolùm definit per materias ſecundas, vt credidit Caiet. Thien. ſed etiam per primã, vt dicit benè Apollina. q. 9 nam materia prima eſt generationis ſubiectum, per quod talis mutatio definiri poſſet.

Ad quartum.

Ad quartum ſolutio patet. Illæ.n. omnes definitiones ſunt per materiam, quãuis non vno modo, vt diximus in primo fundamento. Atque hæc de proœmio.

Caput

Caput ſecundum.

Intendentes autem de anima. Tex. XIX.

Quid primo ſint ponēdæ Antiquorum ſnia & cur.

ANTEQVAM animæ ſubſtantiam veram oſtēdat, Antiquorum ſententias ponit ob duas cauſas, quarum prior eſt, vt ſi quid veri dixerunt, recipiamus, ac per ipſum ad alia inuenur. Poſterior eſt, vt quæ falſa dixerunt, caueamus, ac vitemus. hoc eſt igitur quod in hoc textu proponit.

Tex. expoſitio.

Dicit enim, quòd cùm intendamus de anima tractare, neceſſe eſt prius dubitare, ac diſputare de his, quibus abundare debemus, ideſt, quæ perfectè ſcire volumus. Diſputatio autem fiet, ſi pertranſeamus, & attingamus breuiter, quæ maiores de anima dixerunt: ſic autem per has diſcurrere debemus, vt vera recipiamus, falſa reiiciamus.

Methodus ad indagādam ſcientiam.

Statuit autem vnum commune fundamentum, in quo oſtendit methodum indagandi animam, quæ eſt per motum, & cognitionem. Hæ enim ſunt paſſiones, per quas animam omnes inueſtigabant: et hoc ob id, quia animata ab inanimatis maximè his duobus differre videntur quo oſtendit animæ paſſiones eſſe.

Dubium primum.

Dubitabis fortaſſe. Animatum differt ab inanimato ſubſtantialiter: non ergo p motum, & cognitionem, quæ accidentia ſunt.

Solutio.

Reſpondet bene S. Tho. quòd animatum, & inanimatum differunt eſſentialiter, & etiam accidentaliter: at quia eſſentialis differentia eſt occulta, primò ſumimus differentiam accidentalem: & per hanc inueſtigamus ſubſtantialem: & ſic per motum, & cognitionem, quibus animata ab inanimatis differunt accidentaliter cognoſcimus animā, per quam differunt eſſentialiter. de hoc tamen diximus in q. 1.

Dubiū 2.

Dubitabis iterum: quia non videtur motus ineſſe ſolum animatis: nam elementa, & mixta inanimata localiter mouentur.

Solutio.

Reſpondet Simplicius, quòd non hic motus quicunque ſumitur, ſed qui eſt ab intrinſeco, quo ſe aliquid mouet, & à ſe ipſo mouetur: talis autem non niſi animatis ineſt.

Dubiū. 3.

Dubitabis fortè iterum: nam cognitio non ineſt omnibus animatis: non enim plantis.

Solutio.

Reſpondet Themiſtius, quòd hi Philoſophi non de alia anima differebant, niſi de animalium anima, imò forſan de humana, vt ſuperius dixit Ariſt. tex. 7. forſan etiam, quia plantas putabant habere ſenſum, vt dicitur libro de plantis.

Nota.

Aduertendum etiam, quòd per cognitionem, maximè tactionē, intelligamus, quia omnibus animalibus ineſt tactus, non autem alij ſenſus: quamuis melius ſit, vt quancunq; cognitionem ſumat indifferenter, ſiue hanc, ſiue illam, ſiue ſenſus, ſiue Intellectus.

Dicunt enim quidam & maximè. Tex. XX.

Quòd diuerſæ fuerint Philoſophorum viæ indagādi animam, atq; adeo diuerſæ differēt. Qui per motū indagabant, & quod eorū principium.

SEntentias Philoſophorū in varias ſortes ſeparat. Quidam enim per motum, quidam per cognitionem, quidā per vtrūque ſubſtantiam animæ indagantes diuerſa de ipſa protulerunt.

Primò enarrat eos, qui per motum indagabant. Hi omnes vnico principio nitebantur, nihil mouere localiter, qd non moueatur, omne quod mouens moueri: cumque animam maximè fontem motus arbitrarentur, ipſam moueri maximè dicebant: at hinc quiſq; quærebat, quod maximè mouet, talemq; ponebāt aīam.

Prima Democriti ſentētia, & Leucippi eſſe ignē animam, ſeu calorem quēdam. Rationes Democriti.

Fuit igitur prima ſententia Democriti, ſimiliter Leucippi, qui dicebāt, animā eſſe ignem, ac calorem quendam. Illi enim ponebant atomos eſſe rerum principia, quas dicebant eſſe variarum, ac infinitarum figurarum, inter quas erant rotundæ, & ex his eſſe ignem, & animam.

Et hoc propter duas cauſas. Prior eſt: quia rotundum facillimè ſe cum alio corpore penetrat, cùm careat angulis, qui tranſitum impedire ſolent: ſimiliter rotundum facillimè mouetur, vt patet. At

hæc

hæc duo maximè animæ inſunt, quæ ſecum corpora penetrant, ac maximè principium eſt motus.

Explicabat, atomos haſce per ramenta, & corpuſcula, quę ad Solis radios per feneſtras immiſſos apparere ſolent: dicebat, quòd atomorum omniſeminarium, id eſt, concurſum eſſe principia naturalium rerum, quę omnia ex ipſis conſtant.

Dubiũ.1. Dubitabis, Nunquid Democri. illa ramenta apparẽtia in radijs Solis, ſenſerit eſſe atomos, quæ rerum principia?

Solutio. Albertus ita credidit: Simplicius tamen, Philoponus, & S. Tho. dicũt Ariſt. non elicere illum poſuiſſe illa vt principia, ſed eſt exemplũ ſolùm: nam Democritus dicebat eſſe atomos paruas, diuerſarum figurarum & mouentes, ac per totum ſparſas, quæ omnia videntur illis ramentis ineſſe, ſed non ſunt illa principia. Et hoc mihi videtur, ac id etiam indicat textus: illa enim ſententia alterius eſt, vt dicetur tex. 22.

Dubiũ.2. Dubitabis iterum, an Democritus poſuerit atomos eſſe animam, vel ex his eſſę animam.

Solutio. Simplicius, & Themiſtius dicunt illas eſſę animã, at Philoponus & plerique Latinorum animam eſſe ex his. Sed parum refert hoc: quia nihil aliud eſt dicere, quàm an anima ſint ſinguli atomi per ſe, vel multæ ſimul: crediderim tamen ſenſiſſe multas ſimul eſſe animam, aliter diceret ĩfinitas eſſe animas in vno: quod eſt fatui, nec id admitteret Democritus: ex atomis igitur congregatis anima eſt ſecundùm Democritum, & Leucippum.

Vnde & viuendi terminũ. Tex. XXI.

QVodã ſigno ſuam ſententiam confirmabat Democr. ſeu potius cuiuſdam effectus reddebat rationem. Nam reſpiratio ineſt animalibus ita, vt ipſa ceſſante, ceſſet vita; ipſa perſeuerante, perſeueret vita. Huius cauſam dicebat hanc Democritus: nam à continente medio comprimuntur ipſa animalia, & coguntur emouere atomos, quæ ſunt aĩa: at ipſum animal per inſpirationẽ recuperat atomos, quæ iterum indigentes prohibẽt etiam, ne aliæ omnes egrediantur. Tandiu autem durat vita, quandiu poteſt animal recuperare atomos. Vnde ſignum eſt atomos eſſe animam, aliter enim inſpiratio non videtur neceſſaria.

Decipitur autem. non enim eſt neceſſaria inſpiratio, niſi ob cordis calidiſſimi refrigerationem; Vnde nõ omnia animalia reſpirant, niſi quæ ſanguinem habẽt, qui cor calefacit vehementer. Confutatio ſigni Democr.

Dubitat Philoponus; quia in inſpiratione non ſolùm atomi rotundæ videntur recipi, ſed aliarum figurarum. Dubium cõtra Democr. & ſolutio ẽ ipſo.

Reſpondet, id ita debere eſſe; quia in egreſſu etiam recedunt atomi non rotundæ, tamen plures ſunt rotundę, quæ egrediuntur & recipiuntur propter ipſarum maximam agilitatem.

Videtur autẽ à Pythagoræis dictum. Tex. XXII.

SEcundã ponit ſententiã eorũ, qui ꝑ motũ animæ ſubſtantiã indagabãt: & hæc eſt quorũdã Pythagoræorũ. Hi enim videntur idẽ dicere cũ Democrito: ponunt. n. animam eſſe illa ramenta, quæ apparent in radiis Solis: tamen licèt videãtur idem dicere, nõ idem dicũt prorſus. Nam Democritus non poſuit illa ramenta atomos, ſed atomos illis dixit ſimiles; at iſti illa eadem poſuerunt. Secunda ſententia eorum. q. per motu animam indagabant. Quorundam Pythagor. animam eſſe ramẽta quædã corporũ.

Tertia ſententia eſt aliorum inter quos S. Tho. numerat Archelaum magiſtrum Socratis. Iſti dicebant, non illa ramenta eſſe animam, ſed principium, quod ineſt illis, ratione cuius mouẽtur. Iſti duo mouebãtur hoc: quia atomi huiuſmodi ſunt quædã maximè motiua, & mobilia, cum nullo vento exiſtente, ſed aere tranquillo moueantur talia ramenta: anima autem debet eſſe maximè mobilis, cũ maximè moueat. 3. Sẽtẽtia Archelai, animam eſſe non illa ramẽta ſed illorũ principium.

Quarta ſentẽtia citatur, quæ eſt Platonis: hic enim ob idem principium dixit, animam eſſe ſubſtantiã ſe ipſam mouentem. Conuenit cum alijs in hoc, quòd animam ſeipſam mouere, ac maximè mobilem debere eſſe dixit: at differt, quòd non 4 Sententia Plato. Animam eſſe ſubſtantiam ſe ꝑ ſe mouentem.

ex atomis, nec ramentis eſſe dixit, ſed ſubſtantiam aliam quandam, vt poſt dicemus.

Nota, ex qua cauſa ramenta fiant.

Circa hæc ramenta aduerte cum Alberto in præſenti, ꝙ ſunt partes craſſiores, & terreſtriores vaporũ reſolutorũ. Nã & ex his vapores habent inæquales partes: quaſdã ſubtiliores, quæ vel citò reſoluuntur in aerem, vel eleuãtur ſurſum manentibus particulis terreſtrioribus deorſum: & hæ ſunt atomi apparentes in radiis.

Ex qua cauſa moueantur.

Dices: quæ eſt cauſa motus? Reſpõdeo, ꝙ eſt ſemper agitatio aeris vel minima,
1. & aer ſuo motu eleuat has atomos: ipſæ autem ſua grauitate deſcendere conant,
2. iterumq; eleuantur. Dico etiam cum Alberto, quòd radius ſuo calore illas attrahit, quæ ſua grauitate deſcendunt, ac vi caloris iterum aſcendunt, & aliquando velocius quam deſcẽderint propter multum calorem, & ſic fit iſte motus.

Ex qua cauſa apparent extremitates vmbræ tremere.

Huius doctrinę meminit Ariſt. ſect. ꝓble. 11. q. 12. Quærit, quare extremitates vmbræ tremant: non enim põt id tribui motui Solis, quia tunc vmbra non moueretur, niſi vno motu vel contractionis, vel dilatationis, at tremere motus cõtinet cõtrarios. Reſpondet, id eſſe, quia ab extremitate vmbræ ad radium aſcendunt, & deſcendunt iſta ramenta, quæ faciunt apparere motus contrarios in vmbra, ſicut quod videtur poſt flammã huc illuc motam tremere videtur.

Similiter autem & Anaxagoras. Tex. XXIII.

Anaxagora.

ASeribenda eſt ſententia iſta cũ ſententia Platonis; ponebat enim Anaxagoras, & illi qui intellectum dixerunt mouiſſe chaos & mundum; ponebant, inquam, hi animam ſe mouere maximè.

Diſcrimẽ huius à Democrito, qui ſẽſum, & intellectũ idem eſſe putabat. Ratio Democriti. 1.

Tamen iſti à Democrito differebant. hic enim animam & intellectũ dicebat eſſe idem. dicere autem intellectũ & animam eſſe idem apud Democritum, eſt dicere ſenſum & intellectum eſſe idẽ & eãdem eſſe potentiam ſentiendi, & intelligendi: hoc enim voluit Democritus.

Quòd probabat dupliciter. Primò: q̃a dicebat, obiectum intellectus, quod eſt verum, eſſe idem cum obiecto ſenſus, quod eſt apparens, & ſic affirmabat, quicquid apparet, verum eſſe: quam opinionem redarguit Ariſt. 4 Meta. Probabat ſecundò ex dicto Homeri. Volens enim dicere Hectorem iacere ſenſu priuatum, dixit, intellectu priuatum, ac ſi idem eſſet: in quo tamen deceptus eſt. Vt enim notant Simpli. & alii, vtitur aliquando vocabulis latè: & ſapere pro ſentire largè ſumpſit.

Democritus ergo non ponit Intellectũ eſſe potentiam animæ circa veritatẽ, vt veritas eſt, ſed idem dicit eſſe cũ ſenſu.

Nota ſecundum Ariſ. intellectũ eſſe animę potentiam, & nõ ſubſtantiam ab anima ſeparatã.

Et notandum hic, quòd ſecundum Ariſtotelem, Intellectus, qui Græcè dicitur νοῦς, eſt potentia animę inhærens ad veritatem cognoſcendum: & non quid ſeparatum: quod etiam egregie dicit 1. Ethic. ca. 6. Vt, inquit, ineſt pupillæ viſus; ita animæ mens. eſt enim mens, ſeu Intellectus, potentia animæ, ſicut viſus potentia oculi: non autem eſt quid ſeparatum, vt ille ignarus & impius Auerroes dicebat, vt poſtea diſcutiemus.

Anaxagoras aũt minus explanat. Tex. XXIIII.

Explicat & reprehenditur ſententia Anaxagora.

NVnc quid Anaxagoras dicat circa animam, & intellectũ, oſtendit, dicitq; non clare loquutũ fuiſſe, imò cõtraria viſus eſt potuiſſe; modò n. dixit intellectũ eſſe cauſam boni, & mali, actus ſcilicet virtutis & vitii, & ſic videtur dicere, non eſſe idem cum ſenſu colligitur: modò tamen dicit Intellectum ineſſe omnibus animalibus paruis, & magnis, nobilibus & ignobilibus: & in hoc videtur facere idem Intellectum cum ſenſu.

Hoc tamen reprehendit Ariſtot. quia intellectus ſecundùm prudentiam, qualis eſt, qui benè vel malè operatur, non ineſt omnibus animalibus, imò nec omnibus hominibus.

Dubium circa expoſitionẽ text. Solutio. 1.

Dices, Quem vocant Intellectum ſecũdũ prudentiam? Simplicius, & reliqui Græci, & Albertus intelligunt Intellectũ ſecundùm prudentiam, ideſt, ſecundùm actum, & vſum: hic autem ob id dicitur non ineſſe hominibus omnibus, quia nõ omnes vſum habent Intellectus: pueri. n.

Intelle-

Intellectu non vtuntur.

S. Th per intellectum prudentiæ, intelligit intellectum perfectum habitu prudentiæ, & hic non ineſt omnibus hominibus: quamuis enim inſit potentia ipſa, non tamen ineſt habitus. Vtraque expoſitio eſt bona.

Nota. Intellectus eſt potentia data à natura ſecundum Ariſto.

Vbi nota, quòd Intellectus eſt potētia animæ data à natura, & hanc ſinguli habent, & pueri: eſt enim animæ inhærens, & actus & habitus lōgo poſt tempore venit; ob id non dixit Ariſto. Intellectū non ineſſe omnibus, ſed, Intellectū ſecundùm prudentiam. Vnde cæci ſunt, qui ex hoc loco colligunt Intellectum non eſſe à natura, nec omnibus ineſſe, cum Ariſto. ſumat intellectum ſecundum prudentiam. Et eſt notandus locus Ariſt. ſect. 30. problematum. q. 4. vbi manifeſte dicit quæ nos hic dicimus. Docet enim Intellectum eſſe à natura, ſicut manum, & eſſe in omnibus; ſed non vſum Intellectus, nec habitus. Sed hæc omnia ſuis in locis examinabuntur.

Quicū; igitur ad ipſum moueri. Tex. XXX.

Philoſophi, qui ꝑ cognitionem animam indagabāt.

Concludit, oēs, qui per motum animam indagarunt, poſuiſſe animam eſſe maxime ſuī motiuam, vt oſtenſum eſt: ſtatim ſe conuertit ad eos, qui animam per cognitionem indagarunt. Hi autem omnes ſibi vnum ſumpſerunt principium. Simile ſimili cognoſci: ex quo collegerūt cum anima cognoſcat omnia, debere ex oīum cōſtare principiis. quamuis fuerint diuerſi. Nā qui ex vno principio omnia facit, ipſam ſimiliter animam ex vno dicit; qui ex pluribus, & ipſam ex pluribus.

Prima ſētentia. Animā ex quatuor elemētis conſtare, cōco. dia, & diſcordia.

Horum autem refert duas opiniones. Prior eſt Empedoclis, qui poſuit quatuor elementa, & concordiam, ac diſcordiam eſſe rerum principia, & ita ex his ſex componebat animam: quod colligit ex ipſius carminibus, quorum ſenſus eſt; Terra cognoſcimus terram, & aere aerem, concordia, concordiam; deniq; principijs exiſtētibus in anima cognoſcimus reliqua, quę ex eiſdem conſtant principiis: ſicque ſimile cognoſcitur ſimili.

Eodem autem modo, & Plato. Tex. XXXI.

2. Sententia Platonis. Anima componi ex pricipiis, quæ ſunt idē & diuerſum.

Poſterior ſentētia eſt Platonis, qui dixit, animam etiam cōponi ex elementis, vt omnia cognoſceret. Citat autem tria teſtimonia Platonis, quibus hoc dicit. Primum eſt in Timęo, vbi dicit, ſimile ſimili cognoſci, & res conſtare ex principiis, & elementis. Vnde infertur, quòd anima ex eiſdem rerum elementis conſtet, ſi ſimile cognoſci debet ſimili. Hunc locum explicant benè Themiſt. Simplic. & Philoponus.

Per huiuſmodi elementa Plato intellexit idem, & diuerſum, ex quibus omnia dicebat cōſtare: per idē intelligebat ſubſtantias immateriales prorſus, quas ob id dicebat ex eodem eſſe cōpoſitas, quia ſemper vniformiter, & inuariabiliter ſe habebat in ſuis ſubſtantiis: ex diuerſo dicebat componi res materiales propter earum diuerſibilitatem, & variabilitatem.

Anima rationalis ſecundum Platonē, mediam inter formas oīno abſtractas, & materiales.

Poſuit autem animam rationalem mediam ſubſtantiam inter formas omnino abſtractas, & formas materiales, quia cū ſit per ſe, in materia tamen eſt: qua parte cum Intelligentiis conuenit, dicebatur ipſas intelligere poſſe: qua parte cum materialibus, ipſas etiā intelligere. ob id dicebat, quòd ſimile cognoſcit ſimile, & quod conſtat ex eodem, & diuerſo; eodem cognoſcit eadem, ideſt, Intelligentias; diuerſo, diuerſa, ideſt, materialia. Hęc eſt declaratio huius textus.

Similiter autem, & in his, quæ de Philoſophia.

Ex eodē Plat. Aīa componi ex principiis. ſ. Idea vnius & prima longitudine, & prima latitudine, & prima altitudine.

Alterum teſtimoniū eſt ex libro de Philoſophia, ſeu Metaphyſica, qui liber eſt ille, qui dicitur de bono, vt dicit Simpl. & Phil. vbi dixit, animal componi ex Idea vnius, & prima lōgitudine, ac prima altitudine: ſimiliter reliqua omnia ex eiſdē cōponi, & ſic animal cognoſcet

F 2 ſimilia

ſimilia ſimilibus.

Nota.

Aduerte, quòd anima dicitur hic animal; nam ſecundùm Platonem, vt dicitur 3. Metaph. cap. 3. homo, & animal, nòn dicunt, niſi ſolam formam.

Explicatio ſententiæ Plat. Pythagorei formas ſubſtantiales vocabant denarios numeros, & cur ita.

Hoc teſtimonium declarat. Aduerte igitur primò ex Philopono, ꝙ Plato, & Pythagoras numeris explicabãt res ipſas formas verò ſubſtantiales vocabant decadas, ſeu denarios numeros. Vocabant quidem formas numeros, propter duo. Primùm, quia ſicut numeri continent, & cõprehendunt res numeratas: ita etiam forma continet ac terminat materiam. Secũdò, ſicut numeri habent ordinem inæqualitatis inter ſe, omneſque à ſimplici vnitate deſcendunt, ita & formæ ſunt inæqualis perfectionis inter ſe, habentque principium ab vno ſimpliciſſimo, & ſummo Deo.

Non ſolùm autem formas vocabãt numeros, ſed denarios, ad denotandum formarum perfectionem: ſunt enim ipſę quę perficiunt cõpoſitum, ſicut denarius perficit numeros: nam omnes numeri variantur vſque ad denarium, vlterius tamen fit repetitio eorundem, & compoſitio cum denario, vt notum eſt.

Nota. Plato omnia volebat conſtare vnitate, dualitate, trinitate, & quaternitate. & qd per hęc intelligebat.

Aduerte vlterius, quòd denarius conficitur ex his, Vno, duobus, tribus, quatuor. Omnes hi ſumpti faciunt æqualiter denarium; ob idque dicebat Plato, omnia conſtare ex vnitate, dualitate, trinitate, quaternitate omnium primis. Vocabat vnitatem ideam vnius; quia non eſt numerus, ſed numerorum principium.

Aduerte etiam, quòd per lineam intelligit dualitatem; quia conſtat ex duobus terminis; per latitudinem primam trinitatem, quia prima figura ſuperficialis eſt triangulus; per altitudinem primam quaternitatẽ, quia corpus pyramidale, quod fit ex prima figura ſuperficiali, ideſt, triangulo, fit ex quatuor triangulis.

Concluditur ſenſ. concluſionis Platonis.

Ex his patet ſenſus. Dicebat animã ex his conſtare, vt oĩa, quæ ex eiſdẽ conſtant, intelligat: quode ſt dicere; Aĩa cõſtat ex omnium perfectionibus, vt omnia cognoſcat.

Adhuc aũt & aliter Intellectus. Tex. XXVII.

Item tertio ex Platone quadruplex rerum genus, & quadruplex aĩæ cognitio cũ reſpondens.

TErtiũ teſtimoniũ eſt, in quo Plato etiam in ipſis animæ operationibus conſtituebat ſimilitudinem cum ipſis rebus. Vbi aduerte, ꝙ quatuor ſunt genera rerum cognoſcibilium. Quędam ſunt purè intelligibiles, puta, quæ ſine diſcurſu aliquo cognoſcuntur, quales res immateriales, & principia per ſe nota; & his reſpondet cognitio in anima, quæ dicitur Intellectus. Sunt res ſemper eodem modo ſe habentes, tamen ab alio pendent: & hæ dicũtur ſcibiles, quibus reſpondet cognitio, quæ ſcientia dicitur, & eſt per diſcurſum. Quędam ſunt res inconſtantes ab alioque pẽdentes: inconſtantes, inquam, in veritati, vel falſitate: & his reſpondet cognitio, quæ dicitur opinio, & ipſæ dicuntur opinabiles, Quædam aliæ ſunt ſenſibilia ſingularia, & horum eſt ſenſus.

Cognitiones animæ etiã ex numeris Plato. conſtituebat intellectus eſſet vnitas, ſcientia dualitas, opinio trinitas, ſenſ° quaternitas.

Plato has aĩæ cognitiones dicebat eſſe etiam ex numeris, vt per eos res ex numeris cõpoſitas cognoſceret. Primo, Intellectum dicebat vnitatem, quia, vt vnitas eſt ſimplex, ita & cognitio illa immediata ſimplex eſt, & aliarum principiũ. Sciẽtiam dicebat dualitatem: quia ſicut dualitas ab vnitate vna in aliam procedit, ita ſcientia ab vno medio in vnam concluſionem determinatã procedit. Opinionẽ vocabat trinitatem; quia ſicut trinitas ab vna trinitate in duas procedit, ita opinio ex vno medio infert concluſionem probabilem, quæ poteſt eſſe vera, poteſtq́; eſſe falſa. Senſum dicebat quaternitatem: qa eſt corporeus, & circa corpora, qbus ineſt quaternitas, vt diximus, vel ꝓpter elementa quatuor, ex quibus omnia conſtãt corpora. Ille eſt ſenſus.

Literæ text' explicatio.

Literam attende. Dicit, quòd Intellectũ vocabat vnũ, & ſciẽtiã duo: qa ex vno ad vnũ procedit. opinionẽ vero vocabat numero plani & ſuperficiei, id eſt, trinitate; ſenſũ vero numero ſolidi & corporis, ideſt quaternitate: quorũ reddit rationẽ, quia res numeris cõſtãt: at res Intellectu, ſcientia, opinione, ſenſu iudicantur: ergo iſta debent numeri eſſe tales, quales ſunt rerũ formæ, quę ſunt prędictis quatuor.

Quo-

Quoniam aũt motiuũ videbatur. Tex. XXVIII.

Philoſophi, qui animam indagabant ex motu, pariter & cognitione.

POſuit opinionem eorũ,qui per motum , & eorum,qui per cognitionem,ſubſtantiã animæ indagabãt:nunc ponit eorum,qui per vtrunque,ac ponit ſententiam,quam S. Th.dicit eſſe Platonis. Aegidius dixit eſſe Xenocratis. Hi enim dicebant,animam numerum ſeipſum mouentem: numerum quidem ratione cognitionis,quia conſtabat ex rerũ principijs,qui numeri ſunt: ſeipſum mouentem,quia eſt primum principiũ motus,& ſic vtrunque cõprehendit.

Differũt aũt de principijs.

Varia Philoſophorũ opin. de rerum principijs.

QVia dixerat Philoſophos animã ex principijs rerum compoſuiſſe, vt cognoſcat oĩa: vult modò oſtendere,ꝙ non vno modo dixerĩt oẽs,quia de principijs varia dixerunt:quam diuerſitatem oſtendit eſſe in duobus,& in ſubſtantia, & in numero principiorum.In ſubſtantia quidem,quia quidã poſuerunt principia corporea:vt qui elementa vel atomos poſuerunt:quidam corporea , vt qui numeros: quidam vtraque miſcuerunt,corporea,& incorporea,vt Empedocles , qui poſuit elementa,& cõcordiam,ac diſcordiam.

Dicit autem Ariſtot.quòd qui ponunt corporea, & qui incorporea magis inter ſe differunt,quã differant ab ijs,qui vtraque ponunt;nã illi in nullo conueniunt; at hi,cum vtriſque. Qua enim parte ponunt corporea,cum prioribus; qua parte incorporea cũ poſterioribus conueniũt.

Differunt autem in numero ? quidam enim vnum, quidam plura principia rerum ponunt,vt conſtat ex antè dictis.

Conſequenter aũt ad hæc ad animam.Tex. XXIX.

Qualis Philoſophorum diuerſitas erat in rerum principijs, talis fuit circa animę ſubſtantiam.

DIuerſitas,quę eſt in rerũ principijs inter Philoſophos , eſt circa animę ſubſtãtiam,vnuſquiſque enim, & non immeritò credit animam, & quod maximè mouet, eſſe ponendum inter principia ; ſed error fuit,quia nõ debuit poni inter principia naturalia.

Hinc eſt, quòd quiſque traxit animam ad diuerſa, pro vt variè de principijs ſentiebat.Quidã enim poſuerunt eã ignem, quia ignis eſt ſubtiliſſimum corpus, ac maximè mobile,& aliorum videtur principium. Notãdum eſt autem,quòd Ariſt. vult hic Philoſophos reducere,ad hoc,ꝙ etiam per cognitionem animam indagabant , quatenus ex rerum principijs animam conflabant, vt patebit in opinionibus,per quas iterum diſcurrit.

Nota.

Democritus autem elegantius. Tex. XXX.

Democri. præfertur Anax.

DEmocritum laudat,quia diſtinctius reddidit rationem vtriuſque,id eſt, motus & cognitionis,quàm Anaxagoras. Democritus.n.ſenſum,& intellectum exiſtimauit idem,dixitque ex atomis rotundis animam eſſe :& quia atomi ſunt principia rerum , poteſt cognoſcere anima res : quia verò ſunt figuræ rotundæ, & ſubtiles, ac paruę; ob id anima eſt maximè mobilis principiumque motus.

Anaxagoras autem videtur. Tex. XXXI.

Anax.ſententia eſſe intellectum ſimplicẽ, & incompoſitum, &c.

POnit ſententiam Anaxagorę circa animam quantum ad motum,& cognitionẽ. Dicit,ꝙ hic videtur diſtinguere inter Intellectum & ſenſum,ſeu animam.& Intellectum ſimplicem facit,ac incompoſitum;at quamuis ipſum non componat,dicit tamen ipſi motum,& cognitionem ineſſe.

Aduerte,quòd Ariſt.citat Philoſophos circa ea,quæ de anima dixerunt in communi,quamuis non omnes locuti ſint de anima eadem ; nam Plato & Anaxagoras,vt dicetur inferiùs, tantùm de anima mundi loquebantur,quem eſſe animatũ, ac quoddam animal crediderunt.

Videtur.

Videtur autem, & Thales ex ijs. Tex. XXXII.

Thalet's. ſentẽtia, qui etiam animam eſſe putauit, quæ mouet.

CItat ſententiã Thaletis, qui fuit vnus ex ſeptẽ ſapientibus. hic etiam animã eſſe id, quod maxime mouet, putauit. Quod apparet ex quodam ipſius dicto: dicebat enim, magnetem, quia mouet ferrum animam habere: videtur ergo animam exiſtimaſſe motus eſſe principium. Nil aliud ex ipſo habetur.

Diogenis ſententia aerẽ eſſe animam.

Alia ſententia eſt Diogenis, & aliorũ qui aerem poſuerunt rerum principium, ipſumque dicebant maximè ſubtilem, ob id facillime mobilem, ex hocque animã eſſe affirmabant. Nam qua parte ex aere ſunt omnia, anima poteſt illa intelligere, quia omnibus eſt ſimilis: qua parte eſt ſubtiliſſimum corpus, erit anima maxime mobilis ac motiua.

Heracliti ſententia vaporem quendam eſſe animam.

Vlteriùs eſt ſententia Heracliti. hic poſuit vaporem quendam eſſe animam, faciebatque omnia ex vapore: quia vapor erat ſubtile corpus, quod vocat incorporeum, & etiam quia perpetuo mouetur, ob idq; dicebat, omnes res eſſe in motu cõtinuo, ſimiliter etiam animam ipſam, & ſic erat omnino eis ſimilis, & vapore cognoſcebatur vapor, & id quod mouet, eo, quòd etiam mouetur. omnia enim putabat eſſe in motu, ac fluxu cõtinuo: quòd etiam alii cum ipſo dixerunt, vt dicitur 4. Metaph.

Similiter autẽ ex his Alcmeon opinari.

Alcmæonis ſentẽtia, animam eſſe immortalem, ſemperque moueri.

PRoſequitur enumerare ſententias: eſt aũt Alcmæonis ſñia ſimilis. Dicebat, n. animã eſſe immortalẽ, vt ſit ſimilis rebus immortalibus: & qđ ex immortalitate ꝓueniebat, ꝙ cõtinuè, & ſemper moueretur: vel contrà, ex eo, ꝙ ꝑpetuò moueretur, erat immortalis, in quo etiam aſſimilat immortalibus, quæ ſemper mouentur, vt Luna, Sol, cæli. Denique hic poſuit animam immortalem, ſemperq; motam, vt eſſet ſimilis rebus perpetuis, easque poſſet intelligere.

Hipponis ſententia animam eſſe ex aq̃ ſubſtãtia.

Altera eſt opinio Hipponis, qui ex ſubſtantia aquę dicebat animam, quia cũcta humido conſiſtere videbat. & ſic dixit, ſemen, & ſperma eſſe animã ipſam; reprehendebatq; eos, qui dicebant animã eſſe ſanguinem, ſanguis enim eſt poſt ſemen, anima autem debet eſſe primum, ob id eſt ſemen ipſum.

Reprehẽſio Hipponis.

Hanc opinionem dicit eſſet hominis onerosi, & tetri: quod dicit, vt notat Simplicius, quia ille Hippo fuit impius, negauitque Deum eſſe. ac meritò etiam diceretur teter, ob hanc ſolam opinionem de anima.

Alij autem ſanguinem, quemadmodum.

Critiæ ſẽtẽtia animam eſſe ſanguinem.

ALia eſt ſententia Critiæ, qui animam eſſe ſanguinẽ dicebat: cuius ratio eſt, quia ſentire, quod maximè eſt proprium animæ, eſt poſitũ in ſanguine.

Oĩa elementa habuiſſe patronos, vt alij putarẽt animã ignẽ, aerẽ, &c.

Concludit Ariſt. quòd omnia elementa habuerunt ſuos aſſertores. Quidam enim poſuerunt animam ignem eſſe, quidam aerem, quidam aquam, nullus terrã ſolam, niſi cum aliis iunctam, vt dixit Empedocles.

Definiũt autem omnes animam. Tex. XXXIII.

Nota. Oẽs antiqui ꝑ tria animam inquirebant, motum, cognitionẽ, & omnes ad ſua tertium principia animam ducunt.

EPilogat ſententias omnes, & circa modum inquirendi, & circa ipſas poſitiones. Omnes enim per tria inquirebant animæ ſubſtantiam, per motum, per cognitionem, per incorporeum, id eſt, per ſubtilitatem, quæ neceſſaria eſt ad motum. & vnuſquiſque, animam ad principium ducit, id eſt, eſſe motus principium: ſimiliter & cognitionis. cumq; cognitio fiat per ſimile, animam eſſe ex rerum principiis dicunt, præter vnum Anaxagorã: hic enim animam, & Intellectum incompoſitum dicit, ac ſimpliciſſimum, negauitq; illud ſimile cognoſci debere ſuo ſimili: quod alii omnes receperunt.

Qui-

Quicunque igitur vnā ali quam. Tex.XXXIIII.

Omnes li cèt conuenirent in modo inquirendi, tamen in re diſferebant.

QVamuis in modo cōueniant omnes, tamen re differebāt. Qui enim vnum principiū ponebāt rerū, puta, ignem, aut aerem, aut aquam, talem animam ponebant: qui plura, etiam ex pluribus animam componi affirmabant, præter Anaxagoram, vt diximus, qui prorſus ſimplicem dixit Intellectum, & nihil habere commune cum rebus, id eſt, nō eſſe ex principijs, & nō cognoſcere ſimili: at modū, quo cognoſceret, nec explicuit, nec ex ipſius dictis haberi pōt.

Quicunq; aūt cōtrarietates. Tex. XXXV.

Proſequit idem.

PRoſequitur dicere, quòd ſicut quiſque ſenſit de principijs, ita etiam de anima: qui enim contraria poſuit principia, vt Empedocles, ponens omnia elementa, et ex contrarijs componit animam. Et qui vnum ponit contrarium, vt ignem, aut aquam, idem dicit de anima.

Et non ſolùm ita dicunt, ſed nominibus id explicātibus exprimūt. Qui enim animam ponit ignem & calidum, vocat viuere ζῆν, quaſi feruere: nā verbum hoc, ζάω, habet affinitatem cum ζέω quod eſt ferueo. Qui dicūt animam eſſe aquam vel frigidum, vocant animam ψυχὴν quaſi refrigerationem. Hæ igitur ſunt Antiquorum opiniones.

Caput tertium.

Conſiderandū aūt primū. Tex. XXXVI.

Incipit diſputare Ariſtoteles contra ſingulas opiniones antiquorum, ac primo cōtra eos q per motum animam indagabant tria eorū fundamēta reprobans.

SEntentiis Antiquorū propoſitis, nunc contra eas diſputare aggreditur, incipitq; ab his q per motum animæ ſubſtantiam indagabant.

Tria autem ipſorum dicta reprehēdit. Primum; quia in animæ definitione ac ſubſtantia, motum ponebant: quod falſum eſſe dicet, vt inferius oſtendet.

Secundum; quia ipſam ſecundùm ſe moueri dicebant: quod nō ſolùm falſum, ſed etiam impoſſibile eſt.

Tertiò, ipſorum fundamentum falſum erat, ideſt, omne quod mouet, moueri. 8. enim phyſicorum probatum eſt, non om
ne mouens moueri, vt patet de primo mo 1.
tore mouente non moto. Hoc autem ter- 2.
tium non probat, quia iam illo loco oſten 3.
ſum eſt: reliqua verò duo redarguit.

Dupliciter autē cum moueatur. Tex. XXXVII.

Impugnatio ſecundi fundamēti antiquorū. Duobus modis aliquid moueri, poteſt ſecūdum ſe, & ſecundum alterum.

DIctum ſecundum impugnat, quòd animæ inſit ſecundùm ſe motus, in cuius gratiam primo diſtinguit, dupliciter aliquid poſſe moueri: aut ſecundùm ſe ipſum, aut ſecundùm alterum. Id ſecundū alterum mouetur, quod mouetur ob id, quia eſt in eo, quod ſecundùm ſe mouetur; id verò ſecundùm ſe mouetur, quòd per ſe ipſum primò mouetur.

V.g. nautæ exiſtentes in naui mouentur, dum ipſa mouetur, ſed nō eodem modo mouetur vtrunque: nam nauis ſecundùm ſe mouetur, nautæ verò ſecundùm aliud: quod patet. Nam motus nautæ, qui illi ſecundùm ſe ineſt, eſt ambulatio, & motus pedum: at in naui, dum ipſius motu mouetur, non ambulat; quia poteſt ſedens moueri: ergo tūc, cum mouetur motu nauis, non ſecundùm ſe mouetur. De his modis mouendi, latè dictum eſt in libro 5. Phyſicorum.

Dupliciter itaq; dicto ipſo moueri. Tex.XXXVIII.

Quòd anima non moueatur ſecundum ſe, Prima ratio.

SVppoſita diſtinctione illius, quod mouetur, dicit quæſtionem eſſe de motu ſecundùm ſe. An cum Animal mouetur, tunc anima ſecundū n. ſe motum participet, & moueatur. hoc enim affirmant iſti Philoſophi.

Probat multis argumentis, animam

moueri

moueri non poſſe ſecundùm ſe, quarum prima ſic poteſt deduci. Omne, quod mouetur, aut alteratione, aut diminutione, aut augmentatione mouetur, aut horum vno, aut pluribus: ſed anima horum nullo ſecundum ſe moueri poteſt: ergo anima moueri non poteſt. Conſequentia eſt nota. Similiter maior; quia quatuor ſunt motus nomine. Dico nomine: quia augmẽtatio, & diminutio vnius generis ſunt ſicut alteratio, & ſicut latio. Sed minor probatur; quia omne, quod ſic mouetur, eſt in loco: at anima non eſt in loco; non ergo moueri poteſt. Maior eſt certa: quia omnes illi quatuor motus ſunt in loco. Conſequentia etiam certa eſt; quia niſi anima eſſet in loco, non moueretur ſecũdum ſe, & natura. Hæc eſt ratio prima.

Dub. 1. Sed dubitabis fortaſſe: Quomodo hi motus in loco dicuntur eſſe; non enim alteratio videtur eſſe in loco, cum ſit ſecundum qualitatem.

Sol multiplex. Reſpondet Simplicius, quòd alteratio dicitur ſecũdum locum ratione ſubiecti, quia quod alteratur eſt in loco. S.Th. reſpondet, alterationem eſſe ſecundùm locum, quia præſupponit motum localem: nam ante alterationem eſt approximatio mobilium. Aegidius dicit, alterationẽ eſſe ſecundum locum: quia omne verè alterabile, mobile etiam localiter eſt, ſaltẽ ſecundum partes; intellige præter terram, quæ ſecundùm ſe totã localiter non mouetur. Dico igitur omnes reſponſiones eſſe bonas, ac tribus modis verum eſſe, alterationem eſſe ſecundùm locum: diximus de hoc libro 6. Phyſicor. textu 32.

Dub. 2. Dubitabis iterum: quia nõ videtur incõueniẽs eſſe, animam eſſe in loco apud Antiquos, qui eam eſſe corpus ponebãt, Ariſtoteles autem, vt benè notat S.Tho. has rationes facit ad hominem, & in doctrina ipſorum Antiquorum.

Sol. 1. Ad hoc reſpondet S.Tho. dupliciter. Primò, quòd non conſiſtit argumentũ in hoc inconuenienti, quòd anima eſt in loco; ſed deducitur per alia, quæ ſequuntur.

Reiicitur. Hæc reſponſio non videtur exacta: nam hoc argumentum eſt perfectum, diſtinctumq́; ab aliis, quæ ſequuntur.

Sol. 2. Aliter reſpondet iterum, quòd anima non poteſt eſſe in loco, quia oporteret ſignare partem aliquam corporis, in qua eſſet: quod non fecerunt Antiqui. Sed nec hoc valet, nã dicerent, totum corpus eſſe locum. Præterea, quia aliqui in corde, vel cerebro poſuerũt. Reiicit.

Sol. 3. Aegidius reſpondet, quòd non eſt in loco per ſe, quia non exiſtit per ſe. Sed hoc non valet; quia erat corpus ſecundũ hos, & ſic per ſe erat. Reiicit.

Sol. 4. Simplicius dicit, quòd anima non eſt in loco, quia eſt indiuiſibilis, & eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte. Adhuc hoc non ſatisfacit; nam id non eſt verum in omni anima, & propterea id nihil eſt in opinione Antiquorum ponentium eſſe corpus. Reiicit.

Sol. 5. vera. Dico igitur, quòd anima ob id non eſt in loco, quia eſt forma animati corporis: at forma non eſt in loco, ſed in materia. eſſe autẽ in materia, non eſt eſſe in loco, vt oſtenſum eſt 4. libro Phyſicorum. idcirco forma non habet per ſe locum, conſequenter autem nec per ſe motum.

Si autem eſt ſubſtãtia aïę. Tex. XXXIX.

Quod nõ ſatis eſt, ſi dicant animam moueri per accidens.

Excludit, quod dici poterat, aĩam non moueri niſi per accidens: reiicit hoc, quia ſi aĩæ ſecundũ naturã, ac ſubſtantiã ineſt motus; cum ſit de eius definitione non erit ſecundùm accidens, ſed ſecũdũ ſe; quod ſi ſecundum ſe ineſt, erit in loco ſecundùm ſe, & non erit ſicut albedo, & tricubitum; iſta enim accidentia non mouentur ſecundum ſe, ſed ratione ſubiecti, ob id non ſunt ſecundum ſe in loco. Secus autem eſt de anima, quæ cum ſecundum ſe moueatur, vt iſti dicunt, ſecundũ ſe erit in loco.

Amplius aũt ſi natura mouetur. Tex. XL.

2. Ratio. Argumentũ ſecũdum facit. Si anima mouetur naturaliter; ergo põt moueri violenter, & ſic quieſcere põt naturaliter, & violẽter. Motus enim naturalis in quietẽ naturalẽ, & violen-

violentus in violentam terminatur; at animæ hęc ineſſe non poſſunt ſecundùm ſe, & non ratione corporis. Non enim, quanuis fingere velimus, apparebit, quis ſit motus violentus, & quæ violenta quies; nam vt anima eſt, ſecundùm appetitum mouetur; naturalis eſt.

Dubium. Dubitatur hoc loco. aduerſatur rationi Ariſtot. quia non videtur valere, ſi naturaliter mouetur, quòd poſſit violenter moueri: nam cœlo ineſt primùm, non autem violentum.

Solutio. Reſpondeo, quòd argumentum procedit doctrina ſuppoſita, ſcilicet, quòd ſit vel elementũ, vel ex elemento; huic enim vterque ineſt motus.

Amplius autem ſiquidem ſurſum.

3. Ratio. Ratio tertia eſt ex ſuppoſitione etiã. Si anima ſecundùm ſe mouetur; ergo vel ſurſum, & ſic erit ignis; vel deorſum, & ſic erit terra, vel ad media loca, & ſic erit aer, vel aqua.

Obiectio. Dices hoc non eſſe incõueniens; quia ita dicebant Antiqui.

Solutio. Rñdeo cum Philop. ꝙ non ſolum hoc concluditur, ſed ꝙ ignis erit aĩa, & quæcunq; aqua erit anima; quia anima non habet motum alium quàm elementi: quãuis hoc magis concludat contra eos, qui eam incorpoream poſuerunt, dicentes eſſe numerum.

Præterea quoniam videtur mouere. Tex. XLI.

4. Ratio. Quartã ponit rationẽ, quæ talis eſt. Si anima ſuo motu mouet corpus, vĩ, ꝙ illo motu eodẽ moueatur qđ mouet corpus; & quo mouetur corpus, econtrà &, anima moueatur. quod ſi ita eſt, cùm corpus moueatur ſecundùm locum, deſeratq; vnum locum, & iterũ redeat ad ipſum, ſiue moueatur ſecundùm partẽ, ſiue ſecũdùm totum, poterit etiam anima ſic localiter moueri, poteritq; deſerere vnũ corpus, aut partem, & iterum regredi: qđ ſi ita eſt, animalia mortua poterũt reſurgere: quod videtur impoſſibile.

Nota. Notat Themiſtius, quod hæc ratio procedit apud eos qui animam dixerunt ſolùm eſſe in corpore, ſicut nauta in naui, vel aqua in vaſe, puta, vt in loco; nõ apud eos, qui dicunt, eſſe in corpore certam diſpoſitionem, ſecũdùm quam eſt anima, vt in materia: hac autem remota, non redibit anima.

Dubium Porphyrii, ex Themiſt. Dubitatur: quia non videtur verum, quòd anima mouens ſuo motu corpus, eodem motu moueatur: nam Sol circulariter motus, eleuat vapores motu recto: & trahentes nauim, non trahuntur. Hoc dubium eſt Porphyrij, vt citat Themiſtius.

Solutio. Reſpondet autem, ꝙ non debet intelligi eadem ſpecie motus, ſed de eodem genere; vt ſi mouetur corpus localiter, & anima ſimiliter, & ita habet verũ in trahẽtibus nauim; Ad illud de vapore, dicit ꝙ non immediatè à Sole mouetur; tunc.n. non ſic moueretur, ſed à calore inſito; at corpus ob animam immediatè mouetur, & ſic procedit argumentum.

Motu aũt ſecũdũ accidẽs etiã ab altero. Tex. XLII.

Impugnatio primi fundamẽti Antiquorum quòd motus ſit animæ ſubſtantia. 5. Ratio. Qvintum facit argumẽtum, & hoc procedit contra primum dictũ tex. 36. ꝙ motus ſit animæ ſubſtantia. argumentum eſt tale. Omne quod ſm ſubſtantiam mouetur, ac ſecundũ ſe, non põt ab alio moueri; at anima ex ſuppoſito ſecundũ ſubſtantiam, & ſecundum ſe mouetur, cùm motus ſit de ipſius definitione; ergo non poteſt moueri ab altero. At verè moueri poteſt ab altero, ſcùm animal ipſum ab aliquo violentè impellitur; tunc enim cõſtat ab alio moueri animã; ergo non mouetur ſecundùm ſe. Nam non eſt moueri ab altero, quod dicitur moueri per accidens, niſi eorum, quæ mouentur non ſecundùm ſe, ſed ſecũdùm accidens. Maiorem exemplo probat. Quod eſt bonũ ſecundùm ſe, non eſt bonum propter alterum:

tum:& quod eſt bonum propter ſe, non eſt alterius gratia: ergo nec quod ſecũdũ ſe mouetur, per accidens moueri, vel ab altero poteſt.

No. aliud eſt bonũ ſecũdũ ſe, aliud propter ſe.

Aduerte, quod aliud dicitur bonum ſecundum ſe, aliud bonum propter ſe. Id eſt bonum propter ſe, quod non propter alium expetitur finem, vt bona honeſta, ſcilicet, virtutes, & ſcientię. Huic opponitur bonum propter aliud, ſeu quod eſt gratia alterius. Bonum verò ſecundùm ſe, eſt quod bonitatem habet non participatam, ſed ex ſe, vt ſolus Deus: ſicut albedo eſt ſecundùm ſe alba, quia eſſentialiter, corpus verò ab altero eſt album. Huic opponitur propter aliud eſſe, vel per aliud.

Hoc eſt igitur, quod Ariſt. dicit, bonũ ſecundum ſe, non eſt bonum per aliud:& bonum propter ſe, non eſt gratia alterius. Si ergo anima eſſet motus ſubſtantialiter, non moueretur, per accidens, & ab altero, ſed ex ſe ſemper haberet motũ. Hoc argumentum probat, non eſſe ſubſtantiã animæ moueri, & ſic non debuit definiri per motum.

Animam autem maximè. Tex. XLIII.

Præoccupatio obiectionis & eius ſolutio.

CVm dixiſſet, animam non poſſe moueri ab altero, ſi ſecundùm ſe moueretur, ne videretur intelligere de quocunque motu, dicit quòd poſſet quidẽ motu cognitionis moueri à ſenſibilibus; ſed nõ eſt iſte motus proprius, de quo eſt ſermo, ſed de locali. quòd ſi anima motu etiam cognitionis ſecundum ſe moueretur, adhuc à ſenſibilibus moueri non poſſet: qđ friuolum apparet.

6. Ratio

Statim adiungit ſextam rationem ad idem, quòd ſi anima ſecundùm ſe mouetur, remouetur à ſeipſa, ſicut quod ſecundùm accidens mouetur, remouetur ab accidenti. Nam motus, remotio quædam eſt; non ergo ſubſtantia animæ eſt motus; aliter ipſa à ſe remoueretur, ſicut motus à ſuis partibus.

Quidã aũt, & mouere animam. Tex. XLIIII.

Reprehẽſio Democr. qui aiebat animam moueri motu corporis ſimili.

ARguit Democritum, quòd dixit, animam moueri motu corporis ſimili, ac ob id corpus moueri, quia anima, & atomi incluſæ in corpore cõtinuo mouentur, dicit hoc dictum eſſe ſimile cuidã quod refert Philoponus quidã Comicus, qui refert Dedalum feciſſe Venerem ligneam moueri, infundendo argentum viuum intus, quod ſuo motu mouebat ſtatuam. Ita videtur dicere Democ. atomos, & animam mouere. 1.

At hoc friuolum eſt: tunc enim non poſſet animal quieſcere. nam atomi perpetuo, & naturaliter mouentur: animę autem motus non eſt huiuſmodi, ſed ſecundum Intellectum, & electionem, id eſt, eſt voluntarius motus. 2.

Nota.

Et hoc argumentũ eſt validum ad probandum, animam non ſecundum ſe eſſe motam naturaliter, quia nunquam quieſceret. Cùm igitur non ſit perpetuo in motu, non eſt per motum definienda.

Reiicit ſolutio, quę dari poſſet à Democ.

Forſan loquebatur Democritus de motu cordis, qui neceſſarius eſt, & ſine quiete: ſed tamen anima non ſolùm illius eſt cauſa, ſed exterioris motus: ob id argumẽtum procedit adhuc contra ipſum.

Eodem autẽ modo, & Timæus. Tex. XLV.

Reprehẽſio Plato. cuius opinio I tribus conſtitit.

SImiliter etiam ratione arguit Platonem, qui animam mouere corpus eodem modo, dixit: nam affirmauit, animam ſe mouere: & quia erat corpori affixa, & colligata, ſecũ mouebat, & ipſum corpus. 1.

Prætetea Plato dixit, animam componi ex harmoniis, vt harmonias poſſet percipere. 2.

Dixit vlterius, quòd, vt motus corporũ reſponderent motibus animæ, oporteba in anima ponere motus cœlorum. Loquebatur enim de anima cęli, ac ideo poſuit motũ animæ rectum, & hunc fecit circularem; circularem autem diuiſit in duos, & vnum horum in ſeptem: & ſic anima 3.

per

per hoſce motus in ſe poterit motuum corporum ſimilium eſſe cauſa. Hic locus eſt valde difficilis,& à paucis intellectus: ob id non debet videri graue,ſi paulò diligētiùs,& latiùs expoſuero Platonis ſententiam.

Exponitur diligētius Plat. ſententia. Primum fundam. ſex eſſe ſpecies conſonātiarum in muſica.

Sit primum fundamentū,ſex eſſe conſonātiarum muſicalium ſpecies, quarum prima eſt diapente, quæ eſt conſonantia ex acuto & graui in ſeſquialtera proportione conſiſtens. Altera eſt diateſſaron, quæ conſonat in ſeſquitertia. Altera diapaſſon, quę ex vtraque cōponitur,& conſonat in dupla proportione. Quarta eſt biſdiapaſon, quæ conſonat in quadrupla
1. proportione. Quinta eſt diapaſon diapē-
2. te,& hęc conſonat in tripla proportione.
3. Sexta eſt diapaſon diateſſeron, & hæc à
4. 5. multis non cenſetur conſonantia, quia
6. conſiſtit in proportione ſuperpatiēte, vt
octo ad tria, quæ eſt dupla ſuper bipartiens tertias;quia octo,bis continent tria & duas tertias,ideſt duas vnitates, quarū ſingulæ ſunt tertia pars ternarij. At omnis proportio debet eſſe multiplex,aut ſuperparticularis, ſi debet conſonare: tamen,quia recipitur pro cōſonantia a Ptolomeo,& a Platonicis, nos etiam annumeramus ipſam.

7. Vltra has eſt vnum principium,ex quo conſonantia componitur, ſcilicet tonus, & conſiſtit in ſeſquioctaua proportione.

Quib' numeris dictę conſonantię cōtineātur.

Omnes hæ conſonantiæ his numeris continentur ſeptem, 1. 2. 3. 4. 8. 9. 27. Nam duo ad vnum eſt dupla, in qua conſonat diapaſon: tria ad duo eſt ſeſquialtera proportio, in qua conſonat diapente: quatuor ad tria, eſt ſeſquitertia, in qua conſonat diateſſeron. 8. ad 2. eſt quadrupla biſdiapaſon. 8. ad tria eſt dupla ſuper bipartiens,in qua eſt diapaſon diateſſeron. 9. ad 8. eſt ſeſquioctaua, quæ eſt tonus. 27. ad 9. eſt tripla, in qua eſt diapaſō diapente.

Nota mētem Plat. 2. Funda. In illis numeris inſunt quatuor conſonantiæ aſpectus rectus. 1.

Volens igitur Plato, animam ex omnibus componere conſonantijs, dixit ex his ſeptem numeris eſſe compoſitam.

Sit ſecundum fundamentum, quòd in his numeris inſunt quatuor alia, ſcilicet aſpectus rectus, reflexio, duplex ordinatio,identitas,ac diuerſitas.

Aſpectus rectus eſt, quia ſi ordinatè diſponantur, vt ſunt diſpoſiti, ſemper quæ ſequuntur maiores.

Reflexio eſt, quia poſitis paribus ex vna parte, & imparibus ex altera, pares per vnitatem additam fiunt impares, & impares fiunt pares,& hoc ſatis notū eſt: nam par, vnitate addita, fit impar,& impar,par. Et hoc bene dicitur reflexio:quia redit numerus ad ſuam ſpeciem, vt ternarius diſcedit quodammodo à ſe in quaternario, at per quinariū regreditur:quia quinarius eſt impar;ſimiliter pares reſpectu impatium.

Duplex coordinatio eſt, quia pares diſpoſiti per ſe habēt vnam proportionem inter ſe, impares habent aliam; vt ſi diſponas illos pares 2.4.8. eſt dupla proportio inter hos, ſcilicet duo ad vnum, & 4. ad 2. & 8. ad 4. At ſi diſponas impares, eſt tripla vt 3.9.27.

Eſt etiam in his identitas, puta, in imparibus. Si enim ſumas omnes impares ordinatè vt 3.5.7.9.11.13.15.& reliquos, & quadratis reſultantibus ex primis addas ſequētes, fiūt ſemp quadrati numeri.

Eſt autem quadratus numerus, qui ex aliquo multiplicato per ſeipſum reſultat, vt nouenarius, qui ex ter tribus.

Sume igitur primum quadratum, fit ex tribus cum vnitate, qui eſt quaternarius: adde ſecundum imparem, qui eſt quinarius, fiunt nouem, qui eſt quadratus. Iterum huic nouenario adde tertium imparem 7. fiunt 16. qui pariter eſt quadratus; & ſic conſequenter.

In paribus verò id non fit:ob id diuerſitas dicitur eſſe in illis. Cùm autem numeri ſeptem poſitis partim ſint pares, partim impares, ob id in eis, & idem, & diuerſum dicuntur ineſſe.

Tertium fundam. Ariſt. Platonis verba vt ſonant, impugnaſſe, & ideo videndum, quid per illa intellexerit Plato.

Sit tertium fundamentum, quòd Plato dicit animam eſſe ex his, nō vt vellet animam realiter eſſe ex numeris, ſed vt per eos indicaret ea, quæ in anima ſunt. Et ſi ita eſt, Ariſtoteles impugnans ipſum, potius verba quàm rem conſiderat, vt notāt Simplicius, & S.Tho. ob id quid per iſta vellet explicabimus.

In corporibus cęleſtibus quo illa quatuor, vel, quinque ſint conſonantia.

Et quidem in corporibus cœleſtibus hæc omnia ſunt. Primò eſt conſonantia ob maximam motuum proportionem & primi mobilis,& aliarum ſphærarum, & Planetarum inter ſe. Non autem ob ſonitum muſicalem, quem dicebāt Phytago-

aſpectus rect', &c. rei prouenire mirabilem ex illo motu,
1. noſq;, ob aſſuetudinem, non diſtinguere
2. vt refert Ariſt. 2. Cœli tex. 52.
3. Eſt etiam aſpectus rectus, ſcilicet axis, & linea recta tranſiens per polos, in qua corpora cœleſtia mouentur. eſt etiam reflexio, ſcilicet motus ipſorum circularis: eſt duplex coordinatio, id eſt, motus ab Oriente in occidens primi mobilis, & ab Occidente in Oriens Planetarum, ſupra
4. diuerſos polos, & axes: eſt idẽ, id eſt, mo-
5. tus, perpetuitas ac continuitas. eſt diuer-
6. ſum; ſcilicet, motuum pluralitas: ob hæc dicuntur corpora illa cœleſtia ex his numeris componi.

Quartum fundamẽ. Quo illa quatuor: vel quinque in anima reperiātur.

Sit quartum fundamentum, quòd etiã hæc applicantur animæ, non cuicunque, ſecundum Platonem, ſed Intellectuali, & quidem ſecundum Platonẽ, primò animæ mundi, deinde noſtris. putabat enim totius mundi eſſe quandam animam. licèt in eo deceptus fuerit.

1. Eſt igitur in anima conſonantia duplex, & ratione corporis, & ratione ſui. Ratione corporis, ob varia organa, & inſtrumenta inter ſe maximè ordinata: & ob magnã proportionem diſpoſitionum in quocunq; organo. Ratione ſui, ob ordinationem potentiarum animę inter ſe, & cum ipſa anima, & operationum ſimiliter: quædam enim antecedunt, quædam ſequuntur, quædam impetrant, quædam exequuntur: ſicut etiam alia multa, quæ poſtea dicentur.

2. Eſt præterea in anima aſpectus rectus dupliciter. Primò in fluxu ab anima: primò enim eſt ſubſtantia animæ; ſequitur poſtea potentia ipſius, poſt potentiam operatio. Secundò; quia cognitio procedit ab anima in res exteriores: & dicitur talis cognitio aſpectus rectus, quia eſt proceſſus ab vno in aliud diſtinctum.

3. Præterea eſt reflexio, quatenus ab anima procedit cognitio, & terminatur in res, & iterum per rerum externarum cognitionem anima venit in cognitionem ſui ipſius, & eſt vt circulatio quædam.

4. Eſt etiam duplex coordinatio, puta ſenſus, & Intellectus, partis rationalis, et partis rationis expertis.

5. Eſt identitas; quia vna eſt animæ ſubſtantia: eſt autem diuerſitas in potentiis, & operationibus. Vnde igitur, qualiter hæc reperiantur in anima.

Supereſt tamen textum declarare. Dicit, enim, quòd Plato rectum fecit obliquum, & circulum diuiſit in duos, & vnũ diuiſit in ſeptem: quæ verba, & corporibus cœleſtibus inſunt, & animabus rationalibus. Tex. Ari. expoſi-

Rectum vocat mundi axem; & hunc flectere in circulum, eſt dicere, quòd ſuper hunc fundauit Deus totam machinã cœleſtem velut vnum corpus circulare. poſtea fuit diuiſa hæc machina in duos circulos, videlicet in octauam ſphæram, quæ mouetur ab Oriente, & aliam inferiorem quæ ab Occidente. Non enim Plato, nec Ariſtot. cognouerunt niſi octo ſphæras: poſtea illam ab Occidente diuiſit, in ſeptem ſphæras, ſecundùm numerum planetarum.

Iſta autem applicantur animæ. Rectũ, & velut axis, eſt ipſius eſſentia in qua ſit circulus: nã eſt eſſentia, virtus, operatio: & hæc iterum redit ad eſſentiam, quia ſe anima cognoſcit. Fuit diuiſum hoc in duos circulos, ſcilicet, in partem intellectiuam, & in partem ſenſitiuam: iterum ſenſitiuam in ſeptem potentias, id eſt, Sẽſum exteriorem, Senſum communem, Imaginationem, Aeſtimatiuam, Memoriam, Iraſcibilem, & Concupiſcibilem. Quo eadẽ animæ cõueniant.

Fit etiam diuiſio ex parte obiectorum cognoſcibilium. Primum in intelligibilia, & ſenſibilia. Iterum ſenſibilia diuidũtur in ſeptem corporum genera, puta cœlũ, elementa, miſta imperfecta, miſta perfecta, plantas, animalia, hominem. Hæc ſunt, quæ pro intelligentia loci huius videntur facere: & ſunt notanda, quia per ea declaratur locus Ariſt. difficilis.

Primum igitur non bene eſt dicere. Tex. XLVI.

Contra Platonem argumentatur, ipſumque reprehendit, & quòd poſuerit animam eſſe magnitudinem, & quòd poſuerit ipſam circulariter moueri. Ne tamen fit æquiuocatio in diſputatione, diſtinguit primò de qua anima locutus fuerit, Plato, ſcilicet de Intellectu, & anima mundi, nõ autem de ſenſitiua, vel Reprehẽditur ſte- tum Platoſ dīu.

vel appetitiua, illamq; dixit circulariter moueri: ſenſitiua autem, & appetitiua nõ mouenſ circulariter, ſicuti nec corpora, in quibus ſunt; Intellectus verò circulariter mouetur, ſuoque motu mouet cœlos, atq; de tali locutus eſt Plato in Timęo.

Intellectus autem vnus & cõtinuus eſt. Tex. XLVII.

Quòd intellectus non ſit magnitudo. Prima ratio contra Platonem.

PRimum facit argumẽtum, quo probat, Intellectum non poſſe eſſe magnitudinem, nec diuiſibilem continuè. eſt autem ratio huiuſmodi. Intellectio, quæ eſt operatio ipſius Intellectus, eſt vna & non ſicut magnitudo, ſed potius vna ſecundum numerum, & diſcretum: ergo etiam Intellectus eſt vnus, non ſicut magnitudo, ſed ſicut indiuiſibile, vel ſicut diſcretum. Conſequentia eſt nota; quia, vt notat Simplicius, res ſpirituales, cùm non habeant figuram, nec ſenſibilia accidentia, per operationes conſiderantur. At antecedẽs probatur: quia intellectio eſt ſicut notio, id eſt, res cognita; ſed res cognita, nõ eſt ſicut magnitudo, ſed ſicut numerus: ergo & intellectio.

Nota expoſitionẽ rationis Ariſto.

Pro declaratione huius rationis nota, quòd Intellectio, eſt operatio ipſius Intellectus, per quam res intelliguntur ab Intellectu. Hæc autem intellectio non accipit quantitatem à rebus; quia res ſunt extra animam ſecũdùm ſe, & intellectio eſt immanens: ſicut cùm video cœlum, viſio non accipit quantitatem a cœlo, aliàs tã extẽſa eſſet viſio, ſicut cœlum: hoc enim accidit in actionibus tranſeuntibus in ſubiectum, vt tanta eſt calefactio quantum id quod calefit. Intellectio igitur nullam prorſus capit magnitudinem à notione, & re intellecta, ſed modo indiuiſibili eſt res in intellectione percepta.

Quamuis autem intellectio nõ ſumat continuationem à re cognita, ſumit tamen numerationem, & diſcretionem: q̃a vnius vna eſt intellectio, & multorum multæ, & ſic notiones benè dant quantitatem diſcretam intellectioni.

Vis & energia rationis Ariſtot.

Dicit igitur Ariſt. quòd cũ intellectio, vt intellectio eſt, nõ ſit vna continuatione, ſed potius ſecundùm numerum, nec ipſe Intellectus habebit magnitudinem, ſed erit indiuiſibilis; & ſi quantitatem habet, potius erit diſcreta. Argumentum igitur eſt, quòd cùm res indiuiſibiliter percipiatur, erit intellectio, & intellectus expers magnitudinis, eritq; indiuiſibilis.

Qualiter enim intelliget, magnitudo cùm ſit.

2. Ratio contra Plat.

SEcundũ facit argumentum, non iã ex obiecto, ſed ex ipſa Intellectione ſumptum: procedit autẽ ex duobus dictis Platonis. Alterum eſt, quod intellectus non intelligit rem, niſi ipſam aliquo modo tangat. Alterum, ꝙ intellectus mouetur circulariter, & per motum tangit rem, quam intelligit.

Suppoſitio duorũ dictorum Platonis.

Nectitur argumentum.

Eſt itaque huiuſmodi argumentum. Vt Intellectus, qui magnitudo dicitur eſſe, intelligat, tangit rem. peto, vel debet tangere rem ſecundùm omnia puncta ſua, vel ſecundùm omnes partes ſuas, vel ſecundùm aliquam, vel vnum punctum ſolum, vel ſecundùm totum. Sed nullo modo horum contingit intellectio.

Primò, ſi ſecundùm quodlibet ſuum punctum tangere debet rem, cum tangat, mouẽdo ſe, & puncta ſint infinita, nunquam finietur tactus, & ſic nec intellectio.

Secundò, ſi ſecũdùm omnes partes debet tangere, cùm ſint innumeræ & infinitæ partes, idem infinities intelligetur: nã quilibet tactus erit Intellectio; at friuolũ eſt hoc, quia contingit aliquid ſemel intelligere.

Tertiò, ſi dicas, Sat eſt vno puncto tangere, vel vna parte: ſequitur, quòd non eſt tam neceſſarium quòd Intellectus tangat ſecundùm aliàs ſuas partes: & ſic ſequuntur duo. Alterum, quòd non eſt opus, Intellectum circulariter moueri, cum abſq; tali motu poſſit rem ſemel tangere: alterum, quòd non eſt magnitudo; quod patet. Nam ſi, vt intelligat, non eſt opus, ꝙ totum tangat, ſed ſecundùm aliquid ſui; profectò hoc, quod tangit, erit Intellectus, nec eſt neceſſaria quantitas, cum ſecundum illam non tangat.

Quartò, ſi dicas, quòd ſecundùm totũ debet tangere, id eſt, nulla tactione partiũ

eſt

eſt intellectio, ſed cum abſolutus eſt tactus ſecundùm omnes partes: profectò, non videtur quis ſit tactus partium, ideſt, quid ſit, cùm ſingulæ partes per ſe tangunt, ſi nõ eſt tunc intelligere. Hoc eſt argumentum.

Clarior eiuſdem argumenti explicatio.

Clariùs autem ſic proponitur. Si Intellectus eſt magnitudo tactu rẽ intelligẽs, peto, Vel tangit ſucceſſiuè omnibus ſuis punctis, vel partibus, rem in ſingulis intelligendo; vel vno ſolo; vel nullo per ſe intelligit donec abſoluatur tactus totius Intellectus. Non primum: quia nunquam finietur intellectio, & infinities idem intelligetur. Nõ ſecundum; quia fruſtra erit magnitudo reliqua Intellectus, ſimiliter & motus. Non tertium, quia non videtur, quid ſit tactus partium; ergo Intellectus non eſt magnitudo.

Nota.

Hoc argumẽto Simplicius & Philoponus voluit probare indiuiſibilitatem animæ etiam ſenſitiuæ: ſed non probat hoc argumentum, niſi, quòd ſecundum ſe nõ ſit Intellectus magnitudo, vt dicebat Plato; non autem probat, quòd per accidens ratione ſubiecti ſit diuiſibilis; aliter enim potentia ſenſitiua eſſet indiuiſibilis omnino. ſed de hoc latè poſteà diſputabitur, vbi magis examinabimus rationem hãc, ipſius vim aperiemus: interim ſufficiant hæc pro textus expoſitione.

Amplius quomodo intelliget. Tex. XLVIII.

3. Ratio.

PRiora verba textus huius ſunt expoſita: ſunt.n.ſuperioribus connectenda, in reliquis ſit argumentũ tertiũ, quo nõ per tactũ intellectionẽ fieri poſſe probatur. Nã Intellectus vel eſt indiuiſibilis, vel diuiſibilis. ſi indiuiſibilis, qũo tanget diuiſibilia? non enim ſe adæquabit illis: ſi autẽ diuiſibilis, quomodo tãget indiuiſibilia? Cũ igitũ intelligatur vtraque, non poteſt eſſe indiuiſibilis, ſicut punctum, nec diuiſibilis, ſicut magnitudo, quia non poſſet ſic omnia tangere.

Neceſſariũ aũt eſt intellectum eſſe circulum hunc.

4. Ratio.

QVartum argumentum facit, quo oſtendit, quòd non ſit Intellectus magnitudo circularis; & tale eſt. Si Intellectus eſſet circulus, eius operatio diceretur circularis; nam circuli operatio, circulatio eſt, & circulatio eſt circuli: cùm ergo Intellectus operatio ſit Intellectio, hæc eſſet circulatio: at id eſt impoſſibile: ergo Intellectus non eſt circularis magnitudo. Probat minorẽ. Circulatio eſt perpetua, ideſt, carens principio, & fine, vt notum eſt; at nulla intellectio eſt abſq; principio, & fine: ergo intellectio non eſt circulatio.

Actiuarum enim intellectionum.

Probò minoris ſyllogiſmi, quod omnis intellectio habet principiũ, & finem.

PRobat omnẽ intellectionẽ habere principiũ & finẽ; nam intellectio omnis, vel eſt practica, vel ſpeculatiua: & ſpeculatiua, vel ſimplex, vel definitiua, vel cõpoſita.ſ.demonſtratiua. At omnes habent terminos; practicæ.n.incipiunt à fine, & terminantur in finem: nam cauſa finalis eſt principiũ cognitionis, & finis executionis in practicis, nec vltra finem procedunt: demonſtratio autẽ terminos habet; ſyllogiſmũ, ideſt, præmiſſas, & concluſionem.

Præoccupatio obiectionis.

At quia poſſes dicere, quòd non eſt finis in demõſtrationibus; nam ex vna cõcluſione poteſt alia inferri, & ex hac alia; reſpondet, quòd talis motus eſt potius rectus, non circularis, cùm non fiat regreſſus ad principia, non eſt enim circulus in demonſtratione.

Nota.

Et aduerte, ꝙ poterat reſpõdere, adhuc eſſe finem; quia nõ eſt proceſſus infinitus in poſt, ſumendo, vel ſubſumendo, vt probatur 1. poſt. Tamen, quod notius eſt, dixit, ſcilicet, nõ eſſe ꝓceſſum circularem, vt Plato volebat: ſimiliter & definitiua cognitio, finita eſt, cũ non ſit proceſſus infinitus in prædicatis eſſentialibus,

Am-

Amplius autem, ſi eadem circulatio.

5\. Ratio. Quintum argumentum facit, ꝙ cùm circulatio ſit regreſſus frequens eiuſdem, oportebit, ꝙ idē ſepe intelligatur neceſſario: quòd falſum eſt.

6\. Ratio. Fit etiam ſextum argumentum. Nam intellectio ſimplex ſimiliter diſcurſiua, potius quies dici debet, q̃ motus, & hoc in opinione Platonis. Vt enim dicitur 7. Phyſic. cap. 3. quieſcentibus paſſionibus, & corporum turbationibus fiunt cognitiones in anima, ſecundum Platonem: potius ergo quies eſt intellectio, vtpote, quæ fit in fine motus.

At verò neque beatum. Tex. xLIx.

7\. Ratio. Septimum argumentum facit, quod intelligi debet ſic: Intellectus.n. vt Intellectus eſt, non eſt moueri localiter, ſed id eſt præter naturā ipſius: intelligere enim ſolum eſt illi naturale. Hoc ſuppoſito, argumentum procedit, ꝙ Intellectus nō eſſet beatus: quod abſurdum videtur. Anima enim mundi maximè debuit beata eſſe. Sequela autē patet: quia mouetur localiter, qui motus, cum non ſit ſecundum ipſius naturam, erit illi violentus, & cū difficultate: nihil autem huiuſmodi beatum eſſe poteſt. *Nota ex Philop.*

Philoponus exponit, vt hoc argumentum pendeat ex præcedenti, in quo dictū eſt intelligere potius eſſe quieſcere: vnde ſequitur, quòd moueri eſt propter ipſius naturam. Sed mihi placet magis data expoſitio prior.

Laborioſum autem eſt, & commiſtum.

8\. Ratio. Octauum facit argumentum. Quod melius eſt, id eſt dandum Intellectui, cū ſit nobiliſſima natura: at melius eſt eſſe ſine corpore: ergo non debet dici, ꝙ Intellectus eſt in corpore, ita, vt nunquā poſſit ſeparari: quod dicebat Plato de anima mundi.

Notat Simplicius, quòd eſſe in corpore Intellectum ad tempus nō eſt abſurdū: hoc enim noſtris accidit aīabus. at eſſe ſemper, & inſeparabiliter, hoc abſurdum eſt; & ſic dicebat Plato de anima mundi, Intellectus enim, cùm ſit res ſpiritualis, non eſt alligandus ſemper corpori. *Not. 1. ex Simpl.*

Dices, Nonne Ariſt. alligauit Intelligētias orbibus? Reſpondeo ita eſſe, ſed negauit moueri motu orbium, & per ſe, & per accidens. Abſurdum autem eſſet Intellectum ligare orbi, vt ſimul cum ipſo moueretur. *Dubium. Solutio.*

Ex quo nota locum cōtra Auerroem, q dixit, vnum Intellectum in omnibus hominibus: hic enim ponit illum, ſicut Plato mundi animam. *Nota 2. contra Auer.*

Hic etiam aduerte, quòd partim dicebant bene illi Philoſophi, partim non bene circa animam noſtram. Bene quidem; quia nō debuit Intellectus alligari corruptibili ſemper, & bonum eſt ei abſque tali eſſe corpore: errabant tamen, quia putabant nunquam futurum intellectum in corpore, quin corpus eſſet corruptibile. At nos, vt veritas habet, credentes corporum immortalium reſurrectionem, dicimus, melius eſſe rationali animæ eſſe cū tali glorioſo corpore. *Nota 3. circa ppetuā vnionem aīæ cum corpore.*

Immanifeſta autem eſt. Tex. L.

9\. Ratio. Nonum facit argumētum: q̃a ex dictis Platonis nō colligitur cauſa, cur cœlum circulariter moueatur: Nō enim eſt ipſa anima: quia motus localis, vt oſtenſum eſt, eſt illi non ſecundum naturā, nec ipſum cœlum poteſt ſibi eſſe cauſa, quia corpus cœleſte non eſt cauſa circularis motus, ſed potius anima: nulla ergo cauſa per ſe debetur, ſecundùm Platonem.

Præterea nec cauſa finalis debetur, cur circulariter mouetur: & tamen dici non poteſt, quòd non eſt cauſa: nam ſicut glorioſus Deus propter finem aliquem fecit cœlū moueri, & quieſcere, ita ēt fecit pro-

pter finem quòd circulariter moueretur, & non alio modo. at Plato has cauſas nõ explicauit.

Quoniam aũt huiuſmodi intentio. Tex. LI. LII.

Prima rõ non ſolũ cõtra Platonẽ, ſed etiam cõtra reliquos Philoſoph.

Quia conſideratio cauſarũ motus huius circularis ad libros de Cęlo pertinebat, hoc ad illum remittit locum: Decimũ tamẽ argumentum facit contra Platonem, & contra reliquos Philoſophos, quo inſufficientiæ arguuntur. Nam cùm omnes animam in corpore eſſe dicant, nihil de corpore tractent, nec reddunt cauſam, quare in corpore ſit, nec qualiter ſe habeat ipſum ſuceptiuum corpus.

At cognitio corpors neceſſaria eſt profectò, ſicut & corpus neceſſarium eſt ad animam: ſunt enim inuicẽ proportionatã: aliter vnum non moueret, nec alterum moueretur. Mouere enim, ac moueri inuicem, non quibuſcunq; ineſt, ſed, quæ inuicem habent rationem aliquam. Oportebat ergo explicare, & notitiam facere ipſius corporis, tractantes de anima.

Hi autẽ ſolum conantur. Tex. LIII.

Proſequitur idem ex proportione animæ ad proprium corpus.

Continuat ſermonem, dicẽs, ꝙ iſti nihil de corpore dicentes videntur conſentire fabulis Pythagoricis, ideſt, quòd corpus nullam habet cum anima proportionem ac ob id animas transmigrare ex corporibus in varia ſpecie corpora. hoc autem eſt falſum: quod probatur. Ita enim ſe habet ad ſuũ corpus anima, ſicut ars ad inſtrumenta; at non quælibet inſtrumenta cuilibet arti competunt: nõ enim tibi arti faciendi tecta: ſed quæcunque inſtrumẽta habent propriam formam, ſecundùm quam peculiari ſeruiunt arti; ergo ſimiliter de anima dicendum eſt; non enim eadem modò corpus hominis, modo equi, modò leonis poteſt accipere, vt dicebat Pythagoras.

An anima rationalis per ſe moueri poſſit. Quæſt. IX.

Difficultas quæſtionis, eiuſque neceſſitas.

Quæſtio hæc difficilis eſt, tamẽ admodum neceſſaria ad intelligentiam immortalitatis animæ: ſermo autem eſt de rationali anima: & petimus, an per ſe moueri poſſit anima, ita, vt recipiatur in ipſa motus. Difficultas autem eſt, ſuppoſita veritate, puta, ipſam eſſe incorporeã, ac ſpiritualem, ſimplicemque ſubſtantiam.

Primum argumen. ad partem negatiuam.

Videtur primò, quòd non poſſit moueri. Loquimur autem de motu ſecundùm locum præcipuè. Nullum non exiſtens in loco põt moueri localiter: at anima non exiſtit in loco: ergo non poteſt moueri. Conſequentia eſt certa cum maiori. Minor probatur; quia anima eſt incoporea, at incorporeum non poteſt conmenſurari loco, qui quantus eſt: nec poſſumus ſignare locum correſpondentem incorporeo: ergo non poteſt eſſe in loco.

2. Arg. Pręterea ſecundò. Motus diuiſibilis eſt ratione temporis, & ratione etiam mobilis partium, vt dicitur 6. Phyſic. tex. 33. at ſpirituale nullas habet partes: non ergo poteſt motum in ſe recipere, ſicut nec albedinem.

Cõfirmatio. Confirmatur 6. Phyſic. tex. 86. probat, nullum indiuiſibile poſſe moueri.

3. Arg. Præterea tertio. Si anima moueretur, vel naturaliter moueretur, vel violentè. Si violentè, etiam naturaliter aliquando moueretur: tunc, vel moueretur ſurſum, vel deorſum. ſi ſurſum:, ergo eſt ignis, vel ignea. ſi deorſum, ergo eſt terra, vel terea: quæ omnia falſa ſunt: cum ſit ſpiritualis ſubſtantia.

4. Arg. Pręterea quartò. Omne, quod à ſe mouetur eſt diuiſibile in partẽ motã, & partem mouẽtem, vt Ariſt. probat 8. Phyſic. per multos textus: ſed anima impartibilis eſt, & ſpiritualis, ergo impoſſibile eſt, ꝙ moueatur per ſe, & à ſe: non igitur, ſeparata à corpore mouebitur.

5. Arg. Præterea quintò. Omnis forma ſubſtãtialis eſt immobilis per ſe, nec aliter ꝙ̃ cum compoſito mouetur: at anima rationalis eſt verè ſubſtantialis forma: ergo eſt immobilis per ſe.

Præterea

6. Argu.

Præterea ſextò. Quia aliter diſcurſus Ariſtot. periret, quo probat eſſe primum motorem immobilem: quia quod mouetur, componitur ex parte mouẽte, & mota: at primus motor, non ſic componitur. quòd ſi ſimplex, & incorporeum moueri poſſet, vtique non conuinceretur immobilitas illius, poſſet enim moueri abſque tali partium diſtinctione: ergo anima per ſe moueri non poteſt.

No. his argumen. aliqui decepti peſſime putauit, ſecundum mentem Ariſt. animã eſſe mortalẽ.

Hęc argumenta probantia animã non poſſe moueri per ſe, videntur, ſaltẽ ſecundùm doctrinam Ariſt. ſimul etiam probare mortalitatem animæ: nam ſi nõ eſt per ſe mobilis, videtur quòd ab ipſo corpore non ſit ſeparabilis. atque ob id his argumentis decepti peſſimè credunt aliqui ſecundùm mentem Ariſt. ipſam eſſe mortalem. At nos contrarium ſecundùm vera naturalia principia, & ſecundùm Ariſto. mentem determinabimus, & demonſtrabimus.

1. Funda. de natura loci. q̃ conſiſtit in hoc, ꝙ ambiat, et circũſcribat rem.

Sit igitur primum fundamentum. Loci naturam conſiſtere in hoc tantùm, ꝙ ambiat, & circũſcribat rem ita, vt ſit res hic, & non alibi. Et hoc patet ex difinitione ipſius. Dicitur enim, locus eſſe ſuperficies corporis continentis.

Illationes duę. 1. Nõ repugnat ex natura loci, ꝙ duo in ſint corpora.

Sequitur ex hoc, quòd non eſt ex natura loci, ꝙ duo corpora ſint in loco vno; non enim ex parte loci repugnat, duo, vel plura corpora, ſimul circunſcribere: repugnantia verò eſt ex parte eorum, quę in loco ſunt. Nam duo corpora mutuò ſe impediunt, quo minus in vno ſint adæquato loco.

2. Nõ repugnat ex natura loci, ꝙ res ſit tota in quauis parte loci.

Sequitur etiã, quòd non repugnat naturæ loci, quòd res exiſtens in loco, ſit in qualibet parte loci illius res tota: dummodo enim res ſit pręſens loco alicui circunſcribenti, ſeu definienti rem totam: ſat eſt vt res ſit in loco, quanuis res non ſic ſit in loco, vt pars rei reſpondeat parti loci: ſed ſit tota in qualibet parte: quòd ſi res non poteſt eſſe tota in qualibet loci parte, id non ex natura loci, ſed ex parte eius, quod in loco eſt, prouenit; puta, ſi corpus eſt. Vide igitur, quid ex natura loci ſit.

De natura locanti eſt contineri, & circũſcribi loco.

Sicut igiẽ natura loci eſt definire locatum, & continere, ita etiam de natura locati eſt cõtineri, & comprehendi à loco, ac ei toti commenſurari. Hinc fit, quòd ſi nos inuenimus modum, quo res poſſint loco limitari, & definiri, inuenimus etiã modum, quo ſit in loco.

Duobus modis res poſſũt loco definiri, ex quolibet. Q̃uo corpora, & quo modo res ſpirituales ſint in loco.

Dupliciter autem poſſunt res loco definiri. Quædam per ſuam quantitatem, & magnitudinẽ, quales ſunt corporeæ ſubſtantiæ: hæ enim ſunt in loco per ſuam quantitatem, nam per hanc aptantur loco. Quædam aliæ per ſuam operationem externam poſſunt aptari loco. Cùm enim certum ſit, rem eſſe ſimul cum ſua immediata operatione, fit vt vbi operatio immediata rei ſit, ibi etiã res ſit, & hoc modo ſunt ſubſtantiæ ſpirituales in loco. Vt enim corpus per quantitatem ſuam, locũ in quo ſit, ſibi determinat: ita ſubſtantia incorporea per operationẽ, quam extra ſe exercet, dicitur eſſe in loco. Eſt enim præſens intelligentia vbi operatur, ac in tanto loco in quanto operatur.

Nota.

Nec intelligas, quòd per operationem actualem eſt Intelligentia ſemper in loco: ſed per operationem virtualem. Vt enim, ſi ab iſto corpore auferetur quantitas, vtiq; in eodem loco maneret, in quo antè, per aptitudinem ad talem quantitatem; Sic Intelligentia, & ſubſtantia incorporea terminatur in loco tanto in quanto poteſt immediatè operari, quãuis non operetur ſemper.

Diſcrimẽ vtriuſq; modi.

Eſt autem iſte modus diuerſus à priori: nam in priori res exiſtit in loco per aliquid internum, ſcilicet per ſuam quantitatem, qua exiſtente diuiſibili, id etiam, quod per eam in loco eſt, diuiſibile eſt, & in loco exiſtit totum, & in parte pars. At operatio, in ordine ad quam exiſtit in loco incorporea ſubſtantia, eſt extra ſubſtantiam ipſam, & ei externa: idcircò nõ diuiditur Angelus diuiſione ſuæ operationis, poteſtque eſſe in loco toto totus, & totus in qualibet parte, ſic etiam quæuis incorporea ſubſtantia.

Q̃uo Deus eſſe in omni loco dicatur.

Hinc fit, quòd neutro modo illorum duorum Deus in loco eſt, cùm nulla differentia loci circumſcribatur, ac terminetur: eſt enim vbi eſt, & in mũdo & extra mundum, nullibi contentus totus. Modus prior illorum duorum dicitur exiſtẽdi in loco circunſcriptiuè: poſterior definitiuè, vt diximus 4. Phyſ. Deus verò eſt indefinitè, & ſine termino vbique præſens.

2. Fida.

Sit ſecundum fundamentum. Non im-

Non eſt neceſſe, vt ſi aliquid moueatur à ſe, detur in eo pars mouens, & pars mota.

plicat, quòd aliquid moueatur localiter à ſe, ſaltem proximè, quin illius motus detur pars mouens, & pars mota in illa re: imò hoc veriſſimum eſt in multis: Primò, mouetur ferrum ad magnetem proximè à ſe, non à lapide, cum diſtet, nec ab aere, cum quieſcat: at huius motus nõ eſt pars mouens forma ferri, ſed ſola virtus impreſſa, tota autem ſubſtãtia eſt mota. Similiter idem fit in motu cibi ad partes animalis nutriendas, idem in vapore eleuato per calorem; idem in motu grauium, & leuium.

Subſtãtia corporea moueri poteſt à virtute in ſe inhærente.

Si igitur ſubſtantia proximè mouetur à ſe motu prouèniente à virtute inhærẽti, non implicat profectò, ſubſtantiam incorpoream moueri à ſe per aliquam virtutem exiſtentem in ipſa.

Nec oportet componi ex duplici parte ſubſtantiæ: repugnaret vtiq; incorporeũ moueri à ſe, ſi eſſet tam ſimplex, vt nullã admitteret, nec accidentis compoſitionẽ, ſed eſſet actus purus, qualiter ſe hẽt glorioſus Deus, & quales quadã ex parte putauit Ariſt. eſſe intelligentias: ob id dixit, eſſe immobiles, non tantùm, quia carent partibus ſubſtantialibus, id probat; ſed quia ſunt omnino ſimplices, & puri actus; vt patet 12. Metaph. cap. 8. & 9. at

Non repugnat animam moueri per ſe & à ſe.

anima rationalis habet virtutes, & potentias, nec tantam ſimplicitatem ſortitur: non ergo prohibet ipſam per ſe moueri poſſe, & à ſe, & hoc fundamẽtũ cõſidera.

3. Fundamen quibus conueniant per ſe eſſe in loco.

Sit tertium fundamẽtum, eſſe in loco per ſe, ſiue vno modo, ſiue altero dictorũ non competit niſi his, quæ per ſe ſunt. Vnde formæ ſubſtantiales omnes, quæ per ſe eſſe nequeunt, nullo modo per ſe in loco ſunt; nec animæ omnes; præter humanam; cùm etiã per ſe eſſe non poſſint.

At anima rationalis, quę media eſt inter ſpiritualia, & corporalia, potens per ſe ſubſiſtere extra corpus, poteſt in loco eſſe per ſe, cum corpus relinquit, quamuis nondum eſt in corpore, ſicut nec reliquæ formæ ſubſtantiales.

1. Cõclu.

His veriſſimis fundamentis ſuppoſitis, ſit prima cõcluſio circa quæſtionem. Subſtantia incorporea poteſt localiter moueri, & ab vno in alium locum mutari: nec id vllo modo repugnat.

1. Ratio.

Probatur primò. Si aliqua eſſet repugnãtia, quominus moueretur, eſſet, quia non eſt in loco: ſed eſt in loco: ergo moueri poteſt: nec id repugnat. Sequela patet ex Ariſt. tex. 38.

Sed minorem probo primò ex Ariſt. 8. Phyſic. tex. 84. Dicit, Intelligentiã mouentem cœlum, eſſe in orbe. peto, quomodo ſit in orbe: ſi diſcurras per omnes modos, quibus vnum eſt in alio, enumeratos ab ipſo. 4. Phyſico. non inuenies alium, niſi eſſe in loco, niſi contra ipſum alium fingas. Vide igitur eſſe in loco incorporea.

Probo etiam idem: quia incorporeum intra certum loci ſpacium eſt, ita, vt alibi, & extra non ſit: ergo eſt in loco. Eſt profectò euidens argumentum.

Probatur ſecundò. Si aliqua eſſet repugnantia, eſſet, quia non componitur: ergo non prouenit ex illa parte repugnantia. nec vlla alia videtur eſſe: quia, quamuis probetur, id eſſe non poſſe, ſolùm ſequeretur, quòd à ſe non moueretur; ſed non oſtẽderetur, quòd nõ moueretur ab alio: at res dicitur per ſe moueri, & cùm à ſe, & cum ab alio mouetur. — 2. Ratio.

Probatur tertiò. Intelligẽtia poteſt aſſiſtere vni corpori, puta, lapidi ſicut aſſiſtit cœlo: lapide igitur moto, mouebitur ſimul Intelligẽtia, cùm ſemper ei aſſiſtat: ergo poteſt per ſe moueri: nam quod mouetur in alio, potẽs per ſe eſſe, poteſt per ſe moueri. Nec eſt ſimile de orbe, quod aliqui non benè conſiderãt: nam orbis nõ mutat locum totus, ſed intrà ſecundùm partes, mouetur manens in eodem loco: ob id Ariſt. dicit, abſq; ſuo motu mouere Intelligentiam: at ſi totum mutaret locum, vtiq; moueretur, vt in caſu poſito. — 3. Ratio.

Nec talis caſus repugnat: nam Auerr. Intelligentiam corporibus humanis aſſiſtentem ponit, quam neceſſariò fateri debet moueri cum ipſis: ergo poterit etiam per ſe moueri, ſicut nauta extra nauim.

Secunda concluſio. Probabilis eſt mihi valde Platonis ſententia contra Ariſtotelem, quòd anima moueatur per ſe in corpore, & ſuo motu moueat etiã corpus ſibi alligatum, & cõiunctum: & hoc maiorem probabilitatem habet in ſententia Platonis, qui ponit animas rõnales aſſiſtere corporibus, & non informare, ſicut nautas nauibus: ſi adhuc dico, id eſſe probabile, quamuis dicamus informare. hæc concluſio, quamuis noua ſit, credo, — 2. Cõclu.

quòd

quòd placebit.

Reiicitur quorundam Plat. expoſitio.

Omnes ferè exponũt Platonem, cùm dixit, animam ſeipſam mouentem loquu tũ fuiſſe de motu improprio, ſcilicet de Intellectione ſecundum quam ſe intelligit. ſed profectò iſta expoſitio eſt potius eius extorſio: non enim niſi de motu proprio locali loquebatur, exiſtimauitq́; animam ſe mouere primò, ſicut quędã Intelligentia ſe mouet, ac conſequenter moue re corpus ſibi allegatum. Hanc itaq́; ſententiam dico eſſe valde probabilem.

Probatur concluſio 1. Ratio.

Probatur primò ſuppoſita cõmuni doctrina Ariſt. animam ſaltem hominis eſſe indiuiſibilem, ac vnam in vnoquoque. fit igitur argumentum. Cùm nutritur homo, anima, quæ antè erat: ingreditur in nutrimentum: ſimiliter in diminutione recedit, ergo anima ſola mouetur in corpore citra corpus: ſimiliter in abſciſſione membri retrahitur: & primum, quod viuit, & vltimum moriens, eſt cor: ergo anima profectò per ſe mouetur his motibus, & non cum corpore; nam partes corporis ibidem ſemper manent. Nec eſt dicendum, quòd cum parte materiæ recedit, vel accedit pars animæ; quia in homine vna eſt, & indiuiſibilis.

2. Ratio.

Probo ſecundò, anima habet potentiã mouendi in ſeipſa; ergo poteſt per ſe mo ueri etiam in corpore. Conſequentia videtur certa. Antecedens patet; quia ſi non habet potentiam mouẽdi, dum eſt in cor pore, nec ſeparata mouebitur: quod falſum eſt, quamuis Duran. id admittat.

Nota, duplicem in anima potẽtiã motiuam.

Vbi nota, quòd eſt duplex potentia mo tiua. Altera ſecundùm quam corpus mouetur, & hęc eſt in neruis, & muſculis ſecũdùm quas partes, anima mouet totum corpus; & hæc eſt organica, nec manet compoſito diſſoluto, ſicut nec manet po tentia ſenſitiua. Altera eſt ſecundũ quam mouet ipſos neruos; & hęc in ſola anima manet, & corpore diſſoluto ſuperſtes eſt, & ſecundùm quam mouere ſe poteſt in corpore.

Quòd ſi non eſſet talis potẽtia, ſed omnis eſſet organica, cogeretur quis fateri, quòd ſeparata anima, non poteſt moueri, nec recedit à corpore, niſi ab alio violentè expulſa; quod eſt fictum. Loquimur autem de anima rationali.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Anima rationalis eſt per ſe, quamuis forma ſit. vt igitur poteſt moueri ſeparata, poteſt etiam in corpore; imò forſan ſic prouenit, cum aliqui ex oratione feruenti eleuantur à terra, quod prouenire videtur ex motu ipſius animæ ferẽte corpus ſecum, qui motus eſt in anima ex ſuauiſſima mentis in Deum contemplatione, quo impetu quodam ad ipſum fertur.

Hæc ſunt probabilia: nec in hoc credo Ariſtoteli, qui talem ſentẽtiam putat impoſſibilem: videtur profectò probabilis.

Tertia concluſio. Sententia Ariſtot. eſt probabilior, quòd anima non mouetur per ſe, ſed per accidens ad motum totius corporis, ita vt vn us ſit motus totius, & per accidens anima moueatur, vt totum facit cum materia, & per accidens ſe mo uet; quia eſt cauſa motûs totius, quo ipſa mouetur. Loquimur autem de anima, vt eſt in corpore. hoc teneo propter authoritatẽ Ariſto. & omnium interpretũ ipſius. 3. Conc.

Probatur conclu. 1. Ratio.

Probatur etiam. primò, ſi anima per ſe in corpore moueretur modo, quo diximus, ſequeretur duos motus eſſe in animalibus, quorum neuter eſſet naturalis: quod videtur abſurdum. Sequela patet: nam eſſet vnus motus animę, & alter cor poris, ſicut vnus libri, & alter ipſius manus mouentis librum. Motus animæ non eſſet naturalis: quia non eſt à principio interno ſubſtantiali, ſed à virtute motiua: anima enim ſimplex eſt ſubſtãtia. motus corporis eſſet violentus, quia eſſet ab extrinſeco, & contra proprietates corporis, cum enim ſit graue, motus progreſſiuus eſſet illi violentus.

Probatur ſecundò. Anima eſt forma informans, vnumq́ue per ſe cum corpore faciens, ſicut aliæ formę: ergo non poteſt moueri per ſe, dum eſt in corpore motu proprio, quouſque ſeparetur. 2. Ratio.

Probatur tertiò. Quia ſi anima moueretur illo modo, tunc corpus, quod eſt ma teria, per ſe moueretur: non enim eſt in corpore, citra animam, alia forma ſubſtãtialis, ſed eſt ſola materia: at materia nõ poteſt per ſe moueri localiter, vt alibi probat Ariſtoteles. Hæc ſunt pro Ariſto, nec inuenio fortiora argumenta. 3. Ratio.

Quarta concluſio. Secundùm Ariſtotelẽ, anima ſeparata moueri poteſt per ſe. nec quidquam concludunt loca iſta con- 4. Conc.

Probatur eſ ſolutione rationum cõtrariũ. tra Platonem : in omnibus enim loquitur de anima exiſtẽte in corpore. At quia huius probatio eſt ſolutio rationum propoſitarum in principio, ipſas conabimur ſoluere.

Ad primum. Ad primum ſufficienter patet ſolutio ex primo fundamento, & prima concluſione, vbi etiam ſecundùm Ariſtot. diximus, & oſtẽdimus, incorporea eſſe in loco: anima autem in corpore exiſtens, nõ eſt in loco per ſe, ideo ab Ariſt. profertur, nõ poſſe moueri per ſe: at de anima ſeparata alia eſt ratio, ſicut de intelligentia.

Ad ſecundum. Ad ſecundùm ſolutio eſt nota. Ariſt. loquitur de motu corporum naturalium; talem enim Phyſicus conſiderat: & hic dupliciter eſt diuiſibilis, non tamen quicunque motus.

Quod autem dixit lib. 6. indiuiſibile non moueri, manifeſtè loquitur de indiuiſibili habenti poſituram in continuo, ſcilicet de puncto, vt ipſe ſe exponit. At nõ ſic eſt Intelligntia, vel anima: nam eſt in loco quanto, ac loco continetur, nõ ſicut punctum, quamuis non occupet locum, ſicut corpus: occupare enim locum, eſt, non ſolum eſſe in loco, ſed impedire, quominus aliud ſit ibi corpus: & hoc proprium eſt corporum.

Ad tertium. Ad tertium dico, illud argumentum eſſe Ariſt. contra Antiquos dicentes, animam eſſe corpus, & tunc procedit.
1. Si ſurſum mouetur erit ignis: at anima non eſt corpus: ob id argumentum non valet.

2. Præterea etiam: quia anima non mouetur determinate ſurſum, ſicut ignis. ſed ſurſum, vel deorſum: eſt enim motus voluntarius, & ſecundùm appetitum.

Ad quartum. 1. Ad quartum dico, illum Ariſtotelis diſcurſum eſſe in corporibus, vt ſatis liquet ex ipſius rationibus, vbi de continuo argumentatur: quod autem incorporea moueantur, diximus in concluſionibus.

2. Et propterea non concluditur, animã non moueri vllo modo, ſed non à ſe: ſed nec hoc concluditur.

Ad quintum. Ad quintum dico, procedit de forma pro ſtatu, quo eſt in materia, non de ſeparata anima.

Ad ſextum. Ad ſextum reſponſum eſt in ſecundo fundamento, ꝙ Ariſtot. colligit immobilitatem primi motoris ex omnimoda ipſius ſimplicitate, quia purus actus eſt.

Caput quartum.

Alia autem quædam opinio. Tex. LIIII.

Confutat Ariſto. opinionem quandam celebriorem, quæ aſſerit animã eſſe harmoniam.

Confutare proſequitur ſententias Philoſophorum, atque vnam impugnat, quam dicit multis fuiſſe viſam probabilem, & rationabiliter videtur omnibus præcedentibus. at rationibus, ac argumentis damnata eſt tanquam falſa. Quãuis igitur viſa multis ſit probabilis, tamen rationes ſunt contra ipſam: quas rationes dicit eſſe traditas in ſermonibus communibus.

Per ſermones communes intelligit Simpli. dialogum Platonis, qui dicitur Phædo, vbi rationibus communibus talis opinio impugnatur, & dicit poſſe intelligi dialogum compoſitum ab Ariſt. qui nominatur Eudemus, in quo impugnatur illa ſententia: & hoc dicit Philoponus: adducitq; quinque rõnes ex illo. Nota.

Exponitque ſententiam hanc, quæ eſt, animam eſſe harmoniam, & proportionem contrariorũ in corpore. Cùm enim corpora ex contrarijs conſtent, crediderunt eſſe corporis in illorum proportione conſiſtere, ac ob id, talem aliquam proportionem, ac harmoniam animam crediderunt.

Atqui harmonia ratio quędam. Tex. LV.

Impugnat hanc ſententiã quatuor rõnibus, quarum prima eſt. 1. Ratio. Omnis harmonia, aut in miſtione, ſicut in compoſitione multorum, eſt: at aĩa nõ eſt huiuſmodi: ergo non eſt harmonia. Maior declaratur. Harmonia eſt proportio quædam multorum: multa autem dupliciter proportionantur; aut ſecundum compoſitionem, vt partes integrales, in animali, & domo, & aliis, hęc enim congregantur abſque ſui paſſione: aut etiam ſecũdùm miſtionem, vt elemẽta in miſto, quæ altera manent, Vnde

de ſit, quòd harmonia ſit duplex, & miſtio, & compoſitio. Minorem nō probat, ſed probari poteſt: quia anima ſubſtātia eſt: at neutra harmonia eſt ſubſtantia.

2. Ratio. Alteram rationē facit. Anima eſt principium motus, vt omnes fatentur: at harmonia non eſt principium motus: ergo non eſt anima. Minorem non probat, ſed poteſt facilè probari, quia potius eſt finis motus, non principium.

Congruit autem magis. Tex. LVI.

3. Ratio. TErtiam prolaturus rationem, dicit, quod corporis habitus, puta ſanitatem, robur, pulchritudinem, magis eſt rationabile dicere, eſſe harmoniam, cum ſint in tēperie contrariorum, ſed non ipſam animam.

Vbi nota, videri Ariſt. aſſerere hoc loco non eſſe illos habitus qualitates diſtinctas à proportione contrariarum qualitatum, & membrorum diſpoſitione, vel ꝓportione.

Quòd autem anima non ſit huiuſmodi, probat: quia paſſionum animæ, & operationum ſimul, non poteſt reddi ratio per harmoniā: ergo non eſt anima: aliter enim per ipſam redderetur ratio paſſionum. Per paſſiones, intelligit Simplicius, odium, iram, & huiuſmodi: per opera, cognitiones, & Intellectiones.

Obiectio. Solutio. 1. 2. Dices. Quare non poteſt reddi ratio ꝑ harmoniam? Dico primò, quia paſſiones potius ſunt improportiones, & non harmoniæ, quàm harmonia. Dico ſecundò, quòd Ariſt. vtrumque contingit: paſſiones enim, & cognitiones ſenſus, & ratio diſſonant ſæpiſſimè: non ergo in harmoniam ſunt reducenda.

Amplius autē ſi dicamus. Tex. LVII.

4. Ratio. Suppoſitio, quid ſignificat harmonia. QVartam facit rationem, quę talis eſt: primo tamen ponitur diſtinctio harmonię facta, ſed nūc clare ab Ariſt. explicatur. Harmonia eſt analoga, ſignificans duo. Vnum per prius alterum per poſterius. Per prius ſignificat proportionē magnitudinum ſenſibilium, habentium poſitionem inter ſe talem, ita, vt nihil illius generis deſit. v.g. cùm lapides ita diſponuntur in domo, vt nullus lapis deſit ad talem diſpoſitionem: ſimiliter cùm chordæ ita in motu, & ſono aptantur, vt nihil illius generis deficiat. talis eſt harmonia, quæ dicitur compoſitio. Et per poſterius dicitur harmonia, quæ fit in miſtione duorum, vel plurium.

Reſolutio. Probat igitur Ariſtot. quòd neutra harum ſit anima. Primo, ꝙ nō ſit cōpoſitio quia compoſitio multum inueſtigabilis eſt, id eſt, multiplex eſt in vno corpore: ſunt enim multa organa, & membra diuerſis compoſita partibus, vt notum eſt, quarum nulla videtur anima eſſe: quia non eſt, vnde aſſignetur ratio, vt talis cōpoſitio ſit anima intellectiua, talis ſenſitiua, talis appetitus: nec ipſi aſſignant hāc diſtinctionem in tali compoſitione.

Similiter autem, & inconueniens. Tex. LVIII.

Altera eiuſdē rationis pars. PRobat alteram partē, quòd non ſit miſtio. Miſtio elementorum eſt varia, pro partium varietate, vt in oſſe, carne, & neruo: ſi igitur anima eſt miſtio in vno toto, erunt plures animę: quod relinquitur vt impoſſibile. Alia enim erit in oſſe, alia in neruo, alia in alijs partibus pro miſtionum diuerſitate: nam quælibet pars miſta eſt. hoc idem etiam ſequebatur, ſi anima eſſet compoſitio.

Nota. Ariſt. abſurdum putare, plures animas in vno compoſito. Et nota hic aliter, quomodo Ariſtot. dixerit abſurdum in vno compoſito, plures animas ponere, quod poſteriùs examinabitur.

Poſtulauit hoc vtique aliquis. Tex. LIX.

Reprehenſio. Empedo. in tribus. 1. EMpedoclem huius ſententiæ authorem taxat, eo ꝙ indiſtinctè locutus fuerit: & hoc in tribus. Primò dixit quamque animam in ratione, & proportione conſiſtere.

conſiſtere: ſed non explicuit, an ipſa proportio eſſet anima, an aliud adueniens toti, & membris propter proportionem, & rationem: quod ſit illud dixit, rationes factæ militant contra ipſum; ſi vero hoc, iam anima non eſt harmonia.

2. Secundò, dixit, amicitiam eſſe cauſam miſtionis, ſed non explicuit, an ſit cauſa omnis miſtionis, etiam illius, quę nõ eſt anima, an ſolius huius, quæ eſt ſecundũ rationem, & anima eſt: ſi enim eſt cauſa cuiuſlibet, tunc oportebat dicere, quomodo ſit cauſa huius, quæ eſt anima: ſi verò eſt iſtius, tunc debuit ponere aliam aliarum miſtionum cauſam: quam nõ ponit.

3. Tertiò dixit, amicitiã eſſe cauſam miſtionis; ſed nõ explicuit, an ipſa amicitia ſit miſtio, & ratio, vt videtur eſſe, an aliquid propter miſtionẽ. Hęc igitur dubia inſoluta reliquit Empedocles, quæ tamẽ profectò debuit enodare & explicare.

Si verò eſt aliud à miſtione. Tex. LX.

Ratio ꝓ ſnia, & harmonia Emp.

COmmunis expoſitio eſt, vt velit Ariſt. huius ſentẽtiæ rõnẽ ponere, propter quam videtẽ probabilis. Ratio aũt eſt iſta. Id videtur anima, quo poſito, ponitur, quo ablato, aufertur anima; at huiuſmodi eſt compoſitio, & harmonia: nam ablato eſſe, ac proportione carnis, & partium aliarum, etiam tollitur anima: præterea, ablata anima, tollitur talis harmonia partium.

Solu. huiꝰ rõnis.

Hoc non ſoluit Ariſtoteles, ſed ſolutio facilis eſt. non enim valet à concomitantia mutua ad identitatem. Poſito enim vno relatiuo, ponitur alterum: & ipſo ablato, aufertur; non tamen idem ſunt. Similiter de ſubiecto, & eius paſſione; de materia, & forma. Quamuis ergo anima cõſequatur harmoniam, & econtrà; nõ ſunt idem, ſed harmonia eſt proxima materia, & diſpoſitio animæ, non tñ eſt anima, ideoque fit talis conuerſio mutua, & ſoluitur huius opinionis argumentum.

Quod igitẽ neq; harmoniã poſſibile eſt. Tex. LXI.

Epilogus dictorũ.

EPilogat quæ dicta ſunt, ſcilicet duo, animam non eſſe harmoniam, nec animam moueri, & per ſe, ſed per accidẽs moueri, & per accidens ſe mouere, dum totũ mouet, vt diximus; nec aliter contingit ipsã moueri localiter, dum in corpore eſt, niſi per accidens.

Rationabilius autem dubitabit. Tex. LXII.

Obiectio Ariſt. cõtra ſuam ſniam, ꝙ aĩa videatur moueri paſſionib.

CVm animam per ſe moueri nõ poſſe, probaſſet; nũc dubium & argumentum quoddam ꝓponit, quo meritò quis poſſet dubitare, an moueretur anima. Argumentum autem videtur ex animæ ipſius paſſionibus, ſcilicet, gaudere, iraſci, cogitare timere: hi enim animæ motus ſunt, ac hiſce videtur anima moueri per ſe, dum gaudet, timet, vel iraſcitur.

Hoc autem nõ eſt neceſſe. Tex. LXIII.

Solutio Ariſt.

SOluit argumentum, ꝙ non eſt neceſſe aſſerere hic, animam moueri, quàmuis ſint motus ſeu potius vnumquodque ſit moueri in concreto: anima ergo non mouetur per ſe hiſce, ſed organum & compoſitum, puta cor, vel alia pars.

Nota 1.

At quia numerat, cogitare, ideſt, intelligere, inter iſta, dicit, quòd aut eſt tale, puta, per organum, aut aliud aliquid; nõ aũt velle determinare modo, an ſit per organum, vt quidam dixerũt, an ſine organo, vt ipſe probabit poſt. Vide igitur, ꝙ non mouetur anima his motibus per ſe, ſed per accidens, ſimul cum organo.

Paſſiones fieri cũ motu cõcomitante, ſed nõ eſſe motus.

Diſtinguit autem, quòd hæ paſſiones quædam fiunt cum motu locali, vt ira, in qua ſpiritus à corde mouẽtur, vel timor, in quo ſpiritus confugiunt ad cor; quædã cum alteratione, vt ſenſatio cũ mutatione per ſpeciem, & alia, quę fiunt cũ calo-

re, vel frigiditate.

Nota 2. Nota quæ Themiſtius, quod huiuſmodi paſſiones non ſunt eſſentialiter tales motus, ſed ipſos præſupponunt: Ariſt. autem circa explicationem motuum concomitantium paſſiones, remittit ſe ad alium locum.

Dicere autem iraſci animam. Tex. LXIIII.

Proſequitur ſolutionem quod anima per paſſiones non dicatur gaudere, iraſci, ſed totum per animam, atq; adeo nec moueri per illam.

RE explicata, nunc modum loquendi docet, dicitque non eſſe dicendum, animam gaudere, vel timere, ſicut nec texere, nec ædificare: ſed homo per animam: non igitur tribuitur motus animæ tanquam ſubiecto, & tanquam ei, quod per ſe mouetur: ſed quia per ipſam ineſt talis motus compoſito.

Et hoc dupliciter. Vno modo incipiendo à re exteriori, vt in ſenſatione, quæ fit, quia res, & obiectum imprimit ſui ſimilitudinem in compoſito, quod ſenſit quia animam habet; & hoc eſt motum prouenire à re vſque ad animam.

Altero modo incipit ab anima, vt in reminiſcentia, quæ fit, non quia moueat obiectum exterius, ſed quòd anima interius operatur, & diſcurſu vtitur; & tunc dicitur motus ab anima vſq; ad rem, quia per recordationem venit in ſpeciem rei præteritæ.

Quam ſpeciem vocat motum, vel quietem; quietem ſecundùm quod erat in memoria, motum ſecundum quod eſt in actuali cognitione. Vide ergo, quòd nullus motuum horum per ſe eſt in anima.

Intellectus autem videtur. Tex. LXV.

Quod anima intellectiua ſit incorruptibilis & impaſſibilis.

CVm animam per ſe non moueri probaſſet alteratione, nec motu locali, nunc, vt Simplicius, & Auer. dicunt, oſtendit, nec etiam corrumpi, atq; hoc de Intellectu probat. Proponit ergo intellectum, ſeu mentem innaſci hominibus, ac ſubſtantiam quandam eſſe, quæ corrumpi non poteſt.

Quòd autem non corrumpatur, ſigno 3.
oſtendit. Si corrumperetur, maximè id fieret ex debilitate quæ fit in ſenio: ſed in tali non corrumpitur: ergo in nullo alio. Sequela nota eſt: nam ſenium eſt via in corruptionem totius, & diſſolutionem eorum, quæ in ipſo ſunt:

At quòd in tali nõ corrumpatur, oſtẽdit, dicens, eſſe ſimile hoc ei, quod accidit circa ſenſoria ſenſuum, qui quidem corrumpuntur, anima non corrupta, nec debilitata ſecundùm ſe: vnde ſenex debilitatur viſu ratione organi, ſed non ratione animæ. Cuius argumento illud eſt, quòd ſi animæ ſenis daretur Inſtrumentum, & oculus iuuenis, videret ſicut iuuenis: non igitur patitur anima ſecundum ſe, ſed ſecundùm corpus.

Hoc idem accidit in morbis & ebrie-
tatibus: anima enim videtur debilitari, 4.
cũ impediatur à ſuis operationibus; ſed id nõ eſt ſecũdũ ſe, ſed ratione corporis. Hic textus magis in ſequẽti dilucidabit.

Ipsũ igitur ĩtelligere, & ipſum ſpeculari. Tex. LXVI.

Quòd ipſa etiam animæ operatio intelligere, & ſpeculari non corrumpatur per ſe.

OStenſa animæ ſubſtantiæ impaſſibilitate ſecundũ ſe, nũc ipſarum operationum eius impaſſibilitatẽ ponit, dicitque, intelligere, & ſpeculari, quæ ipſius Intellect⁹ operationes ſunt, marceſcere, & debilitari, & non ſecundum ſe, ſed ratione alterius, ſcilicet imaginationis, vel ſpirituum in corpore, in quo eſt anima.

Obiectio. Vt poſſes dubitare. Nã cogitare, odiſſe, iraſci, & alia, quæ ſunt opera Intellectus, corrumpuntur, nec manent poſt cõpoſitum. **Solutio.** Reſpondet, ita eſſe, ſed non erant ipſius Intellectus ſolius, ſed cõpoſitũ ex ipſo corpore, & Intellectu; ob id compoſito diſſoluto, non manent cum ſolo Intellectu ſimiles operationes. **Not.** Non ſic autem eſt de intelligere, & ſpeculari, quæ ſolius intellectus ſunt: ob id cum ipſo manent.

Ex quo ſequitur, cum Intellectus, & ipſius propria operatio non corrũpãtur, quòd fortaſſe Intellectus eſt quid diuinius, & nobilioris naturæ, quàm res ſenſibiles.

Nota,

Nota 1.

Nota, quod per intelligere, poſſumus exponere ſimplicem Intellectionem: per ſpeculari, compoſitam, vtranq; ſpeculatiuam: per cogitare intelligit cognitionẽ ſenſitiuam quandam circa particularia, & particulares propoſitiones.

Ex his omnibus concludit, quòd anima nullo modo per ſe mouetur in corpore: quòd ſi nõ moueri poteſt, nec à ſe mouebitur, vt dicebant Philoſophi illi.

Concluſio rationis Ariſt. aiam non moueri per ſe. Dubiũ 1. quid per intellectũ Ariſt. hoc loco itelligat. Alex ſententia q ſit ipſe Deus, reiicitur ẽt ab Ariſt.

Circa horum duorum textuum expoſitionem dubitabis, quid per Intellectum hic velit Ariſt. ſignificare. Alexan. quia ſuſtinet animas omnes eſſe mortales, timens Ariſtotelem ſibi contrarium, per Intellectum, exponit Deũ, propter illud verbum, Eſſe fortaſſe quid diuinius.

At Philoponus bene reiicit hoc ex verbis ipſius Ariſt. Nam dicitur, quòd Intellectus innaſcitur, at Deus nõ innaſcitur. Dicitur præterea, Videtur nõ corrumpi: at de Deo nõ oportebat dicere, Videtur, ſed certiſſimè nõ corrumpitur. Præterea Intellectus ſtatim dicitur anima; at Deus

1\. nõ eſt anima. Præterea dicitur, Fortaſſe

2\. diuinius: at Deus abſq;, Fortaſſe, diuiniſſi

3\. mus eſt; non ergo per Intellectum Deus

4\. intelligitur, & nos id manifeſtiſſimè paulò poſt oſtendemus:

2. Auerr. ſnia ipia. q ſit vnicus intellectus in oibus hominibus. Nota.

Auerroes aliter exponit. in cuius declarationem aduerte, quòd in homine ponit animam, & Intellectum: anima hominis eſt quædam ſubſtantialis forma, quę dicitur cogitatiua, & eſt ſenſitiua quædam anima per quam homo cognoſcit, ac format propoſitiones ſingulares; & per hãc diſtinguitur à brutis alijs animalibus, & quilibet homo habet ſuam animam. Hæc autẽ eſt corruptibilis, & generabilis, eductaque de potentia materiæ. Præter animam, ponit in vnoquoque homine Intellectum, qui non eſt forma informans, ſed ſubſtantia quædam ſeparata, immaterialis, aſſiſtens, quæ vnitur hominibus ſingulis ſecundùm operationem, & per phantaſmata ad intelligendum. Vnde non eſt in hominibus cunctis, niſi in habentibus phantaſmata, quibus poſſit ſecũdùm intellectum copulari.

Hæc autem eſt vna in omnibus hominibus & hæc eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, præcedens, & manens poſt compoſita: & de hoc Intellectu loqui Ariſto. dicit.

Reiicitur impia Auer. ſnia. & in Aſtoc.

At veritate huius opinionis prætermiſſa, de qua poſtea erit ſermo vbi oſtendemus eſſe falſam, & impiam, nunc tamen euidenter probo, contrarium dicere Ariſto. & hoc loco ipſum conuinci. Primò: quia quem Ariſt. vocat prius Intellectum, ſtatim nominat animã, ac dicit, eſſe principium videndi, ac non pati nec corrumpi: ergo quod ad ſubſtantiam identificat Intellectus cum anima ſenſitiua, vt in homine eadem ſit ſubſtantia, quæ eſt principiũ intelligendi, & quæ eſt principium ſentiẽdi quamuis potentiæ diuerſæ ſint, quia vna eſt organica, altera non: Ariſt. itaq; loquens hic de aiæ ſubſtantia ꝓ eodem ſumit Intellectum, & ſenſitiuam animam hominis. at ſecundum Auerr. id eſſe non poteſt: alia eſt enim ſubſtantia Intellectus, anima ſenſitiua in homine: & hęc eſt corruptibilis, illa verò non: quod manifeſtè contradicit Ariſt. qui eã, quæ ſenſationem exercet, dicit nõ corrumpi.

Sed ſecundò cõuincitur euidentius ex illo quod Ariſt. dicit, quòd cogitare, & amare, & odiſſe non ſunt opera ſolius Intellectus, ſed coniuncti, & habentis Intellectum prout illud habet. Quid clarius dici potuit quòd cogitare, & amare, & ſimilia ab Intellectu vt à principio ꝓueniũt, & vt Intellectus eſt? non ergo cogitatiua eſt diſtincta ab Intellectu, cum apertè dicat, quod à quo prouenit intelligere & ſpeculari, ab eodem prouenit & cogitare & amare: ſed illud eſt ſolius Intellectus, hoc autem coniuncti.

Ex quo collige contra Auerroem, cùm Intellectus ſit principium cogitandi, & amandi in compoſito, quod eſt hominis forma informans, & dans eſſe: & talis ſubſtantia eſt ſeparabilis & immortalis, contra Alexandrum.

1. Sententia Simpl. & Philo. per intellectũ Ariſto intellexiſſe animam rationalem.

Vnde dico cum Simplicio, & Philopono, quòd per Intellectum hic Ariſt. vult ſignificare animam noſtram rationalẽ, ob id dicit, innaſci nobis, tanquam formam: alius textus dicit, aduenire, id eſt, non educi de potentia materiæ quod alibi examinabimus. Dicit ſubſtantiam quãdam, vt notat Philoſophus, ad diſcrimen formarũ accidentium: dicit non corrũpi, ad diſcrimen aliarum formarum, quæ ſubſtantiæ ſunt, ſed corrumpuntur.

Aliud

Dubiū 2. circa litterā de incorruptibilitate aię ſenſitiuæ. Aliud dubium eſt. Videtur, enim ſignū eſſe contra Ariſtotelem; nam probaretur, quòd anima ſenſitiua brutorum eſt incorruptibilis, quia non patitur, niſi ratione organi, tamen ipſa ſecundùm ſe non patitur.

Prima ſententia Auerr. & Simpl. Ad hoc Auer. reſpondet, eſſe argumentum Ariſtotelis probabile tantùm, quia non valet, ſi anima non patitur paſſione corporis, quòd ipſa ſit incorruptibilis: & hoc videtur Simplicius dicere: exponitur enim textus, ſecūdùm hos, comparatiuè, ſic, Intellectus non corrumpitur ſenio ſicut nec viſus.

Reiicitur Auerr. ſententia. 1. Sed hæc expoſitio non eſt vera, tunc enim non ſequeretur quod intendit, ſcilicet, ob id Intellectum eſſe incorruptibilem. Quid autem abſurdius, quàm aſſerere, Ariſtotelem contra Antiquos diſputātem, de re tam ſeria, propoſuiſſe argumētum ineptum? Non enim eſt probabile, cùm tam apertam habeat inſtantiam.

2. Pręterea, quia nō pati paſſionibus corporis videtur eſſe ſufficiens mediū ad incorruptibilitatem formæ, quia aliter non poteſt pati.

2. Sententia verior. Dico igitur, quòd Ariſt. in illo textu loquitur de ſubſtantia animæ, quæ eadem eſt ſenſitiua, & intellectiua in homine, & ideo eſt incorruptibilis & ſenſitiua ſecū dum ſubſtantiam, & de hac loquitur non autem de alijs purè ſenſitiuis, quę debilitantur cum corpore, ſicut & aliæ formæ.

Nota Secūdùm Ariſt. anima ſenſitiua i homine eadē re eſt cum intellectiua. Quòd autem identificetur ſecundùm ſubſtantiam intellectiua cum ſenſitiua in homine, probat ſequens textus, in quo dicit Intellectum eſſe principium cogitandi, & amādi, & reliquorum: vbi clarè colligitur, eandem eſſe ſubſtantiam. & hoc magis rationabile videtur, quàm dicere, Ariſt. argumentum non eſſe bonum, nec probare, niſi probabiliter.

Dubiū 3. Aliud dubium eſt. Quomodo dicit Ariſtot. intelligere, & ſpeculari marceſcere?

Solutio. Reſpondeō, quòd non ita marceſcunt, vt non maneant poſt corpus: nam hoc diſcrimen poſuit inter illa, & cogitare, & amare, quòd hęc manent, cùm ſint ipſius compoſiti; illa verò manent, ſed marceſcunt, quia non ita facilè exercentur, propter ordinem, quem habent ad corpus, quamuis in eo ſint tanquam in ſubiecto.

Nota ex Simp. &c. intelligere animæ cum phātaſmate, & cōtemplatiuū. Notat hic Simplicius, quòd eſt duplex animæ intelligere; Alterum, quod à phantaſmate pendet; alterum contemplatiuū: in primo habet ordinem ad corpus, in altero non; tamen vtrunque impeditur ratione corporis.

Quod quidem eleganti explicat exemplo. Nauta in naui, ventis validè agitantibus, & infeſtantibus nauim, non ſolùm impeditur in illis actionibus, quibus à naui dependet, ideſt, regere, & gubernare; ſed etiam in alijs, quas extra nauim poterit exercere per ſe, ſcilicet ambulare, diſcurrere, veſci, dormire; hæc enim pręturbatione non poteſt commodè exercere: ita ſit intellectu.

Nota, anima du eſt in corpore, habet operationem independentē à corpore. Vbi nota ſecundùm Simpliciū, in anima dum eſt in corpore eſſe, intellectionē independentem à corpore, quàmuis ego non credam ſecūdùm veritatem ita eſſe, eſt tamen ſecundùm Ariſtotelem.

Multò autē his, quæ dicta ſunt. Tex. LXVII.

Confutatur ab Ariſto. ſentētia Xenocr. aſſerētis animā eſſe numerum ſe mouentem. Impugnata ſententia eorum, qui animam moueri per ſe dicebant, impugnat nunc ſentētiam Xenocratis, qui non ſolū moueri dicebat, ſed eſſe numerum ſeipſum mouentem: dicitq;, hanc ſententiam eſſe irrationabiliorem alijs; quia ipſam ſequuntur inconuenientia, quæ ſequuntur dicentes, animam moueri per ſe: & præter hæc ſequuntur inconuenientia propria, quatenus dicit, animam eſſe numerum.

1. Ratio. Hoc autem impugnat multis rationibus, quarum prima eſt. In eo, quod ſe mouet, eſt id, quod mouet, & id, quod mouetur. ſed in vnitate, cùm ſit indiuiſibilis, & non habens differentiam in partibus, id eſſe non poteſt: ergo non poteſt ſe moueri. non ergo eſt anima numerus ſe mouens. tunc enim vnitates mouerentur. nō videtur autem à quo moueantur, & quomodo, vt probatum eſt. Sic videtur argumentum procedere, quāuis Philoponus, & Simplicius aliter exponant.

Amplius autẽ, quomodo dicunt lineã. Tex. LXVIII.

2. Ratio. Suppoſitio 1.

ALtera ratio eſt, quæ procedit ex duobus ſuppoſitis. Alterũ eſt geometrarum, ꝙ punctũ ſuo motu relinquit poſt ſe lineam, & linea ſuperficiem, & ſuperficies corpus. Nec hoc intelligi dẽt de vero motu: quia non poſſunt illa moueri, ſed tantùm per imaginationem, vel ex conditione, quòd ſi mouerentur, ita fieret.

Suppoſitio 2.

Alterum eſt; quòd tam pũctum, quàm vnitas, ſint quid indiuiſibile, ſcilicet differenter. Nam punctum habet poſitionẽ: vnde ſi auferas poſitiones nõ habere, ab vnitate indiuiſibili, fiet punctum.

Ex his fit argumentum. Numerus vnitatum habentium poſitionem, eſt numerus punctorum: anima eſt talis numerus, quia eſt in continuo corpore: ergo eſt numerus punctorum. Vlterius, talia puncta mouentur: ergo lineam faciunt. ergo aĩa non eſt numerus, ſed linea, & continuũ. Iſta eſt ratio ſecunda ſic exponenda.

Amplius autem à numero ſi auferat.

3. Ratio.

TErtia ratio eſt. Oĩs numerus aliqua facta diminutione, vel additione, mutat ſpeciẽ: anima non mutat ſpeciẽ ablatione facta; ergo anima nõ eſt numerus; conſequentia eſt euidens cum maiori. Minor probatur. In animalibus & plantis, in quibus non mutatur ſpecies animæ, quamuis auferatur aliqua pars ipſius, cum abſcinditur ramus vel pars animalis, quod ſæpe accidit.

Videbitur autem vtriq; nihil differre. Tex. LXIX.

4. Ratio. Reducit hæc ſtla ad ſententiam Democr.

QVartam facit rationẽ, prius tamen reducit ſententiã hãc ad illã Democriti, vt vtrãq; impugnet. Democritus dicebat, atomorum, & corpuſculorum numerum, & multitudinem eſſe animam: hæc etiam opinio ponit animam numerum, in hoc tamen differt, quòd ille atomos, hic puncta, & vnitates poſitionem habẽtes ponit, tamẽ vterque quantitatem ponit, animam ipſam multa faciens.

Contra hoc fit argumentum Oẽ quantum ſe mouens, ſiue diſcretum, ſiue cõtinuum, cõſtat ex eo, quod mouet, & ex eo, quod mouetur: ſed ille numerꝰ ſe mouet: ergo habet quod mouet, & quod mouetur. Sed animæ in animali eſt mouere: ergo etiam in numero, id, quod mouet ipſum, anima eſt, non autem ipſe. Neſcitur ratio.

Illam maiorem oſtendit, dicens, quòd ſiue ſint atomi, ſiue corpora magna, ſiue quid aliud, dummodo quantum ſit, ſi ſe mouet, debet habere id, quod mouet, & aliud quod mouetur.

At verò quomodo poſſibile eſt. Tex. LXX.

5. Ratio. Suppoſitio.

QVintam facit rationem, ſuppoſito primum vno, quòd punctum non differt ab alio puncto niſi poſitione, cum vnicum ſit, & indiuiſibile. Vnde quia in alia parte continui eſt hoc, in alia illud, ob id differunt, adeo vt duo ſimul, & adæquatè eſſe nequeant, quin vnum ſit, non autem duo.

Tunc fit argumentum. Cùm anima ſit numerus vnitatum in corpore, erit pũctorum numerus: peto, vel iſta puncta differunt à corporis punctis, vel non. Dici non poteſt, quod differant: quia, cùm ſit ſimul punctum animæ cum puncto corporis, & penetratiuè, non erunt plura, nec differentia. Neſcitur ratio.

Præterea, qua ratione vnum punctum animæ eſt in vno puncto corporis poterunt eſſe omnia; quia non occupant locũ nec indigent loco diuiſibili: & ſic tota anima eſſet in vno puncto: vni enim poſſunt eſſe infinita ſimul, ſi ſemel duo eſſe poſſunt. Iam enim ipſorum locus eſt indiuiſibilis, ſicut & ipſa.

Si verò dicas, non differre puncta animæ à pũctis corporis, ſequitur, quòd omnia corpora haberent animam, quia habent puncta, imo infinita: At friuolũ eſt corpora omnia habere aĩam: ergo aĩa non

non eſt numerus.

Nota. 1. Aduerte literam. Dicit enim, Si puncta corporis ſunt numerus anima, hoc per conuerſionem accipiendum eſt: ideſt ſi numerus animæ eſt numerus punctorũ corporum: quod idem eſt.

Amplius autẽ. Tex. LXXI.

6. Ratio. Verba huius textus priora continuanda ſunt cum præcedentibus, & ſequentibus. Facit ſextam rationem talem; Anima eſt ſeparabilis, vt Xenocrates fatetur; at puncta non ſunt ſeparabilia à magnitudine; ergo anima non eſt numerus. non enim eſſet numerus, & diſcretum, niſi pũcta eſſent extra continuum.

Minor probatur, quia magnitudo non poteſt diuidi in puncta; ergo nõ poſſunt ſeparari puncta. Non enim niſi per diuiſionem poſſunt ſeparari: vel ſi poſſent ſeparari, poſſet etiam eſſe diuiſio in puncta: quod eſt impoſſibile. Hæ ſunt rationes contra iſtam ſententiam.

Caput quintum.

Accidit autem, ſicut diximus. Tex. LXXII.

Hanc Xenocr. ſententiam, aſſerit animam eſſe numerum eſſe alijs irrõnabiliorem, quia in omnium incidat inconueniẽtia.

Quod vel ſuperius dixerat, ſcilicet hanc ſententiam alijs eſſe irrationabiliorem, quia omniũ inconuenientia ipſam ſequuntur, nunc oſtendit.

Sunt autem duæ ſententię, & eorũ, qui corpus aliquod ſubtile animã poſuerunt, & eorum, qui atomos, & per atomorum motũ moueri corpus, ſicut ſtatua, in qua eſt argumentum viuum vt dictum eſt.

Quòd incidat in inconueniens, illud ponẽtiũ aĩam eſſe corpus.

Dicit ergo Ariſt. quòd accidit iſti ſententiæ fateri proprium inconueniens, quod euenit ponẽtibus animam eſſe corpus; accidit etiã alia ex parte fateri, quòd fuit inconueniens in opinione Democriti, ſcilicet, moueri corpus motu alicuius in eo incluſi.

Explicat inconueniens priorum ponẽtium corpus. Hi enim debẽt fateri, ſi anima eſt corpus, quòd duo corpora ſe penetrent, ſcilicet anima, & corpus; nã ſimul eſſe debent. Quòd autem hoc debeat fateri Xenocrates, oſtendit; quia debet dicere, vt expoſitum eſt, quòd puncta animæ ſunt ſimul cum punctis corporis, niſi velit eſſe eadem, & tunc omnia corpora haberent animam. Hoc autem idem eſt abſurdum. Vt enim corpus cum corpore, ita nec punctum cum alio puncto ſimul eſſe poteſt, quin vnum fiant.

Acciditq; animal moueri à numero. Tex. LXXIII.

Oſtendit modò etiã ſequi incõueniens Democri. Sicut. n. dicebat, motu atomorum moueri corpus: ita etiam debet hoc fateri, qui animam numerum ſe mouentem intra corpus ponit. Parum enim differt, quòd hic numerum vnitatum, ille atomos ponat, dummodo modus idem mouendi ſit, in quo conſiſtit inconueniens. Quòd incidat in inconueniens Democr.

Complectẽtibus igitur in vnum. Tex. LXXIIII.

Concludit, quòd his, qui ſimul dicunt, animã ſe mouere, & numerũ eſſe, accidunt inconuenientia dicta, & alia multa: dicitq;, non ſolum illam non eſſe animæ definitionem, ſcilicet numerum ſe mouentem, ſed nec eſſe accidens animæ, cùm talia ineſſe non poſſint animæ. Ita exponunt Themiſtius, & S. Tho. Concludit, nõ ſolum non eſſe definitionẽ animæ, numerũ eſſe mouentẽ, ſed neq; hanc eſſe eius paſſionem.

Oſtendit autem, non eſſe definitionem: quia per ipſam non poteſt reddi ratio operũ, & paſſionum animę. Quę enim proportio eſt inter numerum, & intelligere, ſentire, & amare, & reliqua?

Tribus autem modis traditis. LXXV.

Epilogus dictũ eſſe citra eos qui p motum, & p incorporeum animam indagabãt, nunc eſſe dicẽdũ cõtra eos qui p cognitionẽ indagarunt.

EPilogat vniuerſaliter, quæ dicta ſunt. Triplici.n. via, indagabãt Philoſophi animam, & per motum, dicẽtes ſeipſam mouere; & per incorporeum, dicentes, ipſam corpus eſſe ſubtilium partium; & per cognitionem, dicentes, eam componi ex principiis omniũ, vt omnia cognoſcat. Duæ ſententiæ priores ſunt diſcuſſæ, tertiam nunc diſcutiendam proponit.

Neceſſariũ aũt eſt accidere. Tex. LXXVI. LXX VII.

Contra eos Philoſoph qui per cognitionẽ animam indagabãt, rationes decem

DEcem rationibus impugnat ſentẽtiam hanc, quarum aliquæ ſunt cõtra Empedoclẽ aliæ contra alios; ferè omnes.n. huius ſententiæ fuerunt.

1. Ratio.

Eſt prima ratio, ſumpto ipſorũ fundamento. Dicunt enim animam componi ex omnium principiis, perinde, ac ſi res omnes eſſet, vt omnia cognoſcat: eſt ergo argumentum. Plura multò cognoſcit anima, quã ſint principia; & plura multò ſunt entia, quàm principia: ergo vel non cognoſcit anima talia, vel ex eis cõponitur: quorum vtrumque eſt falſum, & ſecundum eſt impoſſibile.

Probãt antecedẽtis.

Antecedens declaratur, quia compoſita non dicũt ſolum rerum principia, ſed aliud quid, & accidentia multa, ac paſſiones, quæ non ſunt ipſa principia materialia, qualia iſta ponunt, vt homo, os, animal, non ſola elementa quatuor, vel ſolas atomos dicunt, ſed rationem, ac proportionem ſaltem aliquam includunt.

Confirmatio.

Et hoc idem confirmatur ex Empedocle, qui non ſolùm principia ponit in cõpoſitis, ſed proportionem. Citat carmina quorum ſenſus eſt, quod os eſt album, quia conſtat ex pluribus partibus ignis, fit enim ex duabus partibus terræ, & ex vna fluidi, id eſt, aquæ, & altera luminis, id eſt, aeris recepti in infundibulis, ideſt, concauitatibus terræ, & ex quatuor Vulcani, ideſt, ignis. Vide ergo quomodo in compoſito ponit vltra principia, proportionem. Aduertendum, quòd terram vocabant concinnam, quia erat numerus cubus, qui dicitur maximè harmonicus.

Probatio conſequẽtiæ.

Conſequentia eſt certa, quod non cognoſcet anima ipſa compoſita: & hoc falſum eſt: experimur enim talium cognitionem.

Obiectio & eius ſolutio.

Nec poteſt dici, quòd ex his cõſtet anima, ideſt, ex homine, leone, petra, & reliquis, quod tanquam manifeſtum impoſſibile relinquit. His duobus textibus continetur ratio, idcirco non expoſui ſeparatos, & litera eſt ſatis manifeſta.

Amplius aũt cũ multipliciter. Tex. LXXVIII.

2. Ratio. Suppoſitiones duæ.

SEcunda ratio proponitur, duobus ſuppoſitis. Alterum eſt, quòd ens diuiſum eſt in decem genera, quod apud omnes receptum erat. Alterum, quòd omnium horum nõ ſunt eadem principia eſſentialia: quia ſunt genera primò diuerſa, & in nullo vniuoce conueniunt: quod probat Ariſt. 12. Meta. cap. 4. & 5.

Nectitur argumentum.

Eſt igitur argumentum. Anima vel cõſtat ex principijs ſolius ſubſtantię, vel ex propriis etiam aliorum. nulla.n. omnibus communia ſunt. Sed ex ſolius ſubſtantiæ ſi conſtat, tunc non intelliget alia genera, quod ſuperfluum eſt: ſi verò ex aliis, hoc eſſe non poteſt: nam ex propriis principijs quantitatis, non fit niſi quantitas, & ex qualitatis, qualitas. At anima ſubſtãtia eſt, quæ non poteſt ex accidentibus eſſe: non ergo anima ex omnium principiis conſtare poteſt.

Inconueniẽs autem eſt dicere. Tex. LXXIX.

3. Ratio.

TErtium ponit argumẽtũ, qđ eſt ad hominẽ, reducitq; ipſos ad contradictionem. Ipſi enim dicũt duo. Alterũ eſt, ſimile non poſſe pati a ſimili, vt hř 1. De generat. Alterũ eſt, ꝙ ſimile cognoſcimus ſimili, & cognoſcere ac ſentire eſſe quoddã pati, & moueri.

moueri ab obiecto. Iſta duo contradicſit: nam ex hoc ſequitur oppoſitũ prioris, & ècontrà eſt priori oppoſitum poſterioris.

Nota. Aduerte, quòd cognoſcere dicitur pati, quia immutatur potentia à ſpecie obiecti, vt cognoſcat, de quo poſt dicitur latè in lib. 2. huius.

Cum autem multas dubitationes.

4. Ratio. Quartam facit rationem, dicens, quòd cùm multa incõuenientia ſequantur contra Empedoclem: ſequitur etiã hoc, quod dictum eſt, id eſt, dicetur, vt exponit Simpli. Et eſt argumentũ quartũ. Si ſimile ſimili cognoſcitur, ſequitur, quòd oſſa, nerui, pili, & reliquæ animatorum partes, quæ multum habent terræ, ſentirent, imò maximè, cum abundent principio, & ſimili. At oppoſitum fit: iſta enim non cognoſcunt: ergo

Nota. non fit argumentum illo modo. Notandum, quòd dicit neruum nõ ſentire, quod poſt examinabitur.

Amplius aũt vnicuiq; prĩcipiorum. Tex. LXXX.

5. Ratio. Quintam facit rationem. Principio cognitionis plus debet ineſſe ſcientiæ, quã ignorantiæ, aliàs potius erit principium neſciendi: ſed ſi anima ex talibus principijs componatur, id ſequitur: ergo non componitur. Minor patet: quia anima per terram non cognoſcit niſi terram, omnia alia ignorat: ſimiliter per aquã cognoſcit ſolum aquam, reliqua ignorat: ergo principijs ſingulis plus ignorantię ineſt, quàm ſciẽtię: quod videtur abſurdum.

6. Ratio. Addit ſextam rationẽ. Sequitur, quòd Deus eſt aliorum inſipientiſſimum, ſecũdum Empedoclẽ. Patet: quia omnia alia componũtur ex omnibus, id eſt, quatuor elementis, concordia, & diſcordia, & ſic omnia cognoſcunt. At Deus non cõſtat, niſi ex quinq;, non enim ex diſcordia: ergo cognoſcit minus alijs.

Hic notandum, quòd Ariſ. cenſet Deũ fore inſipientiſſimum, niſi cognoſceret diſcordiam, id quod infert, vt abſurdum contra Empedoclem: colligi ergo poteſt ſecundum Ariſtotelem, Deum inferiora iſta cognoſcere, & prouidentiam habere aliter multò eſſet inſipientior. Nota ſecundum Ariſ. Deũ hæc inferiora etiã cognoſcere, aliter eſſet inſipientior alijs.

Omnino autem propter quã cauſam. Tex. LXXXI.

Septimam rationẽ facit. Sequitur, quòd omnia cognoſcerent: quod eſt apertè falſum. Sequela patet: quia omnia, aut ſunt elementum, aut ex vno, duobus, tribus, vel omnibus conſtant, elementis, quocunq; modo aſſimilantur alijs, quæ poterunt cognoſcere. 7. Ratio.

Aduerte, ꝙ non eſt mixtum, quod ex vno elemento conſtet: ſed id dicit, vt diuiſio ſit completa, vel vt comprehendat eos Philoſophos, qui ex vno faciebãt omnia. Nota.

Dubitabit autem aliquis. Tex. LxxxIII.

Octauam facit rationem, ſi ex elementis ſit anima, vt dicit Empedocles; quo fiunt elementa illa vnum, & quo determinatur? vel alio, vel nullo. Nullo, eſſe non poteſt, cùm talia ſint materia: ſi autẽ alio, id erit anima. Quod probatur. anima eſt nobiliſſimum entiũ naturalium. quod continet autem, eſt nobilius contento, & determinato: ergo anima eſt potius id quod continet. 8. Ratio.

Dicit, quòd anima nihil eſt nobilius, multò minus nobilius eſt aliquid Intellectu, qui eſt antiquiſſimus, & dominus ſecundum naturam. Simpli. & Philop. per Intellectum intelligũt animam rationalem, dicuntq; , eſſe dominum ſecundum naturam, id eſt, nobilioris naturæ, quàm ſint naturalia: & antiquiſſima, quia eſt prior natura, quàm materia: actus enim eſt prior potentia, vt dicitur 9 Metaphyſic. Nota circa tex. explicationem. 1. Expõ.

Sed

2. Ratio. Sed mihi videtur, quòd hic per intellectum intelligat Empedocl. mentem, & Deum, quem putauit mundi animam, dicitque, hoc nihil eſſe nobilius, nec antiquius; igitur debet eſſe continens, At iſti nihil ponunt eſſe animam, niſi ipſa principia, & elementa. quod falſum eſt, ſunt enim tantùm materia, indigentque determinati, & tale eſt in anima.

Omnes autẽ, & qui ex eo. Tex. LXXXIII.

9. Ratio. cois etiã cõtra omnes alios Philoſophos.

Nona ratio eſt communis cõtra omnes Philoſophos, tam eos, qui dicũt, animam ex elementis, & principijs compoſitam, vt omnia cognoſcat, quam eos, qui animam ſe mouere dicunt. Omnes hi deſiniunt animam diminutè; non enim omnes comprehendunt animas: quod patet. Quia non omnia animata habent motum, qualem ipſi ponũt, ſcilicet localem; per hunc enim deſiniunt animam, ſunt autem animata immobilia, vt conchæ, & ſpongiæ, & alia, ſimiliter & plantæ.

Similiter etiam, non omnia animata ſentiunt, vt plantę, nec omnia habent Intellectum: ob id, qui animam, & Intellectum idem eſſe ponunt, diminutè loquuntur.

Si autẽ aliquis & hoc conceſſerit. Tex. LXXXIIII.

Obiectio pro Philoſophis illis.

Excludit reſponſionem. Poſſent dicere, ꝙ anima eſt vna ſpecie, & non plures; ſenſitiuum autem, & Intellectiuũ, ac motiuum ſunt partes, ac potentiæ animæ: ideoque loquuntur de omni anima, cùm Intellectiuum, & reliqua non ſit animæ.

Reſponſ. Reſpondet, adhuc non loqui de omni, nec de tota. Non quidem de omni, quia non de vna, & ſingulis loquuntur, quia non de illa, quæ eſt in his, quæ non mouentur, nec ſentiunt. Non de tota, quia nõ de omnibus ipſius partibus, & potentijs dicunt.

Reprehẽdit Orph. Hunc defectum dicit etiam eſſe in ratione, & opinione Orphei. Hic enim totum aerem, & mũdum credit animatum eſſe, & ex toto iſto ingredi animã in particularia animata motu venti agitata, & per reſpirationem. Adhuc autem iſte diminutus eſt, quia non loquitur de plantis, nec de multis animalibus, quę non reſpirant; ob id his non contingit anima illo modo. opin. eadẽ ratione.

Hoc autem latuit ſic opinantes. Tex. LXXXV.

10. Rõ. Verba iſta continuantur ſuperioribus. Senſus eſt, quòd omnes Philoſophi in hoc communiter defecerunt, quòd nõ de omni anima locuti ſunt. ſtatim addit rationem decimam. Fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora: ſed quam uis illo modo cognitio fieret, poterat eſſe, quin anima ex oĩbus elementis conſtaret, ergo non debuit ex omnibus componi. Minor patet; quia per rectum cognoſcitur rectum, & obliquum, & per poſitiuum, priuatiuum, & poſitiuum, non tamen econtrà: at inter contraria elemẽta vnum reducitur ad obliquum; ergo poterat cognoſci per alterum. ſemper enim vnum contrariorum eſt imperfectius altero, locum tenens priuatiui: non ergo ex omnibus conſtat.

Et in toto miſtã quidã eſſe dicunt. Tex. LXXXVI. & LXXXVII.

Regreditur ad impugnandã opin. Orphei. quæ etiam fuit Dem &c. Deum, ſ. eſſe aĩam omniũ rerum, ac totius mundi.

Regreditur ad impugnandam ſententiam Orphei, quæ fuit Zenonis, & Varonis Romani, & videtur fuiſſe Democriti. Hi dicebant, Deum eſſe formam, & animam omnium rerũ, & totius mundi, quę in varijs varia erat, in elementis ſimplex forma, in animatis anima, in miſtis compoſitio: denique per omnia ſe diffundebat, & miſcebat. Quod ſignificare videtur Virgilius, dum dixit.

Principio cœlum, ac terras, cãpoſq; liquẽtes.
Lucẽtemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totãque infuſa per artus
Mẽs agitat molẽ, & magno ſe corpe miſcet.

Contra

1. Ratio. Contra hanc ſententiã proponit duas dubitationes, quæ duo argumenta ſunt. Prior eſt: quare aer, & ignis, cum habeãt animam, non ſunt animalia. eſt autem argumentum ſic. Si aer, & ignis animã haberent talem, vtique animalia eſſent; at irrationabile eſt dicere, ipſa eſſe animalia ergo non habent animam.

2. Ratio. Altera eſt: quare illorum anima eſt nobilior quàm animalium, cum horum anima ſit mortalior, non autem illorum? Vnde eſt argumentum, ꝙ ſi eſſet animata, haberent nobiliorem animam, quia elementa ſemper ſunt: & abſurdum eſt ignẽ vel aerem dicere meliorem animalibus.

Opinari autem videntur.

Tex. LXXXVIII.

Ratio & Orphæi opinio. Rationem ponit eorũ, qui totum aerem, & mundum animatum ponũt. Pars eſt eiuſdẽ rationis cum toto: ſed pars eſt animata; ergo & totum. Minor probatur de parte aeris ſumptã per reſpirationẽ: hæc enim videtur animata, quia facit animal animatum: non enim conſiſteret abſque reſpiratione: ergo animata eſt, & conſequenter totum ipſum. Hæc eſt horum ratio vnica.

Quare neceſſarium ipſis dicere, & animam.

Confutatio eius ratio. Ariſtoteles ſubtiliter conſequentiam illorum eneruat ſic. Si ob id aer eſt aĩatus, ſcilicet illa particula ꝑ reſpirationẽ diſcerpta, q̃a facit aĩato, ſequitur, ꝙ eſt eiuſdem ſpecies aĩa aeris cum omnibus animalibus, & inter ſe: eſt enim aer eiuſdem ſpecici: at id manifeſte eſt abſurdum. Quòd partes aeris, licet ſint eiuſdem rõnis, tamen ſint diuerſarum animarum ſpecie, iam nõ licet colligere. Ergo totus aer eſt animatus; ſed vna pars ſit, altera non: quia non eſt eiuſdem ſpeciei pars cum parte, nec cum toto.

Vnde concludit, quòd oportet concedere, aut ꝙ eſt eiuſdem ſpeciei anima in omnibus, aut quòd non in toto aere, & mundo eſt anima. ſed hoc ineſt; hoc nõ; ideſt, vna pars habet animam, non autẽ altera. Conſequentia ergo, & ratio illorũ nihil probat.

Concluſio totius diſputationis. Concludit tandem duo, quæ hactenus ſunt diſcuſſa, animam non componi ex elementis, vt cognoſcant, nec per ſe moueri.

Quoniam autem cognoſcere animæ eſt.

Tex. LXXXIX.

Dubia de numero, & indiuiſibilitate animæ. Sententiis Philoſophorum circa animæ ſubſtantiam impugnatis, nunc breuiter circa numerum, & aĩæ diuiſibilitatem dubitat. Duas aũt proponit qõnes. Altera: cùm multæ ſint operationes, quæ ab anima proueniunt, ſcilicet cognoſcere, ſentire, opinari, concupiſcere, deliberare, moueri, qeſcere, augeri, decreſcere, quorũ aliqua ſunt opera Intellectus, alia ſenſus, alia appetitus, alia vegetationis: dubiũ eſt, an omnia iſta, quæ in vno ſubiecto, puta, hominis, reperiuntur, procedant ab vnica anima, & tota; an à diuerſis partibus, id eſt, diuerſis ſpecie animabus in uno exiſtentibus, ita, vt quædã ab vnã, qnædam ab alia procedant. Notãdum quòd vocat partes, ſpecies.

1. Qõ de numero, & partitione animæ.

Altera quæſtio; cùm ea quæ animam habent, viuant, an vita conſiſtat in oĩbus his operationibus ſimul, an in vna illarũ ſaltem, an in multis ſimul, an in nullis, ſed in aliquo alio.

2. Qõ, in qua operatione vita conſiſtat.

Ac ſi dicat, vt aliquid viuat, ſatis non eſt, vt vna harum operationum exerceat vel omnes ſimul, aut plures ſunt opus, aut potius harum nulla, ſed aliud quid opus ſit. Hæ ſunt quæſtiones.

Dicunt itaque quidam.

Tex. XC. XCI.

Plat. opi. tres eſſe animas in homine, intellectiuam in cerebro, ſenſitiuam in corde, vegetatiuã in hepate. Opinionem narrat Platonis, q animã partibilem ponebat, & in vno tres animas ſpecie multiplicabat, Intellectiuam in cerebro ad intelligendum, ſenſitiuam in corde, vegetatiuam in hepate; quod idem dixit Pythagõras.

1. Ratio contra Plat. Contra hanc ſententiam argumentatur tripliciter. Et primo. Illæ tres animæ, cum vnum faciũt compoſitum, quo continentur, & copulantur inter ſe? non quidem ſe ipſis, cum ſint ſubſtantiæ ſpecie diuerſæ inter ſe: non corpore, quia potius corpus cõtinetur ab anima: cuius ſignum eſt, quòd egrediente anima ipſum diſſoluitur in elementa. ergo alio continẽtur. hoc igitur erit anima, nam animę eſt continere.

Confirmatio. Iterum petã, an hoc continens ſit vnũ, vel plura: ſi plura, ſimile faciam argumẽtum, donec ad vnum ſimplex, & ſpecie deueniatur, cũ non ſit proceſſus in infinitum, id quod erit anima. Cùm igitur tandem ad vnum ſit deueniẽdum, non oportet tot admittere proceſſus, ſed ſtatim in vno vna eſt ponenda ſpecie anima.

Nota. Hoc eſt argumentum Ariſtotelis, quã uis primam partem prætermiſerit, ſcilicet, quòd non ſe ipſis contineantur, reliquit id tanquam notum, cùm ſint actus ſpecie differentes.

Dubitabit autẽ aliquis, & de ipſius. Tex. XCII.

2. Ratio. SEcundam facit rationẽ; ſi anima tota plures partes habet ſpecie differẽtes, ſequitur, quòd tota erit in toto corpore, & pars in parte corporis: oportebit ergo dare partem, in qua ſit pars, quæ dicitur Intellectus: at huius nulla dabitur, licet velimus fingere, quia Intellectus non alligatur organo vlli.

Nota. Et nota rationem hanc. Nam intellectiua anima ob id eſt in corpore forma, quo ad ſubſtantiam eſt idem realiter cũ ſenſitiua: quòd ſi ab ea omnino eſſet ſeparata, ita, vt eſſet purus Intellectus, ſeu purè intellectiua tantum, non eſſet forma. Cũ ergo iſti ipſam ſeparent, non poſſunt eam alligare corpori, nec toti, nec parti.

Videntur aũt, & plantæ viuere. Tex. XCIII.

3. Ratio. TErtiam facit rationem. Partes animalium inſectorum, & plãtarum diuiſæ, ſunt eiuſdẽ ſpeciei: ergo & in toto erant eiuſdem ſpeciei, licet non numero, quia erãt diuerſæ partes. Conſequentia eſt certa. Antecedens probatur: quia in vtraq; parte abſciſſa reperitur motus, & ſenſus, nõ autem in vna tantum vnum, in altera, alterum, ſed in vtraque vtrunque. ſunt igitur eiuſdem ſpeciei.

Si autem non permanent. Tex. XCIIII.

Obiectio. EXcludit dubitationẽ. Poſſet q̃s dicere: Si anima manet in abſciſſa parte, & eiuſdem ſpeciei cum tota; quid eſt cur non duret multùm?

Solutio. Reſpondet, id eſſe, quia deſunt inſtrumenta, quia operari poſſit, & eſt imperfecta diſpoſitio. Vnde fit, vt qui paucioribus indigent inſtrumẽtis, diutius durẽt; tamen in vtraq; animæ parte inſunt omnes partes, idẽſt potentiæ animæ, ſcilicet motiua, & ſenſitiua.

Suntque eiuſdem ſpeciei ad inuicem illæ animæ partes, & cũ ipſa tota. Ad inuicem quidem, quia non ſunt ſeparabiles, ideſt non ſeparantur ſecundum potẽtias, ſed, vt diximus, in vtraque parte per ſe ineſt, & motiua, & ſenſitiua potentia. Sunt etiam eiuſdem ſpeciei cum tota, quia tota anima eſt indiuiſibilis ſpecie, velut exponunt Græci iuxta aliam literam, eſt indiuiſibilis in partem eiuſdem rationis, ſicut albedo: ita enim diuiditur anima per accidens, quamuis non omnis, vt alibi dicemus.

No. vnam tantum aiam eſſe in vno, et ſecundũ Ariſto & in ea plures eſſe potẽtias. Ex his colligitur Ariſt. ſentẽtia, animę ſubſtantiam eſſe vnam in vno, tamẽ potentias eſſe multas: ſicut pomi ſubſtantia vna eſt, accidentia tamen ipſius multa ſunt. ſententia ergo Ariſto. eſt, eſſe animã in vno vnam; quod inferius diſputabitur.

Nota cõ- Et nota quoque contra Auerroem, quod principium, quo intelligimus, eſt idem ſub-

tra Auer. eandem eſſe ſubſtantiam, quæ eſt, qua intelligimus principiũ & qua ſẽtimus. Sed æ qõnis ſolutio, in qua operatione vita cõſiſtat.

ſubſtantia cum eo, quo ſentimus: docetq́; omnes operationes haſce ab vnica prouenire anima.

Videtur autem & quod in plantis. Tex. XCV.

SOluit poſteriorem quęſtionẽ, docens, ꝙ plantę habent animam, quæ eſt tantùm principium vegetãdi, & in hac cõicãt oĩa animalia, & omnibus eſt cõis huius operatio. Quæ enim ſenſum habẽt, etiam vegetantur, & ſimiliter quæ habẽt Intellectum; ſed non econtra. Ex quo ſequitur, quòd in illius operationibus cõſiſtit maximè vita; quia omnia, quæ vitã habent, illas habent.

Nota. viuere dupliciter dicitur actu 1 & 2.

Aduerte, quod dupliciter dicitur viuere. Vno modo ſumitur pro ipſo eſſe ſubſtantiali viuentis; vt viuere non ſit aliud, quàm eſſe animatum, & vita ſit tale eſſe in abſtracto: & ſic dicitur vita actus primus, & vita ſubſtantia eſt.

Aliter dicitur viuere, pro ipſa operatione, quæ à tali eſſe procedit, & dicitur vita actus ſecundus, & viuere eſt operari ſecundùm vitam, & operario vita eſt; & de hoc viuere loquitur Ariſtoteles, ſuntq́ue operationes dictæ vita, ſed vniuerſaliſſimè ipſæ operationes vegetandi, quæ inſunt omnibus habentibus animam.

Finis Primi libri.

IN SECVNDVM ARIST. LIBRVM DE ANIMA.

Caput primum.

12

Cùm autem quę à prioribus. Tex. I.

De qbus agat Ariſto in hoc 2. & 3. li.

POSTQVAM Antiquorum ſentẽtias circa animæ ſubſtantiã diſcuſſit, nunc quid ipſa ſit, explicare ſecundùm propriã ſententiam aggreditur, triaque facit in hoc libro. Primò, quid ſit anima in communi oſtendit, quotuplexq́ue ſit. Secundò, de vegetatiua. Tertiò, de ſenſitiua, ipſarumq́ue potentijs diſſerit. In libro verò tertio de Intellectu.

Intentio Ariſto qd ſit anima inquirere.

Proponit igitur ſuam intentionem in præſenti textu, dicens, ſe velle definire in communi, quid anima ſit, poſt quàm ab Antiquis non accepimus definitionem vllam animæ bonam.

Nota 1.

Attende, quòd dicit, iterum ſe tanquã à principio incepturum: quia Antiqui nõ dederunt nobis cognitionem fere vllam animæ; dicit tamen, Tanquam à principio: quia ſaltem ab illis accepimus animam eſſe, & per motum, ac cognitionẽ eſſe inueſtigandam.

Nota 2.

Attende vlterius, quòd definitio communis dicitur dupliciter. Vno modo, quæ per accidentia communia, & per extrinſeca datur: & talis dialectica, & vana ſuperius dicta eſt. Altero modo dicitur communis, quia eſt alicuius definiti communis, quamuis ſit eſſentialis: & talis eſt iſta, quam Ariſt. [illegible] intendit, quæ bona eſt, & neceſſaria.

Dicimus itaq; vnú quoddam. Tex. II.

Suppoſitiones diuiſionum quorundam. ANimæ definitionem inueſtigaturus, diuiſiones quaſdã communes præmittit, ex quibus quid ipſa ſit dicit.

1. Eſt autem prima diuiſio, entium multa eſſe genera, puta, decem, quorum vnum eſt ſubſtantia.

2. Secunda eſt ſubdiuiſio ſubſtantiæ: eſt enim triplex, materia, forma, compoſitũ ex vtraq;. De materia dicit duo. Alterum, quòd ſecundùm ſe nõ eſt hoc aliquid. Alterum, quòd eſt quædam potentia. & nos ſimul coniungamus, dicentes, eſſe potentia hoc aliquid.

Nota 1. Vocatur hoc aliquid ſubſtantia perfecta, & determinata in aliqua ſpecie, qualis eſt cõpoſita, vt ignis, leo, homo, plãta.

Materia igitur eſt talis ſubſtantia, quæ non eſt quidem aliqua ex his perfectis ſubſtantiis, tamen eſt in potentia quæcunque.

De forma dicit etiam alia duo. Alterũ quòd eſt id, quo eſt iam hoc aliquid. Alterũ, quòd eſt actus. ex poſteriori hoc emanat prius.

Nota 2. Vbi nota, ꝙ actus Græcè eſt ἐντελέχεια explicat Themiſtius optimã perfectionẽ. Id enim, quod inconſummatum conſummat, imperfectum perficit, incompletũ complet, id actus hic dicitur. talis eſt forma reſpectu materię, ipſam perficiẽs; ob id dicitur, quod per formam iam eſt hoc aliquid, id eſt, perficitur, & completur.

Dubiũ in Ariſt. Hic dubitabis. Nam 7. Metaph. tex. 7. ca. 3. ſubſtantia quadrupliciter diuiditur, ſcilicet, materia, forma, compoſitum, & vniuerſale. Idem tex 44.

Solutio. Reſpondeo, quòd illa diuiſio eſt famoſa, & ſecundùm Platonem. Nõ enim probat Ariſt. Vniuerſale eſſe ſubſtãtiam: imò ibidem multis impugnat rationibus, contra Platonem, qui credidit vniuerſalia eſſe Ideas ſeparatas. Hæc reſponſio patet ex Ariſt. 8. Metaph. tex. 2. vbi ipſemet dicit per vniuerſalia intelligere Ideas. In præſenti autem ſumit tantùm veras ſubſtantias.

Nota, de principio indiuiduationis. Aduerte vlterius, quòd ex hoc aliqui ſumunt, formam eſſe principium indiuiduationis: quia ipſa dicitur facere hoc aliquid, id eſt indiuiduum. At quicquid de hac re ſit, tamen locus nihil probat: nam per hoc aliquid, compoſitam ſubſtãtiam intelligit vniuerſaliter, ſiue in ſingulari ſumatur, ſiue in ſpecie.

Et hoc dupliciter, hoc quidem ſicut ſcientia.

3. Diuiſio. TErtiam ponit diuiſionem, quæ ſubdiuiſio eſt actus ipſius. Actus duplex eſt. Alter eſt, eſſe ipſum, Alter eſt operatio. Ille dicitur primus, & eſt ipſa forma, vt ſcientia, Alter eſt ſecundus, & eſt operatio fluens à forma.

1. Expoſitio Auer. Auerr. intelligit hãc diuiſionem eſſe eiuſdẽ rei ad diuerſa cõparatæ: vt forma ſm ſe dicatur actus primus; forma ſm operationem, & vt operans eſt, dicatur actus ſecundus: & pro hac ſententia videtur facere, quòd Ariſt. poſtquam dixit, animã eſſe formã, oſtendit, ꝙ ſit actus primus, non ſecundus; ꝙ ſi forma eſſet tantùm actus primus, non erat opus id oſtẽdere.

2. Expoſitio Them. Simpl. Philo. At Græci, Themiſtius, Simplic. & Philop. hanc diuiſionem intelligunt tãquam duarum rerum: vt forma ſit actus primus, operatio autẽ ab ipſa procedẽs, ſit actus ſecũdus. Et hoc ita eſt: nec ratio illa quicquam valet. Nam cùm Ariſt. dixiſſet, animam eſſe formam, non dubitauit, an ſit actus primus, vel ſecundus, ſed velut inferens dixit, eſſe actum primum. Hoc etiã recipit S. Tho. & alii etiam Latini.

Subſtãtiæ aũt maximè eſſe videntur. Tex. III.

2. Expõ. SAnctus Thomas, Aegidius, & alij exiſtimant, hic fieri quartam diuiſionẽ, ſcilicet ſubſtantiarum, alia eſt corporea, alia incorporea. Dicunt tamen, quòd non eſt expreſſa, ſed virtualis. Nã dicit, corpora maximè videri ſubſtantias; in hoc manifeſtat, alias eſſe ſubſtantias, quæ ſunt incorporeæ, quæ non ita ſunt cognitæ ſubſtantiæ.

2. Expõ. At Themiſtius, Simplicius Philoponus,

nit, quos ſecutus eſt Auer. nullam hic cēſent diuiſionem fieri; ſed q̄d volēs Ariſt. diuidere compoſitam ſubſtantiam, quæ corpus dicitur, dicit, eſſe magis ſubſtantias, quam materiam, & formā, ideſt notiores ſubſtantiæ ſunt compoſitæ, quàm materia, & forma. Corpora enim etiam vulgus ſubſtantias vocat.

Et mihi placet iſta expoſitio, quia iſta diuiſio ſubſtantiæ in ſpiritualem, & corpoream, non videtur ad rem, quia debuit præcedere diuiſionem, in materiam, formam, & compoſitum, cùm illa ſit ſubdiuiſio illius.

Ver' Ariſto, ſenſus.

Dicamus igitur, nullam hic fieri diuiſionem talem, ſed comparationem inter diuiſas ſubſtantias, ſcilicet materiā, formam, compoſitum, quarum compoſita, notiſſima eſt ſubſtātia; imò eſt maximè, cum maximè per ſe ſubſiſtet. At quia corpora quædā ſunt naturalia, quædam mathematica, vel artificialia: dicit naturalia eſſe maximè ſubſtantias, quia ſunt principia aliorum. Artificiata enim in naturalibus ſubſiſtantur, & mathematica in naturalibus inſunt, ab ipſiſq; abſtrahuntur, conſideratione ſola.

Naturaliū aūt alia quidē.

4 Diuiſio.

QVartā hic diuiſionem ponit, quæ corporis naturalis ſubdiuiſio eſt. Quædā corpora naturalia habent vitam, quædā non habent vitam; & hæc eſt eadem cū illa, quædam ſunt animata, quædam inanimata: animata quidem, quæ vitam habent; inanimata, quæ vita carent.

Quid ſit uita.

Quid autem vita ſit, explicat, dicēs: Vita eſt alitio, augumentatio, diminutio, q̄ per ipſum corpus fit: ac ſi dicat, ſunt hi motus, vt procedunt à principio intimo ipſius corporis naturalis, Vnde augmētatio, quæ ab extrinſeco fit, id eſt, per additionem, quomodo augetur aqua non eſt vita, nec aqua dicitur habere vitam: ſimiliter nutritio ab externo, quomodo fouetur ignis, nō eſt vita. nec ignis dicitur viuere: at vita tunc ſunt, cùm ab actiuo interno principio veniunt.

Obiectio, & ſolu.

Dices, Quare has operationes vocat vitam, non alias, ſcilicet ſenſationem, & motus ſecundùm locum?

Reſpondeo: quia illæ ſunt communiſſimæ operationes omnibus viuentibus competentes: hic autem, quod cōmune eſt, conſiderat.

Dubium ex Philo.

Dubitat Philoponus de fœtu in vtero matris, quod viuere videtur, tamen non per ſe nutritur, nec augetur, ſed à matre per vmbilicum trahit alimentum.

Reſp eiuſdem.

Ad hoc dicit duo. Alterum eſt, ꝙ per ſe nutritur, & augetur: non enim à principio interno matris, ſed à ſuo nutritur: mater autem ſolum præparat illi cibum, & miniſtrat, ſicut nutrix, quę præmanſum cibum prębet puero. Hoc dictum verum eſt.

Reprehēditur ex parte Philopo.

Alterum, quod dicit, eſt, non eſſe fœtum animal: quia motum non habet localem, nec ſenſum: hoc falſum eſt, & eſt argumentum. Puer in vtero, & extra vterū eandem habet ſpecie, & numero formā ſubſtantialem: ergo ſicut ſimpliciter eſt animal extra vterum, ita intra: & ſatis eſt habere potentias, quamuis non exerceat illas actu.

Quid ſit corpus uiuens, & q' anima ſit ſubſtantia.

Cùm Ariſt. declaraſſet, quid ſit vita, vt inde notum eſſet, quid eſſet corpus vitā habens, ſcilicet quod per ſe tales operationes hēt, & in ſe principium ipſarū cōtinet, tale corpus ſubſtantiam eſſe dicit, & non quamcunque, ſed compoſitam: in quo vult oſtendere, animā eſſe ſubſtātiā. Si enim corpus vitam habens, eſt ſubſtātia, & non habet vitam, nec illos motus niſi per animam, profectò & anima eſt ſubſtantia.

Reprehēſio Auer.

Ex quo dico, ꝙ nō ſuppoſuit in prima diuiſione, animam eſſe ſubſtantiam, vt dicit Auer. ſed id modò oſtendit ex eo, ꝙ corpus vitam habens, ſubſtantia eſt.

Quoniā autem eſt corpus huiuſmodi. Tex. IIII.

Quòd anima n. ſit corp'. ſed forma corporis.

OStenſo aīam eſſe ſubſtantiā, nunc qualis ſubſtantia ſit, declarat, & ꝓbat. facit hoc argumentum. Corpus non eſt in alio: at anima eſt in alio: ergo aīa non eſt corpus: ſi igitur non eſt corpus, erit forma corporis naturalis habētis vitam in potētia. Q̄d corpus ſit [illegible] in alio, oſtendit: quia corpus eſt tale. ſ. habens vitam: at anima nō eſt habens vitam: cor-

pus ergo ſubijcitur, & habet rationẽ materiæ: anima vero, quod habet, eſt, & habet rationem formæ.

Aduerte, quòd illud, Enim, eſt declaratiuum; nec intelligas, ꝙ anima eſt in ſubiecto ſicut accidens, ſed ſicut forma in materia. Longe enim aliter eſt in alio, q̃ accidens in ſubiecto, vt diximus olim in 1. Phyſic.

1. Dubiũ. Dubium hic eſt, quid per corpus intelligat Ariſt. Scito.n. corpus dupliciter ſumi. Vno modo pro compoſita ipſa naturali ſubſtantia: vt ignis dicitur corpus, & homo, & leo, & planta. Altero modo pro altera parte compoſiti, & præcipuè animati; vt cum dicimus, animal cõſtare ex anima, & corpore. Hic enim corpus, non compoſitam dicit ſubſtantiam, ſed materiam cum proximis diſpoſitionibus ad materiam ipſam. Dubium igitur eſt q̃o hic ſumatur, cum dicitur anima non eſſe corpus, ſed actus corporis.

1. Snĩa. S. Thom. S. Tho. Aegidius, & aliqui Latini, dicunt ſumi pro altera parte compoſiti, vt anima dicatur actus talis materiæ, ſic diſpoſitæ; & quòd non eſt corpus, id eſt, nõ eſt materia, ſed forma.

2. Sententia Themiſt. Themiſt. & Simplicius, & Philopon⁹ videntur declinare in oppoſitũ, quos etiã ſequitur Auerroes. Dicunt, quòd corpus pro toto compoſito naturali ſumitur; vt ſit ſenſus, Anima eſt forma ipſius corporis naturalis, ſicut anima rationalis dicitur forma hominis; & mihi magis hoc placet. Nã ſumit corpus naturale, eo mõ quo textu antecedenti ſumpſerat, ideſt, pro compoſita ſubſtantia: ſimiliter, corpus vitam habens ſumpſerat pro cõpoſita ſubſtantia, & huius formam dicit eſſe animam, & hoc inferius magis apparebit. Probatio ergo Ariſt. eſt, quòd nõ ſit anima compoſita ſubſtantia viuens, ſed ipſius forma.

Obiectio. Dices, Vnde valet, quòd ſi non eſt cõpoſita ſubſtantia, quòd ſit forma?

Solutio. Reſpondeo, quòd hoc argumentum etiam eſt contra alios oppoſitæ ſententię. Vnde enim valet, ſi non eſt materia, ꝙ ſit forma: dico tamẽ cum Auerroe, quòd ſupponit, animam non eſſe materiã; quia id eſt notum, cum materia ſit communis omni corpori, nec per eam differt animatum à non animato.

Dico etiam, quòd, qua probatione ꝓbatur non eſſe corpus, & compoſitum, quia compoſitum non eſt in alio: etiam probatur non eſſe materia anima.

Dubiũ 2. Nota 1. Dubitatur, quid intelligat per, Potentia vitam habentis. Aduerte, quòd dupliciter dicitur vita, vno modo pro forma ſubſtantiali, qua compoſitum dr̃ viuẽs, ſeu potius pro actu formali, & eſſentiali, quem dat corpori, hoc eſt tale eſſe, & talis dicitur vita, actus primus. Altero mõ, vita eſt operatio ab anima, & tali eſſe veniens, ſcilicet nutritio, & augmẽtatio, motus, & alia: & talis dicitur vita, actus ſecundus.

Nota 2. Aduerte vlterius, quòd dupliciter aliquid poteſt habere vitam potentia. Vno modo potentia eſſentiali, vt eſt tunc, cũ caret anima, vt ſemẽ dicitur habere vitã in potentia eſſentiali, non enim actu animam habet ſaltem ſenſitiuam. Altero modo habet vitam in potentia accidẽtali, cum habet quidem animam, ſed eſt in potentia ad operationes ipſius, vt augeatur, vel moueatur, ſicut quod eſt calidum dicitur in potentia accidentali, vt calefaciat.

Duplex expoſitio. Iuxta hoc eſt duplex modus exponendi, qui.n. corpus pro materia ſumunt, dicunt, ꝙ potentia ſumitur pro eſſentiali, & vita pro actu primo; vt ſit ſenſus. Corpus, & materia eſt in potentia ad vitam, & animam recipiendam. At qui tenent, ſumi corpus pro compoſito, potentiam pro accidentali, & vitam pro actu ſecundo ſumunt; & tunc eſt facilis ſenſus: Aĩa eſt forma illius corporis naturalis, quod eſt in ſe potentiam habens, vt nutriatur, vel augeatur, vel moueatur.

Ratio ſecunda expoſitionis. Et hoc profectò cõfirmat hanc expoſitionem: Nam eo modo ſumitur vita in definitione, quo declarata fuit in præcedẽti textu: at illic pro operationibus ſumpta eſt. Prætetea, quia ridiculum eſſet dicere, anima eſt forma corporis quod potentia habet animam. definitio enim eſſet obſcurior: melius definitur per compoſitum cum operationibus, quę notiores ſunt: eſt enim ſenſus, Anima eſt forma corporis illius naturalis, quod per ſe nutritur, & operatur.

Subſtan-

Subſtantia autem actus. Tex. V.

Quòd aĩa ſit prim⁹ actus corporis.

ANimam eſſe formã docuit, nunc actum, & primum eſſe oſtendit. & facit hoc argumentum: Subſtantia, ideſt, forma omnis, actus eſt: (Supplenda eſt minor.) at anima forma eſt, igitur actus eſt: ergo anima actus corporis talis, ideſt potẽtia vitam habentis. Et vocat hic ſubſtantiam formam, vt dicit Simplicius.

Statim deducit eſſe actum primum, facta diſtinctione. Eſt enim actus primus, vt ſcientia, & forma rei: eſt autem actus ſecundus, vt ſpeculatio, & operatio à forma vel habitu procedens. Anima actus quidem eſt, ſed primus, vt ſcientia; & hoc patet ex eo, quia aĩa forma ſubſtaniæ eſt.

Oſtẽdit etiam aliter, quòd ſit actus primus: quia ſicut ſpeculatio à ſcientia procedit, & hæc eſt illius principium, ita ab anima ſomnus, & vigilia procedunt, & vigilia ſimilatur ſpeculationi, vt ſomnus habitui, & ſcientiæ.

Nota, eadem accidentales formæ ſunt act⁹ primi. & ſecundi reſpectu diuerſorum.

Aduerte hic primò, quòd dupliciter accidẽtales formæ poſſunt comparari. Vno modo ad ipſam ſubſtantialem formam compoſiti, in quo ſunt. Altero modo ad ſuas operationes ab ipſis procedentes. Si modo priori conſiderentur, omnes actus ſecundi dicuntur: ſi verò modo poſteriori, ſunt actus primi. v.g. calor reſpectu formæ ſubſtantialis, eſt ignis actus ſecũdus; at reſpectu calefactionis, actus eſt prim⁹. Similiter ſcientia homini reſpectu animæ, actus eſt ſecundus: at reſpectu ſpeculationis ab ipſa procedentis, actus eſt primus. Idem etiam fit in reliquis.

Senſus Ariſtote.

Ariſto. ergo vtitur comparatione, non vniuoca, ſed proportionali, ſcilicet, Ita ſe habet anima reſpectu operationum vitę, ſicut ſcientia reſpectu ſpeculationis; ſed hæc eſt actus primus: ergo & anima. Sed ſimpliciter non eſt æqua ratio: nam anima ſimpliciter eſt actus primus viuenti, non autem ſcientia.

Dubij cuiuſdã ſolutio.

Ex quo intelliges cuiuſdam dubij ſolutionem, quare Ariſt. aſſimilans animam ſcientiæ, poſtea dixit, quòd eſt ante ſomnum & vigiliam, & ſomnus eſt ſicut ſciẽtia. Dixit enim hoc, vt indicaret, non ſic eſſe prorſus ſicut ſcientiam: eſt enim anima actus primus ſimpliciter in re, & ante ſpeculationem, & ante ſcientiam, cùm ſit ante ſomnum, qui ſimilatur ſcientiæ. & nota expoſitionem.

Nota 1.

Aduerte iterum, quòd ſpeculatio, quæ eſt ſcientiæ operatio duplex eſt. Altera præcedens habitum ſcientiæ, per quam fit habitus: nam ex frequentibus actibus, & ſpeculationibus fit habitus. Altera eſt, quæ eſt poſt habitum ſcientiæ: poſtquam enim habet quis habitum ſcientiæ, ſpeculatur. Et quamuis ſpeculationes antecedentes, & ſequentes ſciẽtiæ habitũ, ſint eiuſdem ſpeciei; tamen, quæ ſequuntur, ſunt perfectiores, faciliores, & promptiores. Hæc eadem diſtinctio fit in omnibus actibus cuiuſque habitus naturalis.

Senſus Ariſt.

Ariſt. ergo loquitur hic de ſpeculatione perfecta, quæ à ſcientiæ habitu procedit; & talis actus ſecundus dicitur: adhuc autẽ talis ſpeculatio in eodem debet ſumi: nam in diuerſis, ſpeculatio prior eſt habitu, vt ſpeculatio magiſtri prior eſt habitu diſcipuli: at in eodẽ prior eſt habitus.

Quõ anima ſit actibus primus.

Et per hoc intelligimus, quòd anima eſt actus primus non abſolutè, ſed in eodem compoſito reſpectu operationum illius: quod eſt dicere, eſſe primum in genere cauſæ formalis: eſt enim primus actus illius rei.

Ex quibus collegit Ariſt. quòd cum anima ſit actus, & ſit primus, poterit ſic definiri. Eſt actus primus corporis naturalis potentia vitam habentis.

Prior autẽ generatione in eodem. Tex. VI.

Quõ anima ſit ſimilis habitui.

VErba textus priora, iam ſuperius declarata ſunt; vnum tamen ſupereſt declarandum, quomodo anima ſit ſimilis habitui.

1. Expoſitio reiicitur.

Exponunt enim communiter, quòd ſicut habitus poteſt ceſſare ab operationibus, ita anima à ſuis. Hoc autem videtur dubium. nam à nutritione nõ vacat, quia dum viuit, nutritur viuens.

2.

Aliqui dicunt, quòd ſat eſt, quòd ab aliquibus vacet, ſcilicet, augmentatione, motu, ſenſu.

3. Alij dicunt, quòd non continuò nutritio fit, ſed per aliquod tempus frequẽter vacat,& præſertim propè mortem, & in infirmitatibus,& alias etiam: ſed verum eſt, quòd non conſiſtet multum temporis abſque nutritione:& ob id dicitur,dũ viuit,nutriri.

4. At quamuis iſta expoſitio ſit bona,mihi videtur poſſe dici, quòd Ariſto. comparat animam ſcientiæ habitui in hoc, quòd eſt principium operationis: & in hoc, quod ratio habitus non conſiſtit in operando, ſiue operetur,ſiue non.Ita anima eſt principium operationum vitæ: & eſſe animæ non conſiſtit in operãdo, ſed in eo,quòd ſit principiũ operationũ. Vnde habere vitam potentia, non eſt non operari,ſed habere principium, quo ſic operetur,ſiue operetur,ſiue non. Eſt igitur anima actus corporis phyſici potẽtis, & habentis facultatem operandi opera vitæ.Et eſt notanda expoſitio.

Quod corpus vitã habẽs ſit organicũ.

In ſequentibus verbis textus probat, quòd corpus hoc vitã habens, ſit organicum,& inſtrumẽtale,habens varias partes,quibus operetur. Cùm enim animata in ſe,& à ſe operentur, debent habere principium,vt à ſe operentur,& organa, vt in ſe varie operentur.

Hoc oſtendit ex ipſo ſenſu à minori. Nam plantæ, quæ inter viuentia minus ſunt organica,adeo vt ſimplicia,& ſimilia videantur,habent organa:ergo etiam alia omnia. Antecedens patet: nam habent folia,quæ ſunt cooperimenta illius, quòd eſt circa fructum,id eſt,putaminũ, & quod eſt circa fructum,ideſt,putamẽ, cooperit fructum: habẽt etiam radices, quæ ſunt ſicuti os in animali, quibus cibum trahant: denique cum varia habeãt munera,& varias debent habere partes.

Comple-tur tota animæ definitio.

Eſt igitur anima, actus primus corporis phyſici,& organici. In hoc verbo includitur,Potentia vitam habentis: quãuis ad maiorem declarationem, ſoleat addi,Actus primus:indicat,eſſe formam ſubſtantialem corporis phyſici, id eſt, non artificialis, ſed naturalis; non cuiuſque, ſed viuentis, vt declaratum eſt.

Si aũt aliquid commune in omni. Tex. VII.

Definitionem illã omni animę competere.

Concludit,ſi aliquid commune omni aĩæ dãdum eſt,eſſe definitionem datam:hæc enim omni animę competit, in communiq; complectitur, rationalẽ, ſenſitiuam,& vegetatiuam.

Dubium, quo ex anima, & corpore fiat unũ ens p ſe.

Vnum ſtatim excludit dubium, quod poterat aliquis opponere. Videtur enim, quòd anima non ſit corpus aliquid, ſed potius aliquid per ſe: nam quomodo ex anima,& corpore poteſt fieri vnum, qđ ſit animatum, niſi aliquid aliud vniens ponatur? & hoc potius erit anima. Sic enim argumentabatur Ariſt.contra Platonem.1.de anima.tex.91.quòd non ſint plures animæ in vno,quia oporteret illas quodam alio vniri.

Reſponſio.

Reſpondet ad hoc, ꝙ nõ oportet quærere cauſam,quare ex corpore,& anima vnum fiat,ſicut nec quare ex corpore,& anima fiat ens per ſe.Vnũ enim,& ens, pari modo dicuntur,& ſe ſequuntur. Vt enim eſt ens per ſe,& per accidens, ita vnum;& vt ex anima, & corpore fit ens, per ſe,ita vnum per ſe. Fit autem ens per ſe,quia anima eſt actus, & corpus potentia,& actus eſt, quòd propriè eſt; ob id animatum ab anima dicitur eſſe, & vnũ eſſe.

Nota.

Aduerte circa horum intelligentiam, quod 8.Metaph.cap.6.quæritur,quare ex materia,& forma fiat vnum per ſe, cùm ipſa duo ſint.& 7.Metaph.cap.11. quare ex genere & differentia fiat vnũ:& vtrobique reſpondet;quia vnum eſt vt actus, alterum vt potentia:ex actu autem,& potentia,natum eſt fieri vnum per ſe.

Per potentiam intelligit imperfectũ, inconſummatum, & incompletum ens: Per actum,id, quod complet,& conſummat. Ex incompleto autem,& completo vnum fit:nec eſt alia cauſa, niſi quia vnũ eſt inconſummatum, alterum conſummans: materia eſt imperfectum quid, forma perficiens,ob id ex materia, & forma fit vnum per ſe.

Senſus Ariſto.

Hoc eſt igitur, qđ modò dicit: anima eſt vt actus perficiens, & complens: corpus,vt materia,incompletũ, & imperfectum.

ctum. Non eſt opus igitur quærere, quomodo, aut quo fiat ex his vnum, ſicut nec quæritur, quare ex cera, & figura vnum fiat; ſed hoc eſt vnum accidentale; ex anima verò, & corpore vnũ eſſentiale; ſicut illud eſt ens per accidẽs, & hoc ens p ſe.

Aduertẽdum. Attende, quòd hic ſumitur corpus pro materia ipſa, & altera compoſiti parte; ſed non ob id putes, ſic ſumi in animæ definitione: in illa enim probabilius eſt vt diximus ſumi corpus Phyſicum viuẽs, quod compoſitum eſt. at argumentum contra Platonem adhuc vim habet; nam plures animæ non ſunt, vt actus, & potẽtia, ſed vt actus tantùm.

Vniuerſaliter igitur dictũ eſt q̃d ſit aĩa. Tex. VIII.

Animam eſſe formam. Terum concludit animæ definitionem vniuerſalem. Eſt enim anima ſubſtantia ſecũdùm rationem, idest, forma, & quod quid, id eſt, natura talis corporis, ſcilicet viuentis corporis. Vide quo modo corpus pro compoſito ſumatur; nam anima eſt, quòd quid & natura corporis, totius.

Exẽplũ. Explicat hoc exemplo artificiati corporis, quod ſimilitudinem habet cum naturali. Si ſecuris eſſet animal, anima ipſius, non ferrum, ſed figura eſſet: ita ſimiliter corporis habentis in ſe principium motus, & quietis, forma eſt anima.

Vbi iterum corpus pro compoſito ſumi videtur: non enim materia eſt corpus habens in ſe principium motus, & quietis, ſed compoſitum; & talis forma corporis dicitur anima. Et ſicut ſecuris non eſſet, ablata figura, niſi vocabulo æquiuocè ſumpto; ita nec viuens eſſet viuens, ablata forma, ſeu anima. Hoc eſt vnum exemplum.

Cõſiderare autẽ & in partibus. Tex. IX.

2 Exemplum. Altero exemplo vtitur ex parte viuentis ſumpto. Si oculus eſſet per ſe animal, profectò anima eſſet non pupilla, id eſt, illa pars carnis, ſed viſus, & videndi principium, quæ eſt oculi forma, quo ablato non eſſet oculus, ſed æquiuocè, ſicut pictus oculus dicitur oculus. Si igitur in parte forma eſſet anima, ſi eſſet talis pars animal, hoc idem erit in toto, vt principium ſentiendi in toto, & totius forma ſit anima ſenſitiui, vt ſenſitiuum eſt.

Nõ eſt autem, quod abiecit. Tex. X.

Quõ corpus, cuius a⁹us eſt anima dicatur habere vitã in potẽtia. Qualiter corpus, cuius actus eſt anima, dicatur habere vitam in potentia, explicat; in quo manifeſtatur expoſitio ſuperius data. Dicit, non ſic dici corpus in potentia, ac ſi non haberet animam, ſicut ſemen dicitur potentia viuens, quia non habet animam; ſed dicitur potentia viuens quod animam quidẽ hẽt, p quã poſſit exercere opera vitæ, & talis corporis aĩa, act⁹ eſt primus.

Aſſimilat iterum eiſdem exemplis. Nã antè ſolùm aĩam explicat, nunc explicat, & comparat vitam, quæ eſt operatio animæ. Vigilia, & animæ operationes, ſunt ſicut inciſio in ſecuri, & viſio in oculo; anima eſt ſicut figura in ſecuri, & viſus in oculo; corpus, in quo eſt anima, ſicut in materia, eſt ſicut ferrum, vel pupilla; totum autem animal, & animatum, eſt ſicut pupilla ſimul cum viſu.

Quòd igitur non ſit anima ſeparabilis. Tex. XI.

Aliquas aĩe partes eſſe inſeparabiles à corpore & alias ſeparabiles. Cum Ariſt. animam actum corporis definiſſet, ac inde videretur aliquid colligi circa ipſius ſeparabilitatem; hoc ipſum manifeſtat, dicitq́;, quòd manifeſtũ eſt, aliquas animæ partes inſeparabiles eſſe à corpore: eas, ſcilicet, quæ ſunt actus corporis; aliquas etiam ſeparabiles eſſe, quæ nullius corporis actus ſunt.

Dubium. 1. Solutio. Dices; Quid intelligit Ariſt. per partes? Philoponus dicit, partes ſubſtãtiales & ſpecies, vt ſit ſenſus; Animæ aliquę inſeparabiles ſunt, idest, ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, quia ſunt actus corporũ: at rationalis

nalis non eſt actus corporis, ob id ſeparabilis eſt.

Notat autem Philoponus duo; Alterum, ꝙ anima rationalis nõ ſit forma informans ſecundùm Ariſt. Alterum, quòd ſint plures animæ in hoïe: in quo dicit, non ſibi conſtare; nam libro primo id reprehendit contra Platonem. hæc eadem expoſitio ferè eſt Au. tr. niſi quòd hic ponit vnum intellectum in omnibus.

a. Altera expoſitio Simplicij, Themiſtij, Alexand. S. Tho. Caiet. & aliorum, quòd per partes intelligat potentias, ſitq; ſermo de anima humana, vt quantum ad aliquas potentias, ſit in ſeparabilis, ideſt organicas, quales ſunt ſenſitiuæ, & vegetatiuæ: quantum ad alias, ſit ſeparabilis, quia non ſunt organicæ, ſcilicet ſecundùm Intellectum, quod idem dixerunt. 1. animæ text. 66. quod intelligere eſt ſolius animæ intellectiuæ: ſentire eſt compoſiti ex tali anima, & corpore: ob id illud ſeparatur, hoc non.

Cõfirmatione. Et hoc etiam confirmatur: quia abſurdum eſt dicere, ſibi Ariſtot. contradicere, multasque in vno animas ponere: quod etiã inferius reprobat. Et abſurdum quoque eſt aſſerere animam rationalem non eſſe formam informantem, nec actũ eſſe corporis, atque adeò nec datam in communi animæ definitionem ab Ariſtotele omni animę conuenire, aut non vniuocè conuenire, cùm tamen Ariſtoteles ſimpliciter, & in communi omnem animã definierit, & vniuerſalem definitionem aſſignarit, & omnem actum eſſe corporis organici voluerit, &c.

Ampliusautẽ manifeſtũ.

An aïa ſit actus corporis, vt nauta in naui. Q Via ſeparabilem animam dixerat, quia ſecundum aliquas potentias non eſt corporis actus: poſſet quis dubitare, an aïa talis ſit actus corporis, vt eſt nauta in naui ſcilicet ſolùm vtens corpore, & nõ dãs eſſe: dicit, hoc nondũ eſſe manifeſtũ.

Ne intelligas, ꝙ vult ſignificare, quod in definitione actus vtroque modo ſumi poteſt, & non ſit manifeſtum, quomodo ſumatur; ſic enim aliqui intelligunt, & decipiunt, vt nos. q. 2. probabimus: ſed vult dicere, quamuis ex definitione cõſtet eſſe animam omnem actum informãtem, tamen id nondũ eſt probatum, & certificatũ: & ſic exponit Alexander, & benè.

An anima ſit ſubſtantia. Quæſtio I.

VT animæ definitionẽ examinemus, ab ipſo genere incipiamus. Ponitur autem anima ab Ariſtotele in genere ſubſtantiæ. Videtur autem primò non ita eſſe, ſubſtantia eſt, quod ſubſiſtit: at anima non ſubſiſtit. Quod enim eſt quid incompletum, & non per ſe, non ſubſiſtit: tale autem eſt anima: ergo non eſt ſubſtantia. Primum argum. à parte negatiua.

2. Pręterea ſecundò. Subſtantia eſt, quod ſecundùm ſe ſubſtat accidentibus: at anima non eſt huiuſmodi; nam accidentia non inſunt animæ, ſed compoſitæ ſubſtantiæ: ergo non eſt ſubſtantia.

3. Præterea tertiò. Anima eſt in ſubiecto, vt hic fatetur Ariſtote. non ergo eſt ſubſtantia.

4. Præterea quartò. Aïa non eſt ſpecies, nec genus, nec indiuiduum prædicamenti ſubſtantiæ, cùm non ſit totum, vel quid completum; ergo ſubſtantia non prędicabitur de ipſa, nec dicetur ſubſtantia.

1. Opin. Galeni. Attende, ꝙ Galenus fuit dubius in hoc putãs, animam eſſe temperamentũ qualitatũ primarum, & ſic eſſet accidens: nam talis temperies vel eſt ipſæ qualitates ſimul proportionatæ, vel vna ſimplex reſtãs. Vnde lib. 3. de locis affectis cap. 6 dicit, animam eſſe temperamentum qualitatum, ac cum his immutari. Idem lib. 3. de ſymptom. & lib. 7. de vſu partium c. 8. fatetur, ſe ignorare animæ naturam, & lib. de eo, quòd mores animæ temperaturam corporis ſequatur, dubius eſt, & inclinare videtur, ꝙ ſit temperies eo, quòd ſit animæ mutatio in ebrietatibus, & in varijs veniens varios effectus efficientibus: quædam enim melancholiam, quędam pituitam, quędam lethargum inducunt, ac ſi aïa ſit temperies illa mutabilis.

2. Opin. Hanc aut huic ſimilem ſententiam recitat etiam Ariſt. tex. 54. dicitque eſſe rationabilem alijs multis, puta, quòd anima ſit harmonia.

1. Opin. Alij Philoſophi dixerunt animam eſſe ſubſtantiam corpoream,vt expoſitum eſt 4. in Ariſ. Alij eſſe ex ſubſtantia Dei,vt meminimus ſuperius. Variè varij ſenſerunt.

1 Concluſio. At pro dilucidatione ſit prima concluſio. Anima non eſt accidens,ſed ſubſtantia. Hanc ſolent aliqui probare, ſed iudicio meo non efficaciter.

1 Rõ Auicen. Auice.lib.de anima cap.3.& Alb.ſumma de homine.q.3 faciunt hanc rationẽ. Suſceptiuum contrariorũ eſt ſubſtantia: at anima eſt ſuſceptiua contrariorum: ſuſcipit enim in ſe habitus contrarios:ergo eſt ſubſtantia.

Confutatio huius rationis. Sed hoc nõ videtur concludere. Primò quia id eſt in ſola anima humana. Præterea ſecundò, quia negaretur maior. Nam ſuperficies ſuſcepriua eſt cõtrariorum,id eſt albedinis,& nigredinis,tamen nõ eſt ſubſtantia. Quòd ſi diceres,ſuperficiem recipere,quia [illegible] eſt in alio, pariter diceret ille de anima.

2. Ratio Auerro. Auerro.com. t. dicit eſſe per ſe notum, animam eſſe ſubſtantiam,facit autem argumentum. Omnis ſubſtantia eſt nobilior accidentibus: at anima eſt nobilior accidentibus,ergo eſt ſubſtantia.

Reijcitur rõ Auer. Sed ille negaret minorem. Et aduerte, quòd eſt argumentum in ſecunda figura ex affirmatiuis duabus, & ita nil concludit. Quòd ſi maiorem conuerſam aſſumeret. Quicquid eſt nobilius accidentibus, id eſt ſubſtantia; ſed anima eſt nobilior: ergo,&c.tunc maior eſſet dubia,nã perfectiſſimum accidens eſſet cæteris omnibus perfectius; & præterea,q diceret animam eſſe accidens,* negaret minorem, Anima eſt nobilior oĩbus accidentibus.

3. Rõ Alber. Albertus in præſẽti aliter probat:quia anima eſt pars ſubſtãtiæ,cùm ſit pars animati corporis, quod eſt ſubſtantia. Sed adhuc non concludit: quia negari id poteſt facilè.

4. Ratio. Ob id mihi videtur id poſſe ſic oſtendi primò duobus ſuppoſitis.

Primum ſuppoſitum. Alterum eſt,quòd accidens nõ agit vnquã in virtute propria,niſi ab aliqua ſubſtantia ſumptum,vt Inſtrumentum,& calor non agit,niſi in virtute ignis,nec frigiditas, niſi in virtute agentis alicuius principalis. Hoc enim principio vtimur ad probandum grauia,& leuia moueri à generante,vel remouente prohibens. Non enim grauitas, vel leuitas poſſunt agere, niſi vt alicuius inſtrumenta, ſicut virtus in ferro trahit ipſum ferrum, ſed vt talis virtus eſt in magnete. Nunquã enim accidens eſt cauſa principalis:quia cùm non habeat eſſe,neque materiam per ſe, neque habebit ſimiliter operationem. Hoc principio vtimur ad indagandum diuerſitatem ſubſtantiarum ex diuerſitate virtutum,& paſſionum.

Secundũ. Alterum principium eſt, animam eſſe primum principiũ internum motionis; hoc enim cõiter omnes vocant animam.

Ex his fit argumentum. Nullum accidens eſt principium primum motionis: anima omnis eſt principium primũ motionis:ergo nulla aĩa eſt accidens. Conſequentia eſt euidens:& maior,& minor ex ſuppoſitis patet. Si enim accidens eſſet iſtud,non moueret niſi in virtute alicuius ſubſtãtialis principij:& tale eſſet anima.

2. Ratio. Probatur ſecundò. Id,quo duæ ſubſtantiæ ſubſtantialiter differunt,neceſſariò eſt ſubſtantia:at corpus viuens,& non viuẽs ſunt ſubſtantiæ ſubſtantialiter differentes per aiam:ergo anima eſt ſubſtantia. Cõſequentia eſt certa eum maiori. Probo minorem,quòd ſubſtantialiter illa differant:nam differre per animam,certũ eſt. Si non differunt ſubſtantialiter: ergo accidentaliter, & per aliquod accidens, ſicut corpus album,& non album: tunc peto,Illud accidens,vel eſt commune,vel proprium. Si commune:ergo poterit ineſſe non viuenti,& ſic lapis per ſolam alterationẽ fieret animal:quod eſt impoſſibile. Si proprium: ergo aliqua etiam eſt forma ſubſtantialis viuenti propria: non enim differret in proprio accidenti, niſi differret in propria forma:quia propria à formis emanant,& diſtincta à diſtinctis: ergo illud erit anima, nam per animam primò differunt.

3. Ratio. Probatur itẽ tertiò. Si eſſet accidens, vel eſſet qualitas prima,vel ex qualitatibus primis,cùm viuentia ſint mixta: ſed neutra poſſunt eſſe: nam tales qualitates non ſunt principia multipliciũ motuum, & operationũ,quales inſunt viuentibus: non ergo aiã eſt accidens,nec eſſe poteſt.

4. Ratio. Denique cõſimilibus rationibus, quibus in libris Phyſicorũ probatur forma ſubſtantialis:hic poteſt in viuẽtibus ani-

ma probari ex operatione videlicet rei propria naturali,& ſemper eadem cōſtāti,& permanente:hæc.n.indicat potētiā, & potentia eſſentiam vnde prouenit, ac primum eius principiū conſtans,& permanens,naturale,& ſemper idem,atque adeo non accidens,ſed ſubſtantiam.

5. Ratio. Probatur tandem quinto, quia omnia accidentia viuentis, & omnia organorum, & eorum temperies, & diſpoſitio ab anima conſeruatur, quod experientia videmus:nam ipſa recedente, omnia diffluunt,& corrūpuntur: ergo anima aliud eſt ab ipſa accidentium omnium congerie,& ab omni deniq; rei accidēte,quod conſeruat.Confirmatur, ꝙ omnia rei accidentia, & tota temperies accidentium contrariorum,& diuerſorum inter ſe ab aliquo debent conſeruari,alias ſecum pugnarent, & diſſoluerentur ſtatim : ergo opus eſt præire ipſa accidentia aliud vinculum ipſa colligens,& retinens.

2. Concl. Secunda concluſio. Anima non poteſt

1. Ratio. eſſe corpus. Probatur primo argumento Ariſt. 1. Animæ,tex.72. Corpus non pōt eſſe ſimul, & cum qualibet parte alterius corporis. Non enim eſt penetratio corporū : at anima eſt in quaq; corporis parte: ergo non pōt eſſe corpus. Minor probatur: quia in quacunq; parte corporis eſt animæ opus,ſ.nutritio,motus,ſenſus:ergo eſt anima: non enim potentia ſeparatur ab ipſa.

2. Ratio. Probatur ſecundò ex illo principio ſuperiori. Nullum corpus eſt principium primū motus:at anima eſt principiū primum motus animati : ergo non eſt corpus. Probaẗ maior. Si corpus primo mouet.animal,ipſum etiam mouebitur:corpus enim non mouet,niſi motum ſit.

Vlterius.Omne corpus ſe mouens,habet partem motam, & mouentem: ergo corpus illud,quod dicitur anima, habebit partem mouentem:erit ergo hæc motus principium:ergo anima.cumq; hæc ſufficiat mouere,non opus fuit ipſam ponere corpus.

3. Ratio. Præterea probatur tertio. Si anima eſt corpus,vel eſt elementum,vel ex elementis mixtum,vel ex natura cœleſtis corporis. Sed nullum horum poteſt eſſe. Non quidem elementum:quia elementa hēnt determinatos mot' vel ſurſum,vel deorſum:at anima nō tales:propterea illa neceſſario, hæc ſecundùm appetitum mouetur.

Non miſtum:quia tunc impediretur à cognitione accidentium. Quod enim cognoſcit,debet denudari ab eo, quod cognoſcitur,vt dicetur inferius, & experiētia patet.Cū enim manus eſt calida,non poteſt diſcernere calorem alienæ manus tactæ,& cum eſt frigida, non ſentit alienam frigiditatē:quòd ſi anima eſſet corpus mixtum, vtique haberet qualitates, & accidentia varia, quibus impediretur ab exteriorum cognitione.

Præterea:non poteſt eſſe corpus cœleſte:quia hoc eſt inalterabile, & incorruptibile:at anima omnis alterabilis eſt ſaltem per accidēs, & corruptibilis ſicut Vegetatiua,& ſenſitiua:non ergo anima eſt corpus.

Tertia concluſio. Anima non eſt materia. 3. Concl.

Probatur. Materia enim non eſt principium actiuum motus:anima autē ſic. 1. Ratio.

Præterea. Corpora viuentia à non viuentibus non differunt in materia,differunt autem in anima;ergo anima nō eſt materia. 2. Ratio.

Quarta concluſio. Anima eſt forma. 4. Concl.
Hæc colligitur diſcurſu Ariſt. Anima eſt ſubſtantia,non materia,non compoſitū: ergo forma.

Vnum ſupereſt dubium contra diſcurſum talē. Nō enim videtur valere, ſi anima eſt ſubſtantia,& nō materia, nec cōpoſitum,quòd ſit forma. Nam dicet quis, eſſe aliam ſubſtantiam ſpiritualem:nam hæc diuiſio eſt corporeæ ſubſtantiæ,non autem ſubſtantiæ in communi, quæ diuiditur in ſpiritualem,& corpoream. Obiectio

Ad hoc reſpondemus primò, Ariſtotelem ſupponere,animam non eſſe ens cōpletum,ſed incompletum, & ita non opus erat,vt oſtenderet,non eſſe aliā ſubſtantiam ſpiritualem ſeparatam completam. Deinde ſecūdò, neceſſario debet fateri,quòd Ariſt. ſupponit animam eſſe in corpore,& eſſe actum corporis, vt ex ei' definitione liquet. Quare ex hoc iam colligitur ſufficienter, non eſſe ſubſtantiam ſeparatam,quæ non ſit actus corporis. Deinde tertio,quia conſtat,animam eſſe ſubiectum accidētibus ſenſibilibus,& motibus Solutio.

tibus ſaltem per accidens cum corpore animato: id autem non eſt ſubſtantiæ ſeparatæ, ſed in corpore exiſtentis, & corpori vnitę corporaliter, & ſubſtantialiter. Quod cùm ita ſit, vide, apertum argumentum contra Auerroem, qui dicit animam intellectiuam eſſe ſpiritualem ſubſtãtiam vnam in omnibus: tunc enim deſtruitur diſcurſus Ariſt. Oportebat enim ſubſtantiam in communi ſumi: & ſic inſufficienter eſſet diuiſa, & diſcurſus eſſet nullus. Hoc conſidera.

Ad 1. Soluamus argumenta. Ad primum dico, quòd ſubſtantia non dicitur ab eo, quòd ſubſiſtit tanquam ſuppoſitum per ſe, ſed ab eo, quòd non eſt in alio inhæſiuè: & ſic ſumpta diuiditur in illa tria mēbra. Loquor de corporea ſubſtãtia. & ita forma eſt ſubſtantia.

Ad 2. Ad ſecundum pari modo reſpondetur. Non enim ab eo, quòd per ſe ſubſiſtet ac cidentibus ſubſtantia in communi ſumitur: id eſt proprium primis ſubſtantijs: ſed, vt diximus, ab eo, quòd non ſit inhærens alteri.

Ad 3. Ad tertium ſolutio eſt nota ex his, quæ ſæpe alibi diximus. Forma enim & anima non ſic dicuntur in ſubiecto, ſicut accidens dicitur eſſe. Non enim accidens ſubiectũ, ſicut forma materiam, perficit.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quòd, cum dicitur, anima eſt ſubſtantia, non prædico ſubſtantiam, quæ eſt genus generaliſſimum: hæc enim eſt ſubſtantia completa: at aĩa incompleta eſt ſubſtantia, & pars ſubſtantiæ, non autem completa ſubſtantia. Dicitur autem ſubſtãtia vniuerſaliter ſumpta pro cõpoſita, & pro parte, quam dicunt eſſe analogam, vt alibi dicemus.

Dubium. Dices, Nunquid anima eſt genus, vel ſpecies? Prędicatur enim vniuocè in quid de pluribus.

Solut. 1. Dico, quòd eſt ſpecies logica, ſed non phyſica. Vt ſit ſpecies, vel genus logicũ, ſat eſt, vt ſit quoddam commune prędicatum quidditatiuum: at vt ſpecies ſit phyſica, vlterius debet eſſe completa natura, & non pars, qualis eſt anima. Reductiuè ergo ad genus pertinet.

2. Secundò reſpondeo, quòd ſicut anima eſt pars, ita etiam dici poteſt habere partialia genera, & partiales ſpecies, &c.

3. Tertiò, & fortaſſe probabilius dicimus, quòd genus animæ propriè non eſt ſubſtantia, ſed forma ſubſtantialis. Hoc autem eſſe verum, & propriè genus, & verè, & propriè habere ſpecies formarum ſubſtantialium ſub ſe, vegetatiuam, ſenſitiuam. Hęc nota, quamuis breuiter dicta: non enim immoror in his, quia logica, vel metaphyſica ſunt.

An definitio animæ ſit vniuoca, ſiue (quod in idem recidit) An ſit anima aſſiſtens, & vna in omnibus hominibus, an ſit informans, & in ſingulis diuerſa. Quæſtio II.

HAEC eſt ſolennis illa difficultas de anima aſſiſtente: ipſius enim determinatio, & elucidatio, & eorũ, quę dicta ſunt, & dicendorum, magnam afferet veritatis lucem.

Vt igitur diſtinctè procedamus, faciã ſex. Primò ſenſum quæſtionis aperiam, ac opiniones illuſtrium Philoſophorum ponam. Secundò opinionē Auerrois peculiariter explanabo cum ſuis rationibus, nulla, me ſciente, prætermiſſa. Tertiò euidenter probabo, eſſe contra Ariſtotelem, & contra principia Ariſtot. Quartò, eſſe contra veram Philoſophiam, & lumē naturale. Quintò opiniones alias falſas cõfutabo, & pſertim Mirãdulani, & Achillini nõ minus impias, & fatuas, quã Auerrois, de vnitate ſcilicet animæ informantis in omnibus hominibus. Sextò proponam veram doctrinam. Et tandem ſeptimò ſoluam rationes in oppoſitum. *Quæ in hac quæſtione agenda.*

Circa primum, forma dupliciter accipitur. Vno modo pro parte ſubſtãtiæ, quæ informat materiam, & cum ipſa vnũ per ſe eſſentiale compoſitum facit: & talis dicitur forma informans. *Circa ſenſum tituli quæſ.*

Altero modo pro forma, vel ſubſtãtia, quæ non vnitur eſſentialiter, nec ſecundùm ſubſtantiam, ſed ſolùm ſecundùm operationem quandam, ſicut nauta vnitur naui, quam mouet, & Intelligentia orbi: & talis dicitur forma aſſiſtens. Cùm autē forma his duobus modis ſumi poſſit, pariter etiam actus. Erit itaque duplex actus & informans, & aſſiſtens. *Quid intelligamus per formam, ſeu actũ informantem, & aſſiſtentē.*

Ex hoc ſurgit difficultas, quomodo in *In quo*

[illegible] dif-ficultas. definitione animæ ſumatur. Et quidem, ſi ſumatur tantùm pro informante, tũc definitio erit vniuoca: ſi tamen partim pro informante, partim pro aſſiſtente, vel in communi, non erit vniuoca.

Difficultas autem tota eſt de anima rationali: de vegetatiua enim, & ſenſitiua omnes fatentur, eſſe actus informantes: de rationali eſt controuerſia. Vnde qui hanc dicunt non informare, dicunt eſſe definitionem analogam; qui dicunt informare, dicunt illam vniuocam eſſe.

Senſus q̃onis. Senſus ergo quæſtionis eſt, an in animæ definitione comprehenderit omnem animam, [redacted] tantùm ſumatur pro informãte. & ſi vis clarius: an anima rationalis ſecundùm ſubſtantiam ſuam ſit corporis forma.

Et quamuis ſit multum cum hac coniũcta materia de immortalitate ipſius, nihil tamen hic ea de re tractabitur, ſed ſuo loco libro 3. ſolum ergo hic de informatione tractabo.

1 Opinio S. Th. Alex. &c. Sunt igitur quatuor ſententiæ in hac parte. Prima eſt S. Tho. Alexandri, Aegidii, & ferè Latinorum, quòd definitio eſt vniuoca, [redacted] rationalis corporis eſt forma informans.

2. Opinio Philopo. Simpl. Alia eſt ſentẽtia Philop. tex. 11. & Simpli. tex. 7. qui animam rationalem non informantem credunt, ſed ſolùm vtentem corpore, ſicut nauta eſt in naui, ita tamẽ, vt quęlibet anima ſit in ſuo corpore. Quę ſententia fuit Platonis, & Greg. Nyſſeni. 2. de anima, cap. 5. Credebat autem Plato, quòd homo eſſet ſola anima, corpus autem non eſſet hominis pars, ſed inſtrumentum, & mobile, cum tamen non ita ſit, ſed verè homo ex vtroque eſſentialiter conſtet.

3. Opinio Themiſt. Tertia ſententia fuit Themiſtij 2. de anima cap. 27. vſque ad 32. quòd anima intellectiua ſit aſſiſtens ſolum, & ſubſtantia quædam incorporea, ac immaterialis, ſempiterna, vna numero in omnibus hominibus. Credidit autem, quòd homo ſubſtantialiter cõſiſtit in tali forma, imò non eſt aliud homo, quàm talis forma, quæ dicitur Intellectus.

4. Opinio Auer. de vnico intellectu omnibus homin. Quarta ſententia eſt Auer. 3 de anima cõm. 5. differens ab omnibus Gręcis, quã Beſſarion libro 3 contra calumniatorem Platonis cap. 22. dicit ſolius fuiſſe Auer. & Alber. tract. contra vnitatem Intellectus, dicit tantùm eſſe illius. Ipſe autem Auerr. dubitando dixiſſe id videtur & rogando alios, vt ſua placita ſcriberent, ſed quod ille dubitatiuè dixit, quidam tãquã certiſſimum receperunt. Sententia ergo Auerr. exponatur, & ſit ſecũda pars quęſtionis ex his, quas propoſuimus.

Snia Auerro. cõſiſtit in tribus. Sententia Auerrois conſiſtit in his tribus. Primum, quòd eſt quædam anima particularis hominis, ei eſſentialis, per quam diſtinguitur à cæteris animalibus, quæ cogitatiua dicitur; & hæc eſt ſenſitiua, tota organica quantum ad omnes ipſius potẽtias, per quam ſola ſingularia cognoſcuntur, educiturque de potentia materiæ, & corrumpitur corrupto compoſito, & generatur cum ipſo, multiplexque eſt, pro multitudine hominum, quilibet enim habet ſuam.

Secundũ. Secundum eſt, eſſe quandam aliã animam Intellectiuam, quę non informat ſicut prior, ſed aſſiſtit, & per hãc homo nõ diſtinguitur eſſentialiter à brutis, nec ab iſta ſuam ſumit ſpeciem: hæc autem eſt ſempiterna, vna in omnibus hominibus ſingulos præcedens, & poſt ſingulos manens, ſingulisque vnitur per phantaſmata, & per eam quiſque intelligit. Aduertẽ dum autẽ, quòd differt à Themiſtio multum. Nam Auerro. hominem putat non eſſentialiter conſtitui per Intellectum, ſed per animam cogitatiuam; at Themiſtius, putat hominem eſſe ipſum Intellectum: & hoc minus eſt abſurdum, quia ſaltem ſaluat modum, quo homo intelligat, quem nõ poteſt aſſignare Auerroes, vt dicemus. (Nota diſcrimen inter Themiſt. & Auerr.)

3. Dicit tandem tertiò Auer. quòd Intellectus hic dicitur plures extrinſecè, quatenus diuerſa phantaſmata habent ordinẽ ad ipſum; ſicut columna dicitur dextera & ſiniſtra reſpectu diuerſorum, tamen in ſe vna eſt: ita Intellectus hic multiplex eſt reſpectu phantaſmatum diuerſorum hominum, quibus operatur.

Dubium in Auerr. Dices, Quæ vnio eſt iſta? Dico, quòd nec ipſemet Auerroes (credo) intellexit, & quiſque variè exponit, omnes autem modi ſunt imaginarij, tamen dicam illũ, qui ei conformior eſt.

Explicatio eius. Aduerte igitur ex 3. Phyſico. quòd eadem operatio, qua agens agit, & patitur patiens,

patiens, vt eadem eſt re calefactio, qua calefacit ignis, & calefit aqua: ex quo ſequitur, quòd fit vnio quædam ratione huius operationis inter agens & patiens, quia vna eſt operatio. Cùm igitur obiectum habeat rationem agentis, & potentia rationem patiẽtis in reſpectu ſpeciei; ſequitur, quòd eadem eſt operatio p quã phantaſma agit in Intellectũ ſpeciem, et Intellectus ſumit ſpeciem à phantaſmate: ob id ratione huius vnitur nobiſcũ ille Intellectus. Et notandum, quòd qua parte recipit ſpecies, dicitur poſſibilis, qua parte agit, & intelligit dicitur agens, vna tamen eſt ſubſtãtia ſeparata. hæc eſt impij Auer. ſententia.

5. Opin. Quinta opinio eſt non minus fatua, & impia, quam Auerrois, atq; haud ſcio an magis, aſſerentis, vnam eſſe animã rationalem, non aſſiſtentem, vt ille erat intellectus Auerroiſticus, ſed informantem in omnibus hominibus; eſtq; Mirandulani lib. 32. de euerſione ſingularis certaminis ſectione 1. & lib. 33. ſect. 2. & 6. & Achillini libro de Intelligentijs, quodlibeto 3. dubio 2 & 4. vbi vterq; contendit ꝑ Philoſophiam, & rationem naturalẽ ita eſſe, & per Ariſtotelem quoque, quamuis per fidem dicant aliud eſſe dicendum. Hæc opinio in nullo alio ferè differt ab Auerroe, quam quòd ille aſſiſtentem, iſti verò eam ponant vnam informantem: hoc ergo impium deliramẽtum poſt cõfutationem Auerrois euertemus: nũc iam rationes Auerrois, & eius fundamenta referamus.

Primò Auerr. ab authoritate. Probatur ergo Auerr. ſtultitia. Primò authoritate, quãuis re ipſa nulla ſit in toto Ariſt. quæ probet talem vnitatẽ Intellectus, imò nec vllũ eius referat veſtigiũ, nec ipſe citat: tamen adducam aliqua loca, quæ pro illo adferri poſſe, alicui viderentur. Primò animæ tex. 82. dicit Intellectum eſſe antiquiſſimum, & ſecundũ naturam dominum. Prçterea 2. animæ tex. 11. dicit non eſſe actum corporis, & 3. de anima tex. 5. eſſe immiſtum, & ſeparatũ. & 2. de generatione animal. cap. 3. de foris venire.

2. Ratio. Probatur etiam ſecundo argumento, quod facit Auerroes diſput. 1. cap. 8. Omne, quod plurificatur numero habet materiam: ſed Intellectus non habet materiam, vt dicit Ariſtoteles 3. animæ tex. 5. ergo non poteſt eſſe plures numero: ergo erit idem in omnibus, & vnum.

3. Ratio. Præterea tertiò ibidem arguit. Nam ſi plurificaretur, cum ipſe ſit immortalis, ac mundus ab æterno ſecundum Ariſto. ſequitur, quòd eſſent animæ infinitæ actu: at infinitum actu eſſe non poteſt.

4. Ratio. Præterea quartò, & hoc eſt fortiſſimũ apud ipſum, quod ſumpſit tñ à Themiſt. Si Intellectus eſt in materia, ergo eſt ſingularis: ſed ſingularis eſſe non poteſt: ergo non eſt in materia. Probatur minor. Si eſſet ſingularis, non poſſet recipere ſpeciem vniuerſalem, nec intelligere vniuerſalia. Cùm autem intelligat vniuerſalia, erit profectò vniuerſalis, & abſtractus.

5. Ratio. Præterea quintò. Si eſſet forma, non poſſet eſſe ante corpus, ſed neceſſariò deberet de nouo produci: hoc autẽ eſſe non poteſt: nam ſequitur, quòd eſſet corruptibilis: quod patet. Nam ſecundum Ariſto. quod incœpit eſſe, non erit perpetuũ. Nã 1. Cœli cap. 10. arguit cõtra Platonem dicentem mũdum fuiſſe factum, dicit, ꝙ ſi factus eſt, vtique corrumperetur.

6. Ratio. Præterea ſextò ex Iãdu. 3. de anima q. 5. ſi Intellectus informat, ergo pendet ex diſpoſitionibus ſenſibilibus materiæ: ergo illis remotis corrũperetur: quod enim eſt in materia pendens à diſpoſitionibus ipſius, his remotis corrumpitur. hoc autẽ falſum eſt.

7. Ratio. Prçterea ibidẽ ſeptimò. Si Intellectiua anima ſm ſuã ſubſtantiam informat, vnitur q; materiç, peto de iſta vnione, Vel eſt ſubſtantia ipſius animæ, vel accidens. Si ſubſtantia: ergo remota vnione, non manet animç ſubſtantia, & ſic corrumpitur. Si accidens: ergo ſeparabile, vel inſeparabile. Si inſeparabile; ergo illo remoto, ſimul deſtrueť aĩa: aliter non eſſet inſeparabile. Si ſeparabile: ergo põt manere anima in materia abſque vnione, & ſic erit vnita abſq; vnione: quod eſt impoſſibile: ergo anima non vnitur ſecundum ſe.

8. Ratio. Præterea octauò ſequeretur, quòd homo nunquam eſſet corruptus: quod eſt falſum. Deducit ſequelam ſic. Si anima intellectiua eſt forma; ergo in homine nulla eſt alia forma ſubſtantialis niſi illa: ſed illa eſt incorruptibilis, ſimiliter & materia, & homo nõ dicit aliud niſi iſta: ergo non.

non corrumpitur, ſed eſt quædam ſeparatio.

9. Ratio. Arguit nonò. Si intellectus eſt forma; ergo diuiſibilis eſt ſaltem per accidens; quia cum ſit in materia quanta, diuidi, & extendi debet extenſione illius: at Intellectiua anima indiuiſibilis eſt: ergo non poteſt eſſe forma.

10. Ratio. Tandem eſt decimum argumentum noſtrum. Si anima eſt forma ſecundùm ſuam ſubſtantiam: ergo omnes ipſius potentiæ ſunt organicæ: Sed hoc eſt impoſſibile: tunc enim nō eſſet ſeparabilis. Cōſequentiam probo: quia ſi aliqua eſſet nō organica, tunc talis eſſet abſtractior, quã animæ ſubſtantia: quod eſſe non poteſt. Non enim accidens eſt abſtractius ſuo ſubiecto. Hæc ſunt argumenta, quibus iſta ſententia innititur, & hęc eſt ſecũda pars quæſtionis.

Confutatio impij Auerr. Probandum eſt modò talem ſententiã eſſe prorſus contra Ariſt. & contra principia ipſius: & quidem hoc non eſt operoſum probare, adeò enim cōſtat, vt Ariſtotelē videantur ignorare, & oculos obſtinate claudere, qui talem errorē ei adſcribunt. Incipiamus ergo id oſtendere.

Quòd ei' ſententia ſit cōtra Ariſto. & Ariſ principia. Primus locus Ariſt. Ariſt contra Auer. manifeſtus. Eſt primus locus 12. Metaphy. tex. 17. vbi dicit, cauſas efficientes eſſe ante ſuos effectus, tamen formalē ſimul eſſe cum ipſis, nec poſſe antè eſſe: vt ſanitas non poteſt eſſe ante ſanum: at à parte poſt nō ita eſt; non enim prohibet, aliquam formalem cauſam manere poſt effectum, & hæc eſt anima, non omnis fortaſſe, ſed mens. Hæc dicit Ariſt.

Nota. Vbi nota, mentem eſſe cauſam formalem, non antecedentem effectum. quòd ſi non antecedit, producta eſt, ſi non antecedit, informãs eſt: nam aſſiſtēs illa Auerrois, æterna eſt. Nec poteris dicere, quòd per mentem intelligit cogitatiuam: nam cogitatiua non manet poſt effectum: eſt enim corruptibilis: at mens manet.

Reijciuntur oēs fugæ q̄ excogitari poſſunt. Nec poteris dicere, quòd dicitur non eſſe ante omnes homines ſimul. nã hoc modo non diceret, quod manet poſt: loquitur ergo de ſingulis per ſe. Etiam non poteris dicere, quod loquitur dubitatiuè: nam cum dixit, Fortaſſe, non dubitauit de mente, ſed de omni anima: at de mente, vt certum protulit.

Nec fuit ex ſententia Platonis; quia id eſt contra ipſum: nec alterius Philoſophi, quia nullius meminit vnquam Ariſt. qui talem habuerit ſententiam: ergo id ex propria ſententia dixit.

Vnde habes mentem eſſe formam informantem productam, & immortalem, ac conſequenter multiplicatam, cùm nō antecedat effectum, & compoſitum. Hoc vnum ſufficiebat teſtimonium profectò, cùm talis error nullum, pro ſe teſtimonium habeat.

Sed notandum etiam ſecundum teſtimonium 1. de anima tex. 66. loquens de Intellectu immortali, dicit hæc verba: Ipſum intelligere, & ipſum ſpeculari marceſcit alio quodam interius corrupto: ipſum autem impaſſibile. Cogitare autē, et amare, aut odiſse, non ſunt illius paſſiones, ſed huius habentis illum, & prout illum habet. Hæc Ariſtoteles. Secundus locus Ariſt. cōtra Auerr. nō minus efficax.

Vbi nota, quòd cogitare, & amare, & paſſiones ſenſus, dicuntur eſse compoſiti ex Intellectu ſeu aïa intellectiua, & corpore, & quòd non per aliud principium cogitamus, amamus, odio habemus, & exercemus reliquas cōpoſiti affectiones ſenſibiles, niſi per illudmet principium, quo ſpeculamur: quod ſi ita eſt, quomodo audet dicere Auerr. quòd per Intellectũ ſolũ ſpeculamur, & per aliam diſtinctã animam cogitamus, cũ eidem principio hæc oïa tribuat Ariſt. Quòd ſi idē eſt principium ſentiēdi, & intelligendi eſsētiale, ſcilicet Intellectus, erit profectò forma informans: nam principium ſentiēdi non poteſt eſse abſtractum, cum ſentire ſit compoſiti, & totius, nullo reclamãte. Nota.

Sit tertium teſtimonium 1. Ethicorum cap. 7. volens indagare hominis beatitudinē, ſumit principiũ hoc, Beatitudinem hominis eſse ponēdam in ea ipſa operatione, quæ homini eſt propria, in qua à brutis diſtinguitur, atque ex hoc infertur quòd non in vegetatiua, nec in ſenſitiua collocanda eſt: hæ enim communes ſunt cum aliis: ſed in ſola rationali & intellectiua parte poni debet: hæc enim eſt homini propria, in qua à brutis diſtinguitur. Hæc dicit Ariſt. 3. Locus Ariſt.

Quomodo ergo dicit Auer. hominem non per Intellectum à brutis diſtingui, ſed per animam cogitatiuam? ponēda ergo erat in huius operatione fœlicitas. Intellectus

tellectus enim nō pertinet per ipſum ad hominis naturam cōſtituendam, nec eſt pars hominis, per quam ab aliis differt.

Ineptiſſima fuga reiicitur. Quòd ſi dicat, ꝙ Ariſto. loquitur ibi vulgariter. Profectò hoc eſt reſponſum indignum homine. Quis enim patietur Ariſt. indagantem rem maximi momenti, ſcilicet hominis fœlicitatem, & finem vltimum, ac beatitudinem, quòd procedat vulgariter, & ex principio falſo?

4. Locus Ariſt. Sit quartum teſtimoniū Proble. ſect. 30. q. 4. qui locus eſt maximè nominandus, & dignus, vt ab omnibus legatur: in eo omnes hi modernorum errores eradicantur: Problema Ariſt. Ibi quærit Ariſ. cur ſenes vigeant magis mente, & facilius diſcant. Reſpondet in vltimis verbis: quia ſenes ſunt iā pleni ſcientia, & perceperunt multa, cūque mens non ſit infinita, vt infinita capiat, non poteſt de nouo recipere plura, ſicut iuuenes, quia vacuam habēt mētē.

Quædam Ariſt. dicta. Vt tamen hoc explicaret ipſe, præmiſit aliqua, quorum primū eſt, naturam dediſſe nobis duo inſtrumenta, cum nos fecit, manum, & mentem: mentē dedit animæ, manum corpori. Vt enim eſt manus inſtrumentum corporis, ita mens inſtrumentum animæ: notatque vtrunq; eſſe opus naturæ.

Nota. Perpende iam hic mentem nō eſſe ſeparatam Intelligentiam: non enim eſſet animæ inſtrumentum, nec eſſet opus naturæ. Sed collige tu, mentem eſſe potentiam animæ rationalis quod dixit 1. Ethico. cap. 6. vt viſus ineſt pupillæ, ita mens in anima.

2. Dicit illic ſecundò, quòd ſicut manus quàmuis à natura, nō ſtatim perfecta eſt, ſed paulatim perficitur tempore ſuccedēte: ita mens, licèt ſit à natura, tamen non ſtatim perfecta eſt, vt poſſit operari, ſed poſt tempus.

Nota. Nota iterum, eſſe opus naturæ mentē, & imperfectam à principio: quę nō poſſunt Intelligentiæ ſeparatæ ineſſe.

3. Dicit tertiò, quòd ſicut manus inſtrumenta alia acquirit, quibus operetur ipſe ēt, ſcilicet gladium, tibiam, calamum, alia: ita mens ſua inſtrumēta, & hęc ſunt ſcientiæ.

Addit quartò, quòd inſtrumenta mentis tardè acquiruntur: ob id dicitur mens contingere ſenibus, non quia non ſit potentia animæ à natura data, ſed q̄a tardè perficitur per ſcientias, & habitus.

Nota. Nota ex hoc, cùm dicit Ariſt. alias mētem aduenire, non velle dicere, quòd ſit Intelligentia ſeparata, ſed quòd nō à natura omnem ſuam habeat perfectionem, ſed poſt tempus. Hoc enim clare ipſemet exponit. Vide tu quomodo iſta quadrent vni Intelligentiæ ſempiternæ omnibus ſolum aſſiſtenti.

Reiicitur fuga quędam. Nec poteris dicere, non eſſe ex propria ſententia Ariſt. quia nullus Philoſophus eſt, cui tale poſſit adſcribi.

5. Locus Ariſt. contra Auer. Sed ne à libris de anima diſcedamus, diſcurramus per eos libros de anima in quibus mens Ariſtotelis magis apparebit. Sit quintū teſtimonium ex 1. de anima tex. 12. & 13. vbi inquirit, an omnes animæ paſſiones ſint communes, vel aliquæ ſint propriæ: dixitq; conducere hoc maximè ad animæ ſeparabilitatem cognoſcendam. Dicit ergo, intelligere eſſe proprium, ſeu videri proprium ipſius animæ, tamen reliquas operationes eſſe cōmunes animæ cum corpore. Abſq; dubio de anima Intellectiua hic ſermo eſt.

Nota. Si igitur anima Intellectiua eſt, quæ hēt operationes communes, ſcilicet ſentire, amare, & reliqua, & quæ videtur habere propriū, ſ. intelligere: rectè ſequit̄ profectò, quòd idem ſit principium, eademq; anima, qua intelligere, & ſentire nobis prouenit: ergo eſt forma informās: aliter non eſſet ſentiendi principiū. Q̄uo ergo Auerroes duas ponit animas, vnam ad ſentiēdum in materia, alteram ad intelligendum abſtractam, quæ nomen animæ non meretur.

6. Locus Ariſ. contra Auer. Sit ſextum teſtimonium ex eodem 1. tex. Dixit eſſe fabulam Pythagoricam: ꝙ anima ſubintret corpora varia. Et rationem dedit: quia corpus eſt inſtrumentū animæ. Vt autem ars non vtitur inſtrumentis alterius: non enim vtitur tectonica tibijs; ita nec anima vna diuerſo corpore.

Nota. Perpende ergo, ſi iſta anima intellectiua vna prorſus eſt, quomodo poteſt modò in me, poſt in alio, modò in his, poſtea in aliis venturis eſſe? profectò nihil poteſt reſponderi, quod poſſet dicere Pythagoras contra Ariſtotelem: non igitur tale figmentum eſt doctrina Ariſt.

Septi-

7. Locus Ariſt. Septimum teſtimonium eſt eodem in textu 90.& ſequentibus; vbi Ariſt. reprehendit Platonē dicentē, intelligere, ſentire, & appetere, & reliqua prouenire in vno homine à diuiſis animabus, ſcilicet Intellectiua, quæ erat in cerebro, in corde ſenſitiua, & in hepate vegetatiua: & hoc arguit, & vult vnā eſſe aïæ ſubſtātiā à qua oīno iſta proueniat ſm varias tamen potentias. Et hanc mentem Ariſto. Nota. explicant inſignes Philoſophi, Simplicius & Philoponus, eleganter ibi. Igitur idem eſt principium ſcdm ſubſtantiam, quo ſentimus, & intelligim⁹: aliter enim totus ille corruit Ariſtotelicus diſcurſus.

8. Locus. Sed accedamus ad ſecundum librum, & ſit octauum teſtimonium. Anima omnis eſſe actus primus definitur. Si ergo anima intellectiua eſt anima, vt oēs ipſi etiam fatentur, ſiue vniuocè, ſiue analogicè ſit, debet eſſe actus primus: ergo nō vnitur ſolùm ſm operationem: ſic enim Nota. eſſet actus ſecundus. Vide expreſſum teſtimonium, quod ipſi non aduertunt.

Confirmat idē. Adde etiam, ꝙ ἐντελέχεια, ſignificat qđ perficit: conſumit, & complet, quod proprie eſt actus & formæ informantis: non enim dicitur nauta ἐντελέχεια nauis.

9. Locus Ariſto. Præterea ſit nonum ex eodem 2. textu 7. Dicit, Non oportere dubitare, quomodo ex aïa, & corpore fiat per ſe vnum, qa eſt id, ſicut ex actu, & potentia; at ex actu aſſiſtente, & corpore impoſſibile eſt fieri vnum per ſe, cum vtrunque ſit ſecundū ſe completum, ex ſola forma informante vnum fit per ſe, cum materia. cùm autē ex omni anima cū corpore fieri dicatur vnum per ſe, profectò forma erit informans.

10 Locus Ariſto. Præterea eſt decimum ex eodē 2. lib. text. 24. & eſt hoc adeò teſtimonium expreſſum, vt reſpondi nō poſſit. Dicit Ariſto. quòd duplici forma dicimur ſcire. Vna eſt habitus ſcientiæ, ſecundùm quē ſimus potentes contemplari, ſicut potentia ſenſitiua ſentire. Alterum eſt principium primum formale, ſicut ſanitate dicimur ſani. Dicit ſtatim, ꝙ anima non eſt ſicut illud prius, ſed ſicut poſterius: anima enim intelligimus, ſicut ſanitate ſani dicimur. Vide clarè, animam intellectiuam vere formam eſſe vnitam ſecūdùm eſſe.

Et aduerte ibi, ꝙ ibi dicitur, ſcientiā, Nota. Græce dicitur ἐπιστήμην quod vocabulū ſcientiam perfectā apud Ariſtotelem ſignificare ſolet: vt colligas de Intellectu ſermonem facere, non de cogitatiua.

Vndecimum ex eodem tex. 31. vbi Intellectiuum dicit continere ſenſitiuum, ſicut tetragonum trigonum. 11. Locus Ariſto. Conſtat autē quòd trigonus non eſt in tetragono formaliter, ſed eſt vna figura in ſubſtantia: eſt igitur vna animæ ſubſtantia in homine, quæ ſimul eſt ſenſitiua, ſimul & intellectiua.

Nec poteris dicere, quòd intellectiuū Nota. ſignificat cogitatiuum illud Auerro. nā Græcè habetur διανοητικὸς, quòd eſt diſcurſiuum, vel intellectiuum, quod ad mērem attinet: venit enim à νοῦς, quod dicit mens, & Intellectus.

Sed accedamus ad librum tertium, & 12. Locus Ariſt. contra Auer. ſit duodecimum teſtimoniū. Statim te. 1. dicit, De parte, qua anima ſapit, & intelligit, oportet tractare. Peto, quid per partem intelligat. Neceſſariò dices, ꝙ potētiam. nam aliter nō diceret, quòd anima ſapit parte: cùm autem iſta pars ſit Intellectus, ergo Intellectus potentia quædam eſt animæ, non ſubſtantia aliqua ſeparata.

Accedat vltimum teſtimonium, quod 13. Locus Ariſt. contra Auer. eſt pulcherrimum, & conſideratione dignum, paulò tñ latius eſt exponendus. Ariſtoteles volens ſenſum, & Intellectū diſtinguere, text⁹ enim 11. ſumpſit hanc viam diſtinguendi obiecta: dixitq; aliud eſſe quid rei, aliud eſſe ipſius rei, vt aliud caro, aliud quid eſt caro. Cum autem illud ſenſu, hoc Intellectu dignoſcatur, diuerſus erit ab ipſo ſenſu Intellectus. Dicit tamen, ꝙ ſicut quid, & eſſe rei non ſeparantur, ita nec Intellectus, & ſenſus, niſi ratione.

At vidēs Ariſt. quòd intelligimus res ſeparatas realiter, vel potius, vidēs Intellectum eſſe in magnitudine, & non ſeparatum à ſenſu, ſicut quid eſt rei ſenſibilis, non ſeparatur à re, dubitat in text. 36. an poſſit intelligere ſubſtantias ſeparatas, vbi ipſum in materia ſuponit eſſe. Quid manifeſtius dici poterat? Hoc itaq; multùm conſiderandum.

Ex quibus omnibus liquet profectò illud Auer. monſtrum eſſe, alienum à tota

Ariſtote-

Ariſtotelica doctrina, ipſiusq́, proprium ſomnium eſſe, atque delirium, quod melius foret ipſi, non propalaſſe.

Quòd hæc Auero ſententia ſit cõtra Ariſt. doctrina principia.

Oſtendam tamen adhuc eſſe contra principia, quæ Ariſtoteles in ſua obſeruauit doctrina. Et primo Auerr. hunc intellectum ponit ſubſtantiam immaterialẽ per ſe ſubſiſtentem. Eſt enim Intelligentia quædam, quæ varias recipiens ſpecies à phãtaſmatibus diuerſorum indiuiduorum intelligit in multis, & per ipſam multi intelligere dicuntur.

1. Ad hominẽ, ex Ariſt. iuxta ipſius Auer. interpretationem.

Examinemus ergo, quæ Ariſt. dicit de natura ſubſtantiarum ſeparatarum à materia, & videamus, an conueniant huic Auerroiſticæ Intelligentiæ: ſed prius ad hominẽ ipſum, ex Ariſtotele iuxta eiuſdem Auerrois interpretationem.

Auer interpretatio.

Igitur Ariſt. 12. Metaphyſic. tex. 45. ait ſeparatas Intelligẽtias eſſe immutabiles, ſeu immobiles. Vnde colligit Auerroes, nulla eas recipere accidentia de nouo: & tales ſecundum Auerroem, poſuit Ariſtoteles ſubſtãtias immateriales. Si ergo iſte Intellectus ſubſtantia immaterialis per ſe ſubſiſtens eſt, quomodo recipit de nouo ſpecies intelligẽdi? quomodo habit⁹?

Cõfirmatur idem.

Præterea, ſi recipit & intelligit, debet habere diuerſam potentiam: alteram, ſecundum quam recipiat, alteram, ſecũdũ quam ſit agens, & intelligẽs: quia ab eadem potentia non proueniunt iſta ſecundùm Ariſtotelẽ. Ac multò magis ſi quis putet, vt idem Auerroes, Ariſtotelem feciſſe ſubſtãtias ſeparatas puros actus, aut verò puriſſimos, & ſimpliciſſimos, vt quidam Auerroiſtæ: nam tunc nec accidẽtia vlla ab eſſentia diuerſa, nec potentias illas duas, quas diximus, habere poſſent, q̃bus agerent, & reciperent. Profectò hoc puto eſſe ad hominem tam validum argumentum, vt non poſſit reſpondere.

Iterũ ad hominẽ ex altero dicto Ariſto.

Alterum dictum eſt Ariſtot. de talibus ſubſtantiis. 12. Metaph. tex. 51. vbi ex eius Auerr. ſententia docet, ſubſtantias iſtas, quas ipſe putabat ęternas, nõ habere intellectionem diſtinctam à ſua ſubſtantia, ſed ipſarum intelligere ait eſſe propriam ſubſtantiã, aliter, inquit, laſſarẽtur. Quicquid de hoc ſit, & an ita ſenſerit Ariſtoteles, tamen hanc doctrinam eſſe Ariſtotelis iuxta Auerrois ſententiam, palam eſt. Si ergo iſte Intellectus immaterialis, ęternus eſt, quomodo in ſe nouas intellectiones recipit, ſecundùm Auerroem, & ab ipſis rebus? Si autem iſta recipit, cur & aliæ non poſſunt recipere? Videas quam iſta repugnent inter ſe: atque hoc ad hominem.

2. Principium Ariſtote. cui repugnat Auer.

Eſt autem alterum principiũ verè Ariſtotelis. Quis enim ignorat Ideas ab Ariſtotele vbique impugnari? Peto ergo: Iſte Intellectus exiſtẽs in omnibus hominibus, vel eſt vniuerſalis natura, vel ſingularis. Si vniuerſalis natura: ergo eſt Idea prorſus. Si ergo ſingularis: ergo hẽt materiam, & non intelliget vniuerſalia. Nam propter hoc argumentum Auerr. cogitur ponere Intellectum extra materiã, quia ſi eſſet in materia, inquit, ſingularis eſſet, nec poſſet vniuerſalia intelligere. Si ergo eiuſmodi argumẽtum valet, profectò Intellectus ille eſſet Idea: vel ſi ſingularis natura, non intelligeret vniuerſalia. Pugnat ergo talis ratio ipſius cum principio Ariſtot.

3 Principium Ariſto.

Eſt tertium principium 8. Phyſico. Dicit, debere eſſe proportionem inter motorem, & mobile: vt ſi mobile vnum, motor vnus: ſi mobile æternum, motor æternus, & econtrà. Si ita eſt, quæ proportio eſt inter Intellectum hunc æternũ, & corpora humana, quorum omnia corruptibilia ſunt?

Reiicitur fuga Auer.

Et quamuis, vt ipſe dicit, non poſſint omnia corrumpi, quin aliqua maneant; tamen talis perpetuitas eſt per accidens, & in ſpecie: at perpetuitas Intellectus illius eſt in natura vnica ſingulari: & propterea quamuis detur, quòd non deficiet indiuiduum humanum, profectò id non poteſt eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſicut Intelligentia illa: propterea non concluderet Ariſto. ex perpetuitate Intelligẽtię, perpetuitatem orbis. Nam poſſet dici, ꝙ ſat eſt perpetuitas in ſpecie, ſcilicet quòd ſit alius, & alius orbis.

4. Principium Ariſtotel. cui repugnat Auer.

Eſt quartum principium. Ariſt. dicit, quòd motis nobis, mouentur ea quę ſunt in nobis: ſi ergo Intelligentia eſt in me, & ſolũ in hominibus; motis hominibus, mouebitur ſaltẽ per accidens Intelligentia, quia homines mutant totum locum, & non ſunt ſicut cœlum, quod intra vnũ locum mouetur, ob id poteſt Intelligẽtia non moueri cum ipſo: at in hominibus

totum locum mutantibus, eſt intelligibi le, quòd nō moueatur. At ipſe dicit Auer. 1. de anima com. 66. quod nec per ſe, nec per accidens mouetur. qui hoc poteſt concordare, concordet: ſed puto fieri non poſſe.

5. Principium Ariſto. Quintum principiū eſt. Ariſt. 5. Phyſ. ſolum tres modos ponit, quibus aliquid dicitur operari. Primus eſt ſecundum totum, vt ignis calefacit. Alter ſecundū partem, vt homo pulſat: quia manus pulſat. Tertius eſt per accidens, vt album ædificat, quia ædificator albus eſt. nec alium modum Ariſt. inuenit.

Cùm ergo iſta ꝓpoſitio ſit veriſſima & dicta ab Ariſt. 1. de anima: Homo intelligit, homo diſcit, text. 64. peto, Vel per accidēs intelligit: & hoc quis feret, quod homo per accidens, & non per ſe intelligat: & quòd hominis ſit intelligere, ſicut muſici ædificare, cùm ſit paſſio ipſius, & operatio propria in qua beatitudo conſiſtit?

Si non per accidēs: ergo vel ratione totius, & hoc non, cùm corpus non intelligat: vel ratione partis, & ita Intellectus eſt pars hominis ipſum componens.

Reiicitur ſtulta, & impia ſolutio Ianduni. Nec patiantur aures impiā planè imò & ſtultam doctrinam Ianduni indignam Philoſopho non ſolum Chriſtiano, ſed etiam ethnico. Dicit enim, quòd cùm dicitur, homo intelligit, homo ſumitur pro congregato ſimul cum intellectu; ſicut dicitur cœlum ſe mouet, ſumitur pro orbe cum Intelligentia.

Sed quis, obſecro, vnquam dixit hominem ſumi pro tali aggregato, quod eſt ꝑ accidens, ſicut lapis, & Intelligentia, vel Deus illi aſſiſtens? Homo enim non conſtituitur apud hos, niſi per cogitatiuam integrè. & illud præterea exemplum eſt ineptum. Si enim Intelligentia non eſt forma cœli informans, eſt totum per accidens, & tunc conceditur illa propoſitio, Sicut iſta amphora vini eſt in amphora vini: nullus tamen dicit quòd cœlum intelligat, at homo per ſe intelligit, & nō tale aggregatum: vaniſſima igitur eſt talis doctrina.

6. Principium Ariſt. Sextum principium eſt 12. Metha. indagans numerum Intelligentiarum, ſolū vtitur miniſterio Aſtrologiæ, per orbium numerum multiplicans Intelligentias. & in lib. 1. de Cœlo text. 100. ſupra cœlos etiam alias ponit Intelligentias, nec vtrobique meminit talis Intelligentiæ humanæ, nec in tota Philoſophia, aut libris de cœlo, aut alibi verbum illius ſit, cùm tamen ipſius his locis, aut alibi opotteret mentionem fieri, & præſertim in Metaphyſicis, nam huius tractatio pertinet ad Metaphyſicum: eſt enim abſtracta: ergo non eſt ſecundum Ariſtotelis principia ponenda.

7. Principiū Ariſt. cui aduerſatur Ariſ. Adde ſeptimum, quod eſt multum notandum, quòd periret diſcurſus, quo vtitur Ariſ. ad definiendam omnem animā: dixit. n. ipſam eſſe ſubſtantiam, & hāc in formam, materiam, compoſitum diuiſit, probauitq; nō eſſe compoſitum, nec materiam, inde colligit eſſe formam. Si ergo anima intellectiua anima eſt, vt ipſi fatētur: ergo forma erit, & altera pars compoſiti.

Reiicitur ſolutio. Nec ſatis eſt dicere, quòd eſt forma aſſiſtens; nam Ariſt. diuiſit formam contra materiam, & ex vtraq; dixit eſſe corpus: propterea dixit formam eſſe, qua eſt hoc aliquid: hæc non inſunt niſi informanti: Quid ergo clarius ſpectas? colligamus ergo talem errorem eſſe perſpicuè contra Ariſtotelem, & contra ipſius principia.

Quid hæc Auer. ſnia ſit contra naturale lumen. Sed accedamus iam ad quartam partem noſtræ diſputationis initio propoſitam: & probemus eſſe veram Philoſophiam, & lumen naturale.

Euidens S. Tho. prima ratio contra Auerr. Primum argumentum eſt S. Th. quod etiam fuit Alberti cōtundēs capita Auerroiſtarum. Operatio propria non poteſt eſſe, niſi à propria forma dante eſſe rei: at intelligere eſt hominis operatio propria: ergò à forma dante proprium eſſe prouenire debet. Quis enim poteſt imaginari, quod per oculos alterius poſſim ego videre? Quis etiam poteſt imaginari, quòd per Intellectum Intelligentiæ mihi aſſiſtenti, quæ non eſt pars ſubſtantiæ meæ, poſſim intelligere? reuera id impoſſibile eſſe, manifeſtum eſt. Nec valet ſolutio Iāndu. quòd aggregatū intelligit: hoc enim iam ſuperius reiecimus.

Reiicitur ſolutio inepta Iandu. Eſt ſecundum argumentum. Cùm habitus & actus ſint in iſto Intellectu, ſi vnus eſt in omnibus, fatendū eſt, quòd in vno numero Intellectu ſunt innumerabiles habitus contrarij hominū omniū, & innume-

numerabiles actus, ſic cõtrarij, & contra dictorij, & varij ſimul, & vno in tẽpore. Quis autem capit hoc, quãuis ſomniet? Et aduertendum, hoc argumentum non ſolùm eſſe ſecũdùm rationẽ naturalem, ſed etiam in doctrina Ariſt. qui ſępe docet habitus, & actus contrarios nõ poſſe ſimul eſſe in eodem numero ſubiecto.

Confirmatur: Hinc ſequuntur tot impoſsibilia, & tot ridicula, vt nequeat quis riſum continere. Sequitur, inquam, vt ille vnus Intellectus in vno ſit ſapiens, in alio inſipiens, & ſtultus; in vno erret, in alio verè ſciat; in vno ſit bonus, ĩ alio ſceleratus: in vno iuſtus, in alio iniuſtus; in vno fœlix, in alio miſer; & hoc ſimul, & ſemel eodem tempore. Hæc ſanè ſunt nũ ſolũ impoſſibilia, ſed planè ridicula.

3. Ratio. Præterea tertiò. Si homo ſubſtantialiter differt ab equo per cogitatiuã, & per hanc conſtituitur, peto, vel eſt iſta anima rationalis, vel non. Si rationalis eſt: ergo cognoſcet vniuerſalia, & ſic erit Intellectus: non enim poteſt vti ratione, quin co gnoſcat vniuerſalia: nullus enim eſt diſcurſus ſine propoſitione: nulla propoſitio, vbi non ſit aliquod extremum vniuerſale, vt Petrus eſt homo. Si non rationalis: ergo eſt brutum expers rationis ſecundùm ſe, ac cõſequenter expers quoq; libertatis. Vbi enim non eſt ratio, non eſt eſt libertas. Vide obſecro quales facit homines Auer. tum bruta animalia, tum abſque libertate: quod nec inſani dicerent. Sed non miror talem ſententiam ſuſtinere, qui ſeipſum ſecundùm ſuũ eſſe brutum, & irrationale exiſtimauit.

4. Ratio. Præterea quartò. Hominem intelligere cùm vult, manifeſtum eſt. Si ergo Intellectus eſt quid ſeparatum, peto, Quo determinatur in me ad intelligendum? Nõ à phantaſmate; quia ſtat phantaſma eſſe ſine intellectione, nõ ab actu imaginandi, quia ſtat me imaginari abſq; eo, quod intelligam: non ab appetitu, quia contra meum appetitum ſenſitiuum ego aliquando me conuerto ad intelligendũ: nihil ergo eſt in me, quo determiner ad intelligendum. Quomodo ergo intelligo cùm volo? nã voluntas, & intellectus ſunt Intelligentiæ illius cõmunis omnibus, qui ex ſe non determinatur ad intelligendum magis in hoc, quàm in illo: Igitur intellectiua anima, pars noſtra eſt, quam per volitionem ad intelligendum determinamus. Puto eſſe validum argumentum.

Præterea quintò, contra id quod dicitur Intelligentiã vniri, & aſſiſtere omnibus hominibus. Peto, Vel aſſiſtit ẽt medio interſtitio, & toti denique orbi, vel ſolis hominibus: ſed primũ eſſe nõ põt, nõ enim medio, quia nullã habet operationem cum ipſo. Præterea ſicut Intelligentia Lunæ non vnitur alteri orbi quã ſuo, ita iſta humana Intelligentia non vniretur cum alijs. Præterea, quia etiã poſſent intelligere equi, ſi in illis eſt Intelligẽtia, vtique intelligerent, cũ phantaſmata ipſorum non differant ſpecie à noſtris. 5. Ratio.

Quòd ſi in ſolis hominibus, cum iſti ſint, hinc inde diſperſi, quomodo poteſt intelligentia præſens aſſiſtere his, & illis non autem in intermedio, cum vna ſit, & indiuiſibilis? Profectò eſt naturaliter im poſſibile: nam manifeſte ſequitur, aliqd eſſe in pluribus locis ſeparatis, & diſtinctis ſimul, quod naturaliter eſſe non poteſt.

Præterea ſextò: quia illa vnica ꝑ operationem non ſufficit denominare rẽ intelligentem. Si enim ego intelligo, quia à phantaſmate meo Intelligentia ſumit ſpeciem; & paries videbit, quia a colore ipſius oculus recipit ſpeciem. 6. Ratio.

Quòd ſi dicas, Oculus nõ eſt intra patientem, ſicut Intelligentia intra hominem. Hoc nihil refert: quia tota vnio nõ conſiſtit niſi in operatione, & hęc verè eſt in oculo & pariete. Reijcitur ſolutio.

Præterea ſeptimò, eſt cõtradictio in ipſamet opinione: nam antequã Petrus eſſet homo, non erat ei Intelligentia aſſiſtens: poſtquàm eſt homo, aſſiſtẽs eſt ei. quomodo ergo aſſiſtit, cum antè non aſſiſteret? Vel cognouit Petrum eſſe hominem, vel non; ſi non, quomodo ei aduenit? Profectò naturali motu veniet, ſicut lapis fertur ad centrum, & tũc aliud mouens oportebit ponere: ꝙ nõ cõceditur. Si per cognitionem eum non cognoſcat niſi per phantaſmata, nec ſcit vnde poſſit illud per ſe habere, videtur ꝙ cognitione non põt aduenire, & propterea neceſſariò fatendum eſt moueri, vel mutari, quod ille prorſus negat. 7. Ratio.

8. Ratio ex qua manifeſtè apparet Auer. impietas. Præterea octauò, eſt ratio moralis. Nã ponere talem Intelligentiam ſolã immortalẽ, perinde eſt, ac dicere animas hominũ mortales eſſe: & abſurda omnia, quæ ſequuntur ex mortalitate animarum, ſequuntur ex iſto errore. manent enim boni abſq; prȩmio, mali abſque punitione. ex bono enim & malo, idem Intellectus manet qui & præfuit. Vide tu qualiter ſibi impius Auerroes conſtet, quia ex vna parte clamat contra Alexandrũ immortalitatẽ: ex altera verò parte prorſus illam eneruit, & aufert, à quo quidem ipſi Arabes, Auicen. & Algaze. & alij vehemẽter abhorrent, tãquam illud ſit extirpare omnes bonos, & omnes leges, & reſpublicas, vt bene dixit Algaz. contra ipſum.

9 Ratio. Tandem nonò. Cùm origo actuum vitioſorum & ſtudioſorum ſit voluntas, debet fateri, quòd talis Intelligẽtia eſt principium omnium peccatorum hominum: nam voluntas eſt immaterialis; ſicut Intellectus.

Imò ruiſus tunc ſequitur oportere hãc ipſam intelligentiam puniri propter ipſa peccata, & tot ſcelera, quæ committit, & ita diuina iuſtitia poſtulat, vt quæ peccat, puniatur. omnia iſta conuincunt eſſe non ſolùm impiam, & contra bonos mores, ſed planè inſanam talem ſententiam.

Reprehẽſio errorum Ianduni. Vnde reprehendendus eſt meritò Iandunus, qui obcæcatus dictis Auer. dicit ſe ſimplici fide tenere, veritatem, quia rationes phyſicæ ſunt fortiſſimæ; cùm tamen nõ ſola fide, ſed ratione naturali clara, & doctrina Ariſ. conſtet illud eſſe figmẽtũ.

Imò verò monſtrum quoddam non abſimile ab illa ficta Dialecticorum chimera, vt iã poſſint ſimilibus exemplis abundare. Si quis adhuc plura aduerſus hanc ſentẽtiam deſideraret, reperiret apud Albertum alia triginta ſex egregia argumẽta, vt alios auctiores omittam, quæ tamen omnia vitandæ prolixitatis cauſa relinquo. Accedamus ergo ad quintam noſtrȩ diſputationis partem propoſitã, & euertamus illud aliud cõſimile deliriũ, Achillini, & Mirandulani.

Confutatio opin. erroneæ Achilini, & Mirandulani. 1. Concl. Sit ergo hæc concluſio. Falſum eſt, ſecundùm veram philoſophiam, & rationem, & ſecundùm Ariſtotelem, ꝙ ſit vna forma informãs in omnibus hominibus.

Hæc quidẽ opinio vnius formæ informantis, tam eſt per ſe ipſa conſiderata, à ratione aliena, tam abſurda, tam fatua, & tam impia, vt vix digna ſit, contra quam diſputetur; tamen præter illa omnia, quæ cõtra impium Auerroem attulimus, quæ etiam maxima ex parte hanc quoque opinionem, ſeu errorem euertũt, aliqua pauca nunc addemus aduerſus hãc, quæ eam proprius impugnent: quibus oſtendamus non ſolùm rationi, verçq; Philoſophiȩ, ſed etiam Ariſtoteli aduerſari.

1. Ab authoritate teſtimoniis Ariſto. Igitur primò poteſt refelli teſtimoniis Ariſtotelis. 2. Phyſicorum. text. 26. ait, eandem eſſe rationẽ materiæ & formæ, quippe cùm ſint correlatiua. Idẽ 2. de anima 1.
tex. 24. Vnuſquiſque actus eſt in propria 2.
materia, & nõ in multis materijs. imò, inquit, vno variato, variatur & alterũ, quippè cum ſint relatiua. Item 2. de anima, 3.
tex 7. & 7. Metaphy. 49. inquit, Vnitas & diſtinctio, & eſſe rei ſumitur ab actu, & forma. Item 7. Metaphyſic. tex. 15. fatetur 4.
impoſſibile eſſe, vt idem numero ſit multorum ſingulorum ratio ac ſubſtantia, & ſimilia. quæ omnia ſanè maximè repugnant huic ſententiæ.

Rõnibus. Prima. Confutatur etiam ratione. Prima ratio ex abſurdiſſimis quibuſdam quæ ex hac opinione ſequuntur, & inter ſe etiam cõtrarijs. Nam ſi vna eſſet forma in omnibus, ergo omnes homines haberent eaſdem aiæ potentias, eundem numero Intellectum, voluntatem, & memoriam, & eaſdem operationes, & accidentia ſpiritualia eadẽ numero: vt pote in eadem numero aĩa. quod ſanè eſt per quam ridiculum, & falſum, & contra experientiam.

Et contrà, ſequeretur, quod illa anima in vno eſſet fatua, in alio ſapiens, in vno prudens, in alio imprudens, in vno iuſta, in alio peccatrix, in vno beata, in alio miſera: atque ita illa eadẽmet anima numero eſſet ſimul & ſemel eodem tempore ſapiens, & inſipiens, iuſta & iniuſta, imò miſera & beata, imò & damnata in inferno poſt mortem ſcilicet impiorum, & in gloria poſt mortem, ſcilicet Sanctorum, & piorum 2.

Præterea tertiò, ſequeretur aliud abſurdiſſimũ, videlicet, quòd ſtultus homo & 3.
ſceleratus haberet animam optimam & ſapientiſſimam, & cõtrà vir omnibus virtutibus ornatus, & ſapiens haberet animam

mam inſipientiſſimam, & ſceleratiſſimā : & hoc manifeſtè ſequitur : nam cùm ſit vnamet numero anima in vtriſq; , oportet, habeat ſui in ſe bona, vel mala ſpiritualia, quæ immediate inhærent ipſi animæ, & maculas ac reatus peccatorum, & bonorum operum merita, quæ fuit vel in hoc, vel in illo homine: nam verè ea fecit, quamuis diuerſis locis, & in diuerſis corporibus.

4. Item ſequeretur, ꝙ vna, & eadem res numero naturalis poſſet eſſe in diuerſis locis, & quidē diſtinctis, & ſeparatis inter ſe, & quod peius adhuc, vna numero pars in multis diſtinctis totis, & vnum inhæſiuè in multis ſubiectis : imò verò ſi de hac conceditur, ergo & de aliis rebus eſſet poſſibile naturaliter. Probatur, quia difficultas eſſendi in pluribus locis ſimul eadem eſt vtrobique: & eadem inconuenientia in hac, & in aliis rebus ſequerentur.

5. Præterea vel eſt eſſentia completa, vel incompleta: ſi completa, ergo non informans: ſi incompleta, ergo completur, & perficitur per habitudinem ad vnam materiā, & ad vnum ſolum compoſitum. At non completur per vnam materiam, nec per aliam, &c. ergo ſic manet ſemper incompleta, & imperfecta: imò quotidie ēt mutaret perfectionem, cùm quotidie nouam acquirit materiam, & nouam in particulari deperdit.

Confirmatur. Forma informans eſt ꝓportionata capacitati informati, ita, vt nec excedat, nec excedat: alioquin ſi forma excederet, tunc materia non haberet proportionem cum illa, atque ita nō eſſet eſſentialis vnio cum materia.

6. Præterea ſextò. Eadem forma haberet infinitos actus formales, quos daret quotidie ſucceſſiuè: atq; adeo ſequeretur, ꝙ eſſet infinitæ vitutis informatiuæ : quod euidenter probatur calculatione communi. Nam illa forma, quæ poſſet vnum tantum actū formalē talē efficere, eſſet alicuius virtutis informatiuæ : & quæ poſſet duos tales actus formales efficere, eſſet ī duplo maioris virtutis, & q̄ quatuor ſic ſucceſſiuè, eſſet in quadruplo maioris virtutis informatiuæ ſucceſſiuè, & ſic ſine termino. ergo quę infinita pōt ſucceſſiuè corpora deſerere & informare, eſſet infinitæ virtutis.

Confirmatur. Quia conſimili ratione Ariſtoteles colligit primam cauſam infinitæ virtutis motiuæ; quia ſucceſſiuè moueret infinito tempore, vt ipſe putauit.

Præterea ſeptimo. Eſſet concedenda 7.
iſta ꝓpoſitio, omnes homines ſunt vnus hō formaliter, ſicut ſi omnia alba vnam numero haberent albedinem, eſſet concedendum, ꝙ omnia alba eſſent vnum album formaliter.

Præterea, Forma informans dēt eſſe 8.
intrinſeca, & ꝓpria eius cuius eſt forma.

Nam ſi forma haberet, vt poſſet dare alium actū alteri rei, ſanè nō eſſet informans propriè. Hac enim rōne accidens cōmune non dr̄ proprium, ſed commune: Imò nec in ipſo accidente communi vnum accidens pōt eſſe in multis, ſi eſt vnum numero; quod tamē iſti concedūt in forma ſubſtantiali vna numero.

Præterea nonò, ex corpore ipſo, ſeu 9.
materia idē probatur. Nam materia pōt quidē eſſe ſub variis formis: tamen vel ſecūdùm diuerſas portiones ſuas, vel ſucceſſiuè diuerſis temporibus. Et non eſt imaginabile, quòd eadē portio materiæ ſit ſub diuerſis formis eiuſdem ſpeciei ſimul: ſed forma multò magis debet eſſe contenta, quàm materia: ergo ſi hoc eſt impoſſibile in materia, multò magis in forma.

Confirmatur. Nam materia habet capacitatem ad totum actum formæ : ergo cùm informatur à forma, non erit poſſibile, vt eadem forma informet alias materias.

Confirmatur ſecundò: quia ſi materia informaretur a forma, ita vt forma poſſet informare aliam : ergo omnes materiæ non eſſent plenè informatæ, ſed ſemiinformatæ: quare omnes homines eſſent ſemihomines, nō perfecti homines.

Præterea decimo. Si hæc forma pōt 10.
plura ſimul corpora informare, & ad hoc habet aptitudinem, inclinationem, & capacitatem, ac poteſtatē: quęro, Ad quot numero informanda? an ad duo tantum, vel tria, vel centum, vel mille, vel ad mille millia ſimul, &c. vel ad infinita ſimul corpora informāda? Nō īfinita ſimul corpora: quia eſſe nō poſſunt, & fruſtra talis eſſet potentia, quę nō poſſet ad actum reduci,

duci, & inanis talis naturalis appetitus. Si verò ad centum mille. v.g. ſimul, vel mille millia ſimul. Iam ergo ſi pauciores eſſent homines, vt cum peſte moriuntur, tunc illa forma eſſet violenter ſuo appetitu priuata: & contrà illo numero expleto non poſſent plures tunc alij generari homines, quouſque illi morerentur: ac ſi vacarent generationi, non poſſent tunc illa plura corpora informari, ſed omnia corpora naſcerentur mortua: quæ ſunt dictu ridicula.

11. Præterea fit vndecimum argumentũ. ex cogitatiua, quam iſti ſimul ponunt, à qua volunt homines habere diſtinctionem: eadem enim de hac dici poſſunt, quæ contra Auerroē, & plura. Nam hęc cogitatiua vel dat eſſe humanum vltimum, vel non. Si dat, ergo rationalis nō eſt informans, nec dat vltimum eſſe homini. Si non: ergo illa non dat vltimā vnitatem, & diſtinctionem: nam diſtinctio ſumitur ab vltimo actu, Ariſt. 7. Metaphyſ. tex. 49.

[illegible] Item cogitatiua illa, quę informat, dat eſſe per ſe: ergo facit vnum per ſe, & nō per accidens: quæro, an illud per ſe ſit homo rationalis, & intellectiuus, an ſenſitiuus tantùm. Non primum, quia illud facit anima rationalis ſuperueniens: ergo eſt vnum per ſe ſenſitiuum: ergo tunc ſequeretur, quòd eſſet homo compoſitus ex illo bruto, & anima rationali: at hoc abſurdum.

[illegible] Item, quia ſequeretur eundem hominem eſſe bis indiuiduum diuerſę ſpeciei: nam primò eſſet cogitatiuum. ſecundò per rationalem informātem eſſet homo. & ſequeretur habere duo eſſe, humanũ, & illud ſenſitiuum.

[illegible] Denique omnes rationes, quę fiunt cō tra pluralitatem animarum, quibus illa etiam opinio erronea eſſe conuincitur, vt poſtea ſuo loco oſtendemus, hanc etiā opinionem euertunt, & impietatis plane conuincunt.

12. Tandem, ſi ita placet delirare, vt vna ſit informans anima in tota ſpecie humana: poſſes ēt ſimiliter delirare in alijs animantiũ ſpeciebus, & eadem facilitate vtrunque defenderes, & ratione conſimili; neque verò plura abſurda ad hoc, quàm ad illud ſequerentur. Sic autem aſſerere de alijs ſpeciebus, eſſet noua res, & ſumma ſtultitia, aut pluſquā ſtultitia.

Confirmatur: quia nihil aſſerere eſt contra omnes alias ſpecies non ſolũ animalium, ſed rerum omnium, quæ omnes in indiuiduis habent vnam materiā numero differentem, & vnam ſimiliter numero differentem formam.

Poſtremò hic error de vnitate Intellectus in omnibus hominibus, damnatus eſt in Concilio 3. Lateran. ſub Leone X. antea citato, ſeſſ. 8. & locis antea citatis. 12. Quocunque ergo modo dicatur, ſiue aſſiſtat, ſiue informet, error eſt, aut potius hæreſis, ſi vnicus dicitur. Nam & ad hoc ſequetur, vt aliquid ex Theologia proferamus, animam rationalem Redēptoris noſtri, & Iudæ eſſe eandem, atque adeò eſſe cum Iuda damnatum: quod eſſet impijſſima hæreſis: imò ſequeretur, nullum eſſe diſcrimen electorum, & prædeſtinatorum, damnandorum, & ſaluandorum poſt mortem. qui ergo ſecundùm rationem naturalem, vel ſecundùm Philoſophiam id eſſe verum, vel etiam probabile diceret, tum fatuè, tũ hęreticè erraret. Qui verò ſecundùm Ariſtotelem aſſereret, non ſolùm id falsè, vt oſtendimus, diceret, ſed magnam inſipientię, & contradictionis notam ipſi Ariſtoteli, ne dicam ſibimet innureret: & in hac voce nihil quoque impietatis ſubeſt, cùm penè idē apud pleroſque valeat, hęc vox, (ſecundũ Ariſtotelem,) & illa (Secundum Philoſophiam) in Concilijs condemnata. Et de his hactenus.

Accedendum iam erit ad ſextam noſtræ diſpoſitionis partem propoſitam, vt oſtendamus, quid ſecundùm veritatem, & ſecundùm etiam Ariſtotelem tenendum ſit, & aſſerendum. 6.

Sit itaque primum fundamentũ. Anima rationalis non eſt purè intellectualis ſubſtantia, nec purè ſenſitiua forma, ſed media quædam ſubſtantia vtrunq; complectens. Eſt enim ſic intellectualis, vt ſit principium ſentiendi, in quo ab Intelligentijs differt: ſic autem ſenſitiua, vt ſit principium intelligendi, vt differat à puris formis, & hoc vtrunq; ſub vna ſimplici ſubſtātia continet: vnde dici ſolet orizon formarum ſpiritualium, & corporalium, & cognouit Ariſt. cùm in homine idem

Primum fundamẽ. Quid vere ſit tenendum, q; naturæ animæ rationalis ſit media inter ſenſitiuas formas; & Intelligentias ſeu Angelos.

idem fecit principium ſentiendi,& intelligendi ſecundùm ſubſtantiam.

Ex hoc ſũdam.ſequũt tria. Primum, quòd aïa rationalis ſit forma informãs.

Ex hac natura ſequitur primò, ꝙ anima rationalis ſit ſecundùm ſuam ſubſtantiam forma informans (non enim aliter ſenſitiuam naturam comprehenderet)& tamen ſit forma, vt per ſe poſſit ſeparata exiſtere, & in hoc includit intelligēdi naturam.

Quòd duo ſint animæ potẽtiarum genera.

Sequitur ſecundò, ꝙ geminæ potentiæ ab aïa procedant:quædam, qua parte eſt principium ſentiēdi & forma,& hæ ſunt ſenſitiuæ, quæ communes cum corpore ſunt,cum ab ipſa, vt forma eſt,procedãt: quędam intellectiuę,& ipſius ſolius ſunt: quia ab ipſa,vt apta eſt per ſe eſſe,ſequũtur.Idem dico,de operationibus,quæ medijs potentijs exercentur.

Quòd anima ſit nõ pura intellectiua. vt Angelus, ſed rationalis.

Sequitur tertiò, quòd hæc eſt cauſa, quare hominis intelligere ſit cum diſcurſu:quia non eſt purum,ſed à ſenſitiuo dependens,& cum eo eſſentialiter coniunctum.Nec eſt ſimplex intelligere,vt ſimul omnia intelligat,vt Angeli; ſed vnum ex alio,& vnum poſt aliud:& hoc ſignificat illa differentia hominis,rationale. Dicit enim diſcurſum ex vno ad aliud : & ita etiam dicit ſenſitiuum cum intellectiuo, vel intellectiuum cum ſenſitiuo.

2. Funda. Triplex animæ ſtatus.

Sit ſecundùm fundamentum . Anima rationalis,quantum ad intellectiuam partem,habet tres ſtatus.

1. Primus eſt,cum ſolam habet potentiã ad intelligendũ,ſicut viſus ad videndum: & hoc à natura habemus.Cum enim animam recipimus,ſtatim eſt cum tali potẽtia producta:& ob id dixit. Ariſt.6.Ethic. c.11.Senſus,& Intellectus à natura ſunt. Et ſect.30 problem.q.4.dicit, opus eſſe naturæ mentem , quam ſimul recipimus cum anima,& cum corpore.

2. Secundus ſtatus eſt,in quo Intellectus habet habitus,& artes,ac ſcientias : non enim per ſe poterat intelligere perfectè : & hic ſtatus non eſt à natura , ſed longo poſt tpe,inuentione enim , & labore , ac ſtudio iſta conſequimur: ob id dicit Ariſt. 6.Ethic.capit.11.Nemo ſapiens à natura. Et problemate alſegato,ſcientias,& artes eſſe opera noſtra,mentem opus naturæ.

3. Tertius ſtatus eſt, in quo eſt iã in actu perfecto,& intellectione:& hoc poſterius aduenit,nec continuè durat:quia nõ ſemper intelligimus:idcirco Ariſt. 12.Metaphy.text.39.dixit,quòd beatitudo noſtra quæ in tali actu conſiſtit,eſſet nobis pauco tempore : Hic autem dicitur Intellectus in actu,& duplex eſt.Quidam ſpeculatiuus,cùm cognoſcimus res non in ordine ad opus.Quidam practicus,quo cognoſcimus ad operandum. Et ſpeculatiuus eſt triplex.Phyſicus,quo cognoſcim⁹ res phyſicas.Mathematicus,quo res mathematicas.Contemplatiuus,quo res abſtractas:& hic eſt vltimus omnium.

Nota varias diſtinctiões ſeu acceptiones intellectus.

Nota valde.

Cùm audis tot diſtinctiones Intellectuum,ne putes eſſe multas potẽtias, ſed vna eſt ſecundùm varios ſtatus . Et præ oculis habe has diſtinctiones;nam Ariſt. & Philoſophi diuerſos loquendi modos habent,qui fuerunt occaſio errandi ignorantibus.Cùm ergo audietis,Intellectum cõtemplatiuũ aduenire pòſt, intellige ſignificare, quòd potentia tardè perficitur ſecũdùm talem actum.Similiter cùm audieris,Intellectum non ineſſe hominibus omnibus,nec dormientibus, intellige de Intellectu perfecto per habitum , vel per actũ.Alia multa ꝑ hæc intelliges paſſim.

Ex his omnibus colligamus concluſionem:quòd rationalis anima forma eſt informans , ac ob id, multiplex ſecundùm multitudinem indiuiduorum , & ſecundùm veram Philoſophiam,& ſecundùm doctrinam Ariſt.

Concl. 1.

Quæ ſatis ex dictis probata eſt rationibus,& teſtimonijs ꝓ veritate cõtra Auerroem:quibus etiam, ſi quis rectè conſideret,etiam Themiſtij opinio , & omnium aliorum,qui animam faciunt aſſiſtẽtem, confutantur.Quòd autem anima rationalis ſit forma informans,& in ſingulis hominibus propria,non ſolùm per philoſophiam veram tenẽda eſt,ſed Fide catholica,quæ ſtabilita eſt in concilio Viennenſi ſub Clemente V.& habetur in Clementinis,de ſumma Trinitate , & fide catholica,cap.vnico,& in Concilio Lateranen. ſub Leone x.ſeſſ. 8 vt antea in propoſitionibus diximus fide tenendas initio primi libri poſitas,propoſitione tertia.Et in eodem Lateranenſi error ille cõdemnatus , quòd ſit vna in omnibus hominibus,vt illic diximus,propoſitione prima.

Concl. 2.

Et ex hoc quoque ſequitur definitionẽ eſſe vniuocam , & genericam , quamuis

habeat

habeat aliq̃d impropriæ analogiæ: in quoque enim genere eſt talis analogia, ſecũdũ quã perfectior eſt vna ſpecies altera: & anima rationalis eſt alijs perfectior: ſed hoc non aufert vniuocationem.

Diſſoluũtur argumenta cõtraria. Superest, vt in vltima parte argumentis reſpondeamus, in quarum ſolutione multum declaratur res hęc. Ad primum, quod ex authoritate ſumitur, dico, quòd ille locus 1. de anima, vt illic diximus, loquitur de Intellectu ſecundum ſententiã Empedoc. qui erat Deus: illic enim contra Empedoclem loquitur.

Ad pri- mum ex authoritate ſumptum.

Ad duo ã lia teſtimonia. Ad alia duo teſtimonia dico, quòd Intellectus ſæpe ab Ariſt. dicitur ſeparatus, & purus, non, quia ſit per ſe ſubſiſtens, vt malè intelligit Auerroes, & falsò, ſed q̃a poſſit per ſe ſubſiſtere, & non ſit virtus organo alligata, neq; inhęrens corpori, hoc eſt, ita ab eo dependẽs, vt non poſſit ſeparari, & inextenſa, & immaterialis, & quia intelligere nõ exerceatur à corpore, neq; etiam à compoſito immediatè, ſicut ſentire, ſed ab ipſamet anima.

Ad aliud teſtimonium. Ad locum De generatio. animal. dico, quòd ſi aliquid concludit, potius eſt pro Platone, & Pythago. quòd animæ rationales præceſſerint corpora: hoc enim illic videtur dicere: de vnitate tamen intellectus nec vllum verbum eſt.

At quia talis opinio Platonis, & Pythagoræ eſt etiam cõtra Ariſt. reſpondeo ad locum iſtum tripliciter.

1. Solutio. Primò dico, quòd ſi in hoc loco dicit mentem antecedere corpus, in alio loco 12. Metaph. tex. 17. dicit, impoſſibile eſſe mentem antecedere. Cùm igitur iſti duo loci ſint contrarii, tunc argumento vti oportet ad mentem Ariſt. dignoſcendam. Primò illic eſſe Ariſt. ſenſum, fatendum eſt, cui plura alia loca conſonãt. ſed oſtẽdi ſuperius qualiter illi loco Metaph. multa alia reſpondeant, nõ alteri: ergo talem eſſe ſenſum Ariſt. fatendum est.

Cõfirmat ſolutio. ~~Fatẽdũ eſt~~ præterea, quia quæ dicit in Metaph. non poteſt adſcribi vlli Philoſopho: nullus enim tale dixit ante ipſum; at ille locus cõuenit cum Platone: ergo credendum eſt illic ſecundum morem Platonis fuiſſe locutum, præſertim cum illic multorum ſententias expreſſerit.

Cõfirmat totum. Adde, quòd illic non erat locus id examinandi, quia hiſtoriam animalium docebat, hic verò eſt Metaphyſicus, vbi id ex profeſſo examinabat. Fatendum ergo eſt, mẽtem hominis eſſe formam, nõ antecedentem tempore effectum, ſecũdum Ariſtotelem: & profectò hæc mea ſolutio mihi ſatisfacit.

Dico tamen ſecũdò, quòd illa loca nõ contradicunt. Cùm enim dicitur Intellectus de foris venire, non ſignificatur, ꝙ ſit ante corpus ipſa anima: ſed loquitur de Intellectu ſecundum habitũ, qui perfectus eſt: cũq; tota perfectio Intellectus nõ ſit à natura, ſed magna ex parte poſt, & eſt opus noſtrum: ob id dicitur de foris venire: & huic conſonat quod dixit Proble. ſect. 30 q. 4. quòd mens, non ſtatim nobis contingit, quia habitus, qui ipſius perfectio ſunt, nõ ſunt à natura. Et in hoc differt à ſenſu: ſenſus enim non indiget habitu, ſed ſtatim à natura perfectus datur, propterea Intellectus cũ habitu aſſimilatur ſenſui ſoli; vt docet Ariſt. 2. de anima tex. 59. & hæc eſt bona expoſitio, vt vterque locus concilietur. 2. Solu.

Dico etiam tertiò, quòd anima rationalis dicitur extrinſecus aduenire, non ꝙ antecedat corpus: ſed quòd nõ educatur de potentia materiæ ſicut cæteræ formæ. Quòd ſi dicas, Ergo iam admittitur creatio ſecundùm Ariſt. Neganda eſt conſequentia: nam Ariſt. non vocat creationẽ, cùm aliqua forma educit de potẽtia materiæ, vel producitur in materia: nam aliter lumen crearetur, & ſpecies ſenſibiles & intelligibiles, quæ ſecundum ipſum non educuntur de potentia materiæ vel ſubiecti, ſed inducuntur ab agẽte. Quòd ſi illam vis vocare creationem, vocabis & hanc: non enim refert, quòd ſit ſubſtãtia vel accidens, quantum ad hoc: ſed tamen hoc ſufficit, vt abſolutè non dicãtur res ex nihilo fieri, ſiquidem præſuppoſito ſubiecto, in quo fiat, licèt non ex illo, atq; ita hæc ſimpliciter, & propriè nõ dicetur creatio, ac ſi Angeli producerẽtur, ſed increatio, ſeu concreatio. 3 Sola.

Atque hæc doctrina Ariſtot. obſeruanda eſt: nam ſecundùm veritatem, certum eſt, animas rationales à Deo ſolo creari, at Ariſto. fortè produci credit ab vniuerſalibus agentibus, ſimul cum proximis cauſis. Nota, an in Ariſt. aia creat.

Vel certè circa id nõ cõſiderauit, aut ſi conſide-

conſiderauit, tamẽ tacuit ea de re, & quãuis Ariſtoteles creationem nõ cognouerit, nec expreſſerit; tamen ex eius doctrinæ principijs optimè probatur: & hoc eſt vnum de animæ rationalis creatione ſatis vehemens cum alijs, vt in lib. Phyſicorum diximus.

Ad 2. Ad ſecundũ diſtinguo maiorẽ. Dupliciter enim aliquid dicitur habere materiam. Vno modo tanquam partem ſui, ſicut compoſita phyſica, quæ ex forma & materia conſtant. Altero modo, quia eſt in materia receptum, vt formæ accidentales, atq; ſubſtantiales. Dico ergo, quòd non ſolùm multiplicatur numero, quod habet materiam priori modo, ſed etiam poſteriori, vt ſatis patet in formis inanimatorum. Cum igitur rationalis anima verè ſit forma in materia, multiplicabitur numero.

Cùm autem Ariſtoteles dicit, Intellectum eſſe ſeparatum, non intelligit, quòd realiter ſit abſtractus a materia, cum tex. 36 lib. 3. dixerit eſſe in magnitudine: ſed loquitur de potentia animæ, qua intelligimus; quæ ſeparata dicitur, quia nulli affigitur organo, ſed per ſe Intellectionem exercet. quod ſuperius declaratũ eſt ſatis.

Præterea. Subſtãtia ipſa rationalis anima dicitur etiam ſeparata à materia, quę licèt informet, nõ tñ inhæret, & non ita ab ea pendet, quin poſſit ſeparari, atque etiam eſt indiuiſibilis, & non extenſa corpori, & immaterialis.

Ad 3. Ad tertium, quod eſt ipſorũ Achilles, ſcilicet de infinito numero animarũ, examinemus, quod inconueniens ex hoc ſequatur.

Auer inconuenientia tria. Auer. diſp. 1. cap. 8. ſolùm duo impoſſibilia ponit. Alterum eſt, quòd infinitum ſuſciperet magis, puta, ſi modò ſunt animæ infinitæ, plures erunt poſt centum annos. Alterum eſt, quòd totum eſt æquale parti; nam animæ, quæ modò ſunt, & quę ſimul erant, poſt mille annos tot erunt: quia vnum infinitum non eſt maius altero, & tamẽ numerus animarum, quæ modò ſunt, eſt pars illius numeri animarum quę ſunt, & erunt. Adde tu tertium inconueniens, quòd Ariſt. 3. Phyſ. negat prorſus infinitum numerum actu.

Solut. horum incõueniẽtiũ. In primis ſecundùm veritatem, hoc nihil valet. tenemus enim mundũ non fuiſſe ab æterno, nec potuiſſe eſſe.

Ar, vt hoc diligenter in Ariſ. ſoluamus examinemus an repugnet ipſius principijs. In primis nõ inuenitur principium aliud, cui repugnet, niſi ille locus 3. Phy. Sed quamuis talis locus id exprimeret, nonne melius eſſet aſſerere illud nõ eſſe verum, quàm negare totum contextum librorum de anima, & peruertere multa alia principia, vt deduximus? 6.

Sed ille locus non contradicit huic dicto, imò, id eſſe ex principijs Ariſ. euidenter oſtendam. Non. n. negat Ariſt. quodlibet infinitum. Ipſe enim mũdum ab æterno credidit, vt notũ eſt. Dicat mihi Auer. quot dies præceſſerint. Neceſſariò fatebitur eſſe infinitos, & quotidie tamẽ adduntur de nouo dies, & ita illa ſua ſequerentur inconuenientia. Iterum petam, quæ ſint plura, num dies, an horæ. Si dicet, horas: ergo vnũ infinitum dabit maius altero. Si dicit neutrum eſſe altero plus; ergo pars eſt æqualis toti. quod igitur ipſe reputat impoſſibile in numero infinito aĩarum, neceſſariò fatebitur in numero dierum: imò Ariſto. ipſe tenetur id fateri. 8.

Objectio. Dicet mihi Auerr. quòd dies actu non ſunt ſicut animæ, ideo quia in tempore id fit, non in animalibus.

Sed vana hæc eſt reſponſio. Primum, numerus dicit formam, ſcilicet multitudinem, & pluralitatem, & dicit materiam, ſcilicet ipſas res: peto, An repugnantia, quòd non ſit numerus infinitus, ex forma, an ex materia proueniat? Si dicas, Ex materia: petam, Quare repugnat, eſſe res infinitas ex parte rerum? Non inuenies aliam repugnãtiam, niſi quia materia eſt finita, vel locus, qui non poteſt infinita capere. Hęc ergo repugnãtia in corporibus erit ſolùm occupantibus locum, non in his, quæ locum non occupant, vt accidentibus, & animabus, & punctis.

Auerrois confutatio. Si dicas, Ratione formæ, cũ forma numeri conſiſtat in multitudine: profectò impertinens eſt, quòd res exiſtãt, vel præterierint, quominus infinitũ eſſe nõ poſſet. At videmus Ariſt. concedentem dies infinitos eſſe: ergo nõ negauit infinitum actu quodcunq;, ſed ſolùm corporum, & partium, quæ reſultant ex continui diuiſione: talem enim numerum infinitũ nõ eſſe docuit 3. Phyſ. non tamen quemcun-

que; aliter non poſſet dicere mũdum ab æterno fuiſſe.

Adde vnum, quod docet 4. Phyſ. ꝙ tẽpus dicitur exiſtere, cum vnum nunc continuatiuum temporis adeſt; quomodo dicimus, nunc eſſe talem diem, talem annum. Cum ergo totum tempus præteritum, & futurum contineatur præſenti nunc, & ſit infinitum, iam ſecundum Ariſto. principia, actu infinitum eſt.

Adde etiam, quòd ſecundùm Ariſtotelẽ, ſunt infinita puncta in continuo actu, non dico actu ſeparata, ſed actu exiſtentia; & infinitæ partes licet non actu ſeparatæ, ſed actu exiſtentes, & in potẽtia ſeparabiles: ergo non negat Ariſt. omnem infinitum numerũ, nec ipſius principiis repugnat aĩas infinitas eſſe: & quamuis repugnaret, potius oportebat dicere ſibi non conſtare: quod melius eſſet, quam tã fatuam ſententiam illi imponere.

Quartò rñdemus præterea, vt antea dicebamus, Ariſtotelem fortaſſe nõ præuidiſſe hoc inconueniens infinitatis animarum, quod ſequebatur ad ſuam illam mundi æternitatem: ſed poſteros Philoſophos hoc conſideraſſe, & intuliſſe, & ideò hæc eis fuit cauſa, varia in Ariſtotele ſentiendi, hoc argumento perturbatis: nã ob id vnus mortales fecit animas, vt Alex. alter vnicum poſuit Intellectum, Auerroes; alius tranſmigrationem animarum induxit cum Pythagora, alius cõceſſit infinitas animas, vt Auicẽna, quod in rebus partialibus, & incompletis non putauit inconueniens. Denique, vt mundi æternitatẽ defenderẽt, variè delirarũt, neſcientes argumentum ſoluere: cùm tñ multo melius contra collegiſſent, ex tali inconuenienti mundũ ab ęterno nõ fuiſſe, vt habet veritas. ſed vt antea diximus, forte Ariſtoteles hoc non cogitauit, nec conſiderauit: aut, ſi conſiderauit, certè id tacuit. Habes itaq; ſufficienter ſolutum argumentum.

Ad quartum. Ad quartum reſpondeo, quòd ſpecies intelligibilis poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundùm ſuum eſſe: eſt enim accidens quoddam, & ſic ſingulare quoddam eſt: non enim eſt vniuerſale aliquod exiſtens extra ſingularia, & tale inhæret Intellectui. Altero modo ſecundũ quod repręſentat, & ſic dicitur vniuerſale in repræſentãdo, per ipſam enim vniuerſale cognoſcimus. Dico ergo, ꝙ vt Intellectus recipiat ſpeciem, non eſt opus, quòd ſit vniuerſalis, imò neceſſario debet eſſe natura ſingularis: nam ſpecies eſt accidens quoddam ſingulare, quod à ſubiecto ſumit ſingularitatem: ſed ſequitur, quòd Intellectus non ſit virtus organica. Nam ſingularitas non impedit cognitionem vniuerſalis, ſed organum: nos autem Intellectum non alligamus organo.

Quòd ſi petas, quare virtus organica non cognoſcat vniuerſalia: reſpondeo, quia ſpecies recepta in organo, eſt accidens corporeum, & diuiſibile: nihil autem tale poteſt repræſentare vniuerſale quod eſt immateriale: at ſpecies recepta in Intellectu, ſpirituale accidẽs eſt, & indiuiſibile: ideoq; repræſentare poteſt naturam ſeparatẽ, & vniuerſaliter. Eſt autẽ notanda ſolutio, quæ non ſolum ſoluit ſufficienter argumentum, ſed ignorantiã id aſſerẽntium oſtendit. *Dubium. Solutio.*

Ad quintum dico ſimpliciter, illud eſſe falſum, Omne quod incępit, hẽt finẽ. Nam eſt textus Ariſto. in contrarium expreſſus 12. Metaph. tex. 17. Mens non fuit ante effectum, tamen manet poſt. quod autem dixit 1. Cœli tex. 102. ſolum loquitur contra Philoſophos, qui mundum ex materia aliqua factum poſuerunt, & duraturum ſemper. Contra hos argumentatur; quia ſi generatum eſt, corrumpetur, cum materia ſit eiuſdem rationis ſẽp, ſcilicet in potentia. Ex hac ratione colliges intentionem ipſius. At anima nõ hẽt in ſe materiam, ratione cuius corrumpi poſſit, ſed eſt in materia: & tantum probat, ꝙ ſeparabitur a materia: & hoc non negamus. *Ad quintum.* *1. Solu.*

Secundò reſpondemus illam propoſitionem eſſe veram de inceptione per generationem, videlicet per motum, & ex materia. i. de qua loquebatur ibi, & intelligebat Ariſtoteles. Nam, ꝙ ſic generatũ, corrumpitur, & quod eſt ita generabile, eſt etiam corruptibile; at vero quòd creatur, & non incipit per generationem, ſed per creationem, non ſequitur, ꝙ corrumpatur, nec quòd ſit corruptibile: ſed ꝙ ſit annihilabile, quòd per eandem videlicet cauſam, & potentiam, per quam fuit creatum, *2. Solu.*

creatum, poſſit annihilari. ſ. diuinam; & hoc verum eſt. ſed non etiam ſequitur neceſſariò, quòd annihilabitur re ipſa, quia tam creatio, quā annihilatio ex ipſa Dei ſola volūtate libera pēdeat, ſed nec opus ſuum deſtruet, & tantum opus.

Ad ſextum. Ad ſextum facilis eſt ſolutio. Dico, quòd omne quod eſt in materia ſic, vt in omnibus ſuis operationibus pendeat à diſpoſitionibus materiæ, corrumpetur vtique ſeparatum à materia: at non ſic eſt de rationali anima. licèt. n. ſit in materia, nō in omnibus ab ea pendet, & ideò quantum ad hæc, manebit. Vnde hinc etiam fit, vt non ipſa anima, ſed eius ſola vnio cū corpore pendeat à diſpoſitionibus.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum, cui multum confidit Iā du. reſpondeo dupliciter.
1. Primò, idem retorqueo argumentum de materia. Materia eſt vnita formæ ignis ſecundùm ſe. Peto de illa vnione, vel eſt ſubſtantia materiæ, vel accidens. Si ſubſtantia: ergo ſeparata forma ignis, corrumpetur materia, quia deſtruitur vnio. Si eſt accidens, peto, vel ſeparabile, vel inſeparabile. Si inſeparabile: ergo corrupto illo per deſtructionem formæ, etiā deſtruetur materia. Si ſeparabile: ergo poterit manere materia cum forma vnita abſq; vnione. Vide ſimile argumentum eſſe contra ipſum. ex quo apparet eſſe vanum argumentum.

2. Reſpondeo ergo, quòd vnio ſumitur pro actione qua duo coniunguntur, & nō ſic modò loquimur. Altero modo pro mutua habitudine coniunctorum, quæ dicitur reſpectus quidam tranſcendentalis, & talis eſt ſeparabilis ab anima rationali, ſed tunc non manebit in materia, ſed per ſe, ſicut albedo ſeparabilis eſt ab homine albo, ſed non manebit albus.

Ad octauum. Ad octauum ſatis eſt alibi reſponſum, Non enim materia, non forma producitur, vel corrumpitur, ſed compoſitū: quomodocunq; autem compoſitum non fit, ſiue corrupta forma, ſiue recedente, dicitur corrumpi.

Ad nonum. Ad nonum poſſet idem retorqueri cōtra ipſos. Nam ponunt animas brutorum perfectorum indiuiſibiles, & informare: ſed tamen dicimus id non eſſe inconueniens quod paulò inferius examinabimus in quæſtione quadam.

Ad decimum. Ad decimum dico, quòd anima nō eſt prorſus vt cæteræ formæ, ſed habet participationem cum incorporeis ſubſtantiis, quatenus per ſe poteſt eſſe, ideoque potētias quaſdam habet non organicas. Nec ob id dicuntur abſtractiores potentiæ, quàm anima, quia licèt non ſint organicæ, non tamen ſunt per ſe, ſed in ſubiecto ſcilicet anima: res autē magis abſtracta eſt, quia magis per ſe eſſe non poteſt.

Alii concedunt id, quòd abſtractior ſit potentia: ſed melius mihi videtur, quod dixi prius.

Atque hæc ſint ſatis de hac quæſtione quæ multa continet vtilia, tum per ſe, tū ad ea quæ ſequuntur. ſed iam ad Ariſtotelem redeamus.

Caput ſecundum.

Quoniam autē ex obſcuris quidem. Tex. XII.

De ſecūda animę definitione formali, ſeu per cauſam.

POSTQVAM Ariſtoteles animæ definitionem in cōmuni poſuit, nunc intendit aliam animę definitionem ponere, quę diſtinctius explicet animarum ſpecies, & quæ reddat cauſam præcedentis definitionis.

Quo procedendi, & quę Ariſt. intētio.

Prius autem modum procedendi explicat, qui eſt, Ab obſcuris, ſcilicet, natura, nobis autem notioribus ad notiora ſecundum rationem procedere.

Explicato modo procedendi, intentionem ponit, ſe velle definitionem animæ aliam tradere, quæ cauſam contineat, & eam det: quia non ſolum oportet tradere de re definitionem, quòd ſit, ſed cur etiā ſit, quod explicat exemplo.

Not. definitionū cauſaliū triplex genus.

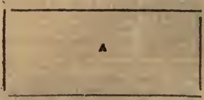
Aduertendum tamen, definitionum triplex eſſe genus, vt habetur 1. Poſte. ca 7. Quædam eſt definitio, quæ per formam, vel materiam datur: vt Eclipſis eſt priuatio luminis aſtri, Domus eſt compoſitū ex lapidibus, lignis, &c.

Quædam quæ datur per finem, vel efficientem: vt Domus eſt vas cōſeruatiuum ſeu cōtentiuum hominum. Eclipſis Lunę eſt interpoſitio terræ inter Solem, & Lunam: & hæc propriè cauſalis dicitur. 2.

Alia vtrumque comprehendit, & cauſam, & formam, ſeu materiā: vt Eclipſis Lunæ eſt priuatio luminis ex terræ inter poſitione. Domus eſt conſtructum ex lapidibus, & lignis defendens nos ab incommodis externis.

Nota 1. Prima definitio dicitur, vt concluſio: quia demonſtrari ſole: per ſecundā, quæ ob id dicitur demonſtrationis medium. Tertia dicitur demōſtratio poſitione differens: quia continet omnia, quę in demōſtratione ſunt, ſcilicet medium, & prædicatum, nempe vtranq; definitionem; deeſt tamen forma ſyllogiſtica. Ariſto. ſolū duarum primarum meminit, priorem dicit explicare quid res ſit, ſeu rem ipſam: poſteriorem verò explicare cauſam, & vtraque danda eſt in re habente illas.

Nota 2. Ad intelligentiam exempli Ariſto de inuentione mediæ lineæ. Ad exempli Ariſt. intelligentiam aduerte, quòd dato vno quadrangulo rectilineo, poteſt dari vnum quadratum tantā aream includēs. Voco autem quadrangulum figuram quadrangularem duorum laterum æqualium, vt A.

Quadratum verò omnium quatuor ęqualium, vt B.

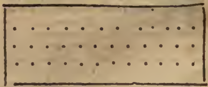
Quadrare autem quadrangulum, eſt dare, & inuenire vnum quadratum æquale illi, quod fit per inuentionem mediæ lineæ. Media linea eſt illa, quæ inter latus maius quadranguli, & latus minus, ita ſe habet, vt in qua proportione eſt maius ad ipſam, in eadem ſit ipſa ad minus, ex tali linea quadratum factum eſt æquale quadrangulo dato.

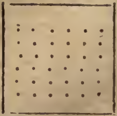
Inuenies illam ſic. coniunge latus maius & minus in rectum, & ſuper illam totam lineam deſcribe ſemicirculum, & à puncto cōiunctionis erige lineam vſq; ad circumferentiam, & illa eſt media, ex qua fit quadratum æquale.

Euclid. lib. 6. conc. 9.

Idē oſtendetur in numeris. In numeris hoc eſt facile. Fac quadrāgulū ex duodecim, cuius latus minus ſint tria, ſume numerum medium proportionaliter, inter duodecim, & tria, quæ eſt ſex, & fac quadratum, id eſt, ſexties ſex: tunc tantum reſultat ex ter duodecim, ſicut ex ſexties ſex. Reſpice factas figuras, & ex eis facilius intelliges.

Nota 3. Exempli Ariſtote. Aduertendum ergo, quòd quadrationem, quæ dicitur tetragoniſmos, poſſumus

lici ad animæ definitiones applicationē

mus bifariam definire. Vno modo definitione quid eſt, ſcilicet, Quadratio eſt conſtructio quadrati, æqualis quadrangulo. Altero modo definitione explicante cauſam, ſcilicet, Quadratio eſt inuentio mediæ lineæ inter latera inæqualia quadranguli. Hæc explicat cauſam, ſcilicet, quia eſt media linea, ob id eſt æquale.

Sic igitur prior animæ definitio explicat quid ſit, at iſta ſecunda iam dāda, cauſam cur ita ſignanı quia eſt principium, quo viuimus, ſentimus, & mouemur, & intelligimus, ob id eſt actus primus corporis, phyſici, et organici, vt dicem* poſt.

Nota 4 ex Philopono, tria eſſe notiora nobis.

Notat Philoponus, quòd tria ſunt notiora nobis, à quibus incipere ſolet Phyſicus, effectus, Vniuerſalia, Compoſita. Et hæc omnia obſeruat Ariſtoteles in hac definitione tradēda: incœpit enim à priori tanquā ab effectu huius. Similiter prior eſt vniuerſalior, quatenus confuſe explicat animæ ſpecies: iſta verò diſtinctè. præterea in tradenda hac definitione, à compoſito incœpit, ſcilicet, ab animato corpore, vt explicabitur.

Nota. 5.

Nota, quòd plures definitiones dicit explicare quid eſt, ſcilicet, eſſe per formā: quia ſolus Phyſicus eſt, qui p̄ efficientē, & frequenter per finē definiat ꝓpriè.

Dicamus igitur principiū accipientes. Tex. XIII.

Quòd aīa ſit vitæ principium.

PEr opera vitæ vult indagare definitionem animę, ac primò ſumit, animatum ab inanimato diſtingui per vitam, vt ex hoc pateat, animam eſſe principium vitæ. Principium enim propriarum paſſionum ſubiecti, eſt principium ipſius eſſe ſubiecti.

Quatuor genera operationū vitæ quorum ſingulæ dicuntur vita.

At, vt multiplicitas animæ appareat, diſtinguit quatuor genera operationum vitæ, quarum ſingulæ dicuntur vita; & ſingulas, aut omnes habens, dicitur viuere: ſunt autem Vita, intellectio, ſenſatio, motio localis ab interno principio actiuo, & vegetatio, quę comprehendit augmētationem, diminutionem, & nutritionē. Hæc ſunt vitæ opera.

Nota.

Nec mireris, ſi ſuperius: numerauit tantum vegetatiuam, quia illic loquebatur de communi vita, quæ omnibus inerat viuentibus.

Vnde & vegetabilia omnia. Tex. XIII.

De vegetatione. 1. Quòd vegetatio prima ineſt plātis.

DE Vegetatiuo ſeorſum tractat primum, ac tria docet. Primò plantæ participant vegetatione. quod probat: quia ab interno augentur, & aluntur, non ſolùm ad vnam differentiam loci ſurſum, vel deorſum (ſic enim videntur vegetari inanimata impropriè per additionem) ſed ad omnem loci differentiam, & ſecundum omnem poſitionem, viuuntque dum alimentum poſſunt recipere.

Separari aūt hoc quidem. Tex. XV.

2. Quòd vegetatio poſſit ab aliis ſeparari, non contra.

ALterum, quod dicit de vegetatiuo, eſt, ꝙ poteſt ſeparari ab aliis, alia non ab ipſo in mortalibus: ac ſi dicat, Reperiri poteſt viuēs, in quo ſola vegetatio ſit, vt planta: nō tñ reperiri poteſt viuens, in quo ſit ſenſatio, aut intellectio, quin in eo ſit vegetatio, vt patet in animalibus, & hominibus.

Nota.

Dicit tamē, In mortalibus, propter cœlos, quos Antiqui crediderunt eſſe animatos ſenſu vel intellectu, tamen ſine vegetatione: ſed de hoc alibi diſputandū eſt.

Viuere igitur propter hoc principium. Tex. XVI.

3. Quòd vegetatio ſit communis omnibus viuentibus.

TErtium eſt, quòd iſta operatio vitæ, ſcilicet vegetatio eſt communis omnibus viuentibus, cū ſit in animalibus, & in hominibus.

De ſenſu, ꝙ primò inſit animalibus.

Statim tractat de ſenſu, docetque alia tria. Primū eſt, quòd ſenſus ineſt primò animalibus. Vt enim vegetatio eſt plātis primò inſita, ita ſenſus animalibus: nullumque eſt animal ſine ſenſu: habent igitur animalia viuere, ſcilicet vegetari, & vltra hoc etiam ſentire.

Sen-

Senſus autẽ primò ineſt. Tex. XVII.

2. Quòd tactus ſit ſenſus oĩbus aĩalibus communis.

ALterũ eſt, quòd ille ſenſus, quod animal conſtituit, eſt tactus: omnibus enim animalibus ineſt tactus, nec ſine hoc poſſunt conſiſtere.

3 Quòd tactus poteſt ab oĩbus aliis ſenſibus ſeparari, & nõ contra.

Tertium eſt, quòd ſicut vegetatiuum ſeparari poteſt ab aliis vitæ operibus, vt accidit in plantis, ita tactus ſeparatur à reliquis tribus. Sunt.n. animalia, quibus non ineſt niſi tactus. ſub tactu continet guſtus. Guſtus enim eſt quidam tactus: vt dicitur inferius. Alij tamen ſenſus non ſeparantur à tactu: qui enim vident, audiunt, aut olfaciunt, neceſſariò habent tactum.

Quid ſit vegetandi & tangẽdi principium.

Explicat, quid vegetatiuum, & tactiuũ ſit dicens, quòd vegetatiuum, eſt animæ ſpecies, quam plantæ habent, principiũ autem tangendi animalibus ineſt, ipſorumque anima eſt.

Propter quam autem cauſam. Tex. XVII.

Nota.

CVm ſeparari vegetatiuam ab aliis animæ partibus, & tactũ à reliquis ſenſibus docuiſſet, cauſam vtriuſque in poſterius reſeruat: alia autem, vitæ operatio, ſcilicet, motio, & intellectio, per hęc nota relinquuntur: ineſt enim intellectio hominibus, ac principium ipſius anima eſt.

Cõcluditur animi definitio formalis ſeu per cauſam.

Ex quo concludit definitionẽ animæ, quòd anima eſt principium vegetandi, ſentiendi & mouendi, & intelligendi: quamuis forſan alicui videatur, quòd nõ tantum hic definitionem conſtituat, ſed dicta epiloget.

Sed melius eſt, ſi dicamus vtrunq; pariter facere, ſcilicet epilogo dictorum, definitionem colligere, poſtea diligẽtius probandam.

Not. quid per cogitatiuum hoc loco intelligat Ariſt. contra Auer.

Aduerte, quòd illud verbum, Cogitatiuo, non ſignificat actum illius potentiæ cogitatiuæ. quã ponit Auerr. ſed idẽ eſt cum Intellectiuo, ut hic notat Simplici⁹. Græcè enim habetur [illegible], qđ eſt intellectiuo: nã verbũ [illegible] deſcendit à [illegible], quod eſt mẽs, & Intellectus. Et primo Poſt. dicitur omnis doctrina, omniſque diſciplina [illegible] ſcilicet diſcurſiua, & intellectiua: ob id Argyrop. vertit Intellectiuum: & Boetius cogitatiuum: ſed hoc opus eſt mentis.

Vtrũ aũt vnumquodque. Tex. XIX.

Duplex Ariſt. qõ. 1. Quæſt.

DVas mouet quæſtiones. Altera eſt: Cùm hæc omnia, vel horũ aliqua in vno animato ſint, an procedant à diuerſis ſpeciebus aĩæ, an ab vna potius pluribus tñ potentijs illius. Et quia hęc quęſtio, vt dicit Simpl ſoluta fuit l. p°. vbi determinatũ eſt, vnam tãtùm in vno eſſe aĩam ſecundum ſubſtantiam, multiplices autem illius eſſe potẽtias: ponit alterã quæſtionem ſuppoſita hac determinatione. An tales potentiæ ſint ſeparatæ loco, ita vt diuerſæ ſint in diuerſis ſubiecti partibus an ſimul ſint ſubiecto, ſolaq; ratione ſeparentur. Ad hanc reſpondens dicit, quòd in quibuſdam facile eſt determinare hoc, in quibuſdam dubium eſt, nec ita facile. Explicat autem primò in quibus ſit facile, poſtea in q̃bus difficile.

2. Qõ An aĩę potentię ſint loco ſeparata in diuerſis partibus animalibus. Reſponſ.

Sicut enim in plantis. Tex. XX.

In quibus aĩalib⁹ potentia nõ ſeparẽtur loco, ſeu ſubiecto.

IN quibuſdam animalibus notum eſſe, dicit, quòd potentiæ ſola ratione ſeparentur, ſcilicet in inſectis, & his, quorum partes deciſæ viuũt: nam in illis partibus ſingulis experimur eſſe motum, ſenſum, & appetitum, cùm inſit dolor: puta enim cuſpide, refugiunt: non ergo loco ſeparãtur hæ potentiæ. & per hæc animalia de alijs fit iudicium, quorum partes deciſæ non viuunt. Aſſimilantur autem iſta animalia in hoc plantis, quæ deciſæ viuunt, cum anima ſit extenſa per totum, vnaq; ſit actu, & multæ potentia; quatenus per diuiſionem actu multæ fiunt.

Nota 1.

Nota, quòd hic per ſenſum intelligit tactum: hic enim eſt ſenſus ſparſus per corpus cum appetitiuo, & loco motiuo.

Nota 2.

Notandum etiam, quòd phantaſiã vocat

cat imaginationem quandam imperfectam, quæ caret organo determinato, ſed ſimul eſt cum actu, de qua poſt dicitur: nam perfecta eſt in cerebro, & hæc eſt in perfectis tantum animalibus. Per deſiderium, appetitum intelligit.

De Intellectu autẽ, & ſpeculatiua. Tex. XXI.

In quib' potentiis dubiũ eſt an ſeparẽtur ſubiecto.

EXplicat in quibus dubium ſit, an ſeparentur ſubiecto, dicens, dubium eſſe de Intellectu, & ſpeculatiua potentia: & per vtrunque eãdem rem intelligit, vt Simplicius notat.

Nota 1.

Dubium autem eſt, quòd nondum manifeſtum eſt, an ſit organica potentia Intellectus, an ſeparata ab organo, vt dicetur 3. de anima tex. 5. Quòd ſi ita eſt, tũc non ſolum ratione, ſed etiam re apta eſt ſeparari ab aliis: & anima, cuius talis eſt potentia, eſt alterius generis ab iſtis, ſenſitiua ſcilicet, & vegetatiua: poteſtque ſeparari ab illis, & manere perpetua, & incorruptibilis.

No. 2. pro animæ rationalis ſeparabilitate, & Immortalitate.

Vbi notandum, quòd non dicit ſeparatam eſſe, ſed poſſe ſeparari: nam in corpore cõiuncta eſt cum ſenſu, & vegetatiua potentia, tamen poſt mortem, potentiæ tales corrumpuntur, manetq; anima cũ ſolo Intellectu. Et hinc colligitur animę immortalitas, contra Alexandrum, q locum hunc dicit legendum dubitatiuè ꝓpter illud verbum, Videtur. At Simplic. & Philop. & alii dicunt, & benè, tale verbum aſſertiuè intelligendum, ac ſi diceret, Manifeſtum eſt. At de hoc poſteriùs exactè dicemus.

Reliquæ autem partes animę. Tex. XXII.

Nota 2. reliquas ſenſitiuas & vegetatiuas nõ ſeparari ſubiecto, vt Plato volebat.

REliquas potentias ſenſitiuas, & vegetatiuas in vno cõpoſito nõ ſeparari ſubiecto, docet, vt volebat Plato, qui ſenſitiuam in corde, appetitiuã in iecore poſuit: ſed ſolũ rõne. Similiter & ſenſum & Intellectũ rõne diſtingui notum eſt. De diſtinctione enim ſecundùm ſubiectum, dixit ſuperius dubium eſſe, tamen de diſtinctione rationis non eſt dubium, q ꝑ actus prior. Cum enim aliud ſit opinari, id eſt intelligere, aliud ſentire, etiam diuerſæ erunt potẽtię ſenſus, & Intellectus. Per operationes enim potentiæ, & operationes per obiecta diſtingui cognoſcũtur.

Adhuc autem quibuſdã animalium. Tex. XXIII.

De diſtinctione potentiarũ in diuerſis aĩantibus.

CVm has potentias, qualiter in vno diſtinguere deberemus, docuiſſet, ſcilicet ratione, non autem omnes ſubiecto: nunc qualiter in diuerſis compoſitis diſtinctæ inueniantur, docet, dicitque in quibuſdã omnes has eſſe, in aliis vnam, in aliis plures.

Quatuor animarũ gradus.

Poſſumus enim quatuor gradus, & differentias viuentium ſecundùm has ſumere. Primus eſt eorũ, qui ſola operatione 1.
vegetandi gaudent: tales ſunt plantæ: Se 2.
cundus eſt eorũ, qui præter vegetatiuã ſuperaddunt ſolum ſenſum: huiuſmodi ſunt quædam animalia immota, vt conchæ, & ſpongiæ, & alia. Tertius eſt eorũ, 3.
qui iſtis motum localem ſuperaddunt, vt animalia multa alia. Quartus eorũ, qui 4.
adhuc vtuntur Intellectu, vt ſunt homines.

Ordo horum graduum.

Eſt autem ordo iſte, vt vbi ſint gradus poſteriores, ſint priores: vbi enim Intellectus eſt, ibi & reliqua; vbi motus, ibi ſenſus, & vegetatio: vbi ſenſus, & vegetatio, non ècontra.

Senſuum ordo in aĩalibus.

Iſte etiam ordo conſtituitur inter quinque ſenſus. Quædam enim tactum cum guſtu tantum habent: eſt enim tactus neceſſarius. Quædam ſuperaddunt olfactũ quædam auditum, quædam omnes habent. idemque eſt ordo.

Quoniam autem id, quo viuimus. Tex. XXIIII.

Intentio Ariſt. eliciẽdi aĩæ definitionem. Suppõ 2.

ARiſt. intendit ex his, quæ dicta ſunt, definitionem animę elicere, ac per eã demõſtrare ſequentia. Ad hoc aſſumit duo. Alterũ eſt; qđ ſicut duobus modis dr̃ ſcire aliquis, & duobus ſanus

eſſe:

Duobus dicimur viuere, ſicut & ſcire.

eſſe: ita etiam duobus dicitur viuere. Scimus enim ſcientia tanquàm forma, quæ facit ſciẽtes: ſcimus anima, tanquam immediato ſubiecto, in quo recipitur ſcientia. Similiter ſani ſumus ſanitate tanquã forma: ſani etiam ſumus corpore, vel aliqua corporis parte, vt ſubiecto. Ita duplici etiam principio viuimus; altero vt forma, altero vt materia.

Suppoſ. 2. Actus, & formæ recipiuntur in proprijs ſubiectis ita etiam id quo viuimus.

Alterum, quod ſupponit eſt, Formas, & actus recipi in proprijs ſubiectis. Propria enim forma eſt in ſua propria materia: vt ſanitas in certo receptiuo corpore, ſimiliter ſciẽtia in proprio receptiuo. Ita ẽt id, quo viuimus, vt forma, erit in proprio receptiuo: in vniuerſum enim actus actiuorum ſunt in patiente diſpoſito; id eſt, agentia non producunt ſuas formas, niſi in proprias & diſpoſitas materias. Hæc duo ſunt, q̃ ſumit Ariſto. quorũ vtrũq; ꝓbauit à ſimili in ſano, & ſciẽte.

Not. axioma, actus actiuorũ ſunt i patiente diſpoſito.

Infertur. & probat ex dictis, animæ definitio quodã ſyllogiſmo.

Ex his colligit definitionẽ hoc modo, Quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus primò, aut eſt forma, aut materia ſeu ſubiectum. Sed anima viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus primò: ſunt enim iſta animatorum propria, vt dictũ eſt: ergo anima eſt aut materia, aut forma. Sed non eſt materia, nec ſubiectum: ergo anima eſt forma, actus, ſeu ratio, qua primò viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus.

Nota

Et nota, quòd dicitur, Primò, ad excludendam ipſam operationẽ, qua viuimus ſecundò: & iſte eſt textus validiſſimus, quo probatur animam intellectiuam eſſe formam ſecundùm eſſe vnitam, & non tantùm ſecundùm operationem. At quia minorẽ illã, ſcilicet, Animam non eſſe ſubiectum, ſumpſerat: id probat in textu ſequenti repetita diuiſione ſubſtantiæ.

Tripliciter. n. dicta ſubſtantia. Tex. XXV.

Probatur minor ſyllogiſmi, ſuppoſita ſubſtantiæ diuiſione.

PRobat minorẽ, ſuppoſita ſubſtãtiæ diuiſione. Quædã eſt forma, quæ dicitur actus. Quædã materia, quæ dicitur potentia. Quædam eſt ex vtraque compoſita. Probat ſolùm, quòd materia non ſit compoſitum. Materiam enim non eſſe, certum eſt, cùm ſit cõmunis animato, & inanimato: corpus, ſeu compoſitũ, cùm ex materia & forma conſtet, nõ poteſt alterius eſſe actus, neç in alio recipi: ergo anima non erit corpus: nam anima recipitur in animato: ergo erit corporis animati act⁹.

Nota, contra Auer. animam intellectiuã eſſe formã informantẽ in Ariſto.

Hic nota contra Auerroem, animam intellectiuam eſſe formam, ex qua cum materia dicit Ariſt. fieri tertiam ſubſtantiam: ergo vnitur ſecundùm eſſe: aliter non fieret tertia ſubſtantia. Notanda eſt horum duorum textuum expoſitio.

Et propter hoc benè opinantur. Tex. XXVI.

Laus quorundã Antiquorum aliorum reprehenſio.

LAudat quoſdã Antiquos, quoſdam reprehendit. Illi laudandi ſunt, qui animã non eſſe corpus dicebãt, ſimul tum aſſerebant eſſe in corpore, & eſſe aliquid corporis, & talis corporis. ſ. phyſici, organici. Illi autem reprehendendi ſunt, qui nihil de corpore determinarunt, nec expreſſerũt, quod, & quale corpus ſit, quod haberet animam; cum tamẽ conſtet, nõ quoduis recipere quoduis, ſed proprium actum eſſe in propria materia. & ſecundùm rationem, ac conueniens ſit, vt proprius actus ſit in proprio receptiuo.

Nota

Nota illud, Quàmis, æquiualere cùm denotante cauſam, vt legit Philoponus.

Alter diſcurſus quo colligitur animæ definitio prima ex hac ſecunda.

Ex his ſumitur alter diſcurſus, quo colligitur definitio animæ Illa prior, Omnis actus, quo primò viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, eſt actus corporis cuiuſdam, & non cuiuſque: anima eſt hmõi: ergo erit actus corporis talis, ſ. phyſici, organici. Vide ergo cauſam, quare ſit actus cuiuſdam corporis, q̃a eſt particularis actus ad certas operationes.

An demonſtratio definitionis animæ ſit à priori. Quæſt. III.

PEr definitionem animæ poſterius traditam, oſtendi diximus illam priorem: inquirendum eſt, ſi talis demonſtratio ſit à priori, & Per cauſam, vt videtur Ariſto. dicere. & ſtatim videbitur, quòd non. Primò; Operationes

2 Arg. ad partem nega.

rationes ſunt effectus poſteriores anima, cùm ſint actus ſecundi: ſed iſta poſterior definitio reddit cauſam.

F ergo. q uo.

3. Arg.

Præterea ſecundò. Primum eſt eſſe actum primum corporis, quàm eſſe principium operationum vitæ. ergo illa prior definitio potius eſt per cauſam. Antecedens patet: nam poſtquàm anima eſt in corpore, conſequẽter eſt principium operationum.

3. Arg.

Præterea tertiò. Vel iſta poſterior definitio eſt propria alicuius animę, vel communis omni. Si eſt propria alicui, per ipſam non poterit demonſtrari illa prior, quæ communis eſt. Si autem communis eſt: quomodo ergo dicitur propria, & diſtincta definitio ſpecierum animæ?

4. Arg.

Præterea quartò. Videtur nulli animæ talis definitio conuenire, niſi ſoli rationali. Senſitiua enim, & vegetatiua non eſt actus, ſeu principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus.

5. Arg.

Præterea quintò Quia Intellectiua anima non videtur actus, & forma alicuius corporis, cùm intellectio non ſit corporis: ergo vt talis eſt, nõ eſt forma, nec principiũ, quo intelligimus, ſed potius quod intelligit.

Opinantiũ varietas & cõtrouerſia, in tribus potiſſimũ conſiſtit. Primũ in numero definitionum.

In hac quæſtione multæ & variæ ſunt ſententiæ. vt autem diſtinguere eas poſſis, nota controuerſiam in tribus conſiſtere, & in numero definitionis, & in demonſtratione, & in qualitate demonſtrationis. In numero quidem: nam Aegidius putat definitionem illam, Principiũ, quo viuimus, ſentimus mouemur, & intelligimus: non eſſe vnam, ſed quatuor, breuitatis cauſa in vnã collectas. Putat enim eſſe quatuor animas, & ſingulas definiri vegetatiua eſt principium viuendi, ſenſitiua ſentiendi, motiua mouendi, intellectiua intelligendi.

1. Opin. Ægi eſſe definitiones quatuor, in vnam collectas.

2. Op. Simpli. eſſe ſolius aĩe rõnalis definitionẽ.

At reliqui Interpretes, vt vnam receperunt hanc definitionem, tamen differenter. Simpli. enim putat eſſe definitionem vnius ſpeciei animæ, ſcilicet rationalis: quia ipſa eſt potiſſima, & cui omnia quatuor hæc inſunt.

Not Simpliciũ aſſerere animã ipſam intellectiuã eſſe ſimul vegetatiuã, & ſenſitiuã in homine.

Et nota Simplic. aſſerentem vnam animam Intellectiuã in ſubſtantia eſſe ſimul ſenſitiuam, & vegetatiuam in homine.

Alij interpretes, reliqui, hanc definitionem vt communem omni animę, & vniuerſalem receperunt.

3. Op eſſe communẽ vnam definitionem omni animę.

Circa demonſtrationem adhuc eſt diuerſitas.

2. & 3. in demõſtratione definitionis, & eiꝰ qualitate.

Nam Auerroes putat nullam fieri demonſtrationem, ſed ſolùm duas dari animæ definitiones; alteram in cap. antecedenti, quæ explicet eſſe animæ; & hanc, quæ cauſam explicet finalem per operationem.

1 Opi. Auer nullã fieri demonſtrationem.

Ratio autem quare Auerroes vult non fieri demonſtrationem, eſt: quia medium in demonſtratione debet eſſe notum naturaliter, & notius concluſione: at vtraq; animæ definitio eſt naturaliter ignota, & ex probatione aliqua à poſteriori pẽdet. Quòd ſi petatur, Quare ergo illa prior definitio dicitur ab Ariſt. cõcluſio, & iſta medium? Reſpondet, id ad ſimilitudinem dici, non quòd ita ſit: ſed iſta dicitur medium, quia dicit cauſam, illa concluſio, quia eſt velut huius effectus: tamen non ſit demonſtratio, quia medium eſt ignotum naturaliter, id eſt, non euidens, nec ab alio ſumit euidentiam.

Rõ Auer. Dubij ſolutio.

2. Opin S. Tho. eſſe demõſtrationem à poſteriori.

Reliqui dicunt eſſe demonſtrationem, ſed differunt circa qualitatem. S. Tho. dicit eſſe à poſteriori: quia eſt per effectus & per operationes.

3. Op. eſſe à priori demõſtrationem Themiſt. & rõ huius opin.

Themiſtius, & Phil. dicunt eſſe à priori: Caiet. Cardi. ſequens Albertum, putat, eſſe à priori: notat enim ſubtiliter, quòd eſſe principium vitę, & aliarum operationum, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt dicat actum ipſum, puta, quod actu ſit principium operationũ, & hoc poſterius eſt, quàm eſſe actum primum corporis. Altero modo in aptitudine quadam, & modo ipſius ſubſtantiæ animæ: vt ſit ſenſus animam ex ſe talem eſſe ſubſtantiã, vt ſit apta principium eſſe vitæ: & ſic dicit prius natura animam eſſe principiũ operationum, quàm eſſe actum corporis; & hoc pacto in præſenti dicit ſumi, ac fieri demonſtrationem à priori.

4 Op. Ægi. impropriã eſſe demõſtrationem. Rõ Ægi.

Aegidius impropriã dici putat demonſtrationem: exiſtimat enim eſſe quatuor definitiones quas dicit vocari cãs: quia ex ſingulis infertur illa communis, ſed nõ è cõtra: ex particulari enim colligitur commune, non è contra. Valet enim, Eſt homo, ergo animal, non è contrà affirmatiuè. Hæc ſunt, quæ ab ipſis expoſitoribus habemus: ſupereſt, vt quid ſentiendũ

ſit aperiamus.

Prima cõcluſio, poſterior animæ definitio eſt vna. Probatur primò ex Ariſt.

Sit prima concluſio. Definitio iſta poſterior animæ, vna eſt, & vniuerſalis animæ. Hanc teneo contra Aegidium in primis: quia eſt expreſſa ſententia Ariſt. Dicit enim text. 12. quòd non ſolùm danda eſt definitio animę, vt concluſio, ſed etiã, vt cauſa. Vbi docet, eiuſdẽ eſſe has duas definitiones: ſed illa prior eſt animæ in communi, ergo & iſta.

2. Ratio.

Præterea, quia falſum eſt eſſe quatuor animarum genera, vt putat Aegidius, & nos inferius id oſtendemus: & præterea Ariſt. in toto cap. ſemper vniuerſaliter loquitur.

2 Concluſio, Vna definitio ab Ariſto. per alterã demõſtratur.

Secunda concluſio Ariſt. vtitur demõſtratione, per vnam definitionem oſtendendo alteram. Hanc teneo cum communi ſententia contra Auerroem. Videtur enim extorſio literæ, quòd iſta ſint intelligenda per ſimilitudinem, vt dicit Auerr.

Probatur primò. Solu argumenti Auer.

Nec ipſius argumentum eſt validum: nam, iſta poſterior definitio, quãuis ſecũdum ſe non ſit nota, tamẽ diſcurſu & ſenſu ſit ſimul nota: ſentimus enim opera vitæ, & diſcurſu tenemus, ab anima eſſe: Vnde definitionem colligimus. Et hoc ſufficit, vt ſit medium ſufficienter notum ad demonſtrationem Phyſicam: non eſt enim in oĩbus æqua certitudo quærẽda.

3 Concluſio, Illa demõſtratio ſecunda definitionum p primam: eſt à priori per cauſam finalem.

Tertia concluſio. Talis demonſtratio eſt à priori per genus cauſæ finalis.

Pro explicatione ſcito, operationes rei dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo, vt effectus ipſius rei, à qua procedunt: & ſic poſteriores ſunt. Altero modo, vt finis, in quem res ordinatur, eſt enim res ob ſuam operationem, vt 9. Metaph. c. 9. dicit Ariſt. viſum habemus, vt videamus,

Nota 1.

non vt viſum habeamus: & ſic prior eſt operatio, cũ ſit finis. Finis enim quantũ ad executionẽ poſterior eſt: eſt enim ſic effectus: tñ quantum ad intentionem prior eſt: eſt enim ſic finalis cauſa: ſunt autem operationes maximè fines in rebus Phyſicis.

Nota.

Aduerte vlterius, ꝙ ſicut in rebus practicis finis eſt regula & norma formę rei, ita etiam in Phyſicis. V.g. quia ſerra eſt ad ſcindendum, inde eſt quòd talis eſt forma & materia: & quia domus eſt ad talem finẽ, inde talis efficitur. In phyſicis etiam tales natura res facit, quales fines; vt oculus talis eſt, quia ad videndũ: reliqua alia etiam ſecundùm ſuos fines.

Ex dictis probatur cõcluſio.

Ex quo ſequitur, quòd ſit optima naturalis demõſtratio per finem; talis eſt iſta: finis enim animę eſt, vt per eã viuamus, ſentiamus, moueamur, intelligamus: ſi talis finis eſt, debuit eſſe actus corporis organici primus: nõ ergo tales operationes vt effectus, ſed vt fines ſumendæ ſunt.

Nota 3. Quid ſit etiam vera ſententia Caietani, ſed nõ ita ad mentem Ariſto.

Mihi etiam placet Caieta. Quia ex ſe animam eſſe talem ſubſtantiam, vt ſit ex ſe principium vitæ prius eſt, & cauſa cur ſit actus corporis: ſed quamuis illud verũ ſit, tamen non eſt talis demonſtratio phyſica, & per cauſam phyſicam, ſed ferè Metaphyſica per quaſdã rationes formales. Ariſt. autem non videtur illo modo definiuiſſe, ſed operationes ipſas.

Ad 1. & 2. arg.

Ad primum & ſecundum argumentũ ſolutio patet. Nam quamuis operatio in executione ſit poſterior, & effectus, actus primi ipſius corporis, tamen intentione eſt prior, cùm ſit finis.

Ad 3.

Ad tertium dico, quod iſta definitio dicitur propria, non quòd ſit alicuius ſpeciei animæ, ſed quia per eam facilius colligi poſſunt ſingularum definitiones, quã ex prima.

Ad 4.

Ad quartum reſpondeo cum Caietano Thien. & alijs, quòd facit definitio ſenſum diſiunctum in illis operationibus: aliter enim ſoli rationali competet: ſic autẽ omnibus, ſicut in definitione naturæ diximus olim.

Ad 5.

Ad quintum: Ibi petitur difficultas an rationalis anima, vt Intellectiua eſt, ſit forma. Dico igitur duo. Alterũ eſt, quòd ipſam ſecundùm ſuam ſubſtantiam, & entitatem, formam eſſe informantem nõ licet dubitare. Dico ſecundò, quòd an ipſa ſecundùm illum gradum intellectiuũ informet, non puto eſſe periculoſum negare cum multis affirmãtibus ipſam eſſe formam ſecundùm gradum ſentiendi.

Tamen aduertendum eſt, cum anima in homine nõ ſolùm det ſenſitiuum, ſed etiam det eſſe hominem, non ſolùm, inquam, det eſſe animal, ſed animal rationale: vnde hominis totius eſſentia eſt eſſe animal rationale, nõ ſolũ eſt concedẽdum ſm gradum ſenſitiuum informare, ſed etiã ſecundùm gradum rationalis. Diſtinguẽdum ergo eſt. Aliud enim eſt ſimpliciter intellectiuũ, quod eſt ſine diſcur-

ſu

ſu omnia ſimul intelligere, vt Angeli intelligunt, & anima in ſua vltima, & perfectiſſima cōtemplatione attingens vltimum Angeli: Aliud eſt rationale ꝓpriè, quod eſt intelligere cum diſcurſu, & vnū poſt aliud: & ita anima propriè dicitur rationalis, & hō dicitur animal rationale, & non propriè dr̄ animal intellectiuum, vt Angeli. Igitur dici probabiliter poteſt, licèt non informet ſ̄m gradum illum vltimum intellectiuum, in quo conuenit cum Angelis: tamen informare ſ̄m gradum, nō ſolùm ſenſitiuum, & vegetatiuum, ſed rationale quoq;. Eſt autem notandum, hos gradus rationalis, & intellectiui non eſſe a parte rei diſtinctos, ſed ſolum ratione diſtingui, ita, vt anima conſiderata ſub illa ratione, non dicatur informare, vt videlicet intellectiua, ſed vt rationalis. Sed mihi adhuc melius, & ſecurius videtur, ꝙ ipſa adhuc ſ̄m illum vltimum gradum ſit forma, quia licet intelligere non ſit corporis, vt organi, & ſubiecti, eſt tamen ab ipſo obiectiuè, & antecedenter ſaltem dependens, vt diximus.

Imò verò multò adhuc melius eſt, ſi dicamus, vnicum eſſe ſimpliciſſimū gradū aīę, tale ſcilicet mediū [redacted], eminēter hæc in ſe omnia continens, & ita informare per ſe totum, & ſimpliciter: & quia medius eſt gradus, habet operationes quaſdā, & potentias cum corpore cōiunctas, & alias operationes, & potētias a corpore ſeparatas. Ac de his hactenus.

An anima ſit in toto corpore, an verò in aliqua tantùm eius parte.

Quæſtio IIII.

SENSVS quæſtionis notus eſt: petimus enim, an anima toti corpori, & ipſius partibus omnibus inſit, an in aliqua tantum illius reſideat parte. Et in primis videtur, ꝙ non in toto ſit corpore.

1. Argu. quod non in toto ſit corpore. Et argumentum primum eſt ab authoritate Ariſt. libello de communi animalium notione. Dicit expreſſe, totum animal eſſe, ſicut ciuitatem optimè inſtitutam, & animam ſicut Regem: dicitq;, ꝙ ſicut Rex, non eſt in tota ciuitate, ſed in vna præcipua parte; ita nec anima in toto corpore, ſed in vna præcipua parte, ſcilicet corde.

Præterea libro de ſenectute, ca. 2. & 3. De partibus animalium cap. 4. dicit principium ſenſus eſſe in corde: ergo ibi erit anima.

Præterea 8. Phyſicorum tex. 84. Intelligentiam non in toto cœlo, ſed in cœli parte poſuit: ergo anima non in toto corpore, quia eadem eſt proportio Intelligentiæ ad orbem, & animæ ad corpus.

2. Arg. Præterea eſt ſecundum argumentum. Anima nō eſt, niſi vbi ſunt potentiæ: ſed potentiæ non ſunt ſparſæ per totum corpus: non enim viſus, auditus, & denique ſenſus ſunt in omnibus partibus corporis: ergo nec anima.

3. Arg. Præterea tertiò. Si anima eſſet in toto corpore eſſet in partibus ſimilaribus corporis, ſcilicet in oſſe, carne, vena, & aliis: ſed anima in talibus eſſe non pōt, quia materia animæ eſt organica, & diſſimilaris, vt ex definitione colligitur: ergo non eſt in omnibus partibus.

4. Arg. Tandem quartò. Si in omnibus eſſet partibus, ſingulas denominaret partes, & quælibet pars diceretur animal, ſicut quælibet ignis pars dicitur ignis: quod tamen falſum eſt.

Opinantium varietas. 1. Opinio Platonis. Aduertēdum eſt, viros doctos tam Philoſophos, quàm Theologos non eē conformes in hac parte. Cicero. 1. Tuſcu. cū Platone animam rationalem in mente poſuit.

2. Opinio Alber. At Alb. tract. 1. ca. 7. animam ſenſitiuā omnem in corde ponit, vel in aliquo habēte locum cordis, vt in ſpina in animalibus, quorum partes deciſæ viuunt, ſcilicet anguillis, vermibus, & aliis, vel ī anilis, in aīalibus anuloſis, vt veſpis, & apibus, & aliis: ac ob id dicit, quòd cum ſecundum latus abſcinduntur partes, nō viuunt, quia ſic ſcinditur annulus, vel ſpina non manet: at cum per longum, viuunt, quia in parte ſpinæ integra, vel annulo manet anima: in aliis animalibus perfectis, homine, leone, & reliquis, anima eſt in corde.

3. Opi. Simonis Portij, &c. Simon Portius, libello de mente humana cap. 7. contendit eam eſſe in corde. Adde etiā, quod Diuus Hieronymus libro 2. ſuper Matthæum, cap. 14. ponit

animam noſtram in corde;repræhenditque Platonem,quòd in cerebro collocauit, allegatque illud Matth. 23. A corde exeũt cogitationes prauæ. Et Tertul. lib. de anima,cap. de hegemonico, ideſt de principali gradu animæ multis teſtimoniis Scripturæ contendit oſtendere eam eſſe in corde:& lib.de reſurrectione carnis allegat illud, Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris.Idem habet Philõ Iudæus,opuſculo de eo, quod deterius potiori inſidietur.

4. Opi. & The. &c. At in oppoſitum eſt S.Tho.diſputa.de anima ar.10.& 2.Contra gent.ca. 72. & Turriſanus monachus li. 2.microthecni. Gale.cõ.12.dub.4.& Iandu.q.7. & Apolli.q.6. Caiet.Thie. quòd anima eſt in toto corpore viuentis.

1.Funda. Pro determinatione primo notandũ, partes viuentis,& præſertim animalium eſſe in duplici differentia, vt docet ipſe Ariſt 1.hiſt.cap.1. Quædam ſunt ſimilares, quæ ſunt eiuſdẽ denominationis cũ ſuis particulis,vt oſſa,caro,neruus,vena: quælibet enim oſſis pars dicitur os,& venę vena. Quædã diſſimilares, quę ex his componuntur,nec eandem habent denominationem cum ſuis particulis, vt caput,pes,cor,iecur:& tales partes vocant membra lib. 2. hiſt.cap. 1.

Aduerte vlterius inter ſimilares quaſdam alias eſſe partes in animali quæ inſeruiunt ad partium conſiſtentiam aliarum,temperiẽ,& nutritionẽ, & ad cõſeruationem vitæ:illæ enim erant partes ſolidæ,& conſiſtentes,iſtæ ſunt fluidæ, vt humores quatuor,pituita,bilis atra,& flaua,atq; ſanguis:hæc enim corpus temperant,& ſanguis inter hos humores habet aliud quoddam, quod ſit ſedes vitæ, & prę;terea ſit nutrimentũ aĩalis:ob id plus aliis abundat.Inter has etiã partes, ſunt ſpiritus;per hos enim, & vita conſeruatur,& operationes vitales fiũt,& ſpecies mandantur in organa interiora,ſicut per medium aerem ad ſenſus exteriores ab obiectis:his ẽt interuenictibus fit motus in neruis,& cor calefacit,& fouet partes corporis.Ex his ergo omnibus totum cõſtat & conſtituitur corpus animalis. Alia verò ſunt,quæ non ſunt partes animalis, ſed ad ornatum pertinent, vel ex excremẽtis nutritionis partium proueniũt,vt vngues;capilli,barba pili:hæc omnia partes non ſunt animalis, nec ad ipſius integritatem faciunt, vt dictum eſt: nam his ablatis,animal manet integrum. Iuxta hoc reſpondetur quęſtioni.

Sit itaque prima concluſio. Anima ſecundùm ſuam ſubſtantiam,eſt in omnibus animalis partibus, quæ ad ipſius pertinent conſtitutionem. Hanc concluſionẽ probo primò ex Ariſto.definitione. Aĩa eſt actus corporis organici. Vide qualiter materiam proximam aĩæ,corpus ponit organicum:ergo anima eſt in ipſo corpore organico. Pręterea tex.9 dic t,Sicut viſus ad oculum,ita anima ad totũ ſimul animal. Præterea tex.20. animam in omnibus partibus ponit, ſimilitudine plantarum, quarum animæ per totum ſunt corpus. 1. Concl. Probatur primo ex Ariſt. teſtimonijs 2. 3.

Sed probatur ſecũdò ratione. Si aĩa in vna tantum parte corporis eſſet,reliquæ corporis partes aliã haberent ſubſtantiã ſẽ parte,imò cũ plures ſint partes diſtinctæ inter ſe,plures eſſent in vno compoſito partes ſubſtantialiter,& ſpecie differentes:ſic autem non poſſet eſſe vnum per ſe,ſed totum per quandam aggregationem tuncq; fieret argumentum Ariſto. contra Platonem 1.animæ tex. 91. ꝙ nõ eſſet,quo ille plures formæ inter ſe vnirentur,ac vnum componerent. 2. Probatur ratione.

Probatur tertiò,& eſt forte argumentum. Potentia non poteſt ſeparari à propria forma: ſed potentiæ animæ ſunt in toto compoſito,& in qualibet parte:ſimiliter,& operationes animę: ergo ibi etiã eſt anima.Cõſequentia patet. Nam ſi eſt tantum potentia,& operatio animæ ſine propria forma,& principio,ſequitur, ꝙ erit cum altera diuerſa forma,& ſic non erit cũ ea naturaliter,ſed violentè, ſicut calor in aqua. Antecedens notum eſt:nã in oſſibus eſt animæ potentia, & operatio,ſimiliter in carne,neruo, reliquiſque partibus:erit ergo & animę ſubſtantia. 3. Ratio

Secunda concluſio. Anima ſecundùm omnes ſuas potentias, nõ eſt in qualibet corporis parte. 2. Conc.

Aduerte, ꝙ potentiæ animæ,quædam ſunt in ipſa ſolum, vt Intellectus, & ſic vbi ipſa eſt,etiam Intellectus, & voluntas. Quamuis, quę iſtis miniſtrant ad intelligendum non ſint in quauis corporis Explicat. & probatur ſone.

parte,

parte, ſed in capite, vel etiam in corde.

At aliæ ſunt totius coniuncti, commu nicatæ tamen ab anima, vt reliquæ omnes: tales, cũ ſint ſimul in materia, & anima, & non in quauis materia, ſed certo modo diſpoſita, non ſunt vbicunque eſt anima, ſed in partibus talem diſpoſitionẽ habentibus. Vnde in oſſibus eſt potentia vegetatiua, nõ ſenſitiua: quia caret diſpoſitione ad talem potentiam, in neruis eſt motiua potentia, in oculo viſiua, in carne neruis, alijſque multis tactus, in cerebro & capite imaginatiua; tamen aĩa vbique eſt ſecundùm ſuam ſubſtantiam, ſimiliter etiam & ſecundùm vegetatiuam potentiam.

In omnibus his, quę vegetantur, & cõſeruantur, & per quas vita retinetur; eſt dans, non eſſe animatum, vt dicantur viuere, ſed eſſe ſimpliciter mixti, vt ſanguini: nã anima, vt diximus, eminenter continet omnes alias formas inferiores, ſenſitiuum, & vegetatiuũ, & ſimplicem mixti, & ita quibuſdam partibus conuenit ſentire, quibuſdam vegetare, quibuſdam eſſe tantùm mixti: anima enim ſicut requirit corpus etherogeneum, & organicum, ita dat eſſe etherogeneum, & vna eſt animæ ſubſtantia in vno, vt dicemus pòſt, varias communicans potentias varijs corporis partibus, ſecundùm ipſarum variam diſpoſitionem.

3. Concl. Tertia concluſio, In alijs, quæ partes animalis non ſunt, nec ſecundùm ſubſtantiam, nec ſecundũ potentiam anima eſt. Non ſunt igitur capilli animati, nec pili, nec vngues.

Probatur primo ratione. Probatur: quia quod non eſt pars com poſiti naturalis, non particip at formam talis compoſiti: at illa non ſunt partes, vt dictum eſt: ergo non participãt animam, quæ eſt animalis forma.

2. Ratio. Præterea quia nulla in eis eſt operatio animæ: non ergo habent animam. Antecedens patet: nam ſi qua eſſet, vegetatio eſſet: at hæc non eſt: non enim huiuſmodi, niſi per additionem ab extrinſeco augentur, non quòd virtutem internam habeant attrahendi alimentum, vt pili per iuxta poſitionem excrementi, & per impulſionem quandam creſcunt, & ſuperflui excrementorum humores per additionem: non ergo habent animam.

Dubiũ de ſanguine, an ſit animatus & pars. Solutio. Obijcies Ariſt. 3. hiſtor. cap. 19. vbi dicit, ſolùm ſanguinem animari, & ita non ſolùm eſſe acciperet ab anima, ſed vitã. Reſpondeo, quòd ſanguis non dicitur animari, quaſi, quòd habeat in ſe vitã & viuat, ſed quòd ſolus eſt, qui in animatum conuertitur, cùm ſit nutrimentum.

Primum ſumptum vitæ Ariſto: Quamuis non caret aliqua probabilitate aliquo modo ſanguinem participare vitã: nã verè participat aliquas operationes vitales, puta, motum localem ad omnes partes corporis & fouendas & nutriẽdas, & fouet, & conſeruat vitã totius animalis, & animam ipſam in corpore conſeruat, ita vt dicatur animæ ſedes. Accedit hoc ipſum Ariſtotelis teſtimoniũ, vbi ait expreſsè; Sanguis animatur, & ſeruet. Sed quicquid ſit de hac re, an ſit ſanguis animatus, nec ne, & viués: tamen hoc negari nullo modo poteſt, nec debet, eſſe verè partẽ corporis animalis, & ſpectare ad veritatem, & integritatẽ naturæ, imò qui id negaret, videretur temerarius. Nam Concilium Tridentinũ ſeſſ. 13. de Euchariſtia. c. 3. apertè ſanguinem numerat inter partes Chriſti, qui ſurrexit à mortuis, ex vi connexionis talis partium naturalis, & concomitantis ſub ſpeciebus panis, nõ ſolùm corpus, ſed ſanguinem ait, & animam Chriſti contineri: quia partes Chriſti inter ſe copulantur. & concilium Epheſinum ait in epiſtola ad Neſtorium: Verbum Dei hominẽ factum aſſumptione carnis & ſanguinis: aliàs, niſi pars eſſet, non eſſet vnitus hypoſtaticè: quod aſſerere eſſet error. Sed & Ariſt. lib. 3 hiſtoriæ animalium cap. 2. ſanguinem inter partes ſimilares numerat, & ait earum omnium eſſe partem potiſſimam. Diuus Thomas 3. par. quæſt. 54. ar. 1. Sanguis, inquit, vnitus erat Verbo, & vt pars humana corporis, & vt ſpectans ad vnitatem naturæ humanæ.

Nec obſtat, quòd dicatur etiam potentia pars; nam eſt quidem pars verè fouens animam, vt diximus, & ſuſtinens vitam eius, & tuens, & conſeruans, & corroborans animal: tamen pars talis quæ eſt in potentia aliæ partes, quòd in eas poteſt conuerti, ſicut etiam caro eſt pars, ſed aliquando circa os conuertitur in os; & elementa ſunt orbis partes, quamuis conuertantur in mixta.

Nec

Nec etiã obſtat, quod Ariſtoteles lib. 2. de partibus animalium, ca. 10. ait, ſanguinem nõ ſentire, quippe qui nulla pars ſit animalium. Nam intelligit .i. animata pars, vel ethereogenea pars, nec eſt membrum animalis. alias eodem modo ſequeretur ꝙ nec os eſſet pars, nec arteriæ, & venæ, & omnes aliç partes, quæ tantum vegetantur non eſſent partes: quod manifeſtè falſum eſt, & contra eundem.

Igitur cum ſanguis verè ſit pars corporis, & anima totum corpus informet, & omnes eius partes integrantes, neceſſe eſt, & hanc quoque informet, ſicut & reliquas corporis partes communicando, ſi non vitam, ſaltem eſſe mixti. & licet non diceretur viuens, tamen dicetur eſſe accipere ab anima.

Ad primum arg. Ad argumenta ergo reſpondetur. Ad primum locum Ariſto. eſt notanda ſolutio, ꝙ anima poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, vt corporis forma, & ſic in toto eſt corpore. Altero modo, vt motor eſt, & ſic dr̃ eſſe in præcipua parte corporis: quia quantum ad potentiam motiuã eſt in certa parte. vt enim viſus in oculo eſt, ita motiua potentia in neruis, & corde, vnde ſm̃ Ariſt. originem habent, q̃uis ſecundùm Galenum, à cerebro: per has enim partes mouet alias.

Ariſt. ergo illic loquebatur de anima, vt mouet. Et quia potentia motiua non eſt in omnibus partibus, ſed in quadam principali: hinc eſt, quòd dixit, non eſſe in toto corpore: quantum tamen ad informationem, in toto eſt.

Ad alterũ locũ Ariſto. Ad alium locum dico, ꝙ ſenſus non ſolum eſt in corde, ſed præcipuè dicitur trahere originem a corde: & quamuis in ſolo eſſet corde, non ob id anima in ſolo corde ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſſet: ſunt enim aliæ potentiæ, quæ in alijs partibus ſunt, in quibus neceſſe eſt animam ineſſe.

Ad alium locum Ariſto. Ad alium locum dico, ꝙ non eſt ſimilis Intelligentia animæ omnino. Nam Intelligentia eſt ſolum motor orbis, quare non eſt opus, quòd ſit in toto orbe. At anima eſt ſimul forma, ideoq; debet eſſe in toto corpore, quamuis ſecundum potentiam motiuam ſit in aliqua parte determinata.

Ad 2. arg. Ad ſecundum argumentum concedo, quòd ſunt aliquæ potentiæ, quæ nõ ſunt in toto corpore: ſed non ſequitur, ꝙ aĩa non ſit in toto: quia illæ tales potentiæ non ſunt in ſola anima, ſed in coniũcto: poteſtque eadem anima exiſtens in toto corpore, in quibuſdam partibus habere aliquas potentias, in alijs vero alias: imò cum in omnibus partibus non deſit potentia animæ, ſequitur, quòd in toto erit anima.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd eſt duplex materia. Prima, & ſecunda Prima eſt, in qua primò recipitur res: ſecunda eſt, quæ primam componit. Materia prima aiæ eſt, corpus organicum: ſecunda, partes ſimilares, quæ organa componunt, in vtraq; autem eſt anima. Cum autẽ dicitur corpus organicum eſſe materia animæ, ſermo eſt de prima, & proxima.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd forma nõ denominat niſi materiam proximã, & primam: talis autem eſt corpus organicũ: ob id nõ quęuis pars dicitur animal, aliquo tamẽ modo denominatur: nam quęlibet particula animalis dicitur animata, aliquo ſaltem modo: quædam quidẽ ſenſitiuè, quædam vegetatiuè, quædam ſaltem quantum ad eſſe mixti ſimpliciter ab anima eſſe accipiunt. & hoc ſufficit.

Vtrum omnis anima ſit indiuiſibilis. Quæſtio V. 14

Nota titu li quæſtio nis ſenſum. Ardua hęc eſt quæſtio & difficilis. Primò autem eſt ſenſus quæſt. exponendus. Igitur, prout ad præſens ſpectat, tripliciter poteſt aliquid eſſe diuiſibile. Primò in partes eſſentiales, ſicut in materiam, & formam, genus, & differentiam. Secundò in potentias, & virtutes ſuas. Tertiò in partes quantitatiuas, & integrantes.

Tribus modis aliquid dici tur viſibile.

De qua diuiſibilitate animæ ſit quæſtio, & cõtrouerſia. Nec de his omnibus modis eſt difficultas. Nam aĩam eſſe indiuiſibilẽ eſſentialiter phyſicè certum eſt: non enim cõponitur ex materia, & forma. Eſſe verò diuiſibilem metaphyſicè, dubium non eſt, cùm habeat gradus eſſentiales, ex quibus & genera & differentiæ ſumuntur. Vnde non benè dixit Iandu. quæſtione ſeptima, qui eam nullo modo eſſe totum eſſentiale affirmauit, cùm tamen

Reprehẽſio Iandu ni.

men certum ſit compoſitam habere eſſentiam, cùm non ſit purus actus.

Similiter non eſt difficultas de diuiſibilitate ſecundùm potentias. Certum enim eſt, animam, quamuis vnā, in ſua ſubſtantia multas habere virtutes, ac poteſtates. Sed de partibus ſecundum quantitatem difficultas eſt.

Nota 2. tripliciter aliqd eſt diuiſibile ſecũdum quãtitatem.

Vbi iterũ nota, quòd tripliciter eſt aliquid ſecundùm quantitatem diuiſibile. Vno modo per ſe primò, puta, quòd ratione ſui & nõ alterius extẽſionis partes habet, & ſic ſola quantitas diuiſibilis eſt.

2\. Altero modo per ſe ſecundò, quòd non quidẽ ratione ſui, ſed ratione alterius, qđ tamẽ in eo eſt primò, diuiſibile eſt, ſicut ſubſtãtia corporea & cõpoſita: hæc enim ratione quantitatis diuiſibilis eſt, tamen quantitas in ea, vt in primo ſubiecto recipitur.

3\. Tertiò modo eſt aliquid diuiſibile per accidens, quia eſt ſimul cũ eo, quod per ſe diuiſibile eſt: ſicut albedo dicitur diuiſibilis per accidens, quia eſt in ſubiecto habente partes. Hoc etiam modo forma ſubſtantialis dicitur diuiſibilis per accidens ad compoſiti diuiſionem.

De quã diuiſibilitate ſecũdum quãtitatẽ ſit quæſtio.

Aduertendum igitur quòd non quærimus, an anima ſit diuiſibilis per ſe primò, nec per ſe ſecundò: nec enim eſt anima quantitas, nec compoſita ſubſtantia phyſica: ſed tantum quęritur, an ſit diuiſibilis per accidens.

Senſus quæſtionis.

Vt ſit ſenſus: Sicut albedo, quę eſt in tota manu, ſic habet partes, vt quod eſt in vno digito albedinis, non ſit id, quod eſt in alio: & tota albedo, nec ſit in vno digito per ſe, nec in altero, ſed in vtroque ſimul: Ita etiam anima ſic ſit in toto corpore, vt quod animæ eſt in manu, non ſit id, quod eſt in capite, & hoc non ſit illud: ſic enim erit tota anima in toto corpore, & pars in parte corporis.

Quòd ſi aliter ſe habet, & ſit ita, vt id prorſus, quod eſt in manu, ſit in capite aliiſq; corporis partibus, tunc anima dicetur indiuiſibilis omni modo, & tota in toto, & tota in qualibet parte corporis. Secus verò erit diuiſibilis per accidens: atq; hoc quidem de omni anima quærimus, & hic eſt quæſtionis ſenſus.

Scito autẽ eſſe quatuor ſententias hac de re, quarum duæ ſunt extremæ, duæ verò mediæ. Prima extrema & erronea eſt cuiuſdam Hierardi, omnes animas, etiam rationalem eſſe diuiſibiles ad ſenſum expoſitum: nec multum diſſentit ab hoc Iandu. 3. de anima q. 5. qui ſola fide dicit ſe tenere rationalem animam eſſe formam, & indiuiſibilem, lib. etiam 2. q. 7. omnem formam in materia ſimpliciter putat eſſe diuiſibilem. Pompon. quoque lib. 1. de nutritione cap. 11. putat ſecundùm philoſophiam omnem animã diuiſibilem, ſolaq; fide tenet eſſe indiuiſibilem rationalem.

Prima opin erronea Hierardi &c. oẽs animas etiã rationales eſſe diuiſibiles, aut ſaltẽ per ſolam fidem de rationali credi eſſe formam, & indiuiſibilem: non verò per philoſophiam.

Primum pro hac erronea ſententia argumẽtũ.

Eſt autem pro horum erronea ſententia argumentum primum. Omnis forma recepta in ſubiecto quanto, eſt diuiſibilis: Omnis anima informans eſt recepta in ſubiecto, & materia quanta: ergo omnis anima eſt diuiſibilis. Conſequẽtia eſt certa cum minori. Maior probatur. Omne. n. quod recipitur ad modum recipientis recipitur: ergo quod in quanto recipitur, quanto coextenditur.

2\. Arg.

Probatur ſecundò. Subſtãtia compoſita, ſcilicet homo, eſt, quod recipit quantitatem: ſed homo non eſt aliud, quam partes ſimul ſumptæ, ſcilicet corpus, & anima: ergo anima ſimul quantitatem recipit, & ſic diuiſibilis eſt, aliter ſola materia reciperet quantitatem.

3\. Arg.

Præterea tertiò. Quicquid identificatur cum extenſo, eſt diuiſibile: at rationalis anima identificatur cum ſenſitiua, & vegetatiua, & hæ cum forma corporeitatis, quia non eſt niſi vna forma in vno compoſito: ſed talis forma eſt diuiſibilis, ergo & anima.

4\. Arg.

Præterea quartò. Quia pars hominis abſciſſa viuit, quamuis parum: mouetur enim abſciſſa manus: & lingua ſcilicet Pauli locuta eſt in abſciſſo capite, ergo anima rationalis etiam diuiſibilis eſt: quòd ſi hæc eſt diuiſibilis, etiam aliæ erunt.

2\. Opinio Marſil & aliorũ omnes animas eſſe indiuiſibiles.

Altera eſt oppoſita ſententia eorũ, qui omnem animam etiam plantarum, putarunt eſſe diuiſibilẽ, & hoc habet Marſi Fici. lib. 6. Theolog. Platonis, & de hoc idem refert ex Plato Plot: & Porphyrio. Idem videtur dicere Simplicius 1. aĩæ tex. 47. de animalibus, & in hoc ſecundo lib. tex. 20. de plãtis, vbi dicit, quòd in ramo non manet anima, ſed eſt in potẽtia proxima, vt ſi plantetur, producatur anima. Idem habet Caiet. Thien. in p; ſenti;

&

& Hugo Senen. quem citat Pompo. cap. 10. dicitq; eſſe modum rationabilem dicendi. Hi igitur omnes ſunt in hac ſententia.

1. Argu. pro hac ſecunda opin. Argumēta ſunt duo, alterum ſumitur ex augmētatione. Cùm enim accedit nutrimentum, vel producitur noua particula animæ in illo nutrimento, vel non, ſed quæ fuit in materia proxima, ſimul illã informat. Si noua producitur, iam tunc impropria eſt augmentatio, & per additionem: ſic enim ignis augetur, quia cōburit lignum, ac ſibi vnitur. Si autem detur alterum, ſequitur, quòd eſt indiuiſibilis: non enim poteſt vna eademq; anima ſimul informare, & materiam quam habebat, & alteram, niſi ſit indiuiſibilis, & tota in qualibet parte.

2. Argu. Alterum argumentum eſt D. Auguſt. lib. de immortalitate animę, cap. vltimo. Vermis, ſi pungatur in cauda, ſe totum mouet: eo quòd aīa, quæ eſt in cauda, illa eadem eſt in toto corpore, & ſic indiuiſibilis eſt. Hæ itaq; ſunt duæ extremæ ſententiæ.

3. Opin. media S. Thomæ, &c. animas perfectorum animaliũ, & rationalẽ eſſe indiuiſibiles: reliquas diuiſibiles. Tertia eſt media: putat enim animas plantarum, & imperfectorum animaliũ eſſe diuiſibiles, animam autem rationalē & perfectorum animalium eſſe indiuiſibiles.

Et huic ſentētiæ fauet Ariſt. de ſeneꝰ. cap. 1. vbi poſtquam dixit animas imperfectorum animalium eſſe ſingulas diuiſibiles, vnam actu, plures potentia, ſubdit, quòd in animalibus probè conſtitutis, anima eſt quàm maxime fieri poteſt vna, & ſimplex. Hanc opinionem ſequitē D. Th. 1. p q. 76. ar. 8. & Thomiſtę omnes inter quos eſt Herueus. 1. ſent. d. 8. q. 4. & alij.

Caiet. p. p. loco allegato volens reddere cauſam opinionis, notat tripliciter ſe habere formas ad materiam aliquam, quam informant.

Ratio Caiet. Nota tripliciter ſe habent formæ ad materiã. 1. Primò quædam ſic reſpiunt aliquam totam materiã, vt æquè primò reſpiciāt partem illius, quales ſunt inanimatorũ, formæ ſcilicet elementorum, & miſtorũ, quæ ita primò ordinantur, & recipiunē in aliqua materia, vt poſſit recipi in parte illius: & ratio huius eſt, quia diſpoſitio tota neceſſaria ad talem formã, eſt in tota illa materia, & in quauis parte: vt diſpoſitio ignis formæ, calor eſt, qui tã primo eſt in materia aliqua magna, ſicut parua, quia in vtraq; poteſt eſſe vt octo.

Quædã aliæ formæ ſunt in oppoſito extremo, quę ſic habent ordinem ad aliquam totam materiam, vt nullo modo reſpiciant partem: quod prouenit ex perfecta diſpoſitione, quam tales formæ petũt, quę non poſſunt inueniri, niſi in tota ſimul illa materia, non autem in parte: & huiuſmodi ſunt anima rationalis, & animæ perfectorũ animalium: hæ enim nō ſunt niſi exiſtente tali diſpoſitione, quæ non eſt niſi in tota ſimul materia. 2.

Aliæ formæ ſunt mediæ, quæ ſic reſpiciunt aliquam materiam, vt nō æquè primò reſpiciant partem, ſicut primæ, nec prorſus totam materiam tantùm reſpiciant, ſed aliquo modo & minus principaliter partē reſpiciant eo quòd nō ſunt tam perfectæ, nec tantam petunt diſpoſitionem in materia: huiuſmodi ſunt animæ plantarum, & animalium imperfectorum. 3.

Ex hoc vult Caiet. ꝙ primę formæ, quæ reſpiciunt aliquam totam materiam, & partem æquè primò, quòd ſint diuiſibiles in illa materia, vt pars formæ reſpiciat partem materiæ, ita vt poſſit ſeparata ꝑ ſe eſſe. Similiter & tertiæ, quia reſpiciunt aliquo modo partem materiæ, ſunt extenſæ, tamen, quia æquè primò nō reſpiciunt illam partem, non poſſunt in illa ſola multùm permanere ſeparata: at aliæ formæ, quæ nullo modo reſpiciunt partem, non ſunt extenſæ, ſed in tota materia totæ, & totæ in qualibet parte. Ex dictis infertur concluſio.

Reijcitur hæc ratio Caietani. 1. Hæc ratio Caietani mihi nullo modo placet; nam ſolùm colligi poteſt ex hoc, quòd animæ perfectorum non ſint ſic in materia, vt in qualibet parte diuiſæ poſſint perſeuerare; non tamē quòd illic nō ſint extenſæ. non enim quia in partibus diuiſæ non manent, inde colligitur eſſe indiuiſibiles: nam in minimo naturali aquæ forma extenſa eſt, non tamen manebit in partibus diuiſis defectu quantitatis: ita illæ animæ non manent defectu diſpoſitionis, prius tamen erant extenſæ.

Imò, potius ſequitur oppoſitum illius, quod prætēdit. Si enim elementi forma ſic reſpicit aliquam materiam totam, vt æquè primò reſpiciat partē illius, profectò 2.

ctò

ctò erit in tota materia, etiam in qualibet parte tota, quia omnia æquè primo reſpicit; & ex oppoſito, formæ, quæ non reſpiciunt partes æquè primò materiæ, non erunt totę in partibus.

4. Opinio Aegidii, Apo. &c. oës animas præter rationalem eſſe diuiſibiles. Alia eſt vltima ſententia, quæ magis ad vnum vergit extremum; omnes animas eſſe diuiſibiles tam plãtarum, quàm animalium perfectorum & imperfectorum præter animam rationalem. hanc ſuſtinet Aegidius 1. Sent. d. 8. 2. p. illius diſtinctionis. 2. princip. q. 3. & Iandu. hic, q. 7. & Appollinar. q. 6 & Marſill. 1. Gen. q. 10. & Alber. Saxo. 1. Gen. q. 12 & Auerr. 8. Phyſi. com. 78. vbi omnem formam in materia putat diuiſibilem, quamuis non exiſtimet Intellectum eſſe in materia.

1. Concl. Circa huius difficultatis reſolutionem ſit prima concluſio. Anima rationalis, quàm ſuperiùs eſſe verè formam probauimus, eſt indiuiſibilis, tota in toto corpore, & tota in qualibet corporis parte. Hęc eſt communis Philoſophorũ, & habetur à S. Auguſt. 6. lib. de Trinitate. ca. 3. Sunt autem duo exempla, quibus hoc explica-

Declaratur exemplo. ri poteſt. Alterum eſt Augu. epiſt. fundamenti contra Manich. cap. 16. aſſimilat Deum eſſe in mundo, animę exiſtenti in corpore quantũ ad hoc. Deus enim totus in mundo eſt, & totus in qualibet parte, ita, vt quod hic eſt ſit id, quod illic eſt: ita aïa in corpore. Sed eſt differentia: Deus non informat mundum, ſed aſſiſtit, nec includitur in mundo: at anima informat corpus in ipſo [illegible] concluditur.

Alterum exemplũ. Alterum exemplum eſt. S. Th. [illegible] pu. de anima. q. 10 ad 18. argumentum. dicit, quòd ſicut Angelus eſt in tanto loco, vt non poſſit dici pars eſt in hac parte, ſed in qualibet eſt totus: ita anima eſt in corpore: differenter tamen: quòd ille non informat, anima autem informat.

1. Ratio. Atq; ex his exemplis ſumitur primum argumentum contra eos, qui naturaliter, id non poſſe cõſtare dicunt. Si enim conſtat, ſubſtantias incorporeas eſſe; præſentesq; loco eſſe, totas quidem in toto, & totas in parte, profectò conſtabit in anima, quæ poterit toti corpori indiuiſibiliter ineſſe: quod enim repugnans hinc alicui videtur eſſe, etiam eſt in intellectualibus ſubſtantijs circa præſentiã in loco.

2. Ratio. Sit ſecundùm argumentum. Si anima eſſet diuiſibilis, ſequitur, quòd eſſet mortalis: ſed conſequens eſt falſum, etiam ſecundùm veram Philoſophiam: ergo anima rationalis non eſt indiuiſibilis.

Probatur ſequela. Sit anima extẽſa per corpus, & habeat partem in parte: abſcindatur manus, peto de parte animæ, quæ erat in illa manu, vel eſt retracta ad materiam proximam antecedentem: & hoc eſſe non poteſt: Impoſſibile. n. eſt, ꝙ duæ partes diſtinctæ formæ ſimul informent eandem materiam: & præterea, quia non poſſent vnum fieri, cùm non ſit talis modus excogitabilis, quo fiat vnum per ſe: debet ergo recedere cum manu. Petam, an illa ſit mortalis, vel nõ. Dicere eſſe immortalem, & ex vna anima rationali fieri duas immortales, imò innumerabiles ſecundùm innumeras diuiſiones, quæ fieri poſſunt, eſt adeò abſurdum, vt impugnatione non egeat.

Si autem omnes particulæ mortales ſunt, cùm ſint omnes eiuſdem rationis, erit tota mortalis. Hoc argumentum puto habere multum roboris & cõcludere,

Sit tertium argumentum, quod ex hominis augmentatione, & diminutione ſumitur. Sequitur enim ſi extenſa eſt, quòd in augmentatione noua anima ſemper producitur in nutrimento, & aliqua pars in diminutione deſtruitur, atque ita eadem, quę ſuperius deducebamus, incommoda ſequerentur: & præterea, debemus fateri, quòd anima rationalis educitur de potentia materiæ: quòd ſi non educitur, ergo noua pars, quæ producitur, non poterit cõtinuari cum præcedenti, ſicut nec duæ animæ duorum hominum. 3. Ratio.

Et ſi in diminutione corrumpitur, ſequitur, quòd poſt multum tempus, & aſſiduam diminutionem homo amittit animam rationalem, quam habebat, & habitus ac ſcientias, quæ in ea erant: quæ omnia ſunt abſurdiſſima & impoſſibilia. ergo anima non eſt diuiſibiliter exiſtens in corpore.

Sit quartum argumẽtum ex cognitione vniuerſalis, Intellectus enim cognoſcit vniuerſale abſque figura, loco, quantitate: ergo eſt omnino indiuiſibilis, aliter enim, ſi eſſet extẽſus, per ſpeciem extenſam intelligeret: at ſpecies extenſa nõ poteſt repræſentare niſi rem extenſam & 4. Ratio.

in loco. Et hoc eſt argumētū optimum:

3. Ratio. Quintum eſt. Intellectus cognoſcit, quod eſt in ſenſu communi, & imaginatione, ac memoria ſenſitiua, ac omnia inter ſe comparat. ſi ergo eſt extenſus per illa tria organa, ita, vt pars quæ eſt cum ſenſu cōi, non ſit, vbi aliæ ſunt; impoſſibile eſt iudicare ſimul de iſtis: quia iudiciū non eſt niſi ab eo, quod omnia cognoſcit: ergo fateri oportet, quòd Intellectus eſt proſſus idem in ſenſu communi, & imaginatione, & per totum corpus, ita, vt quod hic eſt ſit illic, & in quauis parte. Iſta ratio eſt Simpli. & Philopo. 1. de anima tex. 47. & ſumpta eſt ab Ariſt.

2. Concl. 1. Ratio. Secunda concluſio. Mihi eſt probabilius, omnes alias animas prefectorum ac imperfectorum animalium eſſe diuiſibiles. Hanc mihi perſuadeo: quia omnes educuntur de potentia materiæ quantæ. Omnis autem forma educta ex potentia materiæ quantæ, per accidens eſt quanta: aliter enim tota educeretur ex qualibet parte materię: qđ eſt inimaginabile. Tota enim de tota, & pars de parte educitur, ſicuti albedo à ſubiecto.

Cōfirmatio. Imò hæc eſt potiſſima via reſpondendi, & occurrendi dubiis circa indiuiſibilitatem animæ rationalis, niſi quia non eſt educta de potentia materiæ.

scilicet

Confirmatio. Adde etiam, ꝙ nulla prorſus eſt ratio, quare magis probetur indiuiſibilitas animarum in perfectis, quàm in imperfectis animalibus.

2. Ratio. Secunda ratio. Præterea: actio qua quęlibet anima præter rationalem producitur, eſt diuiſibilis, quia in quāto eſt: ergo & anima: non enim actio à termino diſtinguitur, niſi ratione ſola. Eſt autem notatu dignum hoc argumentum ad concluſionis probationem.

3. Concl. Sit tertia concluſio. Animæ perfectorum aīalium aliquo modo ſunt indiuiſibiles. Aduertendū autē, dupliciter formam diuidi poſſe. Vno modo in partes, quæ diuiſæ permaneant: alio modo diuidi pōt in partes, quæ non conſiſtant, ſed diuiſione corrumpantur: ſicut ſi minimū naturale aquæ diuideretur, vtique forma aquæ non maneret in partibus.

Explicat, & reducitur ... concluſio. Hoc eſt igitur diſcrimen inter animas perfectorum, & imperfectorum animalium: quòd perfectorum animæ diuiſæ non conſiſtunt in partibus, ſed diuiſione corrumpuntur, ac ob id indiuiſibiles dicuntur. Et hoc voluit indicare Ariſt. de ſenect. cap. 1. non tamen quòd non eſſent extenſæ; at imperfectorum animæ diuiſæ conſiſtunt in partibus per aliquod tēpus: plantarum autem conſiſtunt, & iterum ad perfectionem reducuntur: fit enim ex ramo arbor. & hic eſt ſenſus propoſitæ concluſionis.

Dubitabis. Quare ex ramo abſciſſo fit alia ſimilis arbor: at ex parte abſciſſa animalis, non fit iterum ſimile animal. Dubium.

Iandu. q. 6. & alii reſpondent: q̃a anima in ramo durat plus temporis, q̃a minorem requirit perfectionem, quàm anima animalis, quæ citò recedit. Hæc ſolutio non mihi videtur rei difficultatem euacuare: nam ego petam, Quare abſciſſa manus nunquam reparatur, cum tamen in corpore reliquo multum temporis maneat anima. Solutio 1. reiicitur.

Sciēdum igitur, quòd in animali ſunt partes, quæ non niſi ex ſpermate ꝑ virtutem ſeminalem fabricantur, vt diximus 1. Gene. & hę nō reparantur per humidū nutrimentale: vnde abſciſſæ ſemel nō reſtaurantur: At planta ex ſemine nōſ[?]ni ſi paucas partes habet: ramos enim ex nutrimēto hēt, ob id reparare pōt ipſos. 2. Solut.

Tertiò dici poteſt, hęc reparari poſſe quia habent ſeminalem virtutē ſparſam & vim fructus, & fętus producendi vndequaq; per omnes ramos: non ita animalia, ſed in quadam parte tantum vim generatricem ſortiuntur. 3. Solut.

Sit quarta concluſio. Eſſentia animæ, in qualibet parte eſt tota: non ſolum animæ, ſed etiam cuiuſlibet formæ accidentalis, & ſubſtantialis. 4. Concl.

Quælibet enim particula albedinis habet eandem naturam, & definitionem cum tota: & quælibet etiam pars formæ, ſimiliter & animæ: & hinc eſt, quòd quęlibet particula eſt principium vegetādi, & ſentiendi, ſi fuerit ſenſitiua: eſt enim ſimilaris forma. Ex his habetur reſolutio huius quæſtionis. Ratio cōcluſio.

Supereſt modo ad argumenta eorum, qui dicunt etiam animam rationalē eſſe diuiſibilem, rńdere. Sed pro ſolutione aduertendum primò, quòd aliquid eſſe tale dupliciter contingit. Vno modo formali- Solutio arg. prima opin. erronea.

1 Nota, dupliciter aliquid eſſe tale.

maliter, altero modo virtualiter. V.g. corpus per albedinem formaliter eſt album: at albedo non eſt alba, niſi virtute & poteſtate, quia album facit. Sol non eſt formaliter calidus, ſed virtualiter. denique quicquid poteſt facere, quod alterum facit, dicitur eſſe in virtute illud. Vnde fit, vt, quanuis aliquid non ſit, niſi vnum formaliter, poſſit tamen eſſe multa virtualiter, & in poteſtate, quia poteſt facere quę plura faciunt.

2 N poteſtatis formarum ordinem.

Aduertendum vlteriùs: quòd iſte eſt ordo vniuerſi, quòd quæ perfectiores ſint formæ, poſſint ſimul, quæ poſſunt inferiores, & aliud quid. Cùm autem animę ſint formæ ſuperiores alijs, faciunt, quæ aliæ faciunt, & aliud quid.

Vnde ſicut forma totam informat materiam, & ita anima: & inter has animas, rationalis, quę nobiliſſima eſt, virtute includit omnia, quæ in alijs ſunt: eſt enim principiũ ſentiendi, & vegetandi, & componendi ſubſtantiam compoſitã: eſt enim vna in ſubſtantia, in virtute multa, vt optimè explicat Auguſt. libro de ſpiritu, & anima.

Illatio ex dictis. quo fit de aliqua philoſophãdum, q eſt virtute multiplex.

Ex hoc ſequitur vnum maximè notandum, quòd cùm aliquid eſt tale in virtute, non eſt philoſophandum de eius ſubſtantia, ac ſi eſſet illud formaliter. Vnde ſi aĩa informat, ſi componit ſubſtantiam corpoream, non ſtatim eſt argumentum, quòd prorſus eodem modo ſe habeat, ſicut & alię formæ, quæ animæ non ſunt. Cumque anima rationalis ſit omnium nobiliſſima forma, non ſtatim erit, ſicut & alię formæ, diuiſibiles: virtute enim facit, quod aliæ; tamen modus ſubſtantiæ non eſt idem, vt magis declarabitur in ſolutione ſingulorum argumentorum.

Ad primũ arg.

Ad primum, neganda eſt illa maior. Nõ enim omne quod eſt in materia quanta, eſt diuiſibile, niſi id quod eſt principium primum recipiendi quantitatem, ſcilicet ipſa materia: compoſitũ enim per materiam recipit quantitatẽ: at non omne, quod quocunque modo eſt in quanto, eſt diuiſibile; aliter Deus in mũdo exiſtẽs, & Angelus in loco, diuiſibiles eſſent.

Hoc autem eſt neceſſarium oĩ exiſtenti quocunque modo in quanto, quòd ſit præſens, & ſit per totum illud: & ſic anima eſt in toto corpore. Quòd autẽ ſic ſit in quanto, q̃ pars ſit in parte: hoc non eſt de natura eius, quod eſt in quanto, niſi accedant aliæ cauſæ, puta, quòd ſit principium primum recipiendi quantitatem, vel ſit eductum de potentia quanti, qualis non eſt anima rationalis.

Vt igitur dicatur recipi ad modũ recipientis, ſat eſt quòd ſit in ipſo toto ac ſi eſſet diuiſibilis, quanuis non ſit indiuiſibilis: eſt enim talis virtute, ſed non formaliter, ſcilicet extenſa. Et hæc ſolutio eſt notatu digna.

Ad ſecundum.

Ad ſecundũm reſpondeo, quod tota ſubſtantia compoſita eſt ſubiectum proximum quantitatis: ex hoc tamen non ſequitur quòd anima rationalis ſit diuiſibilis per accidens, ſed quòd ſit in tota materia ac ſi eſſet diuiſibilis, & ita ſe habet: non enim eſt indiuiſibilis, ita vt ſit in pũcto; ſed eſt in tota materia, indiuiſibiliter tamen, ſicut Angelus toti alicui loco. Totum autem ſicut fit rationale ratione animæ, ita fit extenſum ratione materiæ extenſæ.

Ad tertiũ.

Ad tertium ſolutio eſt facilis: anima enim rationalis eſt idem, quo ad ſubſtantiam, cum corporeitatis forma, & vegetatiua & ſenſitiua: hæ cũ corporeitatis forma non ſunt diuiſibiles in homine: non enim ſunt formaliter, ſed in virtute, & poteſtate animæ rationalis, quæ facit, quod aliæ omnes formæ faciunt.

Ad quartum.

Ad quartum Albertus Mag. ſumma de homine. q. 2. ar. 3. dicit, quòd motus partium quarundam in animalibus perfectis, præſertim in homine (abſciſſa enim manus, mouetur) non prouenit ab anima, ſed a virtute, & ſpiritu relicto ab anima. V.g. cùm quis proijcit lapidem, lapis mouetur, & quieſcente iam proijciente, quia manet impetus impreſſus. Ita ſimiliter ſpiritus & calor ſunt velut impetus, quo anima mouet partes, anima non relicta in manu mouetur manus à ſpiritibus manentibus.

Obiectionis ſolutio.

Quòd ſi dicas: Idem poſſet dici de imperfectis animalibus. Reſpondet non ita eſſe: quia in his durat per multum temporis, quod non poſſet eſſe niſi ibi eſſet anima: & propterea videntur habere tactum, ſi enim pungantur refugiunt.

Nota.

Aduertẽdum tamen, quòd ſunt aliqui motus, qui non poſſunt tribui cauſæ na-

turali. Quòd enim abſciſſum caput S. Pauli locutum ſit, miraculũ fuit, nec crederet Ariſtot. naturaliter fieri poſſe. Ipſe enim 3. de partibus. ca. 10. dicit, ictu traiecta præcordia riſum attuliſſe veriſimilius eſt, quàm qui òd referunt de capite, quòd abſciſſum ſit locutum: vbi aſſerit, id fieri non poſſe.

Non tamen negare oportet, quòd ablato capite manere poſſit anima in reſidua corporis parte per aliquod ſpatium temporis: nec tunc quod reſiduum eſt ablato capite, dici debet pars, ſed imperfectum, quod Ariſt. vocat Colobon. 5. Metaphyſi. cap. 1.

Quorũdã ſnia d animaliũ imperfectorũ ſectione.

Hic etiam aduerte, quòd in parte animalis imperfecti, ſecundùm aliquos, non manet pars animæ, quæ erat antè, ſed dicit quòd corrumpitur quæ erat antè, & duæ de nouo producuntur, in vna parte vna, & in altera: ſicut cũ diuiditur linea, corrumpitur punctum cõtinuans, & duo de nouo producuntur cum vtraq; parte. Hoc dicit Caiet. Thien. & Marſil. Ficin. vt defendant animas eſſe indiuiſibiles: non enim diuiditur præcedens, ſed corrũpitur, & in ſingulis partibus aliæ de nouo producuntur.

Circa ramum autem plantæ, Simplicius dicit, quòd ibi nõ manet anima, ſed diſpoſitio proxima ad animam.

Reiicitur hęc ſnia.

1\. Sed omnia iſta apertè ſunt contra Ariſto. qui animam eſſe diuiſibilem putat, et poteſtate eſſe plures, non quòd fiat productio de nouo, ſed per ſeparationem ſolã, quomodo lignum vnum eſt plura potentia, non quòd partes generentur per diuiſionem, ſed ſeparatione facta ſint per ſe, & oppoſita, Philoſophiæ eſt figmentum.

2\. Quis enim capit vnico inſtanti per ſolã diuiſionem produci multas animas realiter diſtinctas de nouo, & antecedentem corrumpi? Sic igitur patet ſolutio ad argumenta primæ opinionis.

Ad argu. 2. opiniõis. Ad primum.

Ad alia duo alterius opinionis reſpondetur, & quidem ad primũ ſatis diximus 1. de Genera. Quamuis enim in viuentibus præter hominem noua pars formæ producatur in nutritione, non ob id augentur vel nutriuntur ſicut inanimata: illa enim per intus ſuſceptionem, & ad omnem differentiam per ſe nutriũtur & augentur: & in hoc differunt, habentq; virtutem internam attractiuam, & auctiuã. Imò Ariſt. volens probare tex. 14. plãtas augeri, ſicut viuens, non aliter probauit quàm, quia ſecundum omnem poſitionẽ augentur.

Ad ſcdm.

Ad ſecundùm dico, quòd ille motus totius prouenit, quia tota anima continua eſt, & dum mouetur vna pars, ſcilicet cauda, totum moueri poteſt, ſicut cùm vnam ligni partem moueo tangendo, mouetur reliquæ ob continuationem.

Et præterea, per ſympathiam poſſunt etiam aliæ partes condolere, vel etiã per influxum quendam doloris communicatum ad alias partes, vel doloris cognitionem. Sed de his poſtea dicemus. ad quęſtionem autem dicta ſunt ſatis.

Caput tertium.

Potentiarum autem animæ. Tex. XXVII.

De potentiis aię, & animatorum gradibus.

CVm vitæ operationes, ac potentias nõ omnibus ineſſe ſuperius dixiſſet, ſed quibuſdã omnes, alijs aliquas: nunc diſtinctè hoc docet, & præſertim de potentiis. Primùm autem numerum ipſarum conſtituit, docens eſſe quinque, puta, vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, loco motiuum, & Intellectiuum. Secundùm has potentias conſtituit quatuor animatorum gradus, qui ſuperius conſtituti ſunt, quãtum ad operationes. Primus eſt, in quo ſolum eſt vegetatiuũ, & iſtæ ſunt Plantæ. Secundus gradus eſt eorum, quibus ineſt vegetatiuum, ſimul etiam ſenſitiuum, & appetitiuum: eſt autem iſta potentia appetitiua ſimul coniuncta cum ſenſitiuo, Non eſt. n. ſenſitiuum, quod nõ ſit appetitiuum, ob id non facit nouum gradum.

Quinque eſſe potẽtias animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ. Quatuor animatorum gradus. 1. Gradus. 2. Gradus.

Quòd autem appetitus ſit ſemper cũ ſenſu, duplici probat ratione, facta prius diuiſione ipſius appetitus. Eſt enim quidam rationalis, & dicitur voluntas: eſt alter ſenſitiuus, cuius duplex eſt genus. Cõcupiſcibilis, & Iraſcibilis, quos vocat irã & cõcupiſcentiam: quos ſuperius declarauimus.

Appetitiua potentia ſimul eſt cũ ſenſitiua: & ideo non fecit diſtinctũ gradũ. Suppoſ.

thodiuiſio appetitus. rauimus. Hic autem de appetitu ſenſitiuo loquitur: cum hoc enim eſt ſenſitiua potentia.

1. Rō neſtitur. Hoc præmiſſo, facit priorem rationẽ quæ pōt ſic componi. Quibuſcunq; ineſt tactus, ineſt voluptas, & dolor: at quibus ineſt ſenſus, ineſt tactus: ergo, quibus ineſt ſenſus, ineſt voluptas, & dolor: ſed talia ſunt appetitus, vt notũ eſt: ergo quib⁹ ineſt ſenſus, ineſt appetitus. Maior patet. Nam tactus eſt doloris, & voluptatis. Minor etiã patet. Nã tactus eſt ſenſus neceſſarius: nulli eñ ineſt ſenſus, cui nõ tact⁹.

No. Auic. doloris definitionẽ. Aduerte circa doloris naturam. Auicen. ſen. 2. doctr. 2. cap. 19. dicit dolorem eſſe ſenſibilitatem contrarii, Vocat ſenſibilitatem ſenſationem: tactus vocat contrarium, quòd eſt vehemens, ita, vt diſſoluat temperiem: talis enim contrariæ qualitatis actiuæ, quæ tactus ſit, dolor eſt.

Doloris cauſa. Ponit duas doloris cauſas: altera eſt cõtraria qualitas fortis, altera ſolutio cõtinui. Partes enim naturalis corporis ſenſitiui habent quandam continuationẽ in ſe naturalem, cuius ſolutio efficit dolorẽ. has duas cauſas Galen. lib. 1. de locis affectis, cap. 2. vocat ſpecies.

2. Auicenna tamen reprehendit Galen. qui lib. de ſymptom. ca. 6. non aliam cauſam poſuit doloris, quàm continui ſolutionem. Cõcili. diffe. 76. varias in hoc Medicorum ponit factiones.

3. Mihi videt̃ dicẽdũ, doloris cauſam nõ ſolũ eſſe contrariũ, nec ſolam ſolutionẽ cõtinui, ſed ſimul vtrumq;, vt ſenſatio cõtrarii ſoluentis cõtinuationẽ, vel ſolutionis inducentis contrariam qualitatẽ, fit dolor. Nec oportet, ꝙ fiat ſolutio iſta continuationis per ſectionem: ſat eſt, ꝙ fiat contractione, vel dilatatione partiũ, quæ fit calore diſtrahente, vel frigiditate cõprimente: vtriuſq; autem ſenſatio, dolor eſt, tamen formale obiectum, & cauſa eſt ipſum contrariũ: hoc enim eſt tangibile. Solutio autẽ cõtinuationis, eſt velut materiale. & hæc ſunt ſatis de hac re.

Adhuc aũt alimenti ſenſum. Tex. XXVIII.

2. Ratio. Secundam facit rationem, qua appetitum ſimul cum ſenſu eſſe docet, & poteſt ſic ad formam reduci. Quibus ineſt ſenſus alimenti, ineſt appetitus: at quibus ineſt tactus, ineſt ſenſus alimenti: ergo quibus ineſt tactus, ineſt appetitus. Vlterius: Quibus ineſt tactus, ineſt ſenſus: ergo quibus ineſt ſenſus, ineſt appetitus. Maiorem probat. Quibus ineſt fames, & ſitis, ineſt appetitus: quia fames eſt appetitus calidi, & ſicci: ſitis verò appetitus frigidi, & humidi. Sed quibus ineſt ſenſus alimenti, ineſt fames, & ſitis, vt notũ eſt: ergo quibus ineſt ſenſus alimenti, ineſt appetitus. Et hęc erat maior. Probat minorem illam, ſcilicet, quòd tactus ſit ſenſus alimenti. Senſus alimenti eſt, quò ſentimus alimentum: ſed tactu percipitur alimentum: ergo tactus eſt ſenſus alimenti. Minor probatur. Nam alimentum eſt calidum, ſiccum, humidum, frigidum: horum autem tactus eſt.

Obiectionis ſolutio. Quòd ſi dicas. Alimentum eſt etiam coloratum, & odoriferum. Reſpondent, id eſſe per accidens: non enim nutrimur alimento, niſi vt miſtum eſt, quia vt talia ſumus, corrũpimur, & deperdimus ſubſtantiam, & ſic per talia reparamur.

Alterius obiectionis ſolutio. Quòd ſi dicas, Sapor eſt per ſe in nutrimento. Reſpondent, quòd non eſt tanquã neceſſarium, niſi vt condimentum quoddam; natura enim in neceſſarijs ad conſeruationem animalium, operationibus appoſuit delectationẽ quandam, qua ad exercitium inuitaret; & ſic in cibis appoſuit ſaporẽ. Quòd, ſi dici ſolet, Quod ſapit, nutrit, & res boni ſaporis, eſſe bonũ alimentum: Id fit, quia ſapor oſtendit cõmiſtionem qualitatum temperatam, vel intemperatam, in qua per ſe conſiſtit nutrimentum, ſeu alimentum, & alimenti bonitas, vel malitia. Perpende hos diſcurſus: ſic enim ſenſus Ariſto. ordinatus videtur, nec facilè ex litera iſta eos ordinare poteris.

Dubiũ de fame, & ſiti. Solutio. Dubitabis de famę, Quomodo dicit appetitus calidi & ſicci: quia non ſit etiã humidi & frigidi: ſed quia id, quo veſcimur,

mur, comparatione eius, quod potamus, eſt magis calidum & ſiccum.

Notandum itaq;, quòd cùm animalis ſubſtantia ſit in continua deſtructione, natura prouidit, vt per nutritioné repararetur, aliquo modo recepto alimẽto, & ſumpto ab externo; fame autem ſignificauit defectum talis alimenti. At quia nutrimẽtum erat graue, & conſiſtens, vt non poſſit facilè prolabi per partes & vias arctas corporum; addidit potũ rerũ fluidarum, quibus cibus deferatur per vias: & huic vſui eſt aqua, & potus; ſimul etiam, vt refrigeret calorem vehementem concoctionis: Et defectu huius potus excitatur paſſio, quæ dicitur ſitis, quæ eſt appetitus humidi & frigidi, præſertim tamen humidi.

Exactiùs autem manifeſtã dum. Tex. XXIX.

Reijcit ea quæ non ſpectant ad præſentẽ tractationem.

Quia aliqua de alimento dixerat, quod nõ eſt præſentis loci diſcutere, remittit ſe in alium locum, vbi exactius de hoc dicetur: ſimiliter etiã de Imaginatione alibi dicetur, an inſit omnibus animalibus, vel aliquibus. Aduertendum autem, quòd loquitur de imaginatione perfecta, quæ eſt potentia ſenſitiua interior, habẽs organum in parte media cerebri. Hactenus de ſecundo gradu viuentium dictũ eſt, quę per vegetatiuam cum ſenſitiuo, & appetitiuo conſtituitur.

3. Gradus animatorum

Tertium ſtatim ponit, qui eſt eorum, qui vltra prædicta habent potentiam motiuam ſecundùm locum.

4. Gradus animatorum.

Et quartus eſt eorum, qui vltra omnia prædicta habent cogitatiuum, & Intellectiuum: & in hoc gradu ſunt homines, & ſi quid eſt homine melius: quod dicit propter Intelligentias, & cœlos, quos antiqui animatos crediderunt, quibus ineſt Intellectus potentia.

Not. quid per cogitatiuum, & intellectiuam intelligat Ariſto.

Aduerte, per cogitatiuum, diſcurſiuum intelligi, & per intellectiuum, contemplationem; non quòd ſint potentiæ diuerſæ: vna enim eſt potentia Intellectus: ſed hoc res à phantaſia pendentes cognoſcimus: & dicitur cogitatiuum, & dianoea, & res abſtractas, & dicitur Intellectus.

No. Contra

Vbi nota hic contra Auerroẽ. Si enim per intellectiuum intelligit Ariſto. humanam illam intelligentiã, non diceret Ariſto. quòd ineſt alijs ab homine. Præterea non computaretur inter potẽtias animę, cùm ſit ſubſtantia, cuius tamen oppoſitum facit Ariſt. Vide ergo quàm manifeſtè ipſi Auerr. Ariſtotelis textus aduerſetur. Adde etiam, quod cogitatiuum: Græcè eſt, *διανοητικὸν*: quod eſt opus, & potẽtia mentis: veluti à *νοῦς* quod eſt mens.

Intellectum illũ Auerroiſticum.

Manifeſtũ igitur ẽ, quod. Tex. XXX.

Quomodo ſe habeant animæ definitiones ad ipſam animam, & quæ ſimilitud. ne explicat.

Abſoluta definitione animæ in communi, & ipſius operationibus, ac potẽtijs enarratis, diſtinctionem animarum venaturus definitionem animæ, & ipſam animam cõparat, ac exemplo explicat: dicitque, quòd definitiones datæ animæ ſunt ſicut definitio figurę in communi. Eſt autem ſimilitudo in duobus. Alterum: definitio figurę non eſt alicuius figuræ realiter abſtractæ ab omnibus, quæ in nulla particulariũ inſit: ita definitio communis animæ non eſt alicuius aiæ communis naturaliter abſtractę à particularibus, qualem ponunt Idearum aſſertores.

Duplex error cauẽdus in definitione alicuius communis.

Alterum eſt, ſicut definitio communis figuræ eſt alicuius rationis cõmunis, quę tamen inſit particularibus, nec realiter ſit ab eis ſeparata: ita etiam definitio animę. Ex quo monet duos errores extremos cauendos. Alter eſt, velle definitionem dare alicuius communis ſeparati quod non ſit in particularibus. Alter verò, velle ſtatim definire particularia, neglecta definitione communi. Non enim vniuerſalia prorſus reijciuntur: ſunt enim, ſed non per ſe exiſtentia.

1.

2.

Not. Aduers' eos qui definitionem aiæ putant Analogam & æquiuocã.

Ex hoc loco manifeſtè reuincũtur, qui definitionem animæ putant analogam, & æquiuocam, vt nullam commvnem rationem dicat: cùm tamen apertè dicat oppoſitum Ariſto. & fateatur eſſe communem genericè niſi, velis dicere figurã eſſe æquiuocum, quam tamen Ariſt. in prædicamento qualitatis, genus eſſe docuit. Solùm ergo animæ definitio habet analogiam perfectionis, quæ non aufert vniuocationem, ſed eſt in omni genere.

Similiter

Similiter aũt ſe habent ei, quod eſt. Tex. XXXI.

Comparatio animę cum figuris.

NVnc ipſam aĩam figuræ cõparat in aliis duobus. Alterũ eſt. Figurę enim cõſequenter ſe habent: eſt enim vna poſt alteram, ita etiam, & aĩæ: eſt enim ordo perfectionis inter eas; eſt enim vegetatiua omnium infima, poſt quam ſenſitiua eſt, ſupremum gradũ continet intellectiua. Alterum eſt. Figuræ ſic ſe habent, ꝙ priores ſunt in conſequentibus, nõ actu, ſed virtute, & poteſtate: vt Trigonum in Tetragono, & Tetragonum in Pentagono, & ſic de aliis, ita etiam eſt in animabus: vegetatiua enim eſt in ſenſitiua, non actu, ſed poteſtate: quia poteſt ſenſitiua p̄ſtare operationes, quæ vegetatiuæ ſunt, & vtraque eſt in Intellectiua.

Vnde dicit eſſe conſiderandum, qualis eſt anima in horum vno quoque, quia diuerſam habent formaliter animam. In plantis enim eſt vegetatiua; in animalibus ſenſitiua formaliter, ſed virtute vegetatiua: in homine intellectiua formaliter, ſed virtute aliæ duæ.

Nota, contra ponentes plures animas in vno compoſito, & cõtra Auer. diſtĩguentem cogitatiuã in homine à ſenſitiua, & intellectiua.

Vbi hæc notanda ſunt contra ponẽtes plures animas in vno compoſito realiter diſtinctas. Nota etiam cõtra Auerroem, quomodo diſtinguit hominis animam à ſenſitiua, docẽs eſſe tres animas, & in hominis anima eſſe virtualiter duas: quod de cogitatiua illa intelligi nõ poteſt: eſt enim formaliter ſenſitiua, ſicut anima equi, aut alterius: tunc autem non oportet tria genera diſtinguere.

Propter quã autẽ cauſam.

De ſingulis potentiis aię ac primo de vegetatiua incipit agere.

QVod dixerat de operationibus vitæ, puta, quærendam eẽ cauſam, propter quam ſeparẽtur hæ operationes ab aliis: idem nunc de potentiis dicit. in quo ſe præparat, vt de ſingulis differat ordine incipiẽdo ab his, quæ ab aliis ſeparatæ inueniũtur, ſcilicet vegetatiua.

Numerantur iterũ gradus animatorũ & magis in particulari diuiſo ſenſitiuo.

Nunc autem numerat iterum gradus, ſed magis in particulari numerato ſenſitiuo. Facit autem quinque. Primus, eſt eorum, quæ vegetatiuum tantùm habent. Secundus eorum, qui habent ſimul ſenſitiuum, & hæc habent vegetatiuum. Tertius eſt eorũ, quæ habẽt alios ſenſus præter tactum: nam in ſecundo ſolus tactus computatur.

Et ſenſitiuorum alia quidem. Tex. XXXII.

QVartus gradus eorũ, quæ ſuperaddunt motum ſecundũ locum. Vltimus eſt eorum, quæ Rationem habent & Intellectum: quod ſupra declarauimus: & vocat minima & vltima. Sũt enim homines dicti minimi, quia nõ diuiditur iam homo in ſpẽs. Vltimi, quia eſt ſupremus corruptibilium rerum. 4. Grad. 5. Grad.

Dices, Quare iterum hi gradus numerantur? Dubium.

Reſpõdeo, quòd aliter quàm antè. Suprà enim ſolùm diſtributionem eorũ ſecundùm ſubiecta conſiderauit; hìc autẽ quod à quo ſeparetur. Solutio.

Vnde de nouo docet, quòd poſteriora à prioribus non ſeparantur: benè tñ e cõtrà: Vegetatiuum enim, quod non ſit ſenſitiuum, non econtrà. Similiter, habens alios ſenſus, habet tactum, non econtrà: Similiter habens Intellectum in mortalibus, habet reliqua, ſed non econtrà: quod ob Intelligentias dicit, in quibus eſt Intellectus purus abſque aliis. Cùm autem dixiſſet non omnibus ineſſe rationẽ, dicit quod aliis animalibus rationis expertibus quibuſdã ineſt imaginatio, quibuſdam nõ. loquitur autem de perfecta imaginatione, de qua nihil modo dicimus, quia inferiùs de iſta erit ſermo in fine huius libri. Quę à quibus ſeparantur.

De ſpeculatiuo autem Intellectu.

Quid ſit ſpeculatiuus intellectus. 1. Expõ.

PHiloponus, & alii, p̄ ſpeculatiuum Intellectum, eandẽ potentiam cum ratiocinatiua intelligunt, ſed ratione diuerſam; vt Intellectus dicatur contemplatiuus ſecũdùm intellectionem eorum, quæ à phantaſmate non pendent, cuius conſideratio

Phyſica

phyſica non eſt.

2 Expoſitio. Auerr. putat per ſpeculatiuum Intellectum intelligi non Intellectum hominis, ſed Intelligentias ſeparatas, quarum cõſideratio phyſica nõ eſt. Vtraque expoſitio eſt bona, hoc tamen magis in quæſtione examinabitur.

Quomodo de animab' ſingulis diſſeredum. Diſtinctis igitur omnibus his potentiis, concludit vnum, ſcilicet, quòd cum de iſtis particulariter dictum fuerit, etiã dictum erit de animabus in particulari: quæ enim de potentiis vegetatiuis dicẽtur, hæc animæ vegetatiuæ propria erũt, quæ vero de ſenſitiuis, ſenſitiuæ: quæ aũt de intellectiuis intellectiuæ pari modo.

An ſint tantùm tria animarũ genera. Quæſtio VI.

EX his, quæ capite iſto diſcuſſa ſunt, tria genera animarũ colliguntur, ſcilicet Vegetatiua, ſenſitiua, & Intellectiua. Vt autem melius percipiatur hoc, ponuntur aliquot argumenta.

Primum argumentũ ad partem negatiuam. Primum eſt. Potentię fluunt immediatè ab anima: ergo penes numerum potẽtiarum genere debet ſumi genericus animarum numerus. ſed quinque ſunt potẽtiæ genere, ſcilicet, Vegetatiuum, Senſitiuum, Appetitiuum, loco Motiuum, & Intellectiuum: ergo tot erunt animarum genera.

2. Arg. Præterea ſecundò. Saltem penes animatorum gradus ſumetur numerus animarum: ſed quatuor ſunt gradus animatorum, & viuentium, vt ſæpe dictum eſt: ergo etiam quatuor erunt animarum genera.

3. Arg. Præterea tertiò. Ita ſe habet anima hominis propria ad hominem, ſicut anima equi ad equũ, & leonis ad leonem, & alterius ſpeciei ad ipſam: ſed iſtæ animæ non faciunt nouum genus, aliter innumera eſſent animarum genera: ergo nec anima hominis faciet genus ab aliis duobus diſtinctum.

4. Arg. Præterea quartò. Anima hominis nõ comprehendit multas ſpecies ſub ſe, ſicut vegetatiua, & ſenſitiua: ergo non eſt genus animæ. genus enim ſpecies ſub ſe continet.

5. Arg. Præterea quintò. Plantę habent ſuum proprium appetitum: ergo non ſolũ appetitiuum eſt in animalibus; & ſic erunt ſex potentiæ animę, & non tantum quinque, vt dicit Ariſt.

1. Fundamentum de animarum numero dupliciter ſumi põt. Pro horum reſolutione ſunt aliquot fundamenta notanda. Primum eſt. Aĩarum numerus dupliciter ſumi poteſt, & vtroque modo ſumit S. Tho. Vnus modus habetur à S. Tho. 1. p. q. 78. art. 1. alter in præſenti capite.

1. Modus à priori. Suppoſitio. Prior autem eſt in hoc capite, & procedit ſuppoſito fundamento, animã eſſe formam quandã eleuatam, & altioris naturæ, quàm ſint formæ materiales, & corporeæ: & hoc notum eſt. Animatą enim ſunt altioris generis, ac pfectioris, quàm ſint inanimata corpora.

Numerus animarũ ſumitur ſecũdum modum, quo vnius formæ eſſe eſt magis eleuatũ, quàm alterius. Ex hoc ſequitur, quòd ſecundùm modos, quibus aliqua forma poteſt eleuari in eſſe, ſupra formas materiales, erit numerus aĩarum genericus. Tripliciter aũt poteſt vna forma eleuari in eſſe. Quod vt intelligas, aduerte, ꝙ vnum, & idem poteſt ſub triplici eſſe conſiderari, V. g. lapis primò ſub eſſe naturali, & eſt illud qđ hẽt in ſe materiale ſenſibile, & corruptibile. Secundò ſub eſſe prorſus intelligibili & immateriali, & ſic ſe hẽt prout repræſentatur in ſpecie Intellectus: illic enim nõ repræſentatur, niſi in vniuerſali abſtractus à loco, tempore, & accidẽtibus. Tertiò ſub eſſe medio, nec oĩno materiali, & ſic ſe habet lapis, vt repræſentatur ſub ſpecie ſenſus: illa enim ſpecies nõ hẽt in ſe qualitates, & materiã lapidis, ob id aliquo modo immaterialis eſt: non tamen omnino, quia repræſentat lapidem in materia, & ipſa eſt in materia, ſcilicet in organo, Vide igitur triplex eſſe vnius. Iuxta hoc triplex eſt genus animę. Prima eſt intellectiua, quę ob id eleuatiſſima eſt omnium ſenſibilium formarũ; quia ipſa eſt, in qua res habẽt eſſe eleuatum, primũ ſcilicet intelligibile: ſpecies enim illæ immateriales in ea eſſe habẽt. Altera eſt ſenſitiua, ſecundùm quam res habent eſſe eleuatius naturali, ſed non oĩno immateriale. Tertia eſt vegetatiua: quæ ob id dicitur habere eſſe naturali eleuatius, quia in ſe, & à ſe operatur, reliqua extra ſe operanẽ. Vide ergo tres formas diuerſimodè eleuatas ſupra formas

Tripliciter vna forma põt eleuari in eſſe. 1. 2. 3.

cor-

corporeas: erit ergo triplex aīæ genus.

Alter modus ſumendi animarum numerū, eſt à poſteriori penes operationes: eſt enim anima principium operationis eleuatæ ſupra operationes corporum inanimatorum.

Alter modus poſteriori, quo numer' idē colligitur aiaū ex earum operationibus.

Quę eleuatio triplex eſſe poteſt, ſecundùm quòd tria inſunt operationibus corporum inanimatorum. Primum eſt, quòd ſunt à principio externo: quæ enim agūt, extra ſe agunt: quæ patiuntur, ab externo principio patiuntur: nulla eſt ab interno operatio in his. Alterum eſt, operationes hæ medijs qualitatibus primis exercentur, vt inſtrumentis: ſolùm enim illæ quatuor actiuæ ſunt in inanimatis, vel illæ, quæ ab his procedunt. Tertium eſt, omnes tales operationes in coniunćto recipiuntur, non in nuda forma, ſed vel in compoſito, vel in materia.

Tria conueniunt operationibus inanimatorum 1. 2. 3.

Cum igitur ſic ſe habeant corporeæ operationes, tripliciter contingit eleuari ſupra has. Sūt enim quædam, quæ ab intrinſeco ſunt principio, reliqua tamen habent, ſcilicet, ſunt in corpore, & exercentur virtute qualitatis primæ: talis eſt augmentatio, ſeu vegetatio: hæ enim ſunt à principio interno in planta, tamen exercentur virtute caloris naturalis, & in coniunćto recipiuntur.

Tribus modis eleuari pōt operatio ſupra operationem inanimatorū, ex quib' triplex aiarum gen' colligit. 1.

2. Aliæ ſunt, quæ magis eleuantur, quæ non exercentur virtute qualitatis primæ: vt ſenſatio, & motus localis: nō enim virtute qualitatum primarum ſunt, ſed virtute potentiæ ab anima procedentis, quæ non eſt vlla ex illis qualitatibus, tamē recipiuntur adhuc in corpore.

3. Aliæ ſunt quæ nec in organo recipiuntur, vt intellectio, & iſta eſt eleuatiſſima. Iuxta has tres operationes diuerſæ eleuationis, conſtituitur triplex animæ genus.

Ex quo vnum aliud colligitur notandum, ꝙ anima hominis ob id facit vnū genus diſtinćtum à ſenſitiua, quia altioris eſt eſſe, & operationis: at reliquorum animalium animæ ſolū diuerſas ſpecies faciunt: non autem nouum genus, quia nullam habēt operationem, nec eſſe altius quàm ſit operatio, & eſſe animæ ſenſitiuæ.

Nota cur aia hominis vnum faciat genus diſtinćtum.

Sit ſecundum fundamentum. Animæ potentiæ, & animatorum gradus non eodem modo, quo animarum numerus, ſumuntur: potentiæ enim penes operationes vitæ diuerſas multiplicantur, q̄ quinque ſunt genere, ſcilicet vegetari, ſentire, appetere, moueri ſecundùm locū, & intelligere: ob id quinque ſunt potentię, harum operationum immediata principia. Gradus autem animatorum non ſic, ſed penes diuerſitatem ſubiećtorum, in quibus hæ potentiæ, & operationes ſeparatæ inueniuntur, ſumi debent. Et quia qua drupliciter ſeparantur iſta ſm ſubiećta, in quibuſdam ineſt ſolùm vegetatiuum, in aliis vegetatiuum cum ſolo ſenſitiuo, & appetitiuo, in aliis vltra illa, loco motiuum, in aliis ſimul intellećtiuum: ob id quatuor ſunt gradus animatorum. Sunt igitur animarum genera tria, animatorū gradus quatuor, potentiæ quinque.

2. Funda. quòd aiæ potentiæ, & anima torū gradus no eodem modo ſumūtur.

Eſt autem hoc cōueniens: ſemp enim principia pauciora ſunt: & quo magis receditur à principiis, eo maior eſt multiplicatio, quod in vna aīa percipi poteſt. Aīa hoīs vna eſt: potentiæ, quæ immediatè ab anima fluunt, multæ: habitus, q̄ poſt potentias ſunt, ſunt plures. Nam ſicut in vna anima multæ potentiæ, ita in vna potentia multi habitus. Ačtus autem qui poſt habitus ſunt, adhuc plures: ab vno enim habitu multi ſunt actus, & adhuc plures res: nam per vnum ačtum multas res comprehendimus. Et ſimile eſt in arbore: ab vno trunco rami, & ab his alij plures, & plures multiplicantur. Ita animarum numerus minor eſt: maior animata totum, adhuc maior potentiarum ipſorū animatorum numerus, vt patet.

Nota, cur pauciores ſint animę quàm animatorum gradus, & hi pauciores q̄ potentiæ.

Sit tertium fundamentum: ꝙ in rebus naturalibus conſiderate poſſumus tria. Primum eſt, propria rei forma, & ſecundum talem formam perfećtio. Alterum eſt, inclinatio in perfećtionem propriā, quæ dicitur appetitus. Tertium eſt, operatio, qua res propriam conſequitur perfećtionem.

3. Funda. de potentia appetitiua in rebus naturalibus, tria conſiderare poſſumus formam, appetitū, & operationem.

Eſt autem ordo, vt poſt formam ſequatur appetitus, poſt appetitum operatio, & motus: appetitus ergo ſemper ſequitur formam aliquam rei.

Iſtorum ordo.

Cum autem tripliciter ſe habeant iſtę formæ, tripliciter etiā ſe habebit & appetitus. Eſt quędam forma naturalis, quæ ſimul atque res eſt, ipſam à natura habet, ſubſtantiaque ipſius eſt, vt forma ignis igni,

Forma trib' modis ſe hēt ita, & appetitus q illam conſequitur.

igni, & lapidis lapidi, & aliorum formæ naturales ipſis, quorum formæ ſunt, à natura ſunt. Inclinationes autem, quæ ſecundùm tales formas ſunt in rebus dicuntur appetitus naturales: vnde inclinatio lapidis, & ignis, & aliorum in perfectiones ſecundùm proprias formas, dicitur appetitus naturalis.

Prim' naturalium appetit'.

Triplex naturalis appetit'.

Et hic eſt triplex, puta appetitus elemẽti, miſti inanimati, & vegetabilis: quilibet enim eſt inclinatio in id, quod ſecũdùm talem formam naturalem ſibi conueniens eſt: imò iſte appetitus per cuncta vagatur, quatenus vnumquodque inclinatur in perfectionem quæ propria ei eſt ſecundùm gradum entis, quæ à natura recipitur.

2. Appetitus ſenſitiuus.

Alia eſt forma non per naturam recepta, ſed per cognitionem apprehẽſa. Animal enim dùm cognoſcit, res ipſas per ipſarum imagines in ſe recipit, & ex his oritur quidam appetitus, quo in id, quod ſenſu perceptũ eſt, inclinatur: & dicitur appetitus ſenſitiuus, qui tã in perfectis quam imperfectis reperitur animalibus, licèt multò perfectius in perfectis.

Multiplex appetitus ſenſitiuus.

Eſt autem hic appetitus multiplex ſecundùm multitudinem modorum, quibus vna res poteſt per ſenſum apprehendi, vt alibi dicemus.

3. Appetitus rationalis, ſeu intellectiuus ſ. voluntas.

Alia eſt forma per Intellectum apprehenſa, & hanc ſequitur appetitus rationalis, qui in hominibus, & Angelis reperitur, diciturque voluntas. Vide igitur, qualiter appetitus ſemper conſequatur formam aliquam rei, ſiue natura habitã, ſiue per ſenſum, ſiue per Intellectum.

Sicut diuerſi ſunt appetitus ita & operationes eorum.

Aduerte vlteriùs, ꝙ ſicut eſt appetitus triplex, & varius, ita operationes, quibus res in id, qđ appetũt, [illegible]tẽdũt, ſunt variæ. Nam appetitum naturalẽ elementi conſequitur motus ſuus naturalis: per hunc enim cõſequitur id, quod appetit, ſcilicet eſſe in ſuo loco: ſimiliter generare, per qđ conſequitur perfectionem, ideſt conſeruare ſe in eſſe: appetitũ miſti, propria ſua operatio conſequitur: & motus: appetitũ plantæ ſequũtur vegetatio, nutritio, augmentatio, & generatio: per has enim operationes quicquid appetit planta, conſequitur: appetitum animalis, ſequitur motus localis, ſi adſint inſtrumenta motus, vel aliæ operationes particulares: appetitum rationalem ſequuntur operationes humanæ, per quas conſequitur, quod appetit. Hic eſt igitur ordo appetituum, & operationum.

Quo res corporea mixtæ sũt ſuperiores eo plures habẽt appetit' & operationes.

Aduertendum vlterius, ꝙ res corporeæ mixtæ quo ſuperiores ſunt, eo plures appetitus congregant, ac operationes: vnde in plantis eſt appetitus corporum inanimatorum, quatenus plantæ corpora ſunt, & ſic locum deorſum appetunt: eſt etiam ſuus appetitus proprius in animali, eſt naturalis, & ſenſitiuus: in homine verò omnes varijs rationibus, & ſic multæ operationes ſunt, & plures quàm in alijs.

Obiectio.

Dubitabis aduerſus hoc fortaſſe. Nam Ariſt. dicit, quòd quantò res perfectiores ſunt, tantò debent paucioribus operationibus perfectionẽ conſequi: perfectiusq; eſt vna perfectionem conſequi, quàm pluribus: quomodo ergo tot operationibus conſequitur ſuam perfectionem?

Solutio.

Reſpondeo, quòd reſpectu eiuſdem finis, & perfectionis melius eſt paucioribus operationibus conſequi finem, quàm pluribus: tamẽ cùm perfectio ac finis melior eſt, & maior, tunc perfectius eſt conſequi talem finem, quãuis pluribus actionibus, quàm finem inferiorem paucioribus: & ſic fit in præſenti. Eſt enim maior perfectio hominis, quàm aliorum, & animalis, quàm plantarum, & harum quàm inanimatorum. Angelus autẽ, quia perfectior eſt homine, eandem, imò maiorem perfectionem conſequitur paucioribus, quàm homo.

Dubium de appetitu naturali plantæ.

Ex his patet ſolutio cuiuſdam dubij, quare Ariſt. appetitum plantæ non computauit inter potentias animæ: operationes autem plantæ, ſic: animalis verò appetitum, & operationes inter potentias, ac opera animæ retulit.

Reſpon.

Reſpondeo, quòd appetitus plãtæ, licèt ab anima proueniat, tamen ſequitur formam à natura datam, in qua cum appetitu elementi, & inanimati conuenit, non numeratur inter animæ potentias. At operationes plãtæ inter vitæ opera ſunt, quia in his differt ab operationibus inanimatorum: ſunt enim illæ à principio interno. Appetitus verò animalis computatur ab Ariſt. quia non ſequitur formam naturalem, ſed formam habitã per cognitionem, quæ eſt opus vitæ, & quia iſte ab ap-

petitu

petitu naturali differebat. Et hęc ſatis de appetitu.

4. Funda. De vitæ operib', quod ſint quinque.

Sit quartum fundamentum notandū, quinque eſſe vitæ opera, vegetationem, ſenſationem, appetitionem, motionē ſecundum locum, & intellectionem.

Duo ſeorſum ab aliis ſeparata reperiuntur.

Harum duæ extremæ, ideſt, prima, & quinta inueniuntur puræ, & ab aliis ſeparatæ: vegetatio quidē in plantis, & intellectio in ſubſtantiis ſeparatis: hę enim viuere dicūtur, & multò melius, quàm inferiora iſta corporea, vt docet Ariſt. 1. Cęli cap. 9. & 12. Metaph tex. 39.

Ad quam ſciētiam de intel. tractare ſpectet.

Sed horum duorum viuentium, primum eſt Phyſicæ ſpeculationis, vltimū ad Metaphyſicum ſpectat. Non enim intelligere purum ab aliis ſecretum inuenitur in Phyſicis ſubſtantiis: & hoc voluit dicere Ariſtoteles tex. 15. cum dixit, in mortalibus nō ſeparari intelligere: & forſan hoc vocat Intellectum ſpeculatiuū, quod dicit eſſe perpetuum, & eſſe alterius conſiderationis. Et obſerua multùm hanc expoſitionem: hoc enim non intelligentes finxerunt intellectum ſeparatū in hominibus, cum Ariſtoteles nihil tale ſomniauerit.

No. cōtra ponentes Intellectum in homine ſeparatū.

Reliqua vitæ opera nō ſunt pura, nec reperiuntur ſeparata, ſed in animalibus eſt ſenſitiuum cū vegetatiuo ſolo, in hominibus ſenſitiuum cum Intellectiuo, & intellectiuum cum ſenſitiuo; vtrunque enim animæ rationalis ſubſtantia complectitur.

Reliqua vitæ opera non reperiūtur ſeparata ab aliis.

Nota aīæ rōnalis naturam.

Vnde natura aīæ rationalis, mirabilis eſt: eſſe enim videtur intellectiuum contractum ſenſitiuo: & ſenſitiuum contractum intellectiuo, ita, vt videri poſſit forma phyſica differentiam habens quodāmodo metaphyſicam, & forma quodāmodo metaphyſica diffētiam habens phyſicam: ſi enim inter formas phyſicas ſenſibiles conſideratur, tunc differt ab aliis per intellectiuum, ſi verò inter intellectiuas metaphyſicas, differt tunc p ſenſitiuum.

Quanquam melius diceretur, ſimplex eſſentiæ gradus medius inter corporeas formas, & purè intellectiuas. ſ. Angelos, & ideo eminenter continet inferiora, & infima attingit ſuperiorum, vt antea diximus: & ideo quaſdam habet potētias, & operationes communes cum illis, & communes cum iſtis.

No. dictū Alberti.

Ex quo intelliges quod dixit Albertus libro 2. de animalibus capite 6. quòd homo pluſquam ſpecie differt ab equo, & ab aliis. Bene dixit: nā plus differunt homo, & leo, quàm leo, & equus. Differt enim homo per differentiam altioris generis, id eſt, intellectiuum. Similiter dicere poſſes eodem ſenſu, quòd anima pluſquam ſpecie differt ab Angelo, & magis quam vnus Angelus ab altero: quia differt quodammodo per differentiam inferioris generis, ſcilicet ſenſitiuum, & quia eſt forma informans.

1. Concl. Tria tantum ſunt animarū genera.

His igitur ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Tantum tria ſunt genera animarū.

Explicat, & ex dictis probatur cōclu.ſio.

Hæc eſt contra Aegidium, & Caietanum, qui quatuor animarum ſpecies faciunt, vegetatiuam, ſenſitiuam, motiuā ſecundum locum, & intellectiuam: & tamen nō ita videtur. Nam motiua potius eſt ſpecies ſenſitiuæ; non enim dicit operationem eleuatiorem quàm ſit operatio ſenſitiua, imo ex eodem gradu eleuationis prouenit vtrunq;: quod ſi non omnia ſentientia mouentur, id prouenit defectu inſtrumentorum, quæ natura non omnibus conceſſit.

Fateor igitur ſenſitiuam diuidi in ſenſitiuam motiuam, & non motiuam: tamē non ex æquo eſt diuiſio hæc facienda cū intellectiua, & vegetatiua: ſed prima diuiſio eſt in tria genera: rurſus vnum in alia diuiditur.

2. Concl. ex dictis nota, Potentiæ animæ cōmunes sūt quinque, ala-torū quatuor.

Secunda concluſio. potentiæ communes animæ quinque ſunt, animatorū autem gradus quatuor. Hæc nota ſunt ex his, quæ diximus in fundamentis.

Supereſt modo ad argumenta reſpondere:

Ad 1. & 2.

Ad prima autem duo, reſponſio patet: non enim ex potentiarum numero, nec ex gradibus animatorum ſumendus eſt numerus animarum, cùm principia pauciora ſint, quam ea, quę ex principijs deducuntur: ſumitur tamen, ſecundùm modos dictos in primo fundamento.

Ad 3.

Ad tertiū, conceſſo antecedenti; negatur conſequentia. Anima enim hominis dicit gen' operationis altioris ſupra operationes inanimatorum, & ſenſibilium: animæ vero aliorum animalium non dicunt operationem eleuatiorem quàm ſit

ſenſitiua: ob id omnes animæ brutorum ſolum ſpecie differunt.

Ad 4. Ad quartum reſpódeo, quòd anima rationalis dicitur eſſe aliud genus, non ꝙ ſit genus, ſed ꝙ collocata ſit ſub alio genere formarum, ſcilicet intellectualium, quarum non conſiderat Phyſicus aliam, niſi animam, quia reliquæ ſunt prorſus à materia abſtractæ. Eodem etiã modo dicitur albedo eſſe aliud genus entis ab homine, quia eſt in alio genere, ſed non ꝙ ſit genus. Secundo, dicimus eſſe aliud genus animæ: quia videlicet, medius eſt, vt vidimus, eſſentiç gradus inter animam ſenſitiuam & intellectuales ſubſtantias, per ſe condiſtinctus ab vtroq; genere: & ita, quamuis ſit ſpecies, eſt tamen tanquã quoddam genus medium.

Ad 5. Ad quintum dico, eſſe appetitiuum in plantis: ſed quia hoc eſt eiuſdem generis cum naturali, (ſequitur enim formã ſubſtantialem naturalem, vt diximus in tertio fundamento) ob id non computatur inter peculiares potentias animæ. Et ſatis ſit de iſta quæſtione.

An in vno viuente ſint plures animę. Quæſt. VII.

Titull expoſitio. Nota. Aliud eſt plures eſſe formas in vno cõpoſito cõcedere. & aliud plures eſſe animas.

Circa tituli intelligentiam aduerte, aliud eſſe in vno plures formas ſubſtantiales ponere, aliud plures animas. Qui ponunt plures animas, plures etiam ponũt in vno ſubſtantiales formas: ſed non omnes, qui ponunt plures formas, conſequẽter ponunt plures animas. Scotus enim 4. Sent. diſt. 11. q. 3. & alij ponunt in viuẽte formas plures, ſed illarum tantum vnam dicunt animam.

Senſus qõnis. Nos diſputamus in præſenti ſolũm de animarum pluralitate, vt ſit ſenſus, an in animali ſint duæ animæ diſtinctæ, altera ſenſitiua, altera vegetatiua, & in homine præter has ſit etiam intellectiua: an potius ſit vna in vnoquoque in ſubſtantia, in virtute continens plures.

1. Arg. ex Ariſto. ad partem affirma. Videtur autem, plures eſſe in vno diſtinctas. Primò ex Ariſtote. 2. Genera. animalium. cap. 3. homo prius viuit vita plantæ, poſt vita animalis, tandem vita hominis. Loquitur autem de prioritate temporis, vt ex textu notum eſt. Si ergo homo paulatim perficitur recipiẽdo plures animas: ergo plures in homine profectò animæ ſunt in ſubſtantia.

Secundò. Vbi eſt operatio propria alicuius formæ, ibi, dicit Philoſophus, eſſe talem formam: ſed in homine vltra intellectionem, ſunt operationes propriç aliarum animarum: ergo ſunt & aliæ aĩæ: at in animali eſt operatio vegetatiuæ: ergo & ipſa vegetatiua. 2. Argu.

Præterea tertiò. Operationes cõtrariæ non ſunt ab vno principio: ſed ſenſus, & ratio ſunt contraria. caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum: ergo nõ poteſt eſſe ab vna anima. Hoc eſt argumentum Philoponi, & Manichæorum. 3. Argu.

Præterea quartò. Vbi ſunt operationes genere differentes, ibi ſunt formæ etiam differentes: at in homine ſunt operationes genere differentes, puta, intellectio, ſenſatio, vegetatio: ergo & animæ differentes. 4. Argu.

Præterea quintò. Corruptibile, & incorruptibile differunt genere. 10. Metaphyſico. cap. 13. ergo non poſſunt in vnã conuenire ſubſtantiam: ſed anima rationalis eſt incorruptibilis, reliquæ corruptibiles: ergo non poſſunt eſſe vna ſubſtantia.

Præterea: quia anima rationalis non eſt educta ex potentia materiæ, reliquæ verò ſic: ergo ſunt plures in homine. Confirmatio.

Præterea ſexto. ex Auer. 6. Phyſico. cõ. 59. dicit, quòd cor, & caput, & huiuſmodi partes differunt ſpecie: ergo habent diuerſas animas. Cõfirmatur: quia os nõ ſentit, caro ſentit. ergo non poteſt eandẽ habere animam. Hęc ſunt præcipua eius argumenta, quæ contra veritatem fiunt, quibus probare contendunt aliqui, plures eſſe in homine, & in vnoquoque animali animas. 6. Arg ex Auer.

In hac parte ſunt variæ Philoſophorũ ſententiæ. Prima eſt quorũdam erronea, quam refert Alber. ſumma de homine. Hi non ſolum in vno viuente, vnam eſſe animam dixerunt, ſed in omnibus viuentibus vnicam tantũm eſſe animam, quæ ratione diuerſarum in corporibus diſpoſitionum varia operatur. Prima opinio ſeu potius error.

Duplici explicabant exemplo. Alterũ eſt: Sicut in homine vno vna eſt aĩa ſe- 1. Exẽplũ hui' opi.

cundùm veritatem: at in oſſibus vnum operatur, in neruis aliud, in oculis aliud, aliaque alijs in partibus: ſic de hac anima dicitur reſpectu omnium viuentiū.

2. Exemplum.
Aliud exemplum, Ignis quibuſdā calorem, vt lapidi calefacto, quibuſdam & lumen, vt ferro candenti: quibuſdam etiā ſuā impertitur formam, vt ligno & ſtupæ: vnus tamen eſt, qui in omnibus operatur: ita anima.

Ratio huius opin.
Probabant hoc: quia anima nō habet differentias oppoſitas, quibus multiplicetur: maximè enim eſſet vegetatiuum, ſenſitiuum, & Intellectiuum: ſed hæ non repugnant, cùm vni inſint homini.

2. Opinio quæ et ēt erronea.
Altera ſentētia etiam erronea eſt Philoponi 1. animę tex. 91. qui non conſentiens Ariſt. circa vnitatem hominis animæ, ponit eſſe tres non diſcretas loco, vt dicebat Plato, ſed in vno eodemq; ſubiecto, quamuis lib. 2. Generat. animali. cap. 3. non videatur id probare: ſed forſan ſecundùm Ariſtotelē loquebatur, qui vnā ponit in vno animam. Idem videtur dicere cū Philopo. Ochan quodlib. 2. q. 2. & Manichæi, vt refert Auguſtinus to. ſu per Geneſ. ad literam c. 14. Idem Ianduuus lib. 2. q. 12. in fine, dicunt in homine eſſe tres animas diſtinctas realiter, vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam.

3 Opi. & erronea.
Tertia ſententia eſt Pauli Veneti Summa de anima cap. 5. qui non ſolùm confuſiſſimè loquitur, ſed malè, & erroneè. contentus enim ſententia Auer. de Intellectu vno, nec verbum dixit pro veritate.

Dicit igitur Paulus duo. Primum, quod in plantis vna eſt anima vegetatiua, & in imperfectis vna eſt anima, & ea ſenſitiua. Secundò in homine eſſe duas animas totales, ſenſitiuam corruptibilem, intellectiuā immortalē, & vltra has eſſe plures vegetatiuas ſpecie differentes ſecundùm multitudinem partium, & vnā in oſſe, aliam in carne, aliam in corde, & reliquas eodem modo.

4 Opinio cōmunis.
Quarta ſententia eſt communis, vnā in vno ſecundùm ſubſtantiam animam eſſe, in animali ſenſitiuā, in homine intellectiuā, quę virtute alias continet: quod declarabitur in cōcluſionibus. Hæc ſunt Philoſophorum placita.

1 Concluſio contra
Pro quorum reſolutione ſit prima concluſio. Anima non poteſt eſſe vna in omnibus viuentibus. Hæc eſt contra illam primam ſententiam: & quamuis multa poſſent argumenta adduci: tamē, quia ipſius impoſſibilitas nota eſt: paucis agemus. Suppoſita illa veritate iam demonſtrata, animam eſſe formam ſubſtantialē informantem, eſt argumentum. Diuerſæ materiæ quantitate ſeiūctæ nequeūt vna numero forma informari: talia ſunt corpora viuētiū in ſe: ergo nullo modo pōt vnam numero habere animā. Diſcurſus eſt notus cum minori. Maior probatur. Omnes enim formæ diuiſibiles in materia, quales ſunt plantarum, & animaliū animæ multiplicantur continui diuiſione: ergo diuerſę ſunt in diuerſis cōtinuis.

primam opin. Aia non poteſt eſſe vna in omnib.

1. Ratio.

Reprobatur exempla illius opin.
Nec eſt ſimile de anima in vno: nam partes vnius ordinantur ad vnam partē ſcilicet cor, à quo depēdent, vel certè ad vnum totum indiuiduum per ſe exiſtēs, & habent colligationem quādam inter ſe: non autem ſic ſe habent viuentia omnia ſimul.

Nec eſt idē de igne, qui eſt cauſa efficiens, & operatur producendo aliquid extra ſe: non ſic autem anima.

2. Ratio.
Prӕterea: Si vna eſſet in omnibus anima, vnum eſſet tunc animatum, cùm nō eſſet aliqua cauſa multiplicationis: quòd ſi vnum eſt animatum, non oporteret in multis repeti eaſdem operationes, ſed in vno videret, in alio audiret corpore, variaſque in varijs, non eaſdem exerceret operationes.

3. Ratio.
Prӕterea tertiò. Sequeretur eſſe eiuſdem ſpeciei hominē, & leonē, & equū, & arborem, &c. quandoquidē eandē haberēt animam, & ſolùm corporali diſpoſitione differrēt: quo quid abſurdius dici poſſit, vix poterit excogitari.

4. Ratio.
Prӕterea quartò. Vbi in aliquo toto reperimus proprias diſpoſitiones ab alijs diſtinctas, & proprias operationes, eaſq; naturales & permanētes, & temporales; neceſſe eſt cōcedamus ibi proprium, & diuerſum eſſe principium earū operationum, propriumq; conſeruans, & vniens illas diſpoſitiones, & accidentia, ne diffluant, ac pereant; & ita propria in ſingulis ac diuerſa anima. Atq; hæ duæ proximæ rationes non ſolum probant nō eſſe vnam numero, ſed nec vnam eſſe ſpecie in omnibus animantibus.

Prӕterea

5. Ratio. Præterea quintò. Cum plantarum anima, & inſectilium ſit extenſa, vt ex diuiſione patet: ſequitur, aliam eſſe partẽ in vna, aliam in alia, atque ideo multo magis in totis diuerſis. Cumq; corrumpantur plantæ, vt experientia videmus, neceſſe eſt alterum ex duobus concedere: vel animam migrare de ſubiecto in ſubiectum, vel ſi non migrat, ſeparatam remanere: quorũ vtrunque eſt abſurdum. Aut ſi corrumpitur (vt veritas eſt) eſſe diuerſam in diuerſis. Denique conſimilibus hęc opinio argumentis reprobari poſſet, quibus Parmenidis opinio aſſerentis omnia eſſe vnum.

2. Concl. in vno homine, vna eſt, aia, & ea rationalis virtute alias cõtinet. Sit tamen ſecunda concluſio tum Philoſophiæ, tum Fidei catholicæ maximè conſentanea. In homine vno vna eſt a:a, & ea eſt rationalis, virtute alias cõtinẽs. Dicitur autem virtute continere alias: quia poteſt omnia, quæ aliæ faciunt, præſtare; licèt ſubſtantia ipſius ſit ab aliis diſtincta: & quia eminẽter eſſentialiter eas continet.

Authores celeberrimi, tum Philoſophi, tum Theologi, huius ſententiæ. Hæc concluſio eſt Augu. multis in locis, præcipuè tamen libro de Eccle. dogmatibus, cap. 15. contra Manichæos. Idẽ docet Alber. tract. 2. ca. 1. & lib. de origine animæ. c. 4. dicit hæc verba. Error eſt contra omnem veritatem naturæ, ſenſitiuum, & vegetatiuũ plures facere ſubſtantias in animali: nec vnquam vllus Peripateticorum dixit hoc, ſed quidam Philoſophiam ignorantes, errantes confinxere. Idem dixit S. Tho. 2. Contra gent. ca. 58. & 1. p. q. 76. ar. 4. & diſpu. de anima ar. 11. Eſt etiam Simplicij, vt diximus ſuperius, & Auicennæ 6. Naturalium p. 1. c. 3. & aliorum inſignium.

Primò probatur ex teſtimoniis Ariſto. Probatur primo authoritate 1. de Aia in tex. 91. vbi Ariſt. reprehendit Platonẽ qui plures in vno poſuerit animas, volẽs eſſe in vno tantum vnam ſecundum ſubſtantiam, potentias autem plures: & eodem 1. tex. 66. ab vna anima docet prouenire intelligere, amare, iraſci, cogitare: & lib. 2. tex. 31. expreſsè docet eſſe vegetatiuum in ſenſitiuo, & hoc in intellectiuo, ſicut eſt figura inferior in ſuperiori, ſcilicet trigonum in tetragono, & tetragonũ in pentagono.

2. Ratio. Probatur ſecundò ratione, vt arbitror, validiſſima. Si anima intellectiua nõ eſt idem cum ſenſitiua in ſubſtãtia, ſequeretur, quòd non poſſet eſſe forma. Conſequens eſt falſum: ergo & antecedẽs. Probatur ſequela: quia tũc maneret pure intellectiua: at pure intellectiuum non põt corpori vniri ſecundum ſe: debet ergo coniungi cum aliquo per ſe habente ordinem ad corpus, ſcilicet ſenſitiuo, & ſic fiet natura media apta informari.

Et hoc mihi facit ſuſpitionem in illa Synodo generali ſuperius allegata, Vienenſi: & habetur in Clementinis de ſumma Trinitate, & fide catholica, capite vnico, damnatam eſſe hanc ſententiam quam habet Philoponus, & Paulus Venetus: quia vidit Cõcilium perinde eſſe, dicere, non eſſe idem cum ſenſitiua, & vegetatiua rationalem, & dicere non eſſe formam informantem: quod eſt error. Vnde hanc ſententiam aut puto erroneã, aut valde periculoſam.

Probatur tertio argumento. Auicen. Oẽs actiones animæ in vno mutuò ſe impediunt: nam contemplatio impedit ſenſationem, imo ipſam nutritionem, & ſenſatio contemplationem, vt notum eſt: ergo ab vnica proueniunt anima. Si enim eſſent plures formæ, quæ operarẽtur, vtique vna non impediret neceſſario motum alterius. Et hac ratione contentus Auicenna non vult aliam ponere. 3. Ratio.

Probatur quartò. Si in homine eſt totius aliqua anima ſenſitiua, & vegetatiua, & rationalem, peto, Vel illæ formæ ſunt vniuerſales, vel particulares. Non erunt vniuerſales, eſſent enim ideæ: ergo in particulari & in indiuiduo debẽt ſumi: erit ergo vnus hõ triplex indiuiduũ in triplici ſpecie: indiuiduum in aliqua ſpecie plantę, & indiuiduum aliud in ſpecie animalis tantum ſenſitiui, & in ſpecie hominis: quod eſt falſiſſimum. 4. Ratio.

Præterea quintò. Eſſet totum per accidens, & per aggregationem, cum habeat diuerſa eſſe perfecta in ſubſtantia. Nam dicere, ꝙ anima vegetatiua, & ſenſitiua in homine ſunt ſicut potẽtia, & materia; hoc nihil eſt prorſus. Nam cum ſint indiuiduæ, & eiuſdem rationis omnino cum anima arboris vel plantæ alicuius, vtiq; ipſa vnum per ſe conſtituet, & reliquæ cum ipſa vnum facient per accidens. 5. Ratio.

Præterea: Quia illa anima ſenſitiua: ſi eſt 6. Ratio.

eſt informans corpus:ergo facit vnum,& non quidẽ per accidens: ergo per ſe:igitur homo eſſet cõpoſitus ex bruto & anima rationali,ſcilicet ex illo bruto præcedente,& ſuperueniẽte anima rationali,ſi vtrunque manet. Cõfirmatur:quia etiam antè erat ſub aliqua ſpecie, & aliqua eſsẽtia ſenſitiuum, illic in vẽtre matris,puta, ſenſitiuum quoddam. Confirmatur. Si nunc fieret coniunctio,aut fieri imaginaretur animę rationalis cum quouis bruto alio,puta,cũ leone,vel equo:id quod reſultaret,eſſet cõpoſitum ex bruto,& anima rationali: ergo & tunc idem confiteri coguntur.

Cõfirmatio. Confirmat:quia ex duobus per ſe,non poteſt fieri vnum per ſe: & ex duobus in actu vnum in actu;& ex duobus eſſe,vnũ eſſe.

7. Ratio. Pręterea:quia ſi ita eſſet,per aliud eſſet animal, ſcilicet per formam ſenſitiuam: & per aliud homo, ſcilicet per animam rationalem:& ita hæc eſſet falſa, Homo eſt animal:nec intrinſeca,nec per ſe, ſed ſicut iſta, Album eſt dulce.

8. Ratio. Præterea. Anima rationalis eſt ſub genere formarum: nam continetur ſub formæ genere,& eſt quædam forma ſpecifica,& continet gradus entis vſque ad ens, ſubordinatos, licèt eos cõtineat,vt pars: ergo dabit etiam eſſe genericũ quatenus ea eſt genericus gradus:quæro, Quod eſſe genericum dabit, niſi eſſe ſenſitiuum?

Cõfirmatio. Confirmatur. Ab anima etiam rationali fit animatum non minus, quàm à ſenſitiua,& vegetatiua: ergo dabit etiam genus animati: igitur genus animati eſſet à tribus animabus:aut, quod peius eſt, in vno & eodem eſſent tria genera animati, vt animatum. Alia verò genera & ſpecies ab vna tantùm anima ſumerentur,vegetatiuum à vegetatiua,ſenſitiuum à ſenſitiua,&c. Hæc autem ſunt abſurda & manifeſtè falſa.

9. Ratio. Præterea. Potentia generatiua eſt propria animę vegetatricis,vt pluribus locis ait Ariſt. Iam ita in brutis anima ſenſitiua generat ſenſitiuã: ergo habet ipſamet potentiam generatricem:ſed hæc potentia nõ poteſt eſſe formæ vegetatiuæ,quia vegetatiua forma, aut potentia eius non poſſunt generare niſi vegetatricem formã non ſenſitiuam:ergo neceſſe eſt confiteri illam eſſe potentiam ſenſitiuæ ipſiuſmet animæ, qua generat ſenſitiuam: ergo,cũ hæc potentia generatrix ſit propria vegetatricis animæ, conſequitur in virtute contineri,& eminenter in ſenſitiua, alioquin ſenſitiua non poſſet ſenſitiuam generare.

Quòd ſi dicas:anima vegetatiua, quia eſt coniuncta cum ſenſitiua, prouenit, vt ſenſitiua poſſit generare aliam ſenſitiuam. Solu. reſpõſio quæ dari poſſet.

Reſpondendum eſt,etiam ſi eſſet coniuncta vegetatiuæ:tamen non eius virtute poſſet generare ſenſitiuam, quæ non poteſt aſcendere ad tantùm effectum:ergo virtute propria ipſiuſmet ſenſitiuæ generat. Item aut ſenſitiua nihil agit, & tũ neque generaretur ſenſitiua: aut ſi agit, ergo habet in ſe generandi virtutem.

10. Ratio. Pręterea decimò & vltimò rõne Theologica idem comprobemus: quia in morte Chriſti redemptoris noſtri, aut anima Chriſti ſenſitiua eſſet mortua,aut non. Si mortua, ergo mors nõ ſolùm fuit animæ Chriſti à corpore ſeparatio, ſed etiã eius alicuius animę corruptio,& ita Sanctum eius vidiſſet corruptionem: & quod ſemel aſſumpſit,dimiſiſſet:quæ ſunt erronea & contra Patres,ac ſacras literas: & poſtea etiam eius aĩa ſenſitiua reſurrexiſſet poſt eius corruptionem: quæ ſunt Patribus inaudita. Aut nõ fuit mortua:& tum, aut manſit in ſepulchro vnà cum corpore vnita,& ita corpus adhuc eſſet viuens, & non mortuum: aut deſcendit vnà cum anima rationali Saluatoris ad inferos,ita vt eius duæ animæ ſimul deſcẽderint:aut manſit alicubi ſeorſum ſola ſeparata,quę omnia ſunt erronea. Pręterea ſequeretur, poſſe etiam ſeparari ſenſitiuam animam, ſicut rationalis,a corpore,& per ſe ſubſiſtere:& hinc etiam ſequeretur, nõ ſolùm rationalem, ſed etiam ſenſitiuam eſſe immortalem.

11 Ratio. Ex Sãctorũ & Cõciliorum authoritate. Adde Sanctorũ eſſe Patrum,& Conciliorum pleraque teſtimonia,vnã tantùm animam in homine aſſerentium, & non eſſe diuerſas in homine ſenſitiuam, & rationalem, vt initio primi libri in propoſitionibus fide tenendis oſtenſum eſt propoſitione ſecunda:& inter alios D. Auguſti. 10. ſuper Geneſi ad literam, cap. 12. refert ex ſentẽtia Manichæorum duas eſ-

ſe

ſe animas in homine, alteram ſenſitiuā, alteram intellectiuam: quod idem habuit Philon Iudæus in opuſculo inſcripto, Qđ deterius potiori inſidietur. Oppoſitū verò docet ipſe D. Aug. non ſolùm ibi tanquam hæreticorum ſententiam eā profe rēs, ſed alijs locis, vt de Eccleſiaſt. dogm. c. 15. ſupra citato, inquit: Nec duas animas eſſe in homine dicimus, vnam animalem, qua animetur corpus, & immixta ſit ſanguini: alteram ſpiritualem, quæ rationem miniſtret. Sed dicimus vnā eſſe & eandem animam in corpore, quę corpus ſua ſocietate viuificet, & ſemetipſam ſua ratione diſponat. Hęc Auguſt. Idem omnino & ferè eiſdem verbis dicit libro de ſpiritu, & anima cap. 9. Idem dicit libro de fide, & ſymbolo & Damaſcenus, ſecundo de fide, cap. 12. & eſt expreſſa huius determinatio Actione 10. Can. 11. octauæ ſynodi generalis, quæ eſt Conſtā tinopolitana quarta, vbi ſic ait: Apparet quoſdam id temporis in tantum impieta tis veniſſe, vt duas in homine aĩas impru denter dogmatizent. Quos omnes, & ſimilia ſentientes cùm vetus & nouū Teſtamentum, & omnes Eccleſiæ Patres, vnam animam rationalem in hoĩe aſſeruerint, Sācta & vniuerſalis ſynodus anathematizat. Hęc ibi. Quare ſententia illa, plurium in homine animarū, non ſolùm veræ Philoſophiæ aduerſatur, ſed tanquā ferè erronea & temeraria reijcienda eſt.

3. Concluſio. In vno animali vna eſt anima, & ea ſenſitiua virtute continēs vegetatiuam.

Tertia concluſio. In animali vno vna eſt anima, & ea eſt ſenſitiua virtute conti nens vegetatiuam. Hæc ex præcedenti nota eſt, atque probata.

4. Concl. Vni' animæ multæ ſunt potentiæ. Explicatur cõcl.

Quarta concluſio. Quāuis in vno, vna tantùm ſit anima in ſubſtantia, tamen po tentiæ ipſius multæ. Explico. In homine eſt vna anima rationalis in ſubſtantia: tamen in ipſa eſt, intellectus, ſenſus, & vegetatiua potentia. In animali vna eſt anima ſenſitiua in ſubſtantia, tamen ſenſus, & vegetatiua potentia ſunt in ipſa. In planta vna eſt anima vegetatiua in ſubſtantia, ſunt etiam potentiæ vegetatiuæ, ſcilicet nutritiua, auctiua, generatiua.

Nota. tribus modo accipi vocabula hæc, Vegetatiuū, Senſitiuū, & Intellectiuū.

Pro cuius intelligentia, notandum eſt, quòd iſta vocabula, Intellectiuum, Senſitiuum, Vegetatiuum, poſſunt ſumi, & vſurpari tripliciter. Primò, vt ſignificāt poten tias operatiuas, & ſic de ſuis ſubiectis per ſe prædicantur, ſicut paſſiones: & omnes formaliter ſunt in homine, & vegetatiuſi in animali etiam. Vnde homo formaliter eſt intellectiuus, ſenſitiuus, & vegetatiuus: & animal eſt formaliter ſenſitiuum & vegetatiuum: ſimiliter planta eſt vege tatiua. Omnes hę prędicationes ſunt per ſe in ſecundo modo, licèt quędam immediatè, quædam mediatè.

1. Modus.

Secundo poſſunt cõſiderari, vt dicunt principium eſſentiale operationis determinatum & particulare, vt intellectiuum ſit, quod principium eſſentiale intelligendi: ſenſitiuum, principium eſſentiale ſen tiendi, & non intelligendi: & vegetatiuū principium vegetandi, & nõ alterius, ita vt ab imperfectiori excludaſ perfectius, & ſic ſunt diuerſa, nec inuicem prædicā tur, imò ſunt differentiæ oppoſitæ, Intellectiuum hominis, ſenſitiuum bruti, vegetatiuum plantæ. 2. Mod'.

Tertiò poſſunt conſiderari præſertim duo vltima, ꝑ principio eſſentiali abſq; excluſione, vt vegetatiuum ſit quodque principium habens eſſentiale vegetādi, ſiue intelligat, ſiue ſentiat, ſiue non: & ſic eſt genus, quod de omni animato prædicatur; ſimiliter ſenſitiuū pro habēte principiū ſentiendi eſſentiale, ſiue intelligat, ſiue non: & ſic differentia eſt generica, quæ de homine, & de bruto prædicatur. 3. Mod'.

Ex huius diſtinctionis ignorantia pro cedit argumentum illius primæ opinionis, & per hanc ſoluitur facilè. Nõ prima opin ſoluitur.

Supereſt ad argumenta ſuperiùs poſita reſpondere. Ad primum S. Th. diſput. de anima arg. 11. ad 1. dicit, ꝙ prius tempore hõ viuit vita plantæ: quia ſemen recipit animam plantæ, & poſtea animam ſenſitiuam: hac tamē adueniente, deſtrui tur vegetatiua ꝓcedens, & poſt venit intellectiua, & per hanc deſtruitur ſenſitiua, ita, vt vna maneat tantùm in homine. Satis probabilis hæc eſt reſponſio. Ad primū Principa... ſolutio D. Tho.

Quòd ſi obijcias. Si illud ſemen habet aĩam plantę, ergo erit eſſentialiter planta, & in aliquo genere, & ſpecie, ac indiuiduo plantæ: ſimiliter in animali, imò, videtur, perfecta planta: quia formæ ſubſtantiales non ſuſcipiunt intenſionem. Obiectio.

Reſpondendum eſt, eſſe quaſdam formas vegetatiuas, atque etiam ſenſitiuas, quæ ad alias ordinantur, & nõ intendun tur Solutio obiectionis.

tur per ſe à natura, ſed propter aliud perfectius, & vt perfectioris formæ diſpoſitiones, quæ cum ſunt multæ & magnæ, poſſunt quidē in materiā paulatim intro duci,& alter introduci nō poſſunt:& hę sūt formæ imperfectæ in eo genere, quas vocamus formas embrionis, quę quidem non valent dare eſſe perfectū in eo gene re, aut permanens, aut per ſe, ſed tāquàm in via ad aliā, ad cuius finem ordinantur: & ideo hæ non debent manere, ſed expel li adueniente forma perfectiore, quod nō ſolùm in animalium fœtibus cernimus, ſed etiam in plātarum: vt V.g. in amygda lis, priùs eſt aqua quędam, deinde lac, po ſtea congelatur, poſtea dureſcit, & fit fru ctus amygdalæ: aliç, quæ præceſſerūt, for mæ dici poſſunt non amygdala propriè, ſed amygdala ſecūdùm quid, & imperfe cta. Sic ergo reſpondeo, propriè illam nō vocari plantam, quæ in fœtu animalium præcedit, niſi imperfecto quodam modo & ſecundùm quid: ſed, quamuis ſit verè alicuius ſpeciei & indiuiduum, tamen no mine generis ſic exprimi, ſcilicet tale vegetatiuum imperfectum, hoc eſt embrio nem, aut tale ſenſitiuum imperfectum.

2. ſolutio. Secundò, & facile reſpōderi poteſt, genus vegetatiuum habere duas ſub ſe ſpecies, ſeu genera, vt alterum ſit planta, alterum embrio: & ſimiliter ſenſitiuum, alterum perfectum, vt animal, alterū imperfectum, vt embrio cum ſentit ſolùm.

3. ſolutio. Tertiò reſpondeo, ſi quis nolit illas formas admittere quòd illud ſemen non habet animam quouſq; diſponatur & organizetur per virtutem ſeminalem, qua diſpoſitione facta inducitur anima rationalis: hæc autē non ſtatim omnes ſuas exercet operationes, ſed temporis ſucceſſu: primò enim exercet opera vegetationis, poſteà motum, poſt ſenſum, tandem intellectionem: ac ob id non dicit Ariſtoteles, priùs eſſe plantam, ſed viuere vitam plātæ. Iſta interpretatio eſt Alberti, Summa de homine: & Philoponi, eodem loco Ariſt. Ex hoc autem non colligitur pluralitas animarum in vno, imò vnitas quā tum ad ſubſtantiam.

Ad 2. Ad ſecundùm dico, quòd vbi eſt operatio propria alicuius formæ, ibi eſt ipſa, aut ſecundùm ſe, aut virtualiter, & eminenter; vt vbi eſt calefactio, ibi ignis, aut formaliter, vt ſub eſſe ſuo pſtāciore eſt. Sic pariter, vbi eſt vegetatio, ibi aut eſt formaliter vegetatiua anima, qualis eſt planta, aut anima altioris gradus virtute ipſam continens.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd nō ſunt omnino contraria Senſus, & Ratio: reſpiciunt enim obiecta diuerſi generis; ſenſitiuus enim appetitus reſpicit delectabile, ratio verò honeſtum: quamuis autē eſſent contraria, non idcirco diuerſas animas oportet colligere: nam contrarij actus non ſolùm ab vna anima, ſed ab vna potentia poſſunt procedere: ab Intellectu enim aſſenſus, & diſſenſus contrarij proueniunt: à voluntate multi pariter contrarij actus.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd diuerſæ operationes arguunt diuerſas formas ſuppoſita diuerſitate ſubiectorum: at in vno ſubiecto ſolùm arguit formam altioris, & eminentioris naturæ virtute multa continentis, diuerſiſq; vtentis potentijs, qualis eſt anima, & inter has intellectiua, & poſt hanc, ſenſitiua.

Ad 5. 1. ſolutio. Ad quintum reſpondeo primò, quòd per genus intelligit Ariſt. intelligit materiam, quæ diuerſa eſt in cœlis incorruptibilis, & in inferioribus iſtis, atque ideò genere dicuntur differre, ſed non genere logico: Intelligentiæ verò, quia nullam habent materiam, pluſquàm genere differre dicuntur.

Dico ſecundò ad rem, quòd anima ſenſitiua, & vegetatiua in homine, cùm idē ſit cum intellectiua quantum ad ſubſtantiam, eſt immortalis, & non educta de potentia materiæ: idcirco non eſt implicatio vlla. Argumentum autē ſupponit animam ſenſitiuam in homine eſſe mortalē & eductam: quod falſum eſt.

2. ſolutio. Quòd ſi dicas: Ergo homo non erit animal ſicut leo, cùm ſenſitiua hominis ſit incorruptibilis.

Obiectio. Reſpondet S. Thom. argu. 11. diſput. de anima ad argumentum decimumquartum, quòd non valet conſequentia. Nam quod in genere ponitur, non eſt anima, ſed tota ſubſtantia, ſcilicet homo, & iſta corruptibilis eſt.

Ad 6. Ad ſextum reſpondeo, quòd illę partes dupliciter poſſunt conſiderari. Vno modo, vt partes vnius totius, & ſecundùm ſuam ſubſtantiā, & ſic vnius ſpeciei ſunt: habent enim formam eandem ſubſtātia-

lem. Altero modo, vt organa, & inſtrumẽta ad varias operationes; & ſic ſpecie differunt non eſſentiali, ſed accidentali: quia forma inſtrumenti, vt inſtrumentum eſt, eſt potentia ipſa: & quia ſunt potẽtiæ ſpecie differentes in varijs, ideò aliquo modo ſpecie differre dicuntur: quòd ſi in oſſe non eſt ſenſus, inde non colligitur, non habere eandem animam: nam anima vna non omnes ſuas potentias omnibus cõicat partibus: aliàs in oculo eſſet auditus, cum ſit eadem anima in vtroque.

Caput quartum.

Neceſſarium aũt eſt, cum. Tex. XXXIII.

De ſingulis potẽtijs, qua via, & methodo agẽdum.

ENumeratis potẽtijs animę nunc ſingulas tractare aggreditur, ac primò methodum obſeruandam in ipſarum tractatione proponit per duas cõcluſiones, quarũ vna eſt, primùm cõſtituere oportet in tractatione, & doctrina cuiuſq; potentiæ ex dictis quid ipſa ſit: poſteà autem quæ ſint attinentia, id eſt, quæ paſſiones, quæ accidentia, quod organum ipſius.

2.

Nota. Potentiæ per actus, actus per obiecta cognoſcẽdi.

Altera concluſio eſt. In conſtituenda definitione potẽtiæ, obſeruandum eſt, vt prius quid actus ipſius ſit, proponatur; & ante actum, quid obiectum: vt ſi de viſu agendum ſit, quid viſibile, quid viſio, tandem quid viſus ſit, diſſeratur: ſimiliter in qualibet alia potẽtia, vt ſi quid intellectiuum, prius obiectum ipſius, puta, intelligibile, & quid actus, ſcilicet, intelligere. Si quid ſenſitiuum, priùs de ſenſibili, poſt de actu, id eſt, ſentire: ſi quid vegetatiuum, quid alimentum, quod eſt ipſius obiectũ, & quid actus oſtendatur.

Ratio redditur præſcriptæ methodi.

Ratio autem huius eſt: quia id quod eſt prius ratione, quàm alterum, debet in doctrina antecedere: ſed actus eſt prior ratione, quàm potentia, cùm potentia definiatur per actum: ergo debet actus doctrina antecedere. Et eadem eſt ratio de actu & obiecto: vt enim potentia per actus, ita actus per obiecta definiuntur: ob id ab his primò incipiendum eſt, in potentiarum definitione.

Quare primùm de alimento. Tex. XXXIIII.

De vegetatiua potentia, ac primo de alimento eius obiecto agendum eſſe, ſecundo de operationibus.

IVxta traditã methodum, cum vegetatiua potentia priùs, quã de alijs agendum eſſet, proponit prius ſe tractaturum de alimento, quod eſt eius obiectum, deinde de actibus, qui ſunt tres, generare, nutriri, augeri, & hæc duo ſub vnico nomine claudit, ſcilicet alimento vti: nam in nutritione, & augmentatione, eſt conuerſio alimenti in viuens, quamuis ſub diuerſa ratione.

Cur de vegetatiua potentia prius agẽdum.

Duo autem ex his, quæ dicta ſunt, probat. Alterum, quòd prius de vegetatiua potentia, quàm de alijs ſit agendum. Alterum, quòd generare ſit operatio ipſius.

1 Ratio Ariſto.

Prius probat dupliciter. Primò ex cauſalitate; quia per animam vegetatiuam ineſt alijs omnibus viuere: nam ob id viuere eſt, ſcilicet nutriri, & augeri, quia anima eſt vegetatiua aut formaliter, vt in plantis, aut virtualiter, vt in alijs.

2. Ratio Ariſto.

Secũdò ex vniuerſalitate. Nam iſta potentia omnibus ineſt viuentibus: quare ob hæc duo ab ipſa eſt incipiendum.

Quòd generare ſit actus vegetatiuæ potentię. 1. Ratio.

Alterum probat tali ratione. Opus naturaliſſimum viuentis ab ipſius anima procedit: at generare eſt naturaliſſimum opus viuentis; ergo ab ipſius anima procedit: maior eſt certa: eſt enim forma, & anima natura magis præcipua: vnde q̃d magis naturale eſt, ab ipſa exiſtimãdum eſt procedere.

Quid ſit generare, & quæ viuentia generent.

Explicat autẽ, quid ſit generare & quę viuentia generẽt. Generare eſt ſibi ſimile in ſpecie producere. Generant autem viuentia, quæ habent tres conditiones. Prima eſt, quòd nõ ſint imperfecta, id eſt, ad ſtatũ perfectum nondum peruenerint. Vnde pueri nõ generant: natura enim intenta perfectioni ipſorũ, totum alimentũ in ſubſtantiam indiuidui conuertit, nihil relinquit ad generationem. Secunda eſt, q̃ non ſint mutilata, vt eunuchi & frigidi ex natura, & alijs impedita cauſis; hæc omnia mutilata dicuntur, nec generare poſſunt. Tertia eſt, quòd non ſint ſpontè generata,

nerata,

nerata, id eſt, ex putrefactione: hęc enim non generant: quod in quæſtione declarabitur. Ex his collige, ꝙ generare, viuentium eſt omnino, ſi tamen perfecta ſint.

Probatio minoris ex fine. Nota Finem generationis aſſimilari Deo, vt res poſſunt, in perpetuitate.

Minorem illam probat, quòd hoc ſit opus naturaliſſimum. Probat autē ex fine ipſo, qui perfectiſſimum quid eſt. Eſt aūt finis generationis aſſimilari Deo in eſſe, ac ſe perpetuare: quod non ſolum viuentia, ſed & omnia naturalia deſideriāt: conſeruant autem ſe in eſſe per generationem, qua ſimile producunt, in quo cōſeruantur, ſi non in induiduo, ſaltem in ſpecie.

Ipſum aūt cuius natura. Tex. XXXV.

Duplex ē finis Cuius & Cui, & ēt in generatione.

Finem diſtinguit duplicem, eſt enim finis cuius, & finis cui. Finis cuius eſt id, in quod vltimò res ordinatur, vt ſectio eſt finis cuius, ſerræ; & viſio Dei, eſt finis cuius, noſter. Finis cui eſt id, in cuius vtilitatem eſt finis cuius.

V.g. ſi quis faciat malleum alicui artifici, finis cuius eſt operatio mallei: finis cui, eſt ille cui fit malleus. Ita in præſenti, finis, gratia cuius, eſt perpetuitas, & Dei aſſimilatio; finis cui, eſt ipſum viuēs.

Alius finis, Quo.

Alius eſſe poteſt finis quo, ſcilicet, id quo conſequimur finem gratia cuius, & hic eſt generatio: hac enim obtinetur perpetuitas.

Finis generationis eſt perpetuitas ī ſpecie. cū nequeat ī Idiuiduo eſſe perpetuæ. Vari s gradibus diuerſis conuenit viuentib. Nota.

Explicat tamen, quòd non eſt omnimoda perpetuitas, ſed qualis poteſt eſſe in generabilibus, ſcilicet in ſpecie, non in indiuiduo.

Adhuc quibuſdam ineſt magis, vt potè his, quorum ſpecies nullo tēpore deeſt actu: quibuſdam minus, vtpote, his, quæ non niſi ſtatutis tēporibus veniunt, vt aliqua animalia ex putrefactione, & aliquæ herbæ.

Patet igitur, eſſe hanc operationem naturaliſſimam, ideſt, ad quam natura maximè inclinat, ac inde in viuentibus ab anima eſt, in reliquis à forma, quia hæc magis natura: hunc generationis finem docuit etiam libro de generatione animalium, cap. 1.

Eſt autem anima viuētis. Tex. XXXVI.

De cauſa effectiua operationum vegetatiuarum

Conſtituto vno, ſcilicet ab animę vegetatiuę potētia eſſe incipiēdum, ab ipſiusq; operationibus, & obiecto: nunc ipſam cauſam effectiuam talium motuū eſſe, vult oſtendere: ad cuius declarationem, animam in triplici genere cauſæ principium eſſe corporis viuētis, docet: eſt enim cauſa formalis, finalis, & efficiens, ſecundum tamen diuerſa.

Quòd anima ſit cā in triplici genere corporis viuentis, ac primò ꝙ ſit formalis cā. 1 Ratio.

Primò eſſe cauſam formalem viuentis duplici ratione probat. Prior eſt. Qđ dat eſſe rei, eſt forma ipſius: at anima dat eſſe viuenti: ergo eſt ipſius forma. Minorē probat: quia anima dat viuere viuenti: at viuere eſt ipſius viuentis eſſe: ergo anima eſt cauſa ipſius eſſe. Sumitur aūt hic viuere, non pro operatione vitæ, ſed pro ipſo eſſe eſſentiali viuētis corporis.

Nota.

Nota 2. quemodo cauſæ dant eſſe.

Circa maiorem, nota, quòd aliquid dupliciter dat eſſe. Vno modo extra ſe producēdo aliud, & ſic efficiens cauſa, & finis dant eſſe. Alio modo ſeipſis, ita, vt ipſa ſint partes illius eſſe, ſicut albedo ſeipſa facit albū: & hoc mō materia, & forma dant eſſe, ſed differenter: nā materia eſt indeterminata, & cōis: at forma contrahit, & limitat, datq; determinatum, conſumatum, & diſtinctum eſſe.

Sic eſt maior intelligenda: Oē enim dans ſeipſo determinatum & perfectum eſſe, eſt forma: talis autem eſt anima reſpectu viuētis: eſt ergo ipſius forma, quę eſſentia dicitur, & ſubſtantia. Poſterior ratio eſt. Actus alicuius potentiæ terminatiuus, eſt forma: at anima eſt actus potentiam materiæ terminans, & cum ea vnum per ſe faciens: ergo eſt forma.

Manifeſtū eſt aūt, & cuius gratia. Tex. XXXVII.

Quòd ſit aīa cauſa finalis. Suppoſitio.

Cauſam finalē eſſe, nunc oſtendit, ſupponitque vnum: quòd ſicut Intellectus agit propter finem, ideſt, quæ Intellectu, & arte operantur, propter finē aliquem agunt. Sic etiā natura & naturalia agen-

tia agunt propter finem, vt dictum eſt ſecundo Phyſic.

Sumit ex hoc argumentum. Finis eſt, propter quem agunt, quæ agunt, & propter quę alia ſunt: ſed anima eſt finis, propter quē corpora naturalia ſunt; ergo ipſa finis eſt ſecundum naturam, id eſt, nō per artem, ſeu ab Intellectu intētus, ſicut artificialia, ſed per naturam intentus.

Probat minorem: quia corpora viuentium inſtrumenta ſunt ipſius animæ: vt enim eſt tibia artifici ad ſonandum, ita organa corporis ſunt viuentibus ad animam: quod declarat. 1. de partibus ca. 5.

Repetitur diſtinctio finis cuius, & cui.

Statim repetit diſtinctionem finis, ſcilicet cuius, & cui; & per finem cui, poſſumus intelligere ipſum viuens: per finem cuius, animam: in quos fines organa ordinantur corporis. Vel per finem cuius, animæ operationes: per finem cui, ipſam animam, quæ per organa operatur.

Nota.

Nota, quòd dicit, omnia corpora eſſe gratia animæ nō vniuerſaliter debes intelligere: ſed limitat ſtatim, ſcilicet corpora animalium, & plantarū: hæc enim animæ organa ſunt.

At verò, & vnde primum.

Quòd aīa ſit cauſa effic ens. ſ. operationem, & motuū viuentis.

CAuſam efficientem nunc oſtēdit motuum, & operationum viuentibus propriarum, quales ſunt localis motus in his, in quibus eſt: non enim ineſt omnibus: ſimiliter alterationis, qualis eſt ſenſatio, & augmenti, ac decrementi, quæ omnibus inſunt.

6. Ratio.

Hac ergo ratione probat. Motus, qui animatis, & non aliis inſunt, ratione animæ proueniunt: ſed omnes prædicti (vt notum eſt) nō niſi animatis inſunt: ergo ab anima proueniunt, nō formaliter, nec materialiter, vt certū eſt: ergo effectiuè. Ex quo habetur, quòd iſtæ operationes vegetatiuæ ab anima effectiuè procedūt.

Nota, cuius ſit anima cā formalis, cuius efficiens, & finis.

Concludamus, animā eſſe cauſam formalem ipſius eſſe, & ſubſtantiæ viuētis; finalem corporis, & inſtrumētorum; efficientem propriam operationum, & motuum, quæ in ipſis ſunt viuentibus: quod probatum eſt.

Empedocles aūt nō benè. Tex. XXXVIII.

Confirmatur error is Emped, qui elemētis tribuebat motū augmentationis.

CVm hos motus ab anima prouenire docuiſſet, duos Philoſophorum errores refutat. Alter eſt Empedoclis, qui motū augmenti tribuebat elementis, dicens: ideo plantam deorſum augeri, quia partes terrę, quę in ea ſunt, deſcendunt deorſum: partes autem ignis, ſurſum. Hoc duplici ratione reijcitur.

1. Ratio.

Prima eſt: quia, ſi ita eſſet, tūc radices dicerentur deorſum, rami verò ſurſum. Sed hoc contra accidit; nam rami deorſum, radices ſurſum dicuntur.

Nota, quō ſumatur ſurſum, & deorſum in viuentibus, & non viuētibus.

Pro quo notat, quòd non eodem modo ſumitur ſurſum & deorſum in omnibus. In mundo enim ſurſum dicitur, quò tendunt leuia, deorſum, quo tendunt grauia: & hoc ex natura rei, & non reſpectu noſtri: quamuis enim nos eſſemus ſupra cœlum, adhuc locus ignis ſurſum diceretur. In animalibus autem non ſic illa ſumuntur, ſed ſurſum dicitur, quo alimentum ſumitur: deorſum quo excrementa expelluntur, ſiue ſic, ſiue aliter ſe habeāt in loco. In inanimatis pariter non ex natura rei, ſed reſpectu noſtri ſumuntur.

Concluditur ratio.

Cum igitur radix ſit qua alimentū ſumitur, dicetur ſurſum: & rami quibus excrementa expelluntur, qui ſunt fructus, dicentur deorſum. Nam inſtrumenta nō aliter diuerſa, vel eadem dici debent, q̄ ex operationibus. Cum ergo radix in plātis, & os in animalibus eiuſdem ſint operationis, ſit, vt eiuſdem rationis ſint inſtrumenta, & vtrunque ſurſum dici decebat, non enim penes ordinem vniuerſi de his iudicandum eſt.

Ad hæc autem quid eſt. Tex. XXXIX.

2. Ratio cōtra Emped.

SEcundam facit rationē. Quia illa elementa, vel continētur, coercentur ab aliquo, vel nō. Si non vtiq; diſtrahitur vnūquodq; in ſuū locū, & miſtum diſſoluēt. Si autem ab aliquo alio continetur in planta, id iam erit talis motus principium

pium primum, idque erit anima, quæ erit principium vegetandi.

Videtur autem quibuſdá. Tex. XL.

Confutatio erroris Democ. & Leucip. ꝙ ignis eſſet cã nutritionis, & augmẽti.

ALteram impugnat ſententiã, quæ erat Democriti, & Leucippi. Hi enim ignem putabãt eſſe cauſam nutritionis, & augmenti, innixi tali argumento: ꝙ ignis inter elementa maximẽ nutriri, & augeri videt: ob id is ſimpliciter, & vniuerſaliter erit cauſa nutritionis in omnibus viuentibus.

Hic aũt cõcauſa quidem. Tex. XLI

Approbatur ex parte horum ſententia & ex parte reprobatur.

PArtim probat, partim reprobat poſitam opinionem. Probatur quidem, quatenus ignis aliquo modo eſt cauſa nutritionis, ſcilicet per calorem: eſt enim calor neceſſarium inſtrumentum, quo fit nutritio, & augmentatio. Calore enim alteratur alimentum.

1. Reprobatur tamen, quatenus ignis nõ eſt cauſa principalis augmenti, niſi anima ipſa. Quod probat: quia ignis augmẽtum ex ſe non habet terminũ, ſed creſcit ſine limite, quantũ materię ei addiũ fuerit: at viuentia oia, quæ dicuntur natura conſtantia, certum limitem ſuæ quantitatis habent, quos tranſgredi non licet, quantumcunque eis alimenta addantur.

2. Nota. Probat etiam alia ratione. Quia augmentatio magis fit ſecundum formam, quàm ſecundum materiam: at elementa in miſtis potius ſunt, vt materia. Hic poſſet tractari quæſtio de termino quantitatis corporum: ſed ſupra. 1. Phyſicorum ſatis diximus.

Quoniam autem eadem potentiá. Tex. XLII.

De potentia ipſa vegetatiua, quã in tres diſtinguit.

POſtquàm cõſtituit motum augmenti, nutritionis, & generationis eſſe ab anima; nunc de potẽtia vegetatiua tractat e agreditur, quæ includit ſub ſe generatiuã, & nutritiuam, ac augmentatiuam: quas duas vocat hic nomine vegetatiuę, dicẽs ꝙ hæc ad eandem potentiam pertinent, ideſt, ſub vna genere potentia continentur, atque vegetatiua in his operationib⁹ dictis, ab aliis ſecernitur potentiis.

De alimento eius obiecto, quid & quotuplex dicẽdum.

Cum autem prius ab obiecto ſit inciepiendum, ab alimento exorditur: hoc enim eſt obiectũ ipſius, & de hoc tractat quid ſit, quale, & quotuplex ſit, & quæ ab ipſo denominationem habeant.

Videtur autem eſſe alimẽtum. Tex. XLIII.

Tres conditiones alimenti.

NVnc, quid alimentum ſit, docet, aſſignans tres ipſius cõditiones. Prima eſt: ꝙ ſit contrarium alito; debet.n. mutari in ipſum. Non eſſet autem mutatio, ni ſi aliquo modo eſſet contrarium. 1.

Secunda; quòd ſit ex illis cõtrariis quorum mutatio ſic ſe habet, vt vnius mutatio alterum augeat. 2.

Eſt enim duplex mutatio contrariorũ. Nota. Vna eſt, cùm vnum ſubiectum ex vna cõtraria forma tranſit in alteram, vt homo ex albo fit niger, & materia ex aere fit aqua. Altera eſt, cũ non ſolum ex vna mutatur in alteram formam, ſed vnitur cum contrario, à quo mutatur; vt cum aer mutat in ſe aquam, & ignis in ſe aerem, & talia contraria dicuntur ſua mutatione augere contrarium, huiuſmodi debet eſſe alimentum ex illis, puta, cõtrariis, quę mutata augent contraria.

Tertia eſt, quòd ſic augeat, vt non ſit mutua mutatio. Non enim alitum in alimentum, ſed alimentum in alitum conuertitur: quod exemplo probat. Aqua enim alimẽtum eſt ignis, non tamẽ ignis aquæ. 3.

Nota. In hoc exemplo non negat, ignem cõuerti poſſe in aquam: ſed dicit, ꝙ iſta conuerſio ignis in aquam non dicitur augmentum: ſicut cum ex aqua fit ignis, quia ignis eſt elemẽtum velut forma, aqua vt materia: quia vero augmentatio eſt ſecũdum formam, ob id ignis ex aqua magis augeri dicit, quam aqua ex igne: nec eſt vera augmentatio, qualis in viuentibus eſt

eſt, vt alibi ſatis diximus. Vel certè ideo id dixit Ariſtoteles, quia fouetur ignis humido tanquam pabulo.

Concluditur qd ſit alimẽtum. Ex his patet, quid alimentum ſit. Eſt enim alimentum contrarium, quod ſua mutatione animatum creſcere facit, non autẽ ipſum creſcit animati mutatione.

Nota. Nota tamen, quòd nõdum integra habetur iſta definitio ex his, quæ hactenus dixit Ariſt. quouſq; doceat in tex. 46. alimentum referri ad animatum.

Dubitationem aũt habet. Tex. XLIIII.

Dubium. An alimentum debeat eſſe contrarium alito. an ſimile. Quia alimentum contrariũ dixerat, nunc id in dubium vertit. Sunt enim duæ Philoſophorum opiniones.

Quidam dicunt, eſſe ſimile alito: quorum ratio eſt. Ex eodem nutrimur, & augemur: ſed non fit auctio, niſi ex ſimili: ergo nec nutritio.

1. Opin. ꝙ debeat eſſe contrarium. 1. Ratio. Alii contrarium, vt diximus, dicũt alimentum, quorum ratio eſt. Prior eſt. Nõ fit mutatio niſi in contrarium, aut in medium, quod etiam contrarium eſt: ſed alimentum mutatur in alitum: ergo debet eſſe ei contrarium, & non ſimile.

Adhuc autẽ alimentum. Tex. XLV.

2. Ratio. Poſterior horum ratio eſt. Alimentum patitur ab alito: digeritur enim, & concoquitur: ergo debet ei contrarium eſſe. Nã ſimile non poteſt pati à ſimili.

Nota 1. Notat vnum, ꝙ alitum non patitur ab alimento, ſicut faber nõ patitur à ligno, ſed ſolum lignum à fabro patitur: quamuis verum ſit, quòd aliqua mutatio eſt in fabro ſecũdum operationem: quia prius non operabatur, & poſt operatur: ſimiliter viuens ante non alebatur, poſtea alitur, ſic mutatur, ſed non vt in alimẽtum conuertatur, ſicut alimentum in ipſum conuertitur.

Nota 2. Et ita debes intelligere, quòd alitum non patitur ab alimento, puta, ſecũdùm ſubſtantiam nõ conuertitur in alimẽtũ, ſicut alimẽtum in ipſum: quamuis negari non poſſit, alitum aliquo modo repati à qualitatibus alimenti reagentibus in ipſum alitum, & viuens.

Vtrum aũt ſit alimentum.

Diſſoluit dubiũ Ariſto. diſtinctione quadam. Soluit dubium poſita diſtinctione. Alimentum enim dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, vt eſt imperfectum, indigeſtum, & incoctum. Altero modo, vt digeſtum, & perfectum eſt, ac factum ſimile alendæ parti: ſic enim eſt proximum ſubiectum, & materia nutritioni. Multùm autem differt hoc vel illo modo conſiderare. Si enim imperfectum conſideretur, tunc eſt contrarium, & diſſimile: ſi autem proximũ, ſimile eſt. Vnde fit, vt vtroque modo contingat. In principio enim eſt contrariũ, in fine vero ſimile: & ſic vtraque opinio dicit rectè, ſed non omnino: quia alimentum vtrunque eſt, puta, contrarium, & ſimile.

Aduertendum autem, quòd contrariũ alimentum eſt prius tẽpore, quàm ſit pura nutritio: cum tamen eſt ſimile, ſolum eſt prius natura.

Quoniã aũt nihil alit' nõ participans. Tex. XLVI.

Vt alimẽti definitio compleatur, oſtendit alimentũ habere ordinẽ ad animatũ. Vt naturam alimenti cõpleat, quale ipſum ſit, explicat dicẽs alimẽtum habere ordinem ꝑ ſe ad animatum: quia nihil alitur, quod ſit expers vitæ, & animæ. Ex quo colliges integram definitionem alimenti ſuperius poſitam.

Nota, aliquid dupliciter referri ꝑ ſe, & per accidẽs. Aduerte, quòd aliquid dupliciter poteſt ad alterum referri. Vno modo per ſe, cũ ita refertur ad aliud, vt tali ablato nõ amplius referretur; ſicut pater ꝑ ſe refertur ad filium, quòd ablata rõne filij, non amplius referretur. Altero modo per accidens, cũ hoc coniungitur cũ eo, quod eſt per ſe, & quamuis ipſum auferretur, adhuc non auferretur relatio, quo modo pater dicitur referri ad Philoſophum, ſi filius philoſophus ſit: ſed id eſt per accidens. Alimentum ergo non per accidens ad animatum, ſed per ſe ordinem habet:

bet: nec putes alimentum non eſſe aliud, quam relationem: eſt enim relatiuum ſecundùm dici.

Eſt autẽ eſſe aliud alimẽto.
Tex. XLVII.

Quòd trib' modis alimentũ ſumatur proportione ad tres vegetatiuæ potentias.

NVnc quot modis alimentum ſumatur exponit. Tripliciter autem cõſiderari poteſt. Vno modo, ſecundùm ſubſtãtiam, & ſic eſt obiectum nutritionis. Subſtantia enim reparat ſubſtantia. Altero modo ſm quantitatem: eſt autem ſic augmentatiuum, & augmentationis obiectum. Tertiò, vt eſt reſiduum ſuperfluumque alimenti: & ſic eſt generatiuum non eiuſdem numero viuentis, cùm hoc iam ſit, & quod eſt, non generatur: ſed alterius ſimilis in ſpecie.

1. 2. 3.

Nota.

Notandum, quòd non dicitur alimenti ſuperfluum, quaſi ſit excrementum, & materia fœculenta: imò ſemen eſt ex puriſſimo alimento: ſed dicitur ſuperfluum, quatenus eſt illud alimentum, quod natura reliquit: quia in proprium indiuiduum per nutritionẽ vel augmentationẽ non conuertit, ſed illud in vaſa quædam mandat, vbi ad generationem id conſeruatur. Vnde generatio debet eſſe facta nutritione: tunc enim natura apta eſt miniſtrare materiam ad generandum.

Atque id in cauſa eſt, vt illuſiones nocturnæ carnis poſt mediam accidant noctem, cùm nutritionis tempus verſus finem properat, atque ideò contra, maximum eſt remedium ſobrietas & abſtinentia, vt ſubtrahatur materia, vnde id generatur.

Vide igitur, quo pacto tripliciter alimẽtum conſiderari poſſit, ſicq; ad tres animæ vegetatiuę potentias ordinetur: in communi autem alimentum ad potentiam vegetatiuam, & vegetationem in communi, ordinem habeat.

Quare huiuſmodi animę.
Tex. XLVIII.

QVid alimentum, & quotuplex ſit expoſito, nunc ad potentias tranſit, vnamque definit: reliquas enim eodem modo definire facile eſt. Eſt igitur potentia nutritiua, vis animæ ad conſeruandam ipſam viuentis ſubſtantiam, vt viuens eſt. — *Definitio nutritiuæ potentiæ.*

Augmentatiua verò, eſt vis animæ ad perficiendam viuentis quãtitatem. — *Definitio augmẽtatiuę.*

Generatiua autem, vis ad generandum ſimile in ſpecie: per diſtinctionem enim illam alimenti definire potentias facile eſt: alimẽtum enim eſt obiectum & præparatio operationis potentiæ, ſine quo non eſt operatio. — *Definitio generatiuę.*

Facile etiam eſt operationes definire. Nutritio enim eſt mutatio alimenti in propriam ſubſtantiam viuentis. Augmentatio eſt mutatio alimenti in propriã quãtitatem viuentis. Generatio eſt productio viuentis ab interno. — *Definitio nutritionis, augmentationis, & generationis.*

Dico, Ab interno: quia viuẽs ex ſe prębet materiam generationis, ſcilicet ſemen: at non viuentia, ex materia externa generant. Vide igitur breuiter omnium horum naturas. — *Nota.*

Quoniam autẽ ſunt tria.
Tex. XLIX.

EXplicat tandem quot denominationem ab alimento ſumãt. Sunt autem tria, quod alitur, quod alit, quo alitur. Quod alit eſt ipſa vegetatiua anima; hæc enim motus primum principium: quod alitur, eſt: compoſitum ipſum viuẽs: quo autem alitur, eſt alimentum. — *Tria hæc sũt, quod alit, quod alitur, & quo alit.*

His poſitis, ipſam animam vegetatiuã definit. Definitionem autem à fine dicit eſſe ſumẽdam: eſt autem finis generatio. Hæc eſt enim nobiliſſima operatio. Eſt igitur anima vegetatiua principium primum generandi ſimile viuẽs ſibi: at huic eſt potentia, quæ vegetatiua dicitur. — *Definitio animę vegetatiuę ex fine.*

Eſt

Eſt aūt id, quo alitur, duplex. Tex. L.

Duplex ē id quo alitur.

Diſtinguit id, quo alitur, eſſe duplex, ſicut duplex contingit eſſe inſtrumentum, quo nauta nauim mouet, & manus, & temo. Temo eſt inſtrumentum motum: manus verò inſtrumentum mouens, & motum: ita natum operationum eſt duplex inſtrumentum, vnum quod mouet, & mouetur, & hoc eſt naturalis calor, quo fit concoctio, & digeſtio alimenti: vnde omnia viuentia calore participant. Alterum eſt, quod mouetur tantùm, & hoc eſt alimentum, quod non mouet aliud inſtrumentum.

Nota circa literæ expoſitionem.

Ita, vt expoſuimus, eſt exponenda litera, hæc. nam Græci legunt, Quod dicitur mouet, mouetur ſolùm: & ſic interpretatur Philopo. & Sanctus Thomas concludit figura, idest, in communi dictum eſſe de alimēto: nam exactè de ipſo poſterius dicetur in particulari conſideratione, ſcilicet libris de generatione animalium.

Nota circa horum ordinem.

Vbi nota, hos libros dici poſteriores, ac eſſe poſt libros de anima, & hoc docet Philoponus recantans quod dixerat in Prologo. Atque hæc ſunt, quæ docet Ariſtoteles de parte ſeu anima hac vegetatiua, de obiecto, de operationibus, ac potentijs ipſius.

An potentiæ, & actus per obiecta diſtinguantur, & definiantur. Quæſt. VIII.

Circa tex. 33. hæc difficultas mouetur, vbi docet Ariſtoteles eſſe obiecta priora definitione potentijs, & nos cū alijs expoſuimus, quia potentiæ per obiecta definiuntur. Videtur autem non ita eſſe.

1. Arg in partē negatiuam.

Primò: Poſterius nō poteſt eſſe de definitione prioris, nec ipsū diſtinguere: ſed actus circa obiectum eſt poſterior potentia: eſt enim ipſius effectus: ergo non poteſt diſtinguere, nec definire potentias.

2. Argu.

Præterea ſecundò. Quod non eſt eſſentia, nec pars eſſentiæ, non definit, nec diſtinguit: ſed actus, & obiecta ſunt extrinſeca potentijs, nec ſunt potentiarum partes nec ipſarum eſſentia: ergo non poſſunt definire, nec diſtinguere.

3. Arg.

Præterea tertiò. Si obiecta definiunt potentias, etiam diſtinguunt: quia à quo ſumitur definitio, ſumitur diſtinctio, puta, ab vltima differentia. ſed probo obiecta non diſtinguere potentias. Nam vel obiecta debent realiter diſtingui, vt diuerſas potentias faciant, vel non. Sed neutrum dici poteſt: ſunt enim potentiæ diſtinctæ, & ipſarum obiecta realiter ſunt idem, vt Intellectus, & voluntas, illius verum, huius bonum eſt obiectum: at bonum & verum idem ſunt realiter.

Sunt etiam potentiæ, quarum obiecta diſtinguuntur realiter, vt Viſus, & Auditus: illius color, huius ſonus eſt obiectum qui diſtinguuntur realiter: non ergo videtur neceſſaria diſtinctio obiectorū ad potentias diſtinguendas, & conſequenter potentiæ nec diſtinguuntur, nec definiuntur per obiecta.

4. Arg.

Præterea quartò. Si potentiæ etiam per actus diſtinguuntur, maximè per actus contrarios: ſed non ita fit, imò ab vna potentia ſiunt actus contrarij, vt ab Intellectu aſſenſus, & diſſenſus: à viſu, viſio albi, & viſio nigri: non ergo per actus eſt diſtinctio.

5. Arg.

Præterea quintò. Ita ſe habent duæ potentiæ inter ſe, ſcilicet Viſus, & Auditus, ſicut albedo, & nigredo: ſed hæc abſolutè, & non per ordinem ad aliud diſtinguuntur: ergo nec potentiæ.

6. Arg.

Sextum argumentum ſit. Non videtur poſſe aſſignari ratio, quare vnum genus rerum. v. g calor, vnā habeat potentiam, & etiam ſapor, &c. & multa alia genera rerum, & accidentium non habeant: vt v g. quantitas, figura, tempus, &c. aut aliæ occultæ qualitates ſimiliter. Sic etiā ens habeat vnam potentiam, puta, Intellectum, & corpus ſeu imaginabile, alterā, puta, imaginationem: & alia genera intermedia non habeant, ſcilicet ſubſtantia, animal, vel animatum cum reliquis. Hæc ſunt argumenta, quæ videntur rem dubiam facere.

Cōſenſus omnium Philoſophorum I duobus.

In hac re eſt Philoſophorum conſenſus circa duo, in vno autem diſcordia eſt. Côueniunt primò omnes, quod definiuntur potentiæ per actus, & obiecta, tanquam

1.

per

per notiora nobis, & iſta ſunt diſtinctiua potentiarũ ſecundùm nos. Conueniũt ſecundò, quòd etiam definiuntur per iſta tanquam per priora natura, & ſunt diſtinctiua priora ſed in genere cauſæ finalis: ſunt enim potentiarũ actus, & obiecta, fines: & hoc docet Philoponus, & alij hoc tex. 33.

In quo conſiſtat cõtrouerſia & difficultas.

At difficultas in hoc eſt, an obiecta, & actus aliquo modo ad formam & cauſam intrinſecam potentiarum ſpectent, non quòd ipſi actus & obiecta ſint formæ potentiarum internæ: certum enim eſt non eſſe. ſed habitudo quædam ad obiecta, & actus, ita, vt potentia in ſua eſſentia dicat habitudinem ad obiectum, & actum, illaque differentia, quæ varia eſt pro diuerſitate obiectorum. Hæc igitur eſt controuerſia.

1. Opi. eſt Scoti, & ea. ſe ipſis diſtingui.

Duæ ſunt opiniones in hoc. Prima eſt Scoti. 2. Sententiarum d. 16. quæſt. vnica: quam ſequitur Herue. quodlib. 1. q. 12. & Iandu. hoc lib. q. 8. & Caiet. Thien Hi videntur dicere quòd potentię ſeipſis diſtinguuntur, & abſolutè, nõ autem per actus, & obiecta, niſi extrinſecè, & quo ad nos, & naturam, ſed in genere ſolius cauſæ finalis. Vnde ſi eſſentia potentiæ in ſe conſideratur, nullo modo obiectum appatet.

2. Opinio S.Th. &c. diſtingui per habitudinem ad obiecta.

Altera opinio eſt S.Thom. in præſenti quam multi ſequũtur, quòd actus & obiecta ſunt quodãmodo forma potentiarum, quatenus ab ipſis forma potentiarum ſumitur. Nam conſtituitur potentia in ſua eſſentia completa per habitudinem ad obiecta, & ſic obiecta ſunt de eſſentia ipſarum quodammodo tanquam terminantia, & complentia eſſentias. Non enim differentia potentiarum abſque obiecto conſiſtit. Hæ ſunt opiniones in hoc.

1. Funda. Aiæ potẽtiæ aliæ ſunt actiuæ aliæ paſſiuæ.

Pro huius quæſtionis diſſolutione ſit primum fundamentum. Animæ potentię ſe habent in duplici differentia. Quędam ſunt paſſiuæ à ſuis obiectis, ita, vt obiecta ſint, vt cauſa effectiua operationum potẽtiarum, quales ſunt potentiæ ſenſitiuæ: hę operantur obiectis agentibus in ipſas, & imprimentibus ſuas ſimilitudines.

Quo definiuntur p obiecta.

Quædam aliæ ſunt actiuę: agunt enim in ſua obiecta, quales ſunt vegetatiuæ: hæ enim in alimentum agunt.

Vnde fit, quòd in genere cauſæ efficientis, non omnis potentia, & actus per obiectum definiatur: at in genere cauſæ finalis omnis definitur, quia in omni potentia & actu obiectum eſt velut finis: & in hac doctrina omnes conueniunt.

2. Funda. Obiectum potentiæ triplex eſſe poteſt.

Sit alterum fundamentum. Obiectum potentiæ poteſt eſſe triplex. Vnum per ſe primò: alterum per ſe, alterum autem per accidens: Per ſe primò illud eſt, quod primò terminat actum potentiæ, ita, vt talis, non ordinetur in aliquod niſi ratione illius: quomodo ſapor eſt obiectum per ſe primò guſtus. nihil. n. guſtu percipitur, quod ſaporem non participet, & eatenus percipitur quia ſapor eſt. Per ſe, illud eſt, quod potentiã quidem terminat, ſed non ſemper, nec ob id, quia tale eſt, percipitur: vt albedo eſt obiectũ per ſe viſus, ſed non primò; quia quamuis albedo à viſu comprehendatur; non tamen, quia albedo eſt, ad viſum pertinet, ſed quia color. Per accidẽs eſt, quod à potẽtia non comprehenditur, ſed eatenus cõprehenſum denominatur quatenus cõiunctum eſt cum eſt cum obiecto per ſe, quo pacto dulce dicitur videri, ſed per accidens, quia albũ dulce eſt. Primum obiectum horum dici ſolet formale, reliqua materialia, quamuis minus ſecundum, quàm tertium.

Nota de obiecto materiali & formali.

Notandum eſt inſuper, formale obiectum eſſe duplex. Alterum ipſius rei in ſe, quod reale vocari ſolet, ſeu obiectum quod, hoc eſt illud ipſum commune genus rei, quod primò terminat potentiam, vt diximus, quodque æquale eſt ipſi potentię: vt v.g. color ipſius viſus, ſapor guſtus, ſonus ipſius auditus, &c. Alterum eſt formale obiectum, quod dicitur obiectũ ſub quo, ſeu obiectum, quo. Dicitur aũt obiectum ſub quo: quia ſub ea ratione tendit potentia ad obiectum ipſum reale: & hoc ſumitur reſpectu potentiæ. v.g. viſibile in colore, guſtabile in ſapore, audibile in ſono. Na citur aũt hæc ratio formalis ſub qua, ex prima altera rei: nã quia color eſt, ideo eſt viſibilis, & quia ſapor, ideo eſt guſtabilis, & ſic de alijs.

3. Funda. Quo colligatur à poſteriori, quot ſint potentiæ, & ſit obiectũ forma le potentiarum.

Tertium fundamentum valdè notandum. Quæ & quot ſint potentiæ, & quod ſit cuiuſque obiectum formale, colligitur à poſteriori ex actibus, & obiecto materiali hoc modo; non quidem ita, vt nõnulli decepti putarunt, vt quot ſint actus, tot ſint potentiæ, vel quot ſint in mũdo obiecta formalia tot ſint potentiæ, vel quot actus,

actus, tot obiecta, vel contra. nã hoc perſpicuè falſum eſt, vt probant argumẽta, & experientia conſtat: ſed colliguntur, et collecti ſunt à Philoſophis hoc modo: quoties videmus, ſi priuetẽ quis vno actu ex aliquo impedimẽto, vel morbo, quòd priuetur etiam omnibus, & ſi poteſt vnũ exercere, poſſit omnes: tunc dicimus omnes illos actus ad vnam & eandem potentiam ſpectare. Contra verò, ſi quis priuetur vno actu, non tamẽ priuetur alijs, ſed poteſt alios exercere, & ſimiliter ſi poteſt vnum, tamen non poteſt exercere alium, tunc dicimus, & colligimus meritò diuerſas eſſe potentias.

Exemplo declarat. ſeu inductione in oibus potentiis, & earum actibus. V. g. video, quòd quicunq; poteſt velle, poteſt nolle, & odire, & amare, & eligere, & cæteros voluntatis exercere actus, vt homo rationis compos; Et contra, qui non poteſt velle, nec nolle poteſt nec eligere &c. vt amentes vel rationis expertes, &c. Tunc infero; ergo vna eſt potentia voluntaris, & non plures, quæ omnes illos poteſt actus. Sic etiam in Intellectu: video quod quicunq; poteſt ratiocinari, poteſt contemplari, meditari, iudicare, deliberare, &c. Et cõtrà, qui nõ poteſt vnũ, vt phreneticus, vel dormiens et bruta, non poteſt omnes. Infero ergo, omnes illos actus ad vnam & eandẽ potentiam pertinere, videlicet Intellectus.

Sic etiam in vegetatiuis, quia poteſt aliquis habere actum nutriendi, & non augendi, vt in ſenibus, & vtrunque poſſet quis habere, ſed nõ poſſet generare, vitali priuati ſint & careãt, hinc colligimus à poſteriori diuerſas has eſſe potentias, nutritiuam, vegetatiuam: generatiuam. Vnde etiam meritò Galenus, & alij Medici etiam nutritiuam diſtinxerunt in plures. ſ. expulſiuam, attractiuam, concoctricem ſeu conuerſiuam; quia videbant ſæpe in infirmis alterum ab altero ſeparari, ita aliquem benè concoquere & malè expellere, benè expellere, malè attrahere, vel concoquere &c.

Idẽ oſtenditur in obiectis potentiarum. Et ſimili modo etiã in obiectis. Si quis cum priuatur actu erga vnum obiectũ, priuetur etiam actibus erga alia obiecta & ſi poteſt in vnum obiectũ, poſſit etiã in alia, tunc dicimus, & colligimus rectè à poſteriori, oĩa illa obiecta ad eãdẽ potentiam ſpectare, & in quadam rõne communi omnia conuenire, quę reſpondent ſuæ potentiæ ex æquo; quod vocamus obiectum primum formale. Et contrà, cùm priuatus aliquis actu erga vnũ aliqued obiectum, non priuatur actu erga alia quoque obiecta: & cùm poſſit in vnum, nõ poſſit in alia; tunc meritò colligimus, erga illa obiecta diuerſas eſſe potentias.

V. g. cùm quis videt albedinẽ, experimur quòd poteſt videre nigredinem & rubedinem, & omnes alios colores: & ſi non poteſt videre albedinem, non poteſt etiam alios videre: hinc dicimus vnã eandem eſſe viſiuam potentiam, & non multas, & omnia illa obiecta conuenire in vnam primam rationem æqualem ip ſi viſiuæ potentiæ, videlicet, colorem. *Exemplo ſeu inductione declaratur.*

Et ſimilis ratio eſt de imaginatione, & ſenſu communi, & Intellectu, & cæteris potẽtiis à poſteriori. Nam qui poteſt imaginari circa vnam rem apprehenſam, poteſt circa quamcunq; imaginabilem: & qui poteſt ratiocinari circa vnã rem, poteſt etiam circa aliam quamcũque. Vnde obiectum Intellectus dicimus eſſe omne ens, & imaginationis imaginabile ſeu corporeum, & ita in omnibus aliis potentiis contingit.

His ſuppoſitis ſit prima concluſio. Potentiæ animæ diſtinguuntur, & definiuntur per actus & obiecta, à priori in genere cauſæ finalis. In hac nulla eſt controuerſia, vt dictum eſt. *1. Concl.*

Secunda concluſio. Potentiæ intrinſecè, & eſſentialiter habent ordinem, & habitudinem ad actus, & obiecta. Hæc eſt, ſecundũ S. Tho. contra alios. Volo dicere, quòd accidens non conſtituitur eſſentialiter in genere potẽtiæ, niſi per habitudinẽ ad operationem, & ad obiectum. *2. Concl.*

Eſt autem conſiderandum, duplicem intelligere nos poſſe habitudinem; Vnã, quæ ſit ipſa relatio, & ipſe ordo actualis ſeu potentialis potentiæ ad obiectũ, atque hic non eſt, nec eſſe poteſt de eſſentia potentiæ, vt quidã putarunt ſic interpretantes opinionem D. Thomæ; ſed eſt relatio extra eius eſſentiam, cuius fundamentũ eſt potentia, & terminus obiectũ eſtq; ipſa media inter vtrumq; terminũ. Altero modo intelligimus habitudinem eſſentialem ipſius potentiæ. i. primum. princi- *Nota.*

principium in ipſa potentia vnde naſcitur illa talis extrinſeca habitudo, illa relatio, & ordo: illa, inquam, eſt ipſa potentiæ eſſentialis differentia per quam & cõſtituitur, & ab aliis differt. Et in hoc ſenſu eſt accipienda concluſio.

2. Ratio. Hoc ergo iam probo. Per id conſtituitur eſſentialiter aliquid, per quod eſſentialiter differt ab alio: ſed potentia eſſentialiter differt ab aliis generibus eiuſdẽ prædicamenti per talem habitudinem: ergo eſſentialiter claudit illam. Diſcurſus eſt notus, ſed probatur minor: maior enim eſt indubitata, nam potentia, quæ eſt ſecundum genus qualitatis, non in alio differt à reliquis generibus, niſi ꝙ eſt principium immediatum operandi.

1. Ratio. Nec profectò quis poteſt excogitare, quod potentia ſit, quin habitudo ad operandum intelligatur: & Ariſt. 5. Metaph. c. 12. potentiã definiens actiuam, & paſſiuam, non aliter, quàm per operationem obiectum definit. Et hoc eſt argumentũ ſecundùm: Si enim Intellectus non aliter concipit quod eſt ipſius potentię, niſi ſimul percepta ad operationem, & obiectum habitudine: profectò ea ad ipſius ſpectat eſſentiam.

3 Concl. Tertia concluſio. Diſtinctio obiectorum formalium & primorum per ſe, eſt quæ diſtinguit potentias. Vnde quamuis multa ſint obiecta per ſe, & per accidẽs in vna potentia, non ob id eſt multiplicanda, ſed reſpicere oportet obiectũ formale: & patet, vt in ſecundo fundamento declaratum eſt.

4 Concl. Quarta concluſio. Actus diuerſificant potentias non quoſcunq;, ſed qui ſunt circa obiecta etiam formalia, & prima, diuerſa. Atque hæ duæ notæ ſunt ex fundamento, nec in eis eſt controuerſia.

5. Concl. Quinta cõcluſio. A poſteriori cognoſcimus illa omnia, videlicet, an omnes, an aliqui actus: item an vnũ, vel multa obiecta ad vnam vel ad plures ſpectent potentias: & ex cõſequenti, quod ſit obiectum formale cuiuſq; potentiæ colligimus, & quis earum numerus, ac diſtinctio. Quæ concluſio ex tertio fundamento ſatis ꝓbata relinquitur: ſuperior etenim diſtinctio ſumpta eſt à priori, ſufficiatq; in præſenti iſta reſolutio breuis. Vide Auic. lib. 6. naturalium cap. 4.

Supereſt, vt reſpondeamus ad argumenta propoſita. Ad primũ dico primò, ꝙ quamuis actus ſit poſterior potentia in executione, tamen in intentione prior eſt; eſt enim cã finalis: ſimiliter & obiectum. Dico ſecundò, ꝙ nos non dicimus actũ & obiectum eſſe eſſentiam potẽtię, nec differentiam; ſed quod ab his ſumit differentia potentiæ: eſt enim habitudo quædam ad actum & obiectũ, nec habitudo, quæ eſt accidẽtalis relatio, ſed principium illius habitudinis, quę rectè ideo vocatur eſſentialis habitudo. Ad 1.

Ad ſecundum ex hoc eadem ſolutio patet. Ad 2.

Ad tertium dico, quòd diſtinctio formalis obiectorum ad ſenſum expoſitorũ diuerſas facit potentias, ſiue obiecta diſtinguantur realiter, ſiue non, talis enim diſtinctio ſeu identitas nihil facit ad rẽ: ſed formalis, quæ includit, & realiter diſtincta, & realiter eadem. Ad 3.

Ad quartũ reſpondeo, quòd actus contrarii non multiplicant potentias, imò vnam eſſe indicant: nam cõtraria ad idẽ genus pertinent; ab eademq; potẽtia viſio albi, & viſio nigri procedit. Ad 4.

Nec mihi placet Iandunus, & meritò eſt reprehendendus, qui dicit poſſe ſuſtineri eſſe plures potentias viſiuas ſpecie, ſecundùm pluralitatem contrariorum obiectorum. Hoc mihi videtur non poſſe ſuſtineri ĩ Philoſophia: oportebat enim eadem ratione multiplicare Intellectus, & voluntates, & ſenſus communes: quæ omnia abſurda ſunt. Vna enim eſt potentia, quæ contraria percipit, cùm ſub vna formali, & prima ratione conueniant. Quòd ſi albedo, & nigredo in genere naturæ, vt res quædam, & accidentia ſunt, diſtinguantur formaliter, & ſpecie, in ratione tamẽ obiecti primi formaliter, nõ diſtinguuntur, nec potentiã multiplicãt. Reprehẽſio Ianduni.

Ad quintum reſpondetur ex doctrina S. Tho. eſſe quædam accidẽtia abſoluta: quæ in ſui natura nullum ordinem ad extrinſecũ habent, præter ſubiectũ: & hęc non definiuntur per aliud extra ſe. Sunt quædam alia, quæ quãuis abſoluta ſint, aliquem tamen ordinem includunt ad extrinſecũ: cuius generis ſunt potentiæ, actus, & habitus, & ſciẽtiæ: & hæc abſq; extrinſeco definiri, & diſtingui nõ poſ- Ad 5. Nota.

ſunt,non ꝙ illi reſpectus, aut res extrinſecæ de earum ſint eſſentia, ſed (vt diximus) principiū eſſentiale illorū reſpectiuū,quod quidē eodem vocatur nomine: nec ob id ſunt relatiua. Non enim ſunt illi reſpectus, niſi forte vocares illud relationis principium relatiuū eſſentiale,qa talis habitudinis ſit principium. Neque enim placet alia ſolutio, quæ dari ſolet, potentiam eſſe quid compoſitum ex abſoluto,& reſpectiuo.

Per hæc patet ſolutio ad argumentū. Alia enim ratio eſt de albedine,& nigredine,quæ priori modo ſe habent: alia de potentiis,& habitibus.

Ad 6. Ad ſextum ex ſecundo,& tertio fundamento patet reſponſio: nam à poſteriori cognoſcimus, ꝙ ſit obiectum formale, cuius ſit potentiæ,& quatenus ſe extēdat illa potētia,& an vna, vel plures ſint modo illic dicto. A priori autem, cauſa eſt ipſa talis natura obiecti,& potētiæ,& ipſa animæ eſſentia talis,quæ has, vel illas requirit potentias ad ſui vel vtilitatē vel neceſſitatem,quæ circa hæc vel illa agāt obiecta.Ex quibus argumenta ſoluta manent.Non nego oppoſitam ſententiā eſſe probabilem, imo ab hac opinione D. Thomæ ſic intellecta, vt poſuimus, non multum differt.

An potentiæ animæ realiter inter ſe, & ab anima diſtinguantur. Quæſt. IX.

Tria in hac qōne tractanda de ſubiecto potentiarum,de diſtinctione earū, & cauſa.

TRes difficultates concurrunt in præſenti:quas vnica diſputatione diſcutiemus, eo ꝙ inter ſe multum connexæ ſunt. Prima eſt de ſubiecto proximo,& immediato potentiarum animæ,an in aīa, an in coniuncto ſint immediatè. Altera eſt an ab eo,in quo ſunt,diſtinguantur realiter,ſicut albedo,& dulcedo in lacte.Tertia eſt,cum hę potentię ab anima ſint,in quo genere cauſæ ſe habeat anima reſpectu ipſarum.

Nota. Aduerte autem,ꝙ vocamus potentiā, vim & facultatem,quæ eſt proximum & immediatum principium operandi,ſiue agendi, ſiue patiendi.

1. Argum. ꝙ potentiæ non diſtinguū tur ab anima. Sunt autem argumenta,quibus probari videtur, potentias animæ nō eſſe accidētia diſtincta,ſed potius ipſammet animam, hæc. Primū. Simplicior eſt,& nobilior forma ſubſtantialis quàm accidentalis:at accidentalis per ſe ipſam operatur abſque vlla ſuperaddita potentia: ergo & ſubſtantialis:erit igitur anima ipſa potentia: Maior nota eſt:quia ſubſtantialis forma non intenditur ſicut accidētalis. Præterea,ſubſtātia eſt: eſt ergo ſimplicior,& nobilior. Minor patet:nam calor & reliquæ qualitatas per ſe operanē, non autem per potentias ſuperadditas.

2. Argu. Probatur ſecundò. Forma nobilior eſt quàm materia:ſed potentia materiæ,realiter eſt idem cum ipſa materia, quæ ꝑ ſe im̄ediatè operatur, recipitq; formā: ergo & forma per ſe ipſam operatur: & ſic eſt ipſa potentia.

3. Argu. Præterea tertiò. Potentia eſt primum principium operandi:at aīa, vt ex definitione poſteriori patet,eſt principiū primum, & per ſe operandi: ergo ipſa eſt ſua potentia;aliter enim per aliud operaretur,& non ſecundum ſe.

4. Argu. Præterea quartò.Potentia recipit cōtraria,puta,actus,& habitus contrarios: ſed hoc proprium eſt ſubſtantiæ: ergo potentia ſubſtantia eſt, non alia q̄ anima vel ſubiectum ipſum compoſitum.

5. Argu. Præterea quintò. Animæ tribuendum eſt,quod perfectius eſt in viuente:ſed ꝑfectius eſt, ꝙ per ſe ipſam operetur, quā per aliud ſuperadditum accidens: ergo eſt immediatum ſuarum operationum principium:& ſic ipſa eſt ſua potentia.

6. Arg. ꝙ non diſtinguantur potentiæ inter ſe. Præterea ſextò. Non eſt maior diſtinctio ponenda in potentiis, quàm in obiectis,cum per obiecta diſtinguantur, ſed obiecta aliquando ſint idē realiter,vt patet de Vero quod eſt Intellectus,& de Bono,quod eſt Voluntatis obiectum, quæ realiter ſunt idem:ergo & ipſa voluntas & Intellectus idē ſunt inter ſe, ſimiliter cum anima: quia qualiter inter ſe, ita à ſubiecto diſtingui videntur.

7. Arg ꝙ potentiæ ſint in anima, & nō in toto compoſito. Præterea ſeptimò. Propriū eſt in eo, cui proprium eſt: ſed potentiæ ſunt animæ propriæ paſſiones:ergo videntur eſſe immediatè in anima & non in coniuncto. Hæc ſunt præcipua argumenta, quæ difficultatem pariant.

Eſt

1. Opi. ꝙ oẽs potẽtiæ ſint ĩ aĩa, vt in ſubiecto, & ſint realiter diſtinctæ ĩter ſe, & à ſubiecto.

Eſt autem diligenter aduertendum, quinque eſſe opiniones in hac re. Prima eſt quorundam, qui aſſerunt duo. Alterum eſt, omnes potentias animę eſſe immediatè in anima, vt in ſubiecto. vnde iuxta horum ſententiam tam Intellectus, quàm omnes aliæ ſenſitiuæ potentiæ vegetatiuæ, & motiuæ ſunt in nuda anima. Hoc tenent Iandun. q. 7. & 10. & Apollina. q. 7.

Alterum eſt, quòd ſunt realiter diſtinctæ, & inter ſe & cum ſubiecto: ſicut albedo, & dulcedo, & odor in lacte: & hoc tenent præfati Doctores, Iandu. autem q. 9.

2. Opinio diſtingui oẽs realiter, eſſe tamen cões potentias in aĩa particulares ĩ toto cõpoſitò, vt in ſubiecto.

Secũda opinio eſt Pauli Veneti in ſumma cap. 4. qui conuenit cum prædictis in eo, quòd potentiæ diſtinguantur realiter, tamen differt in ſubiecto. Dicit enim, ꝙ potentiæ communes, quales illæ quinq;, ſcilicet vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, loco motiuum, & Intellectiuũ, quę dicuntur communes, quia genere differũt, ſunt immediatè in anima ipſa: at particulares, id eſt quinque ſenſus exteriores, & interiores ſunt immediatè in particula materiæ, & corporis, puta, viſus in oculo, guſtus in lingua: & ſic de alijs.

3. Opi. ꝙ nõ diſtinguãtur ab aĩa nec inter ſe realiter, ſed ſolum ratione.

Tertia ſententia eſt aliorum, qui non ponunt potentias diſtingui ab anima, ſed ipſammet eſſet potentiam dicunt, & immediatè intelligere, appetere, videre, nutrire, & reliqua. vnaquæque anima propter varias operationes varia ſortitur nomina, ipſa enim eſt ſenſus, & Intellectus, & voluntas, & reliqua. Hoc tenet Gregor. 2. ſen. d. 16. q. 3. & Marſil. 1. ſent. q. 7. art. 7. & eſt ferè Nominalium.

4. Opinio diſtingui tantũ inter ſe, & ab aĩa, & à ſubiecto formaliter, eſſe autẽ ſolũ Intellectũ, & voluntatem in aĩa reliquas in toto compoſito.

Quarta ſententia eſt Scoti, qui tenet potentias formaliter, ſolùm diſtingui, & inter ſe, & ab anima, & à ſubiecto, eſſe tamẽ idem realiter cum ſubiecto. Hoc tenet ſecundo Sent. d. 16. q. vnic. Tenet tamen quòd non ſunt omnes in anima, ſed Intellectus, & voluntas: reliquæ tamen in coniuncto, vt Viſus in oculo, qui compoſitum eſt quoddam, & guſtus in lingua, licèt non realiter diſtinguantur à coniuncto. Hoc tenet 4. Sen. d. 45. q. 3.

5. Opinio diſtingui oẽs realiter à ſubiecto, & ĩter ſe: ſed Intellectũ, & voluntatem eſſe immediatè ĩ aĩa, aliàs ĩ toto cõpoſito

Quinta ſententia, & vltima aliorum eſt, qui potentias realiter diſtingui credunt, & inter ſe, & à ſubiecto: nec tamen omnes eſſe immediatè in anima, ſed ſolũ Intellectum & voluntatem, reliquas omnes in coniuncto: & hoc tenet S. Thom. 1. p. q. 77. ar. & 5. & 8. Aegid. quodl. 3. q. 10. Herue. quodlib. 1. quæſt. 9. & alij multi. Item Philop. tex. 52. ſenſitiuam in coniuncto ponit.

In quib⁹ hę opiniones cõueniant, & in quibus differant.

Hæ ſunt ſententiæ doctiſſimorum hominum. Vnde ſi diſtinctio conſideretur, conueniunt tres ſententiæ. Prima, ſecunda, & vltima, quòd realiter diſtinguũtur: aliæ duæ, quòd ſint idem realiter. De ſubiecto autem, tres primæ dicunt eſſe animam: duæ vltimæ, quarundam animam, quarundam coniunctum, vt dictum eſt.

1. Concl. Potentiæ diſtinguũtur realiter ĩter ſe ab aĩa, ſeu ſubiecto.

Igitur proponendæ iam erunt aliquot concluſiones, quarum prima ſit. Potentię animæ & inter ſe, & ab anima ſeu ſubiecto realiter diſtinguuntur. Hæc argumentis quibuſdam probabilibus ſolet probari, quæ mihi tamen videntur ſolui poſſe: ideo adducam ea primò, ac ſoluam, poſtea alias duas puto probabiliores adferam rationes.

Quædã rationes probabiles, q tamen nõ omnino concludẽte videntur. 1.

S. Tho. 1. p. q. 77. ar. 1. duas ponit rationes, quibus diſtingui potentias realiter à ſubiecto, probat. Prior eſt: Actus, & potentia ſunt in eodem genere, vt habetur 9 Metaphyſic. text. 1. & 12. Metaphyſic. tex. 26. cùm igitur operatio, quæ eſt actus, ſit accidens: potentia etiam erit accidens, & ſic non erit ipſa anima, vel ſubiectum.

Soluitur hæc rõ. 1.

Hæc ratio primò (vt videtur) non concludit quicquam: nam ſi aliquid neceſſariò concluderet, oportebat dicere, quòd potentia ſit in genere actionis, vel paſſionis, vbi eſt operatio: quod tamen falſum eſt, cùm potentia ſit in qualitate: non ergo ſunt in eodem genere. Diuerſa enim prædicamenta nullo modo ad idem pertinent genus, cùm ſint primò diuerſa.

2. Nota ſenſum loco rũ Ariſto.

Præterea, vt mihi videtur, alius eſt ſenſus, quem Ariſtoteles intendit in 12. Metaph. Pro quo nota, quòd aliud eſt dicere, potentiam; aliud, quod eſt in potentia, aliud actũ, aliud quod eſt actu. Potentia quidẽ eſt vis, & facultas ſubiecti, actus eſt forma: & hoc modo potentia, & actus non ſunt eiuſdem prædicamenti, quãuis potentia ſit in vnoquoque prædicamento, ſed talis potentia non conſtituitur in illo, vt ſpecies, ſed vt principium: nam in alio prædicamento eſt, vt v. g potẽtia ad quantitatem, eſt principium quantitatis, & ſic

& ſic dicitur, quòd potentia reperitur in genere quantitatis: ſed non dicitur, quòd ipſa ſit quantitas: poteſt enim eſſe ſubſtãtia; & hoc eſt, quod dicitur 9. Metaph.

Si verò dicatur, quòd potẽtia, tunc ſignificat ipſum compoſitum, ita, vt non diuerſæ res, ſed idem quod eſt actu, fuit prius in potentia: & hoc modo quod eſt potentia & actu, idem ſunt, & in eodem prædicamento: & hoc, vt arbitror, dicitur illo loco 12. Metaph. & vt apparet, poſſet colligi ex ipſis verbis, inquit enim: Homo, caro, vinum, quæ fuerunt potentia, ſunt modò eadem actu. Vide quomodo ſi ita eſt, ex illis locis Ariſto non neceſſariò colligeretur: circa potentiam, & facultatem operandi, quòd ſit accidẽs vel ſubſtantia cum actu. & ſic argumentum non neceſſariò probaret, quamuis ſi in ſenſu D. Thomæ, qui ſatis eſt probabilis, accipiatur, neceſſariò probaret.

2. Ratio. Alterum probabile argumẽtum facit S. Tho. ibidẽ. Si anima per ſe ipſam operatur: ergo ſemper operatur: conſequens eſt falſum, vt notũ eſt: ergo & antecedẽs. Sequela patet: nam anima ſemper dat eſſe, dum eſt in corpore, quia p̃ ſeipſam dat eſſe: ſemper ergo operabitur, ſi per ſe ipſam dat operari: non ergo per ſe, ſed per potentiam ſuperadditam operatur.

Soluitur 2. Ratio. 1. Hoc etiam ſolui poteſt. Si enim in eodem genere cauſæ, vtrunq; faceret, vtiq; probaret: ſed non ita fit: reſpectu enim ipſius eſſe, eſt cauſa formalis: ob id ipſa dũ eſt in materia, ſemper dat eſſe: at quia reſpectu operationis eſt cauſa efficiens, nõ ſemper dat operationem: quia cauſa efficiens, non ſemper dum eſt, operatur: pẽdet enim à materia. Similiter anima ab obiecto, quod multis modis impeditur, ob id non ſemper operatur: ſicut calor ſubiecto dat ſemper eſſe calidum, quia reſpectu eſſe, cauſa formalis eſt, ſed non ſemper dat calefacere.

2. Præterea probarem ego illo argumento adhuc, quòd ſaltem ipſa potentia ſemper operaretur, cum per ſe ipſam ſuamque ſubſtantiam operetur: quod tamẽ eſt falſum.

3. Ratio. Aegidius loco allegato facit hoc argumentum: Accidens variabile, non poteſt ineſſe immediatè ſubſtãtiæ inuariabili, niſi per aliquod medium inuariabile: ſed operatio eſt variabilis, modò enim eſt, modò non eſt: anima eſt inuariabilis. ergo operatio inerit animæ per accidens aliud permanens, ſcilicet per potentiam.

Soluitur 3. Ratio. 1. Hoc argumentum non probat: non enim probat maiorem. Vnde, quia facilitate affirmatur, eadem reijcitur.

2. Imò ex ipſa ſequit̃, quòd adhuc oportebat fingere aliud accidẽs medium, per quod operatio ineſſet potentiæ, quę etiã inuariabilis eſt.

3. Ratio. Alij faciunt argumentum. Ita ſe habet principium eſſendi ad eſſe, ſicut principiũ operandi ad operandũ: ergo ita ſe habent principia eſſendi & operandi inter ſe, ſicut operari, & eſſe inter ſe: ſed eſſe & operari realiter diſtinguuntur: ergo principium eſſendi, quod eſt forma, & principium operandi, quod eſt potentia, realiter diſtinguuntur.

Soluitur 4. Ratio. Argumentum hoc fallax eſt: nam in actibus non ſubordinatis inuicem valet argumẽtum. V.g. eſſe album, & dulce, diſtinguuntur: ergo & albedo, & dulcedo: in ſubordinatis verò quorum vnus eſt ex alio, nõ valet. V.g. non valet eſſe album & eſſe diſgregatiuum viſus, ſunt diuerſa ergo principium vnius, & alterius. Similiter non valet, calefacere, & liquefacere ſunt diuerſa: ergo & principia. Vnum enim eſt vtriuſque principium, quia illi ordinati & conſequentes ſunt. Ita de eſſe, & operari, ſunt enim ordinati, poſt eſſe, eſt operari, & ab vtroq; eſt: huiuſmodi igitur argumenta parum concludũt quicquid velint aliqui.

Rationes aliæ, quæ videntur potentiores, & magis neceſſariæ. Alijs ergo iam argumentis probabilioribus probo concluſionem eandem, ſcilicet potẽtias realiter diſtingui, & inter ſe, & à ſubiecto. Sitq; primum ab authoritate Ariſtotelis: arbitror enim certiſſime quòd Ariſtoteles huius fuit ſententiæ, nam 1. animæ tex. 90 & ſequentibus

1. Auctoritate Ariſ. 1. vnã animã ſecundùm ſubſtantiã in vno ponit: potentias autem multiplicat.

2. Præterea ſecundo de aĩa, cap. 3. de potentiis dubitat, an ſint ſimul ſubiecto, an diuerſa ſint ſubiecto, & determinat; quæ omnia ſupponunt eſſe potentias diuerſas realiter, & inter ſe, & ab anima.

3. Præterea 3. de anima, cap. 4. ſenſum valde ab Intellectu differre docet, ac Intellectum immiſtum, & nõ organicũ vocat.

4. Pręterea

rea in Ethicis, variis potentiis varios habitus applicat: quæ omnia indicāt diuerſas virtutes, & potentias realiter.

2. Ratio. Probatur ſecundò ratione. Ab vno, vt vnum eſt, non poſſunt immediate plura procedere: at ab anima vna, & ſimplici procedunt multæ operationes genere diuerſæ: ergo aliqua pluralitas in ea eſt cōſtituenda realis, & hæc erit potentiarum: varijs enim facultatibus & viribus vnū plura operari poteſt.

Obiectio. Nec obſtat Scoti inſtantia: dicit enim ipſe argumētum eſſe nullum; quia quomodo potentiæ ipſæ plures fuerunt ab anima immediatè, ita potuerūt eſſe operationes.

Solutio. Hoc tamen non eſt ſimile: nam anima non eſt cauſa efficiens ſuarum potētiarum, ſed ſubiectiua: at operationum eſt cauſa efficiens: ideo nō repugnat plura immediatè ſubiectari in vno. At produci diuerſa ab vno immediatè, hoc non fit niſi ſecundùm varias virtutes: quòd ſi ex nulla varietate actionum licet virtutum multitudinē colligere & diſtinctionem, profectò nullum eſſet argumētum ad probandum in igne eſſe ſiccitatē diſtinctam à calore: poſſet enim quis dicere, ꝙ calor idem exſiccat, & calefacit.

3. Ratio. Probatur tertiò. In elementis, quæ maximè actiua corpora ſunt, ponūtur virtutes diſtinctæ ad operandum, calor, & ſiccitas in igne, aliæque virtutes in alijs: ergo pari ratione in anima ad ſuas operationes, ponendæ ſunt virtutes diſtinctæ ab ipſa, licet non percipiantur ſenſu.

4. Ratio. Præterea quartò: quia multa enunciantur de potentijs quæ ſaluari non poſſunt, niſi facta diſtinctione reali inter ſe, & à ſubiecto earum. Dicimus enim in vno animam eſſe vnam, potentias multas; plura eſſe genera animarum, quàm potentiarum; Intellectum eſſe nobiliorem potentiā alijs, & nō eſſe potentiā organicam; ſenſus exteriores eſſe quinque, diſtingui ſubiecto, & alia multa, quæ nō poſſunt dici, niſi eſſet diſtinctio realis.

5. Ratio. Præterea. Potentia eſt accidens, & abſolutum accidens: anima ſubſtantia: non ergo idem re eſſe videntur.

6. Ratio. Præterea ſextò, De quibuſdam potentijs omnino negari non poteſt, quin realiter differant; nam poteſt vna ſeparari ab altera, & eſſe ſine altera, & contrà: vt viſus ſine auditu, & auditus ſine viſu; & ita in multis aliis, in quibus omnibus neceſſe eſt cōfiteri illa differre realiter. Nō eſt enim alia certior regula ad diſtinctionem realem cognoſcendam, quàm quòd vnum poſſit manere ſine altero, & cōtra, alterum ſine altero.

7. Ratio. Septima ratio, & poſtrema. Subſtātia non eſt per ſe immediatè operatiua, vt videmus experientia. Nā ignis non agit, niſi per calorē, & ſiccitatem: & aqua per frigiditatem: & ſi his inſtrumētis accidētium carerent, nec ignis calefaceret, nec aqua frigefaceret. Ergo cùm anima ſit ſubſtantia, non poterit agere immediatè, ſed per aliquod inſtrumentum accidentale quod vocamus potentiam.

2. Concl. Intellectus & voluntas ſūt in aia. aliæ potentię in toto cō poſito.

Sit ſecunda concluſio. Potentię ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, & appetitiuæ in coniuncto ſunt: Intellectus, verò & Voluntas in ſola anima immediate inhærent.

Hæc concluſio, quantum ad poſteriorem partē de Intellectu & Voluntate nulli dubia eſt: in priori autem parte eſt tota controuerſia. Nos enim nō in ſola materia, nec in ipſa anima ponimus immediate illas potentias, ſed in coniuncto, vt viſus in oculo eſt compoſitio ex aīa, & parte corporis; appetitus in corde: ſenſus interiores in cerebro: de quibus omnibus poſterius dicemus.

Pria pars eſt nota. ſecunda, probanda eſt.

1. Ab authoritate Ariſt. Probatur concluſio. Primo authoritate Ariſt. Eſt autem teſtimonium expreſſum, & notandum lib. de ſomno, & vig. c. 1. vbi dicit, ꝙ ſentire non eſt corporis nec animæ, ſed cōiuncti. Et probat; quia cuius eſt potentia, ipſius eſt actus: ſed potentia eſt coniuncti: ergo & actus. Quid clarius dici poteſt? Quòd ſi ſenſus eſt cōiuncti, multo magis aliæ dictæ, quæ materialiores ſunt.

2. Præterea, 1. de anima tex. 66. dicit, cogitare, amare, odiſſe, & reliqua eſſe totius coniuncti: atque ideo non manent in anima ſeparata.

2. Ratio. Probatur ſecundo ratione. Potētia viſiua eſt in anima: ergo viſio eſſet in anima: quia vbi eſt potentia, ibi eſt actus, cū immanens eſt. Et hoc etiam qui contrariæ ſunt opinionis, concedunt: ſed ex hoc infero, quòd anima bruti eſſet immortalis; quòd probo argumento ad hominem,.

mínem. Nã anima intellectiua, ideo immortalis ponitur, quia in ſe habet potentiam & in ſe operatur, & intelligit.

Reiicitur ſolutio, quæ dari poſſet.

Si dicas, quòd viſio pendet ab oculo; Non obſtat: nam etiam Intellectus pendet ab imaginatiua: ſed quia non pendet
1. vt ab organo, & ſubiecto, non ob id mortalis eſt.

2. Nec video profectò quomodo viſio, & viſus dicerentur organica, ſi non ſunt in coniunctò.

3. Nec vero vlla dependentia videretur maior in viſione, quàm in intellectione. quod autem dr̃ de viſione, dici oporteret de alijs. Cùm igitur animæ ſenſitiuæ, & vegetatiuę inſeparabiles ſint, profectò nec potentiæ: nec operationes in ipſa ſunt, ſed in coniunctò.

3. Ratio. Probatur tertiò: Si viſio in ſola eſt anima: peto de ſpecie viſibili, per quã fit viſio, vel recipitur in corpore, vel in ſola anima. Non in corpore, quia ibi eſt ſpecies, vbi eſt potentia viſiua, cum ſpecies ſua receptione viſionẽ faciat. Si ergo in aĩa ſola; ergo ſpecies viſibilis eſt indiuiſibilis; & immaterialis ſicut & anima; non ergo repræſentat ſingulare quãtum: imò nec poteſt produci in ipſa anima, niſi ponatur ſenſus agens, ſicut ponitur Intellectus agens: quia ſpecies debent eſſe immateriales.

4. Ratio. Præterea quartò. Si in anima eſt potẽtia viſiua, peto de anima bruti: Illa potentia vel eſt in particula illa aĩæ, quæ correſpondet oculo; vel eſt in tota anima, quæ eſt in toto corpore, cũ diuiſibilis ſit. Et quamuis Apolli. vtrunque concedat probabiliter, neutrum poteſt eſſe. Nõ quidẽ in parte: quia anima omnes partes habet eiuſdem rationis ſecundum ſe: non ergo in vna parte habet potentiam, in altera non. Non enim dici poteſt, ꝙ potentia talis fiat a materia oculi: quia anima ſecundum ipſos ſola habet talem potentiam, nec recipit a materia talem potentiã in vllo genere cauſæ.

Si dicat eſſe in tota; profectò vanũ eſt dicere, viſum eſſe in pede; non enim potentia eſt, niſi vbi eſt organum conueniens operationi ipſius.

3. Concl. Potentiã motiuam eſſe i aĩa.

Tertia ſit concluſio, quæ mihi eſt probabilis, potentiam motiuam eſſe in ſola aĩa. Aduerte igitur, ꝙ anima mouet corpus totum animalium, ſed non oẽs partes eodem modo, ſed immediate neruos, & per neruos alias partes. Dico ergo, ꝙ anima habet potentiam in ſe, qua mouet neruum, & per hunc, vt inſtrumentũ, mouet partẽ. Nec mihi videtur eſſe alia potẽtia diſtincta in neruo, per quam mouet: ſed mouet, vt inſtrumentum motum ab anima.

immediate. eſt probabile. Explicatur concluſio.

1. Ratio. Hoc mihi perſuadeo, primo propter animam rationalem, quę nõ poſſet ſeparata moueri per ſe, niſi in ſe habuiſſet virtutem mouendi: nam ſi in neruo eſſet, vti que deſtrueretur, ſicut & ſenſus.

2. Ratio. Præterea ſecũdò: quia cùm anima ſit, quę primo mouet neruum, & nõ totus ſe totum, animæ erit potentia: quia illius eſt potentia, quod primo operatur, & immediate. Et puto eſſe hoc validum argumentum, ſi intelligatur.

4 Concl. Aĩa ſeu compoſitum non ſolum eſt cã ſubiectiua, vt materialis potentiarũ, ſed & quaſi efficiens, & formalis.

Quarta concluſio. Anima ſeu coniunctum non ſolum eſt cauſa materialis, & ſubiectiua ſuarum potentiarum, ſed etiã quaſi efficiens: & quaſi formalis: Eſt contra Iandu. q. 9. qui ſolam materialem cauſam ponit animam.

Explico. Anima non eſt cauſa efficiẽs potentiarum, quaſi per actionem aliquã eas producat: ſed eſt ſicut ſubiectũ reſpectu propriæ paſſionis: habet enim hoc, quòd agens producens ſubiectum determinatur quodammodo, vt ſecundùm ſubiectum tales producat paſſiones, ac idcirco paſſiones dicũtur fluere à ſubiecto: eſt enim quædam neceſſaria dependentia, & ordo. Ita ergo potentiæ ſe habent ad aĩam, vel ad coniunctum, ideoq; meritò dicitur anima, & coniunctum, non ſolum cauſa materialis, & receptiua, ſed quodammodo efficiens vel formalis. Supereſt ad argumenta reſpondere.

Explicatũ concluſio, & pariter probatur.

Ad primum. Ad primum, neganda eſt conſequentia. Non enim accidens nobilius eſt ſubſtantia, quamuis operetur immediate, & proximè; quia operatur vt inſtrumẽtum & vt virtutis formæ ſubſtantiæ.

Nec hoc derogat, nec aufert ſimplicitatẽ formæ ſubſtantialis, quia per aliud operetur: quia nõ componitur ex eo: forma autem cùm immediatè det eſſe ſubſtantiale per ſe, non per ſe ordinatur ad operandum, niſi per virtutem ſuperadditã, quæ cùm non det eſſe per ſe, ſed accidentale,

dentale, immediate ſe hẽt ad operandũ.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, quòd potentia materiæ eſt immediate ordinata ad ſubſtantiã, idcirco idẽ eſt realiter cũ ſubſtantia, ſcilicet materia; & eſt potẽtia receptiua ad recipiendum: at potentiæ aĩæ ſunt ad operandum: ideo accidenta ſunt, & diſtincta. Non enim ſubſtantia eſt immediate operatiua.

Ad 3. Ad tertium dico, ꝙ anima non dicitur principium primum, quaſi ſit proximum operans; ſed primum, id eſt principale, & primo mouens inſtrumentũ, & nõ dependens ab alio: ſicut natura dicĩ principium motus, nõ ꝙ immediatè moueat: hoc enim eſt grauitatis, vel leuitatis, vel alterius virtutis: ſed quia in re illa nõ ſit aliud prius, à quo motus pendeat.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, ꝙ immediate recipere contraria, non eſt ſubſtantiæ: nã ſuperficies, quæ immediate recipit albedinem & nigredinem, & reliqua contraria, non eſt ſubſtantia, ſed accidẽs: ſubſtãtia autem eſt ſubiectum primum, & vt quod. Dico ergo, quòd potentia recipit contraria, non primo, ſed immediate, ſicut ſuperficies in corpore, atque ideo accidens eſt.

Retorquetur argu in aduerſarios. Imo ex hoc ſumitur argumentum, cõtra aduerſarios ipſos: Nam ſicut ſubſtantia compoſita non recipit contraria ſenſibilia immediatè, niſi per accidẽs mediũ, ſcilicet ſuperficiem, & quantitatem: ita nec anima, vel coniunctum, niſi per potẽtias, quæ ſunt velut ſuperficies in corpore.

Ad 5. Ad quintum, ꝙ non eſt nobilius ſe ipſo operari, ſed primò & independenter operari: & hoc competit animæ.

Obiectio eiusq; ſolutio. Quòd ſi dicas, melius eſſe, ꝙ ſit aliqd ſimul primum principium, & proximũ operationis: reſpondeo, verum eſſe, tamẽ id non poteſt ineſſe animæ propter datas rationes: nec omne, quòd melius eſt, dare oportet animæ, niſi id ſit illi poſſibile.

Ad 6. Ad ſextum dico, ꝙ non eſt quærenda in obiecto tanta diſtinctio, quanta eſt in potentiis. Diſtinctio enim formalis obiectorum diuerſificat realiter potentias, ſicut & habitus: Plures enim animę habitus ſunt circa rem vnam ſecũdum plures rationes. Et confirmatius ſit, q̃a obiecta ſunt cauſa finalis potentiarũ: non eſt eſt autem tanta diſtinctio in cauſa, quãta in effectu, vt diximus ſuperiùs.

Ad 7. Ad ſeptimum dico, quòd anima reſpectu quarundam potentiarum eſt ſubiectum immediatum: reſpectu aliarum mediatum, puta, cum coniunctio; omnes tamen dicuntnr ipſius paſſiones, quia vel in ea ſunt, vel per eam cõiunctio inſunt.

Secundò aduertẽdũ eſt, aliud eſſe aptitudinem rei ad aliquid agendum, vel patiendum; aliud verò potentiam, ſeu poteſtatem id agendi. In anima ergo ipſa ẽt ſeparata, vel amiſſis organis corporeis, v.g. viſus, vel auditus, eſt quidem aptitudo naturalis ad ſentiendum, & vidẽdum & audiendum: ſed hæ aptitudines naturales, ſunt propriæ paſſiones animæ: vel ẽi totius, vt aptitudo ad ridendũ; totum enim eſt aptum, vt quod; anima, vt quo. At verò potentiæ ſentiendi cum organis ſimul pereunt, cùm corrumpuntur organa, vel deſunt: & hæ potẽtiæ ideò ſunt in toto cõpoſito, nec ſunt propriæ paſſiones, ſed qualitates quædã corruptibiles.

An potentiæ vegetatiuæ inter ſe realiter diſtinguantur. Quæſt. X.

EX his, quæ in expoſitione capitis dicta ſunt, tres potentias in parte vegetatiua conſtituiſſe Ariſto. patet. Dubium autem eſt, an omnes tres realiter inter ſe diſtinguantur, vel potius ſit vna varias ſortita operationes.

1. Argu. ꝙ ſit vna tantum potentia, & nõ tres realiter diſtinctę. Et videtur, ꝙ ſit vna. Primò: Potentiæ multiplicantur ratione obiectiorum: ſed omnium illarum trium vnum eſt obiectum, puta, alimentum, vt ex textu patet: ergo vna potentia ſunt.

2. Argu. Præterea ſecundò. Obiectum ſecundũ magis & minus nõ variat potentias: ſed augmentatiua, & nutritiua differunt in ſubiecto ſecundum magis, & minus. Nutritiua enim eſt, cùm conuertitur alimentum: augmentatiua eſt cum conuertitur plus alimenti, quam ſit deperditũ ex ſubſtantia viuentis: hoc autem non eſt, niſi ſecundum maius vel minus: ergo non diſtinguuntur illę potentiæ.

1. Argu. Præterea tertiò. Nutritiua animat alimentum, ſimiliter generatiua: ergo ſunt eiuſdem rationis. Nam, ꝙ nutritiua animet partes vniendo, generatiua verò ſeparando, & extra ſe: videtur hoc non ſufficere ad diuerſificandas potentias.

1. Opin. In hac ergo re ſunt duæ ſententię. Prima eſt Philop. ſupra tex. 47. qui augmentatiuam, & nutritiuam eandem dicit eſſe potentiam.

2. Opin. Altera eſt Alberti tract. 2. cap. 6. & 9 & Iandun. q. 13. Aegid. quodlib. 3. q. 12. Caiet. text. 50. & aliorum, qui tres potentias multiplicant, diſtinctasque realiter faciunt.

1. Fundamentum. Viuẽs habet tres operationes, atque ideo eaſ tres potẽtias. Sit ergo primum fundamentum. Viuens tres ſortitur operationes.

1. Prima, eſt nutritio: hac enim reparat, quod deperdit ex ſua ſubſtantia. Calor enim naturalis cõſumens humidum ſemper, & continuè, corrumpit viuentis partes, quę reparantur per conuerſionem alimenti in propriam viuentis ſubſtãtiam, quæ dicitur nutritio.

2. Præterea. Viuens in principio non potuit habere ſuam ſufficientem quantitatem, qua perfectè exerceret ſuas operationes: quia materia ex qua fuit factum viuens, fuit pauca, quia ſumpta ex altero viuente: & ideo in parua naſcitur quantitate: ob id eſt alia operatio, qua viuens ex nutrimento externo producitur ad ſuum debitum terminum, & talis dicitur augmentatio.

3. Quia autem viuens corruptibile eſt, ex nutrimento ſuo facit aliud ſibi ſimile, & talis operatio generatio dicitur.

Ad has autem operationes, cùm non immediatè ab anima procedant, ponuntur virtutes quędam & potentiæ ſubiecto quidem ſeparatæ. Nutritiua enim, & augmentatiua ſunt in toto corpore ſparſæ: quia per totum fit augmentatio & nutritio: at vis generatiua eſt in corporis determinata parte.

1. Concl. Generatiua differt realiter à nutritiua. Hoc igitur fundamento praiacto, ſit prima concluſio. Virtus generatiua, quæ in generante eſt, differt ratione, & realiter a nutritiua & augmentatiua.

In primis, quòd ratione differat, nulli dubium eſt: quia habet aliam definitionem, & verſatur circa obiectum alia ratione, quàm alię, vt dictum eſt.

Quòd autem ab alijs realiter differat, probatur. Differt enim ſubiecto: nam nutritiua, & augmentatiua per totum ſunt corpus: at generatiua, in parte reſidet determinata, vt diximus. 1. Ratio.

Præterea effectum diſſimilem habet, Generatiua enim ſemen facit, non autem aliæ. 2. Ratio.

2. Concl. calor naturalis eſt eiuſdem ſpeciei cũ calore elementi. Seccunda concluſio. Calor naturalis eſt eiuſdem ſpeciei cum calore elemẽti. Hæc eſt contra aliquos, ſed mihi videtur probabilior, quòd in animali ſolùm ſit calor elemẽtaris, qui motus ab anima multos ſortitur effectus.

1. Ratio. Hæc concluſio ratione hac probatur, Calor productus à Sole, & ab igne, ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo & calor naturalis, qui complexionalis dicitur: hic enim eſt eiuſdem rationis cum calore cœleſti. Antecedens probatur: nam calor Solis eſt proxima diſpoſitio ignis, vt patet. Radij enim Solis reflexi ex ſpeculo concauo generãt ignem; ergo reuera eſt eiuſdem ſpeciei vterque calor.

Occurrit obiectioni. Quòd ſi Solis calor viuificus eſt, id fit, quia à Sole vt cauſa principali prouenit. Inſtrumenta autem multum ſequuntur naturam cauſæ principalis: ſicut in arte calamus, & quoduis aliud inſtrumẽtum, ſequitur formam artificis, quam habet in mente.

Nota ex Alberto. Qualitates elemẽtares, vt inſtrumẽta sũt animæ, variæ operari. Albertus lib. 20. de animalibus, tracta. 2. cap. 4. notat egregiè, qualiter qualitates elementares, vt inſtrumenta ſunt animæ, variè operantur.

1. Ponit autem quinque differentias. Prima eſt in modo. V. g. calor, vt ab igne eſt, vrit, diſſoluit partes, comſumendo humidum per vſtionem, trahit ad ſui naturã.

At, vt ab anima eſt calor, temperat humidum frigido, & ſicco: non diſſoluit, ſed commiſcet, & continet partes, conſeruat in propria ſpecie viuentis.

2. Secundò, calor differt in forma: nam in igne mouetur à forma ignis, quæ ſibi aſſimilare rem appetit: at in animali mouetur ab anima, ob id nõ facit ignem ille calor.

3. Tertiò differt in acumine actionis. Calor ignis actiuus multùm, non penetrat omnem dimenſionem, ſed ſurſum trahit partes: at calor ſecundùm oẽni dimenſionem in viuẽte operatur, & partes dilatat.

Quar-

4. Quartò in multiplicitate. Nam calor ignis ſolùm per ſe calefacit, reliqua per accidens facit: at calor viuentis per ſe calefacit, digerit, adunat, aſſimilat, animat, organizat.

5. Quinto in fine actionis: calor ignis reducit corpus ad cineres: at animalis calor inducit animam, & conſeruat: hoc etiam fit in alijs qualitatibus, vt explicat Albertus.

3. Concl. probabilis. Nutritiua, & augmentatiua nõ differunt realiter. Tertia cõcluſio. Nutritiua, & augmentatiua non ſunt realiter duæ potentiæ diuerſę, ſed ratione ſola, & definitione. Hęc concluſio eſt contra Aegid. & Iandu. Caiet. & alios. Sed profectò eſt argumentũ ſatis validum. Probatur concluſio, potentiæ, quæ actum vnum re habent ſunt eadem re: ſed nutritiuæ, & augmentatiuæ, idem eſt actus, & operatio re: ergo ſunt idem re. Conſequentia eſt certa: ſed minor probatur. Cum nutrimentum conuertitur in nutritum, eodem actu reali, & eadem operatione fit mutatio ſubſtantiæ in ſubſtantiam, & quantitatis in quantitatẽ nutriti: ſicut cum ignis ſtuppã iniectam conuertit, eadem actione mutat ſubſtantiam & quantitatem ſtuppæ: ergo vna eſt actio vtriuſque.

1. Ratio.

Obiectio de eſſentia augmentationis. Aduerte tamen, quòd Caiet. & Aegid. atque alii probabiliter nolunt augmentationem eſſe illam conuerſionem cibi in nutritum ſeu augmentum illud quantitatis tunc pariter factum: ſed facta illa conuerſione, & vnione, poſtea fit quędam extenſio, & dilatatio, & rareſactio partium, quæ dicitur augmentatio.

Confutatio. Sed probabilius videtur contrariũ. Primò: quia pono, quòd fit conuerſio maioris cibi, quàm fit deperditum ex viuente, tunc in eodem inſtanti, in quo facta eſt illa conuerſio, viuens maius eſt, quàm antè: ergo eſt auctum: non ergo opus eſt expectare illam dilatationem ſeu rareſactionem.

1.

2. Præterea: quia in illa dilatatione non acquiritur noua quantitas, ſicut nec in rareſactione: ergo illa non eſt augmentatio ſed quid conſequens.

3. Præterea; quia ſic non eſſet alimentum obiectum augmentationis, quia facta cõuerſione, non eſt alimentum: quomodo ergo dicit Ariſto. quòd circa alimenta, vt quantum eſt, verſatur augmentatiua circa idem vt ſubſtantia nutritiua? Probabilior ergo hæc eſt ſententia.

Quarta cõcluſio ſit, quòd licèt nõ differant realiter iſtæ duæ virtutes, & ſpecie tamen, & ratione differunt. Conſiſtit autẽ differentia in quatuor, vt docet Albert. tract. 1. ca. 6. Primò, augmentatiua reſpicit alimentum, vt quantum: nutritiua, vt ſubſtantiam. Secundò augmentatio magis fit ſecundùm longitudinem viuentiũ; nutritio æqualiter ſecundum omnem latitudinem. Tertiò, nutritiua non indiget tanto calore, quanto augmẽtatiua, ob maiorem cibi cõuerſionem. Quartò augmẽtatio non ſemper eſt defectu caloris: at viuens, dum viuit, nutritur. 4 Concl. Augmẽtatiua, & nutritiua differunt rõne & ſpecie. 1. differẽtia. 2. 3. 4.

Ex his omnibus argumenta ſoluere facile eſt. Ad primum dico, quòd alimentum vnum variis tamen rationibus variis deſeruit potentiis: & ſufficit hoc ad diuerſificandas ſpecie potentias. Ad 1.

Ad ſecundum dico, quòd augmentatiua, & nutritiua, non differunt penes maius & minus in obiecto, ſed penes quantum, & non quantum: vna enim ſubſtantiam, altera quantitatem reſpicit. Ad 2.

Ad tertium patet reſponſio. differunt enim, quia nutritiua partes ſolum aggenerat, altera verò generat totum: & illa non poteſt per ſe producere aliquod indiuiduũ: hæc poteſt; & totum corpus organizare variis organis: & materia etiã diuerſa vtuntur, ſcilicet, cibo, vel ſemine, & altera eſſe poteſt ſine altera. Hoc enim cum aliis, quæ diximus, ſufficit facere differentiam, & realem. Ad 3.

An generare ſimile ſit naturalius, & perfectius opus viuentis inter omnia opera vegetatiuæ.
Quæſt. XI.

Q Væ in hac re difficultatem faciunt, ſunt hæc argumẽta. Primò. Quòd eſt in nocumentum viuentis, non naturale, ſed potius violẽtũ eſt: at generatio eſt in nocumentũ viuentis: non ergo eſt illi naturaliſſimum opus. Minor patet. Nã animalia per generationem vitã abbreuiãt. Dicit enim Ariſt. lib. de longit. vitæ, c. 3. 1 Ratio. ad partẽ negatiuã.

animalia ſalacia eſſe breuioris vitę, quam caſta: non ergo eſt opus naturalius: quia vnnmquodque ſibi, quàm alijs ſtudet cõſulere.

2. Ratio. Præterea ſecundò. Naturalior eſt operatio, per quam quodque in ſe conſeruatur, magis quàm quę conſeruat in ſpecie: ſed per nutritionem conſeruatur viuens in indiuiduo: & in ſe: ergo illa eſt nobiliſſima operatio.

3. Ratio. Pręterea tertiò. Perfectior videtur operatio, quæ omnibus ineſt, quàm quæ paucis: ſed nutritio omnibus ineſt viuẽtibus, non autem generatio: ergo illa eſt perfectior: ineſt etiam ſemper.

4. Ratio. Pręterea quartò. Generatio ineſt etiam inanimatis, vt elementis: ergo nõ eſt propria viuẽtibus: Nutritio verò & augmentatio ſunt propria: ergo magis illis naturalia.

5. Ratio. Præterea quintò. Intelligere eſt opus omnium perfectiſſimum: ergo magis naturale.

1. Funda. i quo differat generatio viuentis à non viuente. Pro declaratione huius dubij ſit primum fundamentum. Generatio viuentis differt à non viuentis generatione in quatuor. Primò in principio; ſiquidem non viuens ſecundùm quamlibet ſui partem generat, vt patet de igne. Viuens non ita, ſed ſecũdùm aliquam partẽ ſui corporis.

2. Secundò, viuẽs ex ſe ſumit materiam, quam miniſtrat, vt conſtat ex ramis arborum, & plãtarum, cùm generant fructus, & eorum ſemen: At non viuens, non ita, ſed in externam producit materiam, nil ex ſe accipiens: vt conſtat etiam de igne.

3. Tertiò, non ſolùm dat materiam generationis, ſed etiã materiam augmenti, vt patet in eiſdem fructibus, & fœtu in ventre materno, vbi augetur per aliquod tempus, & nutritur: ob id 5. Metaph. ca. 4. definiens naſci quid ſit, quod propriè ineſt viuentibus, dicit, naſci illa, quæ ab alio augmentum ſumunt, per tactum, & adnaſcentiam.

Dubii diſſolutio. Dices, Quomodo hoc fit in ouiparis animalibus? Reſpondeo, quòd ouum, vt docet Ariſt. 3. Gener. animal. cap. 1. conſtat ex duplici parte, candida & rubea, ex candida fit pullus, rubea eſt cibus, quo nutritur, & augetur, dum eſt in ouo.

4. Quartò, viuentia non ſtatim alia ſimilia viuentia producunt, ſed primò materiam miniſtrant, ex qua poſtea ſimilia viuentia fiant: vt arbor ſemen, vnde poſtea arbor alteri ſimilis naſcatur. At non viuẽtia per qualitates ſtatim ſimile ſibi producunt.

Adde etiam, quòd eſt differentia in voce, nam non viuentia generari quidem dicũtur, at viuentia ſola & naſci, & generari: Imò non viuentia produci, vel fieri, ſed generari impropriè: at viuentia propriùs generari dicuntur, ob cauſas dictas.

Sit ſecundùm fundamentum. Animalia tripliciter generantur. Quædam ſemper ex putrefactione generãtur, vt anguillę, & alia animalia, quorum meminit Ariſto. 6. hiſt. cap. 15. & 16. hęc enim ſemper ex putrefactione generantur. 2. Funda. animalia tripliciter generantur.

Quædam alia ſemper ex partu generãtur, vt homo, equus, & alia, quorum meminit Ariſt. in problema. ſectio. 10. q. 64. vbi pètit, cur aliqua ſemper ex partu fiãt, aliqua aliquando ex putrefactione. Reſpondet: quia ſunt animalia perfecta, quæ ad ſui productionem indigent multo tempore, & hæc non poſſunt ex putrefactione fieri: quia materia exterior non poteſt tanto tempore conſeruari. Quædam alia breui fiunt, & ſic putrefactione aliquando fiunt.

Ex quo nota cõtra Auicen. qui lib. 15. de animalibus, dixit, etiam homines poſſe ex putrefactione fieri, quæ meritò irridet Auerroes ſecundò Metaphy. com. 15. Nota.

Quædam ſunt alia animalia in tertio gradu, quæ modo ex putrefactione, modò ex partu fiunt, vt veſpę, mures, & alia, quorum meminit Ariſt. 7. Metaph. cap. 7. Nota de quibuſdã animalibus ex putrefactione genitis.

Aduertendum vlterius, quòd, quæ ex putrefactione ſunt, quædam nunquam generant, vt anguillę, & alia, vt docet Ariſt. 6. hiſt. cap. 16. Alia generant, ſed ſibi diſſimile in ſpecie, quod docet Ariſt. 1. de generat. animal. c. 1. Vt ranæ ranunculos, & muſcæ aliud diuerſum generant, vt docet Plinius lib. 10. c. 68. Et bõbices, ex quibus fit ſericũ, cùm ſint vermes, producunt papiliones, & illi rurſus oua pariunt, ex quibus ouis iterum fiunt ijdem vermes. Quędam alia ſibi ſimile in ſpecie generant, vt mures & veſpæ, q̃ ex putrefactione ſunt, iterum veſpas ſibi in ſpecie ſimiles generant, vt docet Philoponus ſuper text. 34.

Iterum aduerte, quòd animalium quędam Nota 2.

Triplex animantium genus.

dam ſunt viuipara, quædam ouipara, quędam vermipara, vt dicitur 1. hiſt. cap. 5. Illa dicũtur viuipara, quæ non emittunt extra ſe fœtum, donec ſit animatus, & perfectè organizatus. Illa ouipara, quæ pariunt oua, ex quibus pulli poſtea naſcãtur. Illa autem vermipara, quę vermes pariũt informes, poſtea formandos: hoc enim vermis dicitur hoc loco, quod inuolutum eſt papilione, ſeu conopæo habente foramen, vnde ab externo alimentum proueniat: eſſe enim ſolet affixum terræ, vel ſauo, vel alteri, vnde trahitur alimentum: huiuſmodi ſunt formicæ, apes, veſpæ, araneæ, & alia, quorum meminit Ariſto. 5. hiſt. cap. 22. & ſequentibus. Ex omnibus intelligas, qualiter vnumquodque ad generandum ſibi ſimile proueniat.

Nota 3.

Nec mireris, quare Ariſt. dixit animalia ex putrefactione non generare. Loquitur enim vniuerſaliter, ſcilicet non omnia talia generant: aliqua tamen generare, certum eſt, vt oſtendimus.

3. Funda. Aialium, q̃ ex putrefactione generantur efficiens eſt Solis lumen, & calor.

Sit tertium fundamentum. Animalia ex putrefactione generata habet pro cauſa efficienti lumen, & calorem Solis, qui eſt loco virtutis animalis, & formatiuæ. Vnde, quamuis materia remota ſit diuerſa ab his, quæ ex partu producuntur, tamen diſpoſitiones propinquæ, ſunt eędẽ, vt enim ignis ex ſtuppa, & ex ligno eiuſdem ſunt ſpeciei eandemque materiam propinquam habent, ſcilicet diſpoſitiones, ita & animal ex ſemine, & idem ex putrefactione, ſcilicet mus ex ſemine, & mus ex terra factus.

1. Concl.

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Animal ex putrefactione & aliud ſimile ex partu, vt. v.g. mus ex ſemine, & mus ex terra, veſpæ, & alia eiuſmodi, ſunt eiuſdem ſpeciei. Hæc eſt contra Auerroem. 8. Phyſico. comm. 46. & contra Iandu. 7. Meta. q. 14. & alios, qui putant differre.

1. Ab auctoritate Ariſt.

Sed probatur manifeſtè concluſio. Primò ex Ariſtotele 7. Metaph. ca. 7. vbi dicit; quòd aliqua fiunt ex ſemine, & eadẽ ſine illo. Peto, de qua identitate loquatur. Non de numerica; quia idem bis generari non poteſt, nec de generica, quia tunc nihil aliud eſſet dicere, quàm quòd quædã ex putrefactione, quædam aliter fiunt. Ariſto. autem non ſic dicit, ſed quod eadem. ergo de identitate ſpecifica loquitur.

Præterea ſecundò. Ignis ex Sole productus, & ex altero igne ſunt eiuſdẽ ſpeciei vt notum eſt: ergo mus, ſeu animal à Sole ex terra productum, eſt eiuſdem ſpeciei: non enim eſt maior ratio vnius, quã alterius. 2. Ratio.

Præterea tertiò. Magis diſtat creatum à generato, quàm productũ ex putrefactione à generato: ſed creatũ & generatũ ſunt aliquando eiuſdem ſpeciei, vt patet de Adamo, & eius filio: ergo & illa. 3. Ratio.

Præterea quartò. Sit mus ex putrefactione, & generet murẽ: iſte, vel eſt eiuſdem ſpeciei, vel non, cum priori. Si ſic, habetur intentum. Si non: ergo mus ille eſt cauſa æquiuoca. Et præterea, iſte mus genitus generet alium, qui erit eiuſdem ſpeciei, cum vterq; ſit genitus: ridicula ergo Philoſophia eſt dicere, quòd primus, & ſecundus mus differunt ſpecie: ſecundus, & tertius ſunt eiuſdem ſpeciei. 4. Ratio.

Præterea quintò. Quia Philoſophus non debet deſtituere ſenſum. at in vtroq; mure reperimus eaſdem paſſiones, proprietates, figuras, accidentia: ergo, re vera, eiuſdem ſunt ſpeciei. 5. Ratio.

Secunda concluſio. Augmentatio, diminutio, nutritio, propria ſunt viuentibus, & ab anima proueniunt, vt à primo principio effectiuè. hæc concluſio probata eſt ab Ariſt. contra Empedo. 2. Concl.

Tamen vnicum eſt hic notandũ, quòd anima non ſic eſt cauſa effectiua augmentationis, ſicut diminutionis: augmẽtatio nis. n. eſt cauſa efficiẽs poſitiua: at diminutionis eſt cauſa priuatiua, ſicut nauta nauis ſubuerſionis dicitur cauſa efficiens priuatiua, vt dicitur 2. Phyſ. cap. 3. ſic anima eſt cauſa diminutionis: quia defectu ipſius actionis, accidit diminutio in viuente. Nota.

Tertia cõcluſio. Generatio inter opera vegetatiua eſt naturalius, & perfectius opus viuentis. Non enim ſit hic comparatio inter omnia opera omnium viuentium, ſed inter opera communia, qualia ſunt partis vegetatiuæ, inter quæ præcipua generatio. 3. Concl.

Aduertendum etiam, quòd aliud eſt aſſiqud eſſe magis neceſſariũ, aliud magis eſſe perfectum. Poteſt quidẽ aliquid eſſe neceſſarium magis, at minus perfectum: vt tactus, magis quidem neceſſarius eſt. Nota.

anima-

animalibus, at viſus magis perfectus. Ita nutritio magis eſt viuenti neceſſaria, generatio verò perfectior, & ob id naturalior dicitur.

1. Ratio. Probatur concluſio primò. Illud eſt opus perfectius, quod finem nobiliorem conſequitur: at generatio eſt in finem nobiliorem, puta, in perpetuitatē, qua Deo fit aſſimilatio: ergo eſt inter alias ſcilicet augmentationem, & nutritionem opus perfectius.

2. Ratio. Probatur ſecundò; quia non ineſt, niſi in perfectis plantis, & cum perfectis animalibus: ergo eſt perfectior.

3. Ratio. Præterea tertiò: quia generatio includit ſecum nutritionem, & augmentationem, non autem econtrà.

4. Concl. Quarta concluſio. Intelligere eſt opus abſolutè perfectiſſimum omnium operationum vitæ. Patet: quia ineſt intelligentiis, & non per ipſum maximè Deo aſſimilamur, & eſt immaterialis operatio & per quam res perpetuatur in indiuiduo. Per hæc argumenta reſpondetur.

Ad 1. Ad primum dico, certum eſt, caſtitatē conferre ad longitudinem vitæ, imò etiā ad perſpicacitatem ingenij. & iudicii, & ad firmitatem memorię: & ſi hic finis ſpectaretur, verè nocumentum adferret. Sed propter ſpeciei conſeruationem. natura patitur aliquam nocumenti partē in indiuiduo, ſicut etiā totius formæ ligni corruptionē ad productionē ignis, quod plus eſt: & ex hoc fine naturale opus dicitur.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd nutritio, ſi cōſeruaret perpetuò indiuiduum, eſſet perfectior: tamen non conſeruat, niſi ad tempus: nobilius autem eſt perpetuum eſſe in ſpecie, quàm ad tempus in indiuiduo.

Ad 3. Ad tertium dico, quod probat tantùm nutritionē eſſe magis neceſſariam, quia omnibus ineſt viuentibus: ſed non magis perfectam, imò perfectius ineſt paucioribus.

Ad 4. Ad quartum reſpondetur, quòd nō eſt generatio viuentis, qualis non viuentis, vt dictum eſt in primo fundamento.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd generare dicitur opus perfectius de animæ parte ſenſitiua facta comparatione non vniuerſaliter, ſed ad operationes partis vegetatiuę, vt dictum eſt.

Caput quintum.

Determinatis autem his, dicamus. Tex. LI.

COmpleta parte vegetatiua, nūc ad ſenſitiuam tractādam accedit: hæc enim poſt vegetatiuam communior eſt. Tria autē circa eā facit. Primò, quid in communi ſenſui, & ſenſibili accidat, tradit. Secundò de ſingulis exterioribus ſenſibus, ipſorumq; obiectis differit, vt de viſibili & viſu, de audibili & auditu, & de reliquis. Tertiò de ſenſibus exterioribus.

In hoc igitur capite, circa ſenſum in communi duo docere intendit. Alterum eſt, potentiam ſenſitiuam, eſſe paſſiuam; differunt. n. potentiæ vegetatiuæ à ſenſitiuis. Vegetatiuæ enim in ſua agunt obiecta, nec per ſe ab eis patiuntur: at & ſenſitiuæ potius ab obiectis patiuntur: non enim viſus in colorem, ſed potius color in viſum agit, & odor in olfactū, ſenſibileque in ſenſum Alterū, quod docet, eſt, quid eſt id, quod potentiam ſenſitiuam ducit ad actum, & in ipſam agit. Intentio Ariſto. in capite de ſenſu in communi, an ſit potentia paſſiua.

In hoc igitur textu concluſionem proponit: ſenſum, ideſt ſenſationem tunc eſſe, cum aliquod mouetur, & patitur. Ac ſi dicat, ſentire eſt pati quoddam, & moueri, & ſenſatio alteratiò quædam, & motio eſt, vt dictum eſt, puta, tex. 37. ſuperiori, vbi, quod ſentit, moueri, & alterari dictum eſt: & ille eſt textus, quem allegat, cùm dicit, vt dictum eſt, vt dicit Philopo. Concluſio Ariſt. quod ſenſus ſit potētia paſſiua.

Si ſenſatio alteratio quædam, & paſſio eſt, ſtatim conſequens erat quæſtio, à quo patiatur: à ſimili, an à diſſimili: ſed hanc iam dicit eſſe determinatam in libro communi de Generatione, vbi dictum eſt, quo modo à ſimili, & à diſſimili fit actio, paſſio. A quo patiatur ſenſus.

Habet

Habet aũt dubitationem. Tex. LII.

Probatur cõcluſio propoſito quodã du bio. ARiſtoteles probare intendit concluſionem propoſitam & vtitur artificio, quod notat Philop. Ponit enim dubium, quod ſolui non poteſt, niſi ex propoſita concluſione, ſcilicet, ꝙ ſenſus ſit potentia paſſiua.

Dubium Actio. Dubium autem eſt bipartitum: quare ſenſus non ſe ſentit, vt viſus cur non ſe videt. Præterea, cum elementa ſint in ipſo tactu, aut ſaltem ipſorum qualitates, quæ ſunt ſenſibiles: cur tactus non ſentit ſuas qualitates, vt neruus ſuum calorem, & frigiditatem.

Reſpõſio eiuſdem. Reſpondet non eſſe ob aliud, niſi qa ſenſus non eſt actiua potentia, ſed indiget mutari ab alio. Si enim actiua eſſet, vtique ſe ſentiret, ſicut combuſtibile nõ ſe comburit: quia in potẽtia paſſiua eſt: Si autẽ actiuam potentiam haberet, vtique ſe combureret, etiam non exiſtente igne externo.

1. Obiectio. Dubitabis fortaſſe, Non enim videtur hoc ita eſſe: nam ignis eſt actiua potentia, tamen non ſe calefacit.

Solutio. Reſpondet Caietanus Thi. benè, quòd Ariſ. ſupponit vnum certum puta ſenſationem eſſe in animali ſentiente, & non tranſire in materiam exteriorem: tunc autem, ſi actiua eſſet, cùm eſſet in ipſo animali, vtique eſſet in ſe, & ita ageret in ſe, ſe ſentiendo, ſicut ſi ignis calefactio eſſet immanens, vtique ſe calefaceret.

2. Obiect. Dubitabit aliquis forte iterum. Videtur enim tactus ſentire ſuas qualitates: ſentit enim infirmus ſuæ febris ardorem.

Solutio. Reſpondet bene Philopo. quòd tactus non ſentit calorem ſuum, ſed ſanguinis, & aliorum humorum feruentium, quiſuo calore agunt in neruos vbi tactus eſt. Similiter pars bene habens, ſentit affectionem alterius malè habentis. Vnde cum febris eſt in ipſa carne, & neruis, non ſentitur, & hæc peſſima eſt, qualis eſt ethica.

Quoniam autem ſentire dicimus. Tex. LIII.

CVm ſenſum potentiã dixiſſet, nunc diſtinguere vult, quot modis ſentire, & ſenſus dicantur, ne ſit æquiuocatio. Sentire dupliciter dicitur. Vno modo potentia, vt dicimus ſentire, quod poteſt videre, licet actu dormiat: & audire, quàmuis non audiat de præſenti. Altero modo dicitur ſentire, actu ipſo, vt cùm videmus actũ, & operamur. Quot modis ſentire, & ſenſus dicatur.

Similiter ſenſatio dicitur dupliciter & ipſa potentia ſentiendi, & ipſa ſenſatio: & opera ſentiendi, quæ dicitur actus.

Primum igitur tanquã ſit idem. Tex. LIIII.

QVia ipſum ſentire, & operari dixit eſſe in actu, ne quis dubitaret, putans per actũ formam aliquam intelligi permanẽtem: id declarat, dicens, quòd moueri, & pati, ipſumque operari, vocat agere, id eſt eſſe in actu: & ipſa operatio actus dicitur. Nec hoc alienum eſt ab his, quæ dicta ſunt: nam motus, actus quidam eſt, licèt imperfectus. Cùm igitur ſenſatio actus dicitur, ſic oportet intelligere, quòd ſit actus, vt motus quidam, & paſſio. Quid ſit actu ſentire, & ſenſus actu.

Ex quo ſequitur, ꝙ dẽat aliquod agẽs conſtitui, à quo ſit iſta paſſio. Nam quæ patiuntur, ab aliquo in actu exiſtente patiuntur: quod quidem ſit diſſimile paſſo ante paſſionem, & in principio, tamen poſt paſſionem & finem ſit ſimile. Hoc autem declaratũ eſt ſæpe. Hinc inſinuat id, quod reducit in actum id, quod eſt in potentia ſenſitiuum, vt ipſum declaret, & oſtendat. Ab aliquo debere reduci ex potentia in actum.

Diuidendum autẽ eſt de potentia. Tex. L V.

EXplanaturus, quid potentia ſenſitiuum in actum reducat, quot modis potentia ſenſitiuũ dicatur prius explicat, dicitq; diuidendum Quid ſit, & quot modis dicatur potentia ſenſitiua.

dendum eſſe quot modis potentia dicatur non ſimpliciter, id eſt, vniuerſaliter potentia ſumpta, ſed vt ad præſens ſpectat.

Duobus modis dicitur ſcire in potentia.

Conſtituit autem dupliciter aliquid dici poſſe potentia ſentire, ſicut potētia ſcire. Primo dicitur aliquid ſapiēs in potentia remota, cum caret actu ſciētiæ, & caret habitu, ſolum tamen habet animam, qua dicitur ſcire poſſe, vt puer, vel indoctus homo. Altero modo in potentia ꝓxima, cum caret actu, tamen habitum habet, vt ſi dormiat, vel alteri intendat, tñ habitum habet. Hic autem nō dicitur in potentia, ſicut prior: nam ille ob id dicitˀ ſcire poſſe, quia eſt eorum animalium: quibus ineſſe poteſt ſcientia, quæ poten tia remota eſt: at poſterior dicitur poſſe ſcire, quia ſtatim, cum voluerit, ꝓueniet ad actum, & ad ſpeculandum, ſi nihil extrinſecum impediat, puta, infirmitas, aut ſomnus, vel aliud, quæ extra Intellectum ſunt; ſunt enim impedimēta ex parte corporum.

Alius autē iam ſpeculans. Tex. LVI.

Quid vere actu, & in quo ab alius differat.

Illi duo prædicti, dicuntur ſcire potentia cū non eodē modo. Alius tertio dicitur ſcire actu, quia operatur contemplando, & ſpeculando hanc literā, A. vel aliquam concluſionem, at principium: & talis dicitur ſcire actu, reliqui vero in potentia.

Aliud diſcrimē inter illos, qui potētia ſciūt.

Inter quos adhuc eſt vnū aliud diſcrimen, quòd qui priori modo eſt in potentia, non veniet ad ſpeculationem, & actū perfectū, niſi prius alteretur, & recipiat habitum aliquem, imo aliquando nō ſolum recipit habitum, ſed etiam reiicit alium habitum contrarium, vt ij, qui accedunt ad ſcientias acquirendas cum erroribus, & ignorantiis prauæ diſpoſitionis: oportet enim eos non ſolum doceri, ſed dedoceri.

At poſterior eſt quidem in potētia ad agendum, & ſpeculandum, ſed alio modo: nihil enim recipit, niſi ipſum actum, cum iam præhabeat habitum.

Non eſt aūt ſimplex, neq; ipſum. Tex. LVII.

Quomodo ſenſatio dicatur & ſit paſſio.

Hvcuſq; ſenſationem, ſciētiā, & ſpeculationē vocauit paſſionē, & alterationē: nūc diſtinguit, dicitque paſſionem dici non ſimpliciter, ſed analogice. Vno modo pro paſſione corruptiua, quę ſecundum qualitates primas fit, & hæc propriè paſſio, & alteratio eſt. Altero modo pro receptione alicuius perficientis, vt cum Intellectus recipit habitum, vel actum: hæc enim non in ſubiecti deſtructionem, ſed perfectionem tendunt; idcirco non ſimpliciter paſſiones vel alterationes dici debent. Perficitur enim per has potentias: ſicut potentia dici ſolet ꝑfici ab actu, & à ſimili, id eſt, ſibi conuenienti, & proportionato.

Hinc ſequitur, ꝙ cum aliquis ex habitu venit in ſpeculationem, non eſt dicenda alteratio talis mutatio: ſed eſt velut quædam additio, & conſummatio actus ipſius, & habitus: ꝙ ſi alteratio, vel paſſio dicatur, intelligat aliud eſſe alterationis genus. De hac alterationis diſtinctione, lege quæ diximus 7. Phyſicorum, quæſt. 3.

Quocirca non rectè ſe habet. Tex. LVIII.

Quō actu ſcire ſit, aut dicatˀ alteratio.

Infert, ſapientem, & habentem habitum, cum actu ſapit, non eſſe dicendum alterari: ſicut nec ædificatorem, cum ædificat. Vlterius, illa mutatio, qua ex habitu venit in actum, non debet etiam dici doctrina, vel diſciplina: non enim docetur tunc, ſed aliter eſt nominanda.

Cum vero ex non habitu acquirit habitum à magiſtro, & docente, tunc talis motus doctrina dicetur, ſed non alteratio, niſi faciamus duos alterationis modos, & ſecundum contrarias, & priuatiuas, id eſt, corruptiuas qualitates, & ſecundum habitum, qui perficit naturam ſubiecti.

Senſi-

Senſitiui autem prima mutatio. Tex. LIX.

Quid ſit id à quo reducitur de potentia ad actum. Nota.

QVòd ſit reducens ſenſitiuum ex potentia in actum; nunc oſtēdit. Pro declaratione autem aduerte, quòd in ſenſibus non ſunt habitus, ſicut in Intellectu: ſed ſtatim potentia immediate fertur in actum abſque habitu. Vnde fit vt potētia in ſenſitiuo ſit ſicut habitus in Intellectu, & ſit proxima potentia. Senſitiuum verò in potētia remota id fit, quod caret anima: ſed eſt in proxima potentia vt eam recipiat, ſicut corpus iam diſpoſitum: & hoc eſt in tali potentia ad ſenſationem, in qua puer ad ſpeculationē. Ob id ſuperius tex. 56. poſuit exemplum. Grāmaticæ, & ſenſus: nam qui habet potentiam ſenſitiuam, eſt ſicut qui habet habitum, ad ſpeculandum.

Quid reducet ſenſitiuū ex potentia remota ad actum primum.

Dicit ergo, quod reducens ſenſitiuum ex priori potētia, eſt generans ipſum animal: cum enim ſemen accipit animam, et à quo accipit eam, accipit potentiam: ſicut magiſter eſt, qui puerum ducit ex potentia priori in habitum ipſum: eſt enim generans in ſenſu, vt magiſter ad ſpeculationem.

Quod autem ſecundùm actum, ſimiliter dicitur.

Quid reducat ſenſitiuū ex potentia proxima ad actum ipſum ſentiendi.

NVnc autem, quod ſit reducēs ex poſteriore potentia in actum ipſum oſtendit: dicitque, ſentire actu in ſenſu, eſſe ſicut ſpeculari actu in Intellectu, vtrūque autem reduci in actum ab obiecto, vt viſio ab obiecto ſuo, intellectio pariter à ſuo.

Diſcrimē inter obiectum ſenſus & intellectus.

Quamuis diſcrimen ſit inter obiecta: quòd ſenſuum obiecta ſunt ſingularia, & extra animam exiſtentia, vt viſibile, ſcilicet, color, ſonus & alia: at obiecta Intellectus ſunt quodammodo in anima. Cuius ratio eſt: quia ſenſus eſt ſingularium, quæ extra animam habent eſſe: Intellectus vero vniuerſalium, quæ non habent eſſe, niſi in anima.

Nota.

Vbi notanter, aduertendum, quòd hic loquitur de Intellectu poſſibili, cuius eſt intelligere vniuerſalia, quæ non immutant, nec mouent ipſum prius quàm fiant per alteram virtutem animæ, quæ dicitur Intellectus agens, qui à phantaſmate abſtrahit ſpeciem: ideo Intellectus poſſibilis nō habet ſuum obiectum, niſi per animam, & in anima tanquàm in cauſa effectiua obiecti per Intellectum agentem.

Nota.

Aduertendum etiam, quòd hic loquitur de ſenſibus exterioribus, qui notiſſimi ſunt apud omnes. Notandum quia quòd ſenſum ſecundum actum, vocat ipſam ſenſationem, ſeu potentiam cum operatione.

Vnde intelligere in ipſo eſt cum vult. Tex. LX.

Diſcrimē inter ſenſuum cognitionē, & intellectus.

EX diſcrimine poſito inter obiecta ſenſus, & Intellectus, infertur vnum aliud inter ipſum Intellectum, & ſenſum: quòd intelligimus, cum volumus, non autem ſentimus, niſi obiecto exterius præſente: quia Intellectus eſt circa vniuerſalia, quæ in anima ſunt.

Nota circa expoſitionē textus.

Quod ſic debes intelligere, vt Themiſ. & Philop. explicant. Cum ſemel Intellectus intellexit vniuerſalia, ſibi ipſorū ſpeciem reſeruat, vt cum velit, intelligat etiā abſentibus ſingularibus. At ſenſus exterior non: quantumcunque enim millies viſus vnum viderit, non videbit ſemel, niſi illud rurſus ſit præſens.

Ratio aſſignati diſcriminis.

Hoc autem, ob id fit, quòd viſus & alij exteriores ſenſus, nō faciunt ſibi obiectū, ſed ſpecies de ipſis obiectis capiūt: at anima in ſe habet virtutem, vt faciat ſibi ſpeciem, qua intelligat, ſi ſemel intellexit res ipſas: & in hoc ſenſus aſſimilatur ſcientiis ſenſibilium, quæ pendent ab exteriori ſemper, quia circa ſingularia ſunt.

Nota a.

Per ſcientias ſenſibilium rectè exponunt Philop. & Themiſt. mechanicas artes. hæ enim quamuis ſæpiſſimè operatæ fuerint, dependent tamen ſemper in operando à præſentia obiecti; quia circa talia ſunt ſingularia.

Nunc autē tantùm ſit defi nitum. Tex. LXI. LXII.

Excuſatur Ariſt quare obiter illa de intellectu dixerit, & noua nomina induxerit.

DE differentia hac inter ſenſum. & Intellectū, ſe in futurum remittit, dicens, non ex profeſſo dicta fuiſſe, ſed vt manifeſtetur, quomodo ſit ſenſitiuum in potentia duplici, remota, & propinqua, ſicut puer eſt in potentia remota ad militandum, & cum fuerit vir, in propinqua.

Quamuis autem nomina non habeamus harum potentiarum, ſat ſit cognoſcere ipſas eſſe diuerſas, & quomodo diuerſæ ſint.

Vlterius, quamuis non ſit alteratio propriè, vel paſſio in ſenſu, vt dictum eſt: tamē vtemur his nominibus, ac ſi propria eſſet defectu aliorum.

Vnde concludit, quòd cùm ſenſitiuum ſit potentia paſſiua, ante paſſionem eſt diſſimile.

Nota.

Non intelligas, quòd oculus fiat coloratus, dum videt colorem: ſed quia accipit ſpeciē coloris, quodammodo coloratur, ſimiliter & alij ſenſus, vt poſt dicemus.

An ſenſus ſit potentia paſſiua. Quæſt. XII.

Nota, ad tituli quæſtionis expoſitionem duplicis ſenſus actionis.

QVæſtio igitur, & difficilis eſt et valde neceſſaria. Aduerte igitur pro tituli declaratione, quòd non negamus eſſe actiones aliquas in ſenſuum organis: oculo enim baſiliſcus interficit, oculi vetularum inficiunt & faſcinant pueros: & vt Ariſtoteles dicit libr. de ſomn. oculus menſtruatæ labem inurit ſpeculo. Omnia hæc Philoſophi fatentur, tamen non proueniunt ab oculo ratione potentiæ viſiuæ, ſed vt corpus quoddam phyſicum eſt euaporans, & emittens extra ſe nocuas illas exhalationes, quibus medium inficit.

De qua actione eſt intelligēda quæſt.

Diſputatio noſtra eſt de operatione ſentiendi procedente à vi ſenſitiua, an ſit actio vel paſſio.

Suppoſitio quæ-dā poſtea probanda, videlicet, ſpēs ſenſibiles dari.

Aduertendum vlterius, vnum eſſe modò ſupponēdum, quod poſtea probabitur q. 33. in quo Peripatetici conueniunt, quòd in qualibet ſenſatione exteriori, potentia recipit ab obiecto aliquam qualitatem, quæ dicitur ſpecies, & quam aliqui ſimilitudinem rei vocant: & hac poſita, in organo fit ſenſatio.

Senſus quæſtionis.

Quæſtio autem eſt, an ſenſatio ſit ſola receptio ſpeciei in organo, vel poſt receptionem fiat alia operatio, quæ dicatur ſenſatio. Si enim prius dicatur, tunc ſenſatio erit paſſio, & ſenſus potentia purè paſſiua: ſi verò dicatur poſterius, erit actio & potentia actiua. Videtur autem Ariſt. ſenſum potentiam facere paſſiuam, & ſenſationem paſſionem.

1. Arg. ad partē negā.

Contra hoc tamen, eſt primum argumentum. Nobilius eſt agere, quam pati, vt notum eſt: ſed potentiæ vegetatiuæ quæ ignobiliores ſunt ſenſitiuis, actiuæ ſunt: ergo & ſenſitiuæ.

2. Argu.

Præterea ſecundò. Videtur argumentū Ariſt. quo probat, ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, nullum eſſe. Dicit enim, quòd ſi ſenſus eſt potentia actiua, ſe ſentiret, & qualitates, quę in eo ſunt, cum ſenſatio ſit immanens. Hoc videtur eſſe nullū: quia tantum ſequitur, quòd ſenſatio maneret in ipſo ſenſu, ſed per eam poſſemus exteriora ſentire, ſicut voluntas actiuè vult in ſe, tamen non idcirco ſe vult ſemper, ſed alia à ſe.

3. Argu.

Præterea tertiò: quia videre, audire, & ſentire, ſunt verba actionem ſignificantia: quod ergo videt, agit.

1. Opi. Plotini, Simpl. ſenſationē eſſe actionem animæ ſolius non paſſionē

In hac difficultate multæ extant Philoſophorum ſentētiæ. Prima eſt Plotini Aeneade. 4. lib. 6. quam tenet Simpl. ſupra tex. 51. & 52. qui putant ſenſationem eſſe actionem ſolius animæ & nullo modo paſſionem. Dicunt enim ſpeciem in ſolo organo corporeo recipi, quę excitat animam velut ſopitam ad ſentiendum; ipſa tamen anima eſt, quæ ſola per potentiā ſibi inhærentem videt, audit, & ſentit.

Hæc ſententia apertè eſt contra Ariſt. lib. de ſomno cap. 1. Sentire, inquit, non eſt animæ ſolius, nec corporis, ſed coniuncti, cuius eſt potentia.

Reiicitur hęc opin. 1.

Et propterea ſi anima bruti per ſe videret, vtiq; ſeparabilis. Quòd enim dependeat à ſpecie exiſtenti in oculo, parum facit: nam Intellectus etiam pendet à phantaſmate: poſſet etiam illa anima capere

ſpeciem

ſpeciē à medio, in quo eſt ſeparata. Hanc ſententiam iam ſuperiùs reiecimus.

2. Opi. Albert. ſenſationem à ſpecie fieri in potētia receptā, & tō potētiam eſſe ſimpliciter paſſiuam.

Secunda ſentētia eſt Alberti Magni libro de apprehenſione, in principio, & Sūma de homine q. poſt ſenſus exteriores, fol. 112. qui credit ſpeciem in organo eſſe principium actiuum ſenſationis: & potentiā organicā per ſpeciem receptam, eſſe principium ſenſationis, ſenſationemque actionem eſſe, tamen potentiam eſſe ſimpliciter paſſiuam.

Exemplo explicat.

Hoc autem exemplo intelliges. Aqua recipit calorem, & actiuè calefacit, cuius calefactionis ſolus calor eſt actiuum principium, non autem aqua, vt ait, ſed ſolùm eſt paſſiua potentia ad recipiendum calorem: & ſi calefactio eſſet actio immanens paſſiua, reciperet, & ſentiret. Ita dicit de ſpecie recepta in organica potentia, ipſa eſt principium actiuum: & ſenſatio actio eſt, tamen potentia paſſiua eſt. Dicitque eſſe contra omnes Philoſophos potentiam actiuam ponere ſenſum.

Nota, triplex ſenſitiuū ex Alber.

Notat autem Albertus, quòd tripliciter eſt ſenſitiuum in potentia, ſicut intellectiuū. Primò puer dicitur intellectiuus in potētia, ſed remota: cùm autem diſcit, eſt in potentia propinquiori: cùm habet habitum, in proxima ad perfectè intelligēdum. Ita ſenſitiuum, cùm eſt anima in organo, eſt ſicut puer; cùm eſt diſpoſitio, & ſpiritus in organo, eſt ſicut qui diſcit: cùm autem eſt ſpecies, eſt ſicut qui habet habitum. Hæc eſt ſententia Alb. Magni.

Obiicitur contra ſecūdā opi.

Sed vnum videtur non parum facere contra illam ſententiam. Si enim ſola ſpecies eſt principium actiuum ſenſationis, & potentia eſt ſubiectiua, vtique ſi per potentiam diuinam eſſet per ſe illa ſpecies, ſentiret, ſicut calor calefaceret: quod tamen eſt impoſſibile.

2. Præterea, in medio poſſet videre. Et quamuis ad hoc reſponderi poſſit, tamen non exactè, vt dicetur poſt.

3. Opinio D. Th. & verè communis ſēſationem fieri à ſpē & à potētia mediāte ſpecie, & ita potētiā eſſe

Tertia ſententia eſt S. Thom. 1. p q. 56. art. 1. qui ſpeciem fatetur eſſe principium ſenſationis, cum Albert. tamen ſimul potentiam dicit eſſe actiuam, non immediatè, ſed mediatè, quia per ipſam operatur: ſicut ignis agit, ſed per calorem. Et hoc eſt exemplum ipſius S. Tho.

Species igitur in ſenſu non ſicut calor in aqua, ſed ſicut calor in igne operatur: eſt enim ignis actiuum principium. Vnde potentia ſenſitiua partim eſt actiua, partim paſſiua: paſſiua quidem, dum recipit ſpeciem: actiua quidem, dū per ipſam agit, ac ſenſationem producit.

actiuā mediatè non immediatè

Nota.

Hanc ſententiam habet Scot. 2. de anima. q. 12. & Capr. 3. ſent. d. 14. q. 1. art. 3. & ferè communis eſt.

4. Opi. Iandu. & Apolli. eſſe potētiam ſenſus vnā agentem & alteram patientem in ſingulis ſenſibus.

Quarta ſententia eſt Ian. q. 16. & Apollina. q. 13. huius libri. Hi dicunt, duas eſſe potentias ſenſitiuas in quolibet organo realiter diſtinctas: agētem, & patientem: & organum ratione potentiæ, & ſenſus paſſiui recipit ſpecies: ratione agētis: ſentit, & agit, & ſenſatio actio eſt.

1 Rō huius.

Mouentur autem ad diſtinguēdas has duas potentias: quia dicunt, quòd ab vna immediata virtute non poteſt actio, & paſſio procedere.

4. Opin. 2.

Et præterea, ob id Ariſt. diſtinxit Intellectum agentem à poſſibili: vnus enim agit, alter patitur, & recipit. Hæc eſt horum ſententia.

5. Op. eſſe potētiam ſimpliciter paſſiuā & ſenſationem eſſe ipsā non ſpeciei receptionem.

Quinta ſententia eſt aliorū, qui potentiam paſſiuam tantùm dicunt, ac ſenſationem formaliter eſſe ſpeciei receptionem.

Explicanda eſt igitur hęc ſententia. Ad viſionem, vel ad ſenſationem, duo conueniunt neceſſariò: vnum ex parte obiecti, & hoc eſt ſpecies, & ſimilitudo ipſius: alterum ex parte ſentientis, & hoc eſt vis, & potentia ſenſitiua: horum altera deficiente non eſt ſenſatio. At horum vtroque poſito, ſenſatio eſt ita, vt ſenſatio non ſit aliud, quàm receptio, & vnio ſpeciei ſenſibilis cum potentia, & vi ſenſitiua. Vnde in medio non dicitur receptio ſpeciei, ſenſatio: quia deeſt vis ſenſitiua: in organo autem animato ſenſatio eſt, ſcilicet viſio, vel auditio: receptio ergo ſpeciei, ab anima habente, & potentia, quod dicatur ſenſatio, & viſio, vel auditio: ob id aliquo modo potentia dici poteſt efficiens ſenſationis, ſed non quòd eliciat actum alium præter ſpeciei receptionem: hæc enim formaliter eſt ſenſatio.

Explicat hæc opi.

Nota, ſpeciē dupliciter cōſiderari, vt accidens inhærens & vt obiectum repræſentans.

Aduerte vlteriùs, quòd ſpecies dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, vt accidens quoddam inhærens eſt. Altero modo, vt obiectum ipſum repræſentat, & ipſum quodammodo eſt, ſub alio tamen modo eſſendi: vt ſpecies coloris; eſt color ſub eſſe immaterialiori.

Qua rõne ſi ſpẽi receptio ſẽſatio.

Dicunt ergo, quòd receptio ſpeciei, vt accidens eſt, nõ eſt ſenſatio, ſed vt ipſum obiectum eſt quodãmodo, & per ipſam vnio quædam fit inter potẽtiam, & obiectum: talis igitur vnio ſenſatio eſt, & ſic ſenſatio formaliter eſt paſſio, & ſenſus potentia paſſiua.

Aucto. huius opin.

Hæc opinio eſt Aegid. q. 1. de cognitione angelorũ, vbi recantat, quod ipſe aliàs dixerat, eſt etiam Caiet. Thien. & Caieta. Cardina. in præſenti, qui vocat pauperes eos, qui oppoſitum ſentiunt, & etiã Pauli Veneti, c. 10. Summa de anima, & Niphi, libel. contra Iand. de ſenſu agente, & quorundam aliorum, quam ego partim ſecutus ſum olim, ſed re maturiùs multò perſpecta mutaui ſentẽtiam, eam tamen libet confirmare teſtimonijs Ariſto. quæ ſolitus eram proponere, quæ re vera ſunt adeò apparentia, vt videantur cõcludere.

Teſtimoniã Ariſt. pro hac ſ. opin.

1. Primum eſt in hoc cap. vbi ſenſitiuũ tantùm ponit in duplici potentia, aſſimilatque potentiam & vim ſentiendi, habẽti habitum: quòd ſi præter potentiã ponimus ſpeciem diſtinctam à ſenſatione, per quam fiat ſenſatio: iam non aſſimilabitur habitui ipſa potentia ſola, ſed potius potentia cum ſpecie.

2. Præterea, aſſimilat ſenſitiuum, & quod habet vim ſentiendi, viro, qui immediatè poteſt militare: ergo potentia ſenſitiua immediatè recipit ſenſationem, & non priùs ſpeciem.

3. Præterea iam non reduceretur ad actũ ab obiecto, ſed ad potentiam proximã, ſcilicet ad ſpeciẽ, & ipſum poſt ſentiret.

2. Teſtimonium Ariſt.

Eſt alterum teſtimonium inſigne 2. de anima tex. 139. & 140. vbi dicit, quòd eadem eſt operatio obiecti, & potentiæ, re, ſed diuerſa rõne: ex parte obiecti, actio eſt: ex parte potentiæ, paſſio, ſicut in alijs agentibus, & patientibus. Ponit exemplum. Eadem eſt operatio, qua color agit in viſum, & viſus videt: ſed ex parte coloris actio eſt, & coloratio dicitur: ex parte viſus, paſſio eſt, & viſio dicitur: ſimiliter in alijs. Vide ergo viſionem non aliam eſſe actionem, niſi operationẽ, & paſſionem, quæ re idem eſt cum actione obiecti.

Cõfirmatio.

Et hoc eſt, ꝙ ſæpe dici ſolet, ſenſus in actu, & obiectum in actu idem ſunt, id eſt, eadem eſt vtriuſq; operatio. Fateor hunc locum me olim conuiciſſe.

3. Teſtimonium Ariſto.

Eſt aliud teſtimonium de Somno cap. 5. Definiens ſentire, dicit, Senſatio eſt motio animæ, corporis interuentu proueniens. Vbi motio, vt litera Græca manifeſtat, pro motione paſſiua ſumitur. Hæc igitur eſt horum ſentẽtia multum Ariſtotelis conformis.

Auctoris. opinio 6.

Supereſt, vt quid mihi in hac re videatur, aperiam, pace autem tantorum Philoſophorũ, quos ego vt magiſtros ſemper veneror, & venerari æquum eſt: dixerim, mihi in hac re non omnino ſatisfaciunt, nec ſatis rem attigiſſe videntur.

Explicatur ſaſta ſuppoſitione in appetitio ne duos eſſe motus, quorum altero animal patitur, in altero agit.

Dico igitur, perinde iudicandum eſſe de ſenſatione, ſicut de appetitione. Appetitio duos dicit motus large ſumpto vocabulo: vnum materialiter, alterum formaliter & eſſentialiter. V. g. ira formaliter dicit actum, quo appetimus vindictam: materialiter, feruorẽ ſanguinis in corde. Timor dicit formaliter actum, quo malum fugimus: materialiter, ſanguinis acceſſũ ad cor. Horum duorum alter cõpetit organo, ratione materiæ: alter ratione animæ, & potentiæ, vterque tamen eidem organo.

Præterea, qui formalis eſt, actio eſt, & hic eſt eſſentialiter appetitio: qui materialis eſt, paſſio eſt, nec eſt eſſentialiter appetitio, ſed ipſã neceſſario cõcomitãs.

Idẽ oſtenditur eſt ſenſatione appoſitione ad appetitio nis mot'.

Ita pari modo in ſenſatione dico. Viſio, vel ſenſatio alia duos motus dicit: vnum materialiter, & hic eſt receptio ſpeciei: alterum formaliter, & hic eſt actio: prior ineſt organo ratione materiæ: poſterior ratione potentiæ, & animæ: tamen vterq; eidem ineſt organo. Prior quidem nõ eſt ſubſtantialiter & eſſentialiter ſenſatio, ſed concomitans, & velut diſpoſitio: poſterior eſt eſſentialiter ſenſatio.

1. Ratio.

2. Ratio.

Præterea, ſicut in appetitione, motus materialis non eſt cauſa effectiua motus formalis; ita in ſenſu, receptio ſpecierũ tantum eſt diſpoſitio quædam: ſolius eſt potentiæ organicæ elicere viſionem, vel ſenſationem.

3. Ratio.

Præterea, ſicut in appetitu eſt duplex prædicatio, & ſecundum materiale, & ſecundum formale: dicimus enim, Ira eſt feruor ſanguinis: &, Ira eſt appetitus vindictæ. Ita in ſenſu: eſt enim ſenſatio actio organi, ſimiliter & paſſio. Vnde potentia

dici-

dicitur modo actiua, modo paſſiua.

Diſcrimē inter illos mot⁹. appetitionis, et ſēſationis. Sed vnum eſt diſcrimen inter appetitionem, & ſenſationem: quòd motus materialis appetitionis ſequitur formalem: vt prior eſt appetitus vindictæ, poſterior motus ſanguinis. At econtra in ſenſatione: prior eſt paſſio & alteratio organi, poſtea eius actio. Loquor ſecundum naturam.

Probatur dicto ex Ariſto. Et hoc egregie docet Ariſ. 1. de anima tex. 63. & 64. quos textus qui perpenderit, facile ibit in noſtram ſententiam. Dicit enim, quòd ſenſus incipit ab inſtrumento, & corpore, & terminatur in animam: reliqui incipiunt ab anima, & terminantur in corpus: vt intelligas hos duos motus eſſe in ſenſatione.

Prȩterea, tex. 51. huius capitis dixit, ſenſationem eſſe, cum aliquid mouetur: in quo notat ſenſationem non illam paſſionem: ſed poſt illam paſſionem eſſe.

1. Concl. Senſatio nō eſt ſola ſpeciei acceptio. Sed vt quæ diximus, probemus, ſit prima concluſio. Senſatio nō eſt ſola ſpeciei receptio. Hæc eſt contra ſententiam vltimam. Hoc idem Philop. 2. de anima tex. 121. & Alex. 1. de anima cap. 12. vbi prȩter paſſionem, iudicium & actionem ponunt in potentia: & expreſſe idem Alex. 1. de anima, cap. de Intellectu practico, & ſpeculatiuo.

1. Probatʳ ex Ariſt. 1. Probatur authoritate Ariſto. 2. de aīa, tex. 37. vbi aperte dicit, animam eſſe cauſam effectiuam generationis, motus augmentationis, & ſenſationis: ergo ſentire, eſt agere, & non ſolum recipere.

2. Præterea. 9. Metaph. 16. viſionem ponit actionem immanentem: ergo viſio actio eſt & non ſola ſpeciei receptio.

3. Præterea, de ſenſu cap. 2. cōtra Democritum arguit, qui dicebat viſionem eſſe emphaſim, & apparitionem quādam rei obiectæ in ipſo oculo: reprehēdit hoc dicens, quòd ſpeculum videret, ſi viſio talis eſſet; non ergo eſt ſola ſpeciei receptio viſio, vel ſenſatio.

2. Probatʳ ratione. Probatur ſecūdò. Stat, ſpeciem eſſe receptam in oculo & non videre, vt patet in dormientibus apertis oculis, vel in his qui alijs ſunt mente intenti: ergo non ſola receptio eſt viſio.

Reijcitur ſolutio. Reſpondent aduerſarii, ꝙ requiritur conatus, & aduertentia potentiæ. Hoc euertitur: quia non eſt intelligibile, quid ſit conatus, vel aduertentia illa, q̄ actio animæ & ipſius organicæ potentiæ: ergo videre formaliter non eſt recipere, ſed agere.

3. Ratio. Probatur tertiò, & eſt argumentū Plotini. Sequeretur, ſi ſola receptio ſpeciei eſſet viſio, ꝙ nō poſſet viſus apprehēdere diſtantiam rei, quam certiſſime videmus, & diſcernimus viſu. Sequel a probatur, quia ſpecies eadem eſt, quæ à re parū, vel plus diſtanti in oculo recipitur.

Quòd ſi dicas, Facit maiorem, vel minorem angulum in oculo. Hoc non euacuat difficultatem: quia maior vel minor angulus a quantitate maiori, vel minori obiecti etiam prouenit: vtrique ergo non poſſemus diſtātias percipere, niſi oculus angerer.

4. Ratio. Præterea quarto, & eſt argumentū forte. Quia ſenſatio eſt operatio vitæ: ergo eſt ab interno principio actiuo motionis; aliter nō eſſet vitæ opus. Id eñ eſt vita, interna motio ab ipſo viuente effecta.

5. Ratio. Præterea quinto, quia ſenſus interiores agunt, vt notum eſt, vt quando ſenſu cōmuni percipimus noſ. videre, & colorē diſcernimus a ſono, cum Aeſtimatiua iudicat ſibi conueniens: ergo etiam exteriores agunt circa ſua propria obiecta.

2. Concl. Spēs non eſt effectiuum principiū ſenſationis. Secunda cōcluſio. Species non eſt effectiuum principium ſenſationis. Hæc eſt contra Scotum, Capr. Alber. & alios.

1. Ratio. Probatur aūt primò. Si ſpecies eſt effectiua, puta, viſionis, vel ſimul potentia eſt actiua immediata, ita, vt duo ſint immediata principia effectiua, vel ſola ſpecies eſt immediatum principium: potentia autē, vel non eſt, vt dicit Albertus: vel eſt mediate, vt dicit S. Tho. Sed neutrum poteſt dici. Non quidem prius, quia cum viſio ſit actio ſimplex & immanens, non poteſt procedere a duobus agentibus immediatis realiter diſtinctis: vt notum eſt mediocri metaphyſico. Nec poſterius dici poteſt, quia potentia eſt immediatum principiū operationis: ergo operarī abſque ſpecie aliquid: aliter potius eſſet ſubiectum, quàm potentia: non enim eſt potentia, quæ non elicitiua eſt intrinſecæ operationis.

2. Ratio. Probatur idem ſecundo. Si ſola ſpecies eſt immediatum principium viſionis, ꝑfecto vbicunque eſſet, eliceret illam, ſicut calor

calor vbique calefacere poſſet: quod tamen impoſſibile eſt.

3. Ratio. Probatur tertio, quod me multum mouet: quia ſentire eſt opus animæ, & facultatis animæ: non ergo debet tribui accidẽti cuidam externo, ſcilicet ſpeciei, quæ etiam in medio inuenitur, & in re inanimata: eſſet enim tũc ſentire valde per accidens, animæ.

3 Concl. Senſatio eſt effectiue a ſola potentia immediate. Tertia concluſio. Sentire eſt actiuè, ſiue effectiuè à ſola ipſa potentia immediate: vt viſio à viſu, auditio ab auditu. Loquor autem de ſenſatione formaliter: nã materialiter, vti diximus, paſſio quædam eſt, & alteratio ſecundum ſpeciem ab obiecto.

Rõ cõcl. Et hæc colligitur ex argumentis cõtra alias ſententias. Si enim ſentire formaliter, actio eſt organica, non à ſpecie elicita; erit ergo à potentia immediatè.

4 Concl. Spẽs concurrũt ad viſionẽ, vt diſpoſitio potentiæ, & motiue, & obiectiue. Quarta cõcluſio. Species cõcurrũt ad viſionem, vt diſpoſitio potentiæ, & motiue & obiectiue: & eatenus vera eſt opinio communis, & D. Thomæ.

1. Pars. 2. Pars. Probatur concluſio. Nam diſpoſitiuè quidem: quia niſi eſſet informatum prius organum tali ſpecie, potentia ſeu anima videre non poſſet.

Motiuè: quia ſua repræſentatione excitat potentiam ad videndum, ſeu ſentiendum rem ipſam. Et obiectiue concurrit,

1. tum quia rem hanc, vel illam oſtendit in ſe repræſentatam, quam potentiæ & anima ibi cognoſcant: tũ quia eſt ipſius ſen-

2. ſationis primus, & immediate terminus, & obiectum proximum, & internum: res vero a parte rei, obiectum remotum & ex-

3. ternum: tum demũ, quia obiectũ ipſum reale v. g. color potentiam obiectiue mouet ad ſui cognitionem mediante illi ſua ſpecie; eſt enim tanquam inſtrumentum obiecti.

4. Et ideo meritò dr̃ ſpeciem ſe tenere ex parte obiecti, lumen vero naturale vel ſupernaturale ex parte potentiæ: & ex his duobus, nempè obiecto, & potentia fieri viſionem: ab illo obiectiuè mouendo, & terminando, ab iſta, effectiuè viſionẽ producendo.

Ad teſtimonia Ariſt. in quibus aiebat ſenſationẽ apprehẽſionem. Per hanc doctrinam facilè ſoluuntur loca Ariſt. adducta, q̃ ſenſatio ſit paſſio. In illis enim loquitur de ſenſatione materialiter, quæ poteſt dici apprehenſio, non autem formaliter.

Ad rõnẽ Iandu. Poteſt etiam ſolui argumentum Iand. de ſenſu agente. Non enim eſt opus multiplicare duas potentias: quia ſecundum diuerſa, idem poteſt agere, & pati: recipit quidem ſpeciem, ſed actionis, & ſenſationis eſt cauſa actiua. Aliud eſt autem ſpecies a viſione, & ſenſatione. Impoſſibilitas autem iſta forſan eſſet, ſi idem ſenſus faceret, & reciperet ſpeciem. Sed hoc nõ dicimus; obiectum enim ſpeciem imprimit, potentia viſionis eſt effectiua cauſa: ob id non eſt ſimile de Intellectu, qui facit ſpeciem intelligibilẽ, & recipit; ob id diſtinguitur duplex Intellectus: ſed ad recipiendum ſpeciem, & iudicandum non eſt niſi vnus Intellectus poſſibilis. Ita de ſenſu recipiente ſpeciem, & iudicante.

Ad argu. initio põnis facta. No. text' Ari. expoſitionem. Argumenta in principio poſita faciũt pro noſtra ſententia: ſecundum tamẽ eſt declarandum, vt exponatur Ariſt. Senſus hic eſt. Si ſenſus ita eſſet actiuus, vt non eſſet neceſſariũ pati ab obiecto exteriori vel alio, tunc ſentiret ſe, quia in ſe hẽt, quid ſentiat: cum ergo non ſe ſentiat, ergo ſignum eſt eſſe paſſiuum: cumq; nihil a ſe patiatur, non ſe ſentit. Atque hæc expoſitio eſt notanda: & ita textus cõfirmat noſtram ſententiam, quòd ſenſus non poteſt agere, niſi exiſtente paſſione organi, quæ non poteſt eſſe niſi ab externo.

Caput ſextum.

Dicendum aũt ſecundum vnumquenque. Tex LXIII.

De obiecto ſ. ſus in cõ. ſ. de ſenſibili. De ſingulis potentiis ſenſitiuis tractaturus, prius de obiecto, & ſenſibili in communi tractat. Poſſet autem dubium ſuboriri: cur de ſenſu in communi prius dixit, modo de obiecto: iuxta ipſius enim methodum de obiecto prius, quàm de potentia dicendum erat.

Dubium, cur nunc de obiecto agat. Reſpondeo, quòd ſi Ariſto. deffiniiſſet ſenſum in communi, vtique a ſenſibili exordium ſumpſiſſet: ſed id non fecit, ſed ſolum propenſionem quãdam ſenſitiuis potentiis communẽ docuit, ſcilicet paſ-

ſiuas

ſuas eſſe, reduciq; ad actum à generante, & ab obiecto, aliter & aliter: ob id non peruertit ſibi propoſitam methodũ, quia dicitur, quòd indagando, quid eſt potentiæ, incipiatur ab obiecto.

Diuiſionum ſenſibilium. Proponit igitur ſenſibilium diuiſioné, & ſubdiuiſionem. Quædam enim ſunt per ſe, quædam per accidens. Et eorum, quæ per ſe, quædam communia, quædam propria ſenſibilia ſunt, vt liceat tria ſenſibilia facere, proprium per ſe, commune per ſe, & per accidens.

De ſenſibili proprio quid ſit. Senſibile proprium tripliciter deſcribit: primò eſſe id, quod à nullo alio percipitur ſenſu, præter illum, cuius eſt obiectum: quomodo color, viſus eſt proprium 1. obiectum: nõ enim ab alio percipitur; & ſonus, auditus, ſapor, guſtus: & qualitates primæ, quæ non habent commune nomen, ſunt tactus.

2. Altera deſcriptio eſt. Senſibile propriũ eſt, circa quod non errat ſenſus, cuius eſt: vt viſus non errat circa colorem, nec auditus circa ſonum: non enim coloré pro non colore, & ſonum pro non ſono percipiunt. Explicat tamen, quòd errant in ſubiecto, vel loco: vt quod ſit coloratum, & vbi ſit: quod nos in quæſtione ſtatim ſequenti, exactè declarabimus. Tertiam deſcriptionem in fine capitis ponit.

Nota. Hic nota, quomodo dicit Ariſt. vnumquemque ſenſum exteriorem iudicare de ſuo proprio obiecto: ergo agit. nam iudicare quis ignorat eſſe agere?

Cõmunia autem motus, quies. Tex. LXIIII.

De ſenſibili coi, quid ſit. Senſibile commune dicit eſſe, quòd non vno, ſed pluribus percipitur ſenſibus; vt motus localis, qui viſu, & tactu dignoſci poteſt, vt patet: tactu.n. motũ pulſus ſentit Medicus: viſu & auditu equũ currenté percipimus.

Quinque communia ſenſibilia numerantur Nota. Ennumerat autem quinq; communia ſenſibilia, de quibus diſſeremus poſt: huiuſmodi ſunt, Figura, Magnitudo, Numerus, Motus, Quies.

Aduertendum, quòd commune ſenſibile ſentitur, & immutat ſenſum: ob id dicitur per ſe: aliter enim eſſet per accidens, vt declarabitur in ſequenti textu.

Secundùm accidens auté dicitur. Tex. LXV.

De ſenſibili per accidens, quid ſit. Senſibile per accidens deſcribit, illud eſſe, quod nõ immutat ſenſum nec ab eo patitur ſenſus, vt tale eſt niſi quia coniungitur cum ſenſibili per ſe, vt filius Diaris, ſi albus ſit, dicitur ſenſibile per accidens, & dicimus videre nos filium Diaris: ſed non immutat ſenſum, qua parte filius eſt, ſed qua parte albus eſt.

Nota comparationé ad differétiã ſenſibiliũ inter ſe proprii communis, & per accidens. Senſibile ergo proprium, & commune agunt in ſenſũm per ſe, illud in vnum, hoc in plures: per accidens autem ſenſibile, non per ſe, ſed per alia.

Statim comparat vtrumque ſenſibile per ſe, dicens, proprium eſſe magis propriè per ſe ſenſibile, quàm cõmune. Cautam dat: quia organi cuiuſque temperies magis eſt proportionata & adæquata ~~propoſitio~~, quàm communi, vt poſt declarabitur.

Tertia deſcribitur ſenſibile proprium. Ex quo poſſumus ſumere tertiam deſcriptionem proprii ſenſibilis, puta, ~~quod~~ cui propria organi temperatura correſpondet; vel ſecundum Philoponum, ad quod talis potentia refertur. Eſt enim potentia relatiuum, & quęque ad proprium refert.

An ſenſus erret circa ſenſibile proprium. Quæſt. XIII.

ARiſto. vnam ex deſcriptionibus proprii ſenſibilis eam aſſignauit, quòd circa ipſum non contingit ſenſum errare. videtur, non eſſe id verum: nã commune, eſſet etiam proprium: quia circa commune non cõtingit error. Quod probatur: quia non eſt error, vbi non eſt veritas: at in ſenſibus nulla eſt veritas, cum non componant, nec propoſitionem formant: ergo nec error. 1 Argu. ad partē affirma.

2. Argu. à numeratione multorum errorũ ſenſus. Quòd ſi adhuc errorem poſſe eſſe dicas, circa proprium; error erit, nam viſus aliquando albũ à longe poſitũ percipit pro nigro, vt dicitur 3. Metheor. ca. 4, & colores apparent in iride, qui vere nõ

ſunt

ſunt, vt ibidem dicitur: ſimiliter in collo columbæ. Et infirmus guſtu iudicat amarum cibum, qui tamen dulcis eſt: eſt ergo error in proprio ſenſibili.

In quo conſiſtat quæſtionis difficultas.

Difficultas conſiſtit in hoc vno explicãdo, quomodo ſenſus dicatur nõ errare circa ſenſibile proprium, ſunt autem diuerſa placita.

1. Opinio Auerr.

Auer. in præſenti commen. dicit, quod in maiori parte non decipitur ſenſus circa proprium ſenſibile: vt viſus non decipitur in colore, an ſit album, vel nigrum, ſed an ſit nix, vel aliud quid.

Reijcitur opinio Auerro.

1. Iſta ſententia reijciẽda eſt. Primò: quia abſolutè dicit Ariſtot. ſenſum non decipi circa proprium ſenſibile, & non ſolùm, quòd maiori ex parte.

2. Præterea, falſum eſt ipſius exemplum. Viſus enim decipitur in albo, & nigro, vt diximus ex Ariſt. album à longè, nigrum apparet.

2 Opinio Alberti.

Altera ſentẽtia eſt Alberti tract. 3 cap. 5. quam ſequitur Apolli. q. 13. dicit, quòd nullo modo ſenſus decipitur in proprio ſenſibili: quia error debet cõſiderari iuxta ſpeciẽ receptam: & quia ſemper producitur ſenſatio, qualis eſt ſpecies, nõ eſt deceptio. Vnde, ſi album apparet nigrũ, tamen viſus non decipitur: quia ſpecies talis à bi diſtantis nata eſt facere productionem nigri ſenſationis; ſimiliter ſpecies quæque producit ſenſationem, qualis ipſa eſt, quę variè ſe habet ratione medij & diſpoſitionis organi diuerſæ.

Reijcitur ſententia.

Hæc ſententia non videtur planè ſatiſfacere. 1. Primò: quia quamuis ſpecies talẽ ſenſationẽ faciat, qualiter ipſa ſe habet, tamen hoc vocamus errare, quãdo aliam facit ſenſationem, & aliter quam res ſe 2. habeat. Præterea: quia illo etiam modo nec eſſet error circa commune ſenſibile: quod tamen eſt falſum.

3. Opinio communis Themiſt. Simplic. &c. Triplex conditio requiſita ne erret ſenſus.

Tertia ſentẽtia eſt communis, quæ eſt Themiſtij cap. 12. & Simplicij, & Iand. q. 17. Hi limitant propoſitionem Ariſt. triplici conditione. 1. Prima eſt, quòd ſit organi debita diſpoſitio; aliter enim error accidet in proprio obiecto: vt lingua malè habẽs ob indiſpoſitionem iudicat de amaritudine cum errore. 2. Altera eſt, quòd ſit medium debitè etiam diſpoſitum: vnde, per vitrum rubeum res conſpecta apparet rubea. 3. Tertia, quòd ſit debita diſtantia: res enim à longe, alterius apparent coloris, quàm ſint.

Obijcitur cõtra hãc ſentẽtiã.

Hæc ſententia non etiã euacuat totam difficultatem, licèt magna ex parte veritatem attigit. vnde, ſi perpendis, validum argumentum videtur eſſe contra ipſam: nam Ariſt. dedit hanc deſcriptionem propriam obiecto proprio, vt diſtinguitur contra commune.

4. opinio

Ob id aliquid addendum eſt huic opinioni communi, vt in aliquo ſenſu Ariſtotelis dicto nulla ſit apponenda limitatio, ſed vniuerſaliter eſt proferenda propoſitio illa, aliquo ſaltem modo: quam vt intelligas, aduerte, At ſi tres has limitationes apponas etiam, vt videtur, conueniet communi: nõ enim ſic errabit: triplicitèr poſſe intelligi, ſenſum errare circa ſenſibile proprium:

Nota triplici modo poſſe ſenſum errare.

1. Vno modo circa rationẽ communem: vt ſi ſonũ pro non ſono auditus perciperet, & guſtus ſaporem pro non ſapore. 2. Secundò in particulari ratione, vt album pro nigro, amarum pro dulci. 3. Tertiò in applicatione ſubiecti, vel loci; vt ſi album apprehenderet in alio ſubiecto, vel loco, quàm eſt.

Quomodo nunquam erret ſenſus & quõ erret.

Dico igitur primò, quòd ſenſus nullus poteſt errare circa rationẽ communem ſui obiecti: nec in hoc eſt opus vlla limitatione: vt viſus nõ percipiet, niſi cùm viſibile eſt, nec guſtus percipiet, niſi ſaporẽ: & hic eſſe videtur ſenſus Ariſto. vt ex ipſa litera patet. Circa cõmunia enim errat, vt circa motum, circa quietem, & alia: quod enim quieſcit moueri, quod mouetur quieſcere aliquando apparet.

Obiectio.

Obijci tamẽ poſſet, quòd in aliquibus ſenſibilibus communibus, ſecundùm rationem communem eorum, idem contingat, vt. ſ. in genere ſub ratione communi non poſſit eſſe deceptio, vt v.g. in magnitudine. Nam quidquid videtur, neceſſariò ſub aliqua magnitudine videtur, & apparet: & ſine omni magnitudine videri non poſſet, ſicut nec ſine omni colore. Idem in rei duratione ſeu tempore: nam neceſſariò videtur res durare aliquo tempore: ſi omni careret tẽpore, vel duraret tantùm per iſtans, non videretur. Idem in numero; nam neceſſariò apparet res vna eſſe, vel plures, imò & neceſſariò ſub aliqua figura videtur. Quare videtur eadẽ etiam ratio in communibus ſenſibilibus.

Solutio.

Reſpondendũ eſt primò, quòd quamuis in

uis in iiſdem accidat, tamen non in alijs ſenſibilibus communibus, vt in motu, ac quiete. Deinde colori primò, vt color, conuenit: alijs verò ſecundariò, & per colorẽ: & idem dicendum in alijs ſenſibus.

2. Dico ſecundò. Senſus decipitur circa rationes particulares obiecti, vt album apparet nigrum aliquando, & dulce amarum, vt notum.

3. Dico tertiò, quòd in applicatione tam propriæ & particulares, quam communes, decipitur. V.g. manus poſt vitrum rubeum rubea apparet: hic nõ eſt deceptio in rubore, ſed in applicatione ſubiecti: non enim eſt rubor in manu. Similiter color vitreæ feneſtræ apparet in pariete, ſed non eſt: errat in loco.

Nota circa intelligentiam, Ariſt. contra Auer. Et hoc eſt, quod dixit Ariſtoteles in textu, quòd viſus non errat in colore, ſed in quid ſit coloratũ. Nec intelligas per quid coloratum, quidditatem colorati, quod male intellexit Auerroes: ſed intellige ſubiectum, ſcilicet, quæ res ſit colorata. Similiter guſtus infirmi non decipitur in amaritudine: eſt enim verè amaritudo in ſaliua ipſius: ſed in applicatione.

Nec intelligas cum Appoll. quòd Intellectus eſt, qui errat judicãdo id: hoc enim falſum eſt, nam ipſius ſenſus error: viſui enim offertur manus rubea, quæ non eſt.

Reijcitur fuga quædam. Vide ergo, qualiter dupliciter error eueniat in ſenſibili proprio, ſed non primo modo, de quo loquitur Ariſtot. circa commune verò omnibus tribus modis errare contingit.

Opinio communis quò, & quatenus ſit vera. Vnum ex his ſequitur, quòd illæ conditiones tres aſſignatę ab opinione communi, ſunt verę, & concludunt, ne ſit error ſecundo, nec tertio modo in ſenſibilibus proprijs, imò etiam ſimiliter in communibus ſenſibilibus: ſed potiſſimum in proprijs. nam aliquando omnibus illis conditionibus poſitis eſſe poſſet in communibus deceptio, vt in motu, & figura, & numero, & non in proprijs, ita, vt certè, & verè per ſenſum conſtet ſenſibile proprium, v.g. color, quod ſcilicet ſit aliquid album vel nigrum, & tamen ignoretur, nec videatur, quæ ſit figura eius rei, quæve quantitas, & an quieſcat, vel moueatur res illa, quæ verè videtur alba vel nigra, atque ita liquet, opinionem illam communem veram eſſe, ita intellectam, & eo addito quod diximus. Hæc eſt igitur huius difficultatis diſſolutio, & ſimiliter expoſitio Ariſt.

Ad 1. Argumentorum ſolutio patet. Ad primũ dico, quòd loquimur de veritate ſimplici, qua cognoſcitur & apprehenditur res ſicut eſt in ſe: & iſta etiã eſt in ſenſu.

Ad 2. Nota obiectum proprium viſus. Ad ſecundùm ex dictis ſolutio patet. Vnũ tamen nota, quòd color pro iſto colore mixto eſt primum obiectum ipſius viſus, ſed vt lumen, & lucem comprehendit, & in hoc viſus errare non poteſt.

An ſenſibile commune propriam ſenſui imprimat ſpeciem. Quæſt. XIIII.

Sẽſus quæſtionis. Difficilis quidem hæc eſt quæſtio; ſenſus autem ipſius primò explicandus erit. Diximus ſuperiùs, quòd ſenſus non percipit obiectum, niſi recepta aliqua qualitate, & ſpecie ab illo. Cum igitur ex Ariſt. percipiamus duo, & proprium, & commune obiectum, dubitare quis poſſet an id fiat per vnam ſpeciem, an per duas diſtinctas, ita, vt per vnam colorem, per alteram, magnitudinem corporis & figuram percipiamus.

Primũ argumentũ ad partẽ affirma. Videtur autem, quòd debeant eſſe diſtinctæ. Primò: ſumo coloratum cùm mouetur, peto, Vel imprimit tantùm quod imprimebat antequam moueretur, vel aliud. Si aliud, habetur intentum, quòd motus per ſpeciem propriam videtur. Si non aliud: ergo non percipietur res moueri, ſicut nec antè.

2. Arg. Præterea ſecundò. Sumo coloratum corpus triangulare, & poſteà facio idem quadrangulare; peto, Vel imprimitur ſola ſpecies coloris, & ſic eodem modo apparebit, ſicut antè: vel imprimitur aliud, & habetur intentum: hoc erit ſpecies figuræ.

3. Arg. Præterea tertiò. Magnitudo, figura, color, ſunt formæ diuerſæ: ergo per vnam ſpeciem non poſſunt cognoſci, ſed per varias: ergo quodque ſenſibile propriam imprimit ſpeciem.

4. Argu.

Præterea quartò. Senſibile per ſe immutat ſenſus,& potentia patitur ab eo:at commune eſt ſenſibile per ſe:ergo immutat ſenſum per ſe; hoc autem non faceret niſi imprimendo propriam ſpeciem: ergo imprimit.

Prima opinio Auer. Cur ſenſibile commune ſit per ſe ſenſibile.

Eſt igitur prima ſententia. Auer. Com. 65.& duas cauſas aſſignat, quare ſenſibile commune ſit per ſe. Altera eſt:quia eſt coniunctum neceſſariò cum ſenſibilibus proprijs,ideſt proprium ſenſibile non poteſt percipi abſque communi: non enim albedo abſque quanto percipi poteſt;Altera eſt;quia ſenſibile commune eſt obiectum proprium ſenſus communis.

Explicatio Auerroiſtarum.

Auerroiſtæ explicant,per ſenſum communem,non ſignificare illum primũ interiorem ſenſum,ſed quemcunque particularem,vt ſenſus eſt:erit igitur ſententia Auerrois, quòd viſus percipit quantum, non vt viſus,ſed vt ſenſus;& deniq; commune ſenſibile eſt proprium cuique ſenſui,non vt talis,ſed vt ſenſus eſt.

Reiicitur prima cã Auerro.

Vtraq; iſta conditio non eſt ſatis,quantumcunque ſic explicent,& defendere cõnentur Auerroiſtæ. Probatur de priori. Peto itaque cùm dicit ſenſibile cõe an ſit neceſſariò cũ ſenſibili proprio, vel velit ſignificare, quòd commune abſque proprio ſentiri non poſſit:& hoc nihil eſt.nã ſenſibile per accidens hóc etiam habet: vel ſignificat,vt ipſi volunt,quòd propriũ abſq; communi non ſentiri poteſt;& hoc probat, quòd ſolùm quantum eſt commune:nam ſine motu,& quiete,& numero percipi poſſunt obiecta propria.

Reiicitur ſecũda cã Auerro.

Nec ſecunda conditio ſeu cauſa eſt ſatis, imò nec vera : quia viſus non percipit vt ſenſus eſt, figuram:non enim figura, etiam ipſo Auerroe fatente, reſpicit ſenſum, vt ſenſus eſt;quia ſolo viſu, & tactu percipitur. Sunt etiam alia,quę in omnibus ſenſibus percipiuntur,& ſic non reſpiciunt ſenſus,vt ſenſus ſunt.

Nota.

Quidquid tamen de his ſit,ex Auerroe non habetur diſtinctè,an per diſtinctam ſpeciem percipiantur communia ſenſibilia magis:videtur tamen indicare negatiuam partem.

2. Opinio Ægid. & Sco. ſenſibilia cõmunia p̃-

Altera ſententia eſt Aegidij in præſenti,& Scot. 4. Senten.d. 12.q. 3.& Iandu.q. 18.quæ tribui ſolet etiam Albert.tract. 3. c. 5.ſed non videtur id dicere,cùm cap. 4. oppoſitum doceat,vt dicemus.Hi tenent quòd communia ſenſibilia habent propriam ſpeciem diſtinctam à ſpecie ſenſibilis proprii.Horum argumenta ſunt poſita in principio.

ducere ꝑpriam ſpeciem.

3. Opinio S.Tho. vera & Philop.& c. ſenſibile commune nõ ꝓducere ꝑpriam ſpeciem, ſed modificare ſpẽm ſenſibilis proprij.

Tertia ſententia eſt S. Thom.vera in præſenti,& Philop.& Caie.Thie.& Pauli Veneti cap. 11. Pro cuius intelligentia aduertendum, quòd in ſpecie poſſumus duo conſiderare.Vnum eſt, ipſa entitas, & ſubſtantia ſpeciei.Alterum eſt, modus ipſius,quòd ſic,vel aliter ſe habeat. Et eſt exemplum. In albedine poſſumus conſiderare ipſam albedinem, & modum ipſius,ſecũdum quem aliter ſe habet in corpore triangulari,aliter in quadrangulari; & ſic etiam in ſpecie.

Nota ſpẽ eẽ duo entitatem & modum.

Dicũt igitur,quòd vna eſt ſpecies,qua ſenſibile proprium, & commune ſimul immutant ſenſum: tamen proprium ſenſibile producit ſpeciem quo ad entitatem ſuam, at commune dat modum, quem: quod eſt dicere, coloratum ſpeciem producit: at quia coloratum eſt talis figuræ,vel talis magnitudinis, vel mouetur, vel quieſcit,vel vnũ,vel mutiplex eſt: ob id talem,vel talem ſpeciem producit,nõ diſtinctam, ſed modificatam, & aliter ſe habentem: & hoc pacto etiam commune ſenſibile dicitur agere in ſenſum,quãuis non per propriam ſpeciem. Hæc eſt ſententia S.Tho.& aliorum.

Exprimit D. Tho. ſentẽtia.

1. Concl. Senſibile commune nõ imprimit ſpeciẽ diſtinctã à proprio.

Circa huius reſolutionem ſit prima concluſio: quòd ſenſibile commune non imprimit ſpeciẽ diſtinctam à ſpecie proprii ſenſibilis.

Nota ex Alber.

Pro huius probatione, aduerte vnum ex Alb.tract. 3.c. 4. quòd ſenſus non percipit formas ſenſibiles in abſtracto, ſed in concreto,& in indiuiduo:vt viſus non videt albedinẽ,ſed hoc,vel illud album: guſtus non percipit ſaporem,ſed hoc,vel illud dulce. Vt enim corpus ſine colore, ita etiam color ſine quanto in viſibilis eſt:quod etiam docet Ariſt.de ſenſu ca. 6. in principio.Senſus coniunctorum,& ſingularium ſenſibilium perceptiuus eſt,nõ ipſarum formarũ. Vnde notat Albertus, quòd Philoſophi non dicunt ſenſus percipere formas ſingularium,ſed intentiones: intentio enim ſignificat ſpeciem tertius. Ex his habemus vnum,quòd ſenſus proprium ſenſibile cum communi inſeparabi-

Nota 2.

parabiliter, & per modũ vnius percipit.

1. Ratio.

Hinc iam ſumo argumẽtum primum. Senſus per modum vnius coniuncti, percipit ſingulare proprium cum communi ſenſibili: ergo per vnam ſimplicem ſpeciem illud totũ percipit: ſi enim per duas realiter diſtinctas, vtiq; non per modum vnius, perciperet, cùm illæ ſpecies nullã vnionem inter ſe faciant; & eſt, vt mihi videtur optimum argumentum.

2. Ratio.

Probatur ſecundò. Sequeretur, quòd vtrunque per ſe eſſet ſenſibile, & quãtum abſque colore, ſi eſſet, & color abſque quanto: quod tamen impoſſibile eſt ſentire. probo ſequelam. Si vtrunque ſpeciem producit immediatè, vtiq; vtrunq; ſuam producet ſpeciem, & non vnum per alterum. tunc vltrà ſequitur, ſi duæ formæ immediatè ſuos effectus producunt, & non vna per alteram, quantumcunque ſeparẽtur illæ, adhuc producent. Vt ſi calor calefacit in corpore albo, & non per albedinem, & albedo diſgregat, & non per calorem, ſeparatę illę formę adhuc operabuntur. Sic igitur de quanto, & de colore erit in ſpecie producenda ſingulorũ propria, & diſtincta.

3. Ratio.

Præterea tertiò. Quia dicant mihi iſti, quæ ſpecies erit à numero diſtincta ab alijs proprijs: ſimiliter, quæ à motu, & quę à quiete. Profectò etiam ſi fingere velint, non videntur inuenire poſſe: à multitudine enim quomodo vna ſpecies ſimplex erit, & à motu vna ſpecies permanens, & à quiete, quæ priuatio eſt, vna poſitiua? Vanum ergo eſt, id affirmare.

2. Concl. Senſibilia cōia modificant ſpeciē ſenſibilis ꝓpri. Rō concluſionis.

Secunda concluſio. Senſibilia communia modificãt ſpeciem ſenſibilis proprij, vt declaratum eſt in ſententia S. Thom. Cùm enim proprium cum communi ſimul, & vt vnum percipiatur, vna erit ſpecies taliter ſe habens, ratione ipſius entitatis cognoſcetur proprium, ratione modi cognoſcetur commune ſenſibile. Vnde commune agit quidem in ſenſum, non ſecundùm ſubſtantiam ſpeciei, ſed ſecundùm modum ipſius.

3 Concl. Senſibile per accidens nec quo ad ſubſtãtiã ſpeciei, nec quo ad modũ in ſenſũ exteriorē agit.

Tertia concluſio. Senſibile per accidens, nec quo ad ſubſtantiam, nec quo ad modum in ſenſum exteriorem agit, ſed coniunctum eſt cum eo, quod eſt ſenſibile per ſe.

1 Notã S. Tho. tria neceſſaria, vt ſit ſenſibile per accidens.

Nota ex S. Tho. lect. 13. tria eſſe neceſſaria, vt ſit ſenſibile per accidens. Primò, vt non agat in ſenſum exteriorem, ſed ſit coniunctum cum eo, quod agit per ſe. Secundò, quòd ſit aliqua potẽtia in ſentiente, qua cognoſcatur illud etiam per ſe; & hæc ſiue ſit ſenſus alius exterior, ſiue interior, ſiue Intellectus.

Nota triplex ſenſibile per accidens.

1.

Vnde fit eſſe triplex ſenſibile per accidens. Vnum; quod eſt quidem ſenſibile per ſe reſpectu ſenſus alterius exterioris vt dulcedo eſt viſibilis per accidens, quæ tamen eſt guſtabilis per ſe: denique ſenſibilia aliorum ſenſum exteriorum ſunt alijs ſenſibus per accidens ſenſibilia, quatenus iunguntur cum ſenſibilibus eorum per ſe.

2.

Alterum eſt ſenſibile per accidens, quod ſentitur per ſe reſpectu ſenſus interioris, vt filius Diaris eſt viſibilis per accidens, ſi albus ſit: tamen per ſe à cogitatiua cognoſcitur. ſimiliter lupi inimicitia eſt viſibilis per accidens oui, quæ æſtimatiua cognoſcit illam per ſe: cognoſcit enim bruti æſtimatiua ſingularia ſubſtantiæ in ordine ad operationem, vel ſub ratione conuenientiæ, vel diſconuenientiæ, vt notat Philop. & Aegid. non tamen ſecundùm naturam propriam, ſicut cogitatiua hominis.

3.

Tertium eſt ſenſibile per accidens, quod Intellectu dignoſcitur: vt video per accidens hominem, qui tamen eſt per ſe in Intellectu perceptibilis: ex quo fit, q. bruto non ſit ſubſtãtia, vel vniuerſale per accidens ſenſibile: quia non habet potentiã, qua per ſe cognoſcat: bene tamen ſingularia ſubſtantiæ ſunt ei ſenſibilia per accidens, quia per æſtimatiuam cognoſcit illa, non abſolutè, vt paulò antè dixi.

3 Conditio vt ſit ſenſibile per accidens.

Tertia conditio eſt, quòd facilè poſſit illud ſenſibile per accidens cognoſci à potentia per ſe cognoſcente. Vnde ſubſtãtia nõ dicitur propriè ſenſibilis per accidẽs: non enim facilè ex tali cognitione Intellectus percipit illam in principio: modò tamen cùm cognita eſt, facilè cognoſcitur, ſaltem corporea.

Ad 1. & 2.

Ex his facilè eſt ſoluere argumenta. Primum, & ſecundùm ſolùm probant variari modum in ſpecie, nõ autem ipſam multiplicari.

Ad 3.

Ad tertium dico, quòd licèt in ſe diuerſę ſint, tamen, vt ad ſenſum ordinãtur, ra-

tionem vnius habent, & ſic vna ſpecie cognoſcuntur, quamuis aliter, & aliter: reperitur enim modus & ſubſtantia in ſpecie.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd immutant nõ prębendo ſubſtantiam ſpecieſ ſed modũ: & hoc ſufficit, vt ſint per ſe ſenſibilia.

An ſenſibilia communia ſenſu exteriore percipiantur. Quæſt. XV.

De Ariſtotelis ſentẽtia nulla eſt controuerſia: ipſe enim manifeſtè docet communia per ſe ſentiri ſenſibus exterioribus. Sed hoc non videtur verum, & eſt primum argumentum. Quies dicit priuationem: at priuatio, cum ens rationis ſit, à nullo ſenſu per ſe poteſt percipi: ergo nõ eſt ſenſibile per ſe.

Primum argum. ad partẽ negã.

2. Argu. Secundò ſi ſenſus numerũ perciperet, vtique id eſſet datum brutis: at bruta non percipiunt numerum cum nõ poſſint numerare: ſolus enim homo inter omnia animantia numerare ſcit, vt docet Ariſtoteles ſect. 30. problem. quæſt. 5. qui petit, quare homini ſit danda fides: reſpondet, quia ſolus ſcit inter omnia numerare, & ſolus Deum veneratur: non ergo eſt ſenſibilis per ſe numerus, ſed ad rationem ſpectat.

3. Argu. Præterea tertiò. Motus non poteſt percipi abſque memoria partium præteritarum coniunctarum cum ſequentibus; at ſenſus exterior non habet memoriam: ergo non percipit motum per ſe.

4. Argu. Pręterea quartò. Videtur eſſe plura ſenſibilia, quàm quæ ponuntur hic. Nam 2. de anima tex. 33. ponit, pręter iſta, vnum, & de ſenſ. cap. 4. ponit alia quatuor, ſcilicet obtuſum, acutum, aſperum, & lene.

5. Argu. Pręterea quintò. Perſpectiui ponũt decem, & nouem, vt patet ex Vitellione li. 3. in principio. & patet de aliquibus ęquale, inæquale, ſimile, diſſimile, maius, minus. experimur enim bruta illa percipere: nam canis viſo oſſe maiori, relinquit minorem; & equus, ſequitur vias rectas, relinquit aſperas, & anfractuoſas.

Primò explicantur hæc ſenſibilia communia.

Hæc ſunt argumenta: ad quorum reſolutionem aliqua ſunt notanda, ex quibus tota difficultas, euacuatur. Primum eſt, declaratio illorum ſenſibilium communium quæ ponit Ariſt.

Quid per magnitudinem, figuram, & numerũ intelligatur

Aduertendum ergo per magnitudinẽ intelligi molem & corpulentiam rei; per figuram, quæ corporibus naturalibus ineſt: per numerum; rerum diſcontinuationem.

Nota numerũ dupliciter conſiderari.

Vbi notandum, quòd numerus dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo, vt menſura eſt rerum numeratarũ: & ſic nullus numerat, niſi homo, quia numerum comprehẽdit, percipitq́; eſſe quatuor, vel tria, vel plura. Altero modo dicit ipſam diſcõtinuationem, & multitudinem: & hoc viſu, & ſenſu percipitur, & ipſius oppoſitum eſſe unum, quod coniunctionem, & continuationem rei dicit.

Quid per quietem, & motũ.

Per quietem rei conſiſtẽtiam ſub vno ſitu intelligimus: per motum autem receſſum à ſitu, & multiplicitatem ſecundũ locum: & hæc omnia, non quantum ad quid ſint, ſed materialiter, & ſecundùm quod exiſtunt in re, vel potius ſecundùm quòd ſunt modi corporis ſenſibilis ſic vel aliter ſe habentis Hæc eſt igitur declaratio illorum ſenſibilium.

Nota.

Secundò ſenſibile communia dicuntur quod vel omnibus, vel pluribus ſenſibus exterioribus percipiũt.

Aduerte ſecundò, quòd dicuntur ſenſibilia communia, quia ſingula omnibus ſenſibus exterioribus percipiãtur: ſed vel omnibus, vel pluribus, ſeu multis, vt notant Simplic. Philopo. Auerr. & D. Tho. quamuis aliqui velint, quod omnibus, inter quos videtur Themiſt. ſed hoc videtur contra Ariſtot. qui de Sen. capi. 4. dicit expreſſe figuram & magnitudinem eſſe communia ſenſibilia, ſi non omnibus ſenſibus, ſaltem, inquit, viſui, & tactui.

Quibus ſe ſibus exterioribus, quæ ſenſibilia communia percipiantur.

Dicamus igitur cum his auctoribus. Figura & magnitudo viſu, & tactu cognoſcuntur non autem aliis ſenſibus: numerus autem omnibus. De tactu, & viſu certum eſt: de auditu, probatur: quia ſentit harmoniam in qua pluralitas eſt ſonorũ. Præterea guſtus ſimul duos ſapores percipiens diuerſitatem, ac multitudinẽ percipit: ſimiliter etiã olfactus plures ſimul odores percipit. Motus & quies viſu & tactu percipiuntur, vt notum eſt. ſimiliter auditu, hic enim per ſenſum continuum approximationem percipit corporis, qui motus eſt, ſimiliter elongationem: eodẽ modo olfactus.

Dubiũ de guſtu.

At de guſtu negat Philop. dicens, quòd non

non percipit guſtus motum corporis, vt guſtus eſt, niſi vt tactus eſt. Conueniunt enim in lingua vterque ſenſus, ſcilicet guſtus, & tactus. Dico tamẽ cum aliis, quòd etiam guſtus illa percipit: nam guſtu ſentimus excĕſſionem ſaporis immutantis varias partes linguæ.

Vnum poſſet hic addi, quòd magnitudo omnibus percipiatur ſenſibus: nam cum omnia ſenſibilia propria in magnitudine ſint, videtur quòd non poſſunt immutare, niſi per ſpecies modificatas à magnitudine, & ſic ab omnibus percipitur quamuis imperfectè ab aliis præter viſum, & tactum, at vnum ſicut & viſus, ab omnibus percipitur ſenſibus.

Tertiò proponitur præcipua difficultas an ſolo ſenſu exteriori percipiantur an interiori.

Aduerte tertiò, quòd difficultas eſt, an iſta communia ſenſibilia ſolo ſenſu exteriore, an ſimul cum ſenſu interiore percipiantur.

Prima opinio.

Apolli. q. 18. ſenſibilia communia ſolo ſenſu communi per ſe percipi arbitratur.

Secunda opinio.

Perſpectiui, percipi à ſenſu exteriori, ſed non ſolo, niſi concurrente ſenſu communi: & ita dicant ſolum colorem & lucem à viſu ſpoliato percipi: vocant ſenſum ſpoliatum ſolum ſenſum exteriorem remoto interiori.

Tertia opinio verior, qua ad quæſtionẽ reſpondet.

Sed iſta omnia iã ſunt euacuata. Diximus enim, quòd ſenſus nõ percipit ſenſibile proprium, & commune, niſi coniunctè, & per modum vnius: vt ergo quiſque ſenſus percipit ſibi proprium ſpoliatus, ita percipit commune, quamuis non omnia, vt dictum eſt: nec eſt opus actione ſenſus interioris concurrente.

Ad ea, quæ ab Ariſt. poſita ſunt, fateor quòd illa, quæ in argumento quinto ſunt poſita, non percipiuntur à ſenſu exteriore ſpoliato, ſed concurrente actione interioris ſenſus, & ideo forſan ab Ariſtot. prætermiſſa ſunt, tanquam nõ abſolutè communia, & per ſe.

Quartò de errore ſenſus. In communibus ſenſibilibus multis modis errãt ſenſus.

Aduerte quartò, quòd in communibus ſenſibilibus multipliciter errant ſenſus, & in ratione communi, & in particulari, & in applicatione ſubiecti, & in loco, vt ſuprà diximus. Quæ enim mouentur, aliquando quieſcere, & quieſcentia moueri videntur: & res per medium motum viſæ moueri videntur. Sunt alia multa, quę cuilibet nota ſunt, & in capite ſequenti aliquorum rationem reddemus.

Nota. Dupliciter errare ſenſus dicuntur, & in ſe, & vt cũ quo intellectus errat.

Notandum tamen, quòd dupliciter dicitur ſenſus errare. Vno modo, cum in ipſo error eſt, vt cũ album nigrũ, & magnũ paruum oculo repræſentatur. Altero modo, cum eſt cauſa erroris intellectus, vel alia potentia, & hoc modo error accidit in ſenſibilibus, per accidens: errat enim Intellectus, vel potentia interior, ob ſenſum exteriorẽ, vt viſo albo, errat Intellectus putans eſſe lac; & viſo liquore, errat æſtimatiua bruti iudicans aquã. Per hęc facilis eſt ſolutio ꝓpoſitarũ difficultatũ.

Ad primum.

Ad primum dico, quòd quies nõ formaliter pro priuatione ſumitur, ſed materialiter pro re conſiſtente, & permanenter ſe habente in vno ſitu.

Ad ſecundum.

Motus autem ſimiliter, non formaliter pro fluxu continuo, ſic enim argumentũ procedit; ſed materialiter pro re aliter ſe habente ſecundum ſitum.

Ad tertium.

De numero autem iam diximus, non ſumi pro menſura. Vnde ceſſat obiectio Greg. Nyſſe. lib. de viribus animæ, cap. 3. qui dicit ſenſum nõ poſſe cognoſcere numerum vltra quatuor, nec figuram plurium quatuor angulorum: nec id percipit in ratione menſuræ.

Ad quartum.

Ad quartum dico; quòd vnum reducitur ad numerum, reliqua ad figuram.

Ad quintum.

Ad quintum dico, quòd Ariſt. non poſuit illa, vel quia non ſunt purè per ſe, vt diximus: vel quia ſub aliis, vt in cauſa cõtinentur: ſub figura enim ſimilitudo, & diſſimilitudo: ſub magnitudine æqualitas, & inæqualitas, & maius, vel minus concluduntur.

Caput ſeptimum.

Cuius igitur eſt viſus. Tex. LXVI.

De ſingulis ſenſibus in particulari ac primo de Viſu aliorum præſtantiſſimo.

DE ſingulis in particulari exterioribus potẽtiis ſenſuũ tractaturus, meritò à viſu ſumpſit exordium Nam viſus eſt nobilior aliis omnibus; vt ſenſus eſt, tactus quidem eſt neceſſarius, nõ propter ſuã cognitionem, ſed propter ſuam tẽperiẽ, in qua animalis vita etiã cõſiſtit: at viſus ob cognitio-

gnitionem ipſam antecellit & tactum, & alios.

Viſus excellit alios ſenſus in quatuor.

Hæc autem excellentia cōſiſtit in quatuor. Primò in obiecti nobilitate, verſatur enim circa lucē & lumen, quę reliquas ſuperant ſenſibiles qualitates: ſimiliter videmus cœleſtia corpora, q̄ digniſſima ſunt.

2. Secundò in obiecti vniuerſalitate: ſenſimus enim corpora, quæ nullo alio ſenſu percipi poſſunt, ſcilicet corpora cœleſtia & aſtra; ſimiliter corpora mollia, quę nō habent ſonum; & ignem, & terram, quæ carent ſapore, & odore.

3. Tertiò in corporum differentia: viſu enim diſtinguimus innumeras figuras, et corporū modos, quos nullus percipit ſenſus: ob id Ariſt. 1. Metaph. cap. 1. dicebat, quòd viſus, maximè diligitur ad ſcientias inueniendas: quia multas differentias rerum manifeſtat. quòd ſi magis iuuamur auditu ad ſcientias, id eſt per accidēs, quatenus voces ad ſignificandum ſunt impoſitæ; non enim ex natura ſua ſignificant; & quatenus per alios ſcire volumus.

Nota.

4. Quartò immaterialitate, & altitudine cognitionis, quod apparet ex tribus. Primò ex citiſſima & velociſſima cognitione, quæ omnes alios antecedit; vt multò antè videtur fulgur, quàm audiatur tonitru; cum ſimul fiant. Secundo in clara, & manifeſta cognitione. Tertiò in eo, quòd vno contrario non impeditur ad alterius cognitionem: guſtus enim, qui percipit amarum, manet per tempus ineptum ad dulce; ſimiliter quilibet alius non ſic viſus, imò cum albo, & nigrum ſimul perfectè videt. Adde etiam quartum: in diſtantia enim remotiſſima videmus. meritò ergo à viſu incipit, ac iuxta ipſius methodum ab obiecto.

De obiecto Viſus, & de Viſibili.

Incipit igitur ab obiecto. Quia autem dixerat in fine textus pręcedentis, quemque ſenſum ad proprium referri obiectum, & non ad commune; ex hoc ſermonem continuans, dicit, viſum per ſe referri ad viſibile, vt ad proprium obiectum.

Quid ſit hoc viſibile.

Ad quod ſit iſtud viſibile, expōnit per enumeratonē inferiorum, ſcilicet, eſt color, & pariter alia, ſcilicet qualitas, quæ multa etiam noctu videntur, vt lamprides, & conchæ, & ligna putrefacta: de quibus inferius dicetur: oratione ergo explicari poteſt obiectum viſus, non tamen vnicum eſt impoſitum nomen: ſunt enim alia præter colorem, quæ vidētur, de quibus in proceſſu capitis dicit ſe dicturum.

De colore, quo modo ſit viſibile.

Primò tamen colorē explicat, dicit q̃., ipſum eſſe viſibilem: At qualiter viſibilis ſit, docēs, ponit hęc verba: Eſt in eo, quod eſt ſecundùm ſe viſibile: ſecundùm ſe autem, non ratione, ſed quia in ſe habet cauſam, vt ſit viſibile. Quæ verba variè exponuntur. S. Tho. & Caiet. & communiter Latini, & Auerroes hunc ſenſum facere arbitrantur; quod color non ſit viſibilis ſecundùm ſe, ratione, id eſt in primo modo dicendi per ſe, vt pędicatum ſit de definitione ſubiecti; non enim, color eſt viſibilis, eſſentialis eſt p̄dicatio; ſed eſt in ſecūdo modo, quia ſubiectum eſt cauſa prædicati; vt homo eſt cauſa riſibilitatis, ita & color viſibilitatis.

Prima expoſitio textus Ariſt.

Reiicitur prima expoſitio.

Hæc expoſitio nō placet: non enim eſt conſentanea literæ Ariſtotelis. Non enim dicitur, color eſt viſibilis ſecūdùm ſe; ſed in eo eſt, quòd eſt viſibile ſecundùm ſe. Præterea non eſt doctrina omnino vera: quia viſibile non eſt in ſecundo modo dicendi per ſe de colore. Color enim nō eſt de definitiōe viſibilis, ſicut nec homo eſt de definitione ſenſitiui, quia viſibile immediatè prædicatur de colore, ſunt enim alia viſibilia præter colorē, vt dixit Ariſt.

Secunda expoſitio verior.

Dico ergo cum Themiſt. quem ſequūtur, Simplic. & Philop. quòd Ariſ. vult declarare, qualis color eſt viſibilis. Dicit autem eſſe eum, qui eſt in ſuperficie corporis. Superficies autē eſt ſecundùm ſe viſibilis, non quòd ipſa videatur, ſed quòd ipſa ſit, quæ colorem viſibilem recipit, ac corpus per ipſam videtur: non enim profundum corporis, niſi per extimam ſuperficiem videtur vt plurimum. Et hæc eſt conſona literæ Ariſtotelis expoſitio.

Omnis enim color motiuus eſt. Tex. LXVII.

Definitur quid ſit color.

COlorē definit, eſſe motiuū pſpicui ī actu, id eſt corporis illuminati trāſparētis: & hāc eſſe ipſius dicit eſſe naturā. Color enim dupliciter conſideratur: Vno modo ſecundum ſuā naturā abſolutè: & ſic non dēt definiri per perſpicuū: Altero modo, vt viſibilis eſt:

Nota.

lis eſt:& ſic tali definitione definitur, quę eſt ipſius natura, vt viſibilis eſt: eſt ergo color id, quod ſuas ſpecies non mãdat in viſum, niſi per medium, diaphannum illu minatum, quod dicitur actu perſpicuum. Vnde fit, ꝙ color non ſit viſibilis, niſi in lumine: lumen enim eſt, quod actuat diaphanum, vt moueri poſſit a colore. Vt igitur definitio coloris nota ſit, incipere oportet a declaratione luminis, ſine quo color viſibilis non eſt: agit ergo prius, quid lumen ſit.

Eſt igitur aliquid perſpicuum. Tex. LXVIIII.

Definit perſpicuum.

QVid lumen ſit, explicaturus, à ſubiecto incipit, id eſt perſpicuo, ſeu diaphano, quod idem eſt: ac ſuppoſito vno noto, id eſt, diaphanũ eſſe, quid ipſum ſit, ꝑonit, dicens, perſpicuum eſſe, quod ſecundũ ſe nõ eſt viſibile, niſi per colorẽ externum.

Prima definitionis expoſitio Sipl. &c.

Hæc definitio eſt variè expoſita. Simp. quem ſequitur Auer. & S. Tho. & alii Latini, colorem externum lumẽ intelligũt: eſt enim color quiddã ipſius perſpicui: in eo enim recipitur: dicitur tamen externus, quia non eſt conſtans, & ab externo prouenit: propter quod etiam Ariſto. de ſenſ. c. 3. dixit colorem eſſe per accidens. Dicunt ergo, ꝙ perſpicuum nõ videtur, niſi per lumen, & cum illuminatum eſt.

Reiicitur prima expoſitio.

Huic expoſitioni obſtat hoc vnum, ꝙ coloratum etiam opacum nõ videtur, niſi per lumen, vt notum eſt: non ergo eſt ſufficiens definitio, niſi aliquid addatur.

Secunda expoſitio Philop.

Altera eſt expoſitio Philoponi: ꝙ per colorem alienum, intelligit colorem corporis opaci obiecti. Vt ſit ſenſus, perſpicuum etiam illuminatum ſecundum ſe, nõ eſt viſibile, niſi obiiciatur corpus opacum, in quo terminetur viſus: non enim videmus aerem, niſi terminato viſu in obiecta corpora.

Probatur experientia.

1\. Experientiam ponit Philop. Si lucerna ponatur intra ollam operto ore in loco obſcuro, lumen ſolum videbitur in tecto, & nullo modo in aere medio illuminato.
2\. Adde etiam aliam: cum enim pluit, non inſpicimus guttas in aere, niſi ĩ oculo terminato in obiectum opacũ, vel in obſcurum aliquod. Eſt igitur perſpicuum, quod alieno colore percipitur.

Occurrit obiectioni.

Nec obſtat, ſi ſit cornu, vel vitrum, quę per ſe videntur: non enim planè perſpicua ſunt. Et hæc eſt bona expoſitio.

Quæ ſint perſpicua ex exemplo oſtendit, & cæt.

Declarato, quid perſpicuum ſit, exemplo manifeſtat, quæ perſpicua dicantur. Dicit aerẽ, & aquã eſſe perſpicua, & multa ſolida corpora, vt cornu, vitrum, chriſtallus, & corpora cęleſtia: nec ineſt iſti perſpicuitas ſecundum quod talis eſt natura: nõ enim aqua pſpicua eſt, vt aqua: nec aer, vt aer: ſed per quandam naturam communem, qua omnia conueniunt.

Dubium.

Aliqui dubitant, quomodo eadem natura dicitur ineſſe corpori cœleſti, & corruptibili.

Solutio.

Aliqui dicunt, quòd eſt identitas analogica. Sed nullum eſt abſurdum, ſi dicamus, vniuocè conuenire in genere corporis, & talis corporis. Genera enim & differentiæ magis formam dicũt, quàm materiam: & quãuis materię differant, tamẽ in eodem genere poſſunt eſſe, ſaltem cõmuni. Sed de hoc late alibi dicemus.

Dici etiam ſecundò facilè poteſt, hãc naturam cõmunem non eſſe eſſentialẽ, ſed formam quandam accidentalem, quę vocetur diaphanitas, ſeu pſpicuitas corporis, forma videlicet pſpicui, vt perſpicuum eſt; quæ facit eſſe aptum, & in potentia, vt lumẽ intra ſe recipiat. Sat ergò nunc ſit, quòd nulli eſt propria pſpicuitas. ſi omnibus his communis eſt, vtriq; communis dicatur.

Lumen autẽ eſt actus huius. Tex. LXIX.

Definit quid ſit lumen.

COnſtituto, quid ſit perſpicuũ, quid lumen ſit, oſtendit, dicens, lumen eſſe actum perſpicui, vt perſpicuum eſt. Vt ſit ſenſus, perſpicuum eſt quod alieno colore eſt viſibile potentia, qua videri poteſt: id quod perſpicuum terminatum reducit ad actum, vt videatur, lumẽ eſt: Vnde per alienum colorem acquirit potentiam, vt videri poſſit: ſecundum ſe enim non poteſt videri: per lumen autem, actũ, vt videatur, habet: eſt ergo lumen actus perſpicui, vt tale eſt, id eſt, vt poteſt videri.

Vbi

Vbi autem lumẽ actu eſt, ſunt tenebræ in potentia. Sunt enim tenebræ priuatio luminis, vnicóque inſunt ſubiecto, non ſimul, ſed cùm vnum actu eſt, alterum eſt in potentia.

Quæ cauſa efficiens actu perſpicui.

Cauſam efficientem perſpicui actu docet, dicens, eſſe ignem, vel cęlū, vel aliud corpus lucidum. In hoc enim cōueniunt ſuperiora corpora cū inferioribus, quòd lucē participant, qua actuant perſpicuū.

Quid igitur perſpicuū, & quid lumen.

Errores tres reijciuntur Antiquorū cir a lumen aſſerentium eſſe corpus.

EX definitionibus luminis, & perſpicui poſitis tres reijcit errores. Primus eſt quorundam, qui ignem quendam putabant lumē, vt Plato. Alij corpus quoddam diuinū, vt Empedo. Alij raſuras corporis lucidi, vt Democri. quòd ſi raſura erat lumen, corpus etiā erat: raſura enim corpus eſt. Omnes igitur hi tres, lumen faciebant corpus.

Prima rō Ariſto.

Quos reijcit Ariſt. duplici argumēto. Alterum eſt: quia duo corpora ſe penetrarent: quod eſt impoſſibile. Sequela patet: nam diaphanū corpus eſt, lumen aūt eſt vt color illius exiſtēs in ipſo toto, etiā in profundo: quòd ſi lumen corpus eſt, penetraretur cum perſpicuo: non eſt igitur corpus, ſed ex præſentia corporis lucidi proueniens in perſpicuo, ſ. corporis effectus, non autem ipſum corpus.

Videtur autem lumen cōtrarium. Tex. LXX.

Progreditur i eadē ratione.

OStendit nō corpus ipſum, ſed habitum, ac qualitatem corporis effectum eſſe, lumen: quia tenebræ, & lumen opponuntur: ſed tenebræ dicunt priuationē actus in perſpicuo: ergo lumen eſt actus, & non corpus: Tunc enim non eſſet actus, & forma: nec tenebræ eſſent priuatio in perſpicuo. Si enim corpus eſſet, reciperetur vbi ſunt tenebræ, & priuatio: cumq; hæc ſit in toto perſpicuo, eſſet corporū penetratio: quod quidem impoſſibile eſt.

Et non rectè Empedocles.

Secunda ratio Ari.

ALterum argumētum ponit, reijciens dictū Empedoclis. Argumētū eſt; quia ſi lumē eſſet corpus, vtiq; moueretur localiter, cum per aerem diffunditur ab Oriente in Occidens: at non mouetur, vt experientia oſtendit: non ergo corpus eſt.

Solutio Empedo. reijcitur.

Reſpondet Emped. quòd mouetur quidem, ſed nos latet. Hoc reijcit, dicens, eſſe contra rationem, & cōtra experientiam. Si enim eſſet motus, quomodo in tāta diſtantia occultaretur, quamuis eſſet citiſſimus? Dicere autem quod in tam immenſa diſtantia motū corpus non percipitur, eſt magna petitio, id eſt, dicit abſque probatione: quod difficillimum eſt creditu.

Eſt autē coloris quidem. Tex. LXXI.

Probatur perſpicuum aptum eſſe ad ſuſcipiendum colorem.

QVia colorem dixerat motiuū perſpicui, nunc ipſum perſpicuum aptum eſſe ad ſuſcipiendum colorē, & vt ab ipſo moueatur oſtendit: facitq; argumētum. Corpus, quod colore vacat, eſt maxime aptum ad ſuſcipiendam immutationem a colore.

(Intellige inter ea, quæ à colore moueri poſſunt): ſed perſpicuum eſt maximè colore vacans: ergo eſt ſuſceptiuum colorum. Maiorē a ſimili oſtendit. Id enim eſt ſuſceptiuum ſoni, quòd abſonum eſt: & vniuerſaliter, quod ſuſcipit, debet ſecūdū ſe denudari à natura ſuſcepti. Minorem probat: quia perſpicuum eſt inuiſibile.

Explicat quomodo inuiſibile, vt notāt Alex. & Philop. quia vix videtur: ſicut tenebroſum dicitur, vix videri. Ita eſt pſpicuum, non cum actu eſt, ſed cum potētia: cum autem actu eſt, videtur quidem, ſed in termino alieno, vt diximus.

Occurrit obiectioni.

Nec idcirco putes, eſſe diuerſum cum lumine, vel ſine illo: nam idem eſt ſubiectum, quod modo ſub lumine, modo ſub tenebris eſt: & hoc ſignificat, cum dicit, Eadem natura modo eſt lumen, modò tenebræ.

Non

Non omnia autem viſibilia. Tex. LXXII.

Quòd nó ſolus color ſit viſibilis, ſed alia etiam viſibilia videantur in tenebris.

Colorem non ſolum eſſe viſibilem, ita, vt nihil aliud videatur, oſtendit, cum alia etiam ſint viſibilia, à quibus omnibus diſtinguit colorem ex definitione ipſius poſita. Dicit igitur, quòd non omnia ſunt viſibilia in lumine, ſed ſolus color proprius cuiq; corpori. Sũt enim aliqua, quæ in tenebris videntur, vt aliqua ignea & lucem participantia, quę vno communi nomine carent, vt cornu, fungus, putrefacta ligna, & aliqua huiuſmodi. Hæc enim habent colorem, & ſimul lucem aliquam: in tenebris ipſorum lux apparet, in die verò ipſorum color: cuius cauſam poſterius dicit eſſe tradendam, & nos etiã in quæſtione dabimus.

Nota.

Nunc autem in tantum. Tex. LXXIII.

Excuſatio cur non reddat cauſam huius rei.

Excuſauit ſe à tradenda cauſa, quare quædam in tenebris appareant ipſorum colore latẽte. huius excuſationis dat modò cauſam: quia id non ex profeſſo dictum eſt, niſi vt manifeſtetur coloris definitio, & natura: color enim videtur, ſed in perſpicuo actu iam: at illa alia ſunt quidem viſibilia, ſed non indigent perſpicuo facto in actu.

Colorem ſolum videri cum actu perſpicui.

Quòd autem color non videatur, niſi in perſpicuo actu, à ſigno probat. Si enim coloratum ſupra viſum ponatur, non videtur: quod nõ aliunde prouenit, niſi quia deeſt perſpicuum actu, ſcilicet aer illuminatus: hunc enim mouet color, & aer motus mouet oculũ, cui ipſe contiguus eſt.

Non enim bene hoc dicit. Tex. LXXIIII.

Reprehẽſio Democriti, ubi probat requiri medium.

Reprehẽdit Democritum, qui non ſolum non eſſe neceſſarium putabat perſpicuum ad videndum, ſed dicebat potius eſſe impedimẽto: vnde ſi eſſet vacuũ à terra in cœlum, vtiq; formica exiſtens in cœlo, exquiſitiſſimè perſpiceretur.

Contra hoc facit argumentũ, ad oſtendendum neceſſitatem medij in viſu. Non fit viſio, niſi exiſtente aliqua paſſione ab obiecto: ſed à colorato non poteſt oculus pati, vt ſigno ſuperius oſtendit: ergo debet pati a medio: in vacuo igitur nihil videri poſſet.

Aliud tertium viſibile.

Aliud viſibile tertium cõſtituit, ſcilicet ignem, & lucentia corpora: hæc enim noctu, & diu videntur: noctu enim faciũt ipſa actu perſpicuũ: illuminãt enim mediũ.

Nota

Differentia inter colorem, & alia viſibilia in ipſo medio.

Vbi notandum eſt, quòd ad viſionem ſemper concurrit perſpicuum actu, & medium illuminatum, ſed non eodem modo in omnibus viſibilibus. Color enim præſupponit aliunde illuminatum medium, & poſt ipſum mouet: at reliqua mouent medium ipſum illuminando, & faciẽdo actu: ob id bene definitur color motiuus actu perſpicui.

Differentia inter primũ, & tertiũ genus viſibilium.

Eſt etiam differentia inter primum viſibile, & vltimum: quod primum in ſolis tenebris, & noctu videtur, non autem die: ſi autem die videtur, non eſt id, quod noctu videbatur, ſed color. habet enim colorem & lucem. at ignis, & alia huiuſmodi & in die, & in nocte videntur, ſolamq; lucem habent abſq; colore. quorum cauſas & rationes trademus in quæſtione de colore poſt capitis expoſitionem.

Eadem autem ratio eſt, & de ſono. Tex. LXXV

Quòd ſenſibile ſupra ſenſũ non facit ſenſationem, & mediũ requiritur.

Qvod de viſu dixerat, ſcilicet, indigere medio, quod ſenſibile, ſupra ſenſum poſitum non facit ſenſationem: dicit modo commune eſſe omni ſenſui, ſcilicet auditui, odoratui & alijs, quamuis in guſtu, & tactu, id non videatur; ſed tamẽ habent re vera medium, non quidem aerem, vel externum quid, ſed internum, & quod ſit pars, puta, caro, vel quid aliud, vt in ipſorum diſputatione dicetur: vnde ſumitur illa communis propoſitio: Senſibile ſupra ſenſum non facit ſenſationem.

Medium autem ſono quidem. Tex. LXXVI.

In quo diſferat mediũ viſus à cæteris.

Diſtinguit mediũ viſus ab alijs Medium viſus, eſt perſpicuũ omne, ſiue aer, ſiue aqua, ſiue aliud: auditus verò aer: olfactus verò aer, & aqua, vel aliquid commune eis, quod non habet nomen: in viſu enim nomen habet, ſcilicet perſpicuum, non tamen in olfactu.

Signo autem id oſtendit: nam piſces odorant ſine reſpiratione in aqua: terreſtria verò progreſſiua per aerẽ: nõ enim abſq; reſpiratione odorant: cuius cauſam dicit ſe traditurum poſt. lib. de ſenſ.

Nota 1. Ea verò eſt: quia inſtrumentum odoratus in reſpirãtibus, operculũ habet ante, quod ſola inſpiratione eleuatur: at in non reſpirãtibus ſenſorium eſt in propatulo.

Nota 2. Habes igitur, quid obiectũ viſus, & quid medium: potentiam relinquit; quia facile eſt per hæc definire: eſt enim vis animæ organica colorum, lucis, & luminis primò perceptiua. Hæc Ariſt. docet de viſu.

An oculus ſit ſenſorium viſus. Quæſt. XVI.

Cur agendum de ſenſorio, ſeu organo viſus, hoc eſt, de oculo.

Placuit ab hac diſputatione incipere, vt totam oculi compoſitionem proponerem, quæ maximè digna eſt ſcitu, nec Philoſophus tam miræ cognitionis debet eſſe ignarus, quamuis non hoc ad hanc Philoſophiæ partem attineat: Lege Ariſto. 1. hiſto. ca. 9. qui aliqua de oculo dicit: lege Galen. lib. 10. de vſu partium per multa capita: & Veſſalium lib. 7. ca. 14.

Primò proponitur deſcriptio oculi, & partium eius. Aduerte igit, quòd oculus corpuſculũ eſt rotundũ maxime, quamuis, non in mathematica rotunditate: eſt etherogeneum diuerſis conſtans partibus: in ipſius centro eſt ſubſtantia quædam, cuius conſiſtẽtia eſt ſicut blanda cæra, cuius color eſt *Figura oculi. Humor chriſtallinus.* perlucidus ſimilis chriſtallo, vel glaciei: ac ob id humor chriſtallinus, ſeu glacialis dictus: figura autem eſt, ſicut ſi duas globi extremas partes, ablato medio coniungeres, vel ſicut lupinus.

Humor vitreus. Huius media pars rotunda verſus cerebrum eſt immerſa cuidam alteri humori, ac ei ſupernatat, ſicut ligneus globus in aqua, cuius vna medietas aquis tegitur, altera eſt diſcooperta. Ille humor dicitur vitreus, in colore ſimilis vitro coctõ, in cõſiſtentia ſimilis vitro fuſo in fornace.

Tunica aranea. Poſterior altera pars chriſtallini, quæ diſcooperta eſt verſus obiectum viſibile, quadam tegitur tunica, quæ aranea dicitur ob ſubtilitatem: tamen fortis eſt valde, & tranſparens, talisq; vt extracta, & poſita ſupra opacum faciat res apparere, ſicut ſpeculum: & iſte humor cum tunica hac, pupilla dicitur oculi, in qua apparet vnuſquiſque, cum reſpicit ſe in oculis alterius.

Pupilla oculi. Neruus opticus. Vlterius, à cerebro procedit neruus, qui dicitur opticus, id eſt, viſiuus, & procedit per foramen, quod eſt in concauitate caluariæ, vbi eſt oculus vſq; ad vitreum humorem, et quando eſt propè, degnerat à ſubſtantia nerui, & dilatat ſe ambiens humorem vitreum, vſq; ad extremitatem *Tela Aranea. Tunica retina.* telæ araneæ: araneam autem diſcoopertã relinquit: hæc dicitur tunica retina, quia ad ſimilitudinem retis diſtincta eſt varijs venulis, & arterijs plenis ſanguine, quo alitur humor vitreus, ex vitreo autẽ chriſtallinus: hic enim ob ſui ſubſtantiam puriſſima non immediatè ex ſanguine alitur, niſi prius in vitreum humorem conuerſo.

Duplex tunica nerui optici. Meninx. Dura mater. Vlterius, neruus hic cũ à cerebro progreditur, venit veſtitus duplici tunica: vna ſibi immediata, quã ſumit à meninge: altera mediata, quam ſumit à dura matre. Sunt enim inter cerebrum & caluariæ os à parte interna duæ tunicæ, inter quas multæ ſunt venæ. Proxima cerebro, dicitur meninx, ſeu pia mater: altera, dura mater: à priori ſumit neruus primam tunicã, à poſteriori alteram.

Tunica Vuea. Poſtquàm igitur neruus fecit tunicam retinam oculi, prima eius tunica etiam ſe dilatat, ambitq́, totum oculum, relicto rotundo foramine, quo maneat diſcooperta aranea. Et hæc tunica dicitur vuea, quia aſſimilatur vuæ, in qua ablato pedunculo, manet foramen. Eſt nigra, vt adumbret lumen magnum exterius: lumen enim magnum impedit viſionem: & vt quaſi in ſpeculo opaca maneat oculus videns facilius res in lumine exterius, dicitur nigrum oculi, & iris oculi minor.

Ab

Iris oculi minor.

Ab alia nerui tunica ſe dilatat alia, quæ totum oculum ambit, & in parte anteriori verſus obiectum hēt medietatē trāſparētem: & hæc dicitur cornea, quia eſt fortiſſima, & fieri poſſet ex ea lamina, ſicut ex cornu. Quæ autem pars ex ea tranſparens eſt, dicitur iris oculi maior: hæc autē eſt diuerſorum colorum in hominibus: dicuntur enim quidā oculos cæſios habere, alii glaucos, alii virides, quæ diuerſitas ſolum eſt in hominum oculis, vt docet Ariſt. 1. hiſt. cap. 10. eſt autem hæc tunica tam fortis, quia eſt foris, contigua cum aere: debet ergo maximè reſiſtere læſionibus extrinſecis.

Tunica cornea. Iris oculi maior.

Humor albugineus.

Vlterius, ab illa tunica aranea vſq; ad corneam, & etiā vſq; ad vueam, eſt ſpacium quoddam: eſt enim vuea ampla magis, & quæ non eſt omnino adæquata araneæ. In hoc ſpacio eſt humor quidam dictus albugineus, ſimilis enim eſt oui albugini: hic ſuſtinet partes vueæ, ne collapſæ ſupra araneā, impediant viſionē: præterea humectat araneā & chriſtallinū, ne exiccentur ab externo, & deſtruat viſus.

Pericraneum.

Vlterius, tunica capitis exterior, quæ ſupra perioſtiū eſt, diciturq; pericraneū: cum diffundit ſe per oculi concauitatem, facit tunicam quandam ambientem oculum, & affigentem ſuo loco: quæ tunica extenditur vſq; ad extremitates corneæ, & circuli maioris, & hæc, albū oculi, & iſta eſt multū pinguis interius, vt ſuo calore ſoueat oculi humores ne congelenſ, ac propter hanc dixit Ariſto. oculum non frigere. de ſenſ. c. 2. & Probl. ſect. 31. q. 23. idcirco dicitur iſta tunica conſolidatiua, coniunctiua, & adnata, id eſt, exterius nata: fouet enim oculum, & coniungit cum caluaria.

Tunica conſolidatiua, ſeu coniunctiua, & adnata.

Sūt igitur in oculo tres humores, chriſtallinus, vitreus, & albugine⁹: & quinq; tunicæ, aranea, retina, vuea, cornea, & alba, ſeu candida. Veſſalius ponit vnam aliam dictam ſuperciliarem. Ab extremis enim araneæ vſq; ad vueam, ſunt venulæ vndiq;, quæ coniungunt araneam cum vuea. Sed reuera hæc non eſt tunica, ſed venulæ, quibus fertur nutrimentum ab vuea in araneam. Hæc igitur ſunt ex quibus oculus integratur.

Tres humores in oculo, & quinque tunicæ.

Nota!

Palpebræ, cilia, & ſupercilia.

Alia etiam appoſuit natura ad cōſeruationē ipſius, vt palpebras, cilia, ſupercilia, & ſuperiorem naſi partem: quæ omnia perſcrutari, eorumq; perquirere cauſas extra modum eſſet digredi.

Secundò agitur de muſculis & motib⁹ oculorū ad videndum.

Aduerte ſecundo principaliter, quòd tunicæ candidæ oculi, ſex muſculi coniungūtur, ratione quorum oculus varios motus ſortitur ad res videndas: qui muſculi ad vnum confluunt, qui oculum ſuſtinet, & ſic ſeptem fiunt muſculi in oculo, per quos ſpargitur neruus a cerebro proueniens per foramen caluariæ, quòd eſt ad latus. Sunt enim duo foramina in concauitate caluariæ, vbi eſt oculus. Vnum directè oppoſitum cētro oculi, & per hoc procedit neruus opticus, & viſiuus. Alterum ad latus interius, & inde procedit neruus motiuus a ſecundo coniugio neruorum tractus: & per hoc foramen proueniunt ex cerebro lachrimæ: hæ enim per exteriores partes oculi procedunt, ſcilicet inter tunicam candidam, & palpebras.

Qui, & quot mouent muſculi.

Quot oculorum ſint motus.

Ratione ergo horum muſculorum, ſex motus inſunt oculo: ſurſum rectè, deorſum rectè, ad latus verſus angulum naſi, qui dicitur internus, & ad latus verſus angulum exteriorem: quintus, & ſextus ſunt ſemicirculares: alter ſurſum ab angulo externo verſus internum, alter deorſum verſus externum ab interno, & quiſq; medio peculiari muſculo exercetur. Hæc eſt igitur plena oculi deſcriptio.

Nota.

Vnum tamen nota, quòd natura noluit vnum oculum animali tribuere, ſed binos ſingulis, & vt perfecta eſſet cognitio, vt inferius declarabitur, & vt vno deficiente, non ſtatim tanta priuaretur cognitione.

Cōnexio oculorū quanta inter ſe.

Quamuis vero duo ſint, ſcias tamen, quòd vnionem quandam habent inter ſe neruus enim opticus à cerebro bifurcatus procedit, qui paulo poſt coniungitur, ac vnus fit: poſt iterum in duos diuiditur ac quiſq; in ſuum oculum proficiſcitur. In hoc neruo, ſpiritus viſiui ſunt, per quos vis mandatur à cerebro in oculos, & per eoſdem ſpecies rerum viſarum ad ſenſus interiores aſcendunt. Sunt præterea tam colligati oculi, vt non contingat vnum moueri, quin ſimul & alter: & cui pūcto opponitur vnus, etiam opponatur & alter: & in vnum obiectum punctum ſimul reſpiciant, adeo vt cum aliquo impedimēto auſertur iſta vnio, vnum apparet duo:

vt in his qui digito premunt oculũ: quod non eſſet, ſi vnus oculus clauderetur.

Tertiò diſſoluit præcipuas difficultas, ĩ qua parte ſit potentia viſiua.

Aduerte tertiò, ſuppoſita hac partium multiplicitate, difficultatẽ eſſe inter Philoſophos, in quo conſiſtat viſiua potẽtia. Quidã enim in humore chriſtallino ponunt: quod Ariſt. dicit 1. hiſto. cap. 9. Quidam in tunica retina, quidam in aranea, quidam in humore vitreo, quidam in cõiunctione illa neruorum opticorum.

Variæ op. ꝓbabiles.

Alb. Summa de homine, dicit viſiuam potentiam, quantum ad initium, eſſe in humore chriſtallino; quantũ ad progreſſum in neruo, & in ſpiritu; quantum ad perfectionem in ſenſu interiori.

Cõcluſio.

Mihi videtur eſſe dicẽdum, in humore non eſſe viſiuam potentiam, cùm humor nõ ſentiat, nec vitam habeat ſenſitiuam: ſed puto ꝓbabilius eſſe in tunica aranea, quæ pupilla dicitur. læſio enim quæ fit in hac, viſionẽ aufert; & obiectum huic directionẽ habet, ſecundùm quam videmus: nõ enim niſi rectè oppoſita percipimus.

Quartò agitur de modo, quo videt oculus.
Cur natura fecit oculũ rotundum.

Aduerte quartò. Hæc eſt natura potentiæ viſiuæ, & viſionis, vt non niſi recta videamus per ſe: & quò magis rectè opponuntur, & perfectius videntur. Et hæc eſt cauſa, quare natura fecit oculum rotundum; non enim poſſet magnas moles percipere, niſi foramen illud pupillæ circulare eſſet in corpore rotundo: ſi enim eſſet in plano, tunc non poſſet opponi rectè, niſi paruis corporibus: ſolùm autem ea percipiſitur, à quibus ſecundùm quamlibet partem viſam poſſunt mãdari lineæ rectæ vſq; in oculi centrum. Cùm autem illud foramen ſit in corpore rotũdo, tũc multum ambit, & complectitur moles, à quibus poſſunt facilè trahi lineæ rectæ ex ſingulis partibus vſque ad oculum: ideoque eſt propoſitio Perſpectiuorum, Oculus quantitati percipiendæ non ſufficeret, ſi rotundus non eſſet.

Ex his ſoluuntur duo problemata.
1.

Hoc ſoluit duo problemata. Alterum eſt: quare moles magnæ, vt vrbes, & turres à longè totæ videntur, prope verò nõ niſi ex parte. Ratio eſt: quia dum à longè ſunt, opponuntur per rectam lineam pupillæ, & videntur ſecundùm omnes partes: at cùm prope, non opponuntur rectè niſi ſecundùm aliquas partes.

2.

Alterum eſt: quare cùm aliquid oblatum manu, bene perſpicere volumus, ad aliquam ſeparamus diſtãtiam. Ratio eſt, quia cùm diſtat, magis rectè opponitur oculo, magiſq; ipſius opponitur centro: quò autem rectius eſt, perfectius videtur.

Doctrina Perſpectiuorũ, ex quo principio ſumat exordium cũ exponũt quõ videamus.

In hac viſionis natura perſpectiui ſuam doctrinam fundant: nam, quia non videmus niſi rectè oppoſita, dicunt nos per rectas lineas videre. & quia quæ videntur, aliqua per lineam directam centro pupillæ videntur: aliquæ partes verò per lineas lateraliter directas: dicunt, quòd videmus per triangulum, ſeu per pyramidẽ, quam vocant viſualem. Dicũt angulum huius, qui dicitur conus, eſſe in oculo, & baſem in re uiſa: lineam aũt diametralem, id eſt directionem illam perpendicularem ſupra rem viſam, vocant axem: & quia illa eſt certa cognitio, & perfectior, dicunt, quòd per axem certificamur de re viſa.

Soluũtur alia duo problemata.
1.

Ex quo ſolues problemata duo. Alterum: quare dum perfectè aliquid aſpicere volumus, per totum hinc inde oculos vertimus, cùm in principio totum inſpexerimus. Dico, quòd verum eſt, totum prius viſum fuiſſe: tamen perfecta cognitio eſt per axem, id eſt, per cognitionem directam, quando à re viſa in centrum oculi linea cadet perpendiculariter, & hunc axem vertimus in partes diuerſas, vt totũ perſpiciamus perfectè.

2.

Alterum eſt: quare figuræ in aquis expreſſæ non percipiantur ipſis aquis agitatis, vt dicit Ariſt. lib. de inſomnijs cap. 3. & lib. de diuinatione in fine. Ideo, quia non poſſumus axem firmare, nec vllam firmiter rectã ꝑfectè habere cognitionẽ.

Quintò oſtendit, qua rõne, & modo motus, & quies videantur.

Aduerte etiam, quòd per hunc axem percipimus motum, & quietem. Cùm enim variatur axis, & iſta cognitio directa, motus apparet, in quo ſolet eſſe deceptio oculi: mouet enim iſte axis, & variatur, cũ obiectum ſitũ mutat; vel cũ ipſe ſentiens mutatur obiecto quieſcente.

Redditur ratio aliquorũ apparentiũ in motu, & quiete.

Ob id dum iter facimus, apparent mõtes moueri. Similiter ebrijs, vt dicitur ſect. 3. Probl. q. 9. cuncta moueri apparẽt: ſpiritus enim vi caloris agitati, hinc inde mouentur, & faciunt res apparere motas imò geminas, vt dicebat ille.

Cum bibitur concha, tunc iam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit menſa lucernis.

Præterea

Præterea aliquando obiectum, & ſentiens, ſimul mouentur: & quia idem manet axis, vtrumq; ſtare videtur: quod accidit iis, qui in triremibus exiſtentes, reſpiciunt alios in aliis, vento flante & triremibus motis.

Sexto redditur ratio, cum ſint oculi duo, vna tamen apparet res, & cur aliquando duæ appareant cum ſit vna?

Aduerte vlterius, ꝙ quamuis ſint duo oculorum axes, tamen vterque in idem punctum viſum terminatur, ita, vt ab illo in oculi vtriuſque centrum poſſis lineas mandare rectas, & ob id vnum non apparet duo: at cum ſeparantur axes, vel compreſſione oculi, vel alia cauſa, fiunt axes non vniformes, & ſic res viſa multiplicata apparet.

Cur oculo vno ſolo melius percipitur rectitudo diſtantiæ, vt in Sagittariis.

Vnum tamen nota multum; ꝙ oculo vno percipimus rectitudinem diſtantiæ obiecti oppoſiti; non enim eſt regula tã directa, quàm oppoſitio oculi ad rem viſam; ob id Sagittarii vtuntur vno oculo, pro regula attingendi ſcopum: quod dixit Ariſto. ſect. 31. proble. q. 23 claudunt enim alterum: quia ille alter reſpicit per alteram lineam, ſecundum quam nõ mittitur ſagitta.

Cur vtroque oculo meliꝰ percipitur diſtantia q̃ vno ſolo.

Et ad percipiendum certam diſtantiã, & terminum, vtimur vtroque oculo: ibi eſt enim res viſa, quãtum ad finem diſtãtiæ, vbi applicat oculus vterq; ſuũ axem. Et hęc eſt notãda cauſa, quare, oculo vno clauſo, nõ poſſis ſtatim filum in acus foramẽ introducere, nec punctum ſignatũ digito attingere. Et ebriis dici ſolet, ꝙ digito non poſſint facere congredi digitũ: quia axes turbati ſunt. Placuit iſta miſcere in præſenti ex aliena facultate, vt aliquam harum rerum cognitionem darẽ, multaque alia intelligendi in his viam aperirem.

Septimo ex dictis reſpondetur ad q̃ſtionem initio propoſitam.

Supereſt iam vt reſpondeã vno verbo ad quæſtionem. Dico igitur cum Ariſ. 2. de parti. cap. 1. quòd vis ſenſitiua non cõſiſtit, niſi proxime in parte ſimilari, non autem in diſſimilari. Diximus autem eſſe hãc pupillam & tunicam araneam: hæc igitur eſt proximum ſenſorium viſionis: reliquæ enim partes non ſuſcipiunt viſionem, nec ſunt proxima cauſa, ſed ſunt miniſtrantes partes: quod ſi ſenſorium vtrumque dicat, tunc oculus eſt.

An color ſit motiuus perſpicui ĩ actu. Vbi De Natura coloris quid ſit, &c.
Quæſtio XVII.

Intentio, & ſcopus diſputationis.

NOn hic diſputatio eſt de propoſitionis huius veritate, an ſit motiuus pſpicui in actu: ſed de modo, quo veritatem habeat. Certum enim eſt, colorẽ in lumine eſſe viſibilem: at dubiũ eſt de lumine, an ſit neceſſarium ex parte medii vt a colore immutetur: an ex parte obiecti, & coloris, vt medium immutet.

Nota qđ ſit in controuerſia.

Quod pẽdeat q̃ſ ex natura. & eſſentia coloris.

Hoc autem pendet ex alio, an colores habeant ſuum eſſe antequam adueniat lumen: an non, ſed ipſum lumen ſit forma colorum. Si enim dicas, lumen eſſe actum, & formam intrinſecam colorum; tunc erit neceſſarium ex parte obiecti. Si vero dicas, colores habere ſuũ eſſe citra lumen, erit neceſſarium ex parte medii.

Primũ argu. ab authoritate Ariſto ꝙ lumen requiratur ex parte obiecti.

Sunt igitur argumenta, ꝙ ſit neceſſarium lumen ex parte obiecti: eſt autẽ primũ ab authoritate Ariſt. lib. de Senſ. c. 3. Color, inquit, eſt extremitas perſpicui in corpore terminato: ergo color formaliter eſt ipſum lumen, & lumen dat eſſe colori. Probatur conſequentia ex declaratione definitionis. Sic enim interpretatur Albertus, quòd totus aer recipit lumẽ, & ſimul ſuperficies extima corporis opaci, & aer ſimul cum illa ſuperficie dicitur pſpicuum actu: ſed lumen in aere non eſt color, in ſuperficie vero corporis opaci color eſt: eſt igitur color extremitas pſpicui, ſcilicet actu, quæ extremitas eſt in corpore opaco.

2. Argu.

Præterea ſecundo. Oculus exiſtens in tenebroſo medio, videt obiectũ illuminatum: non autem contra, oculus in medio illuminato videt obiectum in obſcuro: ergo lumen eſt neceſſarium propter obiectum. Conſequentia videtur certa. Antecedens patet experientia. Si aliquis reſpiciat ex obſcuro loco, videt homines in claro exiſtentes, non tamen ab ipſis videtur.

3. Argu.

Præterea tertiõ. Si lumen non eſſet color, aliquid vnũ & idẽ, non poſſet luminis oppoſitione varios habere colores, vt notum eſt: at id experientia cõſtat in col-

lo columbæ, & aliis, quæ variis luminis radiis varios recipiunt colores: ergo color, lumen eſt: & ſic eſt neceſſarium ex parte obiecti.

4. Argu. Præterea quarto. Si lumen eſſet neceſſarium ex parte medij, color non poſſet agere in ipſum medium: ergo eſt neceſſarium ex parte obiecti. Antecedens patet: quia lumen eſt color, ſeu color eſt lumen quoddam: at lumen non agit in lumen: ergo non agit color in medium illuminatū.

5. Argu. Præterea quinto. Color eſt per ſe viſibilis. ergo extrinſeco alio non indiget, ſcilicet lumine ab ipſo diſtincto: ergo color eſt ipſum lumen intrinſecè.

Prima opinio Auempace. Alb. &c. In hac ergo re ſunt duæ ſententiæ oppoſitæ. Prima eſt Auempace, quem citat Auer. com. 67. & eſt Auicennæ lib. 6 p. 3. ca. 1. & fere idem dicit Alber. Summa de homine in q. de ſubſtantia coloris, fo. 95. Dicunt, quod ante luminis aduentum, nullus eſt in corpore color, nec albedo, nec nigredo, nec alius: adueniente lumine, fiunt illi colores, qui non aliud ſunt, quàm lumen ipſum variis corporibus receptum, quo recedente non manent colores, niſi in potentia.

Alber. addit, quod manet qualitas quædā, quæ eſt effectus primarum qualitatum, & eſt materiale coloris: lumen tamen eſt, quod dat formam, & ſpeciem colori ipſi. Horum argumenta ſunt poſita in principio.

Altera ſententia S. Tho. Auer. &c. Altera ſententia eſt S. Thomæ, & Auerro. cōm. 67. Caiet. Thie. Iand. q. 19. & cōmunis: quod color habet ſuam naturam etiam citra lumen, etiam in tenebris: lumen autem eſt neceſſariū ex parte medii, vt medium diſponatur ad hoc, quod color agat in ipſum, & per ipſum mandet ſuas ſpecies in viſum. Hanc ſententiam nos ſequi intendimus: ob id declaranda, & probanda paulò latius eſt.

Primum fundamē. in quo indagat. & explicat eſſentia, & natura coloris. Nota Qua via, & metho do indagā Vnum autem eſt fundamentum præmittendum, quo coloris ſubſtantiam manifeſtabimus, in qua indaganda, vtat qua dā via, & methodo Ariſt. qua vti ſolet in indagandis effectuum aliorum cauſis. Procedit enim via ſimilitudinis effectuū, ex notis ad ignota, quod exēplo declaro. Probl. ſect. 30 q. 1. quærit de melancholicorum effectuum cauſis: modo enim triſtes, modo hilares ſunt: inuenit ſimiles effectus in ebriis, in quibus cauſa notior eſt: quæ fuit diſpoſitionem ebriorum, quæ eſt cauſa talium effectuū: talis enim erit diſpoſitio melancholici: ſed hæc à natura, illa ex accidenti. da ſi eſſentia coloris, dupliciter ſimili declaratur.

Similiter de rubedine. & macula naturali in Prædicam. qualit. comparauit eos erubeſcentibus, in quibus rubor eſt: quia ſanguis ad faciem confugit. Ita erit in illis aliis, ſed à naturali generatione: his autem ex accidenti. 1. 2.

Similiter nos faciamus: quærimus itaque colorum principia. In coloribus ergo, qui ex accidenti ſunt, cōſideremus id, quales ſunt colores iridis, qui ex accidenti, & non permanentes ſunt, vt dicitur 3. Meteor. cap. 4.

Nota. Colorum apparentium tria principia. In his igitur tria principia ſunt. Eſt diaphaneitas quædam nubis, qua lumen recipitur: eſt opacitas quædam, qua retinet ne tranſeat omnino, eſt lumen ipſum receptum, retentum, & opacatum: & ex his color eſt. Inter hæc tria, lumen eſt forma, & coloris ſubſtantia: reliqua duo ſunt, vt materia, & principia materialia. Quòd ſi lumen illud eſſet ab interno, & ipſis partibus nubis, ipſumque ſubiectum permaneret, vtique eſſet color verus, & permanens. At quia ab externo Sole pendet, & nubes cito reſoluitur, non eſt permanens. Quæ ſit natura coloris apparentis, & ex qua natura veri coloris colligit.

Veri coloris principia, & materia. In coloribus ergo veris, & manētibus, iſta eadem principia ſunt. Eſt lux quædā non ab externo, ſed ex partibus igneis, ex quibus mixtum eſt, quæ recepta cū diaphaneitate aquæ, & aeris, & opacata opacitate terræ, tranſit in colorem verum & permanentem. hæc igitur eſt ſubſtantia coloris, & principia.

Nota. Inferunt tria ex dictis circa naturam coloris. Nec tamen putes, quod manet iam lux, ſicut lumen in iride: mutatur enim in diſtinctā ſpecie qualitatē, vt dicemus poſt.

1. Ex hoc ſequitur primo, quod primæ qualitates nō ſunt proxima principia colorū, ſed remota, quatenus opacitatem, vel diaphaneitatem, vel lumen aliquod faciunt.

Et hoc patet ex eo, quod idē ſpecie color modo ex calore vehemente, modo ex frigiditate procedit, vt albedo in niue, & in calce. Vide ſect. Probl. 36 q. 1.

2. Sequitur ſecundo, quòd non ſolum vbi qualitates elemētares ſunt, erit color, ſed etiam vbi non ſunt, ſed eſt aliqua opacitas,

tas, diaphaneitas cum luce; & tales colores dicuntur, & ſunt ſimplices qui elemẽtis, & cœlis inſunt, qui non plenè videntur, niſi coniunganiur cum externo lumine. Et hæc colorum diſtinctio in ſimplicem, & miſtũ, habetur expreſſa ab Ariſt. lib. de color. in principio.

Tertium. Sequitur tertiò, quòd aliquãdo lumen externum cõiungitur cum aliquibus corporibus miſtis, & ob varias reflexiones, diuerſos facit apparere colores, vt in collo columbæ, & alijs.

1. Concl. Lumẽ externũ nõ dat eſſe ipſis coloribus. Hoc ſuppoſito, ſit prima concluſio. Lumen externum non dat eſſe ipſis coloribus. Hæc concluſio eſt contra Auicen. & alios.

1. Ratio. Probatur primò authoritate. Si enim eſſet lumen forma coloris, iam ipſe color faceret actu diaphanum, ſicut ignis; quod expreſsè negat Ariſt. docens, quòd color eſt, qui præſupponit actu diaphanum, vt ipſum moueat: ergo color, quid aliud diſtinctum eſt à actu ipſius diaphani, qui lumen eſt.

2. Ratio. Probatur ſecundò ratione: Si lumẽ eſt forma colorum: ergo colores ſpecie non differunt: quod quidem abſurdum eſt in Philoſophia. Sunt enim contrarij colores, & inter eos eſt motus, vt notum eſt. Probatur autem ſequela: quia idẽ ſpecie eſt lumen, ſiue ſit intenſum, ſiue remiſſũ, ſiue refractum, ſiue non.

3. Ratio. Præterea tertiò: quia colores agunt in lumen: aliquando enim intingunt aerem illuminatum, vt apparet in corporibus obiectis arboribus, apparet in eis viriditas quędã: ergo color nõ eſt lumẽ ipſum.

2. Concl. Lumẽ eſt neceſſarium ex parte medij. Secũda concluſio. Lumen eſt neceſſarium ex parte medij, quo medium fiat actu perſpicuum, vt poſſit à colore recipere ſuas ſpecies.

1. Ratio. Hæc manifeſta eſt ex Ariſto. & ratione probatur. Si enim lumen eſt neceſſarium ex parte ſubiecti, ſeu obiecti, vel eſt, vt agat in potentiam: vel vt ſit diſpoſitio coloris, vt agat. Non primum: quia color eſt, qui agit. Non ſecundũm: quia ſi diſpoſitio eſſet, vel eſſet materialis: & hoc non, quia color eſt in ſubiecto etiam ſine lumine: Vel eſt vt inſtrumentum effectiuum: & hoc non, quia color immediatè operatur: ergo non eſt neceſſarium lumen, niſi ex parte diſpoſitionis in medio.

3. Concl. Color nõ eſt immediatũ, & adæquatũ obiectum viſus. Tertia concluſio. Color non eſt immediatum obiectum viſus, & adæquatum. Hęc nota eſt: ſunt enim alia viſibilium genera præter colorata, vt luminoſa, ſeu lucentia, & ea quæ noctu videntur: ob luminis enim paruitatem, lux apparet color in die, nec lucent, niſi noctu.

1. Ratio.

Cauſa ex Albe cur quædam noctu luceant. Albe. ſumma, ſol. 95. reddit cauſam horum, quæ noctu lucent. Dicit, quòd horum, quædam ſunt putrefacta, quædam non putrefacta: ob id lucent, quia per putrefactionem, humidum confugit ad partes corporis externas, & calor ipſum ſequens, ibi congregatur. apparetq; lucere; ſicut pruna, vel ferrum candens, quibus ineſt caloris aliqua multitudo: tantuſque aliquando concurrit, vt fiant partes ignitæ, & humor inflammetur: propter quod aliquando in ſepulchris mortuorum apparent flammæ.

Quæ verò non ſunt putrefacta, lucent ex caloris copia, ſed non congregati ob illam cauſam, ſed quia natura illas fecit partes calidas, vt ſuppleret aliud.

Exemplis oſtendit. V. g. in piſcibus, quia carent ſanguine: ob idq; calore indigent, fecit natura ſquamas calidas, vt defectum ſuppleret: ſimiliter in Lampiride fecit diafragma calidum. Calor autem iſte cumulatus, lucem tenuem facit, qui in die vincitur ab externo lumine, colorque apparet.

Ad 1. Supereſt ad argumenta reſpondere. Ad primum, quod eſt Alber. dico, ſenſum illius definitionis nõ eſſe illũ, ſed alium.

Nota. Aduerte ergo, ꝙ corpora perſpicua, & apparentia, ſunt duplicia. Quędam ſecundùm totam ſuam profunditatem conſpicua ſunt, & hæc ſimpliciter perſpicua & diaphana dicuntur. Quædam autem ſolùm ſecundùm exteriores partes, & vltimas, & hæc dicũtur perſpicua ſecundùm quid, id eſt, terminata intrinſecè.

Eſt igitur duplex actus. Alter perſpicui ſimpliciter, quo actu viſibile fit, & hic eſt lumen. Alter perſpicui terminati, & hic eſt color.

Lumen ergo eſt qualitas, qua formaliter perſpicuum viſibile eſt ſecundum totum eo modò, quo ſuperiùs diximus, ſcilicet appoſito opaco. Color autem qualitas, qua ſecundum ſuperficiem aliquid videtur, motiuaq; eſt diaphani actu, ad differentiam lucis, quæ et in ſuperficie apparet:

paret: ob id dicitur extremitas perſpicui in corpore determinato.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, quòd obiectum in lumine conſtitutum videtur ab oculo conſtituto in tenebris, non quia lumen ſit neceſſarium ex parte obiecti, ſed vt fiat actu illuminatum medium, quod eſt illi contiguum, vt poſſit agere & producere in ipſo ſuas ſpecies.

Obiectio. Quòd ſi dicas. Si ſpecies produci poſſunt in alia parte aeris obſcuri, vbi eſt oculus, cur non producetur ſtatim in aere contiguo ipſi obiecto?

Solutio. Reſpondet bene Caiet. & Iandu. quòd non eſt par ratio: difficilius enim eſt producere ſpecies, quàm multiplicare: ob id cum producantur ſpecies in parte aeris, iuxta obiectum, difficilius producentur: quapropter eſt neceſſaria maior diſpoſitio verſus obiectum.

Obiectio. Solutio. Sed dices rurſus, Quare id ita eſt? Reſpondeo: quia ſpecies immediatè ab obiecto productæ, debent eſſe intenſiores & fortiores, cum debeat multiplicare alias: ſicut calor productus prope ignem, debet eſſe intenſior, vt alium producat: quòd ſi remiſſæ eſſent à principio, eſſent poſteà adeò debiles, vt lumen potius impediret actionem ipſarum, eaſq; occultaret.

Altera ſolutio ad ſecundũ. Poteris etiam dicere forſan melius ad ſecundum, quòd ſiue obiectum ſit in tenebris, ſiue oculus, & aliud eſt, in lumine ſemper illuſtratur medium, quamuis non perfectè. Eſt enim lumen multum multiplicabile per reflexionē. Cum ergo obiectum eſt in magno lumine, videtur: quia medium totum eſt illuminatum: at cum eſt in obſcuro, & in minori lumine, nō videtur: non quia mediū nō ſit illuminatū, ſed quia alia obiecta ſunt magis illuminata, & maius viſibile occultat minus.

Ad 3. Ad tertium ſolutio facilis eſt. Lumen enim aliquando recipitur in corpore, & ob varias reflexiones diuerſos colores apparere facit: ſed hoc non tollit colores alios habere eſſe ſine lumine.

Ad 4. Ad quartum reſpondet Auerr. quòd color non eſt lux formaliter. cum enim lux operatur in corpore, deſtruitur, & fit alia qualitas ſpecie diſtincta, quæ dicitur color. Idem dicit Aegid.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd color dicitur per ſe viſibilis: quia eſt eius naturæ, vt agat in ſenſum viſus: at quia non agit, niſi per medium diſpoſitum, indiget lumine, non vt inſtrumento, ſed vt diſpoſitione in medio, & hoc etiam eſt in aliis agentibus naturalibus, non tamen ob id dicitur nō eſſe viſibilis per ſe. Aduertendum eſt autem, quòd illa propoſitio eſt per ſe mediate, ſicut homo eſt ſenſibilis.

An lumen ſit corpus. Quæſt. XVIII.

Multæ difficultates circa luminis naturam & proprietates ſunt: vt enim ipſum eſſe notiſſimū eſt; ita quid ipſum, & quale ſit, difficillimè intelligitur.

Aliqua igitur in præſenti diſputabimus. Incipiamus ergo à propoſita quæſtione. Videtur enim lumen corpus quoddā eſſe. Primò authoritate Ariſt. Probl. sect. 11. q. 33 Dubitat, quare ſtrepitus, & voces melius audiantur in nocte, quam in die: Reſpondet, quia in die voces impediūtur, quo minus ad auditus veniant, ab aere, qui denſior eſt ob radios ſolares, & lumen, quæ corpora ſunt. Primũ argu ad partem affir.

Præterea ſecundò. Omne quod per ſe mouetur, eſt corpus, lumen per ſe mouetur; ergo lumen eſt corpus. Conſequentia eſt certa cũ maiori. Probatur minor: quia quieſcente aere, lumen mouetur: apparet ex decremento, vel augmento vmbrarũ, ergo mouetur per ſe, & non ad motum aeris, in quo eſt. 2. Argu.

Præterea tertiò. Lumen habet figuram per ſe; ergo eſt corpus. Probatur antecedens ex propoſitione perſpectiuæ. Incidētiæ radioſæ per angularia foramina ad mediocrem diſtantiam, rotundę apparēt. V.g. ſi radius ſolaris tranſeat per foramē angulare, facit in corpore obiecto figurā rotundam; ſimiliter per folia arborum radij tranſeuntes faciunt in terra rotundas figuras. Cùm ergo non ſint tales figuræ in ſubiecto; nec in loco, quo tranſeunt radij; ergo lumen figuram habet per ſe. 3. Argu.

Præterea quartò. Quia habet trinam dimenſionem lumen, vt notum eſt, cum ſit vndequaq; diffuſum; ergo eſt corpus. 4. Argu.

Præterea quintò. Quia lumen progreditur à corpore luminoſo: at corporum 5. Argu.

eſt

eſt progredi, non accidentium, nam migrarent tunc de ſubiecto in ſubiectum: ergo corpus eſt.

6. Argu.

Præterea ſextò. Nã lumen dr̃ refrangi, & reflecti: quæ propria ſunt corporum.

7. Argu.

Præterea ſeptimò. Nam ſi lumen eſſet accidens, lumen cum lumine ſe miſceret in eodem medio: at non miſcentur. Et ꝓbatur primò de lumine Solis, & lucernæ. Cum enim ſimul ſunt, apparet diſtinctio inter illa: lumen enim lucernæ apparet albũ: non ergo ſunt mista. De luminibus etiam duarum lucernarum patet non miſceri: quia fiunt duæ vmbræ ex vno corpore opaco. At ſi vnum fieret lumen, tũc vna fieret vmbra.

8. Argu.

Præterea octauò. Si lumẽ eſſet accidẽs eſſet in ſubiecto: ſed id non poteſt eſſe: ſequeretur enim, ꝙ accidens, migraret à ſubiecto in ſubiectum. Patet. Si enim eſt in aere, cõtingit aerem variari lumine & radio manente immoto: ergo mutaret ſubiectum: corpus igitur eſt. Hæc ſunt argumenta ad partem affirmatiuam.

Variæ diuerſorum opiniones.

Auicen. lib. 6. p. 3: cap. 20. multas citat ſententias circa hoc. Aliqui enim corpus eſſe dicebant, alii ſubſtantiã ſpiritualem, alii formam ſubſtantialem, alii nihil horum, ſed ſolum apparentiam quandã ſolis in medio, ſicut apparet res in ſpeculo, nõ tamen eſt aliquod ens in ipſo medio.

Prima cõcluſio harum non eſſe corpus. Prima rõ ex Ariſt.

Vt autem veritas huius rei conſtet, ſit prima concluſio. Lumen non eſt corpus. Probatur primò argumẽto Ariſ. Si lumẽ eſſet corpus, vtiq; penetraretur cum corpore: at hoc eſt impoſſibile. Sequela autẽ patet: quia recipitur in corpore diaphano, quod eſt in potentia, & obſcuratum: recipitur autem in qualibet parte, cum totus aer illuminetur.

2. Ratio.

Probatur ſecundò. Si corpus eſſet, vtique ſine motu pceptibili nõ poſſet p tantam diffundi diſtantiam: at nullus apparet ipſius motus: ergo non eſt corpus.

3. Ratio.

Probatur tertiò, argumẽto Philoponi: quia omnis motus naturalis inanimatorum, aut ſurſum, aut deorſum, aut circulariter fit: at nullus eſt luminis, quia vndique ſe ad omnem dimenſionem diffundit: ergo &c.

4. Ratio.

Præterea quartò. Si corpus eſt, vel eſt corruptibile, vel icorruptibile: ſed neutrũ eſſe poteſt: non ergo eſt corpus. Minor probatur. Primò: nõ eſt corruptibile: quia tunc ex eius corruptione aliquid generaretur, cum materia non poſſit corrumpi. At nihil videtur generari ex luminis corruptione, & tamen appareret, cum ſit tã immenſum corpus. Probatur, quòd nec incorruptibile ſit ita, vt ſit cum luminoſo ſemper. Nam de lumine lucernę notum eſt id dici non poſſe, quod perit extincta lucerna.

Secunda cõcluſio. Lumen non eſt ſubſtantia immaterialis, & ſpiritualis. Probatur primò. Omne ſpirituale, oculo corporeo eſt inuiſibile: at lumen per ſe videtur.

2. Concl. Lumẽ nõ eſſe ſubſtantiam immaterialẽ, vel ſpiritualem.

Præterea ſecundò. Spirituale eſt incorruptibile: at lumen corrumpitur.

2. Ratio.

Præterea tertiò. Corporeum nõ poteſt agere in incorporeum: quia corpus ſemper agit in materiã, & ſic omnis effectus eſt in materia: at luminoſum eſt corpus: nõ ergo faciet ſubſtantiam immaterialem, niſi creet illam: quod impoſſibile eſt.

3. Ratio.

Tertia concluſio. Lumen eſt qualitas realis exiſtens in medio. Hæc concluſio duo continet. Alterum eſt, quòd lumen ſit qualitas. Alterum, quòd ſit realis.

3. Concl. Lumẽ eſt qualitas realis exiſtens in medio.

Primum probatur. Si enim nõ eſt ſubſtantia, erit accidens: ſi accidens, cum ſit actiuum (calefacit enim, & ſubſtantiam producit) erit qualitas. Nullum enim accidens actiuum eſt, vt patet, niſi qualitas. Et in hoc conuincitur quarta ſententia, quæ putabat lumen tantũ eſſe apparentiam: hoc autem eſſe non poteſt, cum lumen faciat in hęc inferiora effectus reales: ergo lumen aliquid eſt in medio.

Pria pars ꝓbatur. 2ũa pars. ſquod ſit qualitas.

Altera pars concluſionis eſt, ꝙ lumen ſit qualitas realis. Senſus eſt, id eſt, non eſt ſpecies lucis, per quã lux videtur. Aliqui enim putant lumen ſe habere ad lucem, ſicut ſpecies coloris, qua color videtur, & vocant hoc lumen habere eſſe intentionale. Huius ſententiæ fuit Sco. 2. Sent. d. 13. q. vnica, Aegid. etiam, & Caie. Thie. in præſenti.

2. Pars: An lumẽ ſit qualitas realis.

2. Opini. Scoti. &c. quòd ſint ſpẽs intentionales lucis.

Probant: quia aliter non poſſet recipi in oculo, ſicut color non poteſt recipi in oculo, niſi coloris ſpecies.

1. Rõ huius opin. ꝙ ſit ſpẽs lucis.

Præterea, quia aliter non diffunderet in inſtanti per medium.

Oppoſitũ tenemus cum S. Tho. in præſenti, & 1. par. q. 67. arg. 3. & Alberto, & Tolet. de Anima.

Secta opi. D. Th. 10

 Philo-

Philopo.& alijs, quòd lumen habet eſſe reale,id eſt,non eſt ſpecies, per quam videtur color lux.

1. Ratio. Et probatur primò:quia ſpecies obiecti non eſt ſenſibilis:nō enim ſpecies coloris videtur,nec odoris guſtatur, ſed eſt id,quo obiectum ſentitur:at lumen per ſe videtur:ergo non eſt ſpecies lucis habens eſſe intentionale.

2. Ratio. Præterea ſecundò. Species intentionales non alterant realiter ſubiectum alteratione corruptiua, ſed ſolū ſenſitiua:at lumen alterat: calefacit enim & producit ſubſtantiam:non ergo eſt dicendum eſſe lucis ſpeciem intentionalem.

3. Ratio. Præterea: Species nō denominant medium:non enim ſpecies coloris denominant aerem:at lumen denominat:dicitur enī p ipſum illuminatus, Hæc ſūt argumẽta S. Th.q fruſtra conatur ſoluere Aegid.

4. Ratio. Et eſt aliud argumentū. Si lumen eſſet ſpecies non indigeret ſpecie alia, vt videretur: at lumen indiget ſpecie alia: non enim lumen, quod eſt in medio ſolari, videtur ab oculo in tenebris,niſi per ſpeciẽ à lumine diſtinctam.

Habes ergo, quòd lumẽ eſt aliqua qualitas realis producta à luce, quæ eſt in corpore luminoſo, & quòd lux non videtur per lumen, vt per ſpeciem: ſed lux habet aliam ſpeciem diſtinctam, per quam videtur: ſimiliter & lumen aliam diſtinctam.

Confirmatur ratio. Et hoc maximè confirmatur. Si in memoriam reuoces, quòd ſpecies non ſunt formarum, ſed ipſorum compoſitorum: ſpecies enim non eſt coloris, ſed colorati. Ita ſi lumen eſſet ſpecies lucis, eſſet ipſius lucidi,& luminoſi:quod eſt falſum. Nam tunc per lumen refractum, & reflexum à quocunque loco, viderem Solem, ſicut in ſpeculo:quod tamen eſt falſum. eſtq; hoc notatu dignum.

Ad primū argu. primæ opinionis. Nec argumenta duo in oppoſitū quicquam valent. Ad primum dico, q; ò l lumen recipitur in oculo, non quia oculus, ſed quia diaphanum, & ita receptum lumen in ipſo ſenſorio non videtur; quod ſi oculis clauſis, lumen, & fulgur apparet, illud non eſt in potentia vel ſenſorio, ſed in palpebra vel in cornea tunica, vel albugineo humore.

Ad ſecundum. Ad ſecundùm reſpondeo, quòd diffunditur in inſtanti non ea de cauſa, ſed quia contrario caret, vt poſt dicemus.

Dubiū 2. An lux & lumē ſpecie differant. Alterum dubiū eſſe poteſt hic, An lux, & lumen ſpecie differant. Illi, qui dicunt lumen eſſe lucis ſpeciem, conſequenter dicunt differre ſpecie, ſicut color & ipſius ſpecies differunt ſpecie.

1. Opinio. Differūt, vt ſpecies à re aliqua litate. Aliqui Perſpectiui dicunt quidem lumē eſſe qualitatem realem, lucis effectū, differre tamen à luce ipſa ſpecie, vt ſint duę qualitates ſpecie differentes,& lux eſt cauſa luminis.

2. Opinio. Etiā differūt, ſed vt duæ reales qualitates. Id autem probat:Quia lumē eſt in diaphano;at lux eſt in opaco corpore, quale eſt luminoſum.

Præterea. Lux eſt permanens in ſubiecto;at lumen nō, niſi præſente luminoſo.

1. Rō quare diſtinguūtur res ſuæ. Præterea luce corpus videtur in ſuperficie;at lumen in profundo etiā recipitur.

2. Ratio. 3. Ratio. 3. Opi. nō differre ſpecie. Primò ſimili declarat, & probatur. 2. Ratio. Reſpondet tamē cum Sancto Thoma, Alb. ex communi ſententia Perſpectiuorum, quòd lux & lumen non differūt ſpecie, ſed ſubiecto; lux enim & lumen, vt dicit S. Thom. ſe habent ſicut calor in igne, & calor pductus in medio. In igne enim eſt, vt in cauſa;& permanenter, quia eſt proprius igni;in medio, vt in effectu, & non permanenter. Ita lumen in proprio ſubiecto lux eſt, quam Perſpectiui primariam vocant;in medio autem lumen dicitur, & vocant Perſpectiui lucē ſecūdariā.

Præterea. Lumen in proprio ſubiecto aliquando opacitatem aliquam habet,& tunc producit extra ſe lumen, vt eſt in Sole,& aliquibus mixtis; aliquando non habet,& non producitur lumē, nec videtur; vt lux ignis, quę cum nō ſplendeat; lumen dici ſolet;vt lux nō ſit aliud, quàm lumen quoddam opacatum, non ita, vt in colorem degeneret.

Confirmatur ratio. Hoc mihi etiam perſuadeo. Nam ſtellæ,& Planetę lucē habent,& tamen conſtat eſſe illam lucem maiori ex parte lumen Solis; non ergo lux, & lumen differunt ſpecie.

Ad primū rōne contrariorū. Ad primum in oppoſitum dico, quòd lucentia diaphaneitatem habent, quam uis non tantam, quantam illuminata.

Ad ſecundum. Ad ſecundū reſpondeo, quòd illud non colligit ſpecificā diſtinctionem, ſicut in calore ignis,& eo, qui ab igne producitur, quorum alter eſt manens, alter non, nec ideo tamen ſpecie differunt.

Ad tertiū. Ad tertium reſpondeo, quòd lucentia

etiam

etiam in profundo apparent, licèt non ſecundùm omnes partes. Dico etiam ſecũdò, quòd id non eſt neceſſarium: nam ẽt lumen recipitur in ſuperficie corporum opacorum, nec ob id, in profundo apparent: ſunt ergo eiuſdem ſpeciei.

Nota ex Alber diſtinctionem inter lucem, lumen, radium, ſplendorem.

Vbi nota ex Alberto diſtinctionem inter iſta quatuor. Lucẽ, Lumen, Radium, Splendorem: ſunt enim idem ſpecie, Lux vt eſt in cauſa, Lumẽ vt in medio, Radius vt à lucido corpore ſecundùm rectũ procedit: Splendor eſt lumen, quod ab aliquo corpore reflectitur, in quod corpus lumẽ à lucido rectè protenditur. Ex his manet principalis quæſtio determinata.

Ad Argumenta initio quõnis poſita

Ad primũ ex Ariſt.

Supereſt, vt argumenta ſoluamus. Ad illud Ariſto. dico, quòd id dixit ex mente Democriti, Solet enim aliquando in illis quæſtionibus adhibere reſponſiones, ſuppoſita vulgari doctrina: quanquam eo loco ſtatim veram aliam ſubiunxit reſponſionẽ: quia in die Intellectus eſt multum diſtractus actionibus, propriis, & aliorũ ſenſuum, nec vacat tantum auditui: at in nocte aliis quieſcentibus, magis auditui vacat. Prima etiam ſolutio ex parte aeris vera eſt: nam ſonus multiplicatur cũ aeris circumulationibus & motu, quæ ſeſe impediunt inuicem, & conſequenter ſonum quem deterebant.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum neganda eſt minor. Non enim lumẽ mouetur per ſe: moueri enim accidit, cum aliquid vnum modò in vno ſitu, modò in alio eſt: at nõ ſic lumen: nõ enim pars luminis, quæ erat in hac parte aeris, poſtea eſt in altera: ſed moueri videtur, quia paulatim corrumpitur, vt cũ calor qui erat extenſus per aliquod lignum, paulatim corrumpitur ſecundum partes ligni, dicitur moueri. Et lignum etiam accenſum, ſi paulatim, & ſecundum partes extinguatur, facit apparere calorem, & ignis formam moueri, quæ non mouet.

Similiter etiam eſt cum paulatim producitur: videtur enim moueri. Sic ergo lumen, cum paulatim accedere, vel recedere videtur, accedente, vel recedente luminoſo, videtur moueri, ſed non mouetur. ſed fit productio, vel deſtructio partium variarum luminis: eſt enim facillimæ corruptionis, & generationis, cum pendeat ex præſentia luminoſi.

Obiectio.

Dices, Quomodo, ſi hoc ita eſt, lumen dicitur in inſtanti produci, cum paulatim producatur, & corrumpatur?

Solutio.

Nota lumen tribus modis per accidens ſucceſſiue produci.

Reſpondeo, quòd lumen aliquo modo ſucceſſiuè producitur, aliquo modo in inſtanti. Primò ſucceſſiuè poteſt produci, quantum ad intenſionem per accidens, vt ſi opponatur Soli aliqua nubes dẽſa, emittet lumen remiſſum verſus nos: ſi autem paulatim, & ſucceſſiuè rarefiat, ſucceſſiuè etiam intendetur lumen. Secundò ſucceſſiuè etiam producitur lumen quantum ad extenſionem per accidens: vt ſi ſit aliquod opacum obiectum luminoſo impediens. quominus luminoſum per illud ſpatium diffundat lumen: tunc ſi ſucceſſiuè retrahatur opacum, ſucceſſiuè lumen ſe diffundit, ſed per accidens. Tertiò etiã ratione luminoſi, quod ſucceſſiuè applicatur ad partes ſpatij, producitur lumen ſucceſſiuè. De his modis nõ loquitur Ariſt.

Quomodo in inſtanti producitur lumen, & lux.

At per ſe lumen in inſtanti diffundit: hoc eſt, luminoſum, remoto alio impedimento, conſtitutum in aliquo ſitu, diffundit lumen in inſtanti per illud medium, quod poteſt illuminare, & nõ ſucceſſiuè. Ratio autem eſt: quia illud mediũ, in qđ poteſt, eſt in vltima diſpoſitione ad recipiendum lumen: quia lumen non habet contrarium, quod expellat:

Nota.

Hic tamẽ nota, quòd quamuis Sol, vel luminoſum diffundat ſuum lumen ſimul per totum medium, dicitur tamẽ per partes propinquas illuminare remotas: qđ non debes intelligere ſic, quòd illuminet prius aliquas partes, & hæ alia actione illuminent alias: hoc enim totum nõ eſſet in inſtanti: ſed quia nõ illuminaret remotas niſi illuminaret propinquas: ob id dicitur per [illegible] illuminare illas, omnes tamen à S[illegible] nica actione illuminantur: ſicut qui producit ſubiectum, producit ſimul paſſiones vnica actione, tamen per ſubiectum producit paſſiones, id eſt, quia ſubiectum producit, paſſiones producit. Similiter qui mouet vnum extremum ligni, mouet totum lignum ſimul, quamuis longum, dicitur tamen per quaſdam partes mouere alias. Ita de lumine. Per hæc patet ſolutio argumenti ſecundi.

Ad tertiũ.

Ad tertium reſpondeo, quòd illa propoſitio eſt valde difficilis apud Perſpectiuos, nec putatur demonſtrata, lege Vitello. lib. 2. prop 39.

Dico ergo cum aliquibus eorũ, quòd rotunditas iſta luminis prouenit à Solis rotunditate: ſi enim opacũ ſit prope foramen, tunc ſit lumen ad foraminis figurã: quia omnes Solis partes non poſſunt agere in illud: at cùm eſt ad mediocrẽ diſtãtiam, Sol ſecundum omnes partes opponitur opaco, facitq; lumen rotundũ. Probant autem: quia cùm aliqua Solis pars eſt eclipſata, non facit rotundas figuras, ſed nauiculares.

Dubium.

Solutio.

Sed dubium eſt: nã ſimiles figuræ ſiũt ex reuerberatione ſpeculi in parietẽ. Forſitan id etiam prouenit ex radiis incidentibus à toto Sole ſupra ſpeculum.

Quicquid ſit, à cauſa externa rotundũ ſit lumen, non autem per ſe: atq; ideo corpus non eſt.

Ad 4.

Ad quartum dico, quòd ratione ſubiecti habet trinam dimenſionem, ſicut calor, albedo, & aliud accidens.

Ad 5.

Ad quintum reſpondeo, quòd dicitur procedere, non quia moueatur, ſed quia producitur à Sole, ſicut calor dicitur procedere ab igne.

Ad 6.

Nota.

Ad ſextum reſpondeo, quòd ſunt illa vocabula ſecũdum ſimilitudinem dicta. Vbi nota, quòd radius dicitẽ reflecti, quãdo lumen productum ſupra aliquod corpus ſecundùm aliquam lineam producit lumen verſus eandem lineam, ſeu verſus eundem locum, quamuis non per eandẽ lineam: ſed non eſt idem lumen cadens, & reflexum.

Diſſoluit̃ ꝓblema

Sit exemplum, quo ſoluitur problema quoddam, quare cum manè lumen Solis citò, & ante debitum tempus apparet, ſignum eſt pluuiæ. Reſpondeo, quòd illud lumen nõ prouenit à ſole directè, ſed antequàm aſcendat orizõtem, illuminat nubem opacam, quę lumen ad nos reflectit, ſicut à ſpeculo reflectitur lumen in parietem ad vmbram poſitum. Tale igitur intempeſtiuum lumen indicat pluuias: quia indicat eſſe nubes, quæ, Solis calore aduẽtante, reſoluentur.

Nota quid ſit refrãgi lumẽ explicatur ſimili d ſpeciebus reſtatione. et aliud ſoluitur problema.

Lumen autem refrangi ſolet, ſeu dicitur, cùm multiplicatur, & tendit per aliã viam, per quam non tenderet, niſi aliquid occurreret. V. g. ſit in ſcutella nummus argenteus, ponatur aliquis ad diſtantiam, in qua non videat nummum illum: ſi ſcutella impleatur aqua, tũc apparebit nummus in aquæ ſuperficie. Cuius cauſa eſt, quia ratione aquæ ſpecies, quæ ſunt ſicut lumen, cum perueniunt ad ſuperficiem, aliã via tendunt in oculũ: diuertunt enim à perpendiculari, vt dicunt Perſpectiui. Iſta tamen in præſenti exactè diſcuti, aut explicari nõ valẽt, nec expedit: ſunt enim purè perſpectiua. ſat ſit terminos intelligere & rem aliqua ex parte cognoſcere.

Ad 7.

1. Opinio, quæ differant ſpecie lumẽ ſuperius, & illorũ inferiorũ.

Circa ſeptimum argumentum dubiũ eſt, an diuerſa lumina diſtinguantur ſpecie. Opinio autem plurium eſt, quod lumẽ inferius, & ſuperius ſpecie diſtinguantur: vt lumen Solis, & lumẽ ignis, & lucernæ: & hoc tenet Alb. in ſumma: quia lumen Solis non eſt miſcibile: lumen autẽ inferius miſcibile eſt. Et hoc mihi videtur probabilius, quamuis alibi diſputandum eſt.

Solutio iuxta hãc opinionẽ.

Et ſecundum hoc, facile eſt reſpondere ad argumentum, quòd illa duo lumina non miſcentur, quamuis qualitates ſint: quia diuerſæ ſunt ſpeciei.

De luminibus iſtorum inferiorũ, an miſceant inter ſe.

Lumina autem inferiora ſunt eiuſdem ſpeciei inter ſe, vt lumina duarum lucernarum. Et de his eſt dubium, an miſceantur in ſubiecto vno: hoc eſt dicere, an ſicut, cum applicatur ignis alicui tempera tè calido, ipſum calefacit intendendo calorem illum, ita, vt vnus ſit calor, & non duo: ſicut albedo, & dulcedo; ita ſit in luminibus.

Vera ſolutio etiam ſi nõ differant ſpecie, nec miſceant.

Dico igitur primò ad argumentum, ꝙ quamuis dicamus eſſe eiuſdem ſpeciei, et non miſceri, non ob id ſequitur eſſe corpora. Nam accidentia, quæ à cauſa efficiẽti dependent, licèt ſolo numero differant, nihil prohibet eſſe ſimul impermiſta, ſicut de ſpeciebus ipſis intentionalibus verum eſt: eiuſdẽ enim ſpeciei multæ ſimul ſunt in oculo, & in medio, & in ſenſu interiori: non igitur argumentum quicquã probat.

Dubiũ an miſceãtur lumina.

1. Opi. philoſophorũ ꝑſpectiuorũ non miſceri lumina.

1. Rõ eorũ.

2. Ratio.

Altera opinio miſceri lumina.

At circa rẽ ipſam, an miſceãtur, necne, communis eſt ſententia Perſpectiuorũ, quòd non miſceantur, quam multi communiter ſequuntur, moti illo argumento de duabus vmbris, & etiam alio argumẽto: quia duæ lucernæ æquè intenſæ non intendũt lumen in medio, ferèq; hoc tanquam demonſtratum accipiunt.

Mihi verò probabile videtur ſic eſſe, & congruè ſuſtineri poſſe: tamen argumẽta

ta nihil concludunt, imò oppoſitum probant: propterea probabilius puto, ipſa miſceri.

Solatio argumentorum primę opinionis. Pro ſolutione igitur argumentorum illorum, oportet explicare cauſam quare duæ vmbræ fiant, vno opaco poſito ante duas lucernas.

Cur vno poſito opaco ex duabus lucernis duæ appareant vmbræ. Aduerte igitur primò, quòd luminoſum non illuminat medium lumine primò, niſi quod ei rectè opponitur: vnde quando opacum obijcitur luminoſo, totum illud medium manet abſque lumine, quod linea recta non poteſt attingere, illudque eſt vmbra. Vnde ſemper fit vmbra in illo ſpacio, quod eſt rectum, inter quod, & luminoſum, mediat opacum: tūc enim opacum impedit quominus luminoſum poſſit illuminare. Vnde etiam fit, vt variato luminoſo per ſe, vel opaco per ſe, mutetur vmbra, quia mutatur oppoſitio recta.

1. Funda.

2. Funda. Aduerte iterum, quòd vmbra nō aliud eſt, quàm carentia luminis in ſpatio contiguo habente lumen. Cùm enim in aliquo ſpatio lumen eſt, in alio autem illi coniūcto nō, tūc in hoc vmbra apparet.

Nota. Nota etiam, quòd non ſolùm vmbra eſt priuatio luminis, ſed priuatio maioris luminis. Vnde minus luminoſum in præſentia maioris luminis, vmbra eſt, quod experientia comperitur. Sit aliqua lucerna remiſſe actu illuminans aliqua duo ſpatia: ponatur alia lucerna intenſior, illuminans partem vnam ſpatij, tunc illa altera pars apparebit vmbra in præſentia alterius magis illuminatæ.

3. Funda. Aduerte tertiò, φ duo luminoſa plus illuminant aliquod ſpatium, quàm vnum ſi ęqualia ſunt: nam quibuſdam partibus melius applicatur vnum, quàm alterum, & partes propinquiores magis illuminantur.

Redditur cauſa cur duæ appareant vmbræ. Ex his ſequitur cauſa, quare duę appareant vmbræ duobus luminoſis poſitis in ſitibus oppoſitis ad opacum vnū. Per primum enim fundamentum, lumen vnius luminoſi nō peruenit ad ſpatium rectum ſibi poſt opacum, ad reliquum autē peruenit: & lumen alterius non peruenit ad aliud ſpatium ſibi oppoſitum, ad reliquū peruenit. Relinquuntur ergo duo ſpatia, quæ non illuminantur niſi ab vno luminoſo ſingula, illaq; ſunt vmbrę: quia ſunt minus illuminata, quàm reliquæ partes ſpatij, quæ ſunt magis illuminatæ: quia à pluribus luminoſis lumen participant, & ita eſt cauſa. Vnde potius colligitur illa lumina miſceri: non enim in partibus, in quibus vtraque ſunt, eſſet lumen intenſius, niſi ſe miſcerent. Ex hiſce colligitur miſceri lumina.

Ad 2. arg. primæ opinionis. 1. Solutio. Secundum autem argumētum eorum nihil valet. Non enim eſt bona cōſequentia: quamuis enim non intenderēt ſe mutuò, non ideo ſequitur, quòd non ſe miſcerent: nam id fieret, quia debilius non agit in fortius, vel in æquale: vt calidū vt quatuor, non calefacit magis calidum aliud, vt quatuor.

2. Solutio. Dico etiam, quòd lumina æqualia ſe mutuò intendunt: aliter enim non fierent duæ vmbræ ex duobus luminoſis: idcirco enim fiunt, vt diximus, quòd partes quædam magis illuminatæ ſunt à duobus luminoſis: nec eſt ſimile de calore, & de lumine.

His non obſtantibus, vt probabile valde defendi pōt lumina omnia eſſe eiuſdem ſpeciei, & lumina non miſceri, quanuis mihi probabilius ſit eſſe eiuſdem ſpeciei, & miſceri in medio, vt dixi.

Ad 3. 1. Opinio: lumē eſſe accidens, & non in ſubiecto. Ad vltimum argumentū variè reſpondetur. Aliqui putant, lumen non eſſe in ſubiecto, eſſe tamen accidens; quia dependet in conſeruari à cauſa efficienti.

Reijcitur 1. Opinio. 1. 2. Hæc ſententia eſt improbabilis valde: quia in hoc conſiſtit natura & eſſentia accidentis, quòd apta ad inhærendum ſit, quo ablato ſubſtantia erit.

Et nihil facit illa dependentia à cauſa efficiente: multo enim magis omnia dependent à Deo in conſeruando, non tamen ſunt ſubſtantiæ ipſæ accidentia.

2. Op. eſſe accidens, quod migrat de ſubiecto in ſubiectū. Alij dicunt, quòd ſit accidens migrans de ſubiecto in ſubiectum.

Reijcitur 2. opinio. 1. 2. Sed hoc licèt ſit magis probabile, tamen non mihi placet. Nam dependentia accidentis ſubiecto maior eſt, quam loca ti à loco: nec poteſt eſſe vnum in multis ſubiectis primis, ſicut locatum vnum in locis.

Et propterea tunc lumen Solis eſſet incorruptibile, quia ſimul recederet cū Sole migrans per varia ſubiecta: quod tamē falſum eſt.

Tertia opinio cōmunis. Dico ergo cum communi ſententia, quòd ſicut in igne fit circa calorē, ita in lumi-

luminoſo circa lumen. Cum enim ignis calefacit aerem, ſi ventus flat, tunc nouo aere ſuccedente nouus inducitur calor, & corrumpitur alter, recedẽte alio aere. Sic in lumine nouum & nouum producitur ſuccedente aere, & aliud corrumpitur.

Vnicum autem eſt diſcrimen, quòd calor tempore producitur & corrumpitur: at lumen in inſtanti: ob id radius fixus apparet. & per hoc patet huius quæſtionis reſolutio, in qua aliqua de luminis natura & eſſentia, quantum ſatis erat, diſputatum eſt.

Q̃ An viſio fiat p extramiſſione an per intus ſuſceptionem, differtur reiectis ſolum opinionibus.

Hic ſe offerebat quæſtio, an viſio fiat p extramiſſionem, vel per intus ſuſceptionem, quæ fuit controuerſia inter Ariſtotelem, & Platonem, nos tamen eam differimus in capite ſecundo de ſenſ. vbi Ariſtoteles illic eam diſputat, ſolum ſententias explicabimus.

Plato credidit eſſe in oculo lumen innatum quoddam, quo emiſſo ab oculo in obiectũ, ipſum percipimus, quod lumen coniungitur, & iuuatur à lumine externo.

1. Opinio. Ariſt.

Ariſtoteles nõ negat eſſe lumẽ in oculo aliquod, & aliquando in medium extra mitti, vt apparet in oculo cati, tamen negat id eſſe neceſſarium ad viſionem, ſed ſemper lumẽ eſt ex parte medii, quod poteſt externum, at obiectum immutat potentiam imprimendo ſpecies, quæ neceſſariæ ſunt, & ſic viſio fit per receptionem.

Caput octauum.

Nunc autem primùm de ſono. Tex. LXXVII.

De auditu. Quòd iã ſi. de auditu agendum tanquam de nobiliori ſenſu poſt viſum.

MEritò poſt viſum, de auditu tractat, eſt n. hic ſẽſus immaterialior, & nobilior, vt eius cognitio manifeſtat, non enim fit interuenientibus qualitatibus primis q̃ naturaliſſimæ ſunt. Hoc aũt in alijs fit. Nõ enim alii ſenſus percipiunt obiecta, niſi aliq. ſecundũ has facta alteratione. Eſt ẽt e[illegible] imm[illegible]ateriali[illegible]ter: quia pluriũ contrariorũ ſimul eſt magis perceptiuus. Hoc n. ſenſu harmonias, quæ plurium cõcentus ſunt vocum, percipimus: antepoſnit ergo auditum tanquam digniorem.

Nota.

Non enim hic obſeruat naturæ ordinem. Sic enim præpoſterius debebat eſſe, vt à tactu inciperemus, id, quod Auicen. fecit, ſed ordinem perfectionis & dignitatis ſequitur.

De obiecto auditus prius agẽdum, ſ. ſono.

Incipit ergo ab ipſius obiecto: ſicut enim a colore in capite de viſu, ſic à ſono in præſenti exorditur.

Differentia colo. tis & ſoni prima.

Eſt autem notanda differentia inter colorem, & ſonum. Color enim eſt in re colorata, ſicut ipſius actus, & cum ipſa permanet ante, & poſt viſionem: At ſonus non eſt in corpore, quod ſonat, ſed extra ipſum: nec eſt ſemper cum ipſo, niſi cùm auditur, vel audiri poteſt, ſi auditus adſit.

Secunda.

Vnde dicitur res colorata vno modo tantum, ſcilicet quæ colorem actu habet: at res ſonora dupliciter, vel potentia, quia ſonum efficere poteſt: vel actu quia ſonũ facit.

Duplex ſonus ſeu ſonoru corpus. ſ. actu & potentia.

Ad hoc igitur oſtendendum Ariſto diſtinguit ſonum, in ſonum actu, & ſonum potentia: quod idem eſt, ac ſi dicat, quædam eſſe ſonora, quia actu habent ſonũ: quædam, quia habere poſſunt.

Quædam corpora ſonum facere, alia non ita.

Quòd autem quædam dicantur ſonora, quia ſonum actu poſſunt facere, probat ex diſtinctione vulgari corporũ. Quędam enim non poſſunt facere ſonum, vt ſpongia, & mollia: quædam poſſunt facere, vt læuia, & dura: non eſt autem aliud eſſe ſonatiua potentia, quàm poſſe facere ſonum actu in medio.

Fit aũt ſecundùm actũ ſonus. Tex. LXXVIII.

Quid ſit ſonus actu eiusque tuplex.

QVia ſonorum potentia ordinem habet ad ſonum actu; ſicut quod actu ſonat: aggreditur explicare, quid ſonus actu ſit, & quotuplex.

Tria principia eſſe neceſſaria ad ſonum actu.

Conſtituit autem tria principia eſſe neceſſaria ad ſonum actu. Duo corpora ad ſe ordinem habentia, & medium: quod ratione manifeſtat. Sonus eſt ex aliqua percuſſione: ſed percuſſio non fit, niſi ſit, quod verberat, & quod verberatur; ergo ad ſonum ſunt talia corpora neceſſaria.

Vlte-

Vlterius:percuſſio non fit, niſi localiter moto vno illorum corporum ad alterũ: ſed talis latio indiget medio: ergo ad ſonum tria corpora conueniunt.

Obiectio. Solutio.

Quod ſi obiicias, aliquando ſonũ fieri aere percuſſo virga. Reſpondeo, quod tunc aer habet rationes duorum corporum, & medii, & percuſſi ſecundum diuerſas ſui partes.

De illis principiis ſeu cauſis ſoni particularis actu, & potentia.

Conſtitutis his ſoni cauſis, quæ & qua les ſint particulariter explicat: & primũ docet, qualia debent eſſe corpora quæ ſe percutiunt, ponitq́; aliquas conditiones.

Qualia debeant eſſe corpora quæ ſonum efficiant.

Prima eſt, vt ſint dura: ſic enim poterunt mutuo reſiſtere, & aerem interceptũ ferire. Vnde mollia corpora non faciunt ſonum: vt ſi lana lanam percutiat.

1. Conditio.

Secundo, quòd ſint læuia, & ſuperficierum habentium partes planas, & nõ ſuperminentes: ſic enim aer interceptus, & percuſſus totus ſimul percutietur, ſonũq́; faciet.

2.

Tertiò, ꝙ ſint concaua: nam ratione concauitatis aer interceptus, & percuſſus, non poterit egredi, & ſic partes corporis multipliciter percutiet, fietq́; ſonꝰ longus: vt accidit in tinnitu, qui ſupereſt poſt ſonum campanæ.

3.

Nota.

Notandum verò quòd iſta conditio, non eſt neceſſaria ad ſonum ſimpliciter, ſed ad perfectum ſonum.

4.

In textu ſequenti ponitur alia cõditio quarta, & neceſſaria, ꝙ illa corpora percutiant ſe velociter; quod ibi dicemus.

Amplius auditur in aere. Tex. LXXIX.

De medio, i quo fit ſonus. Quale ſit hoc medium.

QVale ſit medium in ſono, explicat, dicens: quòd audimus in aere, & in aqua exiſtentes: non tamen putandum eſt aerem, vel aquam eſſe dominos, id eſt, primas cauſas ſoni: non.n. ſunt, niſi corpora duo ſe mutuò percutiant ad aerem.

Nota.

Vbi manifeſtat, quòd aer eſt medium corpus inter corpora percutientia ſe, ex quibus fit ſonus, licet talis ſonus effectus poſſit deferri ad auditum exiſtẽtẽ ſiue in aqua, ſiue in aere: qd poſtea examinabĩt.

Quarta conditio corporum.

Statim addit quartam prædictam cõditionem, quòd corpora velociter ſe percutiant ad hoc, quod aer non egrediatur anteq̃uam percutiatur: huius enim percuſſio, ſonus eſt. Vnde ſi paulatim corpora congrediantur, aer dilabitur, nulluſq́; fit ſonus. quòd ſi citò ſe percutiunt, aer non poteſt ita citò labi: ob id reſiſtit, & propter reſiſtentiam percutitur. qua ſonũ edunt.

Exẽplũ.

Ponit exemplum eorum, qui multos lapides ſimul cõiunctos proiiciunt, ac virga velociſſimè mota percutiunt cumulũ, antequam diſſoluantur: velocitas enim præuenit ſeparationem lapidum: ita debet eſſe cita motio corporum effectiuorum ſoni.

De ſono reflexo q Echo dr.

Echo autem fit, quãdo, fit ab aere. Tex. LXXX.

Quõ fiat.

QVomodo ſonus directus, & ſimplex fiat, docuit: nunc quo modo etiã ſonus reflexus fiat, qui dicitũ Echo ol docet: dicitq́; talem ſonũ fieri hoc modo. Sonus.n. qui in aere taliter moto conſiſtit, fertur per ſpatium aliquod: accidit ergo, ꝙ aliquod occurrat corpus prohibens ipſum dilatari vlterius: iterum ſonus regreditur per idem ſpatium, aere ipſo, in quo ſonus eſt, repulſo. Vocat vas locum çontinentem.

Nota. Exemplo declarat.

Ponit exemplum de ſphæra, id eſt, circulis in aqua factis. Aliquãdo enim in lacum lapidem inijcimus, qui iniectus in aqua ſibi ꝓpinqua circulum facit: & hic vlterius alium ſe maiorem, & iſte alium, donec ceſſante tali motu ex ripæ vel lapidis vel alterius aquæ occurſu, alij regrediuntur circuli per idem ſpatiũ. Sic indicandũ eſt de aere moto, in quo ſonus eſt.

Semper fit Echo, cum ſonꝰ reflectit, licet non ſemp ſentiatur.

Dicit autem, ꝙ ſemper fit Echo, cùm ſonus deſinit, quamuis non ſemper percipiatur. Sicut poſito corpore ad radios Solis, reflectitur lumẽ ſemper ad vmbram, quamuis non ſemper ſenſibiliter, ita vt illa vmbra faciat aliam vmbram.

Simile de lu mi nis reflexione.

Hoc enim modo ſpeculum, & aqua reflectit lumen in muro, vt vmbram aliam faciat, quia multum lũminis reflectunt. Alia tamen reflectunt quidem, ſed non diſtinguitur ab vmbra præcedẽti. Quòd autem corpora reflectant lumen probat; quia aliter eſſent tenebræ puræ, vbi ſolis radij directi non ſunt: quod falſum eſt.

Vacuum

Vacuum aũt recte dicitur. Tex. LXXXI.

Laudat antiquos ad confirmationẽ ſuæ opinionis ꝙ aerem ſacerent authorẽ ſoni.

LAudat Antiquos ad confirmationem ſuę opinionis, ꝙ aerem ſoni authorem faciebant, non ita, vt eſſet prima cauſa, ſed vt medium quoddam, & id quod ex percuſſione corporum ſonum facit.

Antiqui autem dabant vacuo ſonum, per vacuum intelligẽtes aerem, quamuis re vera non ſit vacuum.

Quo͂ hic aer ſe habere debeat, vt fiat ſon.

Explicat autẽ, quomodo ſe debeat habere aer iſte. Debet eẽ vnus, & cõtinuus, id eſt, non dẽt in multas particulas diſſecari: ſic enim non faciet ſonum: ſed debet aliqua ſimul tota pars percuſſa moueri: ſic enim ſonum cauſabit.

Vnde, cum corpora nõ ſunt plana, nõ faciunt percuſſa ſonum: quia diuidunt, & ſeparant aerem in multas particulas: at cum læuia ſunt, vnam habent ſuperficiẽ, ratione cuius aer ſimul percutitur, & tali, tota pars ſimul percuſſa mouetur, ac ſonum facit, auditumq́ue immutat.

Sonatiuũ igitur eſt, quod motiuum. Tex. LXXXII.

De ſonatiuo, ſeu ſonoro corpore, quid ſit.

DE ſono, ipſiusq; principiis egit: nunc de ſonatiuo agit, q͂d a ſono dicitur: ac primo quid ſonatiuum ſit explicat, dicẽs, ſonatiuum eſſe, quod poteſt mouere aerẽ continuum vſque ad auditum.

Obiectio Ariſto. Solutio.

Dices fortaſſis, quomodo aer hic exterior continuus eſt auditui? Reſpondet, auditum eſſe connaturalem aeri, id eſt, habere quendam aerem internum, & naturalem, cum quo ille exterior continuus eſt. Habet enim, vt dicemus poſtea, auditus ante ſe foramen quoddam in caluaria, quo detinetur aer quidã ſemper, nec ab eo recedit: qui aer ex vna parte eſt cõtiguus cum tunica auditus, quæ dicitur miringa: ex altera parte cõtinuus eſt cũ aere exteriore. Vnde moto exteriore, mouetur interior, & hic mouet potentiam, fitq́ue auditio.

Not. aerẽ eſſe auditu a͂ialis incluſum.

Ex quo fit, quòd non quacunque parte animal audit, nec aer tranſit faciendo auditionem, ſed ſolum illa parte, qua talis continetur aer, animatum audit: ſicut ẽt animal non videt parte quacunq;, nec pupilla, id eſt, oculus, ſed qua parte hẽt, & continet humorem chriſtallinum. Eſt igitur ſonatiuum, quod aerem vſq; ad auditum continuum mouere poteſt.

Per ſe igitur inſonus eſt aer. Tex. LXXXIII.

Dubium.

Quo͂ hic auditus aer ſonũ recipiat, & ſit connaturalis.

QValiter ſe hic cõnaturalis aer habeat, explicat, reſpondens cuidam dubio. Poſſes enim dubitare, quomodo hic aer poſſit ſonum recipere, cum aer ſit facile diſſipabilis & labilis, atque ob id non receptiuus ſoni.

Solutio Ariſto.

Reſpondet, ita eſſe: at cum aer habet aliquod corpus prohibens ipſum diſſipari, & labi, tunc ſonum habet; atque ob id ſunt duo corpora, quæ intercipiẽtia aerẽ, citoq́ue percuſſa faciunt ſonum.

Similiter aer iſte cõnaturalis, incluſus eſt, ac immobilis, id eſt, non diſſipabilis, nec locum relinquẽs, vt exponit Themiſtius, ob idq; ſonũ recipit: imo ſonos omnes, cum ſemper interceptus habeatur.

Quòd ſit connaturalis aer, probatur. 1. Ratio.

Probat autem, ꝙ iſte connaturalis aer ſemper adſit illic, nec locum mutet: quia contingit exiſtentes in [illegible] aquis audire, quia aqua non intrat locum, vbi aer eſt, imo nec ingreditur anfractus aurium: ꝙ ſi intraret ita, vt aer ille expelleretur, vel miringa læderetur, non audiremus: ſicut nec læſa pupilla videre contingit: & hoc etiam argumento oſtenditur, talem aerẽ connaturalem eſſe in auditu.

Sed & ſignũ audiendi, aut non. Tex. LXXXIIII.

2. Ratio.

ALtero ſigno oſtendit, aerẽ talem eſſe: quia ad dignoſcendum auditũ vigere, vtimur hoc ſigno cùm ſonat auris, ſicut cornu: quod fit, ſi digito aurem premamus, vel aliquis vapor illũ excitet aerem: tunc enim aer motus ſonum facit.

Nota primo.

Quamuis talis motus non ſit aeri proprius, ſed ab extrinſeco: nullus enim ei motus,

motus, nec ſonus illic proprius eſt. Cùm ergo aliquando audiamus ſine aere exteriori, putarunt ob id Antiqui in vacuo audire poſſe, exiſtente aliquo ſonante: hoc enim aere connaturali ſentimus.

Vtrum autem ſonat id. Tex. LXXXV.

Dubium. à quo ſonus pcedat, an à corpore pcutiente, an à percuſſo.

QVid ſonatiuum ſit, explicuit, nunc dubium quoddam ſoluit. Eſt autē dubium. Cū duo ſint corpora, ex quibus ſonus videtur procedere, ideſt, quod percutit: dubium eſt, vtrum dicatur ſonatiuum, & ſonare.

Solutio Ariſto ab vtroque fieri.

Reſpondet, quod vtrumq;, licèt non eodem modo. Et dat huius cauſam, & rationem. Si enim ſonus eſſet ille motus, quo ſe illa duo corpora percutiunt, tunc non ſonaret vtrumq;: quia vnum percutit, alterum percutitur: at ſonare agere eſt.

Nota.

Sed ſonus non eſt ille motus, ſed alius ſcilicet motus reſilientiæ, quo aer mouetur ex corporum illorum percuſſione.

Cùm igitur ſonus ſit in motu, quo corpora reſilientia mouentur à leuibus corporibus inuicem motis, & reſpectu talis motus, vtrumque corpus, quod percutit, & quod percutitur, agat, vtrumq; dicetur ſonare.

Repetit qualia ſint corpora, quæ ſe debeant percutere.

Statim ſubdit, qualia ſint corpora, quę ſe percutere debent, quod iam ſuperius diximus. Et attende, ꝙ non repetit inutiliter: nam ſuperius poſuit illas conditiones in illis corporibus, vt ſonorū cauſa ſunt: hic autem, vt ſonatiua denominantur.

Differentiæ autem ſonantium. Tex. LXXXVI.

Duplex corpus ſonatiuum acutū & graue ſicut & ſonus ipſe.

DEfinierat, quid ſonatiuum ſit, nunc ipſius differētias & ſpecies tradere vult. eſt enim vnum ſonatiuum acutum, alterum graue. Differentias autem has notificari dicit per ipſos ſonos actu. niſi enim actu ſonent, non dignoſcuntur.

Exemplū in coloribus.

Ponitq; exemplū. Sicut colores abſq; lumine non cognoſcuntur. Et attende, ꝙ comparatio non in omnibus tenet, ſed in hoc, quòd ſicut viſus non percipit colores ſine lumine, ita auditus non percipit ſonabilia ſine ſono actu.

Nota.

Cætera autem diſſimilia ſunt. Lumen enim non eſt, niſi ex parte medii, at ſonus eſt ex parte obiecti: ſentimus enim, & audimus corpora ſonantia, & ipſorum differentias.

Hæc autem dicuntur ſecū dùm tranſlationem.

Quid ſonans acutū & graue.

EXplicat, quid ſit ſonans acutum, quid graue, dicens, quòd ſumuntur iſtæ differentiæ per analogiam ad acutum, & obtuſum in tactu. Eſt ergo ſonans acutū, quod in pauco tempore multum mouet auditum, vnde velox dicitur. Graue autem, quod multo tempore paucum mouet, ob id tardū dicitur, non quod tardum & velox ſint ipſum acutum, & graue, ſed ſunt cauſà, quòd acutum, & graue ſic moueant auditum.

Nota ex S. Tho.

S. Tho. notat hic, quòd ſicut motus nō eſt ſonus, ſed ſoni cauſa, ſic nec velox, & tardum, qui in motu ſunt, acutum, & graue, ſed acuti, & grauis cauſæ ſunt.

Nota cauſam, cur ſonus ſit acut⁹ vel grauis.

Aduerte tamen, quòd cauſa quare ſonus acutus ſit, aut grauis, eſt copia, aut paucitas aeris. Vnde ſect. 19. Problem. q. 37. petens cauſam harum differentiarū, dixit ſonum acutum fieri ex aeris percuſſi inopia, grauem autem ex copia. Ac eadem ſect. q. 11, dixit vocum extremitates eſſe acutas, quia paucitas eſt aeris in fine percuſſionis.

Experientia oſtenditur.

Et hoc cōperimus in chordis ſeu fidibus, quę dum intenſiores ſunt, acutiorem faciūt, quia parum aeris percutiunt, fides autem, ſiue chordę faciūt ſonum, ſicut virga aerem percutiens, mota enim ad vnū latus ſecum fert aerem, qui ex citiſſimo regreſſu chordæ percutitur, cum nō poſſit tam citò labi. Hæc ergo eſt cauſa acuti vel grauis ſoni.

Cur acutum velocius moueat ſenſum quā graue.

Et ex hoc ſequitur effectus, quòd velocius acutū moueat ſenſum, quàm graue, non enim pauca materia tam tarde mouetur, quàm multa.

An velo-

Vnde velocitas, & tarditas (quantum

citas, & tarditas ſint cauſa acuti, & grauis ſoni an vero effectus.

puto)non ſunt cauſæ acuti, & grauis,ſed ipſorum effectus. Ariſtoteles autem, hoc ſolum dicit, quòd velocitas, & tarditas ſunt cauſæ,quare acutum, & graue multum in pauco, vel paucum in multo tempore moueant ſenſum. Hæ enim definitiones ſunt per effectus acuti & grauis. Et hoc nota: nam in motu præcedente ſonũ nihil facit, quòd velociter magis vel minus percutiantur corpora, ad acutum vel graue.

Et videntur ſimilitudinẽ habere cum eo.

Explicat analogia acuti, & grauis in tactu.

NVnc analogiam explicat cũ acuto,& obtuſo i tactu. Acutũ enim in tactu, ſcilicet gladius acutus in pauco tempore multum ſcindit: quia velocius fertur, nec dat locum ſubterfugiendi,nec reſiſtẽdi corpori ſciſſo. Obtuſus verò paucum in multo tempore:ob tarditatẽ enim ſubterfugit corpus ſciſſum & multum corporis ſimul reſiſtit. Sic de acuto, & graui ſono.

Vbi nota ſententiam, quam dicebam. Acutum enim eſt cauſa velocitatis: & velocitas cauſa multæ ſciſſionis. Ita in ſono acutus eſt cauſa velocitatis,& hęc eſt cauſa multæ motionis in ſenſu.Idem de graui eſt dicendum,quòd eſt cauſa velocitatis, ſicut obtuſitas,& hæbetudo in tactu.

Vox autem ſonus quidam eſt. Tex. LXXXVII.

De quadã ſoni ſpecie, hoc eſt,de voce.

DE ſono, ipſiusque principiis,ac de ſonatiuo, diſputatum eſt, nunc de quadã ſoni ſpecie tractat,ſcilicet de voce.

Diffinitio vocis paulatim per partes colligitur.

Paulatim ergo ipſius definitionem ponit, ſingulas particulas oſtendendo.ac in præſenti ſtatuit vocem eſſe ſonum animalis.Sola enim animalia ſonum hunc emittunt.

Occurritur obiectioni.

Quòd ſi obiicias, tibiam,aliaq́; inſtrumenta dici habere voces. Reſpondet id eſſe per analogiam,& ſimilitudinẽ:nõ tamen propriè. Similitudo autem conſiſtit in tribus,quæ vocibus veris inſunt. Primũ eſt extenſio:habet enim dilatationem, & velut corpulentiam quãdam vox ipſa. Alterum eſt melos, id eſt,conſonantia,ſecundùm quam graue acuto mixtum conſonat,harmoniamq́ue facit. Tertium eſt locutio,id eſt,ſyllabarum diſtinctio, quæ non niſi animalibus perfectè inſunt.

Similitudo triplex vocis cũ ſono inſtrumentorũ muſicorum. Secunda. Tertia.

Statim aliam addit differentiam definitioni, quòd vox, ſit animalis reſpirantis ſonus. Quod oſtendit,quòd non omnia animalia edunt vocem: ſed quæ ſanguinem habent : & eorũ non omnia. Piſces enim ſanguinem quendam habent imperfectũ, non tamen reſpirant, nec vocem ob id edunt. Et ratio eſt : quia vox,ſonus eſt: at ſonus non eſt niſi in aere : nec ergo vox. Cùm ergo piſces non trahant aerem per reſpirationem,non edunt vocem: ſimiliter & alia non reſpirantia.

Additur alia differẽtia diffinitioni.

Quòd ſi obijcias, piſces Acheloi fluuij vocem edere,vt communis fert fama.

Obiectio.

Reſpondet,non eſſe veras voces,ſed ſonos brachijs effectos: ſicut etiam cicadę, & galli ſonant diaphragmate, non ore: ablato enim capite adhuc tales emittunt ſonos,vt refert Alber.

Solutio.

Vox autem ſonus animalis eſt. Tex. LXXXVIII.

ADhuc vocis definitionem cõponere proſequitur,vultque cõſtituere vocem non ſolũ eſſe ſonũ animalis reſpirantis, ſed etiam ſonum factum in aere ipſo per reſpirationem tracto. Ad hoc autem oſtendendum,dicit, quòd non quacumq; parte etiam alia reſpirantia ſonum & vocem edunt: non enim ſonus manibus factus,eſt vox:ſed ſonus in aere reſpirato.

Progrediẽ in perficienda diffinitione vocis.

Quòd ſi dicas,aerem illũ eſſe ad refrigerandum cor calidiſſimum,in cuius motu conſiſtit vita neceſſariò.

Obiectio.

Reſpondent ita eſſe, ſed habere duos vſus ſcias. Alterum neceſſarium. Alterum ad bene eſſe: ſicut lingua etiam duos vſus habet. Alter eſt guſtare, & hic ad vitã neceſſarius eſt. Alter eſt locutio,& hæc eſt ad bene eſſe: ſine illa enim põt eſſe animal.

Solutio.

mal. Ita aer iſte habet duos etiam uſus. Alter eſt refrigerare cor, quod calidiſſimum eſt, cum ſit caminus, & officina ſanguinis; & hic neceſſarius eſt. Alter eſt eſſe receptiuũ, & cauſatiuum vocis, & hic eſt ad bene eſſe.

Inſtrumentum autẽ reſpirationi. Tex. LXXXIX.

Quæ, & quales ſint partes in animali, quæ vocem efficiunt.

QVæ & quales ſint partes in animali, quæ ſuo motu, & percuſſione faciant vocem, explicat. Pro quorum intelligentia aduerte, ꝙ eſt quædam via, quæ ab ore vſque ad pulmonẽ procedit, quæ dicitur guttur, per quod pulmo, qui calidus eſt recepit aerem, quo refrigeratur, & refrigerat cor illi proximum. Extremitas huius verſus os, quæ in ſuprema colli parte eſt, dicitur gurgulio, in quo fit vox hoc pacto. Aer enim illic detinetur, ac ab aere à pulmone emiſſo percutitur, fitq; vox. Cuius ſignum eſt: quia non loquimur inſpirantes, nec expirantes, ſed aliquo modo aerem detinentes. Hæc tamen latius in quæſtione explicantur. Dicit ergo Ariſtoteles, quod inſtrumentum reſpirationis eſt guttur: hoc enim eſt propter pulmonem, vt propter finem. Pulmo.n. plus caloris habet in terreſtribus, & progreſſiuis animalibus, quàm in aliis: ob id indiget refrigerio, habetq́ue hanc viam, qua recipiat ipſum aerẽ, eſt enim iuxta cor, quod eſt valde calidum, ac vtrumque refrigeratur.

Quare percuſſio reſpirati aeris. Tex. XC.

Quando in gutture fiat vox.

VSum neceſſarium gutturis explicuit ex ipſius aeris: nunc alterum vſum ſcilicet, ipſam vocem explicat, dicens vocẽ eſſe hunc actum, & percuſſionem aeris, ab anima factam in illis partibus, ſcilicet, in pulmone, ad arteriã, & guttur. Quaſi dicat, eſt ictus aeris mandati a pulmone, & anima, quæ in ipſo eſt, cum aere detento in arteria, & gutture.

Addit vltimã differentiam vocis.

Addit aliam differentiam vltimam, ꝙ vox eſt ſignificatiua alicuius effectus, vel cõceptus: vnde tuſſis, & ſoni facti lingua non ſunt voces, niſi aere emiſſo a pulmone, percutiatur aer detentus in arteria intra ipſam. Huius autem retẽtionis ſignũ eſt, quod non loquimur, niſi detinentes aerem.

Colligit tota definitio vocis.

Eſt ergo vox ſonus animalis factus in aere per reſpirationem tracto a pulmone in gutture cum intentione aliquid ſignificandi.

Manifeſtũ autẽ, & cur piſces. Tex. XCI.

Quòd piſces non habẽt vocem nec inſpirant ex ſententia Ariſt.

INſertur, piſces non habere vocem, nec reſpirare: quia nõ habent arteriam illam, qua vox fit. Quare autem non habeãt, cauſam dicit eſſe tradendam in libro de animalibus. Non enim calorem intensũ in corde habent. Vnde eos dicit errare, qui dicunt vocem edere, & reſpirare.

Hæc igitur Ariſtoteles de ſono docet, de ipſo ſenſu, ſeu potentia auditus nihil dicit, quia facile eſt per obiectum ipſum definire.

3 A

An ſonus ſit qualitas præter motum. Quæſtio. XIX.

Suppoſitio dupli cis mot⁹.

DVos Iocales motus in ſono edendo conuenire, certum eſt. vnus eſt, quo duo corpora ſe percutiunt. Et quamuis aliquã duo ſint hi, puta, cum vnum verſus alterum mouetur, tunc enim vnus eſt vni⁹ motus, alter autem alterius, non tamen hoc eſt neceſſarium: nam vno quieſcente, poteſt eſſe percuſſio. Alter motus eſt ipſius aeris intercepti, quo eliditur, & reſilit.

Senſus q̃nis.

Eſt ergo difficultas, an ſonus ſit aliq́s ex his motibus, an qualitas præter hos inſurgens.

1. Argu. ꝙ non ſit aliqualitas præter motum.

Videtur aũt, quòd non ſit alia qualitas præter motũ. Primò authoritate: Ariſtoteles enim ſonum per motum definit: Dicit enim, ſonum eſſe ictum, & motum: vocemq; eſſe percuſſionem quandam: ergo

 ſonus

ſonus motus eſt,& non qualitas.

2. Argu. Præterea ſecũdò. Si qualitas eſt, vel eſt prima, vel ſecunda. Non prima, quia nul la ex his, quas Ariſtot. 2 de gener. numerat. Nec ſecunda, cùm non ſit ex primis quatuor compoſita aut facta: non ergo qualitas eſt.

3. Argu. Præterea tertiò. Si qualitas eſſet, altera tione produceretur: at non eſt talis alteratio, qua ſonus fiat, nec Ariſt. meminit, niſi ipſius motus localis: non igitur eſt qualitas.

4. Argu. Præterea quartò. Quia qualitas habet aliquod eſſe permanens: at ſonus ſucceſſiuum quid eſt, nec habet cõſtantes partes: non ergo qualitas, ſed motus potius eſt.

Cõſenſus opinantium ſonum eſſe qualitaté. Aliqui videntur contrariũ opinari. In hac difficultate communis eſt omnium ſententia, ſonum non eſſe motum, ſed qualitatem diſtinctam ex motu conſequentem. Vt enim motus localis cauſat calorem in corpore: ſic motus ille eliſionis aeris intercepti ſonum cauſat: quãuis Themiſtius c. 69. & Græci videantur docere ſonum eſſe illum aeris motum, vt videtur Ariſt. indicare. & non eſſet hoc improbabile profectò.

Primum fundamẽtum, quatione & modo requirantur tria corpora ad ſonum. Pro huius quæſtionis reſolutione, adueirendum, quòd cùm tria corpora ſint neceſſaria ad ſonum: ſcilicet percutientia ſe mutuò duo, & tertium interceptum: non eſt neceſſarium, quòd ſint iſta tria ſemper diſcontinua. Aliquando enim omnia ſunt continua, aliquando duo, aliquando omnia diſcontinua ſunt. Exemplum primi: cùm ventus in duas partes ſe concutit, intercepta aliqua alia venti parte. Exẽplum ſecundi: cùm virga aerem percutit.

Nota. Tertium notum eſt, cùm malleus campanam tangit: ſemper tamen hoc eſt verum quòd ſunt tres diſtinctæ corporis partes: altera, quæ percutit: altera percuſſa: & alia eliſa, & intercepta.

2. Fundam. corpora ſe percutientia oportet, vt habeât reſiſtẽtiam mutuam. Aduerte etiam, quòd corpora ſe percutientia, debent aliquam mutuò reſiſtentiam habere, vt interceptum medium eliditur. Vnde cum duæ vndæ aquæ ſonum faciunt intercipientes aerẽ medium, tunc quæque vnda reſiſtit ratione aquæ poſt ſe exiſtentis, & ratione impetus, quo verſus alterã mouetur. Similiter pars aeris, quæ cùm virga elidit aerem interceptum, illa enim reſiſtit ratione aeris totius poſt ſe, & etiã ratione impetus, quo poſt virgam eleuatam ferebatur.

Sit igitur concluſio. Sonus eſt qualitas per motum eliſionis producta, nec eſt idem cùm ipſo motu. Et hæc eſt communis ſententia. Prima cõcl. ſonus eſt qualitas, & c & non motus.

1. Ratio. Probatur primò Motus, & ſonus habent eſſentiales differentias, & ſpecies diuerſas: ergo non ſunt idem. Conſequentia [illegible] eſt certa: nam motus non dicitur acutus, [illegible], nec grauis, ſed ſonus: ergo ſonus non eſt motus, ſed quid aliud.

2. Ratio. Præterea ſecundò. Motus localis, aut eſt reductiuè in Prædicamento actionis, vel paſſionis, vel Vbi, ratione termini, aut præciſe collocatur, cùm ſit via ad alia, inter poſt prædicamenta: at ſonus eſt in tertia ſpecie qualitatis, vbi ponuntur obiecta quinque ſenſuum, vt ill. c docuimus: ergo non eſt motus.

3. Ratio. Præterea tertiò. Sonus recipitur aliquando, vbi nullus eſt motus localis: ergo non eſt motus. Antecedens patet 4 hiſto. cap. 8. docet piſcatores, dum piſces capiunt, nullum emittere verbum, quia ſtatim audiuntur à piſcibus: & tamen non eſt credendum, quòd motus tranſeat per totam aquam: erit ergo ſonus.

4. Ratio. Præterea quartò. Motus eſt ſenſibile commune omnibus perceptus ſenſibus: at ſonus ſolo auditu percipitur per ſe: ergo non eſt motus.

5. Ratio. Præterea quintò. Quia cum duo ſe percutiunt, non videtur, quòd illic [illegible] ſit, niſi motus localis; cũ poſſet profectò alius tam intenſus, vel remiſſus motus dari, vbi ſonus non eſſet: eſt ergo aliud quid ſonus. Sit ergo conſtitutum, ſonum qualitatem eſſe præter locales illos motus corporum.

Ad primum. Ad argumenta ergo reſpõdetur. Ad primum, quòd locutiones Ariſtotelis ſunt intelligendæ in cauſali ſenſu: ſonus eſt ictus, id eſt, ex ictu procedẽs. Nec hoc [illegible] num eſt ab ipſo: nam odorem etiam vocat euaporationem, & tamẽ conſtat eſſe quid ex illo: aut ſimul cum illo reſultans.

Obiectio. Solutio notanda. Quòd ſi dicas, Quare ita definit Ariſt. prætermiſſo genere? Reſpondeo, eſtq; notatu dignum, quòd in his, quorum proxima genera ignota ſunt, melius eſt Phyſico per primas definire cauſas ſenſibiles: ideo Ariſtoteles per ictum, & percuſſionem definit ſonum, non vt per genus, ſed vt per.

vt per cauſam proximam, ſicut eclipſis dicitur terræ interpoſitio.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd Ariſto. ſolùm numerat illic primas qualitates tãgibiles, vt patet ex toto contextu, & ex ipſius verbis, nõ autem ſimpliciter primas: Tunc enim oporteret lumen numerare. Dico ergo, ſonum eſſe qualitatem primã, ſed non ex illis, quæ tantum tangibiles ſunt.

Ad tertium.

Ad tertiũ reſpondeo, ꝙ ſonus producitur motu locali, non tanquam terminus primus, & immediatus illius, ſed tanquam mediatus: ſicut calor mediãte locali motu producitur.

Dubium. Solutio notanda.

Quòd ſi dicas, Qua mutatione immediate producitur? Dico alteratione quadã quæ ſonatio dicitur, ſicut calor calefactione. Huius autem non meminit Ariſtotel. quia non eſt ſubiecti trãſmutatiua, & deſtructiua, qualis eſt propria alteratio: & ẽt, qui a eſt coniuncta ſemper cum motu locali.

Ad quartum.

Ad quartam reſpondeo, eſſe qualitatẽ ſucceſſiuam. Nec hoc mirum eſt: habet ſe, ſicut lumen lucernæ motę per mediũ, quod ſucceſſiue producitur, & corrumpitur, ſecundum alias, & alias medii partes, vt notum eſt.

An ſonus ſit in corpore ſonãte, an in corpore intercepto, ſcilicet in aere, vel aqua. Quæſtio XX.

Senſus quæſtionis.

DIximus corpora tria ad ſonũ conuenire, duo quæ ſe percutiunt, & vnum interceptum: dubium eſt, an ſonus ſubiectetur in intercepto corpore, an in aliis, quæ ſonantia dicuntur. Quod eſt dicere, an ſonus ſit in campana, & malleo, an in aere medio intercepto.

Prima rõ, ꝙ ſit in corpore ſonante.

Videtur, ꝙ ſit in ſonante. Primò: Ita ſe habet obiectum viſus ad viſum, ſicut obiectũ auditus ad auditum: ſed obiectũ viſus in ſe habet colorẽ formaliter, quo videtur: ergo & obiectum auditus, quod eſt ſonans corpus, in ſe habet ſonum.

2. Ratio.

Præterea ſecundo. Nihil poteſt eſſe medium, & ſubiectum: vt aer, qui eſt mediũ colorũ videndorum, non recipit colores, ſed ſpecies ipſorum. At aer eſt mediũ ẽt audiendi: ergo non recipit ſonum: erit igitur in corpore ſonanti.

3. Ratio.

Præterea tertiò. Si recipitur in medio corpore, tunc ſonus reciperetur in aqua: nam duo corpora colliſa ad aquã faciũt ſonum; at aqua non eſt receptiua ſoni, vt patet tex. 81. ergo ſonus eſt in ſonante.

Not. primum dubium, in quo oẽs conueniunt. 2 Dub. in quo eſt controuerſia.

Aduertendum, quòd hic eſt duplex dubium. Alterũ, an ſonus ſit in corpore ſonante. in quo omnes fere cõſentiunt eſſe in corpore intercepto. Alterum eſt, an tale corpus interceptum ſolum ſit aer, an etiam aqua: & in hoc eſt controuerſia. The. enim c. 26. Simpli. & Auice. c. de auditu, putant aerem, & aquam eſſe receptiuas ſoni.

Prima opin The. 2. Opinio S.Thom. &c.

Alber. S.Tho. & Auer. & alii multi ſolum aerem: dicitque Albertus, cum duo corpora intra aquam ſe percutiunt, & ſonus fit, tunc eſſe illic aerem. Cuius ſignũ dat: ꝙ ſtatim ſupra aquas apparent bullæ aſcendentium partium aeris.

Prima cõcl. ſo. ſonus non eſt in corpore ſonãte, ſed in intercepto. 1. Ratio.

Circa huius difficultatis reſolutionem ſit prima concluſio. Sonus non eſt in corpore ſonante, ſed in intercepto. Probatur primo. Si eſſet in ſonante, cum duplex ſit ſonans, vt certum eſt, vel ſonus eſſet in vno vel in vtroq; Nõ in vno, cũ nõ ſit maior ratio, quare potius in illo, quàm in altero ſit, vt cùm duę manus ſe percutiũt. Non ẽt in altero ſimul, ſeu in vtroq;: quia ſonus eſt vnum accidẽs ſimplex, quod in diuerſis ſubiectis eſſe non poteſt: erit ergo in corpore medio.

2. Ratio.

Preterea ſecundò. Si motus, ſeu ſonus eſſet in ſonante, tunc ſe per mediũ intentionaliter diffunderet, ſicut ſpẽs: hoc autẽ non ita eſt. Nam experimur, flante vento contra ſonans, ab auditu nõ audiri: quod non eſſet, ſi ſonus in medio intentionaliter ſolùm eſſet: tunc enim non impediretur auditio, ſicut nec viſio.

3. Ratio.

Præterea tertiò. Illic ẽ ſonus, vbi actio eſt, qua producitur: ſed talis actio eſt in medio, ſcilicet motus reſilientiæ, & eliſionis, quę in corpore intercepto eſt: ergo & ſonus.

Quarta ab authoritate Ariſto.

Accedit etiam quartò expreſſa doctrina Ariſt. motum enim aeris, & ipſius percuſſionem vocat ſonum: quod quamuis intelligat cauſaliter, vt diximus, tamẽ indicauit in aere eſſe ſonum.

2. Concl.

Secunda concluſio. Nõ ſolùm aer, ſed & aqua.

Soni non ſolus aer eſt receptiuus, ſed aqua.

& aqua eſt ſoni receptiua. Hanc teneo cum Auicenna, & Græcis.

Nota.

Fateor tamen, aerem perfectiorem ſonum facere; quia fragilis eſt multum, & diſtinctionem ſyllabarum recipere: ob id Ariſt. magis meminit eius: aqua tamē ſonum facit, craſſum & imperfectum.

1. Ratio.

Hoc mihi perſuadeo, quia piſces intra aquas branchiis ſonant, ſeq; mutuo audiunt: qui ſonus non fit, niſi ex aquæ colliſione.

Reiicitur ſolutio q̄ dari potuiſſet.

Quòd ſi dicas, particulas aeris illic cē-peto, Vel præ:trant ante motum brāchiarum, vel de nouo fiunt. Dicere pręfuiſſe, eſt valde contra experiētiam: experimur enim particulam aeris intra aquam non pati moram, ſed aſcēdere. Si dicas, de nouo fieri: Hoc eſt fingere: non enim fieret, niſi illo motu, quo etiam ſonus fieret, & ſic non eſſet ex aeris, ſed aquæ colliſione ſonus.

Ad primum.

Ad primum ergo argumentum reſpōdeo, quòd non eſt eadem ratio de obiecto viſus, & auditus. Auditus enim obiectum eſt cauſa effectiua ſoni: ob id non in ſe ſonum facit: vt diximus in principio capitis. At obiectum viſus, eſt cauſa ſubiectiua coloris ab altero facti.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dico, ꝙ ſecundū diuerſas partes idem poteſt eſſe obiecti ſeu ſoni medium, & ſubiectum.

Ad tertium.

Ad tertium ſolutio patet ex ſecunda cōcluſione: nec id eſt contra Ariſtote. qui ſolum meminit ſubiecti principalioris, imò in tex. 79. in aere, & aqua audiri poſſe docuit.

An ſonus ſit realiter in medio vſque ad auditum. Quæſt. XXI.

Deſcriptio organi audit⁹, ex qua ſēſus omnis intelligebatur.

Difficilis eſt quæſtio iſta ob varias magnorum Philoſophorum ſententias. Pro tituli intelligentia ſcias, à quinta coniugatiōne neruorum habentium originē a cerebro deriuari duos neruos per medium cerebrum vſq; ad illas cerebri partes, quæ correſpondent auribus: ex altera vero aurium parte extra cerebrum, oſſiculum quoddam continetur, in quo foramē eſt anfractuoſum valde, & minimum, vt extremum acus capiat, quod ob eius ſubtilitatem, & tortuoſitatem, foramen cæcum dici ſolet, quaſi nihil per illud exitū habeat. In extremitate verſus cerebrum maiuſculam facit cauitatem, quæ tunica a cerebro procedente tegitur, quę dicitur myringa, ſeu tympanū auditus: quia ad modum tympani ſe habet, in qua potentia auditiua reſidet.

Foramen hoc, tali clauſum tunica, nerui prædicti extremitate ambitur, in quo neruo continentur ſpiritus, à cerebro vſque ad myringam procedentes.

A myringa autem verſus aures, id eſt, in illo foramine oſſiculi, aer cōtinetur, q connaturalis dicitur, & immobilis: quia nullus illi patet egreſſus: os enim foraminis verſus exterius, eſt valde paruum, nec poteſt aer egredi, ne detur vacuum. Nam alterum os verſus cerebrum clauſum eſt myringa fortiter, eſtq; ſicut aqua in vaſe paruiſſimi orificii: aer iſte naturalis ex hac parte eſt continuus cum reliquo aere extra foramen, qui dicitur externus, & in anfractibus auricularum continetur; deinde cū eo, qui extra nos eſt. Hoc itaq; modo ſe habet potentia iſta, & organū.

In quo ſit q̄ſtionis difficultas.

Eſt igitur difficultas, an cum ſonus fit aliquis ex motu aeris percuſſi, totus moueatur aer vſq; ad internum, & internus motus moueat myringam: ſic enim dicetur eſſe ſonus realiter in toto medio. An non ſic, ſed ſonus, & motus vſque ad aliquam certam ſpatij partem procedat.

In hac igitur difficultate ſunt quatuor ſententiæ inſignium Philoſophorum.

Prima opin. Auic.

Prima eſt Auicennæ lib. 6. ca. de auditu, qui aerem moueri vſque ad internum putat, ſonumq; realiter eſſe in toto medio: ſed hoc modo, ꝙ illa portio aeris immediatē percuſſa à corporibus ſe verberantibus, illa eadem, in qua ſonus eſt, impetu fertur per totum medium aerē ipſum rumpendo vſque ad auditum, ſeu vſq; ad aures, ſicut ſagitta in ſcopum. Vnde idē numero ſonus, iuxta hanc opinionem, p totum tranſit medium.

Secunda opi. Simpli.

Altera ſentētia eſt Simplicii hoc loco, vbi digreſſiunculam facit contra Alexandrum: dicitq;, ꝙ aer totus mouetur, cum mouetur illa particula percuſſa: eſt enim continuus vſque ad auditum. Continuū aūt vnius percuſſione partis totū mouetur: ſicut ſi lignum longum vna moueatur

tur

tur parte, totum mouetur.

Tertia opi. Alber. Alia ſententia eſt Alexādri, qui plures percuſſiones fieri cenſet in aere, ita vt illa prima percuſſa aliam percutiat, aliumq́; ſonum faciat, & hæc aliam, & ſic conſeſequenter, ſicut fit in circulis aqueis, vt in textu diximus.

Hanc ſententiā multi receperunt, quāuis non eodem modo. Nam Albert. putat hanc realem motionem, & ſonum peruenire vſque ad ipſum auditum: ſecus verò non audiri. & hæc eſt tertia ſententia.

Quarta opi. S. Th. & eius. Alij, vt S. Tho. Caiet. vterque, & cōmunis deniq; ſententia, quòd ille motus realis, & ſonus multiplicatur quidem, ſed nō vſque ad auditum, ſed vſq; ad certum ſpacium, & ad ſummum vſque ad internum aerem, poſtea multiplicatur intentionaliter, & per ſpecies, ſicut color. Hæ ſunt ſententiæ Philoſophorum in hac re.

Vt autem, quod mihi videtur probabilius manifeſtem, proponam aliquot concluſiones, quarum prima ſit. Idem numero ſonus, realiter vſque ad auditum non peruenit. Hæc eſt contra Auicennam, qui vnam aeris partem, in qua ſonus erat, per medium interruptum vſq; ad aures deuenire dicebat.

1. Concl. idem numero ſonus non peruenit realiter vſque ad auditum.

1. Ratio. Quòd autem hoc non poſſit fieri, probatur primò. Quia hoc ſuppoſito, multi nō poſſent vnum ſonum integrum ſentire, cuius oppoſitum patet. Sex enim, & ſeptem millia vnicam audiunt vocē concionatoris. At ſequela patet: quia vna illa particula immediatè percuſſa, non poteſt integra multiplicari. Et hoc argumētum eſt ferè demonſtratio.

2. Ratio. Præterea ſecundò. Quia ſonus eſt ſucceſſiuè: non ergo permanet idem per totum ſpatium, niſi noua fiat percuſſio.

3. Ratio. Et prǽterea tertiò. Quia vna debilis percuſſio aeris, cùm aliquis loquitur, non videtur, quòd poſſit tantum aerē rumpere.

2. Concl. non neceſſariò totus aer ſimul mouetur. Secunda concluſio. Cū pars aeris percutitur, ita, vt audiatur, non neceſſariò totus aer ſimul mouetur. Hæc eſt contra Simplic.

1. Ratio. Et probatur forti ratione: quia tūc eſſet tam velox auditus, quàm viſus, nec citius propè, quàm procul audiretur, cuius oppoſitum docet experientia.

Euertitur fundamē tum Aduerſarij. Nec ratio ipſius de continuitate quicquam valet. In continuo enim fluido, & fragili, non ſtatim vna mota parte, totum mouetur: aliter enim totus vniuerſi aer moueretur vna mota particula: quod ridiculum eſt.

3. Concl. Sonus, & percuſſio non neceſſario multiplicatur vſque ad auditum. Tertia concluſio. Sonus, & percuſſio non multiplicatur realiter vſque ad auditum: nec ſi ſonos audimus. Hæc eſt contra Alb. Probo autem concluſionem contra ipſum validiſſimis rationibus.

1. Ratio. Prima ſumitᷣ ab experientia. Audimus enim aliquando in locis occultiſſimis, & clauſiſſimis, quibus nō communicat aer externus, cùm tota fuerint fortiſſimè muris circundata: ergo motus aeris non perueniet vſque ad auditum continuus.

Confirmatur experientia. Similiter in vaſe clauſo ſentimus motum lapilli incluſi, nec poteſt motus per illud ferrum tranſire.

Reijcitur ſolutio quæ dari poteſt. Quòd ſi dicas, per poros aere plenos tranſire motum. In primis hoc eſt figmentū in corporibus oīb. tales ponere poros.

2. Præterea: eſt impoſſibile motum tranſire: quia eſt paruiſſima particula aeris, quę non poteſt illum motum recipere, & ſonum cauſare.

3. Et quod magis eſt, non ſunt ordinati illi pori, & recti, ſed inordinati, & particulis corporis circūdati impedientibus tranſitum: quomodo ergo tantus motus per illos deferri poteſt vſque ad auditum?

4. Præterea: piſces audiunt voces piſcatorum aquis immotis manentibus: quomodo igitur totum continuum medium mouetur vſque ad auditum? Profectò eſt hoc manifeſtè repugnare experientiæ.

2. Ratio. Probatur ſecundò, & hoc eſt fortiſſimum argumentum, Auditus percipit ſonum cum diſtantia & ſitu, vt notum eſt. Cùm enim campana ſonat, ſonum diſtantem, & locum ſentimus, vt ſi ſonus realiter multiplicatur vſq; ad aures, impoſſibile eſt ſonantia percipere, & diſtantiam. Quod patet: quia ſonus qui ſentitur, non eſt niſi in auribus: illic percipitur ſonans nam ſonus ille primus ſonantis iam corruptus eſt.

Reijcitur ſolutio. Quòd ſi dicas, ſentiri ſonum illū cùm diſtantia ex motione tali, vel tali ſoni proximi. Profectò non ſoluitur argumētum; nam poterit alius ſonus propè eum, qui audit, talem motionem facere, qui tamen non eſt in eadem diſtantia: non igitur ſonus realiter vſque ad aures peruenit.

Proba-

3. Ratio. Probatur tertiò. Quia ſi totus aer mouetur vſque ad auditum, iam ſenſibile ſupra ſenſum faceret ſenſationem: at audire contingeret, ſicut videre id, quod eſt ſupra pupillam.

4. Ratio. Præterea quartò. Quia multos ſonos ſimul ſentimus. quamuis auté dici poſſit, quòd per aerem poſſunt procedere, quia latus eſt, habenſq; partes diuerſas: tamen impoſſibile eſt hoc dicere de aeris illa minima portiuncula, quæ in aure continetur: non enim multis ſimul motibus, & percuſſionibus percuti poteſt: non ergo ad audiendũ neceſſariò mouetur realiter totum medium vſque ad auditum.

4. Concluſio probabilis. Quarta concluſio probabilis. Sonus realis productus non multiplicatur realiter per ſpatium. Hæc eſt contra quartam opinionem multorum. Dicunt enim, quòd aer primò percuſſus, ſonumq; recipiens, alium percutit, facitq; alium ſonum, & hic aer alium, quamuis non ſit neceſſariũ vſque ad auditum. Contra hanc ſonorum & motuum multiplicationem eſt concluſio poſita.

1. Ratio. Probatur primò. Quia ille motus aer non fertur tanto impetu, vt poſſit alium ſonum tantum facere. Et profectò experientia cõſtat, quòd motus aer a bombarda, ad mediocrem diſtantiam non fertur multo impetu: quomodo ergo ad tantam diſtantiã ſonus bombardę multiplicatur?

Confirmatur. Adde etiam: quòd ſi aliquando aer ille percuſſus ſonum alium facit, ille eſt diſſimilis à priori, nec eſt ſonus ille bombardæ, ſed alius. Auditus enim percipit, & illum ſonum, & ſonum bombardæ.

2. Ratio. Præterea ſecundò. Quia ſonus non ſentiretur, niſi in illo loco, in quo multiplicari realiter deſinit, & per ſpecies diffunditur, vt dicebamus ſuperius: at experientia docet oppoſitum.

3. Ratio. Præterea tertiò. Quia vnus cõtra aliũ loquitur, imò multi contra vnum, & inuicem audiuntur, quod ſi realiter multiplicaretur ſonus, motus aeris impediretur propter contrarietatem.

4. Ratio. Præterea quartò. Quia velociſſimè ſentimus concionantes, & ad diſtantiam loquentes: quòd ſi multiplicatio realis, & ſucceſſiua eſſet, cùm ſit per motum percuſſionis, profectò notabilis mora eſſet in audiendo: quæ omnia ſunt contra experientiam, quam multum obſeruare debet Phyſicus.

5. Concl. Son' realiter ſemel productus, intentionaliter multiplicat. Quinta cõcluſio. Sonus ſemel realiter productus, intentionaliter multiplicatur. Explico. cum duo corpora ſe percutiunt, aer eliditur, ac ad aliquam diſtantiam mouetur nõ magnam, ſonumq; ex percuſſione recipit, & illinc ſentitur, ſicut color in corpore. Color enim in corpore exiſtens per ſpecies immutat viſum, & videtur: ſic ſonus in illo receptus aere eliſo immutat intentionaliter organum.

Explicatur concluſio. Simile à colore.

Nec eſt neceſſaria illa percuſſionũ multiplicatio vſq; ad auditum: quamuis accidat aliquando aerem moueri vſq; ad aures, cum ſonus ſit vehemens: ſed non eſt neceſſarius ille motus ad audiẽdum, nec ille motus eſt ſoni effectiuus.

Primò experientia probatur cõcluſio. Et hæc ſententia mihi probabilior eſt: ſic enim ſonantia corpora, & diſtantiam percipimus, quamuis non tam exactè, ſicut per viſum, cum color ſit in corpore colorato, ſonus vero extra ſonans.

Secundò probatur ratione. Et præter omnia argumenta facta, quę concluſionem hanc probant, eſt vnum aliud, quia aliter integer ſonus & vox audiri non poteſt à multis, niſi intentionaliter ſe diffundat: ſi enim realiter, tunc pars audiret: quia in qualibet medij parte nõ eſt tota: at in qualibet parte medii, etiam propinqua auditur tota: ergo intentionaliter ſe diffundet per reliquas medij partes.

Ad teſtimonium Ariſto. Vnde cum Ariſtoteles dicit, id ſonare, quod poteſt mouere continuum aerem vſque ad auditum, eſt intelligendum de hac immutatione: ſicut id eſt viſibile, qd medium immutare poteſt vſq; ad viſum: ſed non eſt hæc immutatio, niſi per ſpecies.

An Echo ſit idem numero cum ſono priori. Quæſt. XXII.

Senſus quæſtionis. SEnſus facilis eſt. Petimus n. an cũ profert aliquis iſtam vocẽ, Do, & poſt prolatã iterũ ſentitur ſimilis vox, & ſonus, qui dicitur Echo: an talis ſonus ſit idem cum eo, qui primò auditus eſt.

1. Opinio. Auicen. Tres ſunt hac de re Philoſophorũ ſententiæ. Prima eſt Auicennæ, qui putat eſſe cun-

eundem numero prorſus, ſed hoc modo. Eſt enim illa aeris portio, quæ illum habet ſonũ, primò à corporibus eliſa, quæ tranſit per medium aerem, inueniẽſque obſtaculum iterum eadem regreditur, & bis ſentitur.

2. Opinio S. Tho. Alia ſententia eſt S. Tho. & communis, quòd ſit numero diuerſus, ſed idem ſpecie. Opinatur enim, quòd ſonus multiplicatur nouis percuſſionibus. Cùm autem occurrit aliquod obſtaculum, fit percuſſio cum illo, & ſimilis ſonus, & iſte percuſſus aer retrocedit ſemper percutiẽdo ſecundùm diuerſas partes: & ſic ſentitur idem ſpecie ſonus.

Simile declarat. Et eſt ſimile de circulis in aqua factis: regrediuntur enim circuli alij per eandem aquam occurrente obſtaculo.

3. Opini. Alia eſt ſententia, quam citat Iandunus. q. 13. quòd ſit ſonus diuerſus ſpecie: quia prior erat ab anima factus, poſterior autem à corpore inanimato, ſcilicet ab obſtaculo aliquo.

1. Funda. Quid certum ſit i hac re, quid dubium. Aduertendum igitur ꝙ hic eſt vnũ certum, & alterum dubium. Certum hoc eſt, quòd aer ille primò percuſſus, aliquando tam fortiter procedit, vt aliũ aerem percutiens ſonum faciat: vt apparet in aere moto à bombarda, qui cum alio aere ſtrepitum facit debiliorem multò. Similiter ſi occurrat aliquod corpus, tamen iſte ſonus non dicitur repercuſſus, nec Echo, cum non ſit ſimilis præcedenti, in quo nulla eſt controuerſia.

In quo conſiſtat controuerſia. Dubium autem eſt, cùm ſimilis ſonus repercutitur, ita, vt ſi quis proferat hanc vocem, Homo, iterùm repercuſſa audiatur vox etiam, Homo, aut extrema ſyllaba: & de hac fuit cõtrouerſia in opinionibus citatis.

1. Concl. Idẽ ſonus percipitur ſpecies reflexas. Mihi videtur eſſe dicendũ, quòd Echo eſt prorſus eadem vox cum priori, non ſicut dixit Auicenna. Non enim illa aeris portio per medium aerem tendit, & reflectitur; ſed exiſtens in vno loco proximo ſonati, ſuas ſpecies mandat, per quas idẽ ſonus percipitur, & iſtæ reflexæ faciunt apparere Echo, & alium ſonum propter moram.

Exemplo declarat. Et eſt exẽplum nouũ. Cùm ego video in ſpeculo me, non eſt aliud a me, quod in ſpeculo video, ſed ego ipſe: ſpecies enim meæ figuræ procedentes verſus ſpeculũ, repercutiuntur, ac me extra me apparere faciunt: vnde, ſi viderem me directe, apparerem duo. ita fit in ſono: procedens enim ſpecies reflectitur, ac ibi iterũ ſonum eundem audiri facit, non autem ſimul ſentitur propter moram temporis: ſucceſſiue enim immutat ſonus. Sic igitur fit Echo.

Et hoc vnico argumento probo: quia ſi nouus eſſet ſonus productus ab obſtaculo, non poſſet eſſe articulatus: at ſentimus integras & diſtinctas voces repercuſſas: impoſſibile ergo ẽ ab inanimato corpore fieri. 1. Ratio.

Experimur enim, ꝙ tibia quantumcũque a lingua moueatur, non poteſt diſtincte vocem exprimere: quomodo ergo aer percutiens murum, vel alium aerem, ſyllabicum faciet ſermonem? Et hoc etiam argumento probari poteſt, non multiplicari voces per medium, nec ſonos conſequenter. Et hoc nota. Secundò experientia confirmatur. Nota.

De vocis natura, & cauſis, ac ſignificatione. Quæſt. XXIII.

NOn ob difficultatem alicuius quæſtionis diſputationẽ hãc proponimus, ſed vt vocis cauſas, & inſtrumenta, quę breuiter Ariſt. tangit in textu, ante oculos ponamus.

Aduertendum igitur, quòd duæ ſunt viæ ab ore verſus pectus deorſum intusq́; procedentes. Vna tendit in ventriculum ſeu ſtomachum, quæ dicitur gula: hac enim manſum cibum in ipſum ventriculũ mittimus: hęc verſus os excauitatẽ grãdem: eſt enim latior in eo extremo: quæ excauitas, fauces dicitur, ſeu pharynx. Eſt enim pharynx orificium illud amplũ gulæ, quo deglutimus. Deſcribũtur omnia vocis inſtrumẽta. Gula. Pharynx.

Altera via eſt magis extra mediũ colli verſus partem anteriorem trãſiens, & hæc in pulmonem tendit, quæ magis eſt oſſi, quàm carni ſimilis, habens anfractus circulares: ob id aſpera arteria dicitur: ſimiliter etiam dicitur guttur: hac non cibum, nec potũ ſumimus, ſed aerẽ per reſpirationẽ in cordis refrigeriũ trahimus. Aſpera arteria. Guttur.

Eſt enim pulmo, vt dicitur 3. de part. animal. c. 3. ſubſtantia ſpongioſa, & velut Pulmo.

folles cordis, a quo procedunt duæ viæ vſque in cor. Altera, qua in cor mandat aerem, & remittitur aer, qui dicitur arteria venoſa: quia vnicam habet tunicam, ſicut vena ſanguinis. Per alteram viam ſumit alimentum a corde, quæ dicitur vena arterioſa: quia duas habet tunicas ſicut arteria.

Arteria venoſa.

Vena arterioſa.

In huius extremitate arteriç verſus os, fit magna cauitatis amplitudo, quæ apparet ſub mento paulo inferius in collo, & dici ſolet pomum: talis pars vocatur gurgulio, & larynx, in qua ſunt viginti muſculi ad innumeros motus conſtituti, vt dicemus.

Pomum, Gurgulio ſeu larynx.

Aduerte vlterius, ꝙ iuxta extremum linguæ, interius duo apparent foramina: per vnum cibus mandatur in gulam, per aliud aer in arteriam: at ne aliquod corpus, vel particula cibi labatur per arteriã quæ mortem inferat animali, natura appoſuit in ſuperiori palato carunculã quandam, quæ dicitur ligula, epiglottis, ſeu clauicula, qua clauditur foramẽ dum deglutimus.

Foramina duo iuxta linguç extremum.

Ligula, epiglottis ſeu clauicula.

Suppoſita hac partiũ deſcriptione, & hiſtoria, ſcito, vocem fieri in larynge, ſeu gurgulione hoc modo. Aer illic reprimitur, & ab aere, à pulmone per eandem arteriam miſſo, percutitur: fitque vox.

De cauſa vocis quomodo fiat vox.

Pro vt autem variæ fiunt percuſſiones, ratione illorum muſculorum, variæ fiunt voces. Vnde cum cantant auiculæ, apparent multi, & varii motus plumarum in illa parte, quæ gurgulio dicitur.

Aduertendum tamen, quòd ſic fit vox abſolutè loquendo: at ſi eius articulatio, & ſyllabarum diſtinctio cõſideretur, ſunt inſtrumenta etiam alia quatuor neceſſaria, ſcilicet, Lingua, Palatum, Labia, & in hominibus Dentes. his enim omnibus pfecta fit vox.

Quo fiat vox articulata & alia eius quatuor inſtrumẽta.

Circa eius ſignificationem aduerte, ꝙ in animalibus vox naturale eſt ſignũ paſſionum internarum. In hominibus verò aliquæ naturaliter ſignificant, aliquæ ad placitum: ꝙ ſi aliquç non ſignificant (poſſumus enim fingere voces non ſignificãtes internos conceptus:) tamen aptç ſunt ad ſignificandum. Non oportet autem modo de vocum ſignificatione diſſerere: ſufficiant, quæ in Logica dicta ſunt.

De vocis ſignificatione naturali, & ad placitum.

Caput nonum.

De odore autẽ, & olfactibili. Tex. XCII.

Poſtquã de auditu egit, nunc odoratum tractare aggreditur, ac, vt ſolet, ab obiecto, & medio incipit. Primò tñ difficultatem rei proponit, dicens, ꝙ difficilius eſt tractare de odoribus quam de colore, lumine, & ſono. Et ratio eſt; quia melius iſta cognoſcuntur, quam odores.

De odoratu, ac primo de odore eius obiecto.

Difficultas tractationis de odore.

Poteſt ergo ratio ſic formari. Scientia ſenſibilium non fit, niſi ex præcedenti cognitione ſenſitiua ipſorum; at odores difficilius ſenſu percipiuntur; ergo ipſorum ſcientia difficilior eſt. Minorem probat; quia homo habet malum odoratum, & peiorem, quàm multa animalia. Cuius ſignum eſt; quia non ſentit odores, niſi vehementes, quæ cauſare poſſunt nocumentum, vel delectationem ſenſui olfactus; quod ſi eſſet boni odoratus, etiam odores non vehementes, ſed remiſſos ſentire poſſet.

Rationabile eſt, & ſic, quç duros. Tex. XCIII.

Ponit comparationẽ ſatis accommodam. Sunt enim quædam animalia, quæ dũros habent oculos, cũ abſque palpebris ſint, de quibus loquitur 2. de parti. c. 13. vt lacerti, & alia animalia. Hæc non vidẽt obiecta propoſita, niſi ſint magna, & terrorem aliquem incutiant. Dicit rationale, id eſt, proportionale, & ſimile eſſe in his quantum ad colores, & colorum diuerſitates percipiendas, & in hominũ olfactu quantum ad odores. Illa enim viſum imperfectum ad colores habent: homo autem odoratum imperfectum ad odores.

Comparatiõe quadam idẽ confirmatur.

Videtur

Videtur enim portionem habere ad guſtum. Tex.XCIIII.

De methodo, quæ facilius odores cognoſcipoterunt ꝑ portiōe .ſ.ad ſapores, vtpote nobis notiores.

DIfficultate propoſita cognoſcēdi odores, methodum tradit, qua facilius cognoſcantur; cōſtituitq; olfactū cū guſtu magnam ſimilitudinē habere, & odores cū corporibus. Eſt.n. olfactus ob guſtū aīalibus cōceſſus: per ſapores ergo odores cognoſcendi ſunt: nā ſapores notiores ſunt.

Tactu & guſtu nos vincim' omnia animalia.

Probat autem, quòd ſapores melius cognoſcamus, quàm reliqua animalia omnia. Tactu vincimus omnia animalia: at guſtus eſt quidam tactus, ſcilicet tactus linguæ circa ſapores: ergo vincimus etiā guſtu: melius igitur percipimus ſapores. Maiorem probat: quia homo eſt prudentiſſimus animalium aliorū: at per tactum prudentia conſiſtit, ad ipſamq; conducit: ergo vincit tactu omnia ſicut prudētia. Minor ſigno probatur. *Per tactum* enim bonū vel malum iudicamus de ingenio bono, vel malo, & non per aliū ſenſum: ergo tactus aliquid ad prudentiā facit. Vnde homines boni tactus, & habentes carnes molles, vocamus ingenioſiores alijs: ſi ergo homo excellit tactu, excellet guſtu, & conſequenter ſapores optimè dignoſcet, quamuis in alijs ſenſibus vincatur ab animalibus.

Nota, tactum eſſe indicium ingenii.

Eſt autē vt ſapor: hic quidem. Tex. XCV.

Tractatio de odoribus analogica ad ſapores.

NVnc de odoribus tractat per analogiā ad ſapores, dicitque: Sicut ſaporū quidā ſunt extremi, puta, dulcis, et amarus: alii medij, vt auſterus, acutus, & alii: ita ſimiliter odorum alii extremi, ſcilicet dulcis, & amarus: alii medij, qui omnes eiſdem nominibus nominantur propter ſimilitudinē. Vt enim dulcis ſapor ad guſtum, ſic dulcis odor ad olfactum ſe habent, ſimiliter & reliqui.

Nota.

Hoc tamen nō ideo eſt, quòd aliquando ſimul ſunt tales odores cum talibus ſaporibus, vt quòd odorem dulcem habent etiam ſaporem dulcem habeant, vt mel, & crocus, & quòd acrem odorem, etiam acrem ſaporem, vt Thymus: nam aliquādo diſcrepant, vt habeat odorem dulcem, & ſaporem amarū, vt in muſco accidit.

Adhuc autem, ſicut auditus. Tex. XCVI.

Oderatus non ſolū ſentit odores ſed etiam odorum priuationes, vt cęteri quoque ſenſus priuationem ſuorum obiectorum.

NOn ſolū odores olfactu percipi dicit, ſed etiam ipſorum priuationem: quod omnibus ſenſibus cōmune eſt. Viſu.n.colores, & non coloratum diſcernimus, & auditu ſonos, & ſilentiū; guſtu, guſtabile, & inguſtabile; olfactu, odorabile, & inodorabile: eſt enim eadem potentia contrariorum. quo autem modo hoc ſit intelligendum, dicemus inferius.

Tribus modis dicitur aliquid inguſtabile & guſtabile.

Diſtinguit tamen, vnumquodq; horū contrariorum dici tripliciter. Vt v.g. inguſtabile primò: quia nullum habet ſaporem. Secundò, quia debilem habet, & vix ſenſibilem. Tertiò, quia malum & nociuum habet. Similiter inodorabile.

Dubium. Solutio.

Dices, Quomodo guſtu ſentimus, qđ nullum habet ſaporem? Reſpondeo, quòd non ſolo guſtu, ſed per ipſum ſenſus interior percipit. Quo autē modo id fiat, declarabitur in capite de ſenſu communi.

Eſt autem olfactus per medium. Tex. XCVII.

De medio, per quod olfacimus.

DE medio, ꝑ qđ olfacimus, nunc tractat, ipſumq; aerem, & aquā eſſe docet. & de aere non eſt dubium. Odorant enim per aerem reſpirantia, & non reſpirātia, quæ ſanguine carent. At de aqua dubium videbatur. ob id probat; quia piſces à longa diſtantia ad eſcas accurrūt, quod non eſſet, niſi odorarent. quòd ſi odorant, neceſſariò per aquam odorant: & ſic ipſa mediū eſt, ſicut & aer. Similiter etiam odorare videtur quę nō reſpirant terreſtria, qđ eodem ꝓbatur argumēto de motu in eſcam.

Qđ hoc, medium, ſit aqua & aer.

Vnde & dubium eſt: ſi omnia. Tex. XCVIII.

De modo quo olfacimus. Repetiẽ quædam animalia per inſpirationem odorare, alia ſine illa.

DVbium proponit, quod oriẽ ex dictis. Dictum.n.eſt, & idẽ modò repetitur, ꝙ quædam odorant non reſpirantia, vt quæ ſanguine carent inter terreſtria: quædam autem non odorant, niſi inſpirantia, ita, vt quando expirant, vel quando retinent ſpiritum, non odorent, quamuis eis proximus ſit odor: imò nec quãuis odor ponatur ſupra ſenſorium: (Sed de hoc non eſſet mirũ: quia commune eſt omnibus ſenſibus non ſentire ſenſibilia ſuperpoſita:) tamen proxima, ſeu propinqua nõ odorant, niſi cum inſpiratione, cum tamẽ alia animalia odorent ſine illa: & odorare cum inſpiratione, videtur eſſe illi propriũ, cum abſq; illa non odorent.

Nota.

Notandum hic, quòd odorare cum inſpiratione dicitur proprium homini: quia omni ineſt, ſed non ſoli, vt dicit Auerr. & Alber. alijs enim multis ab homine hoc ineſt, vt notum eſt.

Quare quæ ſanguinẽ non habent. Tex. XCIX.

Dubium Ariſto. An ſit diuerſus olfactus in his quæ p inſpirationem odorãt & quæ ſine illa.

EX dictis inſurgit modo dubium: quia videtur olfactus animaliũ ſanguine carentium eſſe aliud genus ſenſus ab olfactu habentium ſanguinem, cum ille abſq; inſpiratione, hic cum ea ſit.

Reſpõſio Ariſt. eſſe vnum olfactum. 1. Ratio. 2. Ratio.

Reſpondet ad dubium, non ita eſſe: ſed eſſe eũdem genere olfactum in omnibus: quod duplici ratione probat. Prior eſt: quia eſt idem obiectum, & eædem differentiæ: vtrumq; enim eſt circa odores bonos & malos.

Poſterior: quia ab eiſdem odoribus patitur vterque olfactus: vt enim homo, & alia animalia inſpirantia refugiunt odorem ſulphuris, & bituminis, & aliorum; ita etiam animalia non reſpirantia. eſt ergo idem genere olfactus in vtriuſque.

Videtur autem in hominibus differre. Tex. C.

Tertiò exemplo quodã à ſimili in viſu dubium ſoluit.

DVbij modò rationẽ ſoluit quodã eleganti exemplo, quod tale eſt. Animalia quædã habent oculos duros abſq; palpebris, quædam autem cum palpebris. Illa obiectum præſens in perſpicuo ſtatim vident, quia nullum habent oculi impedimentũ: hæc verò non ſtatim, donec aperiant palpebras. Notum eſt hanc diuerſitatem in videndo oriri non ex diuerſitate potentiæ, ſed eorum, quæ circa ipſam ſunt.

Sic ſit in odoratu. Homo enim odoratum habet cũ operimento, quod non aperitur, niſi cum inſpiratione, cætera verò non olfactus tamen eſt eiuſdem generis.

Nota.

Cum homine, cætera inſpirantia intelligas: ſolius enim hominis meminit, quia experimur homines abſque inſpiratione non olfacere. Vnde infert, quòd reſpirantia in aqua non odorant, quia nõ poſſunt in aqua inſpirare,

Quòd olfactus ſenſoriũ ſit potentia ſiccum.

Ex his volens potentiam olfactus conſtituere, docet, quòd ſicut ſapores in humiditate, ſic odores in ſiccitate abundanti conſiſtunt. Vnde ſit, quòd ſicut ſenſoriũ ſaporum debet eſſe in potentia humidũ: ſic ſenſorium olfactus in potentia ſiccũ. Nam ſenſorium, vt recipiat obiectum, debet denudari ab eo: ſicut pupilla non debet habere colorem, vt percipiat. Facultas ergo in ſenſorio tali exiſtens, olfactus eſt.

An homo tactu vincat animalia omnia, non tamen olfactu. Quaſt. XXIIII.

Primum argum. ab authoritate Ariſt.

SEnſus quæſtionis eſt notus. Aliquot autem argumenta occurrunt in hac re, & præſertim ex Ariſtotele. Primum eſt ex libro de ſenſu cap. 5. vbi dicitur, quòd homo ſolus percipit odores aromatum, non autem alia animalia. Ex hoc colligo, ipſius olfactum eſſe perfectiorẽ: quia plures odorum differentias percipit.

Præ-

2. Argu. Pręterea ſecundò. Videtur, ꝙ in omnibus ſenſibus homo vincatur etiam in tactu, ex illo celeberrimo carmine.

Nos ſus auditu lynx viſu, ſimia guſtu,
Vultur odoraru pręcellit, aranea tactu.

3. Argu. Præterea tertiò. Lib. 10. de genera. anim al. cap. 20. in fine dicitur, quòd guſtus, & tactus nihil ad prudentiam faciunt. Et lib. de ſenſ. cap. 10. præfertur auditus omnibus, quantum ad diſciplinas. Et primo Metaph. cap. 10. præfertur viſus, quantum ad ſcientias per inuentionem. Ergo tactus nihil ad prudentiam, & ſcientiam ſa cit, ſed potius alij ſenſus.

4. Argu. Præterea quartò. Sect. 30. Proble. q. 1. melancholici in ſcientijs præferuntur: & tamen hi nō molles, ſed duras habent carnes: nō ergo mollities carnis aptiores mēte ſignificat.

5. Argu. Pręterea quinto. Fęminæ & phlegmatici molliores habent carnes ſanguineis, & tamen ineptiores ſunt.

Primum funda. duplicitet vnum alterum excellere g ſe. Excludit excellentia per accidens. Circa horum reſolutionem aduertendum primò ex Ariſt. lib. 5. de gener. ca. 2. quòd dupliciter vnus ſenſus alteri poteſt pręſtare per ſe. Dico per ſe, vt ſenſus eſt, & in ratione cognitionis, nām per accidens præſtat aliquando ratione ſubiecti, quomodo omnes potentiæ hominis ſunt præſtantiores, quia in aīa rationali ſunt. De hac autem præſtantia non eſt ſermo, ſed de ea, quæ in cognitione poſita eſt.

Prima excellentia per ſe. Hanc autem dicit eſſe duplicem, alteram, quæ in eo eſt, quòd vna potentia diſtantius percipit obiectū, vel ſub remiſſiori gradu, vt perfectior eſt viſus, qui colores ad maiorem percipit diſtātiam, quàm qui ad minor e; & qui remiſſiores etiam colores videt, quàm qui ſolùm fortes, & intenſiores.

Nota. Quod ex eo dicit prouenire, quòd oculi magis ſunt reconditi, & intus poſiti. habent enim tunc à natura vallum maius quod ad videndum iuuat, ob id enim manum ponentes ſuper frontes, videmus diſtantiora.

Secunda excellentia g ſe. Altera nobilitas eſt in percipiēdis pluribus differentijs obiecti, vt viſus in eadem diſtantia plures colorum differētias diſtinguens, perfectior eſt altero non tot diſtinguente. quod ex eo dicit prouenire, quia minus eſt turbida pupilla.

Nota. Oſtēditur Hanc duplicem præſtātiam in olfactu eſſe poſſe dicit. Erit enim olfactus perfectior, qui diſtantiores odores percipit, & remiſſiores: erit etiam perfectior, qui plures odorum percipit differentias, quamuis intenſas, & propinquas. illa duplex excellētia i olfactu.

Iuxta hanc ergo doctrinam Ariſt. facile erit diſſoluere dubium præſens de olfactu. Dicendum enim olfactum hominis eſſe imperfectiorē quam aliorū animaliū in percipiendis odoribus quantum ad diſtantiam, & quantum ad remiſſionē. Alia enim aīalia remiſſos odores percipiunt, & in magna diſtantia, vt canes, & vulnures, & alia huiuſmodi: homo autem non percipit, niſi propè, & intenſos, vehementeſque odores. Reſpōdetur q̄ni de olfact' hominis excellentia. Prima cōcluſio, in prima excellentia vincit ab aīalibus.

Dicendum tamē ſecundò quòd homo vincit in percipiendis differētijs odorum pluribus. Animalia enim olfactum habēt in ordine ad guſtum, atque ea de cauſa id olfaciunt fere, quod ad guſtum attinet: at homo olfactum etiam propter ſe habet: Vnde multa alia olfacit. 2. Concl. In ſecunda excellētia vincit alia animalia.

Ex quo ſequitur, quòd bruta olfactu iudicant cibos: non enim guſtu probant ſeu prælibant, quæ guſtare & edere poſt debent: ſed olfactu ſolum, & pòſt guſtāt, non repellendo vt plurimum quæ olfecerunt. At homo non contentus eſt olfactu ſolo, nā quamuis benè odoret, poteſt malum habere guſtū, & quamuis malè odoret, bonum habere guſtum. Notādum diuerſum vſum olfactus in animalibus & homine.

Sequitur ex hoc etiam, quòd Ariſt. docet. de ſenſ. capi. 5. quòd in nobis odores dupliciter dicuntur, delectabiles, vel indelectabiles. Vno modo per ſe, puta, in ordine ad ſolum odoratum. Altero modo per accidens, puta, in ordine ad guſtum. Nota ſecū do odores hominis dupliciter eſſe delectabiles.

Et ex his odoribus accidit, quòd fiat delectationis mutatio in vno, & eodem odore. Experimur enim, ꝙ aliquis odor cibi delectat nos, cùm famem patimur: & contriſtat, ac nauſeam prouocat, cùm ſumus ſaturi.

Dices tu, Quæ eſt cauſa, quare hominis odoratus percipiat plures differētias odorum, non autem odores niſi intenſos? 1. Dubiū. an plures differentias odorū homo ſentiat & tantū intenſas, & nō remiſſas.

Reſpondeo ex eadē radice totum prouenire. Ideo aduerte primò, quòd quantò organū potentiæ denudatur magis à differentijs obiecti, tantò eſt perceptiuum pluriū differentiarum. V.g. quantò pupilla eſt à colore remotior, tanto plures colores Reſponſio. 1. Funda.

lores percipit. Vnde cũ inſpexit aliquem colorem fortem, non poteſt per aliquod tempus videre perfectè alium: quia, quõdammodo colorem illum recepit. Similiter auditus non debet internum habere ſonum, vt plures percipiat: ſimiliter lingua circa ſaporem.

2. Funda. Aduerte vlterius, quòd odor in ſicco et calido conſiſtit magis. Vnde quantò organum eſt minus tale, tantò plures percipiet odorum ſpecies.

Redditur ex his cauſa dubii. Scito autẽ, ꝙ cerebrum hominis, vt docet Ariſt. 2. de part. cap. 7. eſt frigidiſſimũ & humidiſſimum naturali ſua temperie, omnium aliorum animalium. cum autẽ in hoc ſit olfactus, vt dicemus, euenit, vt homo plurium differentiarum ſit perceptiuus odorum: reliqua omnia calidius habent cerebrum & ſiccius.

Nota tamen, quòd cum ſit tam frigidum, & humidum, non poteſt pati, niſi à vehementi calido & ſicco, atq; ob id non ſentit remiſſos odores. Vnde cũ patimur catharrum, minus olfacimus: quia humidius eſt tunc cerebrum. Nõ ſic in reliquis animalibus.

Dubium. Dices, quare cerebrum hominis eſt frigidiſſimum? Reſpōſio. Reſpondeo: quia debet inſeruire operibus mentis per ſpiritus in eo exiſtẽtes: quod ſi eſſet ex ſe calidum, ex altera parte accedit calor cordis, tunc ſpiritus turbarentur & inepti eſſent ad miniſteriũ: quod accidit ebriis, & phreneticis, ob nimium calorem in cerebro: atque etiam adurerentur, & fierent inepti, quaſi fuligines aduſti.

Problema tũ ſolutio. Hinc patet ſolutio ꝓblematis cuiuſdã, ſcilicet homines odorantes à longa diſtãtia eſſe ineptos, & rudes: arguit enim id cerebri calorẽ: praui verò odoratus, quãtum ad diſtantiam, et remiſſionem odorũ eſſe ſolere ingenioſiores. Quanquam alia etiã eſſe cauſa ſolet, videlicet, longitudo naſi, quæ iuuat, vt facilius, & ad maiorem diſtantiam odor ſentiatur, vt in canibus: & breuitas obeſt. Hæc de olfactu.

Reſpõdetur 2oni. De tactus hominis excellentia, 1mũ fundamentum. At circa tactum aduerte, quòd non eſt illa nobilitas percipiendi remota: non enim remota tactu percipimus, ſed coniũcta: at nobilitas conſiſtit in remiſſione obiecti percipienda; & in pluribus differentiis obiecti.

Et vtraq; homo omnia animalia vincit: plures enim differentias percipit, ſcilicet aſperum, lene, durum, molle, & alia, quorum multa bruta non tangunt, aut im perfectè tactu dignoſcunt. Similiter percipimus qualitates omnes in gradu remiſſiore: quia tactus hominis in maiori temperie omnium qualitatum conſiſtit: vnde excedẽtes omnes qualitates percipit. Bruta autem non percipiunt qualitatem, qua ipſorum tactus abundat, niſi in gradu intenſiſſimo, vt declarabitur in capite de tactu. Ex his facile erit argumenta ſoluere. Nobilitas ſeu præſtātia tactus in quo cõſiſtat. 1. Concl. In vtraq; nobilitate excellere tactũ hominis.

Ad 1. Ad primum dico, ꝙ olfactus hominis perfectior eſt in illo, non tamen abſolutè: non enim odores remiſſos percipit.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd illa carmina veritatem habent quantum ad nobilitatem ſenſus circa diſtantia, vel remiſſa obiecta.

Tamen de Simia non eſt verum: ſed dicitur habere optimum guſtum, quia facit geſticulationes quaſdã, quibus delectatio nem magnam in guſtando præ ſe fert. Nota primò de Simiæ guſtu.

De aranea autem Alber. tract. 3. ca. 73. dicit, quòd nõ habet niſi prauũ tactum. eſt enim frigidæ cõplexionis, & viſcoſam habet humiditatem, quæ tactum hebetat. Vnde ignem admotum, non ſtatim ſentit; quòd ſi percipit vermiculos cadentes in telis, id eſt propter motum: tela enim cum continua ſit, ſtatim mouetur. Nota ſecũdo de Araneæ tactu.

Obiectio. Dices, videri optimi tactus, cum tam debilem motum ſentiat, quem homo nõ ſentiret. Solutio. Reſpondeo, motum eſſe cõmune ſenſibile; & quantum ad hoc, concedendum eſt, remiſſiores motus percipere: tactus tamen magis cõſiderandus eſt circa obiectũ ꝓpriũ, ſcilicet primas qualitates.

Ad 3. Ad tertium aduerte, quòd aliud eſt ſenſum prodeſſe ſcientiæ, vel prudẽtiæ: aliud eſſe ſignum ipſius. Viſus, & auditus proſunt multo magis ad ſcientias: per ipſorũ enim cognitionem Intellectus multum iuuatur: per auditum ad diſciplinas, per viſum ad inuentionem: & ſic tactus parum aut nihil facere dicitur.

Aliud eſt, quod ſit ſignũ. Tactus enim ſignificat bonam corporis temperiẽ, qua poſita, aptior eſt anima ad operandum.

Nota, cur bonus tactus ſit ſignum boni ingenij. Habet autem hoc peculiariter tactus: quia temperies tactus eſt ſicut temperies animalis vniuerſalis in primis qualitatibus: atq; ideo bene temperati in tactu, totam

tam ſortiuntur temperiem bonam. Vnde diſtemperies tactus morbum periculoſum oſtendit.

Nota. Aduerte autem, per prudentiam intelligi aptitudinem ingenij ad ſcientias, & diſcurſus: quia nõ facit hominem ſapientem, niſi ſtudium, & labor accedat.

Ad 4. Ad quartum dico eſſe melancholicos ex natiua complexione quibus terra dominatur, & hi rudes ſunt: alios eſſe ex accidenti: nã conſumptis ſpiritibus, & ſubtilioribus partibus ſanguinis, abundat terreum & frigiditas: quod ex nimio euenit ſtudio: & de his loquitur Ariſtote. nec eſt contradictio.

Ad 5. Ad quintum dico, eſſe mollitiem ſpongioſam, quæ in humido aqueo conſiſtit, qualis eſt illa dicta in argumento, & hæc non indicat bonum ingenium. Alia eſt in humido aereo, magis conſiſtentiam habens, non ſpongioſa, & de hac Ariſtot. eſt ſermo. illa prouenit ex humido & frigido, hæc ex humido & calido: & ita illa eſt phlegmatica, hæc ſanguinea.

An odorum ſcientia bene per ſapores tradatur: vbi & de natura odorum. Quæſt. XXV.

Occaſio quõnis. DVbium hoc circa tex. 94. inſurgit, vbi Ariſt. docet ſapores melius cognoſci odoreſq; habere ſimilitudinẽ cum ipſis: eamq; ob cãm per ſaporũ doctrinã habendã eſſe etiã odorum.

1. Argum. ad partẽ negatiuam. Videtur autem primò non ita eſſe. Primò: quia tunc oportebat prius de guſtu & ſapore tractare (quia notior ſapor eſt) quam de odore: cuius tamen oppoſitum fit, cum poſt tractetur de ſapore, & guſtu.

2. Argu. Præterea ſecundò. Adhuc non videtur poſſe talis haberi ſcientia: quia tunc per ſapores bene colligeremus odores, ſi ſapor dulcis eſſet cum odore dulci, & amarus cum amaro: at nõ ita fit, imo ſæpe ſapores amaros cũ dulcibus odoribus inuenimus & econtra: ergo potius methodus iſta faciet nos errare, quam ſcire. Hoc dubium, præcipuè propono, vt explicẽ odorum naturam.

1 Fundamentum. Aduerte ergo, quòd odores, & ſapores, ſicut & colores, qualitates ſunt ſecundæ diſtinctæ à primis, ex ipſarum tamen varia miſtione inſurgentes. Vnde dulcedo, & odor, non eſt calor, nec frigus, nec alia ex primis qualitatibus, ſed quædam alia ab eis diſtincta, ex ipſarum miſtione inſurgens.

& cauſa odoris odoreſque ſecundas qualitates ex primis inſurgentes. Scias tamen, quòd alia eſt miſtio qualitatũ, in qua ſapor, ab ea, in qua odor conſiſtit. Sapor enim in humiditate comprehendente ſiccum, ipſumq; ſuperante conſiſtit. Vnde ad dandos ſapores rebus, vtimur aqua, & liquore: & hoc humidum cõprehẽdens ſiccum, Ariſtoteli de ſenſu c. 4. Euchymũ, ideſt, bene tẽperatũ dicitur. Odor verò; oppoſitã habet miſtionem: conſiſtit enim in ſicco comprehendente, & ſuperante humidum: tam autem odor, quàm ſapor in humido, & ſicco præcipue conſiſtunt.

Alia eſt, miſtio qualitatũ in odore et alia in ſapore, & q̃ ſit vtraque.

Exemplo ſeu experientia probatur. Hinc fit, cùm poſt terræ ſiccitatem fit pluuia, ſolet in principio odor terræ diffundi, tunc enim humidum incorporatur ſicco, abundat tamen ſiccum. At poſt longam pluuiam non ſentitur odor: quia tũc humidum excedit, & potius comprehendit ſiccum.

Secundo exemplo idem probatur. Vnde, quò ſiccior eſt flos, ſolet maiorẽ odorẽ emittere: ob id roſæ, & quæ ſpinas habent: multùm odoriferi flores ſunt: id enim ſiccitatem indicat.

Cauſa miſtionis prædictorum odoris, & ſaporis. Cauſa autem, quæ hanc miſtionem facit, calor eſt externus: hic enim humidum ſicco miſcet; comprehendereq; ipſum facit per concoctionem, & digeſtionem; & ſic ſapores facit. Similiter humidum reſoluit, & à ſicco comprehendi facit, & ſic odorum eſt cauſa.

Cauſa effectiua & materialis odoris & ſaporis. Vnde ſequitur, quòd calor ſit effectiua cauſa odorum, & ſaporum: materia verò eſt præcipuè humidum, & ſiccum. In tali enim odor, & ſapor recipiuntur, vt diximus, cum diſcrimine.

Tria notatu digna quæ ſequũtur ex dictis. Ex hac doctrina ſequuntur aliqua notanda. Primum eſt, quòd non in eodem ſubiecto adæquatè eſt odor, & ſapor: habent enim temperiem oppoſitam: ſed in partibus ſubiecti, quibus ſiccum ſupereminet humido, ineſt odor: in partibus verò craſſioribus, quibus humidũ præſertim aqueum abundat, ineſt ſapor. Et hoc notant Albertus, Auicenna, & Philoponus. Subiectum enim immediatum odorum, vocant exhalationem ſiccam.

Sequitur

Secūdō. Sequitur ſecundo, quòd ſapor eſt prior natura, quàm odor: quia materia, in qua ſapor eſt, per calorem fit materia odorū: non autem econtra. Et ratio eſt: qa calor agit conſumendo humidum, & augendo ſiccum. Vnde cum ſapor in humido ſic= cum comprehendendo conſiſtat, fit vt calor externus conſumendo humorem, expellat ſaporem, & conſequenter odorem inducat, dominante ſicco. At calor materiam ſiccam non facit humidam non admiſto alio corpore: ob id nō facit ex odore ſaporē. Hac de cauſa dicit̄ ſapor prior natura odore.

Nota.

Tertium. Sequitur tertio. Quod potest eſſe, quòd res habens bonum odorem, habeat malum ſaporem: non enim in eadem parte adæquate, nec in eadem temperie conſiſtunt.

Deſcriptio odoris. Ex his omnibus poſſumus deſcriptionem odoris colligere. Odor eſt qualitas ſecunda proxime in ſicco comprehendē te humidum, conſiſtens, olfactusque immutatiua.

1. Fund. de analogia inter odores, & ſapores. Pro argumentorum ſolutione notandum, quod analogia inter ſapores, & odores non conſiſtit in hoc, ꝙ odor dulcis ſit cum ſapore dulci: hoc enim non eſt opus, nec iſto modo ab Ariſtotele doctrina traditur.

Duo modi veri analogiæ. Sed duobus aliis modis. Alter eſt, ꝙ in quali proportione humidi ſupra ſiccum
1. ſit dulcis ſapor, in eadem ſicci ſupra humidum ſit odor dulcis: & ſic in aliis.
2. Alter eſt in ordine ad ſenſum. Qualē enim paſſionem ſapor dulcis guſtui, talē dulcis odor olfactui infert: & ſic etiam in aliis odoribus.

Ad 2. Per hoc ſolutur argumentum ſcd̄m:
Ad 1. Ad primum dico, quòd hic ſequitur ordinem nobilitatis potentiarum: eſt autem nobilior olfactus guſtu. Pręterea nō tradit hic exactam doctrinam naturę odorum, ſed in vniuerſali, quatenus in cōmuni potentiam immutāt, idcirco non fuit opus præmittere ſapores: id enim facit lib. de ſenſu, vbi naturam eorum conſidera uit.

An ſenſorium olfactus ſit proceſſus mamillaris. Quæſt. XXVI.

Nota ad ſenſus q̄onis intelligentiam.

AD tituli intelligentiam aliquid ex anatomia oportet adnotare. Scito, a cerebro procedere duos canales vſque ad oſſa foraminoſa narium, quæ ſunt prope concauitatē oculorum, atque in extremitate facere duas carunculas ad modum extremitatis mamillæ: ob id, proceſſus mamillares dici ſolent: per hos cerebrū mittit excrementa in naſum, & per reſpirationem aſcendunt etiam fumi per hos vſq; ad cerebrum; per hos canales deriuantur rami neruorum vſque ad naſum procedētium a quinta coniugatione neruorum.

Dubium ergo eſt, an olfactiua potentia in neruo, an potius in carunculis illis mammillaribus conſiſtat.

Auerr. lib. 1. collectan. cap. 7. & libr. 2. cap. 17. putat contra Auicennam, non eſſe in caruncula mamillari, ſed in neruo. Senſus q̄ſtionis.
Probat duplici ratione. Prima eſt. Illæ carunculæ ſunt eiuſdem ſubſtantiæ cum cerebro: at cerebrū eſt expers ſenſus, vt docet Ariſt. 2. de part. ca. 10. ergo non eſt illic potentia olfactiua. 1. Opinio Auer. nō eſſe in illis carunculis mammillaribus. 1. Ratio.

Altera eſt. Quia contingeret per foramen palati, ꝙ in nares terminatur olfacere, quia illinc poſſet attingi talis carū cula: nullus tamen eſt expertus per os olfactionē eſſe factā. Hæc eſt opinio Auerr. 2. Ratio.

At Philop. in præſenti. Galen. 8. de vſu partium. Auicenna cap. de odoratu, & Albertus Magnus, denique ſententia communis tenet in illis carunculis eſſe olfactiuam potentiam: & ita videtur cum ipſis eſſe ſentiendum. 2. Opin. verior, & cōis Phi. Galeni eſſe potentiam olfactus in illis carūculis.

Primò: quia neruus ille etiam vſq; ad partes naſi inferiores deſcendit: contingeret ergo ſentire abſque reſpiratione. 1. Ratio.

Secundo: quia neruus ille eſt eiuſdem rationis cum neruo tactus: ibiq; eſt potētia tactiua: at olfactus ſenſorium habet diuerſum, aliamq; petit temperiem. 2. Ratio.

Præterea: quia alii ſenſus non in neruo conſiſtunt ex his, quæ habent medium externum. Auditus enim in mirynga, viſus in pupilla eſt. 3. Ratio.

Præterea: quia, vt diximus, olfactus ſequi- 4. Ratio.

Ad primam rationem Auer.

ſequitur temperiem cerebri

Nec argumenta Auerr. concludunt. Ad primum enim dico, quòd non eſt prorſus einſdem temperiei illa pars cum cerebro, ob id ſenſum habet Adde, quòd forſan cerebrum habet ſenſum imperfectũ, & hebetem.

Ad ſecundam ratio nẽ Auer. 1. 2.

Ad ſecundum ſolutio patet: eſt enim contra ipſum: nam quamuis ponatur in neruo, idem ſequitur. Dico tamen, quòd non ita facilè patet aditus per illud foramen. quòd ſi à naſo ad os fit tranſitus, id eſt, concurrente motu naturali muſculorum, qui modo oppoſito non mouent.

Nota de opaculo ſeu tunica olfactũ operiẽte quorundã falſam opinionem.

Hic aduerte vnum, Aliqui enim Latini dicunt illas carũculas operiri tunicis menyngibus, quę reſpiratione eleuanť, quod videbatur indicare Ariſtoteles. Sed hoc non inueniunt Anatomes periti: ob id non eſt recipiendum.

Nota ſecũdo, qd Ariſt. per operculũ itelligat.

Per operculum ergo, quod ait Ariſtoteles, intelligere oportet ipſam carnẽ ſpõgioſam, quæ compreſſa eſt ante caruncu las, & per reſpirationem dilatatur, & pori aperiuntur: & hoc ipſum docet Ariſt. tex. 100. Non ſic eſt in non reſpirantibus.

An odor ſit realiter in medio. Quæſt. XXVII.

Quid odor ſit, & qualiter in corpore eſſet, diximus. Nunc dubium eſt, an odor ſentiatur in ſubiecto ſuo immutato medio per ſpecies intentionales ſicut videtur color: an nõ ſic, ſed ipſe odor realis perueniat per medium vſq; ad potentiam, & ſenſorium. In hoc enim non ſunt Philoſophi concordes, ſed variæ extant ſententiæ.

1. Opinio Auicẽ. Al bert.

Prima eſt Auicennę, quam ſequitur Albertus in Summa de auditu. Dicũt, quod odor ſubiectatur immediatè in materia ſicca & parum humida, reſoluta per calorem: & in iſta materia fertur odor realis per medium vſq; ad olfactum. Nec contingit olfacere, niſi quando iſta humida exhalatio, in qua fertur odor, ad ſenſoriũ peruenit. Hæc ſententia probatur ab Auicẽna, ſed ipſius rationes poſtea adducenť.

2. Sententia Auer.

Altera ſententia eſt Auerr. cõm. 97. vbi impugnat Auicen. Dicit, quòd odor non egreditur realiter à corpore odorabili, ſicut nec color à colorato; ſed intentionali ter agit in medium, & in ſenſorium.

Rationes ſunt eius duæ. Altera eſt, quia odoratus contingit ad diſtantiam tantã, ad quantam non eſt poſſibile corpus re ſolui. Dicit, quòd vultures ad quingenta milliaria olfecerũt corpora occiſa in bello Troiano. 1. Ratio

Altera ratio eſt, quia tunc daretur corporum penetratio. Si enim odor non fertur per medium aerem, niſi ſimul cũ corpore, id eſt, illa fumoſa exhalatione; iſta cum aere penetraretur. 2. Ratio.

3. Sententia S Th. Philop. et & communis.

Tertia ſententia eſt media Sancti Thomæ, & Philopoſi, Iãduni, & communis, quòd odor per aliquam ſpatii partem fertur cum illa exhalatione: per aliam verò vſq; in ſenſorium intentionaliter immutat, ſicut color.

4. Opinio Aegidii.

His poſſumus quartam Aegidij ſentẽtiam addere. Dicit enim, quod odor producitur in aere abſq; illa exhalatione: & ſic odor in medio realiter producitur, ſicut ſonus, quamuis poſt non producatur, niſi intentionaliter.

1. Cõcluſio, Odor non producitur, realiter i medio. Explicatur cõcluſio.

Pro huius difficultatis reſolutione ſit prima cõcluſio. Odor nullo modo in medio realiter produci poteſt. Iſta eſt contra Aegid.

Explico, Odor, vt diximus ſupra, immediate ſubiectatur in miſta materia, in qua ſiccum comprehendit humidum: quòd ſi contingit odorem extrahi ab aliquo corpore per medium, id eſt, quia tales partes extrahuntur reſolutæ per calorem.

Probatur primò. Odor magis eſt ſecunda qualitas, quàm color, cum ille immediatè ex miſtione qualitatum fiat: at color, puta, albedo, nigredo, nullo modo immediatè in ipſo aere recipi poſſunt: ergo nec odor. 1. Ratio.

Præterea ſecundò. Qualitates ſecundæ non ſunt inuicem actiuæ, vt notum eſt in philoſophia: non enim albedo alteram albedinem producit: ergo, nec odor ſubiecti producet alterum odorem in medio. Si ergo contingat realiter eſſe odorem in medio, id eſt, quia aliquæ ſubiecti partes, in quibus odor inerat, per calorem extrahuntur, vel calor in partibus ſubiecti reſolutis, odorem facit diminuendo humidũ, & incorporando ſiccum cum humido. 2. Ratio.

Quinta quorundam opinio reiici tur, quòd odor tranſit à ſubiecto in ſubiectum.

Vnde non ſunt audiendi Ammonius & Boetius in 2. cap. ante prædicament. qui dixerunt, quòd odor à ſubiecto in ſubiectum tranſit, quia manus comprimēs pomum recipit in ſe odorem.

Sed hoc falſum eſt: nam, vt ibidem dicit bene Simplicius, non recipit manus odorē, niſi quia ſimul recipit aliquas partes ipſius ſubtiles, in quibus erat odor. Cuius ſignum eſt, quòd pomum rugas contrahit, & diminuitur.

Nota circa nomē vaporis odoriferi.

Hic aduertendum eſt, quòd materia, in qua odor eſt, conſiſtit in ſicco comprehēdente humidum. Vnde non dici debet propriè vapor talis materia: nam vapor eſt calidus, & humidus: nec exhalatio propriè, quia hæc eſt natura ſicca, & frigida, licèt per Solē calefacta. At quia iſta materia odoris reſoluitur per calorem, ratione talis caloris fit iam calida & humida, & calida & ſicca: & ideo exhalatio & euaporatio dici ſolet: ſimiliter propter ſubtilitatem. Proprius dici fortaſſe poſſet fumoſa exhalatio: quia hęc eſt calida & ſicca, ſed dum rem teneamus, de nomine non oportet valde eſſe anxios.

2. Concl. An corpore odorifero emittantur exhalationes odoriferæ.

Secunda concluſio. A corpore odorifero ſæpe effluit exhalatio illa, in qua fertur odor.

1. Ratio ab experientia.

Hæc concluſio eſt euidens, quam probant argumenta Auicen. Primum eſt ab experientia, quia experimur res odorem emittere, cum manuum calore, vel ignis, alterantur, & vigente calore æſtatis flores odorem ſpargere. Experimur etiam, 1. quòd manu aerem ad nares trahimus ad 2. odorandum aliquando: quod non eſſet, niſi talis exhalatio à corpore reſolueretur. 3. Experimur etiam res odoriferas nimio odoratu marceſcere & diminui.

2. Ratio.

Probatur Præterea ſecundò. Quia ſi iſta reſolutio non eſſet, ſemper citiſſimè odoraremus, nam tunc immutatio per ſpecies intentionales fieret: quæ velociter producuntur. cuius oppoſitum experimur: tardiſſimè enim contingit aliquando odorare præſente odorabili.

3. Ratio.

Præterea tertiò. Quia odores proſunt vel nocent cerebro: quod non eſſet, niſi aliquid à corpore odorabili cum odore reſolueretur.

Tertia concluſio.

Tertia concluſio. Non ſemper olfactus contingit facta hac reſolutione, ſed medium & organū intētionaliter mutatur.

Non ſemper ſentit olfactus etiam emiſſis vaporib' odoriferis, ſed mediū & organum intentionaliter mouentur.

Aduerte, quòd à corpore odorabili aliquando fit reſolutio iſta vſque ad certam medij partem, vt dicit S. Thomas, & intētionaliter odor ille agit in ſenſorium. Aliquando exhalatio peruenit vſq; ad ſenſorium ipſum, & cerebrum; & tunc non olfacimus, vt experientia docet. Aliquādo etiam non egreditur à corpore exhalatio & olfacimus.

Nota, vario modo contingere vt odorem ſentiamus.

Vt igitur olfactus fiat, non debet exhalatio ſenſorium attingere; & hoc eſt contra Auicennam, quamuis non negemus aliquando attingere, ſed dicimus non tūc olfacere, imò læſionem ſentimus in organo.

Similiter dico, quòd olfacimus aliquādo extracta exhalatione per reſolutionē: & hoc probaui in ſecunda concluſione, & videtur eſſe contra Auerroem.

Modò autem dico, quòd olfacimus ēt non extracta exhalatione, ſed manente in proprio ſubiecto: & in hac parte conuenio cum Auerroe.

Duo probāda proponuntur in concluſione tertia contēta.

Sunt igitur duo probanda. Alterum, ꝙ olfactus contingat aliquando non reſoluto corpore odorabili. Alterum, ꝙ odoratus aliquando etiam contingat facta reſolutione exhalationis, ſed non vſq; ad ſenſorium, vt dicit Auicen. In his duobus cōſiſtit noſtra ſententia.

Primum probatur. ſ. quod olfactus aliquādo cōtingat abſque reſolutione vaporum rei odorabilis. Primo authoritate Ariſt.

Primū probatur duobus textibus Ariſtotelis, ſimul etiam rationibus contentis in illis. Aler textus eſt ſect. Problema. 12. quo probat contra Democritum, odorem non eſſe exhalationem: Quia, inquit, ſemper diminueretur res odorabilis dū odoratur, & ſic non duraret: at experimur corpora parua, multum temporis odorem conſeruare.

Cōfirmat ratione ex eodem loco

Ex hoc loco ego etiam ſumo argumentum ſimile contra eos, qui, quamuis non dicant odorem eſſe exhalationem, dicunt tamen eſſe in ea, & cum ea ferri extra odorabile: quod ſimili argumento impugnat etiam Ariſtoteles.

2. Authoritas Ariſt.

Alter locus eſt, de Senſ. cap. 5. vbi impugnat idemmet hoc argumēto: quia piſces odorant in aqua àlongè, & tamen non poteſt per aquam ſimilis exhalatio ferri, quin deſtruatur. Profectò hoc idem eſt contra eos, qui odorem cum illa copulant. Colligo igitur olfactum fieri ali-

quando

quando ſolum immutato medio intentionaliter, ſicut color videtur.

Poſterius dictum, ſcilicet, ꝙ aliquando exhalatio extrahatur per ſpatium, iam probatum eſt.

Alterum probatur, ſ ꝙ etiam admiſſis vaporib. a re odorifera non ſentiat. olfactus, niſi mediū intentionaliter mutetur. Sed ꝙ non contingat olfactus, niſi immutetur medium intentionaliter, probatur primo: Quia tunc ſine medio externo olfactus eſſet: quod tamē eſt expreſſe contra Ariſtotelem, qui olfactus medium poſuit aquam, & aerem: non ergo odor immediate tangit ſenſorium.

Præterea: quia iam tunc eſſet ſenſibile ſupra ſenſum, ſi vſque ad carunculas illas peruenire opus eſſet odorem, vt olfacere mus: quod tamen falſum eſt.

2. Ratio. Dubium. Dices tu, Quæ eſt ratio, quare aliquando odor ſit cum reſolutione aliqua exhalationis vſq; ad aliquam ſpatii partem: aliquando vero non opus eſt id?

Solutio. Reſpondeo, ꝙ ſunt aliqua odorabilia, quibus vel ob nimium humidum, vel ob ſiccum terreſtre non bene comprehendēte humidum, imperfecti ſunt odoris, vt vix ſentiantur: perficiuntur verò calore, vel reſoluente humidum, vel ſiccum humido miſcente, & tunc ſentiuntur: nō fit autem talis perfectio, niſi cum reſolutione ex vi caloris partes extrahentis.

Alia vero ſunt, quibus odor eſt perfectus, & nō indigent tali reſolutione, quāuis verum ſit, ꝙ odores habeantur frigiditate partes corporis comprimente, & humidum congelante: excitantur autem odores calore aliquo. Nota.

Ad Primū Auc. argumentum. Supereſt, ad duo argumenta Auerrois reſpondeamus, quamuis nō ſint omnino contra nos. Ad primum reſpondet Auicēna, ꝙ non eſt neceſſaria continua exhalatio ab odorabili vſque ad olfactum: ſat eſt, quòd aliqua illius particula perueniat: & ſic fuit in vulturibus: ventus enim exhalationes ad magnam ferebat diſtantiā. Ego etiam idem dico: ſolum in hoc diſſero, quod non erat opus, quòd perueniret exhalatio immediate vſque ad ſenſorium ſed vſque ad partes proximas, a quibus ꝑ ſpecies poſſet diffundi odor.

Ad 2. Ad ſecundùm reſpondet Auicenna, ꝙ nō eſt penetratio, ſed cædit aer exhalatio ni, ſicut cędit vapori eleuato ab aqua.

1. Solu. Reiicitur hæc ſolutio. Sed iſta ſolutio licèt primo aſpectu optima videatur: tamē ſi ſubtilius aduertimus, nihil valet: non enim percipit vim argumēti. Nam Auer. ſupponit aerē eſſe medium illius ſenſus: at medium recipere debet, & non cędere. ſi ergo odor ſem per cum corpore fertur, erit penetratio. & eſt optimū argumentū cōtra Auicēnā.

Nos autem ſoluimus, ꝙ exhalationi cędit aer, tamen iſte aer non eſt mediū, poſtea odor in illa exiſtens exhalatione immutat aliam medii partem intētionaliter, & ſic aer eſt medium: illa autem exhalatio odorifera, eſt odorabile proximū quod in medium agit. Et ſic abunde huic eſt difficultati ſatisfactum: exiſtimoque hanc ſine dubio eſſe Ariſtotelis mentem, & veram philoſophiam. Secunda ſolutio vera.

Caput decimum.

Guſtabile autem eſt tangibile. Tex. CI.

De quarto ſenſu nunc tractat, ſ. de guſtu, ac primo de eius obiecto in communi tractat, ꝑponens concluſionem, guſtabile eſſe quoddam tangibile: ac ſi dicat, Cū aliquid guſtamus, ipſum tangentes guſtamus De Guſtu, ac primo de guſtabili eius obiecto.

Hanc concluſionem duplici probat ratione. Prima eſt. Guſtus non fit per medium externum, ſicut viſus: ſed non habere medium externum, eſt tangere: guſtus igitur tangendo fit: & ſic guſtabile eſt quoddam tangibile. Quod guſtabile ſit quoddam tangibile 1. Ratio. Ariſto.

Poſterior ratio eſt. Sapor non percipitur á guſtu, niſi percepta ſimul humiditate, in qua, vt in materia, fundatur ſapor: at humiditas tactu percipitur: ergo guſtabile cum tactu percipitur, & ſic eſt quoddam tāgibile Is ergo ſenſus, & oppoſitio harum rationum 2. Ratio.

Statim reſpondet dubio. Poſſes dubitare circa priorem rationem. Nam aliquādo exiſtentes in aqua percipimus cibos iniectos ad diſtantiam: vt ſi ſis in vna parte aquæ, & in altera infundatur mel, ſentires illud: ergo fit per medium externum. Dubiū ē. Ariſto.

Reſpondet, non eſſe medium aquam, ſed ideo ſentiri mel, quia tota aqua illa ſe miſcet, & fit ſaporoſa: ſicut cum vinum Solutio Ariſt.

infunditur,& facta ſaporoſa,tūc ſentitur illa,quæ eſt iuxta linguam ſine externo medio. Non ſic autem fit cum eſt vere medium,vt,verbi gratia color nō defluit, & miſcet ſe cum aere: non ergo habet ſapor medium externum,ſed illud guſtabile cum aqua coniunctum eſt obiectum,ſicut viſibile,& coloratum.

Nihil aūt facit ſaporis ſenſum. Tex. CII.

Dubiū 2. Ariſt.

RESpondet alteri dubio, circa poſteriorem rationem.non enim videtur, ꝙ percipiať guſtabile percepta humiditate. Nam aliqua guſtabilia non habent illam vt ſal,& alia ſicca,vt ſaccarum.

Solutio Ariſto. Reſpondet, ꝙ iſta, quamuis nō habeāt humorem,tamen cum linguę apponunť, tunc cum ſaliua miſcentur ac humiditatē acquirunt,quia percipiuntur:& hæc dicūtur humida, potentia. Alia autem, quæ in ſe habent, nec indigent ſaliua, dicuntur humida actu.

Nota. Vbi nota ſaliuæ vtilitatem:ſaporem enim perficit,& præſtat non habentibus, quæ aliter non poſſent guſtari, niſi externa humiditate accedente:imo omne fere guſtabile tali humiditate ſaliuæ temperatur,& ea de cauſa ipſa ſecundū ſe expers ſaporis eſt.

Sicut aūt viſus,& viſibilis. Tex. CII.

De inguſtabili oppoſito obiecto.

POſtquam obiectum per ſe in communi explicuit, nunc eius oppoſitum docet, ſcilicet inguſtabile:conſtituitq́; omnē potentiam non ſolum obiectum percipere, ſed etiam ipſius priuationem : vt viſu iudicamus viſibile,& inuiſibile: auditu ſilētium,& ſonum:ita guſtu guſtabile,& inguſtabile.

Omnem potentiā percipere priuationem ſui obiecti.

Tribus modis aliquid dr̄ inuiſibile priuatiue, &c.

Diſtinguit autem tripliciter dici inuiſibile. Vno modo per priuationem viſibilitatis,ſicut tenebroſum. Altero modo ꝑ vehementem viſibilitatem,vt valde lucidum.Tertio ob diminutionem.Similiter inaudibile.

Item negatiue. Notat tamen,quòd aliquando ſumuntur negatiuè,vt inuiſibile, quod non poteſt videri,vt angelus, & ſapor, & odor. Similiter inaudibile : & talia non percipiuntur ſenſu, vt bene dicit Philoponus, ſed priuatiuè.

Tot modis dicit inguſtabile. Similiter inguſtabile dicitur,quod debilem ſaporē habet:& hoc eſt velut priuatiuum, ſicut tenebroſum,cùm, puta,habet tam debilem ſaporem,vt guſtari non poſſit. Secundò,inguſtabile quod vehementem & nociuum ſaporem habet. Tertiò, quod prauum ſaporem habet. Omnia hæc guſtu diſcernimus.

Exēplis declarat. Ponit exemplū, quomodo dicatur inaudibile, quod paruum habet ſonum: & inguſtabile, quod ſaporem debilem habet.exemplum eſt de apede. Apes enim, Primum. id eſt, ſine pedibus dicitur : & quod breues habet pedes, vt hirundo, & veſpertilio. Similiter ſine nucleis, id eſt, oliuis dicitur, quod paucas habet, vt Philoponus 2. exponit.

Poteſt etiam apes dici tribus modis, vt pleriq; Latini exponunt, ſcilicet, ꝙ nō 1. habet pedes, nec poteſt habere, vt arbor: vel quod non habet, cùm poſſet habere, vt animal, quod illis caret : vel quod habet ſed paruos, aut malos.

Videtur autem principiū eſſe potabile.

OStendit guſtum nō ſolùm guſtabile,& inguſtabile,ſed ēt potabile & impotabile percipere. Potabile quidem eſt De potabili, & non potabili. ſecūdùm naturam:at impotabile eſt contra naturam guſtus. Dicitur enim impotabile, quod malum & nociuum potum facit,ſicut inguſtabile.

Quod guſtus non ſolum guſtabile, ſed etiā potabila ꝑcipiat. Addit tamen, ꝙ potabile eſt commune guſtui & tactui: ob id principium eſt, & prius quàm guſtabile. eſt enim communius. Hunc locū exponit Aegidius, ꝙ potabile ſit ipſum humidū: & humidum hoc tam guſtu, quàm tactu percipiatur.

Potabile, eſt cōe tactui & guſtui. Prima expoſitio reiicitur.

Sed hæc expoſitio non eſt recipienda. Non enim obiectum proprium vnius ſenſus ab altero percipitur. Vt enim auditus nō percipit albedinem:ſic nec guſtus humiditatem, vt guſtus eſt: hæc enim eſt

pro-

propria tactui. Vnde guſtus non percipit potabile, niſi quia humidum eſt ſaporiferũ, & ratione admiſti ſaporis percipitur.

Secunda expoſitio. Dicitur ergo potabile cõmune tactui & guſtui: quia potabile magis in humido conſiſtit, quàm guſtabile, ideo tactui competit: atquia ſimul ſaporẽ alioquin adiunctum habet, ob id guſtui ineſt.

Philoponus exponit eſſe potabile commune, & præcipuum: quia humidum eſt, & humor eſt tactu pceptibilis, & eſt præcipua cauſa ſaporum, qui guſtu percipiuntur, non tamen ſola humiditas guſtabilis eſt per ſe.

Quoniam autẽ medium eſt. Tex. CIIII.

De ſenſorio, ſeu organo guſtus. Quod eſſe debeat potentia humidũ. 1. Ratio.

NVnc qualiter ſenſorium guſtus ſe habeat, explicat, dicens, ſenſorium guſtus debere eſſe ſecundùm ſe potentia humidum, ita, vt poſſit actu humectari. Huius ratio eſt: quia ſenſorium, vt percipiat obiectum, debet eſſe in potentia tale: ſi enim actu eſſet tale, non immutaretur ab obiecto. Cùm igitur guſtabile ſit humidum, opus eſt, vt ſenſorium guſtus ſit potentia humidum, non ita in potentia, vt nequeat humectari, ſed vt poſſit reduci ad actum abſque ſui corruptione: ſic enim guſtabile.

Nota. Aduertendum, ꝙ hic vocat humidum nõ abſolutè, ſed humidum ſaporiferum: tali enim debet priuari ſenſorium ſecundùm ſe, vt percipiat omnia guſtabilia.

Secundo duplici ſigno idem oſtendit. Duplici ſigno oſtendit, quod dixerat. Alterum ſignum eſt: quòd ſic ſit in potentia humidum, vt humectari poſſit: vnde cùm lingua eſt admodum ſicca, nec humectatur, non guſtamus.

2. Alterum ſignum eſt: quòd nullum ſaporiferum humidum præcedat. Vnde infirmorum lingua, quia humores amaros habet, quod guſtat, non percipit, ſed amarum iudicat, illudque primum ſentit humidum: ſimiliter, ſi q aliquos ſapores vehementes p̄guſtarũt.

Species autem ſaporum ſicut. Tex. CV.

De ſaporum differentijs.

OBiecti ſpecies nũc diſtinguit, dicẽs eſſe duos ſapores extremos, qui ſimpliciores ſunt, puta, dulce, & amarum, ſicut in coloribus, album, & nigrum: iuxta dulce eſt aliud poſt ipſum, ſcilicet pingue; & iuxta amarum, eſt ſalſum. hæc duo non ſunt ita ſimplicia.

Tria intermedia ſunt, auſterum, acetum, & acidum. Sunt ergo ſeptem ſaporum ſpecies.

De potentia guſtus quę ſit, ex dictis colligitur. Ex omnibus colligitur, potentiam guſtus eſſe facultatem horum ſuſceptiuam: & guſtabile, ſeu ſaporem eſſe qualitatem talis potentiæ immutatiuam: atque hæc Ariſtoteles de guſtu docet.

An guſtus differat à tactu. Quæſt. XXVIII.

Occaſionis. 1. Rõ ad partẽ negatiuam.

OCcaſionẽ huius dubij dedit nobis Ariſtoteles, qui guſtabile quoddã eſſe tangibile dicit: ex quo licet inferre. Ergo guſtus eſt tactus, ſicut ſi viſibile eſt odorabile viſus ergo olfactus eſt.

Et præterea adhuc probatur. Illi ſenſus ſunt idem, qui ſenſorium & organũ idem habent: at guſtus eſt in neruo linguæ, vt pòſt dicemus: ibidem autem eſt tactus: ergo guſtus tactus eſt. 2. Ratio.

Prętèrea: Senſus, qui obiectũ proprium idem habent, idem ſunt: at tactus eſt circa humiditatẽ, q̃d ẽt guſtu percipimus: ergo guſtus ſaltẽ ſpecies eſt tactus ipſius. 3 Ratio.

Prima opinio quorũdam falſa. Aliqui ergo guſtum à tactu eſſentialiter non differre autumant, ſed eſſe eãdem potentiam, quæ in certa corporis parte, ſcilicet lingua, exercet actionem peculiarem circa ſapores.

Reijcitur prima opi. Sed hæc ſententia nullo modo eſt tenenda: ſed quòd guſtus, & tactus ſunt potentiæ eſſentialiter diſtinctæ, ſicut viſus, & auditus. Et ratio eſt. 1. Primùm: quia habent obiecta propria diuerſa: guſtus enim circa ſapores, tactus circa primas qualita-

tes

tes eſt: conſtat autem ſaporem diſtingui realiter & eſſentialiter genericè ab illis, ſicut color ab illis differt.

Secundò, quia ſi eadem eſſet potentia; vbi eſſet tactus, ibi eſſet guſtus. At nō ita eſt: tactus enim per corpus ſparſus inuenitur, at guſtus in quadā particula. Et hoc argumento vtitur Ariſtoteles textu 112. ad probandum eos eſſe diſtinctos ſenſus.

1. Funda. De tactus ſignificatione & acceptione ex quo tota difficultas diſſoluitur, & omni re ſpōdetur.

Vbi nota, quòd tactus ſumi poteſt communiter, & ſic inuenitur inter corpora ēt inanimata. quę enim inter ſe non habēt medium, ſed contigua ſunt; dicuntur ſe tangere. Non ſic in præſenti ſumitur, ſed pro potentia ſenſitiua, quæ non percipit obiectum, niſi tactu iſto intercedente, cū inter ipſum et obiectū nihil mediet, qđ ſit corpus externum: & hoc modo tactus cō
1. prehendit guſtum etiam, & illum, qui di
2. citur tactus: nam guſtus ſic percipit obie
3. ctum ſuum.

Tertiò modo particulariter ſumitur tactus pro potentia iſta perceptiua quatuor primarum qualitatum, & ſic eſſentialiter differt à guſtu. Vnde ſicut non dices tu, viſum & auditum eſſe vnū ſenſum, quamuis per idem medium, ſcilicet aerem, percipiāt obiecta; ita nec guſtum, & peculiariter tactum dices eſſe vnum: quia per idē medium internum percipiant, & ſine medio exteriori. Vnus enim percipit obiectum genere diuerſum ab altero.

Ad 1. Nota duobus modis guſtabile dici tāgibile.

Ad argumentum ergo primum reſpondeo, quod dupliciter guſtabile dicitur tangibile. Vno modo ſumendo tangibile in communi, non pro obiecto tactus qui eſt
1. quintus ſenſus: & tunc eſt ſenſus, Guſtamus ea, quæ ſunt coniuncta abſq; exteriori medio: & hunc ſenſum manifeſtat Ariſtoteles in ſua prima ratione, textu 101.

2. Altero modo ſumendo tangibile particulariter pro obiecto quinti ſenſus, & tūc ſignificat guſtabile eſſe tangibile, ideſt, non guſtari rem, niſi ſimul tangatur eius humiditas: ſimul enim guſtus operatur cum tactu, & hoc indicauit ibidem Ariſtoteles in ratione poſteriori. Non tamen eſt ſenſus, quòd guſtabile formaliter ſit tangibile particulariter. Eſt aūt notanda hæc reſolutio cū expoſitione huius textus.

Nota ſenſum Ariſ.

Ad 2. Hinc patet ſolutio ſecundi argumenti. Cùm enim guſtus non guſtet, niſi ſimul comitante ſenſatione tactus, in vno ſenſorio iunguntur propter hanc ordinationem, quamuis non ſint eadem potentia, cum inueniatur alibi tactus ſine guſtu. tactu ergo percipiente humiditatē, guſtus ſaporem percipit: deſeruit enim tactus guſtui, & guſtus dat tactui condimentum.

Ad 3. Ad tertium ſolutio nota eſt ex dictis, Non enim guſtus percipit humiditatem, vt non benè cōceſſit Aegidius: tūc enim formaliter eſſet tactus: ſed tactus, qui cū guſtu coniunctus eſt, illam percipit. Nec mireris, tactū eſſe vbi guſtus eſt: nam tactus eſt generalis, reperiturq; in pupilla & alijs ſenſorijs ſenſuum.

Dubium de organo guſtus quod ſit. Ariſt. teſtimonia q̄ dicunt guſtum eſſe in corde.

Hic tamen ſtatim ſe offert dubium, qđ ſit organum guſtus. In qua difficultate videtur aliqua diuerſitas in Ariſtotele: nam guſtū. & tactum in corde cōſtituit lib. de Senſu cap. 2. in fine & de Senec. cap. 2. & 2. de Part. cap. 10. imò omnes ſenſus in corde ponit, lib. 5. de Generat. cap. 2. quāuis tactus & guſtus manifeſtius in corde eſſe dicat.

Alia Ariſ. teſtimonia, quæ dicunt eſſe in lingua cuſpide & palato. Nota Plinij opin.

At verò alijs in locis guſtum in linguę cuſpide, & in palato ponit, vt 1. hiſto. ca. 11. & 3. hiſtor. cap. 5. & 2. lib. de Part. cap. 17. Idem Auerroes 1. lib. collecta. cap. 3. quamuis Plinius lib. 11. capi. 37. dicat ſoli homini ineſſe guſtum in lingua, & palato: alia enim in ſola lingua habent: ſed Ariſtoteles hoc omnibus tribuit, & ita tenendum eſt.

1. Funda. Deſcriptio organi guſtus.

Vt autem iſta loca pugnantia conciliemus, aduerte, à tertia cōiugatione neruorum duos neruos ad linguam vſque ſimul dermari, qui per mediam linguam, quæ cuſpis dicitur, tranſeunt vſq; ad extremitatem ramulos quoſdam ad latera ſpargunt, qui nerui etiam palatum attingunt. In hoc neruo reſidet potentia guſtus, quāuis præcipua ſenſatio fit in linguæ cuſpide & palato.

Supra hunc neruum eſt caro linguæ ſpongioſa, quæ eſt medium internum, habetq; ſe ſicut aer ad viſum: eſt etiam ſaliua, quæ non eſt medium, ſed potius eſt vt condimentum obiectorum ſaporum, & vehiculum etiam ſaporum ad neruū, quo fit ſenſatio.

2. Funda. Potentia ſenſitiua duob. modis eſt in al quo vel vt in ſubiecto, vel vt in principio.

Aduerte ſecundo, quòd ſenſitiuam potentiam eſſe in aliquo, contingit dupliciter. Vno modo, vt in immediato ſubiecto & ſenſorio: & ſic viſus eſt in pupilla, guſtus

ſtus

ſtus in neruo iſto, auditus in myringa. Altero modo in aliquo, vt in principio primo communicante, & cõſeruante ipſum: & ſic ſecundùm Ariſtotelem ſunt omnes ſenſus in corde, quia credit neruos ab ipſo originem ducere, quibus communicatur ſpiritus omnibus potentijs ad exercendas ſuas operationes, quamuis ſecundùm Galenum potius ſit tale principium cerebrum, à quo exiſtimat, vt ex anatomia apparet, neruos originem ducere.

Nota Ariſtotel. & Gal opinionem.

Quidquid tamen ſit, ſenſus exteriores immediatè in ſuis proprijs inſunt ſenſorijs: & per hoc tollitur repugnantia inter loca Ariſtotelis allegata.

Ex dictis conciliantur Ariſt. loca, quæ videbatur pugnātia.

An dulce & amarum ſint extremi ſapores. Vbi de Natura ſaporis, ac de eius ſpeciebus agitur. Quæſt. XXIX.

Tria primum præmittēda.

VT meliùs in hac quæſtione progrediamur, aliqua notare oportet, eruntque numero tria. Primū quid ſit ſapor. Secundùm quot, & quæ ſaporum ſpecies. Tertium, quid quæque ſpecies ſignificet.

Primū de natura ſaporis quid ſit.

Circa primum, Ariſtoteles de ſen. c. 4. ſaporem ſic definit. Sapor eſt paſſio facta ab humido aqueo in ſicco terreo, immutatiua guſtus, ex potentia ad actum.

Explicatur definitio Ariſt. ex triplici cauſarum genere.

1. In qua definitione tres ſaporum cauſæ explicantur. Prima eſt formalis, cùm dicitur. Paſſio facta: ac ſi dicat, Eſt quædam paſſibilis qualitas, non ea quæ eſt cauſa paſſionis, ſed potius effectus paſſionis, ex miſtione qualitatum reſultans.

2. Altera cauſa eſt materialis, in qua ſapor ineſt, ſcilicet in humido aqueo comprehendente ſiccum terreum, vt ſuperius declarauimus, dum de odoribus ageremus. Et hæc eſt cauſa proxima efficiens quodammodo, quamuis præcipua ſit calor, humidū incorporans & commiſcens cum ſicco.

3. Tertia cauſa eſt finalis, ſcilicet, quòd eſt guſtus alteratiua: eſt enim obiectum in operationem, vt in finem: operatio autem ſaporum, vt ad ſenſum referuntur, eſt reducere guſtum ex potentia ad actum, & ex non ſentiēte facere ſentientem. & hæc ſufficiant de primo.

Secūdum de numero ſpecierum ſaporis. Quod ſint nouē ſpēs ex Ariſto. autho.

Circa numerum ſpecierū ſaporis, ſcias eſſe nouem, his nominibus, quæ ſubſcribam, quamuis aliqui varient. Dulce, & amarum: & hęc ſunt extrema. Pingue iuxta dulce, & ſalſum, quod eſt poſt amarū: Alia quinque ſunt omnino media, ſcilicet, acutum, acre, quod dici ſolet ponticū, auſterum ſeu ſtipticum, Acidum ſeu acetoſum.

Obiectio.

Nota tamen circa hoc, quòd Ariſtoteles text. 105. & de ſenſu cap. 4. non meminit niſi octo, reliquit acutum.

Solutio.

Sed ſine dubio eſt ſupplendum: aliter non poſſet ſtare doctrina Ariſt. Ipſe enim dicit, pingue reduci ad dulce, & ſalſum ad amarum. Dicit vlterius, eſſe ſeptem ſpecies ſaporis. quod ſi tu nō addas acutum; non erūt niſi ſex. Forſan ergo incuria aliqua periit illud nomen: ſed ſi ſenſum ſpectes, addendum eſt.

Obiectio altera ſoluitur.

Nec te moueat, quòd ſalſum, & pingue reducit ad alia duo: hoc enim non impedit eſſe diuerſas ſpecies: ſed ſignificat in eo, quòd ſunt multùm propinquæ, magis quàm aliæ.

Galeni ſaporū numeratio aliqua ex parte diuerſa. Cōciliantur.

Galen. ſtipticum cum auſtero idem facit, ponitq; alium ſaporem nouum, ſcilicet inſipidum, quale eſt in albugine oui: ſed re vera illa duo non ſunt idem, vt poſtea dicemus: potius ponere oportet decem, quamuis hoc inſipidum ad aliud forſan dulce imperfectum & remiſſum reduci poſſet. Sunt igitur perfectæ nouem ſaporum ſpecies.

Tertiū ſingulæ ſpecies, quæ ſint, exemplis declaratur. Dulce. Pingue. Amarum. Salſum. Acutum. Stipticū. Auſterū. Pōticum. Acetoſū.

Circa tertium, exemplis puto optimè tales ſpecies declarari. Dulce igitur eſt in melle, ficubus, vuis maturis, & huiuſmodi. Pingue in rebus vnctuoſis, vt pinguedine, medulla, lacte. Amarum in opio, abſinthio, geniſta, felle. Salſum in ſale, in aqua maris. Acutū in pipere, rhaphano, zinzibere. Auſterum in fructibus ante maturationem: ſtipticum in fructu myrti & ſorbo immaturo: ſunt enim ſtiptica pura, abſque acritate. Pōticum in limonijs: acetoſum in aceto, & aliquibus putrefactis. hęc eſt igitur breuis harū explicatio.

Ad quæſtionē de extremis ſaporib. 1. opinio Gal. ex corporum

His tribus ſuppoſitis Galenus 4. ſimplicium, quem citat Auerroes, comm. 105. & lib. 5 collect. cap. 27. putat ponticum, & acutum eſſe extremos ſapores.

Et vt eius rationē percipias, ſcito ip-

ſum

perie de ſumpta. ſum diſtinguere ſapores penes tēperies corporum ſecundùm calidum,& frigidū, in quibus inueniuntur: diſtinguit enim corpora in calida ex dominio, & in frigida dominio,& in temperata.

In calidis à dominio & exceſſu, ſunt ſaporum ſpecies, acutus,amarus, ſalſus: talia enim corpora calida ſunt in exceſſu quamuis cum diſcrimine. Acutum enim eſt in calida ſubſtātia ſubtili, amarum in groſſa,ſalſum in media.

In frigidis à dominio ſunt alii tres ſapores,acetoſus,ſtipticus,ponticus. Acetoſus in ſubtili frigida ſubſtantia,in craſſa ponticum,in media ſtipticum.

In temperatis autem corporibus in calido & frigido, ſunt alii tres: in ſubtili pinguis,in groſſo dulcis, in medio inſipidus.

Reſtitur ratio ſyllogiſtica. Ex his fit ratio Galeni. Illi ſapores ſunt extremi,qui maximè differunt: ſed ponticum & acutum maximè differunt, nō autem dulce,& amarum:ergo illi ſunt extremi. Diſcurſus eſt bonus. Minor probatur. Nam dulcis conſiſtit in calido temperato digerente humidum, & miſcente cū ſicco:amarus in vehementi calido conſumēte ſiccum. vnde cōbuſta amara ſunt. differunt ergo per calidum, & magis calidū. At acutum in vehemēti calido ſubtili,pōticum in vehementi frigido groſſo conſiſtunt. magis autem differunt calidum & frigidum, quàm calidū & minus calidū: ergo magis diſtant acutum & ponticum. ſunt igitur extremi ſapores.

2. Opinio Aurio S. Th & Auer. & aliorum. S Thomas.de ſenſ.lect. 11.& Auerr.& Alii cum Ariſt.dulce & amarum ponunt extremos ſapores, & facit argumentum *1 Ratio Auerrois cōtra Galenum.* Auerroes cōtra Galenum vehemēs: Differentia contrariorum non eſt ſumēda p accidentales differentias:ſed calidū & frigidum ſunt accidentalia ſaporibus: nō ergo per ea ſumi debet differentia. Maior patet: quia differentia inter album & nigrum, non ſumitur per calidum & frigidum: quia iſta ſunt accidentalia,nam albedo modo à frigiditate, modo à calore procedit,vt patet in niue,& calce.

Minor probatur, quòd ſimile ſit in ſaporibus.nam amaritudo modò ex calore eſt, vt in opio: modò ex frigiditate,vt in radice peponis & cucumeris, (& nota hoc exemplum pro Auerroe.) Similiter dulcedo modò in calore, vt notum eſt: modò in frigiditate,vt in moris ante maturationem,qui dulces ſunt: non ergo ſic extremi ſapores ſumendi ſunt.

1. Fundā. Sapores poſſunt tripliciter conſiderari. Pro huius elucidatione aduertendum, quòd ſapores poſſunt tripliciter conſiderari. Primò in ordine ad guſtum, cuius obiecta ſunt. Secundò ſecundum naturā ſuam. Tertiò ſecundum ſubiectum, cui inſunt.

1. Concl. Si modo primo conſiderantur, ſic dulce & amarum ſunt extremi ſapores: eſt enim dulce, quod maxime amicū eſt guſtui,amarum verò, quod maxime inimicum:ob id apud vulgum tanquam extrema iudicantur.

2. Concl. Si autem ſecundo modo, etiam extremi ſunt: natura enim ſaporis proximè in ſicco & humido conſiſtit. cum igitur in dulci humidum maximè comprehendat ſiccum,in amaro ſiccum maxime ſeparet ab humido,reſoluitur enim humidū multo calore;ob id extremi ſunt.

3. Concl. Si tamen tertio modo conſiderentur, tunc acutum & ponticum extrema ſunt. illud enim in calido multo, hoc verò in frigido conſiſtit.

Cōciliant Galen. & Ariſt. Ex quo ſequitur, quòd bene Ariſtot.& Galenus dixerint, nam Ariſtoteles, cum ſit Philoſophus,& naturæ ſcrutator, conſiderauit ſapores ſecundum propriam naturam, & etiam in ordine ad guſtum,de quo tractabat;ob id dulce, & amarum extrema fecit.at Galenus, vt medicus,conſiderans potius corpora, vt ad ſanitatem conferunt, ſapores ad ipſorum temperies dignoſcendas ordinauit,& ſic per ſubiecta diſtinguit.

Ad argumentu cōtra Galen. 1. Poſſumus ergo ad argumentum Auerrois reſpondere dupliciter. Primò,quòd in plurimum tales ſapores ſequuntur temperies ab ipſo Galeno dictas.

2. Secundò,quòd debent ſumi ſapores in ſuo gradu perfecto;& tunc perfecte amarum in calido eſt forti; & perfecte dulce temperate calido; non ſic autem ſunt ſapores prædicti, ſunt enim imperfecti.

Deinde dici poſſet, quòd quacunq; ratione fiat, aliqui erunt ſapores in temperie ſummè diſtantes, & ita ſecundum eā maxime contrarii. Per hoc, quæſtionis lucida explicatio,& opinionum concordia habetur.

De

39

Caput vndecimum.

De tactu.

De tangibili aũt, & tactu. Tex. CVI.

Qũnes quędam de tactu. Prima qõ an ſit vn' vel plures.

VLtimum exteriorum ſenſuum, puta, tactum explicare aggreditꝰ: ac primo quæſtiones aliquot circa ipſum determinat. Prima eſt circa ipſius vnitatem, vel pluralitatem: an tactus ſit vna potentia, vel plures.

Occurrit obiectioni.

At quia poſſes obiicere, Quare nõ a tãgibili incipit? Hoc præueniens dicit, ꝙ in hoc eadem eſt vtriuſque ratio. ſi enim tactus vnus, vel plures eſt, etiam erit tãgibile, & econtra.

Et quid eſt ſenſorium tangibilis. Tex. CVII.

Secunda qõ, an caro ſit tactus, an aliud, caro vero medium.

SEcundam proponit quæſtionẽ circa tactus ſenſorium, an ſit caro iſta exterior, an aliquid intus latens, caro autem medium ſit.

Statim regreditur ad primam quæſtionem, duplicíq; argumento, tactum non vnam potentiam, ſed plures eſſe probat.

1. Rõ ꝙ tactus nõ ſit vnus, ſed plures.

Alterum eſt. Vnus ſenſus tm̃ eſt vnius contrarietatis. at tactus eſt plurium: ergo non eſt vnus, ſed plures. Maiorem exemplis & inductione oſtendit. Viſus enim eſt albi, & nigri: auditus acuti, & grauis: guſtus amari, & dulcis. Minorẽ probat. Tactus enim eſt calidi, & frigidi, ſicci, & humidi, duri, & mollis, & aliorum.

Habet autem ſolutionem quandam. Tex. CVIII.

Solutio prima rõnis.

ARgumentum poſitum ſoluit, quam ſolutionem nõ eſſe ex mente propria, docet Themiſt. Auer. Albertus, S. Tho. & communis ſententia. Putant enim omnes hi, ſecundum Ariſtotelem, tactus eſſe plures, quamuis oppoſitum doceat Simplicius, & Philoponus. ſed modo ſequamur communem ſentẽtiam, quę magis quadrat Ariſt.

Nota an ſit ſecũdũ ꝓpriã mentem

Ariſto. & variæ opiniones.

Explicatꝰ ſolutio Ariſt.

Solutio ergo eſt, ꝙ non idcirco ſenſus plures ſunt, quia plures habeãt cõtrarietates: nã alii ſenſus quorum ſinguli vnus ſunt, plures habent: vt auditus, eſt ſoni grauis, & acuti, magni, & parui, aſperi, & lenis: ſimiliter viſus albi, & nigri, ſplẽdidi, & non ſplendidi.

Secunda rõ contra datam ſolutionẽ.

Contra hanc ſolutionem ponit argumẽtum alterum. Vnus ſenſus habet vnũ obiectum, ſub quo omnes ipſius contrarietates adæquatæ ſunt: vt viſus colorem, auditus ſonũ. At in tactu id non eſt: non enim calidum, frigidum, ſiccum, humidum, molle, & durum, & alia ſub aliquo proximo genere cõueniunt, quod ſit primum tactus obiectũ: plures ergo tactus, non vnus ſunt.

Vtrum autem ſit ſentiens intus. Tex. CIX.

Quod caro nõ ſit tactꝰ ſenſorium, ſed medium.

AD ſecundam quæſtionem ſe conuertit, & partim determinat illam, ſed non omnino vſque ad textum 116. Dicit ergo, ꝙ caro non eſt ſenſorium, ſed medium. Probat tali ratione. Si caro eſſet ſenſorium, maxime eſſet ex eo, ꝙ ſtatim admota carne circa obiectum, ſentimus ipſum: ſed hæc cauſa nulla eſt: ergo caro non eſt ſenſorium. Diſcurſus videtur bonus. Cum maiori, minor probatur. Si ſup digitum modo ponamus pelliculam aliquam cœparum, vel linteum aliquem, ſtatim admoto digito cum illa pelle tangimus, & ſentimus, & tamen talis pellis non eſt ſenſorium, ſed medium: ergo nec illa caro erit ſenſorium, quamuis ſtatim illa admota ſentiamus.

1. Ratio.

Occurrit obiectioni.

Quamuis enim ſentiamus citius per carnem, quàm per pelliculam illam, vel linteum; id non prouenit, quia caro ſit ſenſorium; ſed quia caro eſt magis proxima ſenſorio, quàm linteus, vel illa pellicula.

Quapropter, & talis pars corporis. Tex. CX.

Cauſa deceptionis cur vnus appareat tactus cũ ſint plures.

Regreditur ad primam quæſtionem, oſtenditq; deceptionis cauſam, quare vnus tactus appareat, cũ plures ſint. Cauſa eſt, quia medium, puta, caro, eſt coniunctum, & adnatum nobis.

Exẽplũ.

Ponit exemplum. Si aer, qui circa nos eſt, eſſet nobis adnatus, & pars nr̃a; tunc profecto, quia per illum videmus, audimus, & olfacimus, viderentur illi tres ſenſus eſſe vnus. Nunc tamen, cum ſit tale medium determinatũ, & a nobis diſtinctũ, facile ſcimus eſſe tres ſenſus, & tamẽ re uera, quamuis eſſet adnatus aer, adhuc eſſent tres, & deceptio eẽt noſtra, putare vnum eſſe. Attende, ꝙ vocat medium, id, per quod motus fit, ideſt ꝑ quod obiectum agit in potentia.

In tactu autem hoc nunc. Tex. CXI.

Applicat. exemplũ. tactui.

Applicat modo exemplũ: in tactu non eſt mediũ aer, vel aqua: hæc enim cũ ſimplicia ſint, non ꝑſit eſſe pars animalis, quod miſtum eſt; & tamen medium eſt miſtum aliquod, ſcilicet caro; & ſic medium tactus eſt pars animalis. Accidit igitur error in tactu, qui accideret in aliis ſenſibus, ſi aer eſſet pars noſtra, vt exiſtimemus vnum tactum, cum tamen plures ſint.

Indicat autem, quòd plures ſint. Tex. CXII.

Altero exemplo ſeu hypotheſi idẽ oſtendit.

Adhuc cauſam erroris explicat, tactúq; plures eſſe oſtendit, & hoc per guſtum probari dicit, per illam partẽ, qua guſtamus, & tangimus quatuor qualitates, & ſimiliter ſaporem percipimus. Si re vera hoc eſſet in omni parte corporis, putaremus ſtatim idem eſſe guſtum, & tactum: at modo non putamus, quia, quãuis illic, id eſt, in lingua ſimul eſſe ꝑcipiamus, tñ ĩ aliis partibus, tactus eſt ſine guſtu: ob id diſtinctos cognoſcimus, cum tamen, re vera, quãuis vbiq; vterq; eſſet, adhuc diſtincti eſſent, ſed diſtinctio non eſſet nota: hoc euenit in tactibus, qui cum ſimul vbiq; ſint, vnum putamus, & tamen plures ſunt.

Nota quæ ſit vis argumenti facti.

Nota, quòd hoc argumentum probat ſic: non quia ſenſorium ſit vnum, & medium idem, potentia vna eſt: ſed poſſunt eſſe plures potentiæ ratione obiectorum vt patet in guſtu, & tactu linguæ, quos diuerſos cognoſcimus, cum poſtea ſeparentur. Cum igitur non ſit vnum obiectum, ſed plura in tactibus, erunt plures tactus, quamuis ſenſorium ſit vnum, & medium vnum.

Dubitabit autem aliquis. Tex. CXIII.

Tertia quæſtio, an ſit aliquod medium externũ I tactu.

Tertiam proponit dubitationẽ, puta, an ſit aliquod medium externum in tactu. Et antequã dubium proponat, rationem facit, qua probat eſſe medium externum in tactu. Ratio autem fit tribus præſuppoſitis.

Triplex ſuppoſitio. Prima.

Primum eſt. Omne corpus habet profundum, ideſt, dimenſionem tertiam, quę groſſities dicitur.

Secunda.

Alterum eſt. Cum inter duo corpora aliquod aliud eſt medium, hæc duo talia non ſe tangunt: vt ſi inter manum, & lapidem mediat aer, vel aqua; lapis & manus non ſe tangunt.

Tertia.

Tertium eſt: Vbi eſt humidum, vel humectum, ſeu vdum, ibi corpus eſt. Humidum dicitur, quod in ſe humiditatem recipit, vt aer, vel aqua. Vdum vero, & humectum, quod recipit corpus habens humiditatem: vt ſi aquam ponas ſuper corpus, dicitur humectatum, ſeu vdum.

Nectitur rõ probãs, tegui, eſſe aliquod medium externum.

Ex his ſuppoſitis facit rationem. Duo corpora ſe in aqua tangentia, humectantur, etiam ſecundum partes, quibus ſe tãgere videtur: ergo inter ea mediat aqua: non ergo ſe tangunt immediate, vt putas ex ſuppoſitis: quamuis enim parum ſit aquæ inter illa, corpus tamen eſt, ſi corpus groſſitiem habet. Si hoc eſt, non ſunt illa

illa immediata: quòd ſi in aqua hoc fit, erit multo magis in aere, qui ſubtilior eſt.

Nota.

Si igitur hæc doctrina in communi vera eſt; non continget tangere aliquod corpus durum, quin inter carnem & ipſum mediet aer, vel aqua, quamuis lateat nos ille intermedius aer, ſicut latẽt etiã vda, & humecta, quæ ſe tangunt in aqua. videtur enim tunc eis, quòd non ſit intermedia aqua, cum tamẽ ſit: multo magis eos, qui ſunt, & ſe tangunt in aere, latebit intermedius aer.

Vtrum igitur omniũ ſimiliter ſit. Tex. CXIIII.

An medium externũ requiratur eodẽ modo in omnibus ſenſibus.

Modò dubium proponit, an omnium quinque ſenſuum ſenſatio ſit ſimilis, id eſt, per medium externum: an non ſic, ſed guſtus & tactus ſint tantum per internũ medium, caroq; immediate tangat, vt nunc videtur, & apparet: reliqui autem eminus ſint, ideſt, per externum medium.

Reſponſio. Requiratur, ſed nõ eodẽ modo.

Reſpondet, omnes ſenſus eſſe per externum medium, tactumq; in corporibus duris, & mollibus, tangendis. ſimiliter guſtum medium habere externum aerem, vel aquam, ſed non eodem modo cũ alijs ſenſibus tribus: eſt enim duplex diſcrimẽ.

Primum diſcrimẽ.

Alterum eſt: quòd alii tres eminus, & à longè percipiũt obiecta: at tactus, & guſtus cominus, & propè, ac per medium breue: ob id decipimur in iſtis, non in illis, putantes non eſſe medium, ſicut prius dicebamus, nos decipiendos, ſi pelliculã haberemus: tunc enim per illam tangeremus, ſicut modo: ita enim tãgimus per aquam, vel aerem medium.

Sed differt tangibile à viſibilibus. Tex. CXV.

Secũdum diſcrimẽ.

Alterum ponit diſcrimen: quod obiecta aliorũ ſenſuum ſic agunt in medium, vt nõ ſimul in potẽtiam agant. ſed medium agit in potentiam poſtquàm ipſum paſſum eſt ab obiecto: at in tactu nõ ſic, ſed potentia ſimul patitur cum medio; vt qui habet clypeum, & percutitur ab aliquo ſimul cum clypeo percutitur: non enim dicendum, quòd ferrum moueat clypeũ, & clypeus manum; ſed manus cum clypeo percutitur, & impellitur: ſimiliter ſi manus habeat pelliculã, ſimul cum illa mouetur à corpore tacto.

Omnino aũt videtur caro, & lingua. Tex. CXVI.

De medio tact.

Quòd caro ſit medium & non ſenſorium tactus.

Nvnc ad explicandum tactus medium, obiectum, & ſenſorium ſe conuertit. ac primò ipſam carnem non ſenſoriũ ſed medium eſſe, ac ſe habere ad tactũ, ſicut aerem, ad viſum, vel auditũ, Probat tali argumento. Senſibile poſitum ſupra ſenſorium, non ſentitur: vt notum eſt in alijs ſenſibus, tangibilia autem ſupra carnem poſita, ſentiuntur, vt patet de aere, & aqua, quæ immediata ſunt carni: ergo caro non eſt ſenſoriũ, ſed aliud quid ſub carne, putà, neruus intus exiſtens.

Tãgibiles igitur ſunt differentiæ. Tex. CXVII.

De obiecto tangibili.

Quòd ſint quatuor primæ qualitates obiectum tactus.

Obiectum explicat eſſe primas quatuor qualitates, quas vocat differentias corporũ, nẽpe generabiliũ: inſunt.n. omnibus generabilibus, & elementa per ipſas diſtinguuntur inter ſe, vt diximus libro de elementis, ſeu ſecundo de Generatione.

De ſenſorio ſeu organo tactus.

Quid ſit quod eſt in potentia talium qualitatũ receptiuũ.

Senſorium autem, ſeu tactiuũ, ſeu id, in quo primò ineſt potentia ipſa, quæ dicitur tactus (omnia enim hæc tria idem ſignificant) ſenſorium, inquam, tactus, eſt pars illa corporis, quæ eſt in potentia huiuſmodi qualitatũ receptiua, & perceptiua. Vt enim dictum eſt, ſenſorium cuiuſque potentiæ, debet eſſe tale, quale eſt obiectum actu: nam ſentire eſt pati: & potentia, dum ſentit, patitur ab obiecto: quod verò patitur, debet eſſe in potentia tale, à quo patitur.

Sentire enim pati quoddã eſt. Tex. CXVIII.

Cauſa cur debeat eſſe in potentia ſode.

Reddit rationem, quare ſenſoriũ ſit in potentia. Ratio eſt, q̃a patiť ab obiecto, & obiectũ agit in ipſum. Vnũquodque aũt agit in id, qđ eſt in potẽtia ipſũ.

Nota tactus non ſentit qualitates in eo gradu in quo ipſe eſt.

Hinc ſequitur, quòd ſenſorium tactus, cum non poſſit omnino denudari à qualitatibus tãgibilibus (eſt enim miſta pars) non ſentiet illas qualitates in eo gradu, in quo ſunt in ſenſorio: reſpectu enim illarũ eſt in actu, & nõ poteſt ab illis pati: vt ſi in manu eſt calor, vt quatuor, manus non ſentiet in obiecto tantum calorẽ, ſed maiorem, à quo pati poſſit: ſimiliter de alijs.

Cur natura fere nil tactus qualitates ad mediũ tẽperatus.

Vnde optimo conſilio natura, aut author potius naturæ reduxit in tactu qualitates ad mediũ, & ſic tẽperauit: per mediũ enim vtrunq; extremũ percipimus: nam media habent rationẽ vtriuſq; contrarij, prout ad hoc, vel illud comparantʼ.

Et vt oportet id, qđ debet. Tex. CXIX. & CXX.

Exemplis ſeu inductione oſtẽdit ſenſoriũ oportere eſſe in potentia

Ponit exemplum, qualiter ſenſoriũ debet eſſe in potentia obiectum. Sicut viſus in potẽtia eſt albũ, & nigrũ, & alii etiam ſenſus: eodem modo & tactus in potentia ad extremas qualitates.

Quòd tactus nõ ſolum ſit tãgibilis, ſed etiam intangibilis.

Statim docet, quomodo tactus ſit etiã tangibilis, & intangibilis, vt in alijs ſenſibus explicatum eſt.

Dupliciter dici intelligibile.

Intangibile autem dupliciter dicitur, aut quod vehementes & nocuas tactui qualitates hẽt aut, quod remiſſas, vt diſtinguí nequeant. Cõcludit dictum eſſe figura, id eſt, in vniuerſali de his quinq; ſenſibus exterioribus: de ſingulis ſeorſum.

An caro ſit tactus ſenſorium. *Quæſtio.* XXX.

Prima Ariſto opinio carnẽ non eſſe ſẽſorium tactus, ſed medium.

Ariſtoteles, in hoc capite, carnem non ſenſorium, ſed mediũ potius eſſe determinat: ſenſorium verò intus latere docet. Credit enim eſſe ipſum neruum, qui ſub pelle, & ſub carne, & intra carnem eſt.

Primũ argu. Ariſt.

Argumenta duo pro hac ſententia ponit. alterum eſt. Si caro eſſet ſenſoriũ, eſſet ex eo, quòd ſtatim admota carne, ſentimus: ſed hæc ratio nihil probat: ergo non eſt ſenſorium. Minorem probat: quia ſi digitus per pelliculam externam ei appoſitam tangeret, ſtatim ſentiret, non tamen ideò colligeretur eſſe ſenſorium.

2. Argum. Ariſt.

Alterum argumentum eſt. Si caro eſſet ſenſorium, tunc ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium faceret ſenſationem: nam carni res appoſitas ſentimus, at tamen nullũ ſenſorium ſentit ſenſibilia ſuperpoſita: non ergo caro eſt ſenſorium, ſed mediũ.

Authore qui ſequũtur ſententiam Ariſtot.

Hanc ſententiam ſequitur communis opinio, & pręſertim quatuor Philoſophi inſignes, Galen. lib. de vſu partiũ, & lib. 2. de temperamentis. Auerroes comm. 108. Albertus, & S. Tho. Idem Iandu. q. 29. & Caiet. & alij. Putant enim carnẽ eſſe medium quoddam, neruum autem eſſe ſenſorium: dicitq; Galenus, quòd ſi nerui à carne ſepararentur, nihil ſentiret caro.

2. Opinio Alex. Philop. Auic. carnẽ eſſe ſenſorium tactus.

Oppoſitam ſententiã habent non ſpernendi Philoſophi: inter quos ſunt Alex. lib. 2. de anima. ca. de cõtactu, & Philop. ſuper tex. 116. & Auic. 6. naturalium, p. 2. cap. 3. & Auerr. qui tribus locis retractat ſententiã prius dictam. ſ. lib. de Senſ. ca. 2. lib. 2. colliget. cap. 8. & 13. Hi omnes in carne tactiuam potentiã ponunt, & hunc ſenſum tangibilia ſuperpoſita ſentire docent. Idem Cõcil. differentia 42. in carne enim, & in neruo tactum ponit.

3. Opinio Themiſtii, Simpl. tactum & tangendi potentiam eſſe in corde, reliqua eſſe media, per quam contangat & teſtimonia.

Tertia ſententia eſt Themiſtii cap. 40. vbi impugnans Alex. ponit tactum in corde. Idem Simplicius ſupra tex. 116. Hi putant cor eſſe, quod potentiam habet tangendi, reliqua eſſe media per quæ ipſum tangit: ſicut manus quæ per baculum tangit corpora.

Ariſt. teſtimonia pro hac tenia opin.

Et profectò habet iſta ſententia pro ſe Ariſt. qui locis quatuor videtur tactum in corde ponere, puta, de Senſu cap. 2. & de ſenect. ca. 2. & de ſomn. & vigilia ca. 2. & lib. 2. de partibus ca. 10. Hę ergo ſunt ſententiæ Philoſophorum.

Primũ fundamẽtũ. Dẽ nudatione à potentia ab

In hac difficultate pro eius reſolutione, aduerte primò, quòd ſenſorium potẽtiæ, dẽt denudari ab obiectis, quæ percipit: vt pupilla, quæ colores percipit, debet à colo-

obiecto. Potentia debet ab obiecto quod percipit eſſe denudata & quo magis denudata eo melius percipit.

à coloribus denudari: & auditus ſonos percipiens, debet in ſe ſonis carere: ſimiliter guſtus, & alij.

Vnde experimur, quòd quando in ſenſorio aliquis color, aut ſapor, aut odor ineſt actu; tunc eſt impedimento, quo minus alia percipiantur; facitq; vt aut difficilè, aut malè percipiantur.

Adde etiam, quòd quò magis denudatur ſenſorium ab obiectis, eo plures obiectorũ percipit differentias, vt docet Ariſt. lib. 5. de Gener. cap. 2.

Tactus nõ põt omnino denudari à qualitatibus, quas percipit, & ideo nec illas percipere niſi in gradu quo illam excedũt.

Notandum tamen, quòd ſenſorium tactus, cùm ſit pars animalis, ac idcirco neceſſariò mixta, non potuit omnino denudari à ſuo obiecto, ſcilicet à quatuor qualitatibus.

Ex quo fit, quòd non percipit eas in omni gradu, niſi quando excedunt gradum qualitatis, qui in tactu eſt: vt calor vt quatuor non ſentiet calorem vt quatuor, nec inferiores, ſed eum, qui excedit quatuor: ſentit ergo tactus qualitates ſuperãtes in actiuitate eas, quæ in ipſo ſunt.

Cur natura fecit tactum temperatũ in medio.

Hinc eſt, quòd natura temperauit, & reduxit ad mediũ qualitates in tactus ſenſorio, vt poſſet ſaltem ipſarum exceſſus percipere reſpectu quorum eſt in potẽtia.

Nota 1.

Vbi nota, quòd quanto vna qualitas remiſſior eſt in tactu, tantò magis percipitur qualitas remiſſior in obiecto: vt ſi in tactu eſt frigiditas, vt duo, ſentiet eã, quæ eſt vt tria, & reliqua: & quãtò in tactu qualitas eſt intenſior, tãtò intenſiorem qualitatem tantùm percipiet.

Nota 2.

Ex hoc ſequitur, quòd quantò plus eſt de contraria qualitate in tactu, ſcilicet plus de calore, tantò remiſſiorem percipiet qualitatem cõtrariam in obiecto, ſcilicet frigiditatem: quia ſi calor multus eſt in tactu, neceſſariò erit parũ frigiditatis, & ſic de alijs contrarijs.

Differentia colligitur ex dictis inter tactũ hominis, & aliorũ animalium, in temperie, & in perceptione qualitatũ.

Ex hac doctrina ſequuntur duo obſeruanda. Alterum eſt, quòd tactus animalium brutorum poteſt excedere hominis tactum in percipiẽda aliqua qualitate remiſſiore, non tamen in percipiendis omnibus remiſſioribus.

Ratio huius eſt: quia tactus brutorum eſt intemperatior, habetq; qualitates aliquot intenſiores, alias verò remiſſiores, vt v. g. multum calorem, parum frigiditatis, ob id quia multum caloris, & parum frigiditatis habet, pati poterit à minore frigiditate, quàm homo, ſed non poterit pati niſi à multo & maiori ~~parte~~ calore

At homo habens qualitates omnes magis ad medium (quamuis aliquas, puta frigiditatem, non ſentiat in gradu remiſſiore) quàm alia animalia, quia hæc qualitatem illam habent valde remiſſam ob intemperiem, & exceſſum qualitatis cõtrariæ; tamen calorem vel alias ſentiet remiſſiores: quia homo in nulla habet tantam intemperiem.

Nota.

Vnde ſignum boni temperamenti eſt, non pati notabiliter magis ab vna qualitate, quàm ab alia eiuſdẽ gradus: ob hoc infirmis accidit oppoſitum.

Diſſolutio quorũdam problematũ ex dictis.

Alterum, quod ſequitur ex hac doctrina, eſt ſolutio aliquorum problematum. Primum eſt: quòd lachrymæ flentibus calidæ, ridentibus frigidæ apparent, cùm tamen eodem modo illæ ſe habeant.

Primi problematis diſſolutio.

Ratio eſt. Ridentibus enim facies eſt valde calida ob ſanguinis diffuſionem: ob id lachryma, quæ temperata eſt, videtur frigida: lugẽtibus verò ob fugam ſanguinis ad cor, eſt facies frigida; ob id lachryma videtur calida. Sicut ſi ſit aqua temperata, & manus ſit calidiſſima; tunc videtur talis aqua frigida: ſi verò ſit frigidiſſima, videbitur aqua calida.

Secũdi problem. diſſolutio.

Alterũ problema eſt: quòd pluuiales aquæ æſtatis frigidiſſimæ videntur, non ſic hyemales: tũc enim manus, & corpus eſt nimis calidum, non autem in hyeme.

Tertij proble diſſolutio.

Fit etiam tertiò, quòd in hyeme poſt diſceſſũ à locis calidis, ſentiamus magis frigiditatem. Per hæc multa alia huiuſmodi & etiam in alijs qualitatibus contrarijs inuenies, & ſolues.

Secũdum fundamẽtũ de neruis, eorũ origine, & officio.

Aduerte ſecundò, quòd de origine neruorum eſt controuerſia inter Galen. & Ariſtotelem. Nam Galenus 8. de vſu partium cap. 3. & 4. à cerebro originem ducere docet, eiuſdemq; eſſe ſubſtantiæ cum cerebro, & ſic primam ſedem ſenſationis in cerebro ponit.

Prima op. Ga de origine neruorum. 2. opinio Ariſt.

Ariſto. verò 3. hiſto. cap. 5. hæc omnia tribuit cordi. Putat enim cor eſſe primã radicem ſenſationis, & ab ipſo neruos procedere, eiuſdemq; eſſe ſubſtãtiæ cum corde.

Præfertur Galeni opinio.

Quicquid tamen ſit de hoc, in præſenti ſat eſt ſcire difficultatẽ eſſe, an in neruo,

an in carne tactus ſenſorium ſit collocandum, quamuis putē cum Galeno eſſe ſentiendum de origine neruorum.

Quæ ſit nerui natura & officium ac ſpirituum in eis contentorum.

Aduertendum autem, quòd in neruo continetur ſubſtantia quædam ſubtilis, et calida velut aerea, quæ dicit ſpiritus animalis, & in his ſpiritibus non eſt ſentiendi potentia: ſed duo faciunt. Primò, temperant neruos, & partes circunſtantes, calorem naturalem eis cōmunicantes, quo ſua munera poſſint exercere: Secundo, ſunt vehiculum, & medium, per quod ſpecies ſenſuum exteriorum deferūtur ad interiores, vt poſt dicemus.

Prima cōclusio, caro eſt ſenſorium tactus & nō medium.

His igitur ſuppoſitis, ſit prima concluſio. In carne eſt potentia tactiua, & caro non medium, ſed ſenſorium eſt. Hanc cōcluſionem teneo cum illis celeberrimis Philoſophis allegatis.

Primò ab authoritate Ariſto.

Et probo, primò authoritate Ariſt. qui tribus locis docuit oppoſitum huius, qđ in hoc capite dictum eſt. Nam primo hiſto. cap. 4. carnem ſenſorium tactus poſuit: & lib. 2. de parti cap. 1. & ca. 5. Pluris igitur ſunt æſtimāda tria loca, quam vnus, cum præſertim poſteriores cogitationes ſint ſapientiores, vt eſt in prouerbio Græco.

Secundò ratione.

Sed probo ſecundò ratione: Id eſt tactus ſenſorium, quod magis eſt temperatum in qualitatibus: ſed caro & præſertim cutis eſt pars noſtri corporis temperatiſſima, vt omnes Medici, & Philoſophi concedunt: ergo ipſa eſt tactus ſenſorium. Conſequentia eſt certa cum maiori: & minor eſt ex communi ſententia.

Cōfirmatur ratio.

Et confirmatur. Nam nerui ſunt terreſtres, admodum frigidi & ſicci, vt dicitur 2. de Gener. animal. cap 4. adeo, vt ipſe Ariſtoteles primò de anima tex. 79 dixerit, pilos, oſſa, neruos non habere ſenſum ob terreſtreitatem.

Prima ſolutio quorundā reijcitur.

Ad hoc reſpondent Caiet. Thie. & Iandunus q. 29. quòd neruus, ſecundum ſe, eſt intemperatior carne; tamen in ordine ad tactum, temperatior eſt.

2 Solutio aliorū reijcitur.

Hęc ſolutio eſt falſa, & patet. Nam temperies nerui, ſecundum ſe, non eſt alia, quā quæ cōſiſtit in quatuor qualitatibus: & hæc eadem eſt neceſſaria ad tactum: ergo ſi intemperatior eſt in ſe, erit etiam in ordine ad tactum.

Alii dicunt, quòd caro eſt quidem tēperatior; ſed ideo eſt mediū, quia mediū debet eſſe temperatum. Sed contra hoc argumentū eſt euidens. Si caro eſt temperata tēmperie neceſſaria ad tactum, & vltra hoc habet animā, vt certum eſt: quare non habebit potētiam tactiuam ſicut neruus? Profectò argumentum nō habet ſolutionem. Et aduerte, quod hoc argumento vſus eſt Alexan. & quod magis eſt, ipſemet Ariſt. ad hoc idem probandum.

Tertia probatur expeṙiētia.

Probatur tertiò. Experientia oſtendit, quòd neruus denudatus à carne, ſentit, ſi pungatur: ergo ſi neruus eſt ſenſorium, iā ſenſibile ſupra ſenſum poſitum, ſentitur: ergo ratio illa, qua probatur, carnem nō non eſſe ſenſorium, quia ſentit ſenſibile ſuperpoſitum, nihil valet, cum hoc idem etiam ſequatur in neruo.

Prima ſolutio quorundā reijcitur.

Aliqui reſpondent, quòd non denudatur à carne omnino. Sed præterquam ꝙ hoc eſt contra experientiam, adhuc non obſtat: quia, pono, ſi ſecetur neruus, tunc ſentiet dolorem obiecti tangentis.

Secunda ſolutio aliorum reijcitur.

Alii dicunt, vt Caiet. quòd pars, quæ pungitur, non ſentit, ſed proxima: & pars puncta eſt tunc medium. Sed hoc eſt ridiculum: quia in parte puncta ſentitur dolor: & præterea, quare potius pars proxima ad vnum latus ſentit, quàm ad aliud?

Tertia ſolutio reijcitur.

Alii, vt Fernel. dicunt, quod neruus ſentit ratione duarū menyngum, quibus eſt indutus. Sed hoc non ſoluit argumētum: nam illę menynges neruum ipſum intrinſecè componunt.

Colligimus igitur illam rationem, qua carnem non eſſe ſenſorium probatur, nullam eſſe: in tactu enim ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium, ſentitur.

4. Ratio.

Probatur quartò. Quia alicubi eſt tactus, vbi nullus eſt neruus: vt in iecore dolor ſentitur, & in corde, in venis, in oſſiū tunicis, & pericraneo capitis: non ergo ſenſorium neruus eſt.

5 Ratio.

Pręterea quintò. Quia tactus fit in qua parte & in quo ſitu non eſt neruus: nam neruus non eſt expanſus per totum corpus, vt pellis: & tamen in quocunq; ſitu corporis ſentitur tactus: ergo, &c.

2. Cōcluſio, in neruo etiam ineſt tactus & in omnibus partibus pręter oſſa.

Secūda cōcluſio. In neruo etiam ineſt tactus, imò in omnibus partibus præter oſſa: nam tactus eſt ſequens vniuerſalem temperiem animalis, & vitę neceſſarius, atq; ideo diffuſus eſt ꝑ totū, quāuis

magis

magis in his, quàm in illis partibus.

Prima obiectio. Quòd ſi dicas, Quomodo nerui, cùm ſint terreſtes, ſicut oſſa, habent ſenſum? Solutio. Reſpōdeo, quòd quamuis ratione temperiei innatæ terreſtres ſint, & ſenſus expertes, tamen ratione temperiei influxę habent conuenientem temperiem: à ſpiritibus enim intus contentis caleſiunt, & à carne circunſtante humectantur: oſſibus autem hoc deeſt.

Secunda obiectio eiuſq; ſolutio. Quòd ſi dicas, Neruus ergo ſenſorium erit. Reſpondeo, nō nego, ſed ſimul etiam caro, quę tam aptum habet temperamentum, habebit virtutem tangendi.

3. Concluſio, Cor non eſt proximū ſenſorium tactus. Tertia concluſio, Cor non eſt proximū ſenſorium tactus. Hoc probatur argumētis ſupra poſitis: nec loca Ariſtotelis concludunt. Reſpondimus enim iam q. 28 ad illa.

Ad loca Ariſt. Argumenta poſita hic ab Ariſtotele, facilè ſoluuntur. Ad primū argumen. Ad primum dico, quòd illa ratio cum alijs multis conuincit carnem eſſe ſenſorium.

Ad ſecundum. Ad ſecundùm dico cum illis Philoſophis, ꝙ in tactu non eſt id inconueniens, imò neceſſarium, quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum, ſenſationem faciat.

An in tactu ſit medium externum neceſſarium. Quæſt. XXXI.

Occaſio quæſtionis. Hic diſputandi nobis occaſionem dat Ariſt. qui non ſolùm internum mediū in tactu ponit, ſed etiam externum. Vocatur medium internum, quod ipſius animalis eſt pars, vt caro: externū verò, quod non eſt pars animalis, vt aer in viſu: in tactu non ſolùm docet medium carnē eſſe, ſed aerem, vel aquam, nihilque tangi non interueniente aere, vel aqua.

Primū argumēt. ad partē negatiuam. Contra hanc doctrinam eſt argumentum primū. Si nihil tactus perciperet niſi aere, vel aqua interueniēte: ergo tactus non eſſet tactus: nam à tangendo dicitur tactus. non autem tangeremus obiecta, ſi corpus vel minimum eſſet intermedium.

2. Argum. Præterea ſecundò. Si opus eſſet medio externo, periret ratio Ariſtot. qua probat carnem nō eſſe ſenſorium: quia ſenſibile poſitum ſupra carnem ſentitur. Hoc autē non valeret; quia non eſt immediatum carni; ſed medius eſſet aer, vel aqua.

3. Argu. Pręterea tertiò. Medium habet proportionem cum ſenſorio, vt dicitur inferius, vbi probat non eſſe plures ſenſus, quàm quinque: ſed medium externum, & internum cum tā diuerſa ſint, (eſt enim vnum ſimplex, alterum mixtum) non poſſunt cum organo cōuenire, ſicut nec inter ſe: ergo in tactu non ſunt duo media.

4. Argu. Pręterea quartò. Dicit tex. 115. quòd in viſu priùs agit color in medium, & poſt medium in viſum: at in tactu ſimul in totum. Videtur hoc eſſe falſum: nam color in inſtanti agit per medium viſionem: ergo non priùs alterat medium, quin ſimul alteret viſum. Hæc autem ſunt argumenta, quæ præcipuam continent in hoc difficultatem.

Tertia opin. cōis S. Tho. & Alber. In qua ſunt duæ ſententiæ. Prima eſt communis S. Thomæ, Alberti, & cum eo Caiet. Thien. & aliorum, quòd tactus indigeat medio externo ad tangendum dura, & conſiſtentia corpora, non tamen ad percipienda liquida, vt aquam, aerem, & alia huiuſmodi: iſtamq; dicunt fuiſſe Ariſtotelis mentem.

Secunda opinio Auer. Altera eſt Auerrois. cōm. 115. quam ſequitur Iandunus q. 28. hi dicunt, quòd vniuerſaliter ad tactum opus eſt medio externo.

Obiectionis ſolutio. Quòd ſi obijcias, quòd ab aere, & ab aqua patitur immediatè abſque externo medio: reſpondet ad hoc Auerroes per duo dicta. Primū Auer. dictū. Alterum eſt, quòd aer in ſua naturali diſpoſitione exiſtens, non agit in nos, nec ſētitur: & ſic eſt immediatus nobis: ſimiliter aquæ ſe habent ad piſces. Prima ratio huius dicti. Et ratio Auerrois eſt: quia aer eſt locus naturalis noſter: at locus naturalis non debet agere in locatum, cum ei ſit ſimilis & proportionatus.

2. Ratio. Pręterea: quia ſi aer ageret in nos, non eſſet medium aptū, vt alia per ipſum agerent: debet enim mediū eſſe denudatum, ſicut & ſenſorium.

Limitatur Auer dictum. Iandun. limitat hoc dictùm, ꝙ aer non agit in nos, cum eſt in ſua diſpoſitione naturali: vt aer agat quidem, ſed dicitur non agere, quia ita agit, vt non percipiatur tactu: quare de notabili actione intelligendus eſt Auerroes.

Alterum dictū Auerrois eſt, quòd aer exiſtens extra ſuam naturalem diſpoſitionem,

nem agit in tactum: & quia elemẽta nunquam ſunt extra ſuam naturalem diſpoſitionem, niſi cum miſtione alterius corporis, ideo & tunc non eſt ipſe aer qui infrigidat, vel calefacit, ſed corpora, quæ cum ipſo coniungun tur, ſcilicet vapor, vel exhalatio: & talia non ſunt nobis contigua, ſed ſolum aeris naturalis portio, per quã talia corpora agunt: cumq; ea parua ſit videtur non eſſe medium externum, ſed re vera eſt. Idem dicendum de aqua reſpectu aquatilium, Hæc eſt ſententia ipſius Auerrois.

Prima cõcluſio cõtra Auer. in tactu nõ eſt neceſſariũ medium.

Pro huius difficultatis reſolutione ſit prima concluſio. In tactu non ſemper eſt medium externum. Hæc concluſio eſt cõtra Auerroem. Putamus enim cũ S.Tho. & Alberto, quòd tactus tangit aerem & aquam & corpora iſta fluida abſque medio externo.

Nota vnde proueniat neceſſitas medij externi in tactu.

Ad probandam autem hanc concluſionem, notandum eſt prius, quòd neceſſitas ponendi medium externum in tactu non eſt ex parte ſenſus, vt ſenſus eſt, nec ex parte obiecti, vt obiectum eſt: ſed ex parte corporis, vt corpus eſt, quatenus duo corpora non ſe tangũt niſi mediante aliquo alio. & hoc manifeſtè patet ex tex. 113.

1. Ratio.

Ex quo ſumo argumentum. Non repugnat, vniuerſaliter loquendo, vnum corpus immediatè tangere aliud, in ipſumq; agere immediatè: ergo non repugnat, tactum immediatè pati ab obiecto. Conſequentia eſt certa: quia repugnantia in tactu & obiecto, eſt, vt corpora ſunt. Antecedens patet: quia illud in duris corporibus verum habet, vt etiam ipſe Ariſt. tex. 114. dicit: non autem in fluidis.

Confirmatio.

Et præterea experientia, aqua enim immediatè tãgit lapides, & ipſos infrigidat: ergo etiam manum, & carnem. Similiter immediatè aer tangit lapidem.

Reijcitur obiectio Auer.

Quòd ſi dicat Auerroes, quòd in ſua diſpoſitione naturali aer non agit in lapidem, quia eſt eius locus naturalis: Hoc nihil prorſus eſt: nam faciam mutationem: Aquatilia ponantur in aere, & terreſtria in aqua: tam tunc profectò patientur ab ipſis, cum ſint improportionalia, & erit tactus ſine externo medio.

2. Ratio in qua primum dictum Auer. repellitur.

Sed probatur ſecundò. Et eſt argumentum Alberti, & S.Tho. contra ipſius dictum primũ. Dicit enim, quòd non patimur ab aere, vt eſt in ſua diſpoſitione naturali: quia ſic eſt locus. Eſt ergo argumentum. Non aliter eſt locus naturalis noſter aer, vel terra, quàm vnum elementum eſt locus alterius: ſed vnum elementũ, quamuis ſit locus alterius naturalis, agit in ipſum: ergo ſimiliter elementum aget in miſtum. Conſequentia eſt certa. Maior probatur: quia nos & miſta in loco ponũtur, ſecundùm elementum dominans. Minor probatur: quia elementa in his extremis ſe alterant, & ſe ſecundùm partem mutuo tranſmutant.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Quia aer & elementũ in ſua naturali diſpoſitione exiſtens, habet qualitates excedentes eas, quæ in miſtis ſunt: ergo in ſua diſpoſitione naturali exiſtens aget in ipſa, & ea alterabit.

4. Ratio, qua ſecũdum dictum Auer. confutatur.

Probatur quartò. Contra ipſius ſecundum dictum, quod eſt in Philoſophia abſurdum, ꝙ nunquam ſunt elementa extra ſuam diſpoſitionem naturalem, niſi cum commiſtione alterius corporis. Hoc videtur falſum. *Primò.* Primò, quia Sol calefacit radijs ſuis aerem, & aquam: nec videtur, ꝙ corpus vllum ſit commiſtum.

Secundò.

Præterea, quod fortius eſt. Ante talem miſtionem præceſſit aliqua alteratio in elemento: ergo tunc facit elementũ extra naturalem diſpoſitionẽ ſine tali miſtione.

Ad primũ argumentũ Auer.

Nec ipſius argumenta quicquam probant. Ad primum dico, quòd elementa, non ſolũ ſunt loca ob ſuas qualitates actiuas, ſed etiam ſimul cum virtute cœleſti, quæ locata conſeruat. Adde etiam, quòd in ſua puritate non ſunt loca naturalia, niſi vt à ſua vi & intẽſione mutantur, atque ea de cauſa ſunt facilè mutabilia.

Ad ſecundum.

Et per hoc ſoluitur ſecundũ. Aer enim & aqua media ſunt, quia ſunt facilè receptiua alienarum qualitatum.

2 Concluſio. etiam in duris corporib' non eſt ſemp neceſſarium medium externũ tactui.

Secunda concluſio. Etiam in corporibus duris, vt fiat tactus, non eſt ſemper neceſſarium medium externum. Hanc concluſionem teneo cum Philopono contra Albertum, & alios: Dicit enim Philoponus, quòd duo corpora non ſe tangere immediatè, prouenit, cũ ſuperficies inæquales ſunt: non tamen cùm æquales ſunt.

Prima ratio ab experientia.

Hęc concluſio probari poteſt, ſi probemus duo corpora dura, & non fluida poſſe ſe tangere immediatè abſque aere, vel aqua: & id probo primò experientia.

Serra-

Serra ſecat lignum: ergo immediatè tanget ipſum.

Reiicitur ſolutio. Quòd ſi dicas, aerem ſemper eſſe medium: profectò vanum hoc videtur, & adhuc contra rationem experientiç: nam ſigillum imprimit ſimilitudinem in plumbum, & tamē quis capit aerem mediare?

1. Et prætérea, ſi lapis ſit intinctus, & ۥpijciatur in murum, relinquit illic figuram & corpus. impoſſibile autem eſt, quòd inter illud atramētum & murum, mediet aer: nam tunc non conſiſteret illa figura.

1. Præterea oporteret dicere, quòd inter oſſa & tunicā ipſorū mediaret aer, & inter venas & carnē, quod eſt impoſſibile.

2. Ratio. Probo ſecundò. Si aer ſemper eſt medius, ſequitur quod ingentes lapides ſuſtentantur in aere cum non tangant immediatè terram, nec alios: quòd ſi in aere illo ſuſtentantur, quare in maiori & altiori non ſuſtentantur? & ſi ille aer ſpatium occupat, quare lapides non deſcendunt inferius?

Probatur tertiò. Illa repugnantia, ne ſolida ſe immediatè tangant, non eſt, quia corpora ſint, nam orbes cœleſtes ſolidi, ſe immediatè tangunt: ergo ſolū eſt, quia inæqualium partium ſuperficies habent: & ita quamuis ſecundum ſe tota non ſe tangant immediatè, tamen ſecundùm aliquam ſaltem particulam ſe tāgere eſt neceſſarium.

Nota ſenſū & mētē Ariſto. Et hoc ſolū eſt, quod Ariſt. docet, quòd corpora dura, quia regulariter ſunt inæqualia, non ſe tangunt ſecundum ſe tota: id tamen non vetat, quo minus ſecundùm aliquas ſe tangant partes: & ſi omnino proportionata eſſent, ſecundùm ſe tota ſe tangerent.

3. Concl. Medium externū tactus quā cōtingit, nō ita ſe habet vt aliorū ſēſuum media. Tertia concluſio. Iſtud medium externum in tactu quando eſt, non eodem modo ſe habet ſicut aliorum ſenſuū media.

1. Differētia ex Ariſtot. Aduertendum igitur, quòd Ariſt. hanc ponit differentiam, quòd color. V. g. agit in medium, & poſt medium in viſum: at tangibile ſimul cum medio agit in tactū.

Exponitur Ariſt. Exponunt Auerroes. & S. Tho. hunc locum, quòd non ſit intelligendus de prioritate temporis, ſed de prioritate cauſalitatis: tūc enim eſſet prioritas temporis, ſi faceret iſtum ſenſum, quòd color prius tempore agit in mediū, & poſt medium agit in viſum: tangibile verò ſimul in medium, & tactum: ſed hunc ſenſum dicunt eſſe falſum, quia in inſtanti agit color in medium ſimul & potentiam: ſimiliter & tangibile ſimul in vtrunque.

Sēſus autem huius cauſalitatis hic eſt, quòd quamuis color ſimul in medium & potentiam agat, tamen ideo agit in potentiam, quia agit in mediū, & ſic medium eſt prius cauſalitate. At tangibile nō ſic, ſed ita corpus agit in tactum per illud externum medium, vt quamuis non eſſet, ageret in ipſum. Et prætereà; quia illud medium, vt diximus, nō eſt neceſſarium tactui, & tangibili, vt talia ſunt, ſed vt corpora ſunt. Hæc eſt expoſitio Auerrois, S. Tho. & communis.

Reiicitur hæc expoſitio. Sed obſtant contra hāc expoſitionem duo. Alterum eſt: quia incertum eſt, quòd vnico inſtanti obiectū aliorum ſenſuum agat ſimul in potentiam, & in medium: quod inferius diſputabitur. 1.

Alterum eſt, quòd eſt extorta valde illa diſtinctio & expoſitio, nec literę quadrat. 2.

Secunda expō. Dicendum igitur, quòd mediū in alijs ſenſibus ſe tenet ex parte potentiæ: quod eſt dicere, Ego non video, nec audio medium, vt medium, ſed obiecta per mediū: at in tactu ipſum mediū eſt ex parte obiecti, hoc eſt, quòd aer, quo tango lapidem, eſt ſicut pellicula lapidi ſuperpoſita, & ſicut veſtis iſtius, & totum illud eſt tangibile. Et hoc patet ex ipſo textu 115. vbi dicit tale medium cū tangibilibus ſentiri.

Occurritur obiectioni. Nec obſtat exemplum de clypeo, qui ſe tenet ex parte manus: nam exemplum tantum eſt ad explicandum, quomodo ſimul tactus patitur à tangibili cū medio.

Nota. Vnde medium in tactu non eſt mediū ſentiēdi, ſed medium mathematicum, ſcilicet, quatenus inter duo corpora mediat, eſtque hoc notandum.

Ad primū & tertium argumentū ſatiſfit. Per hoc enim ſoluitur argumētum primum & tertium. Non. n. habet rationem medij ſenſus, ſed potius cum obiecto cōputatur: & ſic tactus, vt ſenſus eſt, immediatè ſentit per carnem: ſed eſt medium mathematicum, vt corpus eſt inter alia exiſtens, & tale nō eſt opus habere proportionem cum ſenſorio: mediū tale, caro eſt. Eſt autē hoc notatu dignum: nam, ſenſus eſt, habet medium carnē: at quia caro eſt corpus, habet aliquando mediū aerē vel aquā, vt corpus eſt, vti diximus.

Ad 4. Et hinc ſoluitur argumentum quartũ. Non enim id intendebat Ariſtoteles, ſed quod declaratum eſt.

Ad 5. Argumentum ſecundum concludit cõtra Auerroem, qui vniuerſaliter dat in tactu medium externum, ſed non contra nos, qui id negamus.

An tactus ſint plures. Quæſt. XXXII.

HAec eſt prima difficultas quã Ariſtoteles propoſuit in capite de tactu: vbi videtur determinare, tactum non vnã eſſe potentiam, ſed plures, quamuis id lateat. Argumenta ipſius ſunt duo. Alterum eſt:

1. Ratio. Ariſto e. quod ſint plures tactus.

Vnus ſenſus eſt vnius primæ contrarietatis: at tangibilium plures ſunt contrarietates primę, vt notum eſt: ergo tactus, nõ vnus, ſed plures ſunt.

2. Ratio.

Alterum eſt. Vnus ſenſus vnum habet obiectum adæquatum, vt patet diſcurrẽdo per reliquos omnes: at tactus non habet tale cõmune obiectum, eo quod qualitates tangibiles non habent vnum cõmune genus, quod à tactu primò, & adæquatè percipiatur: ergo nõ eſt tactus vnus ſed plures.

1. Opinio quod ſit vnus ſenſoriũ, ſed plures potentiæ in illo, ſiue vnũ materialiter, plures formaliter.

Huic difficultati reſpondent quidam, quòd tactus poteſt conſiderari, vel ſumi dupliciter. Vno modo pro ipſa ſed tactiua potentia, ſicut etiam viſus pro potentia, & aliorum ſinguli. Altero modo pro ipſo ſenſorio, id eſt, parte corporis animati, in qua talis potentia recipitur. Priorem vocant aliqui tactum formaliter, poſteriorem materialiter. Dicũt ergo, quòd tactus materialiter vnus eſt, eſt enim vnũ ſenſoriũ: at formaliter plures ſunt, id eſt, in vno ſenſorio ſunt multæ potentiæ tactiuæ diſtinctæ, vna ad percipiendum frigidum & calidum; altera ad percipiendum humidum, & ſiccum.

Authores huius opinio.

Hæc ſententia eſt magnorum Philoſophorum, puta, Themiſt. cap. 39. Alexan. Auerr. comm. 108. & Auic. lib. 6. p. 2. cap. de tactu. Albert. in præſenti, & in ſua ſumma. S. Thom. lectione 22. Iandu. q. 27. Appollina. q. 40. & Caiet. Thien. & denique videtur communis ſententia.

2. Opinio Simplic.

Alteram ſententiam tenent Simplicius, & Philoponus, qui vnum tactũ formaliter ponunt: idque ex mente Ariſt. eſſe concedunt, & docent, dicentes, quòd ſolutio data ab Ariſtotele in primo argumento eſt ſecundum propriam ſententiam. ſed de hoc in ipſorum ſolutione dicemus.

Philopo. eſſe vnũ tactum.

De numero tactus. Primæ opinionis authores varii circa numerumq; potentiarũ tactus.

Aduertendum tamẽ, quòd hi, qui plures tactus formaliter ponũt, diuerſi ſunt circa ipſorum numerum. S. Tho. enim cũ alijs, qui eum ſequuntur, duos ponit: alterum ad frigidum & calidum percipienda, alterum ad humidum & ſiccum.

Alexander autem multiplicat tactus ſecundum numerum contrarietatum, ſcilicet, duri, & mollis, grauis; & leuis, & aliorum: idem docet etiam Themiſtius.

1. Opinio duos tactus eſſe S. Thomæ &c.

Auerroes ponit tres, nempe duos primos dictos ex S. Thoma, & pręterea aliũ ad tangendum, graue, & leue: & hoc idẽ Albertus: at verò durum & molle, aſperum & lene ad ſiccum, & humidum refert.

2. Opinio Tot eſſe quot contrarietates tangibiles Alexan.

Addit etiam Albertus cum Auicen. alios duos: alterum circa ſolutionem continui & cõſolationem, quo ſentimus vulneris dolores; vel ſanationis delectationem. Alterum particularem ad ſentiendas delectationes venereas.

3. Opinio Tres tactus eſſe Auer.

Alij addunt alium ad ſentiendam delectationem in cibis, quamuis Albertus reducat hunc ad ipſum guſtum.

4. Opinio Tres alios præter. hos additos Alber.

Alij vlterius multiplicant, alios in ſtomacho ad ſentiendam famem, & ſitim. Vnde patet, Philoſophos non eſſe in tactuum numero conformes inter ſe.

Tertia opinio alii alios addunt tactus.

Dicam ergo quod mihi in hoc probabilius veriuſq; videatur. Sit prima concluſio. Si tactus multiplicãtur propter duas primas contrarietates, neceſſariò etiam propter alias multiplicari debent.

1. Concluſio, ſi tactus multiplicantur propter duas primas cõtrarietates etiam multiplicari debent propter alias.

Senſus huius concluſionis eſt, quòd ſi ponuntur duo tactus, vnus ad calidum, & frigidum percipienda, alter ad ſiccum & humidum; neceſſariò plures alii ad alias contrarietates poni debent. Hæc eſt contra Thomiſtas aliquos, qui duos tactus ſolos ponunt.

3. Ratio.

Sed probatur concluſio. Ratio propter quam illi duo tactus ponuntur, eſt, quia illæ ſunt contrarietates diuerſę, nec vna reducitur ad alteram. ſed eodem etiam modo ſe habent aliæ propter illas. ergo ob eãdem rationẽ, tactus multiplicãdi ſunt.

Con-

Conſequentia eſt certa cum maiori : ſed minor probatur de aliquibus, puta, de graui, & leui: hæc enim tactu percipiuntur, & non per calorē, vel aliam ex primis alijs: ergo ſecundùm ſe, tangibiles ſunt. Conſequentia eſt certa. Antecedens patet : quia abſque calore, vel alia ex his qualitate tactus grauitatem percipit, & leuitatem: & his qualitatibus quatuor tantùm tactis, nō percipitur adhuc grauitas, leuitas: ſunt ergo primò tangibiles.

Confirmatur ratio. Vbi notat quidam, quod vrget Auerroes, quòd grauitatem & leuitatem ſentimus cum ſenſibili communi, ſcilicet, motu corporis localis. Quod eſt dicere, Tunc grauitatem ſentimus, vel leuitatem, cùm corpus in medio eſt motus ſui, & detinetur, quāuis nulla eſſet alia ex actiuis qualitatibus ; ſunt ergo illa contraria ſecundum ſe tangibilia.

Cōfirmatur iterū alio exemplo contrarietatis. Idem dicendum de molli, & duro: ſentimus enim abſque alia qualitate ex illis quatuor, nec reduci poſſunt ad ſiccum & humidum: ſunt enim mollia, etiam frigida, & calida, & dura ſimiliter.

Nota. Eſt autem notandum hic vnum, quòd quāuis in ratione entis, molle, & durū, non differant à primis quatuor, propter quod 2. de Gener. ad ipſas reducuntur; tamen in ratione ſenſibilis, & vt ad tactum referūtur, diuerſa ſenſibilia ſunt: quod minus aduertunt aliqui.

Lene autem, & aſperum puto ſenſibilia communia; ad figuramq; reduci: viſu enim percipiuntur.

Confirmatur tertio ex alijs contrarietatibus. Idem quod de ſuperioribus, dicendum de alijs tangibilibus, puta, de dolore, voluptate, fame, ſiti; iſta enim profectò ſecundùm ſe tangibilia ſunt, magisq; diſtincta à primis quatuor, quàm ſint ipſæ quatuor inter ſe. Si igitur tactus multiplicatur in his, etiam in illis: & in hoc cōſentio cum Themiſtio, Alexand. Alberto, & Auicenna.

2. Concl. Probabile eſt vnū eſſe tact' potētiam non plures ad illa externa tāgibilia. Secunda concluſio. Quamuis ſit probabile, tactus eſſe plures ſeu potentias plures, ad illa ſingula paria cōtrariorum externa; tamē probabilius puto, vnam eſſe, & eandem.

Nota diſtinctionē tangibilium. Aduertendum igitur, quòd tangibilia facio in duplici differentia. Quædam externa; & hæc ſunt, quæ in externo ſubiecto ſentimus, & nos mouent, vt illa quatuor prima, & ſimpliciter durum, molle, graue, leue.

Voco interna alia, quę in ipſo ſentiente ſentiuntur, vt dolor, voluptas, fames, ſitis.

Explicat concluſio cū authoribus qui eā ſequūtur. Dico ergo, quòd vna eſt potentia, qua illa externa ſentimus, licèt ſit probabile oppoſitum propter authoritatem tantorum Philoſophorum, & etiam quia exiſtimo magis eſſe de mente Ariſt. hoc, tamen puto probabilius cum Philopono, & Simplicio, imò cum S. Thom. qui retractauit 1. p. q. 78. ar. 3. ad 3.

1. Ratio. Hoc autem probo primò. Si iſtę potentię plures eſſent, maximè eſſet propter primam rationem ab Ariſtotele factā : quia vnus ſenſus eſt vnius contrarietatis : ſed hæc ratio non cōuincit: ergo tactus vnus eſt. Diſcurſus eſt bonus, & maior vera. Minor probatur: quia in alijs ſenſibus, vt ipſemet fatetur, inueniuntur plures contrarietates, vt in ſono acutum, & graue, magnum, & paruum.

Solutio Themiſt. Ad hoc dicunt Themiſtius, & Alexander, quòd iſta ſolutio Ariſt. nō eſt ex propria mente, ſed ficta, eo quòd magnum, & paruum, eſt ſenſibile commune, & nō eſt contrarietas in obiecto proprio.

Reijcitur ſolutio. Contra hoc optimè replicat Philoponus, illud probans eſſe falſum : Magnum enim, & paruum in mole & corpore eſt quidem ſenſibile commune; at non hoc eſt in ſono, ſed eſt magnitudo & corpulētia quædam maior, vel minor ipſius ſoni, qui à ſolo percipitur auditu: reſponſio ergo illorum nulla eſt.

2. Ratio. Probatur ſecundò. Si eſſent plures tactus, eſſet ob ſecūdam rationem Ariſtotelis: quia non eſt obiectum cōe vnum : ſed hæc ratio conuincit, quia eſt vnum tale obiectum, vt concedit etiam S. Thomas, loco allegato.

Reijcitur obiectio. Et Ariſtoteles non dicit, non eſſe obiectum vnum, ſed non eſſe manifeſtum: quaſi dicat, eſſe, ſed non eſſe nominatum: & ſic exponunt illi Græci, vt non ſit ſecunda ratio vlla Ariſtotelis, ſed quòd ibi ponat differentiam, quòd alijs ſenſibus eſt obiectum nominatum, non in tactu.

Confirmatur. Sed ego prǽterea probo, quòd re vera ſit. Vbi eſt idem modus immutandi, ibi eſt vnum obiectum: nā ſicut vnitas ſcientiæ ſumitur ab vnitate abſtractionis; ita

vnitas ſenſus ab vno modo immutandi obiecti & mouendi ipſam potentiã. Sed omnes illæ qualitates tangibiles eodem modo ſe habent ad mouendum tactum: & per idem medium, & ſenſorium; ergo ſunt ſub vno genere.

Nota. Et notandum, ꝙ, quamuis hoc genus forſan in re ſit analogum, tamen in ratione ſenſibilis vniuocum eſt.

Probatur tertio. Quia quinque ſenſus communiter ponuntur etiam ab Ariſt. ſi autem multi tactus eſſent, plures eſſent quàm quinque.

3. Ratio. Reiicitur ſolutio. 1. Nec valet, ſi reſpondeas, ꝙ quantum ad ſenſoria, ponuntur quinque; quia hoc eſt falſum; quia guſtus non habet aliud ſenſorium a tactu loco diſtinctum; & præterea, 2. quia dicitur textu 112. quòd quamuis guſtus eſſet per totum corpus, adhuc diſtinctus eſſet a tactu: ergo pluralitas ſenſus magis eſt ſecundum [illegible].

4. Ratio. Probatur quarto a poſteriori iuxta regulam ſuperius poſitam de diſtinctione potentiarum, quæſtione 8. Videmus, ꝙ vnuſquiſque, qui poteſt tactu ſentire vnã ex illis contrarietatibus, vt v.g. calorẽ, & frigiditatem, poteſt per eandem partem ſentire alias, videlicet, ſiccitatem, & humiditatẽ, grauitatẽ, leuitatẽ, & cæteras. Et è contra, ſi quis aliquo impedimento, vel ex aliqua cauſa, non poteſt vnam ex iis ſentire, nec poteſt alias ſentire: vt cùm perit tactus, vel obſtupeſcit: ergo omnia illa obiecta externa, & omnes illi actus pertinent ad vnam, & eandem potentiam. Hęc enim eſt regula certiſſima a poſteriori, diſtinctionis potentiarum, vt tunc oſtendimus in illa quæſtione 8.

3. Cõcluſio. Tactus internorum tangibilium eſt diuerſa potentia in eodem ſenſorio a tactu externorum. Tertia cõcluſio probabilis. Quamuis tactus, & potentia tangibilium internorum, in eodem ſit ſenſorio cum illo tactu quo externa ſentimus, eſt tamen diuerſa vis, & potentia. Vnde puto eſſe vnã aliam potentiam qua famem, ſitim, voluptates, dolores corporeos ſentimus, aliã vero potentiam, qua ſentimus externa.

1. Ratio. Hoc mihi perſuadeo primo; quia fames, ſitis &c. magis diſtant a tangibilibus externis, quàm ſapor ab eiſdẽ externis: ſed ſenſus ſaporis eſt diſtinctus ab illo; ergo & horum ſenſus.

2. Ratio. Præterea ſecundò. Quia differt modus immutandi: externa enim per medium, interna ſine medio percipiuntur.

3. Ratio. Præterea tertio. Quid, ſi tactus ſentiret dolorem in ſe, & voluptates? vtiq; poſſet ſuam ſentire operationẽ, quod nulli ſenſui adhuc concessum est.

Vbi nota, ꝙ fames & ſitis appetitiones ſunt, & ſitire, ac fameſcere, ſenſatiões ſunt harum appetitionum; & certẽ, ſentimus nos fameſcere, & ſitire; dolor autem eſt ſenſatio diſconuenientiæ, & ſolutionis continui, voluptas ſenſatio conuenientium.

4. Ratio. Obiectio. Præterea quarto ex illa regula diſtinguendi potentias a poſteriori, hoc idem probare poſſumus. Nam ſeparantur, & ſeparari poſſunt hę potẽtiæ & actus, ita, vt in ea parte, in qua tanguntur externa, nõ ſentiatur fames, & ſitis, nec alia, vt in manu; & illa in parte determinata ſentiãtur, vt potẽ, ſtomacho, & aliis, non in reliquis animalis partibus; atq; ita non ſpectabunt ea obiecta & omnes illi actus ad vnam potentiam, ſed ad diuerſas.

Solutio. Quòd ſi dicas, Erunt ergo plures ſenſus. Reſpondeo, ꝙ non erunt exteriores plures; nam iſte inter interiores eſt cõputandus. & Ariſtoteles loquitur modo de his, quibus exteriora obiecta percipiũtur.

Caput duodecimum.

Oportet aũt vniuerſaliter de oĩ ſenſu. Tex. CXXI.

Proprietates cões ſenſibus exterioribus. Prima. QVinq; ſenſibus exterioribus traditis in particulari, nunc aliquas proprietates eis cões ponit, quarum prima eſt; quod ſenſus ſuſcipit formas ſine materia. Ac ſi dicat, Senſus percipit ſubiectorum accidentia, non perceptis ipſis ſubiectis ſecundum ſe; vt viſus percipit coloratum ratione coloris, ſed non ratione corporis ſecundum ſe: & auditus ſonum, ſed nõ ſubſtantiam, in qua ſonus eſt: & inde eſt, quòd non patiatur, nec recipiat intentionem ſubiecti, ſed formæ.

Et

Exẽplũ. Et ponit exemplum. Sicut cera in ſe recipit ſigilli formam, ſed non materiam, puta, aurum, vel ferrum, quia ſigillum nõ ratione materiæ, ſed ratione formæ in ceram agebat: ſic ſenſus patitur ab habẽte ſonum in quantum tali, & ſecundum rationem, & formam, ſcilicet ſonũ. Obiectum enim eſt velut ſigillum imprimens hic ſpeciem in ſenſu. hoc poſterius declarabitur.

Senſorium aũt primũ eſt. Tex. CXXII.

Secunda. Alterum cõmune, quod declarat, eſt, ſenſorium primũ ſenſus eſſe, in quo talis potentia, id eſt, receptiua formarum ſine materia recipitur.

Nota. Notandum autem, ꝙ vocat ſenſorium primum illam partem ſimilarem, in qua immediatè recipitur ſenſitiua potentia. vt enim dicitur 2. de partibus cap. 1. quãuis organum, quo ſenſatio perficitur, & exercetur, ſit diſſimilare, vt oculus, auris, caro, neruus: tamen pars, in qua primò, & immediate eſt potentia, & actus ſentiendi, ſimilaris eſt: vt pupilla, myringa, neruus, & hanc vocat ſenſoriũ primum.

Potentia & ſenſoriũ ſunt idẽ ſubiecto, ſed ratione diuerſa. Subdit autem, ꝙ potentia, & ſenſoriũ, idem ſunt ſubiecto: ſed ratione, diuerſum eſt vnum ab altero. Ac ſi dicat, albedo, & lac idem ſubiecto ſunt, quia albedo in lacte eſt: ſed definitio ipſorum eſt diuerſa. Ita potentia, & ſenſorium. eodem etiam modo dixit priuationem, & materiam eſſe idem ſubiecto.

Dupliciter aliqua dicũtur idem eſſe ſubiecto. Dupliciter enim aliqua idem ſubiecto dicuntur. Aut quando duo vni inſunt ſubiecto: vt albedo, & dulcedo idem dicuntur in lacte. Aut cum vnum eſt in altero, & ſic in præſenti.

Ratio ꝙ ſenſoriũ nõ ſit ipſa potentia. Probat autem, ꝙ ſecundum eſſe, & naturam diſtinguantur: quia ſenſorium eſt magnitudo, & corpus: potentia vero nõ, ſed forma in corpore. Et nota, ꝙ potentia dicitur ratio in corpore: quia eſt forma, non quocunque modo, ſed certam diſpoſitionem, & harmoniam, ac miſtionem petens: non enim aliter potentia in corpore recipitur.

Manifeſtum autẽ ex his. Tex. CXXIII.

Diſſoluũtur duo problemata ex dictis. Primum. Ex prædicta doctrina de potentia ſoluit duo problemata. Alterum eſt: quare ſenſibilia excellẽtiæ, vt vehemens ſonus, vehemens color, & alia deſtruunt potentias, & lædunt. Et reſpondet: quia iſtæ potentiæ in quadam harmonia, & temperie diſpoſitionum conſiſtunt, qua turbata vel diſſoluta, læditur & deſtruitur potentia: ſicut conſonantia muſicæ perit chordis fortiter percuſſis: nam vehemens percuſſio temperiem chordarum ſoluit. Non intelligas, ꝙ temperies ſit potentia: ſed potentia in ea eſt, vt diſpoſitione; loquitur enim Ariſto. cauſaliter. Nota.

Et pp quid plantæ nõ ſentiunt. Tex. CXXIIII.

Secundũ problema diſſoluitur. Alterum problema eſt, quare plantæ non ſentiant, cũ animam habeant, & etiam patiantur a qualitatib' primis, ſicut & animalia: calefiunt.n. & frigefiũt. Reſpondet: ꝙ non habent hanc temperiem & rationem, qualis eſt neceſſaria in ſenſoriis: ac ob id iſta deficiente, deficit etiam potentia, & principium recipiendi formas ſine materia, & ſentiendi: hinc diſtinguitur clare potentia a diſpoſitione, & ratione. Nota.

Dubitabit autẽ aliquis, ſi patiatur. Tex. CXXV.

Dubium Ariſto. an non ſentiens patiatur ab aliis obiectis aliorum ſenſuum. Cum dixiſſet plantas recipere qualitates tangibiles, non tamen ſentire: dubium ponit, an aliquid non ſentiens patiatur etiam ab aliis obiectis, vt ab odore, colore, ſono. Et pro parte negatiua ponit tria argumenta.

Prima rõ a parte negatiua. Primũ eſt Odor & olfactus correlatiua ſunt: odor enim eſt olfactibilis, & qđ olfactũ mutat, eſt odor, vt odor. Adde tũ, Et olfactus eſt odoris: ergo nihil pati poteſt ab odore, quod non olfaciat. Idem in aliis, ſcilicet colore, & ſono: nam ſapor

cum

cùm agat ſimul cum humiditate, computatur ferè cum ipſis tangibilibus.

8. Ratio. Alterum argumentum eſt. Quod põt ſentire, non patitur ab aliis, niſi vt ſenſitiuum eſt, id eſt, qua parte ſentire poteſt, vt animal in viſu a coloribus, in auditu a ſonis, in olfactu ab odoribus patitur: ergo quod non poteſt ſentire, non patietur ab iſtis, recipiendo ipſorum formas.

Simul aũt manifeſtũ eſt, & ſic. Tex. CXXVI.

9. Ratio. Tertium argumentum eſt, quod inductione colligitur. Color enim, lumen, ſonus, odor nihil in corpore producunt: nõ enim albedo facit albedinem, nec ſonus ſonũ, nec lumen lumen.

Obiectio. Quòd ſi dicas, Quomodo ſonus magnus ſcindit arbores, ſimiliter coloribus pingimus.

Solutio. Reſpondet, ꝙ iſta nihil faciunt, ſed ſubiecta, in quibus ſunt: vnde aer eſt, q ſuo motu rumpit corpora, & color non agit, ſed nos appplicando ſubiecta, in quibus colores ſunt, pingimus. Similiter lumen in aere exiſtens cum ipſo illuminat corpora, quæ in eo ſunt.

Nota. Vbi nota, lumen in aere recipi, non in corporibus opacis: at qualitates tangibiles ipſæ agunt, & extra ſuum ſubiectum producunt ſibi ſimiles: aliter enim non eſſet alteratio in corporibus inanimatis: veræ enim alterationes ſecundũ has qualitates fiunt. Numerat autem ſaporem ratione humiditatis.

Ergo ne, & illa faciunt. Tex. CXXVII.

Reſpõſio ad dubiũ propoſitum. Dubio propoſito, reſpõdet modo, ꝙ illa ſenſibilia obiecta, vt odor, color &c. etiam agunt in corpora, quæ non habent ſenſum, ſed non in omnia, nec quocunq; modo. Non enim agunt, niſi in corpora diaphana, vt aerem, vel aquam: nec permanenter agunt, ſed vt in viam, & medium, per quod in ſenſus agunt. Vnde recipit quidem, & a colore, vel odore, & ſono patitur, ſed non vt forma in ea permaneat, & propter ipſum ſit, ſed vt per ipſum in ſenſum fit actio.

Obiectio. Dubitabis, Si aer a colore patitur, & ab aliis, nec ſentit; videtur ergo ꝙ ſentire non ſit ſolum recipere formam, ſed aliqd aliud.

Solutio. Reſpondet, ita eſſe: non enim odorare eſt ſolum recipere, & pati: hoc enim aeri ineſt: aer autem non ſentit, ſed immutas potentiam proxime, ſenſationem facit. Vide ſenſationẽ non eſſe ſolam paſſionẽ.

Nota, ſenſationem non eſſe ſolam paſſionem. Nota aliã Philop. expoſitionem. Philoponus vult, argumẽta propoſita ſolum fuiſſe gratia diſputationis: nam cõlor, & odor non ſunt eſſentialiter relatiua, ob id in medium etiam poſſunt agere: quamuis dici poſſet, ꝙ totum hoc, eſt ad ſenſum relatum: & ſic argumenta tenent, quamuis probabilia ſint, & nõ demonſtratiua.

An ſint ſpecies. Quæſt. XXXIII.

Senſus quæſt. Antequàm diſputationẽ ingrediar explicãdus eſt quæſtionis ſenſus. Aduerte igitur, ꝙ non hic de ſpecie logica diſputam', ſcilicet de prædicato communi pluribus numero differentibus: ſed ſpeciem hic vocamus cum Philoſophis realem qualitatem, qua obiectũ agit in potentiam ſenſitiuam, & qua mediante fit ſenſatio. Quæ ſpecies eſt rei ſimulachrum quoddã, & imago obiectũ repræſentans: & ita illam obiiciens ſenſui, vt illud obiectũ extra ſe ſentire poſſit, vt cũ ſenſus percipiant obiecta ſua diſtantia, nec ſenſus in obiecta agant aliquid actione tranſeunte, iam quæratur, an obiecta agant in potentias, imprimantq; aliquid, ſeu qualitatem, & virtutem aliquam, qua media ſentiantur.

1. Opinio Gale. Plotini, &c. Fuerunt igitur in hac re tres ſententiæ. Prima fuit Galeni, quem citat Gregor. Nyſſ. libro de viribus animæ, cap. 2. fuit etiam Plotini Aenneade quarta, & quorundam Platonicorum, quòd ſenſus non indigent aliqua ſpecie recepta ad ſentiendum, ſed obiecta ſua in debita diſtantia propoſita percipiunt abſque vllo alio interueniente.

1. Arg. Galeni. Argumentum Galeni fuit. Si iſtæ ſpecies

cies eſſent in ſenſibus, ideo eſſent, quia ipſæ eſſent rerum imagines: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo nō ſunt ſpecies. Diſcurſus videtur notus, & maior vera. Minor probatur: quia imago cœli & molium magnarum quas videmus, recipi non poteſt in oculo paruo.

Cōfirmat. argumē.

Hoc argumentum quoque fecit Ariſt. libro de memoria cap.

2. Opin. Ochā, Durā. Gabriel, & Nominaliū.

Altera ſententia fuit aliorum, puta, Ochan. 2. Sent. d. 17. & 18. Durand. d. 3. q. q. 6. etiam 2. Senten. & Cabriel eodem 2. d. 3. q. 2. & Nominalium: quorum ſententia conſiſtit in duobus. Alterum eſt, quòd ſenſus exteriores non indigent ſpecie ad ſentiendum, & in hoc cum priore ſententia cōueniunt. Alterum eſt, quòd interiores ſenſus indigent ſpecie obiectiua.

Explicatio huius opin.

Pro explicatione notandum, quòd hi ponunt obiecta omnia producere in ſenſus ſuam ſpeciem, quæ eſt formalis ſimilitudo ipſius obiecti, & hæc non eſt neceſſaria propter exteriores ſenſus, ſed ꝓpter interiores, ita tamē, vt illa ſpecies ſit obiectum, in quod terminatur actus interioris ſenſus, ſicut in imaginem: & ita dicūr fieri inſomnia. Percipientes enim illas imagines, putamus eſſe res ipſas, quarū ſunt imagines. Hæc eſt horum ſententia.

3. Co... nis.

Tertia eſt communis omnium aliorū Philoſophorū ſentētia, quòd omnis ſenſus interior & exterior indiget ſpecie, nō vt ipſam percipiat, ſed vt per ipſam percipiat obiectum.

4. Opinio Antiquorum Empedo. & aliorum.

Prætermitto ſententiā Empedoclis, & aliorum, qui animam ex omnibus cōponebant, vt oīa cognoſceret: hæc enim ſatis impugnata eſt ab Ariſt. 1. animæ.

5. Opin. Platonis.

Prætermitto etiam ſententiam Platonis, quòd à potentia procedit radius in obiectum: hoc enim eſt in viſu tantum. Nos autem vniuerſaliter loquimur, & ſupponimus etiam à viſu vel nihil tale egredi, vel non eſſe ſatis quod per ſe faciat ad cognitionē. At de hac re ſuperius obiter in fine quæſtionis 18. diximus, & diſputationem ad ca. 2. de ſenſu cum Ariſtotele diſtulimus.

1. Concl. Neceſſario indigens ſenſus tam exteriores quam īteriores ſpecie ad ſentiendum.

Circa huius ergo difficultatis diſſolutionem, ſit prima concluſio. Nullus ſenſus, nec interior, nec exterior poteſt obiectum ſuū exterius percipere, niſi recepta ſpecie & qualitate aliqua ab eo. Hanc ꝓbo argumentis ſumptis ex rei natura, & etiam argumentis ductis ab experientia.

1. Ratio.

Primò. Vbi aliqua duo, inter quæ eſt actio, ſunt, quæ indigent medio certo, & diſpoſitione medii, ibi eſt aliqua actio tranſiens, & per medium: ſed viſus & color, inter quæ eſt operatio (videt enim viſus colorē) indigēt medio aere, vel aqua, & etiam indigent diſpoſitione, vt ſit illuminatum, & nō ſit obſtaculum: ergo ibi eſt aliqua actio media trāſiens; non potētiæ in obiectum; ergo erit obiecti in potentiam: & ſic per ſpecies erit viſio, & ꝑ aliquam qualitatem per medium productam.

Diſcurſus eſt notus cum minori. Probo maiorem: quia ſecundùm omnē Philoſophiam nullus agens indiget medio, niſi ſit aliqua actio per ipſum, aliquidq; in ipſo recipiatur. Hoc idem dico de aliis obiectis.

2. Ratio.

Secundum argumentum eſt ex modo ſentiendi. Senſus in determinata diſtantia percipiunt obiecta, & non omnes in æquali, vt notum eſt: ergo aliqua interuenit in medio actio. Antecedens eſt notū: diſtātiores enim videmus colores, quàm ſonos audimus: nec in quacunq; diſtantia videmus, nec ſentimus. Sed probo cōſequentiam, quia ſi medium nihil agit, nec recipit, ſed ſola præſentia ſentiūtur obiecta: ergo longitudo medii nihil prorſus facit.

Cōfirmatur ſecunda ratio.

Idem dico de velocitate ſentiendi. nā eundem ſonum citius propè, quàm remotè percipimus: ergo neceſſariò aliqua eſt actio in medio: ſicut & ignis ſi calefaceret ſua præſentia ſolum, vtiq; a longè, & propè calefaceret, & æquè calefaceret: quod ſi non ſic fit, eſt, quia per medium agit. Idem ergo de obiectis in ſenſu.

3. Ratio.

Tertium argumentum eſt ex indeterminatione potentiæ. Potentiam indifferentem impoſſibile eſt ad actum determinari aliquem, niſi ab aliquo determinetur: ſed potentia ſenſus eſt indifferens, vt videat hoc, & non videat hoc: Item vt videat hoc, vel illud: ergo debet determinari: non eſt aliud, niſi obiectum: ergo obiectū determinat. Sed impoſſibile eſt aliquid determinare aliud, niſi vel ipſum agat in potentiam, vel potētia in ipſum agat; ſed potētia nō poteſt agere in

obie-

obiectum: ergo obiectum aget in potentiam: ſed obiectum ſeipſo ſolo nō poteſt determinare potentiam, cum ſit extra: ergo illam determinabit per aliquid à ſe productum.

4. Ratio. Quartum argumentum trahitur ab experientia, quæ eſt inſolubilis, de ſpeculo. Videmus enim per ſpeculum res, quas aliter non videremus, cum ſit poſt tergum: ergo neceſſario aliquod obiectum agit in ſpeculum, & per ſpeculum in potentiam, quod ſit neceſſarium ad videndum: ſi enim nil agit in ſpeculum, nec illic eſt ulla actio tranſiens, quomodo per ſpeculum videre res contingeret?

5. Ratio. Quintum argumentum ex ſenſatione interiore. Video hominem, quem non vidi, ſtatim oculo clauſo formo notitiam illius, quam ante primā viſionem impoſſibile fuit habere: ergo aliquid recipio ab obiecto: ſi enim nihil reciperem, haberē me ſicut ante viſionem, nec poſſem formare notitiam.

Reiicitur ſolutio. Dicit Duran. quòd recipio imaginem rei, & hanc ipſam tanquam obiectum intueor. Sed, quòd hoc ſit merum figmentum, ſtatim oſtendemus. Non enim eā intueor, ſed per illam obiectum, vt poſtea conſtabit.

6. Arg ab experientiis variis. Sextum argumentum eſt ex experientia etiam ſumptum. Baculus enim rectus habens medietatem in aqua, apparet fractus: vel oculus eſt cauſa deceptionis huius, vel baculus, vel mediū. Non oculus, cum vniformiter ſe habeat, ſiue ille ſit in aqua, ſiue in aere. Nec baculus, cum ſit rectus: ergo medium ipſum: ergo aliquid medium ab obiecto recipit: ſi enim per ſolam præſentiam ſit viſio, nulla illic eſſet cauſa deceptionis.

Similiter lapis in vaſe poſitus, quo oculis nō pertingit ipſa recta viſione, ſi aqua infundatur, videtur: ergo aliqua actio eſt in viſum, qui aliter ſe habet, quàm antè. Species enim diffunduntur & in ſuperficie refranguntur, ſicut lumen plures partes illuminat vaſis aqua infuſa.

Sunt præterea multæ aliæ experientię, quæ ſaluari non poſſunt abſq; ſpeciebus: nec propterea, quia non videntur, ſenſuq; percipiuntur, ideo negari debēt. Nec immeritò Aug. 11. de Trinit. cap. 2. dixit, ingeniis tardioribus difficiles videri.

2. Cōcluſio. Species hæ non ſunt ipſa obiecta cognita. Secunda cōcluſio Species hæ, nō ſunt ipſa obiecta cognita. Explico. Species coloris, non eſt id, quod videmus: nec ſpecies ſoni, quod ſentimus: nec ſpecies odoris, quod guſtamus: nec ſimiliter ſpecies eſt id, quod ſenſus interior cognoſcit. In quo (pace ipſius) errauit Durand. & hoc probabitur inferius, quando declarauerimus ſpecies non eſſe imagines rerum formales. Et in hoc etiam peccat argumentum Galeni, vt dicemus.

3. Cōcluſio. Species ſe tenent tū ex parte potentiæ tū ex parte obiecti diuerſa ratione. Explicat cōcluſio. Tertia concluſio. Species ſe tenent tū ex parte potētiæ, tum ex parte obiecti, ſed diuerſa ratione. Explico. Ex parte quidem potentiæ, vt diſpoſitiones ipſius ipſam determinantes ad ſentiēdum, & percipiendum obiecta, ſuntq; quodammodo ſicut habitus Intellectus determinās, & inclinans ad aſſenſum. Ex parte autē obiecti, quatenus per illas obiectum mouet potentiam ad ſe ſentiendum, & per illas ſe repræſentat, & obijcit potētiæ: imò etiam ſic obiectiuè inſtrumētaliter concurrit ad ipſam ſenſationem, licèt nō effectiuè producendo ſenſationē. non enim ſpecies ſunt principia effectiua ſenſationis, ſed potentia: nec ipſarum receptio ſenſatio eſt, vt antea oſtēdimus: nam ſentire actus, eſt, & actio ſolius potētiæ immediate operantis actiuè.

In hac concluſione nō immoror: quia latè eſt diſputata ſuperius q. 12. & ſufficiat nunc oſtendiſſe eſſe ſpecies.

Nota Ariſto. teſtimonia p ſpeciebꝰ. Aduerte autem, quòd non licet dubitare in hoc de Ariſtotelis ſententia, quæ palam fatetur has in præſenti capite, & ſuperius ca. 5. vbi potentias ſenſitiuas paſſiuas ponit, reducitq; ad actū ab obiectis. & capite de tactu, dicit, quòd obiectum agit in medium, & medium in potentiā proxime.

An ſpecies ſint diuiſibiles: vbi de earum tota natura agitur. *Quæſt. XXXIIII.*

IN hac quæſtione de natura ſpecierū diſputandū. eſt. Eſt autē titulus primꝰ quæſtionis de earū diuiſibilitate: an diuiſibiles, & extēſæ ſint, an verò indiuiſibiles. Vnū aūt indiuiſibi-

diuiſibiles eſſe,eſtq; primū argumentum forte. Si ſpecies v.g. mōtis, diuiſibilis eſt, vel tota recipitur in oculo, vt videatur mōs, vel aliqua ipſius particula: ſed vtrunque eſſe non poteſt: non ergo eſt diuiſibilis. Diſcurſus eſt notus cū maiori. Probo minorē: & primò tota recipi non poteſt, cùm oculus ſit paruus: & hoc manifeſtum eſt. Probo tamen, quòd nec pars. Si ſola pars ſpeciei recipitur: ergo non videtur totus mons, & totum obiectum, ſed vna ſola pars: at totum obiectum videtur: ergo non ſufficit pars.

1. Arg. q ſint indiuiſibiles ſpecies.

Cōfirmatur argu.

Dices, ſat eſſe partem ſpeciei ad percipiendum totum obiectum. Contra hoc obijcitur valida ratio. Maneat illa pars in oculo meo, & cooperiatur aliquo obſtaculo obiecti illius pars: tunc recipiam partem ſpeciei, & non videbo obiectum totum: ergo non ſufficit pars.

Hoc argumento aliqui vti ſolēt ad impugnādas ſpecies: cùm enim non ſint diuiſibiles, vt probatum eſt, nec indiuiſibiles, vt notum eſt, & mox probabitur; ſequetur eas non eſſe.

2. Arg. Secundum argumentum eſt. Si ſpecies ſunt diuiſibiles, ergo occupant ſpacium aliquod: ergo multæ ſimul in parua pupilla eſſe non poſſunt: non ergo tantam rerum multitudinem ſimul videremus: cuius oppoſitum experientia confirmat.

Cōfirmatur ſecundum arg. Quòd ſi dicas, ſimul recipi in vna parte pupillæ, ſicut albedo & dulcedo in vna parte lactis ſunt. Cōtra eſt, quòd iam oculus non perciperet diuerſos obiectorum ſitus: quod tamen eſt falſum.

3. Argu. Tertium argumentum. Si ſpecies diuiſibiles ſunt: ergo ſunt accidentia materialia: quòd ſi materialia; ergo educta ex potentia materiæ: quòd ſi educta, tunc non producentur in inſtanti: quod tamen falſum videtur: nam inſtantaneè oculus videt, & ſenſus ſentit.

4. Argu. Quartum eſt: Quia duo cōtraria ſimul ſentiūtur, vt albedo, & nigredo: ergo non ſūt diuiſibiles ſpecies. Probatur cōſequentia. Nam tunc oporteret in vna ſubiecti, & organi parte recipi. Hoc autē fieri non poteſt: quia contraria ſimul eſſe non poſſunt: ergo nec cōtrariorum ſpecies. His argumentis patet ſpēs non eſſe diuiſibiles.

Quæ autem ſunt dicta in viſu, & ipſius ſpeciebus, dici etiam poſſunt de alijs ſenſibus, ſed claritatis gratia de viſu & colore loquimur.

Circa huius quæſtionis determinationem quæ valde grauis eſt, ſit prima concluſio. Species qualitas eſt diuiſibilis, & extenſa in ſubiecto. Prima cō cluſio. ſpēs qualitas eſt diuiſibilis & extenſa

Hæc concluſio declaratur. Ne exiſtimes, ſpecies eſſe corpuſcula aliqua per aerem diffuſa, nec accidentia eſſe plura indiuiſibilia, ſicut puncta, nec eſſe multa diſtincta, ſicut multa accidentia eſſe in vno ſubiecto: ſed ſicut calor vnus eſt productus ab igne per medium ſparſus, & productus: & ſicut lumen vnum eſt, à Sole, vel alio luminoſo per medium productum; ita color diffundit virtutem hanc ſuam per medium ipſum, quæ dicitur ſpecies, & eſt vt lumen a luce productum, ſimiliter, & alia obiecta. Declarat. cōcluſio.

Vnde plura obiecta ſuas diffundere ſpecies nō eſt aliud, quàm ſicut plures lucernæ ſua lumina per medium diffundunt: ita ipſa obiecta ratione formarum in medium accidentia producere. Nota.

Concluſio cōtinet duas partes. Altera eſt, quòd ſpecies ſit qualitas. Altera, quòd ſit extenſa. Prior pars probatur: quia ſi eſſet ſubſtantia, eſſet corpus: non enim ſpiritualis produci poſſet à colore, vel accidenti ſenſibili. Si corpus nō poſſet recipi in organo, nec in medio; quia eſſet penetratio, & tamen recipitur: erit ergo accidens. Non quantitas, quia etiam eſſet penetratio. erit ergo qualitas. Ad alia enim non eſt actio per ſe. Relatio enim nō producitur per ſe, nec actio, nec paſſio, nec alia, vt notum eſt. Prima pars concluſionis quòd ſpecies ſit qualitas. 1. Ratio.

Altera etiam pars probatur, quòd ſit extenſa. Omne accidens receptum in ſubiecto quanto, eſt extenſum ſubiecti extenſione. ſpecies recipit in ſubiecto quanto, puta, organo, & aere medio, vel aqua: ergo eſt extenſa. Secunda pars concluſionis quod ſit extenſa, & diuiſibilis.

Præterea ſecundò. A qualitate corporea & extenſa non poteſt produci qualitas incorporea, & ſpiritualis, ſicut nec à ſubſtantia corporea, ſpiritualis: quia nil agit niſi intra latitudinem ſuæ perfectionis, & ſui generis, & quatenus tale. 2. Ratio.

Tertia ſit ratio: quia aliàs, ſi eſſet indiuiſibilis, & inextenſa, non poſſet reflecti, nec refrangi, nec etiam miſceri, quod tamē videmus in ſpeculo, & in aqua, & in 3. Ratio.

vitreo, & in nubibus.

4. Ratio. Quarta ratio ſit quia aliàs oporteret dicere, ꝙ eſſet tota ſpecies rei in toto aere medio, & tota in quauis parte medij, imò & in quouis puncto, ſicut anima rationalis in corpore: quod videtur abſurdum de materiali accidente cócedere ex cauſis naturalibus facto. At hoc ſequeretur: quia ex quauis parte medij, & quouis eius puncto, videtur idem.

5. Ratio. Quinta ratio eſt, quia ſequeretur, ꝙ eadem numero res eſſet in duobus locis, & duobus ſubiectis oĩno diſcontinuis, imò in pluribus locis diſcontinuis, vt eadem ſpecies in aere, in aqua, & in oculo, imò in meo oculo, & alterius, & omniũ: quod aſſerere eſt ridiculum.

6. Ratio. Sexto, quia ſequeretur, quòd eſſent infinitæ ſpecies actu, numero differentes, & quidem vniuſcuiuſq; rei. Quod ſic probatur, quia ſi media pars. v.g. obiecti operatur, producit illa media pars ſola ſuã ſpeciem etiam indiuiſibilem, quę nõ erit totius: quia hæc non repræſentabit totum, ſed illam ſolam medietatem: ſic etiam, ſi adhuc quarta pars ſola diſcooperta relinquatur, & quinta & ſexta, &c. proprias & indiuiſibiles producerent ſpecies. Quare, cùm omnes diſcoopertæ ſunt, tot eſſent ſpecies indiuiſibiles actu, quot ſunt partes in potentia; & ita infinitæ.

Cõfirmatur ratio. Confirmatur, quia perinde eſt, quòd cooperiatur obiectũ per partes: vel quòd oculo impedimentum videndi manu ſuperpoſita, vel alio obſtaculo apponatur: nam tunc non videbit niſi partem hanc, vel illam: quare non ſolùm totum, ſed ſingulæ partes proprias emitterent indiuiſibiles ſpecies, & ita eſſent infinitæ.

2. Concl. Spẽs habet eſſe intentionale in medio, & in organo. Explicat̃ cóclusĩo diſtĩctione triplicis intentionalis modi. Secunda conclusio. Species habet eſſe intentionale in medio, & in organo. Pro ſenſu concluſionis notandum, quòd eſſe intentionale tripliciter ſumitur. Vno modo, vt diſtinguitur contra eſſe reale, & ſic logicæ proprietates, quæ non ſunt in rebus, niſi ſola Intellectus conſideratione, dicuntur habere eſſe intentionale: & ſic ſpecies non dicitur habere eſſe intentionale, ſed reale: eſt enim qualitas quædam in ſubiecto exiſtẽns, vt diximus in præcedenti concluſione.

1.

2. Altero modo dicitur eſſe intentionale, eſſe quoddã imperfectum, & degenerans à ſua cauſa, & vtar exemplo quodam, licet non omnino vero. Lumen videtur habere eſſe quoddam intentionale reſpectu lucis: quia lumen eſt lux quædam imperfecta, quæ nullo modo in medio cõſiſtit, niſi luminoſo præſenti: & ſic non eſt eodem modo in medio, ſicut eſt in luminoſo. Ita ſumimus intentionale accidens: hoc ſupperadendo, quòd ſit diuerſum ſpecie ab ipſa cauſa, ſicut quidam dicunt de lumine, ponunt enim ipſum à luce differre ſpecie. Sic ergo dicimus ſpẽs habere eſſe intentionale, quia ſpecies coloris non eſt vere color, ſed qualitas imperfecta, quæ ſolùm in medio eſt, & organo, præſente obiecto. Idẽ dico de alijs ſpẽbus aliorũ.

Tertio modo accipitur eſſe intentionale, & propriè dicuntur intentionales ſpecies, & accidens intentionale duplici de cauſa. Primò, quia ſunt immaterialiores, quàm ipſum obiectum reale, vnde procedunt, vt ſpecies coloris, quàm color: & cauſa eſt, quia recipiuntur in ſubiecto diaphano & illuminato, vel in ſenſu. Deinde intentionales dicuntur, quia immutãt intentionem ſenſuum, & mouent ſenſus ad intendendum rebus, & ſentiendum & & intelligẽdum, & ad hoc à natura factæ ſunt.

Et iuxta hoc intelliges Ariſtotel. cum ait, ſenſus recipere formas ſine materia. Nõ eſt enim recipere & pati à formis ſolis: nam lignum recipit in ſe calorem ab igne, non autem ipſum ignem: ſed eſt recipere formas aliter, quã ſint in materia, & in diſpoſitione ſubiecti, in quo erant.

Hac declaratione ſuppoſita probatur concluſio. Primò: qualitates ſecundę non ſunt mutuò actiuæ & paſſiuæ ſecundùm ſe: ergo non poſſunt ſibi ſimiles producere: ergo ſolùm producunt qualitates in eſſe intentionali: at obiecta ſenſuum ferè qualitates ſecundæ ſunt, ergo. Probo primum antecedens, quia album per albedinem non agit in nigrum, nec nigrum in album; ſed cum aliquid dealbamus, tunc ſubſtantiam cum albedine applicamus: ꝙ ſi iſtæ qualitates actiuæ primò eſſent, vtique ſibi ſimiles producerent: ſi verò non ſunt, non producent ſibi in ſpecie ſimiles. 1. Ratio.

Probatur ſecundò. Si ſpecies haberent eſſe reale, quale dictum eſt, tunc ſpecies albedi- 2. Ratio.

albedinis eſſet albedo, nigredinis, nigredo, & odoris odor, vt notum eſt. Hoc autẽ eſſe non poteſt: quia ſubiectum, puta, aer, vel aqua, cum ſit ſimplex elementũ, non eſt capax qualitatum ſecundarum: ergò ſpecies non habent eſſe reale.

3. Ratio. Probatur tertiò. Quia ſi haberent eſſe reale, tunc ſpecies contrariorum eſſent contrariæ: ſed hoc eſſe non poteſt, cum in eodem organo & ſubiecto adæquato ſimul ſint, & in medio: non ergo habent eſſe niſi intentionale.

3. Concl. *Species non eſt ſimilitudo formalis vel idolũ ipſum quod videtur, aut ſentitur.*

Tertia concluſio. Species non eſt ſimilitudo formalis obiecti: ita vt ſit ipſa obiectum, & idolum quoddam & tanquam imago quæ videtur, vel ſentitur. Hæc eſt contra Duran. & contra aliquos: ſed profectò eſt ſatis manifeſta.

1. Ratio. Probatᷣ primò: quia ſi eſſet imago, ita vt dicit Durandus, quòd ipſa eſt obiectũ ſenſus interioris; profectò non imaginaremur res, nec apparerent in ſomnis, niſi ſub quantitate ſpeciei, quæ parua eſt: cuius oppoſitum experimur.

2. Ratio. Et deniq; eſt argumentum vniuerſale: quia accidens homogeneum & ſimilarẽ non poteſt eſſe idolum ſubiecti æthereogenei, nec res tam magna poteſt habere imaginem tam paruam; imò eſſent multæ imagines ab vno in medio, vt quilq; oculus & ſenſus multorum recipiat ſuã: quæ omnia figmenta apparent.

3. Ratio. *Multiplex ex variis experiẽtiis & apparentiis. Probatur quod id quod apparet in ſpeculo non ſit imago in eo impreſſa.*

Probatur tertiò. Si ſpecies eſſent idola eſſet ob experientias aliquot ſcilicet de ſpeculo, & de feneſtris vitreis appatentibus in muro iuxta radios Solis.

Putant enim aliqui, quòd res viſa in ſpeculo, ſit ipſa ſpecies, & imago rei: quę recepta in ſpeculo, videatur per alias ſpecies.

Sed profectò hoc eſt omnino falſum: & probatur primò. Si quod videtur in ſpeculo, eſt imago, & ſpecies recepta in ipſo, ſequitur, quòd nõ appareret res maior ſpeculo: quia ſpecies in illo recepta, non debet eſſe illo maior: at oppoſitum fit. In ſpeculo enim paruo, grandia corpora videntur. 1.

2. Probatur ſecundò. Si quod videtur, eſt imago impreſſa, ſequitur quòd res videᷣ in ſola ſuperficie ſpeculi, vbi eſt. at apparent res in profundo, & ad diſtantiam intra ſpeculum: ergo quod videtur, non eſt imago recepta & hærens in ſuperficie ſpeculi.

3. Præterea tertiò. Si quod videtur, eſſet ſpecies in ſpeculo recepta; ſequeretur, ꝙ ex quacunq; parte videretur ſpeculum, poſſet videri ea imago, ſicuti in tabula depicta, cum in eo recepta ſit, & impreſſa: ſed illud eſt falſum: non enim videtur res ſtatim viſo ſpeculo, niſi oculus ſit rectus puncto reflexionis rei viſæ ſupra ſpeculum: nõ ergo ſpecies impreſſa, eſt quæ videtur. Multis alijs poſſet impugnari hæc opinio, quæ prætermitto.

Quarto de apparentia in vitrea feneſtra.

De vitrea autem feneſtra putare illos colores ipſos qui videntur, eſſe ſpecies, eſt omnino falſum. Species enim, vt diximus non ſunt colores, nec ſapores, nec ſunt per ſe ſenſibiles.

Redditur vera cauſa rerũ apparentiũ poſitu ſpeciebus.

Multo igitur aliter de his experientiis apparentibus ſentire oportet, & longe alia eſt reddenda cauſa.

1. Fundamen. de natura viſionis. Quomodo fiat viſio

Nota igitur primò, quod hæc eſt natura viſionis, vt fiat in perfecta rectitudine oculi & pupillæ ad rem viſam, ita vt à ſitu, in quo res videtur, ad pupillæ centrũ duci poſſit linea recta, & radius directiſſimus: ex hac viſionis natura, multa accidunt notatu digna. 1.

Aduerte tamen, quòd ſpecies rei viſibilis non obſeruant tantam rectitudinem ab obiecto vſq; ad potentiam. cum enim extenſæ ſint per medium, aliquando in oculum imprimuntur, & nõ ab obiecto omnino, & ſecundùm axem oppoſito pupillæ. 2.

Ex dictis redditur cauſa triplicis qui accidit, erroris in ſitu obiecti viſi. Primus erroris ex potentiæ paſſione nõ recta.

Ex hoc vtroq; principio accidit error in ſitu obiecti viſi, & hoc tripliciter. Priò quando obiectũ mittit ſpecies per ſe in viſum, tamen viſus nõ habet rectum ſuũ axem ad illum ſitum, & tunc apparet res extra locum: vt quando comprimimus digito oculum extra proprium locum eleuantes, tunc alibi apparet obiectum, quã ſit. & quia alius oculus idem obiectũ in proprio videt ſitu, inde habenti duos oculos, vnum tunc apparet duo, vt antea etiã diximus. Oculus enim eleuatus reſpicit obiectum in ſitu, cui recte opponitur.

Secũdus error ex refractione ſpecierum.

Secũdò accidit error ſitus in refractione, quando obiectum mittit ſpecies, non à ſitu, in quo ipſum eſt, ſed ab alio, & tũc in illo videtur. Et hoc accidit in baculo, cuius medietas eſt in aqua. illa enim pars

in aqua poſita, per aquã prius ſpecies expandũ, & illinc rectè ad oculum veniunt. Vnde apparet medietas in illo ſitu, vbi ſpecies immutat oculum rectè: propterea apparet fractus: eadem cauſa corpus in aqua apparet in alio ſitu, quam ſit.

Tertiò et ſit ex reflexione ſpecierũ.

Tertiò, accidit hoc in reflexione, quando obiectum mittit rectè ſpecies, quæ occurrente obſtaculo in alium ſitum & ſpatium multiplicant oppoſitum, & tunc res apparet in illa rectitudine, in qua ſpecies reflectuntur: & hoc accidit in ſpeculo. A ſpeculo enim reflectuntur ſpecies, ſicut reflectitur radius luminis in pariete: & à ſpeculo reflexæ ſpecies in oculum, faciũt apparere rem in alio ſitu, puta, in eo, qui rectus eſt oculo.

Obiectio de ſpeculo.

Solutio.

Dices, Hoc modo deberet apparere res in ſuperficie ſpeculi, vnde reflectitur ſpecies. Reſpondeo, quòd per ſpeciem non ſolùm videmus rem, ſed rem ſimul cum diſtantia: & ipſa ſpecies repręſentat rem ad tantam diſtantiam, ad quantam ipſa eſt producta. Vnde illa ſpecie reflexa video rem cum ſua diſtantia: ſed quia viſio fit rectè, ideo ex diſtantia obiecti à ſpeculo, & ſpeculi ab oculo, per quas diſtantias procedit ſpecies, fit vna recta, & tota oculo repræſentatur, & ſic apparet in profunditate ſpeculi, ac ſi vltra ſpeculum eſſet res, & recta videretur.

Nota.

Vlterius notandum, ꝙ ſpeculum quanto eſt minus terſum & purum, tantò debilius ſpecies multiplicat, quibus minus rei diſtantiam percipimus: & ſic minus apparent res in profundo ſpeculi, quamuis ab ipſo diſtent. Vnde ſi ſpeculum anhelitu macules ferè in ſuperficie rem repræſentabit.

Redditur cã de apparentia colorũ ex feneſtra vitrea.

Ex hoc patet ſolutio de vitrea feneſtra: ratione enim luminis tranſeuntis per feneſtram vitream & diſponentis mediũ, ſpecies colorum fortificantur & multiplicantur, ac in muro refranguntur, ſeu reflectuntur in oculum, faciuntq; apparere illos colores illic, ſicut in ſpeculo: non eſt ergo aliud quod illic videmus, niſi eadem feneſtra cum ſuis coloribus alio in ſitu apparenti ſicut de ſpeculo.

Nota.

Non tamen in profundo apparet: propterea, quòd paries minus eſt terſus & coloratus, ac ſpecies debilius reflectuntur, & eſt ſicut ſpeculum maculatum. Et hæc omnia profectò ſunt notatu digna.

Quarta cõcluſio. Quælibet ſpeciei parte recepta in oculo, & actionem totius terminante, totum videtur obiectum. 4. Concl.

1. Funda. Quo concluſio explicat, & probatur.

Hæc concluſio declaranda eſt. Aduerte igitur, quòd cùm aliquod agens agit per aliquod ſpatium, non eſt dare in illo ſpatio aliquam partem, in quam totum non agat. V.g. ignis agit per ſtadium vnũ, non dices, In hanc partem agit hæc pars ignis & in aliam alia: ſed totus ille ignis agit in totum, & in ſingulas partes. Similiter cum vna lucerna illuminat medium, non dicet Philoſophus hanc partem illuminat hæc pars, illam verò illa: ſed quamlibet partem tota illuminat lucerna.

Nota Perſpectiuorũ propoſitionem.

Ex hoc dimanauit illa propoſitio perſpectiua, In qualibet parte ſpatij obiecti luminoſum terminat ſuã pyramidẽ. Hoc intellige, quando non eſt aliquid impedimentum prohibẽs actionem partis. Si.n. ſit operta pars luminoſi, vel aliquod obſtaculum ante ignis partem, tunc illa pars non aget in ſpatium aliarum: ſed intellige nullo exiſtente impedimento, quominus poſſit agere. Quod de his diximus, etiã intellige de ſpecie producta ab obiecto. V.g. colore, cùm enim ipſa ſit ſpecies diffuſa, ſicut lumen, quælibet pars producitur a toto obiecto, ad quod rectè, & abſque impedimento opponitur.

Nota valde de modo quo ſpẽs mouent oculum & repſentant. Nota 2. Nota 3.

Aduerte modò, ꝙ per quamlibet partem huius ſpeciei diffuſæ receptã in oculo, totum id videtur à quo producitur: producitur autẽ ab eo, cui rectè, & abſq; impedimento opponitur, ab eoq; dependet. Et hæc eſt cauſa quare Philoſophi dicũt, ſpecies in plurali, licèt enim vna exiſtens ſit, tamen quælibet pars, quæ actionem totius terminare poteſt, ſufficit, vt p eam ſenſatio totius fiat. Dicunt etiã, ſpecies multiplicari, cùm vna etiam ſit: quia quælibet pars totum facit cognoſcere: totum, inquã à quo dependet, & à quo producta eſt, & quod oculo opponitur recta: ob id dicitur multas ſpecies vnius diffundi per mediũ. Iſtæ autem locutiones multos fecerunt hallucinari. Ex his patet ſenſus concluſionis quartæ. & hoc multum obſeruandum. Nota.

Ad 1. arg. initio quæſtionis factum.

Per quæ patet ſolutio argumenti primi. Sufficit enim ſpeciei pars in oculo ad videndum totum, dummodo à toto depen-

dependeat, & ab actione totius proueniat. Eſtq; omnino ſimile de lumine corporis luminoſi: nam lumen eſt extenſum, & tamen per ſingulas eius partes ad oculum peruenientes, dum producantur à toto, totum luminoſum corpus videtur ſicut per ſpeciei partem quamcunq; productam in oculo à toto, videtur totum obiectũ. Nec maior eſt difficultas, ſi quis rectè conſideret, de lumine, per quod videmus corpus lucidum, & de ſpeciebus, per quas videmus coloratum corpus. Quòd ſi pars obiecti occultatur, tunc ab illa iam non pendet ſpecies in oculo producta nec ab ea producetur, nec ab ea cõſequabitur. Sicut ſi pars Solis eclypſetur, non dicetur Sol illuminare per illam partem, per quam primò illuminabat, ſed alias.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dico, quòd quamuis ſpecies in eadem oculi parte ſubiectentur, ſeruant tamen diuerſam oppoſitionẽ ad obiecta, à quibus procedunt: & per hoc oculus res cognoſcit in ſitibus diuerſis. Idem dico de alijs ſenſibus quantum ad omnia prædicta.

Ad tertium. Ad tertium dico, verum eſſe educi ex potentia ſubiecti tam ſpecies, quam lumen: aliter enim crearentur. Quanquam poſſet probabiliter dici, quòd inducunt in ſubiecto, & ab eo pendent, & inhærẽt, & ideo non dicuntur creati. nec omnes in inſtanti producuntur, ſed ſpecies coloris in inſtanti, ſicut lumen, quia ſine reſiſtentia producuntur ſpecies ſoni in tpe tardius, vel citius pro vt aer minus, aut magis quietus eſt, & maior, vel minor ſonus: ſpecies odoris tardius: non enim omnia obiecta ſunt in productione æqualia.

Ad quartum. Ad quartum dico, ſpecies ipſas nõ eſſe contrarias inter ſe: vti enim diximus, non habent idem eſſe cum ſuis obiectis. Hæc de tota hac celebri diſputatione ſpecierum, & de toto ſecundo libro ſufficiat.

Finis ſecundi Libri.

IN TERTIVM LIBRVM ARISTOTELIS DE ANIMA.

Caput primum.

42

Quòd autem non ſit ſenſus alius. Tex. CXXVIII.

Cur hoc loco potius cũ Græcis ĩchoidus ſit tertius liber.

IN HVIVS libri ſectione, varii ſunt Arabes à Græcis interpretibus. Illi enim initiũ à capite ſequẽti quar to ſumunt, in quo de Intellectu diſputare incipit Ariſtoteles:hi verò à præſenti capite. Et quamuis parũ hoc referat ad rei veritatem conſequendã, mihi tñ rationabilius eſſe viſum eſt, Græcos authores ſequi, quippe qui in his quæ ad verba Ariſtotelis pertinẽt, maiore digni ſunt authoritate & propter linguæ peritiam, & propter antiquitatem, quos etiam ſequuti ſunt Boetius,& Argyropilus,& inter ipſos expoſitores S. Tho.

Diuiſio huius libri I tres partes.

In hoc ergo libro tria continentur. Primò de interioribus ſenſibus diſputat, quos aliqui ab Intellectu non diſtinguebant. Secũdò de ipſa potẽtia intellectiua. Tertiò de motiuo principio animalium.

Præambulũ qđ. dã de qnque ſenſi bus.

Ante omnia iſta vnũ præmittit, quod ad ſenſus exteriores magis pertinere videtur: ſed id docet tanquam præambulum quoddam ad ſenſus interiores. Id autem eſt, non eſſe plures ſenſus exteriores, quã quinq; prædictos. Probatio huius eſt val de difficilis, & plerique variè Ariſtotelẽ exponunt. Ego aũt dicam, quod mihi viſum ẽ magis quadrate textui Ariſtotelis.

Quòd nõ ſint plures, quã quinque ſenſus exteriores. Duplex ſuppoſitio.

Ratio poteſt eſſe duplex. Prima procedit ex duobus ſuppoſitis poſitis in textu 132. Alterum eſt, nõ eſſe, niſi quatuor illas primas qualitates tangibiles. Alterũ eſt, non eſſe niſi quatuor elementa, quæ communiter omnes ponunt.

His ſuppoſitis eſt prima rõ eiuſmodi. 4. Ratio.
Si alius eſſet ſenſus p̃ter qnq; poſitos, vel eſſet eiuſdẽ rõnis cũ illis, vt ſi eſſet alius viſus, alius auditus, vel ali⁹ ſimilis ĩ reliqs vel alterius rõnis. Sed neuter eſſe põt: ergo nõ eſt alius p̃ter quinq; iſtos, quos habemus. Diſcurſus eſt notus cum maiori.

Probatur minoris prima ps quòd ſcilicet non ſit alius ſenſus eiuſdem rationis.

Probat minorem: & in hoc textu vnã minoris partem probat, ſcilicet, quod nõ ſit alius eiuſdem rationis. & virtute continet hanc rationem. Si alius eſſet eiuſdẽ rationis, eſſet, quia horũ ſinguli nõ percipiũt oĩa ſua obiecta: aliter enim eſſet ſuperfluus: ſi idẽ, duplici ſenſu perciperemus: ſed quiſq; ex illis oĩa ſua pcipit obiecta: ergo non eſt eiuſdem rationis.

Huius diſcurſus ponit probationẽ minoris ex primo ſuppoſito. Tactus percipit oĩa tangibilia, vt notũ eſt: ergo & viſus oĩa viſibilia, & reliqui ſua oĩa. Colligit ex his omnibus, quòd ſi aliquis deeſt ſenſus, & eſt alius p̃ter hos quos habem⁹, erit diuerſę rationis, ac conſequẽter habebit aliud ſenſoriũ, qđ nos nõ habem⁹. Et iſtud dẽt legi in litera ĩ ſenſu illatiuo.

Et nota ſummam breuitatem & connexionem verborum. Nota 1.

Eſt autem aduertendum, quòd cum dicit, ſenſum percipere oĩa ſua ſenſibilia, vt viſum viſibilia, & reliquos etiã ſua, eſt in intelligendũ quantũ eſt ex natura potentiæ: nam aliqñ oculus debilis eſt, nec oẽs poteſt pcipere colores: ſimiliter de aliis. Nota 2.

Et

Et quęcunque quidē ipſi tā gentes. Tex. CXXIX.

Probat alterā partem minoris ſyllogiſmi, ſ. ꝙ non deficiat ſenſus alterius rationis ex eo, quòd non eſt aliud ſenſorium.

PRobat alteram minoris partē, quòd nō deficiat ſenſus alterius rationis:& ſi verū ſenſum ſequamur Ariſt. non hinc oportebat incipere tex. ſed ex ſuperioribus verbis (Neceſſeq;:)quæ non erunt contraria p̄cedentibus in ſenſu illatiuo, ſed initium rationis, & probationis ſecundæ partis minoris, quæ talis erit. Si ſenſus alius eſſet alterius rationis, eſſet etiam aliud ſenſorium præter iſta, quæ habemus: ſed nullum eſt aliud ſenſorium: ergo nec eſt ali⁹ ſenſus alterius rationis.

Nota 1. Huius rationis non exprimit niſi maiorē in fine textus præcedentis: in pręſenti minorem probat, & ſupponit aliū virtualem ſyllogiſmum talem. Si aliud ſenſorium deeſt, deeſt aliud medium: ſed nō deeſt aliud medium, ergo nec ſenſoriū.

Suppoſitio. Huius diſcurſus probat in hoc textu maiorem, in ſequenti minorem. Pro probatione maioris ſumit medium, aut eſſe internum, aut externum, aerem puta, vel aquam. Facit ergo rationem hanc.

Quod nō ſit ſenſoriū aliud. Quinque ſenſus ſentiuntur, quæ ſenſibilia ſunt oīa per iſta media: ergo, ſi eſt alius ſenſus, aliud erit medium: quę enim accipi, vel ſentiri poſſunt per media prædicta, iam ſenſata ſunt per quinq; ſenſus. Incipit probare antecedens. Omnia, quę tangētes ſentimus, id eſt, omnia tangibilia per internum medium, iam ſentiuntur per tactum, quem habemus: nō enim alia ſentiri poſſunt per medium internū niſi tangibilia: quæ tamen omnia p̄ tactum ſenſata ſunt, (ſimul autem tactum & guſtum cōprehendet:) ergo iam ſentiuntur per tactum omnia, quæ per medium internum ſentiri poſſunt. De ſenſibus aliis per medium externum ſentientibus probat, ꝙ etiam ſentiant omnia, quæ per illa media ſentire poſſint.

Nota circa literæ textus expoſitionem. Et hoc eſt, quod dicit (Quęcunq; vero per media, & nō ipſa tangentes,) ſcilicet p̄ media externa ſentimus, (ſimplicibus illis corporibus, id eſt, aere & aqua ſentiuntur,) id eſt, alii ſenſus ſentiunt oīa, quæ ſentire poſſunt, per media externa, ſcilicet, aerem, & aquam. Idq; oſtendit, dicēs, quòd ſi per vnum medium ſentiri poſſunt plura, quæ genere differunt, tunc habens ſenſorium conforme illi medio, ſentit omnia ſenſibila per ipſum mediū: quòd ſi vnum poteſt ſentiri per duo media, vt color per aerem vel aquā, tūc habens ſenſorium vni illorum ſaltem conforme, ſentit illud ſenſibile.

Nota 2. Circa cuius declarationē aduerte, ꝙ medium habet aliquam conuenientiam cum ſenſorio, cuius eſt mediū; & omnia, quæ recipiuntur in medio ratione illius, in quo conuenit cū organo, percipi poſſunt a potentia exiſtenti in organo illo: Verbi gratia, aer, & aqua ratione diaphaneitatis cum organo viſus conueniunt: omnia ergo receptibilia in aqua, vel aere, rōne diaphaneitatis, a viſu pcipiūtᷓ.

Quòd nō ſint alia media ſentiēdi, inductio explicatur. Intendit ergo Ariſt. docere, ꝙ iſta duo media, aer, & aqua cum tribus ſenſibus, viſu, olfactu, & auditu, cōueniunt in omni eo, ratione cuius recipere poſſunt cū ipſis tribus ſenſibus, & inde ſequitur, ꝙ illi tres percipi poſſunt. Nam iſta media aut recipiunt ratione diaphaneitatis; & ſic cum viſu cōueniunt: viſus omnia hæc percipiet, quæ ſub ratione diaphani ſunt in ipſius mediis: Aut recipiunt ratione humiditatis, & ſic cum olfactu conueniunt, qui in humido cōſiſtit, vt ſuperius dicebamus: percipitq́ue ea, quæ ratione huius humiditatis in medio recipiuntur; ſcilicet, odores. Aut recipiūt ratione mobilitatis, & fluxibilitatis; & ſic cum auditu conueniunt, recipiuntq́ue ſonos. Cum igitur nihil aliud ſit in his mediis, ratione cuius recipiant, niſi iſta tria, & quę horum ratione percipiunt, tres illi ſenſus percipiant: ſequitur, vt ſi alius ſenſus ſit, debeat eſſe aliud medium habens aliam rationem recipiendi.

Ex ſimplicibus aūt duob⁹. Tex. CXXX.

PRobat minorē illius ſyllogiſmi, ſcilicet, ꝙ nullū aliud ſit medium præter dicta: & de intrinſeco certū eſt; de extrinſeco vero oſtendit ſuppoſito illo ſecundo, ſcilicet tantū eſſe quatuor de-

elementa. Et vis rationis in hoc cõſiſtit, ꝙ id eſt medium, cui organum proportionatur. Vnde ſi elementum aliquod nõ poteſt eſſe dominans in organo, nõ poterit eſſe illius medium. Eſt igitur ratio hæc.

Solum aqua, & aer poteſt prædominari in ſenſoriis, in pupilla aqua, in auditu aer, ratione aeris innati in afflatu aer, vel aqua ratione humiditatis: ergò ſolũ iſta poſſunt eſſe media. Ignis enim non poteſt dominari, q̃a calor eſt maxime actiuus, & impediret ſuſceptionem ſpecierũ in organo: vnde calor non eſt in ſenſoriis, niſi debilis, & in miſtione cum aliis; non eſt in exceſſu. Terra etiã non dominatur ratione ſuæ denſitatis magnæ, &. ſiccitatis, quòd non eſt apta recipere: vnde ſi dominatur in aliquo, id eſt tantũ in tactu & eius medio, non autem in aliis; & ſic non poteſt eſſe medium externum. Cum igitur non ſit aliud ſimplex, nõ erit aliud medium.

Obiectio non diſſoluuo. Dices, Erit aliud, videlicet mixtum. Reſpondeo, ꝙ ſi eſt mixtum debet dominari aliquod elementum horum, puta aqua, aer, vel aliud; eſt autem iam eadem rõ de tali mixto, ac elemento: illud enim mixtũ nõ erit mediũ, in quo dominatur elementum; quod non poteſt eſſe mediũ.

Hęc aũt, & nunc quædã. Tex. CXXXI.

Quod nõ ſint plures quam quinque ſẽſus, qa a:alia hos & non plures habent. Rurſus concludit nõ eſſe alios ſenſus præter dictos quinq;, quia cũ iſti modo inſint quibuſdã, ſcilicet perfectis animalibus, nullus deeſt in natura ſenſus exterior. Explicat autem animalia habentia omnes ſenſus eſſe perfecta, & non orbata, & defectuoſa: non enim omnia habent quinque ſenſus.

obiectio. Ariſto. Poſſes obiicere, talpam eſſe perfectũ, non tamen habere omnes ſenſus: caret enim viſu. Reſpondet non carere reuera: organum. n. hẽt quamuis ſub pelle latẽs.

Solutio. Auerr. fingit hoc eſſe nouum argumẽtum tale: ꝙ ſi deeſſet nobis ſenſus, ſaltem natura dediſſet organum, ſicut fecit in talpa: eſt enim viſu priuatus, ſed non organo. Iſta expoſitio eſt nimis extra rem.

Nota de Talpa an videat. Themiſt. Plin. us. Albert'. De Talpa Themiſt. in præſenti putat non videre. Idem Plinius lib. 30. ca. 3. dicit, Naturã duo mala feciſſe talpæ, & ꝙ perpetuis damnauit tenebris, & ꝙ viuũ ſepeliuit. At Albe. lib. 22. de animalibus, cap. de talpa, dicit ꝙ videt lucem in confuſo, quo poſſit diſcernere ſe eſſe extra terrã. Mihi etiam placet, quod hic dicit Simplicius, puta, talpã videre bene: at quia erat animal ſub terra multum viuens, ne puluere eius offenderentur oculi, natura illos cooperuit tunica quadam, quæ eſt velut ocularia viatorum, per quæ abſque offenſione videt. Id eſt argumento, ꝙ illa tunica eſt tranſparens, quia per ipſam apparent oculi talpæ motum quendam habere: videt ergo, & hoc mihi probabilius viſum eſt. Poſſet etiam alia ratio reddi, cur natura oculos eius ſic operuerit, ne videlicet cum ex tenebris ſub terra egrederetur, offenderẽtur eius oculi lucis ſplẽdore, atq; ideo poſuit tegumentum, quo oculi illæſi ſeruarentur, & tamen fecit tale tegumentum tranſparens, quantum eſſet ſatis vt videret.

Simplicius.

Quare ſi non eſt aliud. Tex. CXXXII.

Tot' Ariſtote. diſcurſus, quo probat quin que ſenſus, ſum maxime eſſe tur. Concludit primum diſcurſum ponendo duas ſuppoſitiones prædictis, ſcilicet, tantum eſſe quatuor qualitates primas tangibiles, & tantum eſſe quatuor elemẽta. Ex his concluditur, non eſſe plures, q̃ quinque prędictos ſenſus. Eſt igitur totus diſcurſus Ariſto. iſte, Si deeſt ſenſus alius præter hos, vel eſt eiuſdem rationis cum ipſis, vel alterius: ſed neuter eſſe alius poteſt: ergo nullus deeſt. Minor pro priore parte probatur ſecundo ſyllogiſmo. Si eiuſdem rationis alius deeſſet, ex eo eſſet quòd horum ſinguli non perciperent omnia ſua ſenſibilia: ſed quiſque ſua omnia percipit: ergo nullus eſt alius eiuſdem rationis.

Minorem probat tertio diſcurſu, & ſolus iſte exprimitur in litera, nõ totus, ſed antecedens, ſic: Tactus percipit, omnia tãgibilia, vt ex prima ſuppoſitione patet: ergo & viſus omnia viſibilia, & quiſque alius

alius omnia ſua.

Altera pars minoris, quòd nõ ſit alius diuerſæ rationis, ꝓbat aliis ſuppoſitis diſcurſibus. Primus eſt: Si eſſet alius alterius rationis, eſſet aliud ſenſoriũ: ſed nullum aliud eſt: ergo non eſt alius alterius rationis. Minorem probat. Si aliud eſſet ſenſorium, aliud eſſet medium: ſed nullũ eſt aliud medium: ergo nullum eſt aliud ſenſorium, nec eſſe poteſt. Probat maiorẽ. Omnia, quę ꝑ media, quæ modò ſunt, ſentiri poſſunt, ſentiuntur iam à quinque ſenſibus: ſi quid ergo ſentiri debet, per aliud medium ſentiri debet. Probat illam minorem, quòd nullum aliud eſſe poſſit ex ſecũda ſuppoſitione, quòd quatuor ſint elementa, & quòd quatuor ſint qualitates: quia illud elementum eſt medium qđ in organo dominatur: ſed ſolum aqua, & aer ſunt huiuſmodi: ergo ſolum hæc ſunt media externa. De interno certum eſt, carnem ſolam eſſe: cætera ſunt declarata. Et nota hãc expoſitionem: multi enim conati ſunt hunc locum difficillimum explicare, & quantum puto, non ſunt plenè mẽtem Ariſtotelis aſſecuti.

At verò neq; communiũ. Tex. CXXXIII.

Altera rõ ad oſtendendum quinq; tãtum eſſe ſenſus.

SEcunda eſt ratio Ariſt. ad oſtendendum tantùm eſſe quinq; ſenſus, et poteſt ſic componi. Si alius eſſet ſenſus, maximè eſſet ad percipienda ſenſibilia communia, quę ſunt motus, ſtatus, figura, magnitudo, numerus, vnũ, vt ſuperius declaratum eſt: ſed iſta non poſſunt vllo proprio ſentiri ſenſu: ergo nõ erit alius præter quinque.

Probatur minor, ꝙ ſenſibilia communia nõ poſſint habere proprium alium ſenſum.

Probat minorem: & poteſt ratio conſtrui in ſecunda figura ſic: Nullum ſenſibile proprium alicuius ſenſus poteſt ſentiri per ſe ab alio ſenſu, puta, inter ſenſus exteriores, ſed omne ſenſibile commune per ſe ſentitur ab aliis ſenſibus: ergo nullum ſenſibile commune poteſt eſſe proprium alicuius. Minorem oſtendit: quia ſenſibilia communia agunt in alios ſenſus quinque: ergo per ſe ſentiũtur ab eis. Id enim per ſe ſentitur, quod potentiam immutat. Et hoc eſt, quod dicit, iſta cõia motu ſentiri, id eſt, immutãdo potẽtiam.

Quòd autem in potentias agens, oſtẽdit in ſingulis. Magnitudo enim agit in viſum, & conſequenter figura, quæ eſt illi cognata: eſt enim figura terminus magnitudinis. Quieſcens, percipitur negatione motus, id eſt, per conſiſtentiam in ſitu, Numerus autem negatione continui percipitur, vel cum propriis ſenſibilibus. Quaſi dicat, Senſus nõ percipiunt numerũ abſtractũ, ſed concretum in propriis ſenſibilibus: numerus autẽ percipitur, nõ vt mẽſura, ſed vt multitudo, et diſcõtinuũ quid; ſicut, unũ oppoſito modo, id eſt, cõtinuũ percipitur ab ſingulis ſenſibus. Oĩa hæc latè explicuimus lib. 2. cap. 6.

Nota.

Quare manifeſtum eſt, quòd impoſſibile. Tex. CXXXIIII.

Secũda ratione probatur eadẽ minor.

ALia ratione idẽ probat, quæ ferè ad idẽ tendit, ſed alio modo. Si ſenſibile cõmune ab aliquo vno alio ꝑ ſe ſentitur, ab alijs vtiq; ſentietur per accidens: at omnes alii ſentiunt ipſum per ſe: ergo non habet ſenſum proprium aliũ. Maior patet: quia ſenſibile vnius ſenſus propriũ ſentitur per accidẽs ab alio, vt dulce à viſu: non quòd dulce mutet vllo modo viſum, ſed quia coniungitur cum albo, vel alio colore, qui per ſe mutat viſum: ꝙ ſi non ſentitur hoc modo per accidẽs ſenſibile commune, ſentietur alio modo, ſcilicet, ſicut Cleonis filius: hic enim purè ꝑ accidẽs ſentitur, quia nõ ſentitur ab alio ſenſu per ſe. Et nota hoc duplex ſenſibile per accidens, de quo diximus ſatis lib. 2. Vis ergo & ſenſus huius eſt, quòd nec eſt ſenſus interior, nec exterior, cuius ſenſibilia cõmunia ſint propria obiecta. Si enim eſſet exterior, tunc ſentiretur ab alijs per accidens, ſicut dulce à viſu: ſi verò interior, ſentiretur per accidens, ſicut Cleonis filius à viſu, ſi albus ſit.

Nota.

Nota 2. vim rationis.

Nam ſenſibile per accidẽs duplex eſt Alterum, quando ſic ab vno exteriore ſenſu percipitur per accidens, vt ab alio exteriore percipiatur per ſe, vt dulce reſpectu viſus. Alterum, quando non ab exteriori

Nota 3. Duplex ſenſibile per accidens.

alio, ſed ab interiori percipitur per ſe, vt filius Cleonis.

Minorem oſtendit, dicens, quòd ſenſibilium communium habemus per ſe cõmunem ſenſum, id eſt, omnibus ſenſibus per ſe percipiuntur: nec vult per ſenſum communem vnum intelligere, ſed ipſos quinque.

Adinuicem autem propria ſecundum accidens.

Dubium: Cuius ſit ſenſus ſenſibile per accidens.

Oſtendit, cuius ſenſus ſit ſentire ſenſibile per accidens, id eſt cum video album, cuius ſit iudicare illud eſſe dulce. Reſpondet, id non eſſe viſus ſecundum ſe, ſed vt ſub vno alio communi ſubſtat, cuius eſt, & album & dulce, & alia percipere: non enim viſus iudicat, quod nõ cognoſcit: non cognoſcit autem dulce: ſimiliter bilẽ flauam non iudicat ipſe amarã.

Reſponſio Ariſt. eſſe ſenſum communẽ interiorẽ.

Eſt autem alius interior ſenſus, qui cũ aliis omnibus exterioribus ſentit, & hic applicat aliquando, quod vnius eſt, alteri, quia aliquando ſimul iũcta illa percipit: nam lac viſu album, & idem guſtu dulce perſpicit: ob id viſo ſolo albo vel dulci eo putat aliquando: & ideo etiam aliquando decipitur, niſi per vtrumque ſenſum iudicet. Hæc multò melius in cap. ſequenti declarabuntur.

Inquiret autem aliquis, cuius cauſa. Tex. CXXXV.

De cauſa finali pluralitatis ſenſuum.

Cauſam finalem ſenſuum pluralitatis oſtendit. Poſſet.n. quis dicere, Quare non eſt vnus omnium ſenſus, ſed plures. Reſpondet id eſſe ad notitiam, & cognitionem diſtinctiorem. Si enim vnus ſenſus eſſet, puta, viſus, confunderentur ſenſibilia communia cum propriis, vt magnitudo cum colore: quia vtrunq; ſimul perciperet ſemper. Nunc autem, quia viſu magnitudinem in colore percipimus, tactu autem magnitudinem ẽt ſine colore, ſed in calore vel frigiditate; hinc magnitudinẽ à colore diſtinguimus: ſic in alijs. Eſt autem notãdã methodus ſeparationis ad diſtinctiones, de qua ſæpe diximus. *Nota.*

An tantum ſint quinq; ſenſus exteriores. Quaſt. I.

Maior huius difficultatis pars poſita eſt in declaratione diſcurſus Ariſto. quo tantum eſſe quinq; ſenſus probat: aliqua igitur contra illum proponemus argumẽta, quæ dubium videntur facere. *Argumẽta contra diſcurſũ Ariſto. & quędam quæ in cõdic.*

1. Arg. Primum eſt contra id, quod dicit, ignẽ non dominari in aliquo ſenſorio ſenſus. videtur eſſe contradictio: nam cap. 2. de Senſ. olfactui tribuit ignem.

2. Arg. Secundum eſt contra id quod dicit terram dominari in tactu: videtur hoc eſſe falſum: tunc enim non ſentiret: nam 1. de anima tex. 79. dixit, pilos, oſſaq; non ſentire, quia in eis dominatur terra. & ca. vltimo huius lib. 2. dicit plantas non ſentire, quia non habent temperiem elementorum, nec æqualitatem.

3. Arg. Tertium contra id, quod dicit, nihil eſſe ſenſitiuum ſine calore. Videtur hoc nõ eſſe verum: quia ſenſatio eſt operatio potentiæ animæ ſenſitiuæ, quæ eſt eleuata ſupra qualitates ſenſibiles: non ergo ſenſatio per calorem contingit nobis.

4. Arg. Quartum cõtra ipſum diſcurſum Ariſtot. quo per media externa, ſcilicet, aerem, vel aquam colligit eſſe tres ſolum ſenſus, per medium externum ſentientes; peto, Vel conſiderat ſolum numerum ipſorum mediorũ externorum; & tunc cũ duo ſint, duos debuit ponere ſenſus: Vel conſiderat rationes, quibus talia media poſſunt comparari: & tunc dicam, quòd ſicut vnum mediũ pluribus ſenſibus ſeruit, vt aer, viſui & olfactui; ita poteſt etiã adhuc pluribus aliis ſeruire, pluresq; eſſe ſenſus.

5. Arg. Quintum contra ipſum numerum ſenſuum. Caro eſt ſimul medium tactui, & guſtui: ergo poterat etiam eſſe medium aliis pluribus, Vel oportet dicere, tactum cum guſtu eſſe vnum.

Triplex Ariſt. demonſtratio ex ſententia Auerr.

Aduerte igitur, quòd circa diſcurſum Ariſtotelis, eſt varia Expoſitorũ opinio. Auerro. quem ſequitur Iandu. q. 32. & alij multi, putant Ariſtot. feciſſe tres demonſtratio-

ſtrationes ad probãdum eſſe tantum ſenſus quinque.

Prima à medijs ſumpta.

Prima eſt à medijs ſumpta, talis. Omne ſentiens per carnem, aut per aquam, aut per aerem media, eſt viſibile, audibile, odorabile, guſtabile, aut tangibile: ſed omnes ſenſus ſentit per carnem, per aerem, aut per aquam: ergo omnes ſenſus eſt viſibile, audibile, aut vnum aliorum quinque: nullus eſt ergo alius ſenſus.

Secunda ex organis.

Secunda demonſtratio eſt ex organis, & hæc procedit de ſenſibus per externũ medium ſentientibus. Nullum eſt organum, in quo nõ dominetur aer, vel aqua; ſed in ſolis tribus dominari poſſunt hæc: ergo ſunt tria per externum ſentientia. Aqua dominatur in pupilla, aer in auditu; aer, vel aqua in olfactu: nã in piſcium olfactu dominatur aqua, in terreſtrium verò aer.

Tertia ex obiectis ſenſibilibus.

Tertia demõſtratio eſt ex ſenſibilibus qualitatibus obiecti. Si plura eſſent ſenſoria, plura eſſent elementa, & qualitates: ſed non ſunt iſta plura: ergo nec ſenſoria.

Reijcitur hęc ſentẽtia, ſeu expoſitio Auer.

Has demonſtrationes iſti ponunt. Sed (ipſorũ pace) dixerim, ſunt hæc adeò infirma, vt magna impugnatione non ſit opus. Sũt enim omnes hæ rationes abſq; vlla probatione ſingulæ. Et præterea ex eo, quòd erat probatio & ſuppoſitio primę rationis, iſti fecerunt nouas rationes: & cum vna eſſet bona, fecerunt tres malas, qualis eſt tertia, & ſecunda.

Secunda Ariſt. expoſitio verior, quæ in tribus conſiſtit.

Quamobrem dico rationẽ vnam eſſe Ariſt. ad probandum non eſſe alium ſenſum alterius rationis, poſtquam probauerat non eſſe alium eiuſdem rationis. Et ſumitur ratio ex medijs, per quæ ſentimus: ſuppoſito hoc vno, eſſe tantum quatuor elementa, & quatuor primas qualitates. Diſcurſum autem formauimus in textu, nec opus eſt repetere: ſed ſolùm explicabimus vim rationis, & diſcurſus, quæ quidem in his tribus conſiſtit.

Primum.

Primum eſt. Media cõueniunt cum organis: & quidquid recipitur à medio ratione illius, in quo cum organo conuenit totum id à ſenſu exiſtente in eo organo percipitur. Verbi gratia, aer cõuenit cum organo viſus in humido diaphano: quidquid ergo ratione huius percipitur in aere, vel aqua, à viſu percipitur: ſimiliter in alijs.

Secundũ.

Alterum eſt. Solùm ſunt duo media: Internum, & hoc eſt vnum: & externum, quod eſt duplex, nempe aqua, vel aer. In primis eſt vnum internum: quia id debet eſſe pars animalis, & per id tangẽdo ſentire debemus: & hoc non poteſt aliud eſſe, niſi caro. Externa autem ſunt tantum illa duo: quia medium dominatur in organo, & ſolùm illa duo in organo dominari poſſunt, non ignis, non terra, vt dictum eſt in textu, quia hæc non ſunt receptiua, nec eſt aliud elementum præter hæc.

Tertium.

Tertium eſt. Quot modis illa tria recipere poſſunt, tot erunt organa; nam medium, vt mediũ, receptiuum eſt; & in eo, ratione cuius recipit, cũ orgãno cõuenit. Quinque autem tantùm cauſis iſta media receptiua ſunt, ob id quinque erunt ſenſus. In primis aer, & aqua recipiunt ratione diaphani, & ſic viſui ſeruiunt; aut ratione humidi receptiui ſiccitatis, & ſic ſeruiunt olfactui; vt enim ſuprà diximus, organum olfactus in humido conſiſtit: aut ratione raritatis, & mobilitatis ſecũdum locum, & ſic auditui ſeruiunt. Non eſt autem ratio alia recipiẽdi in his, nam frigiditas, & grauitas, vel leuitas non ſunt ad recipiendum. Caro autem duobus modis conſiderari poteſt. Aut ſecundùm temperiem quatuor qualitatum, & ſic tactui ſeruit. Aut ſecũdùm temperiem ſicci, & humidi, & ſic recipit ſapores ad guſtũ. Nec eſt alius modus, nam ſecũdum calidum, & frigidum non eſt receptiua. ſunt igitur quinque ſenſus. Et hæc eſt vis rationis huius Ariſt.

Nota quinque cauſas cur ſẽtiẽdi media receptiua ſit, vnde quinque ſẽſus colliguntur.

Ratio alia D. Th. ad probandũ quinq; tantum eſſe ſenſus.

At S.Th. 1.p.q.78.ar. alio diſcurſu vtitur ad hoc idem demonſtrandum. Cùm enim potẽtia ſenſitiua exterior ſit intrinſecè paſſiua, ac ab obiecto ipſo exteriori immediatè mutabilis, penes mutationis naturam, & modum ſumendus eſt numerus potentiæ ex terminis.

Suppoſitio, mutationẽ eſſe duplicẽ.

Aduertendum autem, quòd eſt duplex mutatio, qua vnum mutat alterum accidentaliter. Vna eſt ſpiritualis ſeu immaterialis: & hæc eſt, quæ fit ſecundum ſpeciem intentionalem, quę ſolet dici immaterialis, quia non eſt ſenſibilis per ſe, ſicut aliæ qualitates, quæ ſunt obiecta ſenſuũ: nec fit per alterationem aliquam corruptiuam. Eſt alio mutatio materialis, & hæc eſt duplex, Altera ſecundùm alterationem,

tionem, quæ fit ſecundùm qualitates ſenſibiles: Altera ſecũdùm motum localem. His enim modis vnum poteſt alterum immutare.

Ex quinque diuerſis immutationum modis quinque ſenſus colliguntur.

Quia autem quinque modis contingit ſolas iſtas mutationes coniungi in mutatione obiectorum circa ipſos ſenſus, quinque erunt ſenſus. Primò enim aliquando ſenſus percipit per ſolam mutationem ſpiritualem, & talis eſt viſus. Ad viſionem enim non cõuenit, niſi ſola im-
1\. mutatio coloris ſecundùm ſpeciem, quæ
2\. ſpiritualis dicitur. Secundò, aliquãdo ſenſus percipit quidem per immutationem ſpiritualem, ſed interueniente motu locali circa obiectum, & hic eſt auditus: non enim ſonus percipitur, niſi prius motus
3\. localis corporũ fiat. Tertiò percipit etiã ſenſus immutatione ſpirituali, tamen interueniente alteratione ex parte obiecti, & iſte eſt olfactus: non enim percipimus odores, niſi prius pręcedat aliqua calefactio in corpore odorabili ipſum reſolués, & odorem extrahens cum exhalatione.
4\. Quartò fit quidẽ immutatio ſpiritualis, interueniente tamen alteratione in organo ipſius ab eomet à quo ſenſatio eſt, & iſte eſt tactus. Tactus enim tangit calidũ, ipſumque ſentit per ſpeciem intentionalem, & ab eodem calido patitur materia-
5\. liter, quia calefit. Quintò percipit ſenſus ſpiritualiter interueniẽte alteratione materiali in organo: ſed non ab eo, quod ſentit, ſed à coniuncto aliquo: & iſte eſt guſtus: recipit enim ſpecies ſaporis, & ſimul alteratur materialiter, non à ſapore, ſed ab humiditate, cum qua ſimul ſapor ſentitur, & percipitur. Omnibus igitur ſenſibus commune eſt, per immutationem ſpiritualem ſentire: Tamẽ prout variè ſe habet iſta immutatio cum materiali mutatione, ſiue ex parte organi, ſiue ex parte obiecti, varij ſenſus fiunt. Hæc eſt ratio S. Thom.

Hanc rationẽ eſſe ſolam topicã & non neceſſariã, neq; demonſtrationem.

Quod ſi ipſe vult eſſe quandã topicam rationem, facilè acquieſco: ſi tamen ipſe rationem neceſſariam contendit, non mihi id poſſum perſuadere propter aliqua. Primò, ſi iuxta illas mutationes intrinſecè ſumitur potẽtiarũ numerus exteriorũ, plures aliæ ſunt ponendę, puta, cùm eſt alteratio ex parte obiecti, & potẽtiæ ſimul. Similiter cùm eſt motus localis ex parte organi, & ex parte vtriuſque: ſolùm enim ex parte obiecti ponit motum localem.
2\. Secũdò videtur mutatio ex parte obiecti eſſe accidentalis, & nihil facere ad ſenſum, vt ſenſus eſt: quia illa mutatio eſt ad faciendum obiectum: motu enim illo ſonus fit: quòd ſi iſtam computat, etiam dicam idẽ de colore: præceſſit enim mutatio, vt fieret: quòd ſi non eſt, cùm ſentitur color parum hoc refert: etenim nec eſt ille motus, quo factus eſt ſonus, cum ſoni ſpecies peruenit ad aures: & propterea in odore non ſemper opus eſt illa reſolutione, vt oſtendimus lib. 2.
3\. Probatur tertiò: quia ipſe ſumit omnes ſenſus non ſentire, niſi per ſpeciem: & hoc incertũ eſt de omnibus, quanquã de aliquibus ſit certum, vt dicemus in ſequenti quæſtione.

Quòd nõ poſſit eſſe vlla demonſtratio, quod tãtũ quinque ſenſus eſſe poſſint & non plures.

Quod autem ſint quinque experientia cognoſcitur.

Puto ergo non eſſe, nec eſſe poſſe demonſtrationẽ, quòd non poſſint eſſe, niſi quinque ſenſus: hoc enim nõ eſt neceſſarium, ſed contingens. Potuit enim Deus, non deſtructa rerum natura, alium, & alios dare ſenſus ad percipienda accidentia, quæ latẽt hos quinque: hi tamẽ conueniebant, & ſufficiebant. Poſſunt ergo rationes probabiles, & congruentiæ dari, quòd non poſſint eſſe plures, & talis eſt ratio Ariſto. & S. Tho. in neutra enim neceſſitas apparet. Quòd verò re ipſa nõ ſint plures in mundo à Deo facti, experientiã ipſa potius in nobis, qui ſumus perfectiſſima omnium animalia, & in alijs perfectiſſimis animalibus deprehendimus: neque enim in nobis, neque in alijs plures experimur.

Ad 1.

Ad argumẽta igitur in principio propoſita reſpondetur. Ad primum dico, ꝙ olfactus dupliciter poteſt ſumi, imò nomina cuiuſq; ſenſuum, vt viſus, auditus, & reliqua, quadrupliciter ſolent vſurpari apud Ariſt. Vno modo pro ipſo ſenſorio, altero modo pro potentia exiſtẽte in ſenſorio, tertio pro vtroq; ſimul, quarto pro ipſa potentia in actu, & operatione, vt viſus pro viſione, tactus pro tactione, olfactus pro olfactione. o1

Nota quadrupliciter nomina ſenſuũ poſſe vſurpari.

Solutio argumenti.

Dico igitur, quòd ſi olfactus pro ſenſorio ſumatur, tribuitur aquæ, vel aeri ratione humiditatis: at ſi pro ipſa operatione & actu, quia ſenſus in actu eſt quodãmodo ſimilis obiecto, vt ſępe docet Ariſt.

& obie-

& obiectum olfactus fundatur in ſicco p calidum reſoluto, & euaporato, dicitur olfactus ei ſimilis: ob id igni tribuitur: quo etiam modo dicit Ariſto. quòd oculus videns, eſt quodammodo coloratus, tex. 138. ita & olfactus quodãmodo odoriferus, & ſic igneus, quia odor in natura ignis eſt.

Ad ſecũdum. Ad ſecundum reſpondeo, ꝙ terra poteſt dupliciter conſiderari. Aut ſecundũ qualitates primas: & ſic procedit argumentum, quòd non dominatur in tactu. Aut ſecundum denſitatem, & conſiſtentiam: & ſic dominatur in tactu: eſt enim pars animalis eiuſdem temperiei cum toto: in toto autem propter conſiſtentiam magis dominatur terra. Secundò dici poteſt, ꝙ dominatur in tactu terra non ſimpliciter, ſed comparatione ad alia ſenſoria aliorum ſenſuum, ꝙ magis in eo abũdet terra, quàm in aliis ſenſoriis: & hæc videtur mens Ariſtotelis.

Ad tertium. Ad tertium reſpõdeo, ꝙ in hoc differt potentia nutritiua a ſenſitiua: ꝙ nutritiua vtitur calore, vt actiuo inſtrumento ſuæ operationis: at ſenſitiua non, ſed vt materiali diſpoſitione organi, in quo ſundatur: & hoc modo dicitur potentia ſenſitiua eleuatior, quàm vegetatiua. Nota. Cũ igitur dicit Ariſtot. ſenſitiuum non eſſe ſine calore: intellige tanquã diſpoſitione materiali, ſed non tanquam inſtrumento.

Ad quartum, & quintũ. Ad quartum nota eſt ſolutio ex dictis: ſimiliter etiam ad quintum. Non enim media illa ſm numerum conſideranda ſunt, ſed ſecundùm rationes recipiendi: quæ, vti diximus, ſolùm ſunt quinque: ob id quinque ſenſus erunt, & non plures.

An ſenſus exteriores indigeãt medio. Quæſt. II.

Occaſio quæſtionis. Medium ſenſus id eſt, per quod obiectum agit in potentiã & organũ: cũ autẽ in hoc capite Ariſ. numerũ ſenſuum probauerit per media ipſa, id modo in præſenti diſcutiendum erit, an mediũ ſit neceſſarium ad ſenſationes. Primum argu ad partem affirma. Videtur autem ita eſſe. Primò auctoritate. Nam in lib. 2. de obiectis, & mediis ſenſuum diſputat Ariſto.

2. Argu. Probatur ſecundò. Si non eſſet mediũ tunc ſenſibile ſupra ſenſum faceret ſenſationem: quod Ariſt. ſuperius tex. 75. nõ admittit.

3. Argu. Probatur tertio. Si non eſſet medium neceſſarium, ſequeretur, ꝙ ratio Ariſto. qua probat quinque tantum eſſe ſenſus, nulla eſſet: fundat enim in mediis ipſis.

4. Argu. Probatur quarto experientia. Coloratum multum oculo propinquum, non videtur: ergo quod immediatum eſt, minus videbitur.

Prima opin. Alc. In hac difficultate duplex eſt Philoſophorum ſententia. Altera Alex. qui medium in tribus ſenſibus neceſſarium eſſe vult, auditu, olfactu, & viſu, non autem in aliis.

Secunda opi. Aue. Altera eſt Auer. cõm. 116. quæ eſſe videtur cõis ſententia, ꝙ in omni ſenſu neceſſarium eſt medium aliquod, & hoc intrinſecè ex ſenſu, vt ſenſus eſt. Eſt enim de natura ſenſationis exterioris, ꝙ fiat p medium aliquod.

Prima rõ Ianduni. Quòd ſi huius cauſam petas, non eſt alia, niſi hæc, quam dat Iandu. q. 29. quòd ſpecies recepta in ſenſu, eſt multum immaterialis, obiectum aũt materiale multum: vt ergo fiat tranſitus ad extremum, hoc debet eſſe per ſpeciem, quæ minus ſit immaterialis, quàm ſpecies recepta in ſenſu, & magis immaterialis obiecto: & hæc eſt ea, quæ eſt in medio.

Reiicitur hæc rõ. Hæc tamen ratio ad rem tam arduam probandum, infirma eſt, imo vero falſitatem continere videtur. Species enim quę in medio eſt, prorſus videtur eſſe eiuſdẽ ſpeciei cum ea, quæ eſt in organo: ſi igiť eſt eiuſdem ſpeciei, erit eiuſdem immaterialitatis intrinſecè. Quòd enim mediũ non ſentiat, non eſt ex defectu immaterialitatis ſpeciei, ſed quia medium caret anima & potentia: quam ſi haberet, vtique per illam ſentiret. Multis poſſet iſta ratio refelli, ſed hoc ſufficiat. Non ergo eſt ratio ſufficiens, qua probetur hoc, quòd omnis ſenſus intrinſecè indigeat medio.

1. Concl. Tactus, & guſtus non neceſſario ſit p medium. Sit ergo prima concluſio. Tactus non ſit neceſſario per medium. Hanc mihi perſuadeo ob ea, quæ dicta ſunt in capite de tactu: ſiue enim caro, ſiue neruus ſit ſenſorium, vtrũq; ſentit ſenſibilia ſuperpoſita. Idem dico de guſtu: ſentit enim

neruus

neruus ipſos ſapores ſuperpoſitos: ſaliua enim ſe cum cibis cõmiſcens, ſaporẽ recipit, quo neruum immediate mouet. Eſt enim caro illa ſpongioſa, per quam ſaliua poteſt facile in neruum peruenire, præſertim cum in neruo, & in carne potentia guſtandi exiſtat.

2 Concl. Alii tres ſenſus nõ idigẽt in omnibus ſenſationibus neceſſario ſemp medio.

Secunda concluſio. Reliqui tres ſenſus non indigent in omnibus ſenſationibus neceſſario, & ſemper, medio. Hoc teneo quia non video rationem in contrarium, & experiẽtia huic fauet. Aer enim ille internus aliquãdo motus, & percuſſus a vehementi ſono, vel a vapore deſcendẽti a capite, ſentitur intra aures, qui ſonus myringam attingit neceſſario: aliquid ergo ſine medio nihil ꝓhibet ſentiri ĩ auditu.

Probatur multis experientiis in auditu, in viſu.

Similiter qui videt lucem, fortè, clauſis oculis, adhuc ſplendorem videt, qui non eſt alius quam lumen receptum in albugine, qui pupillam tangit: & fricans doctu oculum lumen internum videt, quod neceſſario immediatũ eſt ſenſorio, cũ ſit ſpecies ipſius calefacti, vel vna pars pupillæ, quæ alterã vidit, vt dicit Alex. Vnde ſi viſibile eſt luminoſum, quod per ſe facit diaphanum, nihil prohibet videri ſuperpoſitum.

In olfactu.

De olfactu etiam patet. Fumi enim attingunt cerebrum aliquando, & odorem faciũt: quid ergo prohibet affirmare ſenſibilia aliquando ſine medio ſentiri?

3 Concl. Perfecta ſenſatio in viſu auditu, & olfactu nõ fit ſine medio.

Tertia concluſio. Perfecta ſenſatio in his tribus ſenſibus fit per medium.

Probatur in ſingulis. Nã in colore neceſſarium eſt medium, quia non mouet, niſi actu diaphanum: ꝙ ſi eſſet ſuperpoſitus, obſcuraret pupillam, & nõ moueret. In aliis duobus ob id perfecta ſenſatio,

3. Ratio.

eſt per medium, quia huiuſmodi obiecta coniuncta ſunt cum quibuſdam circumſtantiis impedientibus, & lædentibus ſenſoria, & odor cum fumida exhalatione, quæ reſpirationem prohibet, ac olfactũ calefacit: ob id nocet, & lædit. Sonus autem cum motu locali, qui deſtruit myringã, & nocet: ob id hæc ad diſtantiã, quo nõ poſſint attingere iſta, melius ſentiunt.

4 Concl. probabile eſt, tactũ non indigere ſpecie intentionali.

Quarta concluſio. Mihi eſt probabile, tactum non indigere ſpecie intentionali, ſed per ipſam realem qualitatem receptã ſentire. Cõis autem ſententia tenet, quòd calor ignis producit calorem, & ſpeciem caloris, & per hanc fit ſenſatio. Et optime hoc ſuſtinetur: tamen concluſio noſtra, ꝙ fiat per ipſam realem qualitatem, optimè põt & abſq; periculo ſuſtineri:

1. Ratio.

Et probatur primo. Tactus habẽs multum calorem, nõ ſentit minimum, & debilem: ꝙ ſi per ſpeciem fieret, vtique ſentiri poſſet: ſpecies enim poteſt in tactu cum illo calore recipi: non enim oppoſitionem habet. Cum ergo non ſentiat, ꝑfecto opus eſt reali immutatione caloris, quæ impeditur a magno illo calore. Et hoc argumentum puto ſatis forte.

2. Ratio.

Probatur ſecundo. Quia ſi per ſpecies intentionales fieret tactio, poſſet calor abſque contactu in diſtantia ſentiri: ſpecies enim diffundi poſſent: quod tamen eſt falſum: carni enim calorem immediatum ſentimus.

3. Ratio.

Probatur tertiò, & hoc eſt nouum: Id ſentire facit, quod doloris eſt cauſa: eſt enim dolor, ſenſatio diſconuenientis: ſed calor realis eſt dolorem cauſans: ergo ꝑ ipſum ſentio, & non per ſpeciem.

His igitur ſic propoſitis, ad argumenta reſpondeo.

Ad primum.

Ad primum dico, ꝙ non nego medium, ſed ſolum dico, non ſemper, & vniuerſaliter eſſe neceſſarium, ſed in maiori parte: & hoc ſufficit, vt in doctrina de ſenſibus fiat mentio de mediis.

Ad ſecundum.

Ad ſecundũ, admitto ſenſibilia poſita ſuper illos tres ſenſus, aliquando ſenſationem facere, tamen imperfectam, idq; raro: & ſic intellige Ariſt. De guſtu autem, & tactu ſenſatio perfecta eſt: ſed iam dixi ſuperius, quòd Ariſtot. non fuit conſtans in hoc: nam in aliis libris docuit oppoſitum.

Ad tertium.

Ad tertiũ dico, quòd adhuc ratio Ariſto. habet ſuam vim: nã eadem eſt ratio recipiendi in organo, & in medio: ratio autem nititur in eo ꝑ, quòd quinque ſunt rationes recipiendi.

Ad quartum.

Ad quartum admitto id de colorato: hoc enim indiget externo lumine, ob id medio opus habet: ſed de lucido aliquo, vti diximus, non eſt inconueniens aliquã do accidere.

Caput

Caput ſecundum.

Quoniam autem ſentimus, quòd videmus. TexCXXXVI.

De ſenſibus interioribus ac primò de ſenſu communi.

Quæ ſit intentio Ariſto. in hoc capite. *Prima opin. Simplic. Themiſtii, & Philop.*

DE huius capituli intentione diſcordes sũt expoſitores. Simpl. Themiſt. & Philop. putant duo intendi. Alterum eſt, oſtẽdere, quòd quiſque ſenſus exterior percipiat ſuam ſenſationem, vt viſus ſuam viſionem, auditus auditionem: & hanc eſſe mentem Ariſtotelis putant. Alterum eſt, conſtituere ſenſum alium internum communem, quem probat eſſe ex eo, quòd percipimus obiectorũ diuerſorum differentiam, vt album differre à dulci: quod nõ poteſt fieri, niſi ab hoc ſenſu cõmuni.

Secunda opin. Alexand. S. Tho. Auer. & Alber.

Alij expoſitores putant mentem Ariſ. eſſe, quòd viſus non percipiat ſe videre, nec vllus ſenſus exterior percipiat ſuã ſenſationem: ſed id ſit alterius cõmunis ſenſus. Vnde & per hanc, & per illam operationem prædictam probat eſſe alium ſenſum prædictum. Hoc tenet Alex. ſua paraph. c. 19 & Auerro. Alber. S. Th. & Latini reliqui: & mihi hoc placet: imo puto, non poſſe aliud dici, vt in contextu magis apparebit. Eſt enim mẽs expreſſa Ariſto. quòd ſenſus cõmunis percipit ſenſationes ſenſuum exteriorũ, & nõ ipſemet.

Probatur ſecũda opin. ex Ariſt. in alijs locis.

Eſtq; locus de hoc notandus. de Som. ca. 2. vbi expreſsè docet hoc, & propter vtramq; operationem ſenſum communem ponit. Idem etiam docet. 4. Metaph. cap. 5. in fine.

Exp. tex. Ariſt. *Suppoſitio.*

Iuxta ergo hanc ſententiam exponam facile textum. Proponit Ariſt. quandam quæſtionem, ſuppoſito vno quod certum eſt. Suppoſitio eſt, quòd nos ſentimus nos videre, & audire: non enim ſolum videmus, ſed videre nos ſentimus.

Quæſtio Ariſt. an eodẽ ſenſu videamus, & ſentiamus nos videre, an alio.

Eſt igitur quæſtio, an eodem ſenſu, quo videmus, ſentiamus nos videre, an alio. Diſputat ad vtramque partem quæſtionis, & pro parte priori, quòd eodem ſenſu id fiat, ponit duo argumenta.

Primum argumen. quod eodem ſenſu.

Primum eſt, ſuppoſito, quòd qui percipit viſionem, percipit etiam colorem, & qui percipit ſenſationem, & obiectũ percipit: tunc eſt argumentum. Si alio ſenſu percipimus viſionem, illo etiã perciperemus colorem: ergo color duplici perciperetur ſenſu, viſu, & illo alio: ſed vnũ obiectum non poteſt à duobus ſenſibus percipi per ſe: vnus ergo erit ſenſus, qui colorem, & ipſius viſionem percipit.

2. Arg.

Alterum argumentum. Si alius ſenſus percipit viſionem, vel ille percipit ſuam ſenſationem, vel alius. Si alius, iterum de hoc petam, eritq; proceſſus in infinitum, vel ad vnum deueniemus, qui ſuam ſenſationem percipiat. Si ergo hoc datur iſti etiam dabitur primo, puta, ipſi exteriori.

Nota vnde deceptus Themiſt. cum aliis primę opin.

Has rationes putant Themiſt. & alii duo poſitas ab Ariſt. tãquam neceſſarias: ſed re vera non ſunt, & in hoc incipit apparere ipſorũ expoſitio cõtra mẽtẽ Ariſt.

Probatur aliter Ariſto. ſenten.

Nam quòd alius ſenſus, puta, communis, ſentiat ſenſibilia aliorum ſenſuũ, docet in poſteriori parte huius capitis. Dicit enim, quòd iudicat inter albũ & dulce: quia vtrumque cognoſcit.

Soluitur primum argum.

Vnde Caiet. Thien. ſoluens, dicit, quòd cum potentiæ ſunt ſubordinatæ vna propter alteram, qualis ſenſus interior, & exterior; quicquid cognoſcit inferior, cognoſcit etiam ſuperior, & aliquid aliud.

Soluitur ſecũdum argu.

Nec ſecunda ratio eſt neceſſaria. Peruenitur enim ad ſenſum, qui cognoſcat aliorum ſenſationes, ſed non ſuam, vt dicemus poſt: nõ enim potẽtia ſenſitiua eſt perfecta, vt poſſit ſe reflectere ſupra ſe & ſupra ſuas operationes.

Habet autem dubitationem. Tex. CXXXVII.

Prima rõ Ariſto. q ſenſus ſẽtiat ſe videre.

PRo parte oppoſita facit argumẽtum. Viſu ſentire, eſt videre. ſed non videmus niſi colorem, vel coloratum: ergo nec viſu ſentimus, niſi coloratum. At viſio non eſt color, ſeu colorata, ergo non poteſt ſentiri viſu ipſa viſio, ſeu videns ipſum.

Nota, eadem eſt ratio de omnibus aliis ſenſibus, quę de viſu.

Et aduerte, quòd dicimus de viſu, & colore in his omnibus, idem dici debet de aliis ſenſibus, & ipſorum obiectis: non enim audimus, niſi ſonos, au-

ditio

ditio non eſt ſonus: ergo non audietur: ſic de alijs.

Manifeſtũ eſt igitur, ꝙ nõ eſt vnũ. Tex. CXXXVIII.

Prima ſolutio Ariſto.

PRædictæ rationi dupliciter reſpõdet, primò negando maiorem, & in hoc incipit quaſi determinare. Dicit, ꝙ videre, & viſu diſcernere, non ſunt vnum, & idem. Nam viſu diſcernimus aliqua, quæ tamen non videmus, puta tenebras: ita etiam viſu diſcernimus viſionem, ſed nõ videmus eã, & auditu diſcernimus ſilentium, ſed non audimus.

Oſtendit iterũ vnde illa prima opinio decepta fuit Them. & aliorum.

Vbi etiam notandum, quòd hic conſiſtit deceptio. Putant enim illi, quòd velit dicere, quòd viſus habeat actionem, qua iudicet de viſione, & de tenebris: & hæc non eſt viſio. Hoc autem non vult Ariſt. ſed viſu diſcernere, eſt, ꝙ alius ſenſus interior per viſum, vt per mediũ diſcernat.

Et eſt exemplũ ſatis appoſitum, & notandum. Si habeo baculum in manu, ſi quid tãgo, vel q̃d occurrit baculo, manus diſcernit, & ſentit baculo: ſed ſenſatio nõ eſt in baculo. Ita ſenſus interior, dum aliquid viſum mouet, diſcernit viſionem: dum non mouetur, diſcernit tenebras: ſed hoc non percipit viſus actione ſua: hoc igitur eſt viſu diſcernere. Idem dico de alijs; & hoc nota.

Secunda ſolutio Ariſto.

Poſtea Ariſ. negat minorem, dicens, ꝙ viſio quodãmodo eſt colorata: recipitur enim in ſenſu ſpecies coloris, vt patet in imaginatione, qua res ſenſatas abſentes cognoſcimus: quod non eſſet, niſi manerent ipſarum ſpecies.

Iterũ oſtenditur quomodo ſit prima illa opinio decepta. & confutatã.

Hanc ſolutionẽ volũt illi eſſe bonam, & ſic ſolui argumentum, & colligi, quòd viſu videmus viſionem. Sed quàm falſum hoc ſit, manifeſtum eſt. Non enim viſio eſt colorata, vt videri poſſit; alias, ſi eſſet talis, ergo alterius viſionem viderem: nec ſpecies obiectorum ſenſibiles fiunt à ſenſibus exterioribus.

Ariſtote. mens.

Sed eſt reſponſio apparẽs, quia adhuc diſputat in vtramuis partem, eſtq; veluti obiecto quædam, quia poſſet quis dicere, quòd videtur, quia colorata eſt.

Ipſius autem ſenſibilis, & ſenſus actus.

Reſpondet Ariſto. ad q̃ſtionem, ppoſitã, an eodẽ, vel alio ſenſu.

MOlo[ſ] quæſtionem determinat. Eſt autem expoſitio notanda, quia enim aliqui expoſitores non continuarunt bene, ideo pepetit eis obſcuritatem.

Sententia Ariſtote. quod nõ eodẽ ſenſu ſentiamus nos cudere.

Conſiſtit autem in hoc Ariſtotelis determinatio, qnòd ſenſus exterior non operatur, niſi ab obiecto moueatur adeò, vt eadem ſit operatio, qua obiectum agit in potentiã, & qua ipſa ſentit, & ex hoc notum euadit, quòd cùm viſio non agat in viſum, nec operatio ſenſus in ipſummet, quòd non ab ipſo ſentitur. Vide quàm manifeſta ſit determinatio.

Exponit litera.

Proponit ergo, quòd ſenſus, & obiectũ dupliciter dicuntur, & potentia, & actu. Potentia quidem, cùm non operantur, vt color, cùm non videtur, viſus, cùm non videt, ſonus, cùm non ſonat ad aures, auditus, cùm non audit. Actu autem, cùm vtrunq; operatur. Dicit igitur, ſi vtrunq; actu ſit, tunc vnum, & idem ſunt; id eſt vna eſt ipſorum operatio re, ratione tamen diuerſa; ſicut eadẽ eſt re calefactio, qua ignis calefacit, & qua aqua calefit, ratio tamẽ diuerſa eſt: ex parte enim vnius, actio eſt; ex parte alterius, paſſio. Ita ex parte obiecti actio eſt, ex parte potentiæ paſſio, & ſenſatio.

Si igitur motus, & actio. Tex. CXXXIX. CXL.

OStẽdit vlterius, ꝙ ſicut actio, & paſſio ſunt in paſſo, nõ autẽ in agente. (non enim quod agit, vel mouet, neceſſariò mouetur:) ita iſta operatio eſt in potentia, & organo: ipſa enim eſt, quæ patitur ſonos: ergo actu, id eſt, ſonatio eſt in auditus potentia; & ſic vnumquodq; aliorum, qui dupliciter dicunt, vt diximus, & actu, & potentia.

Nota primo ex Ariſto.

Et nota, quòd quamuis ſit eadem operatio obiecti, & potentiæ, quæ in ipſa potẽtia recipitur; tamen ratio eſt diuerſa, & aliquando etiam nomina diuerſa ſunt: vt ex parte ſoni, dicitur ſonatio, & actio eſt: ex parte auditus, auditio dicitur, & paſſio

eſt,

eſt. Aliquando non ſunt nomina impoſita;& totus hic ſenſus notus eſt.

Nota 2. Eò tamē tendere, aduerte, quòd viſus, nec alius ſenſus ſuam percipiat ſenſationem: cùm operatio potentiarum harum conſiſtat in mutatione,& paſſione a propriis obiectis, à ſuis vero operationibus pati nequeant.

Nota 3. Quomodo ſentire ſit pati, iam diſputauimus lib. 2.c.5.vbi iſtum locum præſentem declarauimus.

Quoniam autem vnus quidem eſt. Tex. CXLI.

Ex dictis duas ſoluit Ariſt. quæſtiones, Prima an ſenſus,& ſenſibile idē ſint ſeu ſimul.

EX hac doctrina prædicta infert ſolutionem duarum quæſtionū. Altera eſt,an ſenſus,& ſenſibile idem ſint, ſeu ſimul ſint. Reſpondet, ſi vtrumque actu ſumatur ſunt ſimul, & ſimul ſe ponunt, & ſimul ſe auferunt: quia vna eſt vtriuſque operatio, ratione ſolum diuerſa, vt ſimul eſt viſus in actu, & color in actu, & mouens potentiam. In potentia autem non ſunt ſimul: poteſt enim color eſſe, etiam nō exiſtente viſu: & ſonus, non exiſtente auditu, & ſic de reliquis.

Sed priores naturales. Tex. CXLII.

Reprehēſio Antiquorum.

EX his quæ dixit in tex. præcedēti, reprehendit Antiquos, inter quos fuit Democr. vt refert 4. Meta.c. 5. Hi enim dicebant, ꝙ non eſt ſenſibile ſine ſenſu, vt nō eſt dulce ſine guſtu, nec album ſine viſu:& quãuis hoc ſit verum aliquo modo, puta, de ſenſu,& ſenſibili in actu; tamen in potētia non eſt verum: ob id male dicebant loquentes ſimpliciter, & vniuerſaliter de eo: quod non eſt verum vniuerſaliter, ſed aliquo modo.

Si aūt vox quędā conſonātia. Tex. CXLIII.

Secunda quæſtio ſoluitur. Quare excellens ſenſibile deſtruat ſenſum.

ALterā ſoluit quæſtionē, quare excellēs ſenſibile deſtruit ſenſum. Reſpondet; quia ſenſus in quadam proportione, & temperie conſiſtit, quam deſtruit obiectum forte: quia, vt diximus, obiectum agit in potentiam. Antecedens vero, ꝙ ſenſus ſit in proportione, probat per auditum, cuius obiectum eſt ſonus, & conſonantia, ſi conſonantia auditu percipitur, eademq; eſt vtriuſq; operatio, vt dictum eſt. Sequitur, ꝙ auditus etiam in conſonãtia,& temperie conſiſtat:& hinc ſequiť, ꝙ obiecta temperata,& miſta magis delectãt ſenſum, vt patet in omni ſenſu: exuperantia vero,& intemperata aut corrũpunt, aut lædunt organa.

Vnuſquiſq; igitur ſenſus ſubiecti. Tex. CXLIIII.

Quis ille alius ſit, quo ſentit ſe videre ex alia eius operatione, indagat.

POſtquàm determinauit non eſſe ſenſus exterioris ſe ſentire ſentientem, nunc ſenſum, quo id percipiatur, indagat ex alia ipſius operatione. Colligit autem in hoc textu tria, quæ ſingulis exterioribus ſenſibus inſunt, vt poſtea ex hoc faciat argumentum. Dicit ergo, ꝙ ex doctrina dicta, puta, ꝙ operatio ſenſus, & obiecti vna eſt, ſequitur iſta ſenſibus exterioribus competere. Primo, quiſque ſenſus habet ſuum ſenſibile obiectum, a quo patitur, & quod ſentit.

Tria, quę ſingulis exteriori bus ſenſibus inſunt.

Secundo. Quiſque ſenſus eſt potentia, & facultas exiſtens in proprio ſenſorio, vt ſenſorium eſt, id eſt, vt inſtrumentū eſt ad ſentiendum: nam alia inſunt ſenſoriis non vt inſtrumenta cognitionis, ſed vt corpora quædam ſunt, puta, quantitas,& qualitates reliquæ: at potentia ineſt ei, vt ſenſorium eſt. 1. 2.

Tertio. Quiſq; ſenſus cognoſcit differentias ſui proprii obiecti, ipſaſq; diſcernit, vt viſus album,& nigrum: guſtus dulce,& amarum: ſimiliter idem fit in ſingulis aliorum ſenſuum exteriorum. 3.

Quoniam autem & albũ, & dulce. Tex. CXLV.

Prima rõ, ꝙ ſit ali' ſenſus cõ munis.

Ex dictis facit argumentũ, quo alium ſenſum probat præter dictos: & eſt tale. Senſibilia diuerſorum ſenſuum diſcernimus, ipſorumq; differentias percipimus: ergo ſenſu aliquo id fit. Conſequentia ꝓbatur ex tertio illo communi ſenſibus exteriorib. Quiſque.n. percipit differentias ſenſibilium propriorum, quia ſenſibilia ſunt ipſa: ſed dulce, & album etiam ſenſibilia ſunt: ergo ipſorũ percipere differentias ad aliquem pertinebit ſenſum. Continuatur argumentum in textu ſequenti.

Quo & manifeſtum eſt, quòd caro. Tex. CXLVI.

Progreditur in ea. de ratio.

Oſtendit, quòd iſte ſenſus, qui differentias percipit inter duo ſenſibilia, ſit alius diſtinctus, aliudq; habens diſtinctum organum à præcedentibus. Et primò probat, quòd non ſit tactus talis ſenſus. Si enim aliquis aliorum eſſet, maxime eſſet tactus; quia hic ſemper in animali eſt, alijq; ſenſus cum eo ſunt.

Eſt igitur argumentum eiuſmodi. Si tactus eſſet, & caro vltimum ſenſorium, id eſt, iſte ſenſus omnibus communis, ſequtur, ꝙ non perciperet differentias ſenſibilium, niſi ipſa tangẽdo: at ſine tactu hoc fit, vt cum ſonum ab albo diſcernimus: ergo talis ſenſus non eſt tactus.

Probat etiam, ꝙ non ſint plures ſenſus exteriores ſimul, puta, ꝙ non viſu, & guſtu diſtinguamus album à dulci: quia tunc perinde eſſet, ac ſi duo homines ꝑciperent, vnus album, alter dulce: conſtat enim, ꝙ neuter differentias diſcerneret, niſi vnus & idem ſit: ita in vno homine, niſi vnus ſit ſenſus: ſi ergo non eſt vnus alius exterior, nec ſimul plures; erit ergo vnus alius præter hos: & ſicut vnus alius eſt, ita vnum aliud habet ſenſorium.

Nota 1. Et hoc eſt, quod dicit, Vt dicit, ſic intelligit, & ſentit) id eſt, vt eſt vnus in iudicando, ſic eſt vnus in ſenſorio ipſo.

Nota 2. Et aduertendum, ꝙ vtitur vocabulo intelligendi, & ſentiendi, ac ſi idem eſſet: quia nondum poſuit differentiam inter ſenſum interiorem, & Intellectum.

Quod igitur non poſſibile ſit ſeparatis.

Quòd ille ſenſus cõis ſimul & ſemel percipiat plura, & diuerſa ſenſibilia 2 ſe.

Concludit, quòd pluribus ſenſibus ſimul nõ poſſumus diſcernere plura ſenſibilia, niſi vno & eodem.

Rurſus autem oſtendit, quòd non ſolũ iſte ſenſus ſit vnus organo, ſed ꝙ ſimul, & in vno eodemque tempore percipiat illa diuerſa ſenſibilia. V.g. viſus diſcernẽs album a nigro, vno, & eodem tempore ſimul percipit album, & nigrum: quod ſi modo album, poſt nigrũ perciperet, nec modo, nec poſt diſcernere poſſet: ſed quo tempore vnum, eodem alterum percipere debet. Ita etiam iſte ſenſus ſimul percipere vtrumque debet, vt iudicet: & hoc eſt, quod dicit, ꝙ quando vnum percipit, & alterum percipere debet: ſed illud quãdo id eſt, ꝙ ſimul percipiat eodem tempore, non debet eſſe per accidens, ſed per ſe.

Nota, dupliciter duo ſimul iudicari. 1.

Eſt enim aduertendum, quòd in vno tempore iudicare duo, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt vnum tempus ſit ex parte iudicantis: vt ſi res, quarum vna prior altera fuit, ego modo in hoc tempore iudico. Verbi gratia, vidi hominem, & alio tempore video alterum, & hunc nũc aſſimilo illi: poſſum dicere, Nunc percipio ſimilitudinem illorum: ſed tñ tempus eſt vnum ex parte iudicantis, quia nunc iudico: ſed non ex parte rerum, quia non ſe modo offerunt. Hoc vocat Ariſtoteles, Quando per accidens.

2. Altero modo ex parte etiam ipſarũ rerum, quando nunc iudico ea, quæ ſimul nunc ſunt: & hoc eſt, Quando per ſe.

Dicit ergo Ariſt. ꝙ ſenſus percipit differentias ſenſibilium vno tempore ex parte ipſius, & etiam ex parte ſenſibiliũ, quia ſimul cognoſci, & apprehendi debent, & non vnum poſt alterum.

Nota. Et perpende, quòd vocat tempus indiuiſibile, non inſtans, vt putat Auerro. ſed inſtans, vel tempus illud, in quo ſic percipis

pit ſenſibilia, vt non vnum in temporis vna parte, alterum in altera ſentiat, ſed in qualibet vtrumq; ſimul: & ea de cauſa vocat etiam tempus inſeparabile. Vnde concludit, eſſe vnum ſenſum, & in vno eodemq; tempore plura ſenſibilia percipere, vt ipſa diſcernat.

At verò impoſſibile eſt ſimul. Tex. CXLVII.

Obiectio Ariſt.

Contra ea, quæ dicta ſunt, obijcit: quia tunc idem moueretur motibus contrarijs ſimul, puta contrariorum ſenſibilium: quod eſſe non poteſt. Idem enim indiuiſibile, id eſt, ſecundum eandem partem, nō poteſt à dulci & amaro ſimul moueri: ſunt enim hæc contraria, & aliter vnum, aliter alterum agit.

Secunda ſolutio obiectionis apparens.

Adhibet quandam ſolutionem apparentem. Poſſet quis dicere, quòd ſenſus hic eſt indiuiſibilis, & diuiſibilis: indiuiſibilis quidem ſubiecto & re, at diuiſibilis ratione, ſicut potentia corporis ad cōtraria recipienda, vna eſt re, ratione tamen differt; ita de ſenſu. Vnde qua parte eſt vnus, & indiuiſibilis, poterit iudicare, & ſcernere: qua parte verò eſt plures, poterit plura percipere: & ſic videtur auferri omnis repugnantia.

An nō poſſibile potentia. Tex. CXLVIII.

Relicit eā ſolutionem.

Excludit rationem datā, dicitq; quòd quamuis vnum in potētia ſimul ſit receptiuum contrariorum, vt ſuperficies ſimul eſt albi, & nigri receptiua in potentia: idemque ſimul indiuiſibile, & diuiſibile potentia: tamen actu non poteſt id eſſe: ſed tunc oportet eſſe diuiſibile, vt modò vnum, modò alterum recipiat. Cum ergo iſte ſenſus actu patiatur contraria, albū, & nigrum, & alia, non poterit tunc eſſe indiuiſibilis, ſed diuiſibilis ſolum.

Nota ſolutionem aliā ex Alberto.

Nota cum Alber. quòd poſſet facilè ſolui argumentum hoc ab Ariſt. Idem enim poſſet fieri de ſenſu exteriore, puta, de viſu, qui album, & nigrum ſimul percipit: non enim contrariorum ſpecies contrariæ ſunt: poſſunt enim ſimul eſſe in vno.

Cur Ariſt. non ſit vſus ea ſolutione.

Tamen Ariſt. noluit hac vti ſolutione: quia non intendebat explicare, quomodo contraria ſimul perciperentur à ſenſu exteriori, ſed quomodo ſenſus communis ea perciperet, ob id reſpondet in ſequenti tex. aliter.

Sed vt id, quòd vocāt quidam. Tex. CXLIX.

Secunda ſolutio Ariſ. obiectionis facta à ſimili.

Quadam ſimilitudine reſpōdet de puncto in medio circuli conſtituto. hoc enim vnum eſt, & plura; vnū quidem ſecundum ſe, plura autē, vt ab eo plures ducuntur lineæ in circumferentiam, quibus omnibus, & ſingulis illud cōe eſt. Addit Themiſt. quòd eſt principium, vt ab eo lineæ in circumferentiam protrahuntur; et eſt finis, vt ad ipſum lineæ ad ipſa circūferentiā confluunt. Sic iſte ſenſus communis, vnus eſt ſecundum ſe, plures, vt finis, & principium eſt quinq; ſenſuum, ab eo enim omnis aliorū virtus manat, & aliorum cognitio in ipſum terminatur. vt ergo plures eſt, plura percipit per alios ſenſus, vt vnus eſt, ſimul de illis iudicat.

Nota literæ expoſitionem.

Perpende literam, (Bis vtitur eodem ſigno ſimul,) id eſt, vno puncto, & ſigno vtimur, ſimul duas lineas in ipſum terminando, ſic etiam illo ſenſu, in quem plures tendunt ſenſus, & ſic, vt eſt duorum terminus, duo iudicat. (Et ſunt ſeparata in ſeparato) id eſt, vt ſunt multi ſenſus diſtincti, ſic faciunt illum communem eſſe multos. & multitudinē vocat Ariſt. ſeparationem. Cōcludit, dictum eſſe de ſenſu ſeu principio ſentiendi, ſecundum quod animal ſenſitiuum dicit. hic enim omnibus ineſt animalibus.

An ſenſus exterior percipiat ſuã ſenſationem. Quæſt. III.

QVòd ſentiamus nos videre, & audire, certum eſt: quo tamen ſenſu id ſentiamus, id incertũ eſt, & in dubium vertimus. Videtur igitur, quòd eodẽmet ſenſu ſentiamus, & ſentire etiam ſentiamus, puta, viſu videmus, & eodem ſentimus nos videre: quòd dico de viſu, etiã dicitur de alijs.

Primum argum. ad partẽ affirmatiuam.

Eſt primum argumentum. Si alio ſenſu perciperemus viſionem, etiam perciperemus colorem: ſed non poſſumus alio, quã viſu percipere colorem: ergo nec viſionẽ. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Probatur minor: quia color non poteſt percipi, niſi per ſpeciem: at ſpecies non poteſt vltra oculum produci, quia vltra oculum interius non eſt diaphanum: non ergo poterit ſenſus interior percipere colorem.

2. Arg.

Probatur ſecundò. Si alio ſenſu percipimus viſionem, vel ille percipit ſuam ſenſationem, vel alius. Si alius, idem petam, vel ergo erit proceſſus infinitus, qui eſſe non poteſt: vel venietur ad ſenſum, qui ſuam percipiat ſenſationem. Si ergo hoc ineſt huic, inerit etiam viſui, & exteriori ſenſui.

3. Arg.

Probatur tertiò. Ita ſe habet viſio ad viſum, ſicut intellectio ad intellectum: ſed idẽ Intellectus ſuam percipit intellectionem, & non alia potentia: ergo idem viſus ſuam percipiet viſionem.

4. Arg.

Probatur quartò. Si viſio ab alio percipitur, oportet ponere ſpeciẽ viſionis vſq; ad illum productã: ſed non videtur, quòd à viſione, cum ſit quædam operatio, poſſit produci ſpecies aliqua: ergo eodẽ ſenſu percipitur.

5. Arg.

Probatur quintò. Eiuſdem erit ſenſus percipere viſionem, cuius eſt percipere tenebras: vtrumq; enim non videtur indigere ſpecie: ſed viſus percipit tenebras, ſicut & lucem. eſt enim eadem potentia oppoſitorum: ergo viſus percipit viſionem.

Prima opinio Plu.

Multę ſunt opiniones in hac parte. Philop. refert duas. Altera eſt Plutarchi, qui opus eſſe animæ rationalis putabat ſentire ſenſationes ſenſuum exteriorũ. nec dicebat hoc eſſe opus Intellectus, ſed cuiuſdam virtutis, quæ dicitur opinatiua, & nos ſolemus vocare cogitatiuã: eſt enim virtus organica aliquo modo rõnis particeps, quam putant aliqui diſcurrere in ſingularibus; & hac vt ait, cognoſcuntur ſenſationes exteriores.

Secunda opin. Philop.

Altera opinio eſt, quam ipſe Philop. ſequitur, quòd non ſit opus ſenſus alterius, ſed cuiuſdam virtutis, quæ dicitur attentiua, quæ eſt animæ rationalis, non alligata vlli particulari organo, & huius eſt percipere tales ſenſationes.

3. Opinio Simpl.

Tertia ſententia eſt Simpli. qui id tribuit eidem ſenſui, non abſolutè, ſed vt aliquo modo eſt rationis particeps, id eſt, ſenſus, vt ab anima rationali ſunt, habẽt ſuas percipere ſenſationes: vndę bruta nõ percipiunt ſuam ſenſationem.

4. Opinio Aegidii et S. Tho.

Quarta ſententia eſt Aegid. & quorundam aliorum, qui ſenſum exteriorem ſuã dicunt percipere ſenſationem, non directè, quaſi producat actum, qui immediatè terminetur in illam ſenſationem: ſed indirectè, id eſt, vt percipiens ſenſus obiectum ſuum, eodemq; actu percipiat videre, ſeu ſentire. Hæc videtur opinio S. Th. in præſenti, vbi concedit viſu aliiſque ſenſibus duas operationes; apprehenſionẽ, quæ paſſio eſt; & iudicium, quo obiectum percipit: atq; hoc concedit ſentire ſuam apprehenſionẽ, videlicet indirectè.

5. Opinio Iandu. Apolli. &c.

Vltima ſententia eſt Ariſt. qui in præſenti capite & de ſom. cap. 2. id eſſe opus ſenſus communis vult. Hoc ſequitur Iandu. q. 33. & Apolli. q. 37. Caiet. Auerr. Albert. & alij.

Prima cõcluſio, viſus nõ poteſt percipere ſuã viſionem eodem actu, quo videt: & idem ĩ aliis ſenſibus.

Circa huius quæſtionis determinationem, ſit prima concluſio. Viſus non poteſt percipere ſuam viſionem illo eodem actu, quo videt. Idem dico de aliis. Hæc concluſio ſatis certa videtur.

1. Ratio.

Et probatur primò. Si quo actu videmus, ſentiremus ſimul nos videre, nõ ſtaret videre, quin ſimul ſentiremus videre, cum vnus, & idem ſit vtriuſq; obiecti actus, & vtrunq; obiectum ſemper ſimul conueniat: ſed ſtat videre, quin ſentiamus nos videre, quod notum eſt: ergo non ſit hoc eodem vno actu.

2. Ratio.

Probatur ſecundò. Actus, & obiectum actus non poſſunt eſſe vnum & idem: ergo vno actu non poſſumus percipere ipſummet: tunc enim actus, & obiectum idem eſſet.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Stat me videre, & ſtãte vi-

te viſione paulò pòſt ſentire me videte: peto. Vel aduenit alius actus, vel non. Si alius, habeo intentum. Si nullus, non ergo ſentiam me videre: non enim aliud eſt, quod aduenire poſſit,

Secunda concluſio. Viſus non percipit viſionē alio actu ſuo, nec alij ſenſus ſuas percipere poſſunt ſenſationes producendo alios actus circa ipſas.

2. Concl. Viſus nō percipit ſua n viſionē alio ſuo actu. Hęc probatur. Si viſus produceret actū circa ſuam viſionem, qua ipſam perciperet, ſequitur, quòd ſupra ſe ipſum ſe reflecteret: at hoc non poteſt facere: ergo nec talem actum producere. Diſcurſus eſt notus cū maiori. Probatur minor: quia nulla virtus organica, & corporea poteſt in ſe ipſam agere, nec ſe cognoſcere: ſenſus autem virtus organica eſt: non ergo poteſt ſuam ſenſationem cognoſcere. Hoc argumento vtitur Philopo. & alij ad hoc idem probandum.

1. Ratio.

Dubium ſolutio. Dices: Quare virtus organica ſe nō poteſt in ſe reflectere? Reſpondeo, quòd hoc eſt commune omni virtuti in corpore exiſtēti, quòd ſit vel actiua alterius, vel paſſiua ab altero: cùm igitur virtus organica ſit in corpore, nō erit actiua circa ea, quæ in ipſa ſunt. Et quia totū corpus ſibimet ſuperponi nō poteſt, nec res extenſa ſibimet, ſed ſolùm pars ſupra partem.

2. Ratio. Probatur ſecundò. Si viſus, & ſenſus ſentiret ſuam ſenſationem, vtiq; ſe poſſet ſentire, & ea, quæ in ſe ſunt: & ſic tactus poſſet ſuas ſentire qualitates, & ſe ipſum. Hoc autē eſt contra ipſam experientiam: ergo minus ſentiet ſuam operationem: quia magis videtur proportionatum id, quod eſt in ſe, puta, qualitates.

3. Ratio. Probatur tertiò. Si ſenſus ſentiret ſuā ſenſationem, vtique ille actus, quo ſentit, adhuc ſenſibilis eſſet, quia eadē eſt vtriuſque ratio: at vanum eſt dicere, quòd viſus ſentit ſentire ſe videre: ergo nec ſentit ipſum videre. Patet ergo, quòd ſenſus exterior nec directè, nec indirectè percipit ſe ſentire.

Cōfirmatur ratio. Vtrunque autem hoc vno argumento firmo. Oculo vtroq; deſtructo, ſentiā me non videre, & multis, imò omnibus qui antea viderunt, cæcis hoc accidit: ſed hoc non fit viſu, cùm potentia ſit deſtructa deficiente organo: ergo alia potentia cōtingit ſentire non videre: ergo etiam ſentire videre, quia eodem ſentimus nos videre, quo ſentimus nos non videre.

3 Concl. Senſationes exteriores ſētiuntur à ſenſu cōmuni. Tertia concluſio. Sentire ſenſationes ſenſuum exteriorum, operatio eſt interioris ſenſus, tam in homine, quā in brutis.

Nota. Eſt autem notandum, quòd ſi probamus hoc conuenire brutis, ſimul probatum eſt, eſſe opus ſenſus interioris: cùm enim nō ſit ipſius exterioris, vt oſtenſum eſt, nec Intellectus ſolius, cū hoc brutis non competat, erit ſenſus interioris cōis.

1. Ratio. Probatur primò. Si bruta non percipient ſe ſentire, eſſet, quia id eſt opus altioris naturæ, quàm ſit pura ſenſitiua: ſed hoc non eſt: ergo bruta id percipiunt. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Probatur minor, quia alia opera altiora, & difficiliora brutis natura conceſſit, quæ ſunt adeò mira, vt videatur quodam modo arguere rationem. ſunt autem cuiuis aduertenti multa huiuſmodi opera manifeſta, de quibus meminit Ariſt. 9. hiſto. cap. 6. & 7. Plinius autem lib. 9 cap. 42. contemplans opera ſtupenda piſcium, dicit ſe mirari eos, qui negarunt aquatilia ſentire. Miror ego etiā Sim. & alios, qui alia opera mirabiliora in brutis cernētes, ea ſe videre, aut guſtare, ſentire poſſe negarunt.

2. Ratio. Probo etiam ſecundò. Bruta oculos habentia clauſos conantur aperire, & aures arrigunt, guſtumque acuunt, ergo percipiunt ſe nō ſentire, aliter hos non præſtarent motus. Si ergo percipiunt ſe non ſentire, ergo percipient etiam ſe ſentire.

Nec intelligas, quòd quid ipſum ſentire ſit, cognoſcant, aut ipſam ſenſationem abſtractam percipiant, hęc enim non ſenſus, ſed Intellectus ſunt: ſed ſicut obiectū pręſens oculus videt, ita viſionem pręſentem ſenſus interior ſentit, dum ſpecies obiectorū recipit, vt dicemus paulò pòſt.

Ad argumēta igitur reſpondeo, in quorum ſolutione abſoluetur huius difficultatis diſſolutio.

Ad primum. Ad primum dico, quòd ſpecies productæ in ſenſibus exterioribus, non ſolùm multiplicantur in ipſo organo, ſed etiam vſque ad interiorem ſenſum: non enim deeſt ibi diaphanum. ſunt enim ſpiritus in neruis ipſis contenti, qui ſpecierum receptiui ſunt, ſicut aer externus, & per hos vſque ad interiorem ſenſum diffunduntur ſpecies, per haſque poteſt ſenſus

interior.

interior cognoſcere. De hoc tamen dicemus poſt.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum reſpondeo', quòd nõ eſt opus, quòd omnis ſenſatio ſit cognita à ſenſu, ſed ſola exterior. Aliqui pntant, ꝙ ſenſatio ſenſus cõmunis ſentitur ab imaginatione & huius ſenſatio ab æſtimatiua, huius verò à nullo, niſi ab Intellectu in hominibus. Mihi tamen potius videtur, quòd nullus ſenſus ſenſationem alterius ſentiat, nec ſuam, niſi in cõmuni, qui ſentit ſenſationes exteriorum: quia vii tãta reflexione, videtur excedere naturã ſenſus. Nec ĩ brutis puto tales actus eſſe poſſe, quia ſi inuenirentur, vtiq; inutiles & otioſi eſſent: prior vero cognitio dicta eſt neceſſaria ad vſum exteriorum.

Ad tertiũ.

Ad tertium neganda eſt ſimilitudo: eſt enim Intellectus vis ſpiritualis, & indiuiſibilis, ideo poteſt ſuos actus cognoſcere: imò hoc eſt argumentum ad probãdum intentionem noſtram. Nam Intellectus, quia eſt in corpore, licet non ſit organica virtus, tamen ſuos actus nõ ſtatim cognoſcit, niſi per obiecta, & imperfectè, vt poſt dicemus: ſenſus cum virtus maximè organica ſit, nullo mõ ſuos actus cognoſcet.

Ad quartum.

Ad quartum, quãuis aliqui ſatis probabiliter ſpeciem ponãt ipſius ſenſationis, puto tamen non eſſe illa ſpecie opus, ſed per eãdem ſpeciem obiecti percipere (vt arbitror) poteſt ſenſus communis etiam ſenſationem, non per ſpeciem abſolutè, ſed per ſpeciem, inquam, quæ ex obiecti præſentia ad ipſum tunc peruenit.

Ad quintum.

Ad quintũ dico, quòd viſu percipimus tenebras, non quòd viſus actum formet ipſarum: ſed quia dum nõ immutatur ab obiecto, communis ſenſus percipit tenebras, ſicut etiã auditus percipit ſiletium: & hoc modo dicimus ẽt viſum percipere viſionẽ. Nec oportet, quòd potẽtia vtrũque oppoſitum eodem percipiat modo; ſed contraria per ſe, vt albũ, & nigrũ; priuatiua verò vnũ ꝑ ſe, alterũ per accidẽs.

An vehemens ſenſibile deſtruat ſenſum. Quæſt. III I.

Primum argum. ad partẽ negã.

QVæ faciunt difficultatẽ in hac re, id primum eſt. Senſibile agit in ſenſus per ſpeciem intentionalem: ſed ſpecies potius perficit ſenſum, cũ ſit principiũ cognitionis: ergo vehemens ſenſibile non deſtruit ſenſum.

2. Arg.

Probatur ſecundò. Cum potentia reſpicit aliquam latitudinem obiecti, quo magis eſt de illa latitudine, eo magis potentia perficitur: vt ſi eſt potentia ad calorẽ vt octo, magis perficitur, quo eſt plus de calore: ſed potẽtia ſenſitiua eſt ad totam latitudinẽ obiecti: ergo à maiori potius debet perfici, quàm deſtrui.

3. Arg.

Probatur tertiò. Intellectus perficitur, cum intelligit entia perfectiora, manetq; promptior ad inferiora intelligẽda: ergo etiam ita ſe habebit ſenſus.

Prima cõcluſio, ſenſibile vehemẽs iuuat vel nocet' ſenſui ratiõe actionis cõiunctæ cũ ipſa immutatiõe, ſpeciei.

Pro huius reſolutione ſit prior concluſio. Senſibile vehemens lædit ſenſum, vel iuuat ratione alicuius qualitatis, vel actionis coniunctæ cum ipſa immutatione ſecundùm ſpeciem.

6 Prima ratio inductione ꝑ ſingulos ſenſus.

Hæc patet diſcurrẽdo per ſingulos ſenſus. Colores enim vehementes ratione luminis lædunt: lumen enim diſgregat pupillę, & humoris partes: eſt enim luminis diſgregare, cum calefaciat: impeditur autem viſio, & læditur oculus ex nimia partium diſruptione.

Tenebræ etiam, vt docet Alber. tract. 4. ca. 9. ſic lædunt. Viſus enim manet frigidus, quia ſpiritus confugiunt ad partes internas: nimia autem frigiditas congregat, & conſtipat partes oculi, adeò vt aliquando viſus recuperari non poſſit: ob id incutit dolorem lumen venientibus à loco tenebroſo, quia lumen diſgregat conſtipatas partes.

De auditu verò patet. Motus enim aeris, qui ex ſono ꝑuenit, lædit aures. Odor autem ratione euaporationis lædit: ſapor ratione primarum qualitatum, ſicut in tactu lædit.

Secunda cõcluſio, ſenſibilia rõne ſpecierum lędunt vel iuuãt ſenſum.

Secunda concluſio probabilis. Senſibilia ratione ſpecierum intentionalium lædunt etiam, vel iuuant ſenſum.

1 Ratio.

Profectò hęc patet, quamuis à quibuſdã negetur. Primò: quia iſtæ ſpecies ſunt accidentia quædam realia: poterunt ergo lædere, vel confortare ſenſoria.

2. Ratio.

Probatur: quia albedo diſgregare dicitur viſum, & nigredo congregare: quod non fit niſi ratione ſpecierum. Nam ſpecies albedinis ſunt magis accedentes ad lumen, & fortiores: ob id diſgregant, ut lumen.

Pro-

3. Ratio. Probatur Sect. 32. proble. q. 44. viride dicitur delectare ipſū viſum & corrobora re magis: quia in medio cōſiſtit extremorum: nec videtur quomodo hoc fit, niſi per ſpeciem.

No. de voce quādo diſtinctiꝰ, longius, & iucundius ſentiatur, & cur. Vnum hic nota circa vocē, quòd aliud eſt vocem diſtinctius ſentiri, aliud lōgius ſentiri, aliud iucūdius ſentiri. Vox diſtinctius ſentitur cùm ſola eſt, quam cum in conſonantia: at longius ſentitur in conſonantia cum alijs, quā ſola, vt dicitur Proble. Sect. 19. q. 2. tūc enim magis impelli tur, & propellitur aer, qui ſonos fert, ipſorumq; ſpecies. Iucundius autem ſentitur in miſtione, & moderata, vt dicit Ariſto. in præſenti: & quo maior miſtio, eo dulcius ſentitur. Vnde Sect. 19. Proble. q. 24. dicitur, quòd dulcius ſonat, cum cantatur ad tibias, quàm cum ad lyram: quia illi duo ſoni melius miſcentur. quia vterque eſt in ſpiritu humano tam vocis ore prolatæ, quam per tibiam emiſſæ.

Per hæc patet ſolutio ad argumenta.

Ad primum. Ad primum dico, quòd lædit ſenſorium, & iuuat tam ratione adiunctæ mutationis realis, quàm ipſius ſpeciei intentionalis. eſt enim etiam hæc ſpecies reale accidens, vt dictum eſt.

Ad ſecundum. Ad ſecundum reſpōdeo, quòd ſi potentia eſſet perfecta, habenſque totā latitudinem ſuę perfectionis, non læderetur a ſpeciebus intentionalibus: tamen quia aliquādo imperfecta eſt, ob id a perfecta ſpecie læditur: ſicut lumen temperatum lædit oculum noctuæ propter eius imperfectionem.

Ad tertium. Ad tertium non eſt ſimilis ratio de intellectu: nam Intellectus obiectum non
1 mouet adiuncta aliqua mutatione reali, & propterea eſt immaterialis, & incorru
2 ptibilis ſecundum ſe: ſenſus autem corruptibilis, quocirca ipſa operatione conſu-
3 mitur. Adde etiam quòd Intellectus ad intelligenda magna intelligibilia, etiam indiget aliquo confortante. Vnde Theologi in Intellectu creato, vt videat Deum, dicunt opus eſſe quadam qualitate confortante, & eleuante potentiam, quæ qualitas dicitur lumen gloriæ. Sed de hoc ſatis.

An ſenſus communis ſit in corde. Quæſt. V.

In quo cōcedit Gale. & Ariſtot. Controuerſia hæc difficilis eſt ex eo, quòd duo inſignes Philoſophi in ea ſunt diſcordes, puta Ariſtote. & Galenus, hic enim in cerebro, ille vero in corde ponit: vterq; tamen conuenit in hoc, q ſenſus communis ibi eſt collocādus, vbi eſt fons, & principium ſentiēdi. Fatetur etiā vterq; id eſſe fontem ſentiendi, quod neruorum eſt origo: per neruos enim vis motiua, & ſenſitiua cōmunicatur omnibus alijs partibus.

In quo differant, & lit inter eos cōtrouerſia. Diſcordia verò eſt: Ariſtoteles putat cor eſſe principium neruorum. 3. de par. ca. 4. venarum, & arteriarum: ob id in eo ſenſum communem ponit. de Som. ca. 2. & de Iuuen. ca. 2. & alijs in locis. Galenus cōtra, putat, cerebrum eſſe neruorum originem, ob id ibi ſenſum communem ponit lib. 7. de decretis ca. 2. 6. & 14. & li. 8. de vſu partium capit 3. & 4. Ante autem quàm quicquam determinemus explicanda eſt vtrinſque ſententia.

Prima Ariſto. ſententia. Ariſtoteles ergo lib. 2. de partibus c 7. ſuam in hoc manifeſtat ſententiam, quæ conſiſtit in tribus concluſionibus.

Prima eiꝰ cōcluſio. Cerebrū nō ē principiū ſentiendi. Prima eſt. Cerebrum non poteſt eſſe principium, & origo ſentiendi.

1. Ratio. Hāc probat primò. Nulla pars ab alijs omnibus diſcontinuata poteſt eſſe principium ſentiēdi. cùm enim principium debeat virtutem communicare alijs ſenſus & motus, neceſſariò aliquid debet eis continuari: at cerebrum eſt pars diſcontinuata ab alijs: eſt enim velut aliquid in vaſe contentū; ergo non poteſt eſſe principium ſenſus.

2. Ratio. Secundò. Quod caret ſenſu, non poteſt eſſe principiū ſenſus: at cerebrum caret ſenſu, nam expertum eſt non ſentire, cum tangatur: ergo non eſt principium ſenſus.

3. Ratio. Tertiò. Quod ſanguine caret, non eſt principium ſenſus, cùm partes ſanguine prędite, maximè polleant ſenſu: cerebrū, vt notum eſt, ſanguine caret: ergo caret ſenſu, nec pōt ſaltē eſſe principiū ſenſus.

Secunda concluſio Ariſt. Cor eſt principiū ſentiendi & ī eo eſt ſenſus cōmunis. Secunda ipſius concluſio. Cor eſt principium ſenſus, in eoque ſitus eſt communis ſenſus.

1. Ratio. Probatur primò. Id, quod medium lo-

cum

cum occupat in corpore animalis, debet eſſe principium ſenſus potius quàm qd externum: cor autem eſt huiuſmodi: ergo ipſum eſt principium.

2. Ratio.

Secundò. Id quod primo mouet, & viuit in generatione, eſt ſenſus, & motus principium: at in embrione nondum formato cerebro cor palpitare percipitur, & ſentire: ergo ipſum eſt motus, & ſenſus principium.

3. Ratio.

Tertiò. Quod eſt neruorũ principiũ, eſt etiã motus, ac ſenſationis: ſed cor eſt principium neruorum: ergo eſt principiũ ſenſationis, & motus. Minor probatur ex eo, quia intra ipſum multa neruorum copia reperitur.

4. Ratio.

Quarto. Vbi appetitus, ibi ſenſus principiũ: ſed in corde eſt appetitus, vt patet in motu iræ, amoris, aliarumq́; paſſionũ, quæ fiunt in corde: ergo ibi eſt ſenſus, & motus principium.

Tertia Ariſt. cõcluſio. Cerebrũ ad hoc ſolum datum eſt, vt temperet ſua frigiditate calorẽ cordis. Probatur multis ſignis.

Tertia ipſius concluſio. Cerebrum eſt frigidiſſima, & humidiſſima pars, ſolum a natura in hunc vſum data, vt temperaret nimium cordis calorem, ne animal diſſolueretur.

Multis ſignis id oſtendit. Frigiditas enim cerebri patet ex eo, ꝙ non eſt carnoſum, partes enim carnoſæ calidæ ſunt. Probatur: quia eſt terræ, & aqueæ ſubſtãtiæ: coctum enim dureſcit, non liquefit. Probatur: quia tactu ſentitur frigidum. Probaf: quia habet venas paruas, & fre-
1. quentes, ne ſi nimium ſit ſanguinis, cale-
2. fiat cerebrum. Probatur ex effluxonibus:
3. putat enim Ariſto. quòd calore cordis à
4.
5. cibo vapores ad cerebrum aſcendunt, q
Nota nimia ipſius frigiditate ingroſſati deſcendunt, per naſumq́; & per ſaliuam purgãtur: illiq́; vapores infrigidati deſcendentes faciunt calorem, & ſpiritus refugere ad cor, & fit ſomnus, qui eſt paſſio cordis non potentis virtutem & calorem communicare ſenſibus. Hæc duo indicant ce-
6. rebri frigiditatem nimiã. Probatur: animalia calidiora plus cerebri habẽt quod ſignum eſt, ipſum in cordis refrigerium eſſe: & vir plus cerebri, quã fœmina habet, quia calidius cor ille habet. Ex his oĩbus ſumit argumentum, non eſſe cerebrum ſentiendi principium ob frigiditatem nimiam. Atque hæc ſunt, quæ Ariſt. ſentit hac in re.

Secunda Galeni ſẽtentia. Cerebrũ eſt principium neruorũ, motus, & ſenſus & ibi eſt ſenſus cõmunis Pria eius concluſi.

Galeni autem ſententia cõſiſtit in duabus concluſionibus. Prima eſt. Cerebrũ eſt principium neruorum, ac conſequenter principium motus, & ſenſus, ibique ſenſus eſt communis.

1. Ratio.

Hoc probat rationibus cõcludentibus ſumptis ab experientia. Primo cõſtat ex anatomica lectione, quòd nerui omnes à cerebro deſcedunt, nec vllo modo cordi tanquam origini cõiunguntur. Cerebrũ ergo eſt illorum principium.

2. Ratio.

Secundò. Nerui quantò ſunt cerebro propinquiores, tãtò conſpiciuntur latiores, & maiores: ergo ibi ſuam habent originem: nam Ariſtot. ob id putat venas, & arterias eſſe à corde, quia iuxta cor latiores ſunt.

3. Ratio.

Tertiò. Si neruus ligetur medius, expertum eſt, quòd pars verſus cerebrũ mouetur, & ſentit: pars verſus cor, nec ſentit, nec mouetur: ergo cerebrum eſt principium. Hæc enim eſt certa experientia.

4. Ratio.

Probaf quartò. Læſio capitis impedit ſenſum, corde manente illæſo: impedit etiam motum, vt notum eſt: ergo cerebrũ eſt principium motus, & ſenſus.

2. Concl. Galeni. Cerebrũ in alios vſus eſt a natura datum q̃ vt cor infrigidet.

Secunda concluſio Galeni. Cerebrum in alios vſus eſt, q̃ in cordis refrigeriũ.

1. Ratio.

Hæc probatur. Primò: quia nõ eſt via, per quam cerebrum poſſit cor refrigerare: ſunt enim vię colli paucæ, & ſtrictę: & ſi cerebrum cor infrigidaret diſtans, tunc extra modum infrigidaret, & læderet ꝓpinquas partes.

2. Ratio.

Probatur ſecundò: quia cerebrũ ſentitur valde calidũ, & multo calidius, quàm aer externus calefactus.

3. Ratio.

Probatur tertio. quia potius cor calefaceret cerebrũ, quia eſt maioris actiuitatis, tum propter calorem, tum quia cerebrum eſt ſupra, calor aũt ſurſum tendit.

4. Ratio.

Probaf quartò. Multa alia in cerebro ſunt, & ab eo proueniunt, quæ indicant, non in eum ſolum vſum eſſe, vt cor frigefaciat. Hæc eſt Galeni ſententia.

Auctoris arbitriũ in hac cõtrouerſia.

Pro huius controuerſiæ reſolutione, ego proponam quod mihi probabilius vr̃, ſequendo opinionem aliorum etiam inſignium Philoſophorum. Sit ergo prima concluſio: ſenſus communis eſt potẽtia diſtincta ab aliis exterioribus, diſtinctum habens organum.

1. Concl. Senſus cõis eſt potentia diſtinct a

Hæc eſt contra aliquos, qui ſenſum

com-

ab aliis exterioribus ſenſibus, & in organo diuerſo.

communem putant non diſtingui ab exterioribus, ſed eſſe genus illorũ, ſicut animal genus hominis, & leonis: nos tamen dicimus in priori parte cõcluſionis, q̃ eſt vna alia potentia, quæ dicitur communis, non prędicatione, ſicut genus, ſed cauſalitate, quia ab ea pẽdent aliæ exteriores.

1. Ratio probans primam partem concluſionis.

Probat argumẽto ipſius Ariſt. Diſtinguere enim ſenſibilia diuerſi generis non poteſt vna potentia exterior ſola, nec ſimul plures, vt in textu probatum eſt: ergo erit vna alia communis.

2. Ratio probans ſecundam partẽ.

Hæc autem eſt organica, vt dicitur in poſteriori parte concluſionis, quia eſt in brutis, in quibus omnes ſenſitiuæ potentiæ ſunt organicæ.

3. Ratio.

Et probatur: quia eſt perceptiua ſingularium tantum, quòd ſolis organicis ineſt: cum autem diſtincta potentia ſit, diſtinctum habebit organum.

2. Concl. Senſus cõmunis nõ reſpicit immediate ſenſibilia communia.

Secunda concluſio. Senſus communis non habet immediatè ſenſibilia communia reſpicere.

Hæc eſt contra Alber. qui putat, quòd ſenſus communis cognoſcit primò ſenſibilia cõmunia, ſicut ſenſus particularis: propria. Oppoſitum dicimus in concluſione, quòd ſenſus communis non ſentit immediata ſenſibilia communia.

Ratio.

Ratio eſt: quia eo modo ſentit communis illa ſenſibilia, quo ſenſus particularis: ſed particularis primò reſpicit propria: ergo & communis. Maior patet, quia nõ recipit ſenſus communis alias ſpecies, q̃ ſenſuum particularium. Senſus ergo cõmunis pro obiecto habet ſenſatũ exterius in communi, quod nomine vno caret.

Nota. 3. Concl. Senſus cõmunis eſt in cerebri parte anteriori. Auctores pro hac ſententia.

Tertia concluſio. Senſus cõmunis proximè eſt in cerebri parte anteriori. Hæc eſt Auicen. 6. natural. p. 4. ca. 1. & Alber. lib. de apprehen. par. 3. & eſt communis omnium ferè ſententia, ob id nos in hac parte ab Ariſtot. recedimus. Argumenta enim Galeni in experientia certa fundantur, quam Philoſophus amplecti debet, cum non ſit ratio conuincens, & demonſtrans oppoſitum.

Nota primo, quod cor eſt rex & vniuerſale principiũ omnium operationum animalis.

Aduertenda verò ſunt duo. Alterũ eſt, quod cor eſt rex, & principium omnium operationum animalis, tam motus, quam ſenſus; & hac ratione caloris naturalis, qui omnia in ſuis operationibus diſponit, & conſeruat, & ratione ipſius fiũt ſpiritus motiui, & ſenſitiui poſtea in cerebro: & ob id omnia ei tribuuntur, vt vniuerſali principio, non tamen eſt proximũ operans in ſenſu, & motu voluntario, ſed cerebrum.

Nota ſecundo in qua parte cerebri ſit ſenſus cõmunis.

Alterum eſt, quod in parte cerebri anteriore ſunt duæ concauitates, vna ad vnã partem verſus vnum oculum, altera ad alteram verſus alterum, & hic ſenſorium ponunt cõmunis ſenſus. Aliqui verò ſub concauitatibus iſtis conſtituunt ſenſum communem, ex anatomia verò conſtat eſſe tertiam aliam concauitatem inferiorẽ iis, in medio ferè ſupra palatũ, ad quã omnes nerui aurium, narium, & oculorũ concurrunt: & ideo ibi ponunt ſenſum communem, & in aliis ſuperioribus dictis ponunt imaginationem: quam puto veriorem ſententiã: quod ex eo patet, q̃ vt diximus, nerui aliorum ſenſuũ ad hoc cõfluunt ſenſorium, & ab hoc ſpiritus in ipſos mittunt, & ei tres ſenſus hi nobiliſſimi ſunt proximi ad illum concurrentes, ſcilicet, viſus, olfactus, & auditus.

4. Concl. Senſui cõmuni multa inſunt, idest ſex.

Quarta concluſio. Senſui cõmuni multa inſunt. In huius declarationẽ referam ſex, quæ inſunt communi ſenſui, quæ ordine ſunt explicanda.

1. ſenſibilia exteriora ſimul cum exterioribus ſenſibus. Nota.

Primò, ſimul cum aliis ſenſibus exterioribus ipſorũ ſenſibilia percipit: debẽt enim ſenſus exteriores ſenſationem cõparare inſtrumẽtis quibuſdam huius ſenſus: hi enim exercent ſuam operationem dependẽter à ſenſu cõmuni, ab eoq; recipiunt virtutem. Vnde ligatis neruis procedẽtibus à ſenſu cõmuni in particularia ſenſoria, impeditur ipſorum actio: ideoq; Ariſto. comparat ipſum puncto & centro circuli, in quo variæ terminantur lineæ.

Sentimus hoc ſenſu eadẽ ſenſibilia abſentia.

Hoc ſenſu ſentimus eadem ſenſibilia etiam abſentia quamuis pauco tempore: diutius enim manet impreſſio in ipſo, quàm in ſenſu exteriori: vnde ſi claudamus oculum, rem præſentẽ percipimus, etiam poſtquam diſceſſit.

Secundò percipit differentias diuerſorũ ſenſibiliũ. Nota quo modo ſenſus faciat differẽtiã inter ſenſibilia.

Secundò ineſt etiam ſenſui huic percipere differentias diuerſorum ſenſibilium propriorũ, vt albi & dulcis, ſicut cuilibet exteriori ineſt diſcernere differẽtiam propriorum obiectorũ, vt viſui albi, & nigri.

Vbi nota, q̃ iſta diſcretio, & iudicium non fit per aliquam proportionẽ, vel cõparationem vnius ad alterum; ſed p ſim-

plicem cognitionem ipſius diuerſitatis: verbi gratia, album,& nigrum: vt diuerſa viſu cognoſcuntur, quamuis non dicat viſus, nec affirmet aliud eſſe vnum ab altero. Sic etiam dulce,& album ſenſui communi vt diuerſa obijciuntur, & cognoſcuntur: & hoc eſt diſcernere, non ipſa differre affirmare: ſed ipſa vt diuerſa cognoſcere. ideo etiã docuit Ariſto. q ſimul vtrunq; percipitur: aliter enim differentia nõ eſſet pceptibilis ſine aliquo diſcurſu.

Tertiò p cipit ſenſationes ſenſuũ exteriorũ.

Tertiò ineſt huic ſenſui, ſenſationes ſẽſuum exteriorum percipere, de quo diximus i prima diſputatione huius capitis.

Quarto deſeruit phãtaſiæ.

Quartò ſenſus ſic communis deſeruit alteri ſẽſui interiori, id eſt, phantaſiæ, de qua dicemus capite ſequenti. Hæc enim potentia per ſpecies à ſenſu communi receptas operatur, vt magis declarabitur inferiùs.

Quintò ac cidit ſomnus hoc ſenſu impedito.

Quintò. Somnus maximè,& primò accidit in hoc ſenſu: cùm enim ſenſus hic impeditur, quominus ſpiritus ſenſitiuos, & motiuos mittat in ſenſus exteriores, fit ſomnus.

Nota ex quib' cauſis ſomnꝰ fiat.

Vbi nota, quòd iſtud impedimentum poteſt prouenire duabus de cauſis. Altera eſt ex parte alicuius cauſæ poſitiuæ impedientis,& occludentis meatus, quibus ſpiritus cõicantur ſenſibus, quæ cauſa ſolet eſſe vapor triplex. Primus cibalis dicitur: ex cibo enim ratione caloris cordis eleuantur in cerebrum vapores, qui cerebri frigiditate ingroſſati vias ſpirituum occupãt,& opprimũt,& accidit ſomnus, qui naturalis dicitur.

Prima cauſa vapor triplex. 1.

2\. Alter vapor dicitur humoralis: ex humoribus enim animalis ratione caloris eleuantur ſubtiles vapores in cerebrum, qui etiam frigiditate vias occupant, ſomnumq; inducunt, qui non eſt naturalis, qualis in aliquibus morbis accidit.

3\. Tertius vapor eſt ex colliquamine, quando nimio labore partes aliquę ſubtiles ſiunt, aſcenduntque in cerebrum, eademq; cauſa ſomnum faciũt. Horũ trium vaporum meminit Ariſt. lib. de Somn.

Quot ſimul concurrãt ad ſomnum.

Vbi notandum ad ſomnum conuenire vapores calorem ipſos eleuantem frigiditatem ipſ. s. condenſantem: ipſi autem opprimentes vias ſpirituum, caput grauant ſomnumq; inducunt.

Secunda ſomni cauſa multiplex impedimentum ſpiritu.

Altera ſomni cauſa eſt non vapor, ſed multiplex impedimentum ſpirituũ: quod ſine vapore poteſt contingere.

Primò ex debilitate caloris naturalis, qua ſpiritus interiores redduntur,& motu ſuo priuantur, quamuis non ſit propriè ſomnus. Secũdò ex labore nimio, quo ſpiritus reſoluti, intertus confugiunt: vt reparentur. Tertiò ex nimia attentione mentis ſpiritus in partes interiores retrahentis. Quartò ex attentione alicuius ſenſus, quomodo accidit dormire ad cantilenas. His omnibus cauſis accidit hæc paſſio in communi ſenſu, vt dictum eſt.

Sextò ineſt ſenſui cõi i ſomnium ex parte.

Sextò ineſt huic ſenſui etiam inſomnium. Vnde nota, quòd iſti vapores aliquando occludunt neruos, tam motiuos, quàm ſenſitiuos, & tunc fit ſomnus, manetque animal motu,& ſenſatione priuatum. Aliquando occludunt neruos ſenſitiuos, ſed non motiuos,& tunc animal dormiens mouetur,& ambulat. Aliquando occluduntur & ligantur nerui concurrentes in ſenſum communẽ, manetq; libera phantaſia,& memoria ſenſitiua, tuncque fiunt inſomnia cum diſcurſu etiam quandoque Intellectus. Aliquando ſolus exterior ſenſus ligatur, manetque ſenſus communis liber, vt ſpiritus, in quibus ſpecies ſunt, à memoria ad ipſum confluant, & tunc maximè accidunt inſomnia, phantaſia operante circa ſpecies ſenſus communis, ſicut ſi eſſet animal vigilans. Accidit ergo huic ſenſui propter hęc inſomnium. Hæc ſunt, quæ ſenſui communi inſunt.

Ad Ariſt. argumenta. Ad 1.

Supereſt ad argumenta Ariſtot. reſpondere, quibus probat cerebrum non eſſe principium ſentiendi. Ad primum negamus non eſſe cerebrum continuum cum alijs partibus. eſt enim continuum cum ipſo neruo, qui eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum ipſo.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, quòd licet nõn ſit ſenſus in quibuſdam cerebri partibus, tamen, in his, quæ neruis ſunt proximæ, in quibus ſenſoria interna ſunt, ſenſus ineſt, & dolorem incutiunt. Et in ipſo etiam ſenſus aliquis eſſe videtur, licet obtuſus: nam dolet etiã caput interius aliquando.

Ad tertium.

Ad tertium dicitur, quòd non vbi ſenſus eſt, ibi ſanguis eſt: imò nerui, qui carẽt ſanguine maximè pollent ſenſu: ſimiliter ſenſoria ſenſuum particularium, vt myringa, pupilla,& reliqua.

Ad.

Ad alia argumen. Ariſt. quibus probat cor eſſe principiũ ſentiendi.

Ad 1. Ad alia argumenta, qbus cor eſſe principium ſenſus probatur: ad primũ dico, ꝙ cor eſt pars media, quæ temperiẽ dat omnibus partibus, vt ſuas ſubeant operationes: non tamen ibi neceſſarium eſt eſſe principium ſenſus, ſed vbi plures reſpondent ſenſus. Vt autem notum eſt, ſenſus omnes quinq; in capite reſident, & illorum quatuor non niſi in capite inueniuntur: in capite ergo eſt ſentiendi principium.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, ꝙ duplex eſt motus. Alter naturalis, alter voluntarius. Naturalis in corde eſt, & ab hoc pulſib⁹ communicatur. hic enim non eſt in animalis arbitrio, & talis bene ineſt cordi, & eſt primus in generatione, vltimus in corruptione. Eſt alter voluntarius, quo animalia communiter ſm locum ſe mouent, & hic non conſpicitur primus in generatione, & hunc damus cerebro, tanquam origini neruorum. Et meritò id fit, vt cor ſit venarum, arteriarum, motusq́ue naturalis principium: cerebrum aũt neruorum, & motus voluntarii; nõ enim bene hi motus vni principio, & inſtrumento ineſſe poſſunt.

Ad 3. Ad tertium negandum eſt prorſus, intra cor eſſe neruos illos: ſed ſunt ligamẽta quędam, quibus ſolet natura partes cõſtringere, & concatenare, ne dilabantur. De differentia autem ligamẽti, & nerui, vide Galen. lib. 12. de viſu. parti. c. 3. Aut ſi aliquis neruus reperitur, is eſt perexiguus, & ꝙ non omnium origo ſit, ſed ramùſculus paruulus ex cerebro deriuatus.

Ad 4. Ad quartum dico, ꝙ ſicut vermis percuſſus in cauda totus ſe mouet: ita ꝑ ſenſationem, quę in cerebro eſt, mouetur potentia appetitiua, ſeu fit motus in corde, vbi appetitus eſt, nec eſt opus, illas potentias eſſe in vna eademq́ue parte.

Alia ſigna Ariſt. oſtendunt quidem cerebrum eſſe frigidum: quod non negat Galen. ſed dicit Galen. ꝙ frigiditas cerebri eſt ad temperandos ſpiritus ſenſitiuos: ſi enim ſint multum calidi, & mobiles, erunt inepti ad ſenſum: temperantur ergo a cerebro. Vnde quamuis cor ſit radix ſpirituum vitalium, non tamen ſunt ſenſitiui, niſi a cerebro temperentur.

Obiectio. Solutio. Nec obſtat, quòd cerebrum propter ſuam frigiditatem non erit principium ſentiendi: quia hoc argumento, nec cor propter ſuum calorem vehementem, qui non trahitur ad temperiem, quia neceſſarius eſt ad concoctionẽ. Frigiditas vero cerebri, ſicut & neruus, ratione influxæ complexionis apta fit ad ſenſationes, & mot⁹. Et hęc ſufficiãt de iſta difficultate.

Caput tertium.

Quoniam autem duabus differentijs. Tex. CL.

De imaginatione. quæ & quo ordine tractantur.

ARiſtoteles ſe ad diſputandum de Intellectu pręparans, in præſenti capite de quadã potẽtia media inter ipſum Intellectũ, & ſenſum, puta de imaginatione differit, eamq; per differentiam ipſius ab Intellectu, & ſenſu venatur. Antequam autem id exequatur, prius differentiam ſenſus ab Intellectu ponit.

Nota. Et aduertendum, ꝙ loquitur de operationibus, quia clariores ſunt: & quia ſi operationes differunt, etiam ipſæ potentię differunt.

Reſpõſio Antiquorum. In præſenti autem tex. Antiquorũ placita ponit, ipſosq́; reprehendit. Antiqui igitur per motum & cognitionem animã indagabant, vt dictum eſt ſæpe: hæc autem cognitio eſt diſcernere, intelligere, & ſentire.

Nota. Notat Philop. diſcernere, eſſe commune verbum ad intelligere, quod eſt proprium Intellectus: & ſentire, quod eſt ꝓprium ſenſus. Quãuis melius mihi videtur, vt diſcernere ſit idem cum eo, qđ ſtatim dicitur, ſ. ſapere: & tunc intelligere erit operatio Intellectus cum diſcurſu: ſapere autem ſine diſcurſu, qualis eſt principiorum cognitio, & contemplatio perfecta: & hoc magis declarat inferius.

Explicat error antiquorum. 1. Cum igitur animæ ſit intelligere, ſapere, & ſentire, videbitur alicui omnia iſta eſſe idem propter duas cauſas. Altera eſt: quia tam intelligere, ſapere, quã ſentire ſunt cognitiones entis: Intellectu enim & ſenſu ea tñ, quæ ſunt, cognoſcimus.

2. Altera eſt: quia Antiq iſta omnia vnũ faciunt, & idem, vt ex ipſorũ verbis patet. Nam quæ ſenſibus inſunt, vocabulis

Intellectus exprimunt: quod Empedo. facit in duobus locis. Primo dicit, ſemper ſapientiam hominibus augeri iuxta cognitionē præſentiū: at cognitio præſentium ſenſui cōpetit, ſapientia vero Intellectui. Secūdo dicit, ſomnia facere cognitionem, & ſapiētiam alienorum & ignoratorum: ſomnium autē ſenſus eſt. Similiter Homerus facit: dicit enim, ꝙ Intellectus hominum terreſtrium taliter ſe hēt, qualiter quotidie res ſuccedunt. hoc autē ſenſus eſt. Philop. gloſſat verba horum in bonum ſenſum. Tu lege.

Omnis enim hi intelligere. Tex. CLI.

Cauſa, & radix erroris Antiquorū.

Aperit radicē, & cām huius erroris Antiquorum, dicēs, ob id Antiquos ſenſum, & Intellectum exiſtimaſſe eſſe idem, quia ponebant aīam corporeā: vnde fateri oportebat, Intellectū eſſe potentiam corporis, ſicut ſenſum. Adhuc autē radix huius erroris fuit: quia putantes ſimile cognoſci ſimili, componebant animā ex omnibus, vt omnia poſſet cognoſcere, vt dictum eſt in 1. de anima.

Ariſt. hoc arguit conuellens hoc eorū fundamentum, ꝙ ſimile cognoſcimus ſimili. & argumentum eſt, ꝙ non ſufficienter locuti ſunt. Quamuis enim tractauerint de ſciendi modo, tamen de ignorantia nihil dixerunt. intellige ignorantiam prauę diſpoſitionis.

Extollit autem Ariſt. inſufficientiā eorum: quia potius oportebat tractare de ignorandi modo: quia hæc eſt nobis magis propria, quàm ſcientia: quod ex tēpore competit. Plus enim temporis ſumus in ignoratione, & deceptionibus, q̄ in ſcientia. Addit etiam S. Tho. aliam cauſam, cur ſit ignorātia magis ꝓpria: quia ex nobis erramus, virtutem autē alterius auditorio fere ſemper conſecuti ſumus.

Nota ex D. Tho.

Duplex excuſatio Antiquorum conuellitur

Poſſent Philoſophi excuſare ſe dupliciter. Primo dicentes nō eſſe errorē, nec ignorantiam: ſed quidquid apparet, verū eſſe, vt dicebat Demo. & hanc excuſationem nō impugnat, quia in 4. Metaph. ſatis eſt impugnata.

Primo.

Secundo.

Secundò poterant ſe excuſare, dicētes ſcientiam eſſe cum tāgimus ſimile, ignorantiam autē cum diſſimile. Verbi gratia, ſi anima particula ignis cognoſcit ignē, eſt ſcientia: ſi vero aquam, eſt ignorantia. Hanc reijcit, dicens, quòd ex eo ſequitur, quòd ſimile non ſcimus per ſimile, quod eſt contra ipſos. Et probat: Eadem eſt ſcientia vel ignorantia contrariorum: ergo qua particula ſcimus eſſe ignem, ea dem ſcimus aquam non eſſe ignem, & & hæc ſcientia erit, non ignorantia.

Quòd igitur non idem ſit ſapere. Tex. CLII.

Hvnc ſenſū ab Intellectu differre oſtendit. Et attēde, quòd iudicium Intellectus duplex eſt. Alterū ſine diſcurſu, quale eſt principiorum, & in perfecta, & cōſummata contemplatione: & hoc in præſenti dicitur ſapere. Alterū eſt per diſcurſum, & dicitur intelligere: & hoc eſt triplex. Aut circa res neceſſarias, & hoc eſt ſcientia, vel ignorātia oppoſita. Vel circa res non neceſſarias, tamen ſpeculatiuum eſt, id eſt, non ordinatum ad opus, & hoc eſt opinio vera, aut falſa. Vel eſt ad res practicas, ſi ordinatū ad opus, & tale eſt prudentia, & ars cum oppoſitis. Prudentia enim docet media ad finem in agibilibus: ars in factibilibus, nec eſt aliud iudicium in Intellectu.

Quod ſēſus differt ab intellectu. Nota quo tuplex ſit iudicium intellectus.

Si ergo iudicium ſenſus nullum eſt horum, benè ſequitur, quòd ſenſus non ſit Intellectus. Probat vnica ratione ꝙ ſenſatio nō ſit ſapere, id eſt, iudicium illud ſine diſcurſu. Sētire ineſt omnibus animalibus: at ſapere ineſt non omnibus, ſed paucis, vt notum eſt: non ergo ſentire ſapere eſt.

Prima rō, ꝙ ſentire nō ſit ſapere, i. intelligere ſine diſcurſu.

Probat, quòd non ſit intelligere, id eſt, diſcurrere, duplici ratione. Prior eſt. Intelligere eſt modò cum vero, modò cum falſo: vnde ſcientiæ opponitur ignorantia, prudentiæ imprudētia, opinioni veræ falſa. At ſenſus proprij obiecti, verus eſt ſemper: non ergo ſentire intelligere.

Quod ſētire nō ſit intelligere cum diſcurſu. 1. Ratio.

Poſterior eſt: Intelligere ſolū ineſt rationem hbentibus: at ſentire etiā non habentibus: nō ergo ſentire eſt intelligere, & conſequenter ſenſus nō eſt intellectus.

2. Ratio.

Imagina-

Imaginatio.n. aliud eſt, & à ſenſu. Tex. CLIII.

Qđ imaginatio nō ſit ſenſus, nec intellectus.

POſt quàm ſenſum, & Intellectum non eſſe idem probauit, accedit nunc ad oſtendendum imaginationē nec eſſe ſenſum, nec Intellectum, ſed medium quid dicit eſſe. Nam imaginatio non fit niſi ex præcedenti ſenſu: quę enim ſenſimus, imaginamur: intellectio autem non fit ſine imaginatione: nō enim intelligimus, niſi imaginatione ſuppoſita. Vt ergo ſenſus imaginationi, ita imaginatio Intellectui deſeruit.

Nota 1. Et nota hic duo. Alterum eſt, quòd per exiſtimationem, intelligit iudicium Intellectus ſiue cum diſcurſu, ſiue ſine illo, Nota 2. ſiue verum, ſiue falſum. Alterum eſt, quòd per intellectionem hic intelligit imaginationem, vt not. Philopon. vtitur enim ambiguè hoc vocabulo, vt dicemus in textu ſequenti.

Qđ imaginatio nō ſit æſtimatio ſeu iudicium. 1. Ratio. Probat ergo imaginationem non eſſe exiſtimationem tribus rationibus, & ſic nec imaginatio erit Intellectus. Prima ratio eſt. Exiſtimare nō eſt in nobis ſitum, & in arbitrio noſtro: at imaginari eſt ſitum in arbitrio noſtro: ergo imaginatio non eſt exiſtimatio: Maior eſt certa: non enim credimus, niſi ratione, vel euidentia ducti: at quæ volumus, & quo modo volumus, imaginamur.

Exēplū. Ponit exemplum de his, qui vtuntur arte memoratiua: fingunt enim ſibi quaſdam imagines & figuras pro libito, per quas res oblatas memoriæ mandant.

2. Ratio. Altera ratio eſt. Imaginario non mouet appetitus paſſiones, exiſtimatio mouet: ergo non eſt imaginatio, exiſtimatio. Maior eſt certa. Qui fingit enim leones ſibi appropinquare, & ſe eſſe in medijs periculis, nihil timet magis, quam cùm depicta videt: ꝙ ſi timet, id fit, quatenus id ita eſſe iudicat, vel ita futurū eſſe.

Tertia ratio eſt. Exiſtimatio habet ſpecies, puta, ſcientiam, ſapientiam, artem, prudentiam, intellectum, & oppoſita, de quibus 6. Ethic. tractat: at nulla harum eſt imaginatio: ergo imaginatio non eſt exiſtimatio, & cōſequenter imaginaria potentia non eſt Intellectus.

De ipſo autem intelligere. Tex. CLV.

PRoſequitur, imaginationem à ſenſu, & Intellectu ſeparare: diſtinguit tamen ipſum intelligere. Vbi nota cum Philopo. ꝙ ſuprà diximus, intelligere non vno modo accipi in hoc capite: hic enim ſumitur, vt commune imaginationi, quæ eſt partis irrationalis, dicitq; ſolet Intellectus paſſiuus, & etiam intellectioni intellectus. Dupliciter accipitur intellectus, & intelligere.

Dicitq; quòd cum intelligere differat à ſenſu, & hoc ſit duplex: alterum imaginari, alterum ipſum verum intelligere: poſtquam determinatum fuerit de imaginatione, poſt in capite ſequenti dicet de Intellectu.

Incipitq; in particulari imaginationē diſtinguere ab omnibus alijs cognitionibus, duobus ſuppoſitis. Alterum eſt: quòd cùm imaginaria ſit vis, qua aliquid nobis apparet eſſe, aliquodque in nobis phantaſma ſit, id eſt, apparēs aliquid eſt in nobis; videbitur computāda inter eas vires, quibus vera, vel falſa percipimus, quæ ſunt ſcientia, opinio, Intellectus, & prudētia. Nō enim videtur, quid aliud eſſe poſſit. ſoli hi habitus ſunt ad verum, vel falſum. Alterum eſt, quòd hic ſumitur imaginatio abſque metaphora, id eſt, pro ipſa vera imaginatione: aliquando enim vocabulum transfertur ad Intellectum, & ſenſus: & incertas cognitiones, vocamus imaginationes. Diſtinguitur imaginatio ab omnibus alijs cognitionibus.

Quòd igitur non ſit ſenſus. Tex. CLVI.

PRobat imaginationem nō eſſe ſenſum, quinque argumentis. Primum eſt, quòd non ſit, nec ſenſus in actu, nec ſenſus in potentia. Nō quidem eſt ſenſus in actu: quia imaginatio eſt, etiam cùm non ſentimus actu, vt in ſomnijs. Non ſenſus in potentia: quia ſenſus in potentia cōtinuò ineſt: at imaginatio non ſemper ineſt. Qđ imaginatio nō ſit ſens'. 1. Ratio.

Philop. vult hanc poſteriorem partem eſſe nouum argumentum: ſed id eſt contra contextum. vnicū enim eſt argumentum, vt expoſitum eſt.

Secun-

2. Ratio. Secundum argumentũ eſt. Senſus actu ineſt omnib⁹ animalibus: imaginatio autem non: non enim ineſt vermibus, formicis, nec apibus: ergo imaginatio non eſt ſenſus.

3. Ratio. Tertium eſt. Senſus ſemper eſt veri, & illius quod eſt: at imaginatio plurimum falſa: non ergo ſenſatio eſt imaginatio:

4. Ratio. Quartum. Senſatio eſt certa, & abſque dubio: at cum imaginamur, dubitamus, an ita ſit: ergo imaginatio nõ ẽ ſenſatio.

5. Ratio. Quintũ eſt. Quæ ſentimus, ẽt clauſis oculis, & abſentibus ſenſibilibus intra nos imaginamur: ergo imaginatio non eſt ſenſatio. Ac ſi dicat, Senſatio eſt præſentis, imaginatio etiã abſentis eſt: ergo non eſt ſenſatio, nec ſenſus.

At verò neque eorum. Tex. CLVII.

Qđ imaginatio nõ ſit ſciẽtia nec intellectus.

CVm probaſſet imaginationem non eſſe ſenſum, nunc probat non eſſe ſcientiam, nec Intellectum, nec opinionem. Et quidem, ꝙ non ſit ſcientia, nec Intellectus, notum eſt: quia hæc ſemper ſunt vera, imaginatio autem falſa aliquando eſt. At de opinione dubium eſt: quia opinio qñque vera, quandoque falſa eſt. Probat autem, quòd non ſit opinio. Opinionem ſequitur fides: at imaginationem nõ ſequitur fides: ergo imaginatio nõ eſt opinio. opinionem vocat rationem ipſam, qua aliquid iudicat: fides vero eſt credulitas ipſa, & aſſenſus, qui rei probatæ adhibet.

Quod nõ ſit opin.

Nota. Maior eſt nota. Minorem oſtendit. In brutis, in quibus nulla eſt fides, ob id nec opinio. Quòd autem in eis non ſit fides, oſtendit. Quibus ineſt fides, competit ꝑſuaderi: at nihil poteſt brutis perſuaderi: ergo nec ineſt fides: nam perſuadere eſt in fidem inducere.

Minorem probat: quia illis poteſt aliquid perſuaderi, quibus ratio ineſt. Dubitabis: Nam videtur, ꝙ bruta cicurentur, & diſciplinę capacia ſint: videtur ergo, ꝙ illis poſſit aliquid perſuaderi. Reſpondet bene Philopo. quòd non faciunt bruta illa omnia ex vi cognitionis, nec alicuius rationis: ſed ſolum aſſuefactione quadam cauſante inclinationem: at perſuadere, eſt vi cognitionis credulitatẽ inducere.

Manifeſtum itaq;, quòd neque opinio. Tex. CLVIII.

Qđ imaginatio nõ ſit ſimul ſenſus, & opinio.

PRobauit non eſſe opinionem, nec ſenſum: nũc oſtendit, quod nec ſit vtrunq; ſimul: quod tripliciter poſſet eſſe. Aut, quod ſit opinio formaliter, & ſenſus materialiter: & tunc imaginatio eſſet opinio cum ſenſu. Secundo econtra, ſenſus formaliter, opinio materialiter: & tunc erit ſenſus cum opinione. Tertio, quòd ſit aggregatum ex vtroque, puta, opinio, & ſenſus.

Nota tribus modis pôt continge re.

1. Ratio. Quod autem nihil ſit horum, probat duplici ratione. Priorẽ dicit eſſe per ea, quæ dicta ſunt. Si enim differt a ſenſu ꝑ ſe, & opinione per ſe, quia quæ ſenſui inſunt, & quæ opinioni inſunt, ei non poſſunt ineſſe, differt ab vtroque ſimul.

2. Ratio. Poſterior ratio procedit vno ſuppoſito: ꝙ ſi imaginatio eſt opinio cum ſenſu, tũc opinio cum ſenſu debent eſſe vnius ſubiecti: quia ſæpe ſtat vnum imaginari: ſi ergo imaginatio eſt opinio illius ſimul cum ſenſu, tunc debentẽ eſſe circa idẽ: vt opinari & ſimul ſentire idem, ſit imaginari. Vnde ſi vnum ſentimus, alterũ opinamur, talis opinio cum ſenſu non erit imaginatio: ſed vtrumq; debet eſſe vnius aut albi, verbi gratia, aut mali, non autẽ vnum vnius, alterum alterius: hoc eſt manifeſtum: ſequitur ergo iuxta hoc, ꝙ nihil aliud erit imaginari, quàm opinari quod apparet, & per ſe ſentitur.

Suppoſitio quædam.

Apparent autem & falſa. Tex. CLIX.

Neſtitur ſecunda ratio.

ROnit modo rationem. Sẽſus, & opinio diſcordant in eo, quod imaginamur: ergo imaginatio non eſt opinio, & ſenſus eiuſdẽ. Antecedens patet. Imaginatio percipit Solem paruæ quantitatis: opinio autem, & ſenſus diſcordant: nam ſenſui apparet minor terra: ſecũdũ opinionem vero, quã aliquis accepit ab

Aſtrologis, maior ẽ terra: nõ põt ergo eẽ imaginatio opinio, & ſẽſus ſimul eiuſdẽ.

Probatur conſequentia: quia cum opinio debeat conformari ſenſui, debet eſſe vnum ex duobus. Aut quòd deſerat illam & ſumat oppoſitam: & hoc nõ poteſt eſſe, quia opinio, & aſſenſus nõ abiicitur, niſi vel obliuione, vel morte, vel rõne cõtraria, quorũ nullũ in præſenti caſu eſt.

Aut erit alterum, quòd illa opinio fiat falſa: & hoc eſſe non poteſt, quia obiectũ manet idem, puta, Sol maior terra: tunc autem opinio ex vera fit falſa, cum obiectum mutatur ignorante eo, qui habebat opinionem. Cum igitur nihil horum fit, opinio erit vera, & ſenſus falſus: non ergo vtrumq; ſimul erit imaginatio, non enim hæc ſimul vera, & falſa eſſe poteſt.

Sed quoniam eſt moto hoc moueri aliud. Tex. CLX.

Quòd ſit imaginatio. Suppoſitio quadruplex.

OStendit hactenus quid non ſit imaginatio: nũc oſtẽdit quid ſit. Aſſumit autem prius aliqua. Primò, quòd vnum motum poteſt mouere aliud: eſt enim aliqd quod moueatur, & moueat. Secũdò, imaginatio eſt motio quędam, & paſſio: cum enim ſit cognitio, quædam erit paſſio, & motio ab aliquo obiecto facta. Tertiò nõ ſit imaginatio, niſi in his, qui ſentiũt: nec aliorum obiectorum eſt niſi eorum quæ ſenſata ſunt: imaginamur enim quæ ſenſu percipimus, quamuis aliquando non eodem modo, quo percipimus: imaginatio enim ſæpe compoſita percipit, quæ diſiuncta ſenſu percepta ſunt, & econtra: vt ex monte, & auro percepto, imaginatio ſit montis.

4. Supponitur quartò. Senſus actu poteſt alterum mouere, id eſt, quæ ſenſu percepta ſunt, poſſunt percipi ab alia potentia, hancque mouere poſſunt. Vt enim dicemus, imaginatio percipit quæ ſenſu cognita ſunt, & tunc talis cognitio, quæ fit ab eodem obiecto, ſenſatio erit ſimilis ſenſationi illius. V.g. ſi aliqua potẽtia mouetur à re iam viſa, illa potẽtia cognoſceret rem illam, ſicut viſus cognoſceret, ſi res illa eſſet: & ita fit: quæ imaginamur enim ſunt ſicut ea quæ ſenſimus.

Erit vtique hęc motus. Tex. CLXI.

VErba priora text. expoſita ſunt: in reliquis infert iam genus ipſius imaginationis, pura, eſt motus, & paſſio, non quæcũq; ſed quæ ineſt ſolum ſentientibus: & non vtrunq;, ſed per ſenſum ineſt, id eſt ab his quæ ſenſu percepta ſunt. Et ferè hæc eſt definitio, quòd imaginatio ſit motus factus ab his, quę ſenſu percepta ſunt, id eſt cognitio eorum, quæ ſenſata fuerunt, vel ſentiuntur, vt inferius declarabitur.

Quartum colligit Ariſt. genus imaginationis, eſſe motũ quẽ dã & paſſionẽ ſentientium.

Duo quæ conueniunt imaginationi.

Ponit autem duo, quæ inſunt imaginationi. Alterum: quòd habentia imaginationẽ, ea vtuntur ad actiones ſuas obeundas, ſecundum quòd eam appetitus patitur. Alterum: quòd aliquãdo ipſa eſt vera aliquando eſt falſa. Cauſam autem dat, quare aliquando ſit vera, aliquando falſa. Et cauſa eſt, quia non imaginamur, niſi quæ ſenſata ſunt ſenſibus exterioribus: ſed iſti errant in ſuis ſenſibilibus. ergo & imaginatio. Minorẽ oſtendit, diſtinguens tria ſenſibilia ſenſus exterioris. Propriũ, in quo non contingit errare, niſi parum, id eſt, in particulari obiecto, & in applicatione, vt diximus lib. 2. Aliud eſt per accidens, id eſt, ſubiectum, in quo eſt propriũ ſenſibile: & in hoc contingit error, vt notum eſt. Tertium, eſt ſenſibile commune, quod eſt in eo ſubiecto etiam, in quo eſt proprium ſenſibile, vt figura, magnitudo, motus, & alia: & in his conſiſtit paſſim, & frequenter error.

Tria ſenſibilia ſenſus exterioris, & quomodo in eis contingat error.

Dubitabis: Quare dicit, quòd in cõmunibus eſt maximè errare? Videtur enim quòd magis erremus in ſenſibilibus per accidens. Philop conatur reſpondere: ſed puto, quòd non ſatisfacit. Reſpõdeo itaq; quòd in communibus dicimur maximè errare: quia ſemper ipſa ſentimus cũ proprius: in eo autem quòd plures cognoſcit pluries etiam accidit errare. At ſenſibilia per accidens ratò iudicantur: ob id rarò erratur: at forte æquali in hoc magis erratur.

Motus.

Motus autem ab actu factus.

Imaginatio circa illa in aſe ſibilia in quo conueniat & differat ſenſu.

APplicat modò errorē in imaginatione in his tribus ſenſibilibus, quę vocat ſonos: ponitq; differentiam inter ſenſum, & imaginat onem: & litera eſt obſcura propter conſciſſionē: ſed ſenſus, & expoſitio hæc eſt Motus factus ab actu, id eſt, imaginatio fit ab his dictis tribus ſenſibilibus: ſed differt, & conuenit cū ſenſu. Conuenit quidem: quia ſenſus in proprijs eſt verus; in alijs duobus, ſcilicet cōi, & p accidens decipitur, præſertim cum in diſtantia ſunt; ita & imaginatio: differt autem, quòd ſenſus eſt obiecti tantum præſentis, at imaginatio etiam abſentis.

Dubium. Dubitatur, quomodo imaginatio dicitur nunc vera circa propria, ſuperius vero falſa, cum dixit eam a ſenſu differre.

Solutio. Reſpōdet Philop. quòd imaginatio circa propria ſenſata duplex eſt: altera, quæ percipit ſenſata ſimplicia, ſicut ſenſus; & hæc vera eſt: Altera, quæ propriorum ſpecies componit, vt ſuperius dicebamus: & hæc falſa ſæpe eſt, & ſic à ſenſu differt, qui ſemper eſt verus.

Si igitur nihil aliud habēt, quæ dicta ſunt, quā imaginationē.

Definitio imaginationis. COncludit definitionem imaginationis, dicens, quòd ſi quæ dicta ſunt, non alteri competunt, quam imaginationi, & imaginatio eſt, quod dictum eſt: erit imaginatio motus à ſenſu facto actu, id eſt, cognitio eius, qd alijs ſenſibus, tam communi, quàm exterioribus ſenſatum eſt, vt dicit Philop.

Nota. Et ſi vis ipſam potentiam definire, erit imaginatio potentia moueri apta ab his quæ alijs ſenſibus iam ſenſata ſunt: atque hæc eſt definitio imaginationis, & pro actu, & pro potentia. Ariſto. enim definit eam, quæ actu eſt, quia notior eſt actio quàm potentia.

Quoniam autem viſus maximè ſenſus eſt. Tex. CLXII.

NOminis rationem nunc dat, quæ talis eſt. Cum imaginatio ſit circa actu ſenſata, & inter ſenſus, nobiliſſimus ſit viſus, decuit, vt ab eo, qd in viſu eſt, ſumeret nomē. In viſu aūt id eſt, vt ſine luce nō fiat viſio: à luce ergo denominatur imaginatio, & ita fit. Græcè namque φῶς ſignificat lucem, & φαίνω luceo, à quo phantaſia erumpit, atq; imaginatio dicitur. De nomine imaginationis quare inducatur.

Statim finalem dat cauſam, quare natura dederit imaginationem. Reſpondet, q brutis dedit, vt per eam, tanquam per rationem dirigerentur, & mouerentur ad ſuas opationes. Imaginationes enim manent, id eſt, ſunt etiam abſentibus obiectis, ſimileſque ſunt ſenſationibus, ob id mouent appetitum animalium. Hominibus autem dedit, vt per eam operarētur, quando ratio eſt impedita: impeditur autem in paſſionibus, vt ira, amore, odio, & alijs: impeditur etiam in morbo, etiam in ſomno. Vt ergo homines operari poſſint, etiam cum ratio non operatur, dedit natura imaginationem, & hæc eſt cauſa finalis. Poteſt etiam altera addi: ideo homini datam, vt ſubſeruiat Intellectui, præbens ei phantaſmata. Concludit dictū eſſe de ipſa imaginatione quid ſit, & propter qd ſit, ac perinde de tota ſenſitiua parte. Finalis cauſa imaginationis, cur ſit ani malibus & hominibus data.

An phantaſia diſtinguatur à ſenſu cōmuni. Quæſt. VI.

DVos ab Ariſ. ſenſus internos tradiros habemus: videtur autem quòd vnus ſit. Primò autoritate; libr. de memoria cap. 1. dicit, quòd phantaſiari, & memorari ſunt paſſiones primi ſenſitiui, id eſt, cōis ſenſus: videt ergo, quòd memoria, & phantaſia ſint idem cum ſenſu communi. 1. Argum. quod diſtinguat.

Probatur ſecūdò, Phantaſia habet idē obiectum cum ſenſu cōi: ergo ſunt idem. Antecedēs patet: nā phātaſia pcipit ſenſata p ſenſus exteriores, ſicut & ſenſus cōis. 2. Argum.

Pro

3. Argu.

Probatur tertiò: quia definitio phantaſiæ videtur conuenire ſenſui communi: hic enim eſt motus a ſenſu in actu: non enim percipimus ſenſu communi, niſi quæ ſenſu exteriore ſentiuntur.

4. Argu.

Probatur quarto. Videtur nõ bene definiri phãtaſia per motum, cum illa ſit vis animæ, & facultas permanens.

De quot, & quibus agẽdum.

In hac difficultate occurrunt quatuor tractanda. Primum eſt numerus ſenſuum interiorum. Alterum eſt, ipſorum organa. Tertium eſt ipſorũ operationes. Quartum eſt ipſorum finis.

De numero ſenſuũ interiorum.

Prima opinio aſſerentiũ eſſe quinque.

Circa numerum, eſt duplex ſententia principalis. Altera eſt Auicen. lib. 6. p. 4. c. 3. Algazelis libel. de anima: tract. 4. c. 4. & Alber. tract. 4. c. 7. Iandu. q. 37. qui ponunt quinque ſenſus interiores.

Qui ſint hi quinque ſenſus varie opinãtes.

Albe ſententia

Sed aduerte, ꝙ quamuis in numero cõueniant, in re ſunt diſcordes, quod nonnulli non aduertunt. Secundum igitur Alber. primus ſenſus eſt communis, qui ſenſata omnium exteriorum ſenſuum ſimul cum ipſis percipit.

Primus ſenſus cõmunis.

Secunda imaginatiua

2. ~~Senſus~~ eſt imaginatio, quæ retinet ſpecies ſenſus cõmunis, & eſt velut memoria ipſius, & hęc percipit ſenſata in abſentia ipſorum.

Tertia æſtimatiua.

Tertius eſt æſtimatio, quæ percipit aliqua non ſenſata ſentibus exterioribus: vt ouis videns lupum, & cognoſcens ipſum viſu & ſenſu communi, per æſtimatiuam percipit inimicum, & aduerſum ſibi: inimicitia autem nõ eſt res ſenſata quæ ſenſu exteriori percipiatur: ob id ſolent Philoſophi dicere, ꝙ æſtimatio ex ſpeciebus ſenſatis elicit intentiones non ſenſatas, id eſt, ex rebus ſenſibus cognitis, cognoſcit aliqua, quæ ſenſus nullus percipit.

Quarta phantaſia quæ, & cogitatiua.

Quartus eſt phãtaſia, & hæc facit tria. Primo coniungit ſpecies ſenſatorũ, quæ erant in imaginatione: vt quando ex auro, & monte formamus montem aureũ. Secundo coniungit ſpecies non ſenſatas cum ſenſatis, vt cum hoc album percipit vtile, & conueniens. Tertio etiam coniũgit non ſenſatas inter ſe, vt cum agnus matrem percipit delectabilẽ: hæc virtus ſecundum Albertum eſt nobiliſsima omnium ſenſitiuarum: & in homine dicit vocari cognitionem.

Quinta memoria

Quintus ſenſus eſt memoria, in poſteriori parte capitis conſtituta: & hæc cõſeruat, quæ phantaſia percipit. Hæc eſt ſententia Alberti, & Algaz.

Secunda Auic. in aliqua in duob. differt ab Alber. 1. 2.

Quę quidẽ in duobus differt ab Auic. Primo in ordine. Nam Auic. phantaſiam facit tertiam, poſt imaginationem: Albertus vero ponebat eſſe quartam.

Secundo in re: nam Auice. dicit imaginationem nõ cognoſcere, ſed retinere ſolũ, & cõſeruare ſpecies ſenſus communis: & Alber. dicit, quòd cognoſcit etiam in abſentia obiectorum. Hæc eſt prima ſententia principalis.

Secunda op. S. Th.: quatuor eſſe tantũ ſenſus.

Primus ſenſus cõmunis.

Secundus imaginatio.

Tertius æſtimatiua, quę in homine dicitur cogitatiua.

Quartus memoria.

Altera ſententia eſt S. Thom. 1. p. q. 78. ar. 4. & Auerr. tertiò de Anim. com. 6. qui putant quatuor eſſe ſenſus internos. Primus eſt ſenſus communis. Alter eſt imaginatio, quæ retinet tantũm ſpecies. Tertius æſtimatio, quæ in homine eſt cogitatio, quæ percipit intentiones non ſenſatas: non enim vult S. Tho. ꝙ in brutis fiat illa ſpecierum compoſitio. Quartus eſt memoria, quæ conſeruat ſpecies non ſenſatas. Hæ ſunt Philoſophorũ opiniones.

Primum fundamẽ. a quatuor cerebri partibus, ſeu ſinibus.

Pro reſolutione aduerte vnum, quod multum conducit ad huius determinationem: quòd cerebrum in duas medietates eſt diuiſum ab occipite ĩ ſynciput, id eſt, a parte poſteriore in frontem: ita vt vna medietas ſit ad vnam auriculam, altera verſus alteram. In parte autem anteriore vtriuſq; medietatis huius ſunt duo ſinus, & concauitates ex æquo, vna eſt in parte anteriore vnius medietatis, altera eſt in altera. Vlterius, iſti duo ſinus in vnũ poſtea concurrunt, qui eſt in media cerebri parte, & hic in alium etiam inferiorem, qui in occipite, vbi cerebellum ponitur, terminatur. Vnde ſolum ſunt hi quatuor ſinus, & in hòc non inanibus diſcurſibus credendum eſt, ſed oculatis experientiis, quæ ex anatòmica ſectióne habentur: de qua Galen. 8 de vſu partium, tract. & alii multi huius artis periti.

2 Fundã. Sinus cerebri eſſe ſpiritibus plenos.

Aduerte ſecundo, ꝙ omnes hi ſinus pleni ſũt ſpiritibus ſubtilibus ſenſitiuis, quamuis in vltimo ſinu plurimi abũdẽt, & perfectiſſimi ſint, quãuis ille ſinus ſit omnium minimus, ſicut primi ſunt omnium maximi. In his ſpiritibus ſunt conſeruatæ ſpecies rerum ſenſatarum, quæ nomine peculiari phantaſmata dicũtur. Cumq; illi ſenſus viam habeant communẽ, fit, vt ſpiritus poſſint ab vna parte in

aliam, & ab vno ſinu in alium tranſmitti a virtute animæ, vel a cauſa alia extrinſeca.

Tertium funda. in quo exteriores ſenſus differunt ab Interioribus. Aduerte tertio, ꝙ ſenſus interiores in hoc ab exterioribus differunt, ꝙ exteriores a re exteriore immediate mouētur. ob id exteriores dicuntur: at interiores non ab ipſa re immediate, quin prius ſenſu exteriori ſenſata ſit, ob id interiores dicuntur; ſimul etiam, quia hi organa in cerebrō interna, illi externa habent.

1. Concl. Senſus interiores tm̄ ſunt tres. His ſuppoſitis, ſit prima cōcluſio probabilis. Senſus interiores tm̄ ſunt tres.

Hæc concluſio eſt cōtra prædictas opiniones: puto tamē eſſe mentem Ariſt. & Græcorum omniū. Senſus ergo ſunt illi, Senſus communis, Æſtimatio ſeu imaginatio, & Memoria. Vnde imaginationē, vel phantaſiam non ſeparo ab Aeſtimatione, ſed eadem (vt puto) virtus eſt, quæ elicit ſpecies non ſenſatas cum ea, quę in abſentia obiectorū ipſa pcipit, ſpeciesq́; connectit.

Primo ab auth. Ari. Hoc probatur primo autoritate expreſſa Ariſt. Nam de phantaſia ipſa, quæ illas imagines percipit, dixit, ꝙ animalia multa per eam agunt, & ꝙ in eis, eſt, id quod in hominibus eſt ratio. Cum igitur Aeſtimatio ſit, quæ operari facit animalia, profecto eadem erit vtraque.

2. Probatur. Si Aeſtimatio eſſet ſolum, quæ percipit intentiones nō ſenſatas, ſic non differret ab opinione: quia ſemper illa mouet appetitum ſicut opinio: vt ergo argumentum Ariſt. habeat vim, oportet dicere, ꝙ Aeſtimatio etiam habet imagines formare, quæ non mouent: at opinio ſemper mouet. Dico clarius, quòd Ariſtot. vtrumque vni potentiæ tribuit, & Aeſtimare, & imaginari: ob id ab opinione differt.

3. Probatur: quia diminutus eſſet Ariſtoteles, ſi de his non ageret, cùm tamen poſtea tractauerit de memoria, quàm hic prætermiſiſſet.

Secundo ex organorū numerum. Sed probo ſecundò ratione, qua plurimum perſuadeor. Numerus ſenſuum nō eſt vltra organorum numerum multiplicādus: at ſunt tria organa, ſunt ergo tres potētiæ. Minor patet. Duo illi ſines ſunt pro ſenſu communi, medius pro phantaſia, tertius pro memoria: quod co confirmatur, quod læſa aliqua ex his partibus, læditur operatio talis potentiæ. Similiter quia pars illa anterior eſt humidior, vt facilè recipiat, quamuis nō retineat: at media eſt temperatior, vt recipiat, & retineat; vltima verò ſiccior eſt, vt magis retineat, pro memoria.

Prima obiectio. Reſpondebit Auicen. quòd illorū duorum ſinuū vnus eſt pro communi, alter pro imaginatione.

Reſpōſio prima. Sed hoc nō valet: ſunt enim illi omnino æquales, eiuſdemq; rationis, ſicut duo oculi, duæ aures. Probatur: quia non eſt tranſitus ab vno in alterum, ſed vterque in tertium concurrit.

Secunda obiectio. Solutio. Reſpondet Alber. quòd vna medietas ſinus medij eſt pro Aeſtimatione, altera pro phantaſia. Sed hoc nihil eſt: potentia enim vnum habet organum perfectum, & integrum.

Tertia ex operationibus. Probatur tertiò: quia ſicut Intellectus eſt apprehendere, & iudicare, ita etiam erit vnius virtutis ſenſitiuæ formas percipere, & Aeſtimare: quod eſt iudicare quoddam.

Adde etiam, quòd phantaſia idē prorſus apud Græcos ſignificat, quod apud Latinos imaginatio: vnde eadem virtus eſt prorſus: & hæc eſt, quæ imaginatur, & etiam elicit non ſenſatas intentiones.

Confiteor tamen eam opinionē, quæ quatuor potentias ponit, addens phantaſiæ ſeu imaginationi æſtimatiuam diſtinctam, cognoſcentem illas ſpecies inſenſatas, & iudicantem, non carere magna probabilitate, triplici de cauſa. Primò quia contingit aliquem benè imaginari, & malè iudicare: habere, inquam, vim imaginandi optimam, iudicandi verò ac æſtimādi peſſimam. Quare vterq; actus non videtur ad eandem potentiam ſpectare. Nam aliàs, ſi vnius & eiuſdem potentiæ eſſent, tunc qui vnum rectè poſſet, etiam alterum poſſet rectè exercere. Secundò: quia in ſomnis contingit ſolui imaginationem, & tamen ligari iudiciū & æſtimatiuam. Tertiò: quia videmus aliquem valere apprehenſione & ingenio, & non iudicio: & contrà, alterum valere iudicio, & non ingenio & apprehenſione, vt quotidie i ſcholaſticis experimur. Quorum alterum ex imaginatiua, alterū ex æſtimatiua prouenire videtur. Probabilius tamen putamus eſſe tres.

2. Concl. Harū potentiarū variæ ſunt operationes. Secunda cōcluſio. Harum potentiarū variæ ſunt operationes. In primis, ſenſu com-

Senſus cõmunis operationes.

communi ſenſata ſenſuum exteriorum, ipſorumq; differentias percipimus, præſentibus tamen ſenſibilibus, ſeu ad aliquã modicam abſentiam: de hoc autem ſenſu plura diximus ſuperius.

Æſtimatiua.ſeuphãtaſiæ operationes.

Aeſtimatiua duas operationes habet, & nõ ſenſatas intẽtiones percipere, & in abſentia obiectorum ipſa percipere.

Memoriæ operationes.

Memoria autem retinet & conſeruat eas intentiones tam ſenſatas, quàm inſenſatas. Aliqui etiam putant, quòd quandã habet operationẽ, videlicet, cognoſcere res cum circumſtantia temporis, id eſt, ꝙ ſenſatæ ſunt: non quòd tempus formaliter percipiat; ſed materialiter: hoc eſt, ꝙ cognoſcat rem cum hac circunſtantia, ꝙ alias ſenſata fuit, vel æſtimata: & videtur ſic dicere Albert. loco citato, & Ariſtoteles lib. de memoria, quanquàm communiter alij melius loquantur, putantes memoriam non cognoſcere, ſed ſolum conſeruare ſpecies, vt D. Thomas. 1. p. q. 78. ar. 4. & ibi Caietanus & alij: niſi de memoria hominis loquaris, quæ habet etiã reminiſcentiam per diſcurſum, quanquã hic actus potius eſt Intellectus, ſubminiſtratis à memoria & imaginatione ſpeciebus: ſicut etiam ſimplex memorãdi actus eſt eiuſdem Intellectus, vel imaginationis, miniſtratis ſpeciebus à memoria, in qua tanquam in quadam theca reſeruãtur. Hæ ergo ſunt operationes harum potentiarum. magis tamen iſta declarabuntur in quæſtione ſequenti.

9. Concl. Hæ potentiæ ſunt à natura conceſſæ, vt animalia perfectè ſuas actiones exequantur. Explicatur & probatur concluſio in brutis & in homine.

Tertia concluſio. Iſtæ internæ virtutes & potentiæ ſunt à natura conceſſæ, vt animalia ſuas actiones perfectè exequantur.

Vbi nota, quòd homo in hoc differt à brutis inter alia, quòd bruta ſolas habent operationes ordinatas ad dictum: Vnde quicquid per æſtimatiuam iudicat, quidquid memoria attingunt, totum eſt ordinatum ad praxim, & ad opus, puta, vt moueantur, vt quieſcant, vt proſequantur, vt fugiant. totum deniq; ad paſſiones appetitus mouendas eſt, ſecũdum quem appetitum in eſſe conſeruare ſe ſtudent.

Homo autem præter praxim, habet puram contemplationem. Vnde ſenſus hi non ſolum ad operationes ei deſeruiunt, ſed etiam ad intellectionem: Intellectus enim ſenſibus iuuatur vt miniſtris, ob id plura cognſcunt hi ſenſus in homine, quã in brutis, vt in ſequẽti quæſt. oſtendemus. Vnde Ariſt. procem. Metaph. dicit, quòd ſenſus, quamuis nihil eſſemus facturi, diligeremus propter ſcientias. Ex his igitur omnibus patent numerus, organa, operationes, finis horum ſenſuum interiorum. Ad argumenta ergo oportet iam reſpondere.

Ad 1.

Ad primum dico, quòd memorari, & imaginari vocantur paſſiones ſenſus cõmunis, non quòd ipſius ſint, ſed quòd cauſentur ab ipſo: quia memoria, & phantaſia præſupponunt ſenſum communem, ſicut communis exteriores, ob id horum paſſio poteſt dici ipſe communis.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, quòd licèt idem cognoſcat habeatq; idem obiectum primũ; tamen non eodem modo: ſenſus enim cõmunis per ſenſus exteriores immutatur ab illo, at phantaſia mediante etiam ipſo ſenſu communi: & vlterius habet aliam actionem præter illam, puta, ſpecies non ſenſatas percipere, & illud idem obiectũ communis in abſentia percipere: quod etiam ſentit obiectum diuerſum, ideo diſtincta eſt potentia. Nam potentiæ ſubordinatæ ſic ſe habẽt, vt ſuperior cognoſcat id quod inferior, & aliquid aliud, vel alio modo: & ita fit in præſenti: ſuperior enim eſt phantaſia ſenſu communi.

Ad tertiũ prima ſolutio.

Ad tertium Aegid. vult quòd illi definitioni addatur illa particula, (ſecundùm quam animalia agunt,) & ſic differt a ſenſu communi, qui non mouet animalis appetitum. Caiet. addit alteram, ſcilicet. (Et eſt ſimilis ſenſui exteriori) ad differentiã Intellectus. Sed profectò, quamuis omnes hæ particulæ in textu ſint, non tamẽ ſunt de definitione, niſi tantum, quòd eſt motus à ſenſu in actu.

2. Solutio. Reijciuntur hæ ſolutiones.

Solutio vera.

Ob id dico cum Philop. quòd per ſenſum intelligit ſimul communem cum exteriori: & tunc eſt ſenſus, quod imaginatio ſeu phantaſia mouetur à ſenſibilibus proprio, & communi ſimul ſenſatis: quia communis ſine proprio non operatur.

Ad 4.

Ad quartum dico, quòd ibi definitur phantaſia in actu pro operatione, & pro materiali: Si verò potentiam velis definire, ſic poſſes dicere, eſſe virtutem, quæ à ſenſibilibus ſenſatis primò apta eſt moueri, illaque iudicare.

An in parte ſenſitiua ſit aliquid rationis. Quæſt. VII.

Senſus quid ratio- nis.

NOtandum primò quid ratio ſit. vocamus rationē vim & facultatē animæ, quæ ex vna cognitione in aliā venit virtute illius talis cognitionis. Vnde ex vnius cognitione in alterius cognitionem tranſire, non eſt ratio: ſed cum virtute præcedentis cognitionis aliud ſecundum ſe occultiorum cognoſcimus. Et hóc modo petimus, an aliqua potētia cognoſcitiua ſit ratiocinatoria, quæ ſit ſenſitiua potentia.

Primum argumentum pro parte affirmatiua.

Et videtur quòd ſic. Vbi eſt prudentia, ibi eſt ratio: ſed in brutis, quæ non habēt niſi ſolas potentias ſenſitiuas cognoſcitiuas, eſt prudentia: ergo ibi eſt ratio, & cōſequenter facultas ſenſitiua eſt ratiocinatoria. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Minor probatur 1. Meta cap 1. Apes, & formicæ dicuntur habere prudentiam.

2. Arg.

Probatur ſecundò. Bruta ſunt capacia diſciplinæ: multa enim animalia docent loqui, aliaq́; opera multa facere: ergo ratiocinantur. Doctrina enim, & diſciplina in ratione conſiſtunt.

3. Arg.

Probatur tertiò experientia. Nam opera ipſorum brutorum maximè rationem videntur indicare: media enim in finem ordinant, futura pronunciant, aduerſa fugiunt, commóda proſequuntur, vt omnibus notū eſt: ergo rationē aliquā habēt.

Prima opinio erronea Laurentii Vallæ.

In hac re eſt ſententia quædam Laurētij Vallæ, qui proprios Grammaticę fines tranſcendens, audacter ſe Philoſophis opponit: hic enim in libello quodā de Dialectica cap 9. bruta rationem & diſcurſum habere dicit. Pro quo faciunt argumenta quæ fecimus in principio: & videtur etiā eius ſententiæ Plutarchus: eſt tamen hæc ſententia erronea, & in philoſophia, & in fide.

Secunda opinio. Nota de potentia hominis cogitatiua, & eius officio.

Vera ſententia omniū Philoſophorum eſt, bruta omnia carere diſcurſu, & ratione: inter hos tamen plurimi concedunt priuilegium quoddam homini, vt propter formæ ſuæ excellentiā ſortiatur quandam ſenſitiuam virtutem diſcurſiuam in particularibus, & indiuiduis: & hæc cogitatiua dicitur. Cuius doctrinę inuentor fuit Auicē. 6. naturalium p. 4. cap. 2. id recepit Auerro. Alber. & S. Tho. 1. p. q. 78. ar. 4 ſand. q. 37. & Caiet. & alij: dicuntq́; iſtam facere propoſitiones ſingulares, & ſyllogiſmos particulare: hoc tamen nō attingit vlla Aeſtimatio brutorum. Cauſa autem huius eſt, quia naſcitur illa cogitatiua ab anima rationali: vnde ſuit æquum vt propter ipſam eleuaretur pars hominis ſenſitiua.

Prima concl. Bruta nullo modo ratione vtuntur. Primò ab auth. Ariſtot.

Vt autem in hac parte oſtendam quod mihi probabilius videtur, ſit prima concluſio. Bruta nullo modo ratione vtuntur. Hic eſt communis conſenſus Philoſophorum: & eſt expreſſe Ariſt. tex. 152. vbi dicit, nihil brutis poſſe perſuaderi, quia ratione carent. & lib. de memoria cap. 4 dicit nulla animalia reminiſci, niſi hominem: quia reminiſcentia eſt vt quidam ſyllogiſmus.

2. Ratio.

Probatur ſecundò. Bruta non poſſunt percipere vniuerſale, vt notum eſt: ergo nō poſſunt vti ratione. Conſequentia probatur quia omnis diſcurſus innititur cuidā principio vniuerſali, ſine quo impoſſibile eſt diſcurrere: id eſt, quæ de vno prędicantur affirmatiuè vel negatiuè, affirmantur vel negantur de eo, de quo illud affirmatur. Virtus autem animalis non poteſt hoc principiū percipere: ergo nec diſcurrere. Et hoc argumentum concludit.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Si bruta diſcurrerent, eſſet propter operationes, quæ apparent ab ipſis fieri: ſed non propter has in ipſis ratio admittenda eſt: ergo nō diſcurrent. Conſequētia eſt nota cum maiori. Minor probatur primò, quia, ſi illæ operationes rationi eſſent tribuendæ, profectò bruta eſſent rationabiliora multis hominibus, quia faciunt opera ſtupenda.

4. Ratio.

Probatur ſecundò: quia in plantis, & virtutibus naturalibus experimur operationes mirabiles, & quæ maximè videntur eſſe rationis. non tamen eas rationi tribuimus. Patet in calore, qui aurum, argentum, plumbum, ferrum ſimul congeſta, vi ſua ſeparat: virtus ſeminalis tot partes organizat: virtus nutritiua alimenta varia varijs tribuit partibus. hæc autem omnia maximè videbantur rationem indicare, non tamen rationis ſunt, ita nec brutorum opera.

5. Ratio.

Præterea quintò: quia iam rationale eſſet differentia generica efficiens genus

ani-

animalis,nec deberent dici bruta, ſed rationalia.

6. Ratio. Præterea ſextò. quia ſi habent rationem:ergo & rationalem appetitum.ſ.voluntatem: ergo & liberum arbitrium in rebus,de quibus ratiocinantur, & deliberant. Rurſus adhuc:ergo peccant, & meritoriè operantur: Hæc autem ſunt abſurdiſſima.

7. Ratio. Præterea ſeptimo. Si habẽt rationem, & diſcurſum,ergo etiam ſcientiam, prudentiam,& ſapientiam. Et ſi voluntatem, ergo etiam virtutes voluntatis,iuſtitiam, temperantiam,fortitudinẽ, liberalitatẽ, obedientiam:imo vero,ſi ſic placet delirare,etiam religionem,& fidẽ haberent, quę ſunt impia omnino,& erronea.

Dubium. Dices, Quomodo ergo bruta iſta opera faciunt? Reſpondeo, ꝙ duplici modo.

Solutio. Alter eſt naturæ inſtinctus: alter Inclinatio ex aſſuetudine proueniens, cum memoria Inſtinctus eſt appetit⁹ naturaliter determinans phantaſiã ad ſimiles cognitiones:quod enim in nobis ratio facit, id facit appetitus determinans naturaliter, & non per diſcurſum aliquem. Similiter ipſa phantaſia determinata eſt ad percipiendas intentiones non ſenſatas abſque diſcurſu:ſicut oculus ad videndum colorem,& non dulcedinem. Iſta etiam inclinatio,& inſtinctus prouenit ex quadam aſſuetudine in memoria relicta ex multis & aſſiduis actibus,vt dicemus poſt: ĩ his tamen nullus eſt diſcurſus,nec ratio.

Secunda concluſ. Cogitatio hominis ſi ſola conſideretur abſq; intellectu concurrẽte nõ eſt diſcurſiua nec poſſit ꝓpoſitionem facere.

Secunda cõcluſio. Cogitatio hominis ſi ſola conſideretur abſq; Intellectu concurrente, nullo modo eſt diſcurſiua,nec vllam poteſt propoſitionẽ facere. Fateor concluſionem eſſe contra multos viros doctos, iſi non ſpernendis rationibus, imò (ni fallor) cõcludentibus eam mihi perſuadeo.

1. Ratio. Primò Nulla vis poteſt diſcurſum habere,niſi quę poteſt percipere illa principia duo communiſſima in quibus diſcurſus fundatur:id eſt,dici de omni,& dici de nullo: At vis nulla ſenſitiua põt illa percipere,cum vniuerſalia ſint:ergo nulla vis ſenſitiua poteſt diſcurrere,& ſic nec cogitatiua,cũ ſenſitiua, & organica ſit. Diſcurſus eſt notus cũ maiori. Maior patet:quia diſcurſus,& illatio non ſolum antecedenti,ſed etiam illi principio innititur,vt omnibus liquet.

2. Ratio. Probo ſecundo. In diſcurſu,in propoſitione omni ſemper oportet aliqđ extremũ vniuerſale cognoſcere:ſed nulla ſenſitiua vis poteſt ipſum cognoſcere: ergo nec propoſitionẽ facere. Antecedens patet Si dicas, Petrus eſt homo,vel album: prædicata ſunt vniuerſalia:ꝙ ſi dicas, Petrus eſt hic homo, vel hoc album limitatẽ,tunc virtus ſenſitiua non poteſt cognoſcere iſta prædicata, vt prædicata: quia prædicata iſta cognoſcere præſupponit cognitionem illius, quod limitatum eſt, & determinatum: alter non limitaret ꝑ propoſitionem,ſed ſimul vtrumque perciperet per modum vnius.

3. Ratio. Probatur tertiò. Diſcurrere vel repugnat intrinſece naturę ſenſitiuę,vt talis eſt:vel nõ. Si repugnat:tunc impoſſibile erit, ꝙ in aliquo diſcurrat, quantumcũq; ſit nobiliſſima,ſicut nec oculus videt, quod ei repugnabat videre. Si verò nõ:tunc profectò & brutis poterit ineſſe ratio: quod eſt impoſſibile.

Et nota hic contra Auer. Et nota hic,quantum à veritate ſit alienus Auerr. qui cogitationem dicebat eſſe purè ſenſitiuam, & cum hoc diſcurrere:puto contra ipſum argumenta hæc noſtra eſſe demonſtrationes.

4. Ratio. Adde etiam,quòd in toto Ariſt. nec in vllo Græco interprete inuenitur,ꝙ cogitatio ſit virtus diſcurſiua, & ſenſitiua:ſed per cogitationem animæ rõnalis virtutẽ intelligunt,quæ Intellectus eſt: ꝙ ſi per cogitationem aliquando phantaſiam intelligunt iſti qui interpretantur, tunc nullus ei ineſt diſcurſus.

Tertia cõcluſio, quæ etiã æſtimatiua dicit excedit æſtimatiuam brutorũ multis.

Tertia concluſio. Hominis cogitatio, ſeu Aeſtimatio ĩ multis aliis excedit brutorum æſtimatiuas ſeu imaginationes. Hic autem ſunt quinque obſeruanda.

Primo. Primò:hominis imaginatio ſæpe coniuncta eſt cum libertate:poteſt enim, cũ libet,imaginari,& imaginibus vti, quas in memoria habet. At brutum non, niſi aliunde offerantur: nõ enim pro arbitrio fingit imagines.

Secũdo. Secundò,imaginatio bruti nõ eſt ſine æſtimatione:quicquid enim imaginatur ipſius appetitum mouet:at cum æſtimatione ſimul cõuenientis, vel diſconueniẽtis imaginatur. At homo nõ; ſæpe enim imaginatur, & ab imaginatione tali non mouetur,quia cũ nulla æſtimatione eſt.

Cauſa

Cauſa autem huius eſt, ratione: Intellectus, qui corrigit errorem imaginationis, ac impedit æſtimationem iudicans non ita eſſe, qualiter imaginatio eſt. Et huius ſignum eſt: quod in ſomnijs imaginatio eſt cum æſtimatione, & mouet, quia ſopita eſt ratio.

Tertiò, imaginatio brutorum non cōponit imagines diuerſas, nec fingit monſtra: imaginatio verò hominis ob rationem, & libertatem id facit.

Quartò: quia imaginatio hominis deſeruit rationi: plures elicit non ſenſatas intentiones, multaque alia cognoſcit ad ſcientiam conducentia, vt ſimilitudinem inter multa, & alia huiuſmodi.

Quintò: ſimul cum Intellectu diſcurſum participat, non quòd ipſa vllo modo diſcurrat, ſed quòd percipit aliqua diſcurſu Intellectus coniuncta. V.g. viſo lupo picto, percipit non fugiendum, ſed quia ratio ibi concurrit diſcurrendo. Similiter memoria percipit aliqua præcedente diſcurſu Intellectus, vt cum alicuius memoramur; quia Intellectus ordinem, & coniecturas aliquas cognoſcit, diſcurſuq; vtitur, & tunc talis memoria, quæ diſcurſum præſupponit, dicitur Reminiſcentia. Atque hæc ſunt valde notanda. Ad argumenta reſpondetur.

Ad 1. Nota quid ſit prudentia.

Ad primum nota, prudentiam eſſe habitum quendam, quo eligimus media apta ad aliquem finem: quod quidem fit cognito fine, & cognitis ipſis medijs ordinandis in finem. Bruta autem non præcognoſcunt finem, nec media ordinant in finem, ſed inſtinctu, & ductu naturę ſumit illa media, quæ apta ſunt ad finem, quāuis nec finem cognoſcant, nec in ipſum media ordinent. Vnde, quia operantur, ac ſi prudentiam haberent, dicūtur eſſe prudentia, ſed non eſt verè in ipſis; vera enim prudentia eſt cum præcognitione finis, et ordinatione mediorum in finem, & talis eſt prudentia, quæ rationi innititur.

Ad ſecundum dictum eſt iam non eſſe diſciplinæ capacia, niſi ex quadam aſſuetudine, & inclinatione per aſſuefactionē acquiſita.

Ad 3. Nota.

Ad tertium diximus in cōcluſione prima, non ob illas operationes tantum eſſe colligendum, rationem illis ineſſe, cum etiam in ſenſibilibus operationes rationabiliſſimæ appareant; bene quidem arguunt rationem ſummam illius Autoris naturæ, quæ omnibus in ſuos fines proprios virtutes dedit motiuas.

An formicæ, & apes habeant imaginationē. vbi et de imaginationis gradibus & perfectionibus. Quæſt. VIII.

Occaſio quæſtionis. 1. Ratio pro parte affirma.

HVius quæſtionis nobis occaſionem dedit Ariſto. qui id negat tex. 156. At in oppoſitum eſt locus 2. de anima tex. 20. vbi dicitur, quod in quibus eſt ſenſus, ibi eſt imaginatio, & 1. Metaph. cap. 1. animalia omnia phantaſijs viuere dicit.

2. Ratio.

Secundò ratio ſauet. Nam formica eſt animal prudens valde, apes autem multum artificioſæ: videntur ergo habere phantaſiam.

multiplex opinio ex Ariſt. expoſitione. Prima S. Tho. ſententia.

Aduerte itaque, quòd huius loci Ariſt. multiplex eſt Philoſophorum expoſitio. Prima eſt S. Tho. concedentis apes, & formicas non habere phantaſiam perfectam quia quæ operantur, inſtinctu & ductu naturæ faciunt.

Hæc expoſitio nō videtur ſatisfacere: quia quamuis ductu naturæ operentur, tamen phantaſia media id fit: nam inſtinctus determinat phantaſiam ad cognitionem eorum, quæ operantur: ſunt ergo phantaſiæ etiam tribuendæ.

Secunda Ægidij expoſitio & ſententia. Nota triplicē phātaſiam.

Altera ſententia eſt Aegid. & Caiet. Thie. dicunt triplicem eſſe phantaſiam. Prima eſt imperfecta, quæ non operatur niſi circa pręſentia, & talis eſt in imperfectiſſimis animalibus, vt ſpongijs, cōchis, & alijs huiuſmodi. Alia eſt perfecta, quæ in abſentia operatur: & hæc eſt in homine, equo, alijſque perfectis. Tertia eſt media, quę non operatur, niſi quādo aliquo modo eſt in præſentia obiectum: & talis eſt in apibus, & formicis. Hæc enim animalia, cum in opere & exercitio ſunt phantaſiantur, & imaginantur, non autē extra opus.

Per hoc interpretantur locum hūc quod loquatur de imaginatione perfecta: in illo verò 2. de anima vniuerſaliter de oī.

Hæc

Horũ ſententia reijcitur.

Hæc doctrina eſt bona, & commoda expoſitio, quamuis non videatur multum conuenire: quia Ariſt. vermes coniungit cum formicis, & tamen illi non habent illam mediam imaginationem. Primò: quia etiã formicæ in abſentia imaginantur, aliter non ſe mouerent ad opus.

Tertia expoſitio Ianduni.

Tertia expoſitio eſt Iandu. q. 37. qui dicit, locum iſtum eſſe legendum affirmatiuè, vt velit dicere, ꝙ aliquibus non ineſt phantaſia: quæ tamen ineſt formicis, & apibus.

Reijcitur hæc expoſitio.

Hæc expoſitio non quadrat, tum quia eſt contra Græcos expoſitores, quibus in verborum connexione maior eſt adhibẽda fides: tum etiam, quia eſt aduerſus tex. in quo ſimul ponuntur vermes cum apibus: illis autẽ non ineſt talis imaginatio.

Quarta expoſitio Alberti, & Auerr.

Quarta expoſitio eſt Alber. & Auerro. qui dicunt exemplum non eſſe verum: quia formicæ, & apes habent phãtaſiam perfectam. Dicit tamen Auerr. quòd Ariſto. non fuit ſolicitus de exemplis. Alber. autem vitio Impreſſorũ ſeu traductorum id tribuit, qui non intellexerunt nomina animalium. Sed non videntur hæ commodę excuſationes. Altera enim negligẽtiã innuit Ariſtotelis, altera Græcis interpretibus verborum ignorantiam imponit.

Reijcitur hæc ſnia.

Quæ ex Philopo & ſnia verior.

Mihi poſt omnes has expoſitiones vna alia placet, quæ Philoponi eſt. Hic enim diſtinguit imaginationes duas. Altera eſt, quæ cum ſola memoria cõiuncta eſt, quam vocat recordationem. Altera eſt, quæ vltra memoriam diſciplinæ capacitatem habet, quam etiam diſtinctionem ponit in a'alibus Ariſt. 1. Meta. c. 1. dicens aliqua ſolũm memoriam, aliqua capacitatem diſciplinæ habere. Iuxta diſtinctionem hanc reſpondet, formicas, & apes memoriam cum phantaſia habere, nõ tamen habere phãtaſiam diſciplinabilem, in quo cum vermibus conueniunt: & de hac loquitur in præſenti Ariſt.

Primum fundamẽtũ, duplicem imaginationẽ eẽ ex qua reſpõdetur in agi nationi.

Imaginationem aliam perfectã, aliã imperfectã & perfectã eſſe duplicẽ.

Et Aduertendum, quòd iſta diſtinctio Philoponi eſt de imaginatione perfecta. Duplex eſt enim imaginatio. Altera imperfecta, ſeu indeterminata. altera perfecta, ſeu determinata. Ea indeterminata dicitur, quę non percipit aliud conueniens, vel diſconueniens, quàm quod in guſtu, vel tactu moleſtum, vel delectabile eſt: & hęc non eſt à tactu, vel guſtu diſtincta, ſolumq; in obiecti præſentia eſt, nec organum habet determinatum, ſed cum tactu ſparſa eſt: & hęc vermibus, & quibuſdam alijs ineſt animalibus. Determinata eſt, quæ alia etiam diſconuenientia vel conuenientia percipit, & talis organum habet certum ineſſe; etiam apibus, & formicis, & hanc diſtinxit Philop. Et ex hoc refutatur expoſitio Aegid. non enim conſiſtit perfectio vel imperfectio phantaſiæ in præſentia, vel abſentia: ſed in eo, quod dictum eſt.

De gradibus imaginationis.

Vt autem melius iſta intelligantur, aduerte primò, quòd 1. Metaph. tres gradus animaliũ ponuntur, quæ phantaſia vtuntur. Primus eſt illorum imperfectorum, qui ſolam illam indeterminatam imaginationem, à tactu non diſtinctam habẽt. Secundus eſt habentium perfectam cum memoria: & talia ſunt animalia prudentiam habentia. Tertius eſt eorum, qui ſimul cum memoria, & imaginatione habẽt auditum, & hæc diſciplinabilia ſunt: nam auditu percipiunt docentis vocem, memoria retinent ſimiles ſonos, & aſſueſcunt ad operandum inclinatione quadã, tamen non quicunque auditus ſufficit.

Triplex animaliũ auditus differẽtia.

Tripliciter enim audire contingit animalia, vt docet Albe. lib 8. hiſto. tract. 5. cap. 1. quędã audiunt tantùm ſonos confuſos, & omnes vniformiter abſq; diſtinctione, quomodo ego puto audire apes. Alia cum ſono quandam harmoniam delectantem percipiunt, ſicut Delphines, & Philomela. Quędam diſtinctè voces percipiũt, diſtinctionemq; ſonorum formãt: & hæc ſunt diſciplinabilia. Et attende, multa eſſe diſciplinabilia, quæ non apparent inexpertis: communiter enim mures indiſciplinabiles exiſtimant, & tamen Albe. dicit ſe vidiſſe ſupra menſam murem candelam manibus tenere ad imperium domini alijs cœnantibus.

De imaginationis perfectione ſeu phantaſiæ.

Aduerte ſecundò ex eodem Alberto, loco allegato, quòd imaginationis ſeu phãtaſiæ perfectio cõpletur ex quatuor, quibus omnibus vel ſingulis deficiẽtibus imperfecta eſt. Primò cõſiſtit in ſicco, & humido tẽperato, vt facilè recipere, & etiam retinere valeat: ſicut ſenſus communis in humiditate multa conſiſtit ad facilè recipiẽdum: memoria verò in ſiccitate ad retinendum multum. Secundo, in ſpiritu

puro

puro & mediocri: ſpiritus enim opaci faciũt res apparere horribiles: in ſpiritibus enim ſubiectantur ſpecies prius quàm in organo. Tertiò, vt via ſit legitima & recta, qua ſpiritus fluũt: ex obliquitate enim & irregularitate ipſius, accidit in ſpeciebus mutatio. Quarto ne ſit multus calor à corde, vel ſtomacho proueniens: hic.n. multum turbat, & agitat ſpiritus, ſicut nimia frigiditas inertes facit, ac immobiles. Per hæc facile eſt argumenta ſoluere.

Ad 1. Ad primũ dico, in 2 de anima eſſe locutum de imaginatione vniuerſali, hic verò de diſciplinabili.

Ad 2. Ad ſecundum dicitur, quòd bene concludit habere illa animalia phantaſiam, ſed non diſciplinabilem: hoc autem negat Ariſt non illud.

Caput quartum.

48

De parte autem animæ. Tex. I.

De Intellectu.

Nota ex hoc loco Arabes ſumunt tertij lib. initium.

Intentio Ariſt.

HInc ſumunt Arabes initium libri tertij: nos tamen Græcorum ſectionem ſecuti, ſuperius principiũ fecimus: quidquid tamen de hoc ſit, quia parum profectò ſectio iſta conducit, Ariſtote. intendit poſtquam de vegetatiuis potentijs ac ſenſitiuis tam exterioribus, quà interioribus differuit, nũc de intellectiuis tractare. Eſt autem duplex Intellectus ſeu intelligendi principium. Alterum, quod dicitur poſſibile, cuius eſt rerum formas & ſpecies recipere, actuſq; producere. Alterum, quod dicitur agens, cuius eſt ſpecies in poſſibile immittere, intelligibiliaq; potentia, facere actu intellecta: de vtroque principio ſermonem texit.

Duplex Intellectus, agẽs & poſſibilis.

1.

2.

Triplex ſtatus intellectus poſſibilis.

Vlterius, Intellectus poſſibilis triplicẽ ſortitur ſtatum. Primus eſt, cum in potentia eſt, id eſt, cùm nihil habet eorum, quæ intelligenda ſunt, ſed ſolùm habet ſuam naturam, & eſſentiã. Alter eſt, cùm iam habet aliquo modo, quæ intelligenda ſunt, quamuis non operetur, diciturque Intellectus in habitu. Tertius eſt, cũ operatur & intelligit, vocaturque Intellectus in actu: quam diſtinctionẽ notat Philop.

1.

2.

3.

& in eius declaratione impugnat Alex. quod etiam nos magis poſt hæc diſcutiemus.

Quę, & quot de Intellectu tractãda ſint.

Iam verò ex his Ariſt. intentio manifeſta eſt: intendit enim tractare quatuor: de Intellectu poſſibili ſecundum ſe & in potentia, de Intellectu in habitu, de Intellectu in actu, & de Intellectu agente.

In textu igitur præſenti ſuam proponit intentionem in communi, dicens duo. Alterum eſt, quòd ſpeculatio præſens eſt de parte animæ, qua ipſa anima cognoſcit, & ſapit. Alterum eſt, quòd de hac parte duo tractãda ſunt. Prius eſt, quomodo pars iſta, & facultas intelligendi differat ab alijs cognoſcendi facultatibus. Poſterius eſt, quomodo fiat intellectio.

Obiectio.

Et quia tu poſſes obijcere Ariſtoteli, ꝙ oportebat aliud prius determinare, id eſt, an iſta facultas & potẽtia ſit diſtincta ab alijs ſecundum ſubiectum & magnitudinem, vt voluit Plato, qui intellectum in cerebro poſuit: an non ſit diſtincta ſecundum ſubiectum, vel ratione & definitione ſolũ, ſicut vegetatiuum, & ſenſitiuum.

Solutio.

Huic reſpondet, quòd parum refert ad alia duo propoſita determinanda id diſcutere: quicquid enim dicat adhuc illa duo tractanda ſunt. Addε tu etiam, quòd ex horum duorum diſcuſſione illud manifeſtum fiet. Hæc eſt (vt puto) fideliſſima & notanda huius loci expoſitio: quæ tamen alij dicunt, referam, vt magis data expoſitio probetur.

2.

Quadruplex controuerſia Interpretum.

Quadruplex eſt in huius loci expoſitione diſcordia inter Interpretes. Prima eſt quid per animæ partem intelligi debeat. Philop. enim animam rationalem intelligit. Putat enim partem ſumi pro ſpecie: eſt autẽ rationalis anima ſpecies animæ. Sed illa expoſitio manifeſtè ex ipſius verbis reijcitur. Dicit enim de parte, qua aĩa ſapit, & cognoſcit. quòd ſi pro ſpecie ſumeretur, nõ oportebat ſic dici, ſed, de parte animæ, quæ ſapit & cognoſcit.

Prima qd intelligat Ariſt per animę partes.

Secunda expoſitio Philopo.

Reijcitur expoſ. 1.

Eodem argumento refellitur expoſitio Auerr. qui per partem intelligit ſpeciem, hancque putat eſſe cogitatiuam, quę eſt anima quædam ſenſitiua, qua homo ab alijs diſtinguitur.

Secunda expoſitio Auerro.

Sed hæc expoſitio eſt prorſus extra ſenſum verborum, imò ei cõtraria: quia per hanc non ſapimus, nec intelligimus: &

Reijcitur ſecunda expoſitio.

præte-

præterea, qa de tali parte quærit quomodo à ſenſitiuis facultatibus diſtinguatur, quomodoq́; fiat ipſius operatio, ſcilicet, intellectio: quæ tamẽ nõ poſſunt adaptari animæ cogitatiuæ. Addeetiam, quòd hæc ſenſitiua eſt, & cum ſenſitiuis alijs tracta eſt, nec in toto hoc libro vllum ſit verbum de ipſa:& hic aduerte quantũ ab Ariſt. ſit alienum deliramentum Auerro.

Tertia expoſitio Simpli. & D. Tho. & verior.

Tertia expoſitio eſt Simplic.& Them. S. Tho.& aliorum, per partem animæ intelligendum eſſe ipſam facultatem, & potentiam, quæ dicitur Intellectus poſſibilis. nam per hunc intelligit,& ſapit anima, & hanc nos expoſitionem ſecuti ſumus: Ex quo fit, quòd in iſto textu proponitur prius tractandum de Intellectu poſſibili in potentia, & ſecundum ſe.

Scd̃a de numero q̃ſtionũ, quas proponit Ariſtote. tractandas. 1. Sententia Simp. & Philo. 2. Sententia D. Th. & Them. &c.

Secunda diſcordia eſt circa numerum quæſtionum. Simpl.& Philop. tres quæſt. dicunt hic proponi de iſta animæ parte. Prima an ſit ſeparabilis ſecũdum magnitudinẽ, an tantùm ratione. Secunda quomodo diſtinguatur ab alijs facultatibus. Tertia quomodò fiat intellectio.

Themiſt. verò, quem ſequitur Auerro. D. Thomas & alij, ſolùm duas vltimas proponi affirmant: & nos hoc ſecuti ſumus. Illa enim prima non per ſe proponitur tractanda, ſed ſolùm non neceſſaria eſſe oſtenditur ad alia duo inquirenda. Et hoc ipſa litera ſatis manifeſtat.

Tertia de ſenſu primo quæſtionis. Prima Philo ſententia.

Tertia diſcordia eſt de ſenſu primæ quæſtionis. Philop. enim vult, ꝙ ſit iſte, an rationalis anima ſit immortalis, nec ne: & quãuis hæc expoſitio aliquo modo defendi poſſit, tamen literæ non videtur admodũ quadrare. Oportebat enim ſic dicere, An animã ſit ſeparabilis à magnitudine re, an ſola ratione: non aũt ſic dicit, ſed aliter, puta, An ſit ſeparabilis ſecũdùm magnitudinem, aut tãtùm ratione.

Sc̃a ſnĩa verior Simplic. Them & D. Tho

Aliter explicãt Simpli. Themi. S. Tho. & Auer. atque alij, puta, an talis facultas diſtincta ab alijs ſortiatur corporis partem, vt volebat Plato, differatq́; ſubiecto: an non, ſed ſimul in eadem corporis parte ſit cum alijs potentijs, rationeq́, & definitione ab eis differat. & hæc eſt optima expoſitio, noſq́; eam ſecuti ſumus.

Quarta de ſenſu ſecũdę quæſtionis. 1. Snĩa.

Quarta diſcordia eſt de ſenſu ſecundæ illius quæſt. Simpli. enim putat hunc eſſe ſenſum: quæ ſint ipſius Intellectus differentiæ, quibus diuiditur. At Themiſt. Philop., Auerro. S. Tho.& alij, putant eſſe ſenſum; quæ ſit differentia Intellectus à reliquis facultatibus:& nos ita recepimus tã quàm literæ & Ariſt. conformius, cùm id poſtea Ariſt. tractet: quamuis forſan melius exponemus, vt vtrũque ſignificetur.

Quinta. quid intelligat Ariſto p verbum, Cognoſcit, & Sapit. Prima ſẽtẽtia Simpli.

Alia eſt circa verba diſcordia. Simpli. per, Cognoſcit, intelligit ĩ vniuerſali omnem cognitionem, vt poſtea reſtringatur per, Sapit, quod ſignificat cognitionem Intellectus.

2. ſententia Philo. & Themiſt. &c.

Philop.& Themi. per, Cognoſcit, ſpeculationem: per, Sapit, practicam intellectionem exponunt.

3 ſnĩa verior D. Thom.

At S. Thom. per, Cognoſcit, apprehenſionẽ Intellectus: per, Sapit, iudicium exponit. et profectò omnes expoſitiones bonæ ſunt. Mihi magis placet S. Tho. expoſitio, quia omnes operationes Intellectus comprehendit: nam ſub illis duobus concluditur tam practica, quàm ſpeculatiua cognitio: erit enim iudiciũ practicum vel ſpeculatiuum:& ſimiliter apprehenſio.

Si igitur eſt ipſum intelligere. Tex. II.

Natura Intellectus qua ſit.

PRopoſitis duobus de Intellectu poſſibili potentia diſcutiendis nunc priorem quæſt. diſcutit vt bene notat Philopon. quamuis Simp. velit poſteriorẽ. Quia verò prior quæſtio circa ipſius naturam Intellectus verſatur, talem naturam explicare conatur, duo tradens. Alterum eſt, quòd Intellectus eſt potentia, nihil actu habens eorum, quę intelligenda ſunt, antequam intelligantur: ſed ſicut materia ex ſe eſt pura potentia in genere naturalium, ita Intellectus in genere intelligibilium. Alterum eſt, quòd non eſt organica potentia, nec vtens corpore, vt inſtrumento, ad operandum.

Primo eſt ĩ pura potentia.

Secundò, non eſt organica potentia.

Primò, pbatur primum.

Hęc duo probat, & in probatione prioris vtitur ſimilitudine ſenſus, faciţq; hoc argumentum. Sentire eſt pati quoddam: at intelligere eſt velut ſentire: ergo intelligere eſt quoddam pati.

Ne autem aliquis putaret intelligere eſſe pati prorſus eodem modo ſicut ſentire, addit, eſſe pati, aut quid ſimile: quãuis

enim non ſint prorſus ſimilia, vt dicetur: tamen in hoc conueniunt, quòd Intellect⁹, & ſenſus ab obiectis recipiãt formas.

Altera expoſitio.

Poteſt etiam eſſe alia expoſitio, quòd ob id dicat intelligere eſſe ſimile, ac pati: quia id non eſt vera paſſio corruptiua.

Impaſſibile ergo oportet eſſe. Tex. III.

Progreditur in eadem ratione inferẽdo duo.

1\. PRoſequitur argumẽtum factum, & ex cõcluſione infert duo. Alterum eſt: Si intelligere eſt pati, ſimile ſicut ſentire: ergo Intellectus impaſſibilis eſt paſſione corruptiua, ſicut & ſenſus: id eſt, dum Intellectus intelligit, non corrumpitur, ſed potius perficitur.

2\. Alterũ eſt: quòd ſi intelligere eſt quoddam pati, Intellectus erit ſuſceptiuus formarum, & ſpecierum intelligibilium, ita vt non habeat illas ex ſe actu: tunc enim non pateretur recipiendo, ſed ſolùm haberet eas ex ſe potentia.

3\. Denique ſub hoc communi ſcito comprehẽdit, quòd ſicut ſenſus ad ſenſibilia, ita Intellectus ad intelligibilia ſe habet: ſenſus enim quæ ſentit, non habet in ſe actu vt viſus non eſt coloratus: ita nec Intellectus habet ea quę intelligit.

Nota.

Et nota verbum illud, (Et nõ hoc.) ſenſus eſt, quòd ex ſe Intellectus eſt potentia omnia, quæ intelligenda ſunt, & non eſt hoc, id eſt, nõ habet ex ſe actu aliquid intelligendorum.

Neceſſe eſt itaque quoniã. Tex. IIII.

In quo Intellectus differat à ſenſu.

EX eo, ꝙ Intellectus eſt potentia intelligibilia, ipſius natura infert, in qua à ſenſu diſtinguitur. Eſt igitur tale argumẽtũ: Intellectus eſt ex ſe potẽtia intelligibilia ea, quæ intelligit: ſed intelligit oĩa: ergo eſt in potẽtia omnia: & in hoc à ſenſu differt. Senſus. n. limitatè aliqua percipit accidentia, & ſic non eſt vniuerſaliter in potentia: viſus enim colores percipit: ex ſe igitur actu colorem non habet: non tamen prohibet habere colorem, vel alias qualitates: at Intellectus cum omnia intelligat, vniuerſaliter eſt in potentia. Hũc locum poſt explicabimus latè.

Laudatur Anaxa. ꝙ Intellectum fecerit immiſtũ, & ſeparatũ.

Ex hoc laudatur Anaxa. qui Intellectũ dixit eſſe incompoſitum, & immiſtum, ſeparatumq; ab omnibus alijs, ex quibus omnia ſunt compoſita. Et hoc habet Intellectus vt dominetur omnibus.

Explicatio aliquorum verborũ Ariſto.

Explicat aũt dominari omnibus, ex ſe intelligere omnia: ſubdit rationem huius Quia, ſi in ſe haberet actu aliquid, nõ poſſet illud extra cognoſcere: vt ſi viſus haberet colorem aliquem, ſimilem colorem extra non perciperet, ſicut in tactu apparet. Et hoc ſignificant verba Ariſtot. quę ſic ſe habent. (Intus apparens,) id eſt, hoc eſt intrinſecum, & in actu in ipſa potentia, prohibet cognoſci ea ſimilia, quæ extra ſunt, & aliena.

Quare neq; ipſius vlla eſt natura. Tex. V.

Quid Intellectus ſit in pura potentia in genere intelligibilium.

INſert tandem illud vnum duorum, quę ſupra propoſuimus: id eſt, Intellectum eſſe in pura potentia in genere intelligibilium, nihilque ex ſe habere aliud, quã ꝙ potentia ſit recipereq; poſſit. Vnde facultas hęc, qua aĩa intelligit, & exiſtimat, id eſt, apprehendit, & iudicat, eſt potẽtia intelligibilia, antequã ipſa intelligantur, nulluſq; act⁹ intelligẽdi ei à natura ineſt.

Vnde, nec rationabile eſt ipſum miſtum. Tex. VI.

Quid Intellectus ſit immiſtus. i. nõ vti corpore vt inſtrumẽto vel organo.

INſert modo illud ſecundũ quod dicebamus: id eſt, Intellectum non vti corpore, vt inſtrumento, vel organo: & hoc vocat nõ miſceri cum corpore. Vt enim alibi diximus, hoc differt ſenſatio ab intellectione, quòd ſenſatio elicitur à coniuncto, ob id ſenſus potentia in coniuncto eſt: at intellectio non à coniuncto immediatè, ſed à ſola anima elicitur: ob id potentia Intellectus in anima ſola im-

mediatè

mediatè ineſt; & hoc vocat modò Ariſt. Intellectum non eſſe mixtum.

1. Ratio. Hoc autē probat duplici ratione. Prior eſt. Si Intellectus eſſet mixtus, & organica potentia, tunc eſſet calidus, & frigidus, afficereturq; alijs qualitatibus corporis; ſed hoc eſſe nō poteſt, quia debet eſſe in pura potentia vti probatum eſt: ergo non eſt potentia organica. Maior nota eſt: ob id enim ſenſus participat corporis qualitates, quia immediatè in coniuncto eſt, cùm ſit organica potentia: quòd ſi ita ſe haberet Intellectus, ſimilibus qualitatibus afficeretur.

Dubium. Dices, Non ne Intellectus eſt etiam in corpore cum anima rationalis ſit forma? ergo eodem modo dicetur calidus vel frigidus, ſicut ſenſus.

Solutio. Reſpondeo, eſſe magnum diſcrimē inter ſenſum & Intellectum: ſubiectū enim immediatum ſenſus afficitur per ſe qualitatibus illis, quia coniunctum eſt, & corpus, per quod proximæ ſentit qualitates, puta, oculus, aures, & cætera organa. Vnde fit, vt per ſe ſenſus indigeat illis qualitatibus, quæ diſpoſitiones ſunt eius, quod primò ſentit, & ipſi immediatè inſunt, quia corpus eſt.

At ſubiectum immediatū Intellectus non afficitur per ſe illis qualitatibus: eſt enim anima ſola, quæ per accidens dicitur calida. Vnde Intellectus non ſic indiget qualitatibus ex parte principij, & ſubiecti: ſed ex parte obiecti, quatenus ſumit à ſenſu organico, quæ intelligenda ſunt: & ſic eſt intelligenda Ariſtote. ratio prior.

2. Ratio. Poſterior eſt. Si Intellectus eſſet organica vis, aliquod ei organum & inſtrumētum particulare reſponderet, vt in ſingulis ſenſibus fit: at nullum in humano corpore tale apparet. Nec valet dicere occultum eſſe: quia cum illud foret omnium organorum primum, maximè eſt manifeſtum.

Nota. Et notandum, quòd non dixit, ſi Intellectus eſſet mixtus haberet organū: ſi ita enim diceret, eſſet idē antecedens, & conſequens, quia mixtum eſſe, ſignificat habere organum: ſed ita dixit, ſi mixtus eſſet, haberet organum aliquod diſtinctum & determinatum. Et perpende valde hęc verba quia in ipſis errant non pauci.

Et bene vtique qui dicūt.

MVltum eſt huius loci notanda expoſitio, quā non multi aſſequuntur, nec cum præcedentibus cōtinuant. Senſus hic eſt: cū dixiſſet, Intellectum non mixtum eſſe, id eſt, non organicum, quod non erat aliud, quàm dicere, aīam ipſam ſolam intelligere primò, non autem corpus: hoc idem confirmat ex Platone, qui dixit aīam locum eſſe formarum: id eſt, ſpecies quibus cognitio fit, in anima ipſa primò recipi, non in coniuncto, nec in corpore. Cōfirmatur ex Platone.

Quamuis hoc dictum ſit limitandum dupliciter. Primò, quia non de omni anima hoc intelligendum eſt, ſed de intellectiua, ſenſitiua: nam ſpecies non ſuſcipit, niſi ſimul cum corpore. Secundò limitandum eſt, quòd formæ non inſunt in anima actu, vt volebat Plato, qui ſimul animam eſſe dicebat cum ſpeciebus omnibus, & habitib⁹ à principio, & ſcire erat reminiſci. Hoc non ita eſt: ſed ei inſunt potentia, quia poteſt de nouo capere. Limitatē ſententia Platonis. 1. 2.

Quod autē non ſimilis ſit impaſſibilitas. Tex. VII.

CVm textu ſecundo dixiſſet, non omnino ſimilem eſſe paſſionem ſenſus, & Intellectus: id nunc oſtendit ex dictis quomodo accidat, & quare Diſcrimen igitur experientia hac comperitur. Cum vehemēs ſenſibile percipitur, manet ſenſus impeditus per tempus ad ſentiendum alia, & aliquando deſtructus, vt notum eſt in vehementi ſono, vel lumine, vel alio quouis: at Intellectus, cùm altiſſima ſpeculatur, & difficillima, non impeditus manet, imo aptior ad aliorum ſpeculationem. Quòd aliter ſenſus patitur, aliter Intellectus, atq; adeò ſi potentia in organica.

Diſcrimen igitur manifeſtum eſt: cauſa verò non eſt alia, quam prædicta. eſt enim ſenſus cum corpore, id eſt organica potentia: corpore autem patiente à vehementi ſenſibili, læditur potentia. At Intellectus non eſt organica potentia, nec per corpus intelligit: ob id non habet vndē

lædatur ab obiecto: nam anima, ſecundũ ſe, non patitur læſiua paſſione.

Nota, qd ſit Intellectum eſſe ſeparabilem. Nota, Intellectum eſſe ſeparabilem, ſignificare non eſſe organicum: nec in operatione ſua a corpore pendere. vt a coniuncto, cauſa, vel principio.

Cum autem ſic ſingula factus eſt. Tex. VIII.

De Intellectu in habitu qd ſit. DE Intellectu in potẽtia hucuſq; egit, nũc tractat de Intellectu in habitu. Dicit autem primo, ꝙ Intellectus habitu etiã cùm habitu eſt, eſt in potentia, ſed aliter quàm erat ſine habitu. Hoc autem in duobus conſiſtit. Primò, vt poſſit operari, & intelligere, cùm velit. Secundo, vt poſſit Intellectus habitu ſe ipſum intelligere: quæ duo non inſunt Intellectui in potentia.

Explicat autem, qualiter ſe habeat Intellectus habitu, dicens: ꝙ Intellectus habitu eſt factus iam ipſę res intelligibiles, id eſt, actu habet rerum ſpecies, ſicut hẽt is, qui actu ſcit, & cõtemplatur, quamuis differat ab eo: quia non actu operatur ſẽper, ſed cum vult is, qui habet talem Intellectũ. Et iſta eſt huius loci declaratio. Debet enim ſic coniungi, & connecti. Cum Intellectus eſt factus omnia, ſeu res intelligibilis, ſicut eſt factus Intellectus actu, non ꝙ ſit actu, ſed habitu, vt poſſit operari: tunc talis Intellectus, id eſt, habitu, eſt etiam in potentia, quamuis aliter, vt diximus.

49 *An Intellectus ſecundum ſe ſit pura potentia. Quæſt. IX.*

Occaſio. nis. ARdua valde eſt iſta difficultas cuius occaſionem nobis dat Ariſ. qui tex. 5. aſſerit, nõ aliam eſſe Intellectus huius naturam, quam eſſe potẽtiam omni actu priuatam: quod eo argumento probauit, quia omnia intelligit: debet ergo ſecundum ſe denudari ab omni actu. Hoc aũt intelligendum eſt de eo Intellectu, cuius eſt intelligere, qui dicit Intellectus poſſibilis. Quãuis aũt ardua ſit hæc quæſtio, tamen eſt valde vtilis: quippe ex ipſius reſolutione cõiungitur, Intellectum non eſſe organicam potẽtiã, nec eſſe corpus, quæ duo ſimul multum conducunt ad immortalitatem animæ rationalis probandam.

Vt igitur ab argumentis, quæ difficultatem faciunt, incipiamus: eſt primũ argumentum contra partem affirmatiuam quæſtionis, quod videtur eſſe Ariſt. Si Intellectus eſt potentia intelligibile, cùm intelligibile ſit ipſum ens, tam ſubſtantia quàm accidens, ſequitur quòd Intellectus erit potentia & non actu ſubſtantia, vel accidens: hoc autem eſſe non poteſt: ergo nõ eſt potentia omne intelligibile. Minor probatur: quia quod non eſt actu ſubſtantia, vel accidens, nihil eſt: at Intellectus aliquid eſſe videtur. Primum argumen. quod non ſit pura potentia.

Probatur ſecũdò. Intellectus ſe ipſum intelligit, vt dicitur tex. 8. ergo ipſe eſt intelligibilis à ſe: quòd ſi Intellectus eſt in potentia omne intelligibile, erit in potẽtia ad ſe ipſum: quod eſt impoſſibile. 2. Arg.

Probat tertiò. Quod recipit, ſolũ debet eſſe denudatũ ab eo, quod recipitur: at Intellectus recipit nõ res ipſas, ſed rerum ſpecies: ergo, ſecũdùm ſe, debet tantum denudatus eſſe ab ipſis ſpeciebus: poterit ergo eſſe actu aliqua res, imò poterit eſſe calidus, vel frigidus, quia non recipit calorem, ſed ſpeciem caloris. Vnde quamuis actu ſit calidus, manet in potentia ad ſpeciem recipiẽdam caloris externi: non ergo colligitur, quia intelligit omnia, quòd nullius debet eſſe naturæ. 3. Arg.

Probatur quartò. Viſus percipit colores omnes, & tamen colorem habet: non ergo oportet potentiam denudari ab eo, quod percipit. Minor probatur: quia viſus ſenſorium corpus eſt mixtum: at omne mixtum coloris eſt particeps: ſimiliter viſus percipit quantitatem, & tamen quantus eſt ipſe. 4. Arg.

Probatur quintò contra differentiam inter ſenſum, & Intellectũ in tex. 7. Nam læſo organo corporeo etiam læditur Intellectus operatio, vt patet ĩ phreneticis, & alijs morbis laborantibus: ergo Intellectus cum corpore eſt, ſicut ſenſus. 5. Arg.

In hac re ſunt tres opiniones: prima eſt Alex. 1. de anima, cap. de vi rationali, cuius ſententiã citat Philop. in præſenti: qui putat Intellectum poſſibilẽ eſſe omnino Prima opinio Alex.

nino puram potentiam in genere entis, tam materialis, quàm immaterialis: hic enim quamuis Intellectum poſſibilem dicat eſſe à natura etiam in pueris exiſtentem, tamen nō putat eſſe aliquam animæ facultatem, aut vim poſitiuam, qua poſſit intelligere. Hæc enim vis poſt aduenit cum ipſa intellectione, & ſpecie. non eſt autem aliud Intellectus poſſibilis, ſecundum ipſum, quàm quòd anima poſſit poſtea temporis ſucceſſu, & exercitatione hanc vim intelligēdi ſortiri: quod magis explicabitur inferius: hoc modo, Intellectus poſſibilis, pura eſt potentia nihilque habet actus. hæc eadē ſententia eſt etiam Aureoli, qui lib. 6. vt refert Capre. 1. Sen. d. 3. q. 3. putat intellectum eſſe puram potētiam in genere entis materialis, vel immaterialis, cùm vtrunque intelligat.

Scda quorundā opinio.

Altera ſententia eſt aliorum, qui Intellectum actum quendam eſſe dicunt: exponunt autem Ariſtotelis dictum hoc modo, quòd Intellectus eſt pura potentia, id eſt, nullam ex ſe habet ſpeciem obiecti intelligibilis, vt volebat Plato.

Reijcitur hæc opinio.

Hæc expoſitio reijcienda eſt: quia ſi Ariſtote. vellet dicere Intellectum eſſe in potētia ad recipiendas ſpecies; tamen in ſe eſſe aliquam naturam actu eorum, quæ intelligibilia ſunt: tunc ex hoc non probatur, quòd eſſet non mixtus, & non organicus. At Ariſtot. probat non eſſe organicum, quia tunc actu eſſet calidus, vel frigidus, quod eſſe non poteſt, cum ſit potentia: ergo intendit, quòd actu nulla eſt natura eorum, quę intelligi debent.

3. Opinio Philop. & Simplic.

Tertia ſententia eſt Philopo Simpli. & Themiſ. qui Intellectum aliquid actu eſſe docent: dicūt tamen ipſum in genere intelligibilis eſſe puram potentiā: quod idē affirmat S. Tho. q. 8. de veritate.

Dubium.

Dices tu: Quid ſignificat iſtud, quòd Intellectus in genere rei ſit actus, tamen in genere intelligibilis ſit pura potentia?

Reſpōſio.

Hoc opus, hic labor eſt. Inſudarunt multi illuſtres Philoſophi in huius rei diſcuſſione. Aliqui verò non intelligentes, negauerunt doctrinam Ariſt. & communem. Dicam ergo quæ mihi poſt longum ſtudium, multamque huius rei meditationem cognoſcere datum eſt.

1. Concluſio, intellectus eſt denudatus omni natura, cuius primū ſpecies recipit.

Sit prima concluſio. Intellectus eſt denudatus ab omni natura, cuius primò ſpeciem recipit, & ab omni eo, à quo primò mouetur.

Primum fundamē. duplex eſſe obiectū intelle.ᶜᵗ, motiuum. & terminatiuum.

In huius declarationem aliqua ſunt notanda. Primum eſt, duplex eſſe obiectum Intellectus. Vnum motiuum tantum, alterum terminatiuū, & aliquo modo ſimul motiuum. Id dicitur motiuum, quod ſpeciem imprimit ipſi Intellectui, quamuis non ſit ipſum, quod cognoſcitur ab Intellectu. Terminatiuum eſt & aliquo modo etiam motiuum, quod cognoſcitur ab Intellectu, & ipſius etiam ſpecies in Intellectu eſt.

Intellectus motiuū obiectum eſt phantaſma ſenſibile, id eſt, ſpecies recepta in imaginatione. nihil enim in iſto ſtatu poteſt Intellectum noſtrum primò mouere ad intelligendum, niſi ſenſibile phantaſma: non tamen phantaſma eſt obiectum terminatiuum, quia non eſt ipſum, quod Intellectus intelligit. Terminatiuum autem eſt natura, & res in phantaſmate incluſa, & per ſpeciem repræſentata, quæ eſt natura etiam ſenſibilis, aut ordinem habens ad ſenſibilia.

Quid ſit proprium obiectum & adęquatum motiuū in hoc ſtatu.

Vnde ſi obiectum propriū, & adæquatum motiuum Intellectus noſtri pro ſtatu, quo in corpore eſt, conſideretur, non eſt aliud, quàm ens ſenſibile: non enim per alias ſpecies, quàm ſenſibilium rerū, vel ad ipſas ordinem habentium intelligimus, cùm à ſenſibilibus phantaſmatibus ſint abſtractæ.

2. Funda. cū in aliquo ſubiecto eſt aliqua forma, nō poteſt alia ſimilē recipere nec eius ſpeciem.

Alterum eſt notandum: ꝙ cùm in aliquo ſubiecto eſt actu aliqua forma, non poteſt in eo recipi alia ſimilis, nec ipſius ſpecies intētionalis. Verbi gratia, vbi calor eſt, non poteſt recipi alius calor ſimilis, nec ipſius ſpecies. Quantum enim ad hoc, æqua eſt conditio rei, & ſpēs ipſius, vt benè dixit Iandu. q. 4. Et hoc experientia conſtat. Oculus enim colorem habēs realem, impeditur à recipienda ſpecie illius coloris ſimilis: & auditus habens realem ſonum, impeditur à percipienda ſpecie alterius ſoni: ſimiliter in alijs ſenſibus. Et hoc multum eſt notandum pro intelligentia huius doctrinæ Ariſt.

3 Funda. potentia non debet eē denudata ab omni actu ſed ab eo tantum à quo patitur.

Nota tertiò, quòd potētia cognoſcens nō debet abſolutè denudari ab actu, niſi ab eo solū, a quo patitur, & cuius ſpēm in ſe recipit. Vnde oculus ab illis coloribus eſt denudandus, à quibus mouetur, & quo-

& quorum ſpecies habet & recipit: non autem ab alijs accidentibus.

Ex dictis, probatur concluſio.

Ex his ſequitur declaratio, quomodo Intellectus eſt pura potentia. Intellectus enim non patitur, nec ſpeciem recipit, niſi à phantaſmate, & naturis ſenſibilibus, ſolum enim hæ ſunt, quę in ipſum agunt: erit ergo Intellectus denudatus ab omni natura ſenſibili, nullaq; erit ſenſibilis natura. Hoc tamen non arguit non eſſe alicuius naturę, imò conuincit eſſe alicuius naturę ſpiritualis, & incorporeę, cum debeat denudari à naturis corporeis, à quibus patitur.

Cõcl: manifeſtatur, & declarat quõ intellectus eſt pura potẽtia in genere ſuorum intelligibiliũ.

Per hæc manifeſta eſt concluſio. Manifeſta etiam eſt ſententia tertia Græcorum quòd Intellectus eſt pura potentia in genere ſuorum intelligibilium: non enim eſt vlla natura corporea, quæ eſt primò intelligibilis à nobis, & cuius ſpeciẽ Intellectus recipit. Et hæc eſt cauſa, vt dicemus, cur ſeipſum intelligere non poſſit primò, non enim eſt natura ſenſibilis, quę ſola Intellectum mouet. Vnde eleganter S.Thom.3. Contra gen.cap.43. dicit Intellectum poſſibilem tantum eſſe potentia ea omnia quæ virtute Intellectus agẽtis cognoſcitur Hæc autem non ſunt niſi materialia.

Nota, cur intellectus ſe ipſum nõ primo intelligat. I remoũ dubium.

At, vt magis iſta declararentur, propono aliquot dubia. Primum eſt: Si intellectus non eſt eius naturæ cuius ſpeciem recipit, ſequitur, quòd vna anima ſeparata non poſſet recipere ſpeciem alterius animæ: nec vnus Angelus ſpeciem alterius: quia ſicut natura corporea non poteſt recipere ſpeciẽ ſimilis naturæ, ita nec vnus Angelus, vel natura incorporea ſpeciem alterius: cuius tamen oppoſitum docet Theologia, quæ in animabus, & angelis ſpecies infuſas ponit.

Solutio.

Hoc dubium fateor, quòd difficile eſt ſoluere, imò ex hac parte argumentum Ariſt. videtur claudicare. Dico tamẽ pro ipſius defenſione, ꝙ ſi ſpecies in anima ſeparatæ eſſent, ſicut ſpecies hæ inferiores, non poſſent recipi in ipſa aliarum animarum ſpecies: at non ſunt: eſt enim duplex diſcrimen. Species enim illæ animarum & Angelorum non ſunt adæquatæ vnius, imo per vnam ſpeciem multæ naturæ diſtinctæ comprehenduntur: ob id ſpecies nõ eſt adæquata, & propria vnius obiecti, nec eiuſdem ordinis. Alterum diſcrimen eſt: quia illæ ſpecies ſunt exemplaria, in quibus lucẽt, & repræſentantur res cognitę ab ipſo Intellectu: non autem ſic ſunt ſpecies inferiores, ſed ſunt principia adęquata, quibus Intellectus percipit obiectum, à quo eam ſpeciem recipit: & talem ſpeciem non poſſet vnus Intellectus habere alterius, vt bene concedit Capreol. 1. Sen.d.3.q.3.

2. Dubiũ.

Alterum dubium eſt: quia non videtur Intellectus eſſe pura potentia in ente ſenſibili, quia immutatur ab omnibus ſenſibilibus phantaſmatibus. nam ſenſus communis recipit ſpecies oĩum ſenſibilium, non tamen eſt pura potentia, imo eſt in corpore ſenſibili.

Reſpõſio prima.

Reſpondeo, eſſe diſparem rationẽ, primo: quia non immutatur immediatè à ſenſibilibus, ſed per alios quinq; ſenſus; at Intellectus immutatur immediatè ab omnibus phantaſmatibus.

Secunda.

Secundo, quod magis ad rem eſt. Senſus communis non percipit integrè ſenſibilia illa omnia, ſed ſecundum gradum aliquem: non enim calorem percipit, nec alias tangibiles qualitates in quocunque gradu, ſed in exceſſu, ſicut & tactus percipit: at Intellectus de omni gradu iudicat: ob id ab omni etiam gradu debet denudari: & ſic prorſus incorporeus erit. Hęc igitur ſunt, quæ mihi in huius declaratione dicenda viſa ſunt.

2 Concluſio. Intellect' poſſibilis non eſt virtus organica.

Secunda concluſio. Intellectus poſſibilis non eſt virtus organica, quæ per corpus intelligat, ſicut ſenſus. Hãc probauit Ariſtot. tribus rationibus in t. x. u. Prima eſt: Intellectus patitur à quacunq; natura ſenſibili: ergo denudatus eſt ab omni natura ſenſibili: ſed ſi eſſet virtus organica, nõ denudatur etiam ab omni natura ſenſibili, ſicut nec ſenſus, vt notum eſt: ergo Intellectus non eſt vis organica. *1. Ratio.*

Secunda eſt, ſi eſſet vis organica aliquod ſortiretur organum determinatum, ſicut patet in alijs cognoſcitiuis potentijs organicis: at nullum talę organum inuenitur. *2. Ratio.*

Tertia eſt. Omnis virtus organica læditur ex cognoſcibili vehementi, vt notum eſt in omni ſenſu: at Intellectus non læditur, ſed potius perficitur ex ſuo vehemẽti cognoſcibili: ergo non eſt vis organica. *3. Ratio.*

nica. Hæ ſunt rationes Ariſtot. poſſumus etiam alias ſuperaddere.

4. Ratio. Sit quarta ratio. Omnis organica virtus debilitaſ corpore debilitato: at Intellectus non debilitatur, imò augeſ potius: ergo non eſt organica virtus. Diſcurſus eſt notus. Maior probatur: in ſenio enim ex corporis debilitate omnes ſenſus, & potētiæ nutritiuæ minuuntur, & deficiũt. Minor patet: nam tunc viget Intellectus: in ſenibus enim prudentia eſt.

Cõfirmatur ratio. Hoc etiam manifeſtum eſt in ſomno: ligatis enim ſæpe corporeis virtutibus, aliquando mirabilia intelligimus, & diſtinctius quam vigilantes: quod argumento eſt, nõ eſſe Intellectum vim corpoream, nec organicam.

5. Ratio. Quinta. Virtus organica intelligit, ſeu percipit obiectum cum loco, figura, quantitate, & accidente ſenſibili, vt patet per omnes ſenſus interiores, & exteriores: at Intellectus ab omnibus illis abſtrahit, dũ vniuerſale cognoſcit, dum rei quidditatem contemplatur: ergo non eſt organica virtus.

6. Ratio. Sexta. Virtus organica non ſentit, quæ ſunt in ſe, vt tactus non percipit ſui organi qualitates: at Intellectus percipit habitus, ſpecies actus, qui in ſe ſunt, vt pòſt dicemus: non eſt ergo vis organica.

7. Ratio. Septima. Si eſſet potentia organica, ergo corrupto organo corrumperetur, & ita ſequeretur animam poſt mortem carere Intellectu, & ita nil intelligere omnino: quod & abſurdum eſt, & erroneum.

Hæc argumenta ſufficiant pro præſenti concluſione.

3 Concluſio, Intellectus nõ eſt corp. Tertia concluſio. Intellectus non eſt corpus, ſeu anima intellectiua nõ eſt corpus. Hæc probatur omnibus rationibus, quibus probata eſt concluſio præcedens, id eſt, Intellectum nõ eſſe virtutem organicam. Probatur etiam illis rationibus, quibus probatum eſt ſuperius, animam non eſſe corpus, quas omnes non opus eſt repetere. Supereſt igitur ad argumenta reſpondere.

Ad primum. Nota duplex obiectũ intellectus vniuerſalitatis & primitatis. Ad primũ aduerte, obiectũ Intellectus eſſe duplex: Alterũ vniuerſalitatis, alterũ primitatis ſeu modificationis. Vniuerſalitatis id eſt, qđ continet quidquid ab Intellectu quocunq; modo cognoſci põt: & hoc eſt totum ens cõplectens ſubſtantias materiales, & immateriales, & oĩa. Primitatis, id eſt, quod primò mouens ſeu motiuum poteſt imprimere ſpeciē ſui in ipſum Intellectum, & hoc non eſt totum ens, niſi ſenſibile: ab hoc enim mouetur per ſpecies receptas à phantaſmatibus: immaterialia enim, vt docent Theologi, non poſſunt imprimere ſpeciē ſui in anima nec ſeparata, nec coniuncta. Vnde Deus nõ videtur in cœlo per ſpeciē creatam. Angeli videntur quidem per ſpecies, ſed non productas ab ipſis imprimentibus alios Intellectus, ſed à Deo infuſas.

Soluitur argumẽ. Dico igitur, quòd Intellectus eſt in potentia ad totum illud intelligibile, à quo patitur, & cuius ſpeciem recipit: cum autem hoc ſit ſenſibile ſolũ, intellectus non erit vlla corporea vel ſenſibilis natura, erit tamen ſpiritualis, & incorporea.

Ad ſecũ. Ad ſecundum dico, ꝙ Intellectus non intelligit ſe directè, vt oſtẽdem⁹ in quæſt. ſequenti: ſed indirectè, & per ſpeciem alterius. Vnde non oportet, vt denudetur à ſe ipſo, ſed ab illius natura, à qua ſpeciem recipit propriam.

Ad tertiũ. Ad tertium ſolutio nota eſt ex his, quæ notauimus circa primam concluſionem: vbi diximus, quòd quantum ad hoc eadẽ eſt ratio rei, & ſpeciei ipſius. Ocul⁹ enim habens colorem, nõ ſolùm alium, aut ſimilẽ non poteſt percipere: ſed nec ipſius recipere ſpeciem: & ſic in alijs ſenſibus: erit ergo idem in Intellectu.

Ad quartum. 1. Ad quartum dico tria. Primum eſt, ꝙ oculus non denudatur à quanto, nec à ſenſibili communi, quia non recipit ipſius ſpeciem: ſed proprij ſenſibilis.

2. Dico ſecundò, quòd oculus non omnino colore priuatur: habet enim quendam imperfectum, id eſt, diaphanum. Si tamē diaphanitatē colorem vocare licet: ob id non percipit omnes colores in quocunque gradu: vnde non videmus diaphana, niſi ex oppoſitione coloris opaci. At intellectus, vt diximus, de omni gradu coloris, & qualitatis iudicat, ob id ſimpliciter eſt denudatus.

3. Dico tertiò, & melius, quòd nõ eſt neceſſarium, vt omnia mixta habeant colorem, ſed eſſe poſſunt diaphana, & perſpicua, vt vitrum, & chriſtallum, & adamas: quia diaphaneitas nõ eſt color, & talis eſt oculi pupilla, imò & omnino perſpicua

nil·

nil vetat eſſe: atque ideo omnia diaphana mixta poſſunt omnium colorum ſpecies retinere,& plus aut minus, quò magis,vel minus sũt diaphana: Imò quãuis aliquem tenuem colorem habeant modò ſint diaphana, non impedit receptionem ſpecierum.

Ad quintum.

Ad quintum. Fateor Intellectum aliquando impediri organo leſo:ſed tale impedimentum eſt ab extrinſeco,quia læditur id, in quo ſunt phantaſmata, quæ ipſum mouent:ſenſus autem læditur ab intrinſeco læſione proprij ſubiecti.

Confirmatur ſolutio exemplo.

Et eſt exemplum appoſitum ſatis. Oculus non bene iudicat aliquando, quia ipſe eſt malè diſpoſitus in ſe: aliquando cùm obiectum non eſt bene diſpoſitũ, vel quia diſtat, vel quia medium non eſt rectum. Dico igitur: quòd læſio Intellectus læſo corpore eſt ſimilis ſecundo modo:nã motiua Intellectus erant in corpore:at ſenſus lęſio ex lęſione corporis eſt primo modo. Ariſt. autem non in his læſionibus argumentum fundat: tunc enim id diſcrimen ſenſus, & Intellectus probãdum erat: ſed in hoc, ſcilicet, quòd vnius obiectũ lædit, alterius perficit potentiam ſuam, cùm vehemẽs eſt: quod indicat ſenſum eſſe vim organicam, nõ autem Intellectum. & iſta ſufficiant de hac quæſtione.

An Intellectus poſſibilis ſit potentia animæ. Vel (quod in idem recidit) an Intellectus poſſibilis ſit informans, an ſubſtantia ſeparata.

Quæſt. X.

Quòd vtraque quęſtio in idem coincidat.

DIfficultas hic alia coincidit, puta an Intellectus poſſibilis ſit ſubſtantia ſeparata,& nõ informãs corpus, ſeu virtus talis ſubſtãtiæ ſeparatę: an non ſic, ſed ſit forma informãs, ſeu virtus formæ informantis materiam. Idem enim eſt fere petere, an ſit forma, ſeu ipſius virtus: non enim virtus operatur ſine eo, cuius eſt virtus. ob id per Intellectum communiter ſubiectũ cum ipſa vi intelligendi ſumunt, ſubiectum, inquam, proximum, & immediatum: ſicut viſus potentia cum organo aliquando dicitur, ſimiliter quilibet alius ſenſus.

Primũ argu. q Intellectus, poſſibilis ſit ſeparatus & nõ informãs.

Sunt igitur argumenta, quibus probari videtur Intellectum poſſibilẽ eſſe ſeparatum,& non informantem. Primum eſt ab authoritate. Ariſt. enim tria attributa conceſſit Intellectui poſſibili, id eſt, quòd ſit impaſſibilis, quòd ſit immixtus, quòd ſit ſeparatus. Sed hæc non poſſunt competere Intellectui, ſi ſit forma in materia: ergo eſt ſeparatus, & aſſiſtens tantùm. Diſcurſus eſt notus cũ maiori. Probatur minor. Si enim eſt forma in corpore, patietur ſimul cum corpore cõiuncto, ſicut & aliæ formæ: erit etiam mixtus cum qualitatibus ſenſibilibus, ſicut & aliæ formæ: non erit niſi tantum ratione ſeparatus à materia: ergo ſi ĩ materia eſt Intellectus, oppoſita attributa ſortitur.

2. Arg.

Secundum argumẽtum eſt. Obiectum habet proportionem cum potentia: ſed Intellectus obiectum eſt vniuerſale abſtractum: ergo & ipſe Intellectus erit abſtractus, & non ſingularizatus per aliquã ſenſibilem materiam. Conſequentia probatur à ſimili. vt enim ſenſus obiectum ſingulare eſt, ſenſusq; ſingularis, ita intellectus erit abſtractus cum ſuo obiecto.

3. Arg.

Tertium eſt Auerr. Si Intellectus poſſibilis non eſt abſtractus; aut eſt virtus organica, aut virtus limitata & contracta corpore: ſed vtrunque repugnat Intellectui poſſibili: ergo eſt abſtractus. Maior eſt nota. Minor patet: quia ſi eſt ſingularis per materiam, nõ recipit ſpeciem, niſi ſingularẽ, & ſic nõ vniuerſale cognoſcet.

4 Arg.

Quartum eſt Auicẽ. Vniuerſale cognitum ab Intellectu vel ex ſe habet vniuerſalitatem: & hoc non, quia tunc eſſent vniuerſalia in rebus actu, ante opus Intellectus: Vel habet ab Intellectu: quòd ſi id ita eſt, ergo Intellectus ex ſe vniuerſalis eſt: aliter nõ daret alteri vniuerſalitatem.

5. Arg.

Quintùm argumentum eſt Themiſt. cap. 32. Principia cognitionis per ſe nota eadem ſunt pro omnibus, ſimiliter idem ab omnibus cognoſcitur: ergo Intellectus omnium vnus & idem eſt: ergo nõ eſt in materia: aliter enim multiplicaretur pro indiuiduorum multiplicitate. Hæc ſunt argumenta in hac re.

Varietas, & confuſio philoſophorũ i hac quæſtione.

Quid autem dicant Philoſophi, nõ eſt facilè recẽſere: Omnes enim adeò obſcurè loquuntur, vt vix vnius ſententia ab altero fideliter recitetur: & hoc mihi argumento

mento

mento eſt, illas ſententias eſſe monſtruoſas, & fictitias, quas nec ipſi intellexerũt, nec à poſteris percipi poſſunt, qua tamen diligentia potero fideliter elucidabo.

Diuiſio Philoſophorũ in duas ſectas.

Philoſophi circa Intellectum poſſibilem in duas ſectas diuiſi ſunt. Quidam enim eum multiplicarũt pro indiuiduorum humanæ naturæ multipliciter. Quidam ipſum nõ multiplicarunt: ſed vnum eſſe numero dixerunt in omnibus hominibus aſſiſtentem.

Primæ ſectæ q intellectũ multiplicãt in ſingulis indiuiduis, quadruplex opinio.

Illorum autem, qui ipſum multiplicarunt, quadruplex eſt opinio. Prima eſt Alex. Hic enim triplicẽ diſtinguit Intellectum. Primus eſt in potentia qui poſſibilis dicitur, & hunc putat, eſſe pręparationem quandam animę ad recipiendum influxum Intellectus agentis, quem vocant Deum: & quòd hoc influxu accedente recipit ſpeciem, & fit Intellectus habitu: atque hi ſunt tres Intellectus. Illã verò pręparationem & aptitudinem, quæ Intellectus potentia dicitur, putat eſſe virtutem corpoream, & organicam, ex mixtione elementorum reſultantem cum ipſa anima: & hinc affirmauit illam temerariam & impiam opinionẽ, ſeu potius errorem, animas rationales eſſe formas corruptibiles, eductaſque de potentia materię, ſicut reliquas omnes corporum.

Secunda opin. Auemp. & Albunazar impia etiam & erronea.

Secunda ſententia fuit Auem. & Albunazar Arabum, quos refert Auer. com. x. Iſti putauerunt intellectũ poſſibilem eſſe imaginatiuam vim, in qua recepta ſunt phantaſmata ſenſibilia. Putauerunt iſti Intellectum agentem eſſe vnum in omnibus hominibus, ſeparatum, & per ſe exiſtentem: hunc autẽ illuſtrare phantaſmata, quæ ſunt in imaginatiuis diuerſorum hominum, ita vt per talem illuſtrationem in phantaſmate appareat natura vniuerſalis, quę antea non apparebat niſi ſingularis: ſicut lumẽ manifeſtat ea, quæ occulta prius erant: & per talẽ illuſtrationẽ nobis copulat, & in ſingulis intelligit: imaginatio autẽ, quatenus continet phantaſmata illuſtrata, dr̃ Intellectus poſſibilis.

Nota.

Debes enim aduertere, quòd iſti non ponũt ſpecies intelligibiles productas in Intellectu, niſi ipſa phantaſmata illuſtrata in quibus apparent naturę vniuerſales.

Cum autẽ vis imaginatiua multiplex ſit & organica; inde multiplicant Intellectum poſſibilem, dicuntque eſſe multos, pro indiuiduorum multiplicitate.

3. Opin. Plutar. & Plat. etiã erronea.

Tertia ſententia eſt Plutarchi, vt refert Philo. qui ſequitur Platonem circa Intellectum poſſibilem. Ponit enim eſſe multos Intellectus pro multitudine indiuiduorum hominum, & eſſe virtutem non organicam: tamen aſſerit animam rationalem non informare corpus, ſed eſſe vt nautam in naui: aſſerit etiam animam & Intellectum introduci cum ſpeciebus rerum omnium.

Et putat hoc eſſe de mente Ariſt. in quo iure reprehenditur ab Ammo. & Philop. cum clare conſtet ſecundum Ariſt. Intellectum poſſibilem eſſe in potentia, & recipere de nouo ſpecies.

4. Opinio Philopo. & Amm. & Auicẽnæ. S. Th. & Albert. vera.

Quarta ſententia eſt ipſius Philopo. & Ammon. qui Intellectus poſſibiles multiplicant, virtuteſque & facultates aĩæ ponunt, eſſeque in potentia ad ſpecies recipiendas à phantaſmate: & ſcd̃m Ariſtot. putãt animam ipſam formam eſſe informantem, vt in 2. libr. retulimus: idem docet Auicen. qui quantum ad Intellectum poſſibilem, & animam bene dixit ipſam eſſe formam informantem: incipientem cum compoſito, & manentem poſt: Intellectum poſſibilem ipſius eſſe virtutem, non organicã. Idem docet Alber. tract. 2. cap. 12. & S. Tho. & alij: hæ ſunt ſnĩæ illorũ qui multiplicãt Intellectus poſſibiles.

Secundæ ſectæ Philoſophorum, qui non multiplicant intellect. opi. duæ. Prima opinio Themiſt. & erronea. & impia.

Illi autem qui vnum ponunt in omnibus ſunt diuiſi in duas partes. Altera pars eſt Themiſt. & Theophraſti, quos citat Auerr. Themiſt. enim lib. 3. à ca. 13. vſque ad 36. de Intellectu tractat, eſtque in iſta ſententia. Putat enim rationalem, & intellectiuam animam vnam eſſe in omnibus hoibus immortalem, & æternam: hanc que duplici parte ſubſtantialiter compoſitam: altera quæ eſt vt materia, & dicitur Intellectus poſſibilis: altera quæ eſt velut forma diciturque Intellectus agens: id autem quod ex vtraque conſtitutum eſt, dicitur Intellectus ſpeculatiuus.

Vlterius putat Themiſt. quòd intelligente non fit ex eo, quòd Intellectus poſſibilis recipiat ſpecies aliquas in ſe: ſed ex eo quod participat lumen ipſius Intellectus agentis: cumq; ſemper participet, inde dicit ſpeculatiuũ Intellectum eſſe, & intelligere ab æterno: nos autẽ intelligimus,

prout magis vel minus cōmunicatur nobis lumen iſtud Intellectus agentis. Vnde primò participamus Intellectum poſſibilem abſque lumine, poſtea lumen ipſius agentis temporis ſucceſſu participamus, & nobis communicat. Hæc ſunt, quæ ex hac ſententia haberi poſſunt.

2 Opinio Auer. et Zonei, & impia.

Altera ſententia eſt Auerr. qui ferè idē cum Themiſt. dicit, ſed in hoc differt, ꝙ putat Intellectum hunc recipere de nouo ſpecies intelligibiles à phantaſmatis hominum diuerſorum, per quas intelligit in diuerſis hominibus quibus tali modo copulatur: & ratione receptionis harum ſpecierum, dicitur poſſibilis. Differt & ſecundò, quòd non conſtituit eſſentiam animæ rationalis ex duobus illis intellectibus poſſibili vt materia, & agente vt forma.

Hæ ſunt ſentētiæ Philoſophorum circa Intellectum poſſibilem, & quia nos ſuperius in quęſt. de animæ rationalis informatione, multa diximus cōtra hanc Intellectus vnitatem, non erimus modò prolixi: ſed aliqua, quæ negotio præſenti competunt, diſcutiemus.

1. Cōclu. Intellectiua anima nō cōponit ſubſtantialiter ex duplici parte realiter diſtincta. intellectu. ſ. agente & poſſibili. Nota.

Sit igitur prima concluſio. Intellectiua anima non componitur ſubſtātialiter ex duplici parte realiter diſtincta, id eſt, Intellectu poſſibili, & agente, ita vt hi Intellectus ſint partes duæ ſubſtantiales animæ. Iſta concluſio non eſt contra Auer. hic enim clarè docet Intellectum poſſibilem eſſe eandem ſubſtantiam cum agente: tamen eſt contra Themiſt. qui videtur diſtinctionem realem inter has ſubſtantias ponere: dicit enim, Intellectum ſpeculatiuum eſſe compoſitum ex poſſibili, & agente, ſicut ex materia & forma; & ca. 36. dicit, quòd ſicut flos præcedit fructus, ita poſſibilis prius tēpore eſt in nobis, quàm ipſe agens: quod videtur iudicare diſtinctionem realem in his ſubſtantijs & aliqui id ſuſtinent. contra hos ponitur concluſio noſtra.

Prima rō ſi plures animas intellectiuas cōcedat.

Et probatur primò contra eos, qui ponunt plures animas intellectiuas. Anima componitur ex duplici ſubſtantia, vel ergo eſt compoſitio per ſe, vel per accidēs. Non per accidens: quia tunc anima erit ens per accidens: quod eſt falſum. Si igitur eſt compoſitio per ſe, neceſſariò oportet fateri, quòd vna pars ſit actus, & altera potētia: & tunc erit compoſitio ex materia, & forma, cùm ſint partes diſtinctæ. Hæc omnia, qui illam in eo ſenſu defendunt, cōcedunt. Sed probo id eſſe impoſſibile. Sumo illam partem, quæ eſt materia, & peto, Vel eſt eiuſdem ſpeciei cum alijs, quæ ſunt in alijs animabus, vel diuerſæ. Si diuerſę: ergo animę Intellectiuæ differunt ſpecie: quæ enim ſunt eiuſdem ſpeciei, non habent materiam primā niſi eiuſdem ſpeciei: at animas intellectiuas ſpecie differre impoſſibile eſt. nā ita neque homines eſſent eiuſdē ſpeciei. Si igitur illa materia eſt eiuſdem ſpeciei: ergo habet potentiam ad omnes Intellectiuas agentes alios, qui ſunt eiuſdem ſpeciei: erit ergo anima tranſmutabilis: quod falſum eſt: nō ergo anima materiam habet.

Secūda ratio, ſi vnicam tantum animā ponerēt in hominibus ſubſtātiā ſeparatā.

Secundum argumentum eſt cōtra eos, qui vnicam in omnibus intellectiuā animam ponunt, quæ ſit intelligentia aliqua ſeparata, & ſpiritualis. Si talis Intelligentia aliquid habet, vt materiam: ergo non eſt in ea idem quid eſt, & quod quid eſt; hoc autem eſt manifeſtè contra Ariſto. 8. Metaphy. text. 16. qui in Intelligentijs, & ſeparatis idē dicit eē quid, & quod quid. Sequela patet: & pro probatione nota, quid, appellari ipſam naturam rei: quod quid, ipſum ſuppoſitum, & habens naturam. Ariſtoteles putauit in compoſitis ſubſtantijs non eſſe idem quid, & quod quid: nam quod quid includit materiam: in his tamen, quæ materiam non habent, quia nulla eſt alia ſubſtantia, niſi forma per ſe, ob id dixit eſſe in ſeparatis idem quid, & quod quid. Hęc eſt ſentētia Ariſt. vt quilibet in eo verſatus facile recipiet.

Primò.

Ex hac manifeſtè probatur intentum. Si talis Intelligentia aliquid vt materiam habet, aliquid vt formam re diſtincta: ergo nō eſt in ea idem quid, & quod quid: non ergo eſt ſubſtantia ſpiritualis nec æterna: quales ponit Ariſt. Intelligentias. Hoc argumentum puto eſſe demonſtrationem in doctrina Ariſt.

Secundò.

Secundò itē, ſi vnica eſſet tantùm, omnia quæ contra Auerrois vnitatē Intellectus allata ſuperiùs fuerunt, contra hanc adduci poſſent, vnde eius impietas & error opinionis perſpicuè conſtat.

Tertia ratio ſiue ponatur vna, ſiue plures animæ.

Tertium argumentum eſt generale ſiue ſit vna, ſiue plures animæ, anima intellectiua habet materiam: ergo eſt indiuiduata

duata

duata per materiam: ergo aliquod indiui duum intrinſecam habens materiam intelligit, id eſt, ipſa anima compoſita: ergo non intelliget ipſa vniuerſalia. Conſequẽtia probatur, & ad hominem: quia ob id ipſi animam à materia abſtrahunt, vt vniuerſalia intelligat.

Cõfirmatur ratio.

Probatur. Senſus ob id vniuerſalia nõ cognoſcunt, quia quod ſentit, materiam habet: hoc eodem argumento ad probandum animam nõ eſſe compoſitam ex aliqua materia & forma, vtitur S. Thom. 1. p. q. 75. art. 5.

4. Ratio.

Quartum argumentum eſt. Si anima habet materiam: ergo eſt corpus: hoc autem eſſe falſum, alibi probatum eſt.

Reiicitur ſolutio.

Dicent iſti, quòd non eſt corpus, quia materia hæc non eſt capax quantitatis. Sed iſtam reſponſionẽ nullam eſſe oſtendo: quia eſſe corpus dicit meram ſubſtantiam, & in prædicamento ſubſtantiæ eſt: non ergo quantitas quicquam facit ad corporis rationẽ, ſed materia. vnde ſubſtantia eo ipſa corporea eſt, quo materiã habet. quòd autem hæc ſi capax quantitatis, illa non, non facit eſſe corpus, vel non corpus: ſed eſſe aliud, & aliud corpus.

4. Ratio.

Quintum argumentum eſt. Aut informantem eam faceret, aut aſſiſtentem. Si informantem, iam compoſitum ex materia & forma informaret, & eſſet forma corporis quod eſt ridiculum, & quodammodo implicat, vt materia informet, vel totum compoſitum ſimul cum ſua materia informet. Si verò aſſiſtentem tantum eam animam rationalem faciunt, iam homo nõ eſſet eſſentialiter rationalis: omnia argumenta, quæ contra aſſiſtentem animam fiunt, contra hanc quoque militarent. Alijs poſſet argumentis hæc omn cluſio probari, ſed iſta ſufficiant.

2. Concluſio. Intellectus poſſibilis nõ ẽ vis imaginatiua, nec aliqua facultas in corpore inhærens.

Secunda concluſio. Intellectus poſſibilis non eſt vis imaginatiua, nec aliqua facultas in corpore immediate inhærens.

Hæc eſt contra Alex. & Auempacem, & manifeſta eſt ex argumentis factis in quæſtione antecedenti probãtibus Intellectum non eſſe virtutem organicam.

1. Ratio.

2. Ratio.

Adhuc tamen hoc argumento probatur: quia Intellectus poſſibilis debet recipere ſpecies intelligibiles, cum ipſius ſit intelligere: at ſpecies intelligibiles cum vniuerſalium ſint, nõ poſſunt in corpore diuiſibili recipi: non ergo imaginatio, vel alia vis ſimilis eſt Intellectus poſſibilis.

3. Ratio.

Adde etiam, quòd tunc eſſet calidus, vel frigidus, ſicut ſenſus: cuius oppoſitum dicit Ariſt.

3. Concluſio, Intellectus eſt vis nõ organica animæ informãtis corpus.

Tertia concluſio. Intellectus eſt vis nõ organica animæ informantis corpus.

Triũ fundamẽ. quòd anima rationalis, cũ ſit omnium naturaliũ forma perfectior poſſit earum ipſarum exercere operationes.

In cuius declarationem aduerte cum Alber. tract. 2. c. 52. vbi eleganter hoc tractat, ꝙ in natura hoc inuenimus. ſ. perfectiones rerum plurium congregari in vnica ſubſtantia hancq; operari ea, quæ multæ per ſe operantur: in mixtis enim elementorũ operationes inuenimus, in plantis, quę in elementis & mixtis ſunt, in animalibus vltra etiam alia plura. Cùm autem anima rationalis ſit forma naturaliũ perfectiſſima, ipſa continet aliarum perfectiones, vt poſſit ipſa ſola exercere, quæ aliæ per ſe poſſunt: ipſa enim cum materia corpus facit, ipſa eſt motus, & nutritionis principium, ipſa etiam ſentiendi cauſa.

Nota animam habere operationes cũ ſuperioribus Intelligentijs.

Non ſolum autem inferiorum perfectiones cõtinet, ſed aliquid ſuperioris perfectionis participat, & ſimul etiam principium eſt intelligendi. Vnde, quamuis anima vna ſit in ſubſtantia, tamẽ virtute, poteſtate plures eſt, quia plurium perfectionem participat.

Nota gradus animæ rationalis, & qũo informet. & qũo ſi ſeparata.

Hinc ſequitur vnum notandum, quòd iſte gradus intellectualis naturæ, vt talis conſiderationis, ſi per ſe eſſet, vtiq; ſeparatus eſſet à corpore: at quia non eſt purus, ſed ſimul cum gradu ſenſibilis & animalis naturæ, trahitur ad corpus, non ratione ſui per ſe, ſed ratione aliorum graduum, qui cum ipſo idemptificati ſunt: tamen ipſe ex ſe minus abſtractus. Non eſt autem arbitrandum, eſſe illos gradus realiter diuerſos, imò nec formaliter à parte rei in animæ eſſentia, ſed ſolum ratione. in ſe autem à parte rei eſt ſimplex & vna eſſentia talis formæ & animæ mediæ inter corporeas & purè ſpirituales.

Obiectio

Obijcies fortaſſe. Si ſecũdum gradum intellectiuum illum non informat, ſed eſt ſeparata, ergo non daret eſſe rationale homini, ſed ſolùm eſſe animal ſenſitiuum vel vegetatiuum: & ita homo non eſſet animal rationale.

Reſpõſio

Reſpondeo, quòd aliud eſt eſſe rationale, & aliud purũ & ſimplex intellectiuũ,

vt ſunt Angeli. Nam eſſe rationale propriè dicit diſcurrere ab vno ad aliud, & vnum poſt aliud, & à ſenſu etiam phantaſmata mendicando. Eſſe autem intellectiuum propriè & ſimpliciter, dicit ſimul omnia intelligere, & non vnū poſt aliud, vt Angeli: & anima etiā in vltimo eius actu cōtemplationis & ſapientiæ, in quo attingit infimum Angeli. dicimus ergo animam non ſolùm quatenus continet gradus vegetatiuos & ſenſitiuos informare, ſed etiam ſecundum gradum rationalem, atq; adeò dare toti homini eſſe animal rationale: ſed ſecundum illum vltimum intellectiuum, in quo cōuenit cum Angelis, ſic conſiderata nō informat: vnde non facit propriè hominem eſſe animal intellectiuum, vt Angeli ſunt, ſed eſſe animal rationale. hæc ergo ſatis probabiliter dicuntur.

Sed, vt antea diximus in quæſtione alia ſecundi libri, melius dicimus eſſe vnum ſolum ſimpliciſſimum gradum medium inter Angelos & formas ſenſitiuas, qui eminenter continet inferiores, & ſubeminenter attingit infimū ſuperioris, ſcilicet Angelorum; non per diuerſos gradus, ſed per vnum & eundē mediū inter vtrunq; & ita ſecundum totum illum informare & ſecundum illum poſſe ſeparari corpore, quia eminenter continet vtrunque.

Nota ex anima cū ſit forma media, produre potētias ſeparatas, & non ſeparatas.

Ex hoc etiam aliud ſequitur, quòd cùm ex ſubſtantia fluant virtutes, & potentiæ operatiuæ, ab anima multę fluunt, tamen Intellectus inter alias: quia ab anima fluit ſecundum illum gradum qui ex ſe ſeparatus eſt, vel ab illo medio in ſe continente infimum Angeli, vt talis eſt: ob id eſt potentia non organica quales ſunt aliæ omnes ſenſitiuæ.

Nota cauſam erroris Philoſophorū, quorūdā.

Et iſte fuit error Philoſophorum ponentium Intellectum abſtractum: non enim cōſiderarunt Intellectum noſtrum ſimpliciter non eſſe purum, ſed rationale cum diſcurſu, & coniunctum cum ſenſu, & vegetatiuo. Fuit etiam error aliorum ponentium Intellectum organicum: non enim conſiderarunt, Intellectum conſequi animam ratione gradus naturæ, qui ſecundū ſe abſtractus eſt, aut illius medij, quod in idem recidit, vt diximus: & hæc philoſophia eſt multum notanda.

Probatur tertia cōcluſio.

Ex qua patet concluſio poſita. Intellectus enim eſt vis nō organica animę, quę quidem forma eſt corporis, quamuis non ſecundum illum vltimum intellectiuum gradum, à quo Intellectus fluit. Vel certè, ſi nolis multos gradus ponere, ſed vnum medium; ille vnus medius, quia medius eſt, poteſt partim ſeparatas potētias producere, Intellectum & voluntatem; partim non ſeparatas, vt ſenſus & alia: quia oīa in ſe in virtute eminenter continet.

Primò ab autoritate.

Hæc concluſio multis teſtimonijs Ariſto probata fuit in quæſt. de aīæ informatione, quibus modò ſuperſedeo, quia volēti ea ſcire, facile erit quæſtionē relegere.

Secūdo.

Vnico tamen nunc vtar teſtimonio huius lib. tex. 11. vbi ponens, quomodo ſenſitiuum, & intellectiuum principium ſeparentur, dicit non aliter ſeparari, quam re, quæ ſentitur, & re, quæ intelligitur, puta, ſingulari & vniuerſali. Conſtat autem ita non re, ſed ratione ſeparari. & hoc eſt teſtimonium conuincens.

Tertia ratio.

Ratio etiam eſt manifeſta: quia nihil dat alicui actum ſecundum, quin det primum: ſed Intellectus dat homini intelligere: ergo dat prius eſſe: eſt igitur forma, vel virtus formę. Alias rationes quęre ibi.

Quarta cōcluſio, Intellectus poſſibilis multiplicatur ſecundū multiplicationem Idiuiduorum.

Ex his ſequitur quarta concluſio. Intellectus poſſibilis multiplicatur ſecundum indiuiduorum multiplicitatem.

Et hęc patet: quia ſi eſt virtus informātis formę, hæc autem ſi informat, neceſſariò multiplicatur, vt oſtēdimus antea: ergo & virtus, & potentia ipſa. Lege ſect. 30. proble. q. 4. vbi hæc omnia docet Ariſto. Supereſt ad argumenta reſpondere.

1. Ratio. Ad primum. Nota peruerſā Alexan. interpretationem.

Ad primum nota, Alex. peruerſe interpretari illa tria attributa Intellectui. Dicit. n. Intellectum dici impaſſibilem, quia non ſecundùm ſe, ſed ratione corporis patitur: dici immixtum, quia non præceſſit corpus, quod autē alteri miſcetur, eſt ante mixtionem: dici ſeparatum, quia eſt diſtinctum à corpore. Sed hæc aperte ſunt contra Ariſto. ſaltem duo vltima. Si enim ſic intelligenda eſſent, non different ſenſus, & Intellectus in his: at Ariſtot. vult in eis Intellectum differre à ſenſu: aliter ergo intelligenda ſunt.

Cur ab Ariſt. intellectus, dicit impaſſibilis, immixtus

Dico ergo, quòd Intellectus dicitur impaſſibilis: quia dum intelligit nō patitur vera paſſione, ſcilicet corruptiua: & in hoc non omnino differt à ſenſu, imò ex

parte

tus ſeparatus Vera expoſitio & argumēti ſolutio. parte conuenit. ex Ariſt.tex.3.ex ſimilitudine poſita inter ſenſum & intellectum, intulit eſſe impaſſibilem, ſicut ſenſum. Sed idemmet Ariſtoteles tex.2 & 7. diſſimilitudinem inter vtrunque poſuit,& inter vtriuſque paſſionem & impaſſibilitatem, quòd ſenſus ab excellenti ſenſibili corrumpatur & impediatur.at Intellectus ab excellenti intelligibili non corrumpitur nec impeditur,ſed perficitur. Quare Intellectus impaſſibilitas colligitur ſimpliciter, ſenſus verò ſecundum quid. Per immixtum,& ſeparatum idem intelligit, ſcilicet non eſſe organicum,vt in tex. ſatis oſtenſum eſt. Vnde nec per ſeparatum intelligas abſtractum & per ſe exiſtēs cū Themiſt.nec diſtinctum tantum cum ipſo Alexand.ſed non organicum,nec vtentem corporis inſtrumento cū in corpore ſit. Et ſic patet ſolutio argumenti cui multum fidunt iſti ponētes vnum Intellectū.

Ad ſcdm. Ad ſecundum fateor obiectum habere proportionem cum potentia:ob id,cùm vniuerſale cognitum non ſit realiter abſtractum à materialibus conditionibus, & ſingularibus niſi ſolum ratione; nec Intellectus erit realiter abſtractus,& ſeiūctus à materia ſed ſolùm ratione. Vnde pro nobis argumentum facit.

Adde etiam, quòd illud vniuerſale ſolùm eſt quid abſtractum cōſideratione à qualitatibus ſenſibilibus particularibus: ad hanc vniuerſalitatem ſufficit Intellectus,non organicus,nec qualitatibus mixtus,vt dictum eſt.

Ad tertiū. Ad tertium ſolutio patet: quamuis enim Intellectus ſit potentia formæ,quæ informat corpus,non tamen recipit ipſas ſpecies cum corpore:aut corporeas,ſicut ſenſus,ſed in ſe ipſa: ob id immateriales ſunt,& indiuiſibiles,ſicut & ipſa. Nec putes ſingularitatem obſtare ad intelligenda vniuerſalia:hoc enim eſt falſum. Non enim cognoſcerēt vnquàm,cùm nihil ſit exiſtens per ſe vniuerſale.Sed obſtat ſingularitas in qua materia eſt intrinſecè,ſicut in ſenſu: at non ita eſt in Intellectu, qui indiuiduatur per materiam, ſed non cum materia:non enim coniunctum immediatè intelligit, ſed anima,& eius Intellectus,totum autem per animam.

Ad quartum. Ad quartū dico, quòd Intellectus eſt, qui vniuerſalitatem facit. Nec oportet, q ipſe ſit vniuerſalis, ſed quòd ſit non organicus, nec ſenſibili organo vtens: hoc enim ſufficit,vt faciat vniuerſalitatē,quæ non eſt vera,realis,& vniuerſalitas.

Nota. Eſt autem notandum,quòd eſſe vniuerſale dicit duo,& naturam,& modum:ſicut eſſe particulare. Natura eſt res ipſa, quæ vniuerſalis dicitur, vel particularis. Modus eſt vniuerſalitas, vel particularitas,id eſt, indifferentia ad multa.Sed limitatio Intellectus non facit naturam, ſed modum: dum enim naturam ſecundum ſe conſiderat, in tali conſideratione communitatem quandam acquirit: ſicut cùm eſt in ſe, particularitatem: ob id modus prior ſcilicet vniuerſalitas rationis eſt,poſterior verò ens reale,quia ineſt rei ſecundùm ſe.

Ad quintum. Ad quintum,ſolutio eſt manifeſta: eſt enim vanum argumentum & indignum Themiſt.non enim quia obiectum cognitionis idem eſt,ob id cognitiones & cognoſcētia idem ſunt numero:aliter enim vnus eſſet viſus omniū aſpicientium eundem colorem:de his tamē plura diximus in quæſt.illa allegata.

An Intellectus ſe ipſum intelligat. Quæſt. XI.

Occaſio q̄onis.

Difficultas iſta eſt circa textum octauum, vbi Ariſtote.docet Intellectum in habitu ſe poſſe intelligere. Vnde colligitur, cum in habitu nō eſt, nec alia intellexit, quòd ſe ipſum non poterit intelligere. Sed an hoc ita ſit, videtur dubium: nam videtur,quòd ſe ipſum etiam in potentia exiſtens poſſit intelligere.

1.Arg. Primò:Scientia non ſit ſine intellectione, ſed eſt ſcientia de Intellectu ipſo potentia:ergo ipſius eſt Intellectio. Vlterius ipſius eſt Intellectio tanquam intelligibilis,& ipſe eſt,qui intelligit:ergo ſe ipſum intelligit.

2.Arg. Probatur ſecundo.Intellectus poſſibilis eſt ſub obiecto Intellectus, cū ſit ens: ergo intelligetur ab ipſo Intellectu: intelliget igitur ſe ipſum,

3.Arg. Probatur tertio. Intellectus intelligit alia per ipſorū ſpecies,quatenus per ſpecies res Intellectui fieri poſſunt præſentes:

tes:at Intellectus multo magis eſt ſibimet præſens: ergo multo melius ſe ipſum intelliget.

4. Arg. Probatur quartò. Aĩa ſeparata à corpore ſe ipſam intelliget:ergo & in corpore, quia non mutatur natura Intellectus ex ſeparatione. Antecedens probatur:quia anima ſeparata eſt, vt Angelus quidam: at Angelus ſe ipſum cognoſcit,& intelligit:ergo & anima ipſa.

In hac difficultate prima Opinio Alexan. Aduerte in difficultate iſta quatuor eſſe ſententias præter eam, in qua veritas cõſiſtit. Prima eſt Alex. quem citat Auer. com. 8. & locus, vbi Alex. id dicit, eſt 12. Metaph. ſupra text. 39. & idem dicit Themiſt. cap. 18. quòd intellectus ſe intelligit modo accidentali.

Explicatur hæc opinio. Notandum pro declaratione, quòd Intellectus, dum rem intelligit actu, dicitur eſſe idem cũ re non eſſentialiter, ſed accidentaliter, quatenus eadem eſt operatio, qua obiectum agit in Intellectu, & qua Intellectus intelligit, & apprehendit, ſicut dictum eſt ſuperius de ſenſu & ſenſibili. Dicunt ergo iſti, quòd dum Intellectus intelligit rem aliam, & ſe ipſum intelligit, quia ipſa res eſt facta vnum & idem cum Intellectu, ſed modò accidentali, cum non ſint facta vnum in eſſentia, ſed in operatione.

Reijcitur prima opinio. Sed iſta ſẽtẽtia merito reijcitur à Simpli. & Philop. Hic enim modus non erit experientiæ. Experimur enim nos intelligere noſtras intellectiones & noſtrũ Intellectum per ſe, & non dum alia tantùm intelligimus.

2. Adde etiam, quòd illo modo ſe ſenſus ſentiret, nullaque eſſet differentia ipſius ab Intellectu.

Secunda opinio Philop. & Plotini. Altera ſententia eſt Philop. & Plotini, quę ipſe citat, quòd Intellectus ſe ipſum per ſe & per eſſentiam ſuam intelligit, & magis quam alia, quę per ſpecies, & non per ſe ſe ipſa intelligit.

Obiectio. Quòd ſi ab eo petas. Quare ergo, cùm ſemper ſit ſibi præſens, non ſe ipſum ſemper intelligit.

Solutio. 1. Philopo. reddit huius duas cauſas. Altera eſt propter magnam familiaritatem ſui ad ſe, Ponit exemplum. Si tibi duo occurrant homines, alter multum familiaris, alter non ita:tunc alloqueris, & manum porrigis non ita famulari, relicto familiari. Ita Intellectus raro ſe intelligit. 2.

Altera cauſa eſt propter occupationem corporis, & rerum externarum. Si enim corporis affectio impedit Intellectum aliquando quominus intelligat alia ex ſe, vt pote, in ira laborãtibus, multo magis impediet ipſum à ſui cogitatione.

Plotinus dicebat, Intellectum ſe ſemper intelligere:nos tamen non id ſemper aduertimus quia occupati ſumus alijs.

Hanc Philo. ſententiam tenet Greg. 1. Sent. d. 3. q. 2. vbi dicit quòd Intellectus intelligit directè ſuas ſpecies, ſicut viſus videt colores:ſimiliter etiã intelligit ſuos actus & habitus, ex ſe directus. Alii auto res penes idem cũ Philopo. opinãtes.

Tertia ſententia eſt Alpharabij lib. de Intellectu, quem citat Auerro. Com. 8. ꝙ Intellectus poſſibilis fit actu per ſpeciem exterioris intelligibilis, & poſtea ſui ipſius format aliam ſpeciem qua ſe cognoſcit. Hoc tenet probabiliter Caiet. Thien. ꝙ Intellectus ſui ſpeciem formet. 3 Opinio Alphara.

Quarta ſententia eſt Auerro. Com. 36. qui dicit Intellectum adeptum ſe intelligere. 4. Opinio Auerro.

In declarationem nota; quòd Intellectus agens eſt, qui facit per abſtractionẽ obiecta intelligibilia ex ſenſibilibus, & hæc Intellectus poſſibilis recipiens, intelligit. Quidquid autem Intellectus agens poteſt abſtrahere, poſſibilis poteſt intelligere:& dũ magis, & plura abſtrahit, magis actuat, & perficitur poſſibilis. Cum autem iam recepetit omnia, quæ poteſt agens abſtrahere, tunc erit poſſibilis perfectus, & abſolutus:quod fiet, cum oĩum rerum materialium habuerit cognitionẽ & acquiſiuerit omnem ſcientiam: & tũc dicitur poſſibilis adeptus: & in hoc ſtatu poſſibilis intelliget Intellectum agẽtem per ipſummet, & in ipſo omnes Intelligẽtias, quia agens fiet forma noſtra, per ipſum intelligemus, & alia ſeparata: & hanc ponit hominis eſſe fœlicitatem. Explicatur opin. Auer.

Vide quale monſtrum ſibi fingat Auerro. ſed de hoc poſt dicemus. Interim videde quomodo Intellectus ſe ipſum intelligat. Atque hę ſunt ſententiæ Philoſophorum, quarum nulla vera eſt. Nota mõſtruoſam Auerr. opin.

Alij aliam viam veriorem ſequuntur, vt explicabimus. 4 opinio.

Sit ergo pro determinatione prima cõcluſio. Intellectus ſe ipſum intelligit, non qui- Prima cõcluſio &c.

Intellect⁹ ſe ipſum intelligit, non primò & directè, ſed indirectè. Explicatur concluſio.

quidem per ſe primò, & directè, ſed indirectè ex alterius externi cognitione.

Explico hoc. Intellectus quidẽ non cõuertitur in ſe ipſum, vt in obiectum primum & proximum, vt Philopo. vult: ſed ex actu ſuo ſe aduertit, & actum ſuum ex obiecto. Verbi gratia: intelligo equũ. ex hoc, ꝙ equum intelligo, conuerto me ad ipſummet actum intelligẽdũ, & ex actu ipſo cõuerto me ad ipſam potentiam, vel habitum, vel ſpeciem: tamen talis cognitio reflexa ab obiecto externo ortum habet, ſine cuius cõſideratione nõ fit: ob id indirecta dicitur. Non enim eſt vera conuerſio: ſed in obiecto ipſo, vel ꝑ obiectũ, actum cognoſco meum, ſcilicet, me intelligere, & potentiã ſimiliter, & habitum.

Nota duplex intellectus cognitio ſui ipſius.

Nota etiam, quòd duplex eſt cognitio. An ſit, & Quid ſit. Cognitio iſta, quæ dicta eſt, eſt quantum ad An ſit: ex obiecto enim exiſtentiam ſui actus, & ſui etiammet percipit Intellectus: quid tamen ſit non ſtatim vno actu conſequitur, ſed diſcurſu, & meditatione multa: ob id omne ſe intelligere poſſunt percipere, ſed non quid actus ſit, vel quid potentia.

Auctoris huius ſententia.

Hæc eſt ſententia S. Thom. 1. p. q. 87. ar. 1. & puto eſſe mentem Simpli. quãuis non clarè manifeſtet, & forſan hoc voluerunt dicere Alexan. & Themiſt. in ſua opinione: & eſt aliorum ſententia.

1. Ratio.

Probatur primò, autoritate 12. Meta. tex. 39. id docet expreſsè Ariſt. inquit: Intellectus ſe intelligit aſſumptione intelligibilis: id eſt, dum alia ſpeculatur aliorumq́, recipit ſpecies, ſe intelligit. Vnde oportet, quòd ſit in actu alterius obiecti, vt ſe intelligat.

2. Ratio.

Probatur ſecundò. Si ſe directè intelligeret, vtique poſſet in corpore ſubſtantias ſpirituales intelligere per ſe, & diſtinctè, quia ipſe Intellectus eſt eiuſdẽ ſubſtantiæ immaterialis, & indiuiſibilis: & illud eſſe falſum oſtendetur poſt manifeſtè: non ergo ſe intelligit directè.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Si ſe & ſua directè ꝑciperet, vtique non dubitarent homines, an eſſent ſpecies, an habitus diſtinguerẽtur ab ipſis, an eſſet Intellectus ſeparatus: horum ineuidentia manifeſtat Intellectum nõ ſe directè cognoſcere, ſed per aliorum ſpeciem.

2. Concl.

Secunda concluſio. Dum Intellectus ſe intelligit, & ea quæ in ſe ſunt, non facit per aliam ſpeciem, quàm per illã eãdem obiecti externi. Hæc eſt contra Alphar.

Intellectus ſe, & ea, quæ in ſe ſunt non intelligit per aliã ſpẽm ab illa, ꝑ quã prius intellexerat.

1. Ratio.

Et patet. Si enim à ſe reciperet ſpeciẽ, vel ab his, quæ in ſe ſunt: tunc à ſe pateretur: eſſet igitur in potentia ad ſe ipſum: vt enim ſuperiùs diximus, Intellectus poſſibilis ſecundùm ſe, eſt in potẽtia ea omnia, à quibus patitur, & quorum per ſe recipit ſpeciem. Hanc concluſionem tenet S. Thom. vbi ſuprà.

Nota cum D. Tho. tria eſſe ſpiritualium ſubſtãtiarum genera, & triplicem intelligẽdi modũ.

Eſt autem cum eodem notandum, eſſe tria ſubſtantiarum ſpiritualium genera. Eſt prima quædã ſubſtantia purus actus, id eſt, quæ à nullo aliquo externo perfectionem recipit aliquam: & hic eſt Deus. Eſt alia ſubſtantia, q̃ non eſt purus actus, ſed aliquid habens potentiæ quatenus ab alio ſuam ſumit perfectionem: & talis eſt Angelus. Tertia eſt in vltimo gradu multum habens potentiæ, & hæc eſt anima in corpore.

Vt igitur in actu differunt, ſic etiam in cognitione. Deus enim, qui à nullo alio recipit perfectionem, & ſe, & omnia alia extra ſe per ſe ipſum intelligit, & per nullam ſpeciem. Angelus verò ſe ipſum ſine ſpecie intelligit: at res alias per ſpecies à Deo infuſas cognoſcit: anima verò noſtra tã ſe, quã alia per ſpecies cognoſcit.

3. Concluſio. Intellectus non eodem actu quo obiectum cognoſcit ſe, vel ſuũ actum.

Tertia concluſio. Intellectus non eodẽ actu, quo obiectũ, cognoſcit ſe, vel ſuummet actum cognoſcit: ſed alio qui reflexus dicitur.

Hanc eſſe op. D. Th.

Hæc eſt contra Iandu. q. 13. qui putat, quòd eodem actu cognoſco leonẽ, & cognoſco me cognoſcere leonem. At S. Th. quamuis id dicat eſſe verum in angelis, tamen in anima negat, & mihi ita negandum videtur.

1. Ratio.

Quia aliud eſt actus cognitus, aliud obiectum: & poſſum cognoſcere obiectũ, nõ cognito actu, vt notum eſt. Non enim ſemper intelligimus nos intelligere: ergo id fit alio actu, adhuc ille alio cognoſcit.

Occurrit obiectioni.

Nec putat S. Thom. eſſe inconueniens eſſe proceſſum infinitum, quòd vnus alio & alius alio intelligat: quia non ſunt ordinati eſſentialiter, vt notum eſt.

Cõfirmatio rationis.

Er probatur etiam: quia in voluntate alius eſt actus deſiderare aliquid; & alius eſt, deſiderare deſiderium. Ita etiam in Intellectu: par enim eſt ratio.

Imò,

Imò, vt dicit S. Thom. Intellectus ita intelligit actum voluntatis, ſicut ſummet actum, puta, quia ſibi eſt præſens, ſcilicet in eadem ſubſtantia animæ proximæ.

Quarta concluſio, Habitualiter quodam modo ſe ipſum directè cognoſcit.

Quarta concluſio. Anima ſeu Intellectus ſe ipſum directè, & habitualiter ſemper cognoſcere dici poteſt. Hanc teneo cũ Ægid. 1. ſen. d. 3.

Nota dupliciter Intellectum agnoſcere.

Et declaratur. Dupliciter enim ſtat, Intellectũ cognoſcere. Vno modo actualiter, cùm actu aliquid conſiderat: & hoc modo Intellectus in corpore exiſtens, ſe non ſemper conſiderat: ſed aliquando indirectè, directè nunquam.

Primus modus. *Secũdus.*

Altero modo habitualiter, cùm licèt actu non conſideret, tamen habet ſpeciẽ & principium, quo poſſit rem conſiderare. Vnde quorum ſpeciem in Intellectu habemus, dicimur cognoſcere, quamuis nõ cõſideremus actu: & hoc modo dicitur etiam Intellectus in habitu ſe cognoſcere, dum habet ſpeciem alicuius rei, per quam poteſt eam conſiderare, & ex tali conſideratione ſe cognoſcere: & de hac cognitione loquitur Ariſt. in text. 8. ſuper quem eſt mota iſta difficultas.

Nota de numero horũ duorum modorũ intelligẽdi concluſionem.

Sed notandum, quòd nõ ſemper Intellectus dicitur ſe cognoſcere hoc modo: quia non ſemper habuit ſpecies aliarum rerum, nec ſemper fuit habitu, vt volebat Plato. concluſio autem poſita non eſt de vllo harum cognitionum modo, ſed eſt alius cognitionis habitualis modus, ſecũdum quem anima ſe ſemper cognoſcere dicta eſt.

Tertius alius modus. quo intelligitur & probatur concluſio.

In cuius declarationem nota, quòd ſi anima ſecundum ſe conſideratur, & non vt corpori alligata eſt: tunc ipſa ſine vlla ſpecie directè ſe cognoſcit: nam Intellectus eſt per ſe intelligibilis à ſe ipſo, nec vlla alia indiget ſpecie. At quia corpori alligatur, efficiturq; corporis forma, cum ſenſitiuoque coniungitur, impeditur à ſui cognitione: quia ſenſibus ſubditur, vt nõ intelligat, niſi quæ per ſenſus percipere poteſt. cumque ipſemet non ſit ſenſibilis per ſe, fit, vt diſtrahatur à ſui directa conſideratione, vt actu non poſſit ſe directè conſiderare.

Quia verò ipſe ſibi ſemper eſt præſẽs, & ſufficiens principium ſuæ intellectionis, quantum eſt ex ſe, dicitur ſemper ſe cognoſcere habitualiter: remoto autem impedimento corporis, ſtatim directè ſe conſiderat ſine ſpecie.

Cõfirmat exemplo.

Et eſt exẽplum de docto homine, qui fit amens. Ille enim ſcientiam non amittit, nec habitum, ſed vſum ob læſionem imaginationis: hac rẽperata, vſus redit. Sic anima, & Intellectus in corpore miſſus vſum ſe conſiderandi amittit: conſiderandi, inquam directè; non tamen habitum, qui eſt ipſemet: ob id ſe cognoſcere habitualiter ſemper dicitur.

Ad primum.

Supereſt ad argumenta reſpondere. Ad primum dico, quòd eſt quidem ſciẽtia de Intellectu poſsibili: nec negamus ſe ipſum cognoſcere, non tamen directè: ob id ſcientia ipſius non eſt per conceptus proprios. & diſtinctos; ſed per concretos & confuſos, ſicut de Angelis, & de rebus immaterialibus habemus.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dico, quòd nõ quidquid eſt ens primò & directè ab Intellectu cognoſcitur: ſed ſenſibilia, & quæ extra ſũt, Intellectumq; mouere poſſunt. Et quamuis Intellectus ſecundùm ſe cognoſcibilis ſit, tamen ratione corporis impeditur quominus directè cognoſcat. Sat eſt, ꝙ aliquo modo cognoſcat.

Ad tertium.

Ad tertium. Reſpondeo, quòd ſpecies non ſolùm eſt, vt rem præſentem faciat: nam manẽte ſpecie, non ſemper fit intellectio, ſed vt etiam excitet Intellectũ per motum ab obiecto. indiget enim anima in corpore excitari. Cùm igitur non ſe ipſe moueat per ſe ad hoc, non cognoſcetur per ſe.

Ad quartum.

Ad quartum reſpõdeo, quòd quamuis anima ſeparata ſe per ſe intelligat, non tamen in corpore: non quia deſit principium: ſed ob impedimentum corporis. Nec hoc probat eſſe diuerſa: nam anima & Intellectus pueri nihil intelligit. at in adulto intelligit. nec ex eo arguitur diuerſitas naturæ; ſed impedimẽtũ aliquod impediens vſum, & actualẽ conſiderationẽ. 51

Quoniam autem aliud eſt magnitudo. Tex. IX.

In declaratione præcedentium ponũtur ab Ariſtotel. dubia quatuor.

VAria eſt Interpretum expoſitio in his ſequentibus textibus. mihi tamen ſic exponendi videntur, vt Ariſtotel. velit, quæ ante dixerat declarare. Docuerat enim tria ſuperius

periùs de Intellectu. Primum, partem intellectiuam à ſenſitiua differre: illa enim ſine corpore, hæc cum corpore erat Alterum eſt, Intellectum pati, ſicut & ſenſum. Tertium eſt, Intellectum ſe ipſum intelligere. Circa iſta quatuor dubia proponit, & primum tendit ad declarandum, quomodo pars ſenſitiua ſubſtantialis, & pars Intellectiua diſtinguatur, explicatq; ipſas partes diſtingui non re, ita vt vna ſeparatur realiter ab altera: ſed vna ſit vtraque ſubſtantia, ratione tamen diuerſa: & hãc diſtinctionem, & diſtinctionis modũ ex his, quæ vtraque cognoſcit, ſumit.

1. Dubiũ Ariſt quo tendat.

Fũdamẽtũ Ariſto. Aliud eſt res, aliud eſſe rei.

Ponit ergo fundamẽtum: aliud eſſe ipſam rem, aliud eſſe & quiditatem rei, vt patet in rebus phyſicis. Aliud enim eſt magnitudo, id eſt corpus, aliud eſſe & q̃ditas corporis: aliud caro, aliud eſſe carnis. Res enim dicit materiam, vt caro dicit ſubſtãtiam compoſitam ſingularem: quiditas dicit ipſam formam.

7. Dubiũ Ariſt. An vna, & eadẽ parte, & principio animæ intelligam' rẽ, & eẽ rei.

Dubium ergo eſt, an vna & eadem animæ parte eodemq; principio, & aliter & aliter ſe habente, vtrunque intelligamus: an diuerſo, vno quidem ab altero ſeparato, & abſtracto.

Notat tamen, quòd non in omnibus eſt diſtinctio inter rem, & eſſe rei: in quibuſdam enim idem vtrunq; eſt, vt in non habentibus materiam.

Nota, in quibus diſtinguatur res, & eſſe rei, & in quibus non.

Et nota, q̃ dicit, In quibuſdam idem eſt caro & eſſe carnis: improprius eſt loquendi modus, vt dicit Philop. ſignificat enim, non q̃ caro, & eſſe ipſius aliquando idem ſint, ſed quòd eſſe ſeu quiditas rei, & res aliquando idem ſint, puta cùm res ſimplex eſt, & materia caret. Nota 2.

Senſitiuo igitur calidum. Tex. X.

Reſpõſio Ariſto. ad primũ dubium.

Ex fundamento infert dubij ſolutionem, quòd parte ſenſitiua cognoſcimus carnem, quæ in mixtione calidi, & frigidi conſiſtit: ſimiliter corpus, & rem: at quiditatem rei diſcernimus, aut alia parte ſubſtãtiali, aut eadem aliter ſe habente, ita vt vna ſit ſubſtantia, qua vtrunque cognoſcimus, aliter tamen, & aliter ſe habens.

Ponit exemplum de linea, quæ vna & eadem, aliquando recta, aliquando flexa eſt: hæ enim non differunt in ſubſtantia lineæ, ſed in modo ſe habendi. Ita de hac parte qua carnem, & eſſe carnis diſcernimus.

Sed conſiderandum, quòd nondum dubium eſt integre ſolutum: quia ſolum determinauit, ſenſu nos diſcernere carnem ſenſibilem: ſed quòd alia parte ſubſtantiali, vel eadem aliter ſe habẽte quiditatem cognoſcimus: non determinauit, quia disiunctiue loquitur. Nota 1.

Et nota appoſitam comparationẽ de linea. Quia enim determinaturus eſt, q̃ eadem parte aliter & aliter ſe habente cognoſcimus vtrunque: nam aĩa, vt corpore vtitur, tanquam inſtrumento, carnẽ & ſingularia cognoſcit: vt autem ſola operatur, quiditatem cognoſcit. Ob id dicitur, cognoſcit carnem habere ſe vt lineã reflexam, & obliquam, quia cum corpore cognoſcit: at vt quiditatem diſcernit, eſt vt linea extenſa, & recta, cùm ſola id faciat ſine corpore, & ſenſu. Nota 2.

Iterum autem in ijs, quæ in abſtractione. Tex. XI.

Quod in rebus phyſicis dixerat, id tunc in mathematicis oſtendit. Res enim mathematicę materiam claudũt intelligibilem, id eſt, quantitatem, vt rectum, triangulus, & alia. Dicunt enim figuram in quantitate, ideoq; aliud eſt in his res, aliud quid rei. Rectum enim dicit materiam, id eſt, cõtinuum: ſicut ſimum apud Phyſicũ dicit naſum & ſubiectũ: at quiditas recti, dicit ſolã formã, quã Plato putabat dualitatẽ eſſe: nam lineæ formã dicebat dualitatẽ, q̃a duobus pũctis claudere.

Explicatur in mathematicis, quod aliud eſt res, aliud eſſe rei.

Cũ igitur aliud ſit in his res, aliud eſſe rei, idẽ eſt dubium: aut enim alia, & alia parte, aut vna aliter, & aliter ſe habente vtrunque diſcernit.

Idem dubiũ in mathematicis quod in phyſicis.

Hic notandum, quòd ſicut res, & ſingularia phyſica ſenſu comprehendebantur: ita ſingularia mathematica imaginatione, tamen vtrorunque naturas Intellectus diſcernit. Ariſt. autem intendit docere diſtinctionem partis intellectiuæ non ſo- Nota.

lum a ſenſitiua, ſed etiam ab imaginatione: ob id de rebus tam phyſicis, quã mathematicis loquitur.

Reſpõſio ad idẽ dubium.

In vltimis verbis huius text. dubium vtrunque ſoluit, dicens: quòd ſicut quiditas rei; & res ſeparantur, & ſicut id, quod ſenſu, vel imaginatione percipitur ab eo, quod intelligitur: ita ſenſus vel imaginatiua pars ab Intellectiua.

Confirmatur doctrina Ariſt.

Ex obiectis enim colligenda eſt diſtinctio: Huiusq; Ariſ. Sed progrediamur nos vlterius iuxta ipſius doctrinam. Conſtat enim quiditates non eſſe abſtractas à rebus, vt volebat Plato, realiter, ſed eſſe in ipſis rebus, & in materia ratione tantum ſeparatus: non enim vniuerſalia ſunt exiſtentia per ſe: ergo Intellectiua pars non erit realiter abſtracta à ſenſitiua, & imaginatiua, nec à materia, ſed in ipſa materia: & idem cum ſenſitiua, & alijs ratione tantum diſtincta.

Nota contra Auer.

Vide quàm manifeſtè ſit circa Ariſt. fictio Auerr. & Themiſt. Iſti enim turbant & confundunt hos textus contra mentem Ariſtotelis, ſuis expoſitionibus: Hæc autem eſt expoſitio germana, & conſona Ariſt. & notatu digna.

Dubitabit autẽ vtique aliquis. Tex. XII.

Secũdum Cũ Ariſt. biũ intellectus careat materia, quomodo ab alio pati poteſt.

Circa secũdum, quod ſuperius docuerat, ſcilicet Intellectum pati ab obiecto, ſicut ſenſum, dubium ſecundum proponit. Cum Intellectus ſimplex ſit, nullamque materiam habens communem cum aliquo: quomodo dici poteſt pati? Q̃d enim patitur ab alio, communem cum eo materiam habet, vt dictum eſt in libr. de Generatione. Huic dubio non reſpondet ſtatim, ſed tertium proponit.

Amplius autem ſi intelligibilis. Tex. XIII.

Tertiũ dubiũ Ariſt. An cum ſe intellectus intelligit, ſit

TErtium dubium eſt circa id dictum, puta, Intellectum ſe intelligere: & dubium hoc eſt, vt bene exponit Philo. Si Intellectus à ſe intelligibilis eſt, peto, Vel quatenus Intellectus eſt, intelligibilis eſt: vel quatenus aliud quid, ſicut alia, quæ intelligibilia ſunt: ſi iſte intellectus qui eſt vna ſpecies entium intelligibilium, intelligibilis eſt quatenus Intellectus: ergo omne intelligibile, eſt Intellectus. nam reduplicatio, vt Logici docent, conuertitur in vniuerſalem ſimplicem, vt homo inquantum animal, eſt ſenſibile: ergo omne ſenſibile eſt animal. Si verò Intellectus non quatenus Intellectus intelligitur, ſed quaten⁹ aliud quid: ergo iam intellectus non erit ſimplex, ſed compoſitus ex eo, quòd intelligit, & eo, ratione cuius intelligitur. Hæc eſt dubij expoſitio.

intelligibilis quatenus eſt intellect⁹ an alia ratione.

An pati quidem ſecũdum communia. Tex. XIIII.

Reſpõſio Ariſto. ad ſecũdum dubium.

REſpondet antecedenti dubio ſecũdo, dicitq;, ſuperius eſſe diſtinctum pati, puta 2. de anima c. 5 Nam agens, & patiẽs habere aliquid commune, certum eſt, tamẽ in paſſione corruptiua debet eſſe cõmunis materia: at in paſſione perfectiua, qualis eſt cognitio, nõ eſt neceſſaria communis materia, ſed quædam propoſitio, ſecundum quam vnum eſt in potentia & velut imperfectum, & perfectibile, alterum vt actus & perficiens. Sic ſe habent Intellectus, & obiectum. Eſt enim Intellectus in potentia vt tabula, quæ nihil habet depictũ, eſt tamen apta depingi: obiectum autem eſt perficiens, & pingens, dũ ſui ſimilitudinem imprimit.

Nota.

Nec exponas, Intellectũ eſſe tabulã, in qua ſunt multa depicta, ſed nõ apparent: ſic enim aliqui dicebant, vt not. Philopo. Volebat enim ſententiã Platonis tribuere Ariſt. ꝙ Intellectus ſemper habeat oĩum ſpecies: ſed hoc eſt aperte peruertere tex.

Et ipſe etiam intelligibilis eſt. Tex. XV.

Reſpõſio Ariſto. ad tertiũ dubium.

DVbio tertio reſpõdet, & reſpõſio conſiſtit in hoc, eſſe duplicia intelligibilia. Quędam per ſe, & ex ſe, quales ſunt immateriales ſubſtantiæ. Quædam per accidens,

qua-

quatenus ab alio efficiuntur intelligibilia:& hæc ſunt ſenſibiles res,quæ nō ſunt intelligibiles, niſi per abſtractionem ſpeciei immaterialis.

Admittit ergo argumētum, quòd omne intelligibile,quod ex ſe eſt intelligibile,id eſt,immateriale, id tale eſt Intellectus, ſeu intelligens:non tamen ea, quæ nō ſunt verè & per ſe intelligibilia. Cum igitur Intellectus noſter ſit immaterialis,eſt intelligibilis,ſimul & intelligens.

Vnde dicit, quòd in his verè intelligibilibus,iſta coniunguntur, & idem ſunt, quod ſcit,& quod ſcitur,id eſt,intelligēs, & intelligibile. Res enim ſenſibiles tantum cognoſcuntur:ſenſus tantùm eſt cognoſcens: at Intellectus eſt cognoſcens, & cognitus à ſe.

Nota primo circa verborū textus ex poſitionem. Nota tex.verba. Per ipſa intelligibilia, ſignificat ea, quæ verè ſunt intelligibilia, id eſt, immaterialia, è quorum numero eſt Intellectus.

Nota 2. Aduerte etiam, quòd licet Intellectus noſter ſit,quod cognoſcit,& quod cognoſcitur, ſicut Intelligentia; tamen modus cognoſcendi alius eſt:Intelligentia enim per ſe,noſter Intellectus per alia ſe intelligit,vt diximus.

Cur autem nō ſemper intelligat. Tex. XVI.

Quartum dubiū Ariſto.Cur ſi ſe intelligit intellectus nō ſemper ſe intelligat. DVbium quartum proponit. Si Intellectus ſe intelligit, cur nō ſe ſemper intelligit? Huic non reſpondet,ſed dicit alibi eſſe cōſiderandū. Reſponſio patet ex his, quæ diximus. Non enim per ſe,ſed per alia ſe intelligit.

Reſpōſio ad quartū dubium. Redit ad tertii dubii ſolutionem. Statim redit ad quæſtionem tertiam, vt optimè notant Græci, ponitq; vnum membrum intelligibilium, quæ ſupra diximus,ſcilicet,quæ nō ſunt per ſe,vt materialia, & illis dicit non ineſſe Intellectum:at Intellectus noſter,quę eſt potentia qua iſta cognoſcimus, cùm immaterialis ſit,erit Intellectus, & ſimul intelligibilis:& ſic patet ſolutio dubiorum propoſitorum.

An ſingulare ſenſibile Intellectu percipi poſſit. Quæſt. XII.

Senſus quęſtionis. SEnſus quęſtionis eſt non de ſingulari immateriali, ſed de ſenſibili,& hoc non vago,ſed determinato,id eſt,Petro, Ioanne,hoc,vel illo corpore:de illo, inquam, quod ſenſu percipitur,an tale percipiatur Intellectu. Hāc dubitandi nobis occaſionem dat Ariſtotel.text.9. vbi ſenſu dicit carnem percipi:quid verò carnis, Intellectu. Quo loco multi vtuntur ad probandum Intellectum non percipere ſingulare: de ea re igitur nos dubitamus in præſenti. Occaſio dubitādi.

Primū arg.ad par tē negat. ab autoritate Ariſ. Et videtur, Intellectum non percipere illud. Primumq; argumentum eſt ab autoritate Ariſt. 1. Phyſi.tex.49. Dicit ſecundum rationem,id eſt,Intellectum eſſe notum vniuerſale: at ſecundum ſenſum ſingulare, & lib. 5. Meta.cap.11.ſenſibus ſingulare dicit eſſe primo notum, Intellectu vero vniuerſale. & hoc text.9. ſingulare ſenſu percipi docet.

2.Arg. Alterum argumentum eſt. Si ſingulare eſt cognitum ab Intellectu: ergo non eſt neceſſarius Intellectus agens:nam Intellectus agens ad hoc ponitur, vt à phantaſmate ſingulari abſtrahat ſpeciem vniuerſalem: non igitur ſingulare percipitur Intellectu.

3.Arg. Tertium eſt. Singulare eſt quid materiale:at Intellectus immaterialis eſt: non ergo poteſt agere in ipſum Intellectum. non enim materiale agit in immateriale:non ergo cognoſcetur ab Intellectu.

4.Arg. Quartum eſt. Intellectus eſt non quantus,nec eſt in loco,nec ſitu:ergo non poteſt cognoſcere ſingulare ſenſibile, quod eſt quantum,in loco,& ſitu. Conſequentia patet: quia hoc non poteſt agere ob id in Intellectum.

5.Arg. Quintum eſt. Ita ſe habet ſenſus ad ſingulare,ſicut Intellectus ad vniuerſale:ſed ſenſus tantum ſingulare percipit:ergo Intellectus tantum vniuerſale.

6 Arg. Sextum eſt. Quia ſi Intellectus ſingularia percipit,fruſtra profecto ſenſus ponūtur, cum non ſint neceſſarij: Multitudo autem ſine neceſſitate ponenda non eſt. Hæc ſunt argumenta quæ in hac re præ-

Prima op. Philoponi, Alex. & Themiſtij, &c.

cipum videntur habere difficultatem.

Sunt ergo multæ ſententiæ Philoſophorum in hac parte. Prima eſt Philo. & Alex. in præſenti, & Themiſtij, cap. 20. & Auerro. Comm. 9 hi enim putant Intellectum non intelligere ſingularia, ſed per ſenſum, ita vt actio immediata cognoſcẽdi ſingulare, à ſenſu ſit, tamen Intellectus intelligit ſeu cognoſcit ſingularia per ſenſum, vt per inſtrumentum ſuum.

Secunda opinio.

Altera ſententia eſt aliorum, quam recitat Iand. q. 22. quòd Intellectus quidem per ſe cognoſcit ſingularia: modus autem cognoſcendi hic eſt, quod phantaſma imprimit ſpeciem primò in Intellectu, per quã Intellectus cognoſcit primò vniuerſale: poſtea voluntate applicante Intellectum, ipſe Intellectus recipit phantaſma, & per phantaſma abſque alia ſpecie cognoſcit ſingulare.

3. Opinio Ianduni.

Tertia ſententia eſt ipſius Ianduni, qui concedit quidem Intellectum cognoſcere per ſe ſingularia, tamen in modo differt. Dicit enim, quòd ſpecies ipſa vniuerſalis habet quãdam conformitatem cum phantaſmate, à quo eſt producta: vnde Intellectus ratione ſpeciei cognoſcit vniuerſale, ſeu quiditatem, ratione conformitatis cognoſcit ſingulare.

4. Opinio Caietani.

Quarta ſentẽtia eſt Caiet. 1. p. q. 86. ar. 1. qui fere idem dicit cũ prima ſententia. Putat enim Intellectum per ſe nunquã cognoſcere ſingulare determinatum: ſed ſolum cognoſcit ſingulare ſub ratione vaga, & ſub ratione ſingularis, idq́; non ſtatim, ſed, vt ipſe dicit, arguitiue, id eſt, diſcurſu, & ratiocinatione: nam cognoſcẽs vniuerſale intelligit, quòd illa natura nõ poteſt ſic per ſe exiſtere: ſed neceſſariò debet eſſe in aliquibus: & hæc via percipit ſingulare alio modo, non niſi per ſenſus.

5. Opinio S. Thom.

Quinta ſententia eſt S. Tho. 1. p. q. 14. ar. 11. ad 1. & q. 86. ar. 1. putat Intellectum quidem percipere ſingularia, ſed non per propriam ſpeciẽ, nec directè, ſed per conuerſionem ad phantaſma. Notat enim ꝙ ſpecies Intellectus dupliciter poteſt cõſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & ſic eſt vniuerſalis repræſentatiua, Intellectusq́; per eã primò cognoſcit vniuerſale. Altero modo, vt pendet à phantaſmate, à quo producta eſt, & cõſeruat: & tũc dũ per eã Intellectus conuertit ſe ad phãtaſma, tale ſingulare phantaſmatis cognoſcit: Hanc puto dici conuerſionem à S. Tho.

Vltima opinio Thienen. Burlei, Durandi, Scoti, &c.

Vltima ſententia eſt, quòd Intellectus cognoſcit ſingulare per propriã ſpeciem ſicut ſenſus cognoſcit. Hæc opinio eſt Caiet. Thien. & Burlei. 1. Phyſ. eſt etiã Theologorum ferè communis, Duran. 2. Sent. d. 3 q. 7. & Scot. 4. Sen. d. 45. q. 3. & Grego. 1. Sent. d. 3. q. 1. artic. 2. Hæc ſunt, quæ viri antiqui, & iuniores in hac parte ſenſerũt. Supereſt, vt quod probabilius mihi videtur, proponam.

1. Concluſio. Intellectus per ſe cognoſcit ſingulare determinatũ.

Sit igitur prima concluſio. Intellectus per ſe cognoſcit ſingulare determinatũ, ipſiuſque intellectionem format, & non tantum per ſenſum. Hæc eſt contra primam ſententiam, & contra Caiet.

1. Ratio.

Probatur rationibus efficaciſſimis. Prima eſt. Differentia inter Petrum, & hominem, inter indiuiduum determinatum, & ſpeciem, eſt cognoſcibilis, vt experientia patet: ergo vel ſenſu, vel Intellectu percipitur, vel vtroq; ſimul. Non vtroq; ſimul: quod manifeſtè patet ex Ariſto. 2. de anima tex. 146. vbi propter hoc argumẽtum colligit, eſſe alium ſenſum communem, præter viſum, & guſtum, quia percipit differentiam inter ſaporem, & colorem, quam neuter ſimul percipere poteſt, ſicut nec duo homines, quorum vnus colorem alter ſaporem perciperet. Ita à pari, ſenſus & Intellectus ſimul non percipient illam differentiam. Nec ſenſus per ſe, quia non cognoſcit vtrunque extremum, ſicut nec viſus, aut guſtus per ſe percipit illam differentiam: ergo erit Intellectus: ergo vtrunque cognoſcet extremum: aliter impoſſibile eſt iudicare de vtroque. Iſta ratio concludit, quantum puto.

2. Ratio.

Secunda eſt. Intellectus corrigit ſenſum circa ſingulare determinatum: ergo ipſe per ſe cognoſcit illud. Conſequentia eſt certa: quomodo enim poteſt potentia corrigere niſi cognoſcat errorem. At antecedens patet de Sole, qui paruus apparet oculo: & de baculo apparenti fracto.

3. Ratio.

Tertia eſt. Diſcurrit Intellectus & facit propoſitiones de ſubiecto ſingulari: ergo cognoſcit ſingulare. Probatur conſequentia: quia ſenſus non poteſt componere talem propoſitionem, quia non cognoſcit prædicatum vniuerſale: erit ergo Intellectus, & vtrunque cognoſcet ſingulare, &

vniuerſale:

vniuerſale: nam compoſitio propoſitionis vna eſt actio: ad vnam igitur pertinet potentiam.

4. Ratio. Quarta. Potentia ſuperior cognoſcit omnia, quæ inferior ei ſubordinata: ſenſus eſt ſubordinatus Intellectui: ergo cognoſcet Intellectus ſingularia, quæ ſenſus percipit. Maior patet in ſenſibus: communis enim percipit omnia, quæ exteriores percipiunt: imaginatio, quæ exteriores, & cõmunis: memoria omnia conſeruat.

5. Ratio. Quinta eſt. Intellectus practicus, ars, prudentia circa ſingularia verſantur: illi autem ſunt habitus Intellectus: ergo profectò Intellectus per ſe cognoſcit ſingularia, & non tantùm per aliam potentiam.

2. Cõclu. Intellectus per propriam ſpeciem ſingularia cognoſcit. Secunda cõcluſio. Intellectus per propriam ſpeciem ſingularia cognoſcit, ſicut & ſenſus. Hãc teneo, & probabiliorẽ cum ſententia vltima contra alias ſententias aputq; eſſe multũ veritati cõformẽ.

1. Ratio. Hanc probo. Primò: Singulare, ſi non poteſt per propriam ſpeciẽ, & per ſe ab Intellectu cognoſci, vel id eſt, quia ſingulare eſt, vel quia materiale eſt: ſed neutrũ impedit: ergo intelligibile eſt per ſe. Minor probatur. Non quia ſingulare: quia ſingularitas non impedit cognitionẽ Intellectus: ſingularia enim immaterialia, per ſe intelligibilia ſunt. Nec quia materiale: quia hoc modo vniuerſale cognoſci non poſſet, quia dicit materiam: caro enim in vniuerſali materiam dicit, & homo carnem, & oſſa, vt notum eſt. Si ergo ſingulare non habet aliud, quàm materiam, & ſingularitatẽ, & neutrum obſtat intelligibilitati per ſe: ergo eſt per ſe intelligibile. Eſt autem notandum iſtud argumentum, puto enim eſſe fortiſſimum.

2. Ratio. Secundum argumentum eſt. Si Intellectus intelligit per cõuerſionẽ ad phantaſma tantùm ipſum ſingulare, peto, Quid eſt illa cõuerſio? Nõ enim eſt ipſum phantaſma, nec ipſe Intellectus, nec ĩtellectio vniuerſalis, nec ſpecies, nec reſpectus intellectionis, vel ſpeciei. Quid ergo eſt?

Reiicitur ſolutio. Dicent, quòd eſt ſpecies ipſa, vt à phantaſmate procedit, vel conformitas quædã illius, ſeu potius cognoſcere ſingulare ꝑ pte: illam conformitatem vel dependentiam ſpeciei à phantaſmate. Sed hoc nihil videtur valere.
1. Primò, quia tũc ſi duo ſingularia vnius ſpeciei conſidero, oportet habere ſimul duas ſpecies ipſius vniuerſalis eiuſdem: quia vna non producitur à pluribus phantaſmatibus, nec vna poteſt conformis eſſe pluribus diſtinctis.

Probatur: quia non videtur, quid aliud ſit illud in ſpecie, niſi relatio ipſa: at per relationem non cognoſcitur ſubſtantiale indiuiduum. 2.

Nec poteſt dici cum ſecunda opinione, quòd ſingulare ſine ſpecie intelligitur per ſolum phantaſma, quod eſt in ſenſu: hoc enim modo non eſſet ſpecies neceſſaria ſaltem ſenſui. Fictum ergo videtur ſic philoſophari. Reiicitur altera ſolutio. 1.

Tertium argumentum eſt. Intellectus percipit ſimilitudinem multorum ſingularium, vnum alteri comparat, differentiam ſecerint, & ſic vniuerſale cognoſcit: at iſta non fiunt, niſi per propriam ſpeciem cognoſcantur: ergo ſingulare per ſe intelligibile eſt. 3. Ratio.

Adde etiam, quòd homines ruſtici, qui non cognouerunt vniuerſale, ſingularia multa intelligunt: & vix poſſumus declarare modum intelligendi hunc, niſi per propriã ſpeciem ſingularia cognoſcãtur. Cõfirmatur tertia ratio.

Tertia concluſio. Intellectus in multis differt à ſenſu circa obiectum: Primò: ſenſus tantùm ſingularia cognoſcit, Intellectus ſingularia & vniuerſalia. 3. Cõclu. Intellectus imultis differt à ſenſu circa obiectum. Prima differentia.

Secundò. ſenſus cognoſcit rem ſolam, at Intellectus etiam quid rei, vt docet Ariſto. tex. 9. Ne putes eſſe idem cognoſcere quidditatem & vniuerſale: ſtat enim rẽ in vniuerſali cognoſcere, & ignorare qd ſit. Secunda.

Tertiò: ſenſus concretas formas in ſubiectis quantis percipiet: at Intellectus abſtrahit & ſubiectum ab accidenti, & accidentia inter ſe, & alia multa, vt pòſt dicetur. Hæc igitur eſt determinatio huius quæſt. Tertia.

Quòd ſi primo Phyſi. diximus ſingularia non per ſe intelligi, id tunc obiter diximus: non enim erat locus eius diſputationis, & tanquam probabilem opinionem S. Thomæ, eam ibi retulimus: nunc autem hæc, re meliùs conſiderata, viſa eſt probabilior. Corrigit Autor ſuã opin. in 1. Phyſi. expreſſam.

Ad argumenta igitur reſpondetur. Ad primum teſtimonium ex primo Phyſi. dico Ariſtotelem poſuiſſe differentiam inter ſenſum & Intellectum, ob id ſolùm aſſignauit id, in quo differentia eſt, quòd Intelle- Ad primũ ex Ariſt.

Intelle-

Intellectus vniuerſale percipit, ſenſus autem ſingulare; non tamen negat quin & Intellectus etiam ſingulare percipiat.

Ad alterũ teſtimonium. Ad ſecundum teſtimonium dico, quod Ariſto. loquitur de Intellectu ſpeculatiuo & cum habitu ſcientiæ: & iſte primò vniuerſalia ſpeculatur, ſingularia autem per accidens, non enim ſcientia eſt per ſe niſi vniuerſalium.

Ad aliud teſtimonium Ariſt. Tertium teſtimoniũ nihil probat: non enim in hoc textu comparatur ſingulare ad uniuerſale, ſed res ad quiditatẽ ſuam: illa ſenſu percipitur, hæc Intellectu: nec ob id negat Intellectum etiã intelligere rem, ſed ſolùm dicit, ꝙ ſenſus ſolã percipit rem, ita Intellectus etiam quid eſt rei.

Ad ſcdm argu. Ad ſecundum argumetum neganda eſt conſequentia. Non enim Intellectus agens eſt neceſſarius ad hoc, quòd eliciat ſpecies vniuerſales: ſed ad hoc quòd phãtaſma poſſit imprimere ſui ſpeciẽ in Intellectu: qa Intellectus eſt immaterialis: nec poſſet à ſolo phantaſmate pati, quod eſt materiale: hoc tamen poſt dicemus.

Ad tertiũ argum. Ad tertium dico, quòd illud argumentum eſt etiam contra ipſos: nam ſi phantaſma eſt materiale, & ob id non poteſt imprimere ſui ſpeciem, eadem etiam cauſa nec poterit imprimere ſpeciem vniuerſalem, vt dicunt.

Solutio. Reſpondeo tamen, quòd materiale virtute ſua tantùm non agit in immateriale: at virtute agentis immaterialis, ſcilicet, Intellectus agentis optimè aget, præſertim actione perfectiua, & intentionali: & hoc eſt, quod dixit Ariſt. text. 14. reſpondens dubio ſecũdo.

Ad quartum. Ad quartum reſpondeo, quòd Intellectus dependet à quanto, licèt ipſe non ſit quantus: & dependet ab eo, quod eſt in ſitu, & loco, ob id poteſt pati intentionaliter à quanto: & exiſtente in loco.

Ad quintum. Ad quintum, non valet ille argumentandi modus in potentiis ſubordinatis: ſuperior enim cognoſcit obiectum inferioris, & alia vlteriùs: in potentiis nõ ſubordinatis valeret: at ſenſus Intellectui ſubordinatus eſt.

Ad ſextũ. Ad ſextum, neganda eſt conſequentia: quia Intellectus cognoſcit quidem ſingularia: ſed nõ ab ipſiſmet immutatur: ſed media imaginatiua, ſicut imaginatiua mediis aliis ſenſibus, q̃ ſuperflui nõ ſunt:

Caput quintum.

Quoniã aũt in omni natura. Tex. XVII.

De intellectu agẽte. De Intellectu poſſibili potẽtia, & habitu huc uſque diſputauit: nunc de aliis duobus Intellectibus, ſcilicet agente, & in actu tractare aggreditur, ac prius de agẽte, de quo tria oſtendit, neceſſitatem ipſius, officium, ac ſubſtantiam.

Quę, & quot tractanda.

Primum de neceſſitate eius. ꝙ ſit neceſſarium illũ eſſe. Incipit à neceſſitate, ꝓbans opus eſſe ponere Intellectũ agẽtẽ tali ſyllogiſmo. In omni natura, ideſt, in oĩ effectu, & re facta duo principia neceſſaria ſunt: vnũ materia, quæ ſit potentia omnia illius generis: alterum efficiens, quod talem materiam, & potentiã in actum redigat, quod ſit, vt ars ad materiã ſuam. Sed intelligere eſt quid effectũ: ergo oportet duo hæc principia facere, vnum quod ſit, vt materia intellectionis, alterum, vt efficiens: & hoc eſt Intellectus agens.

Nota 1. Hic valde nota, quòd naturam vocat genus quodcũq; eorum, quę principium habẽt trãſmutationis alicuius, qualia ſũt, omnia effecta, in q̃bus & materia, & efficiens danda ſunt.

Nota 2. Aduerte etiam, quòd loquitur de vniuerſalibus principiis, ut ſit ſenſus: quòd ſicut eſt una materia communis eius generis effectibus multis, ita eſt vna cauſa communis reſpondẽs materiæ illi: qualiter ſe habet cęlum in naturalibus, & ars in artificiatis: idcirco vtitur exemplo artis, vt ſignificet vniuerſalitatem principij in cauſando.

Et eſt quidam talis. Tex. XVIII.

Explicat latius illam concluſionẽ. Concluſionem ex ratione præcedenti illatam, latiùs explicat, dicens, quòd in anima intellectiua eſt duplex principium, & Intellectus: alter, qui omnia fit, id eſt, qui omnium recipit ſpecies, quibus ſimilis factus rebus intelli-

Duplex Intellectus. Agens, & poſſibilis.

telligit ipſas: diciturque Intellectus poſſibilis: alter qui omnia facit, omniumq; ſpecies abſtrahit, & dicitur Intellectus agẽs: qui ſe habet vt lumen ad colores. Colores enim erant potentia viſibiles, at lumine accedente fiunt actu viſibiles: vnde lumen facit quodammodo colores actu colores Dicit, quodammodo: quia non facit colores ſimpliciter ſecundum eſſe, ſed ſecundum operationem, vt videantur.

Quod ſit officiũ intellectus agenus.

Ita Intellectus eſt habitus, id eſt, forma quædam, quæ facit potentia intelligibilia actu intelligibilia, id eſt, vt intelligantur: in hoc explicatur ~~minus~~, & officium Intellectus agentis: hoc enim erat ſecũdum poſt ipſius neceſſitatem.

Et hic intellectus ſeparabilis eſt. Tex. XIX.

De ſubſtãtia intellectus agẽtis, quæ & qualis ſit. Primum eius attributũ eſſe ſeparabilem.

Tertium explicat, quod erat qualis eſſet Intellectus agens, ipſiuſque ſubſtantia: & quatuor ei attributa dat. Primum, eſt ſeparabilis, id eſt, non affixus organo. Alij iuxta ſuam opinionem exponunt, eſſe aſſiſtentem, ſed hoc examinabitur poſt.

Secundũ, eſſe immixtum.

Alterum, eſt immixtus, id eſt, non conſtat realiter ex ipſis corporibus ſenſibilibus intellectis, vt putabant Empedo. Democr. & alij, de quibus dictum eſt, primo de anima.

Tertium, eſſe impaſſibilẽ. Quartũ, eſſe actũ.

Tertium, eſt impaſſibilis vlla paſſione propria, & læſiua.

Quartum, eſt ſecundum ſubſtantiam actus, id eſt, non eſt alicuius receptiuus: non enim ſpecies vllas in ſe recipit, ſed ſolum eſt ad agendum, ob id virtus actiua tantum eſt, nullo modo paſſiua, ſicut eſt poſſibilis.

Probat tria priora attributa.

Attributa tria priora probat. Agens, nobilius eſt paſſo: & principiũ, id eſt, cauſa efficiens, nobilior eſt quam materia: at agens Intellectus eſt vt efficiens, poſſibilis vt materia: nobilior ergo eſt agens Intellectus poſſibili: ſed poſſibilis, vt ſuperius oſtenſum eſt, eſt ſeparatus, immixtus, & impaſſibilis: ergo & agens.

Idẽ aũt eſt ſecundùm actũ ſcientia. Tex. XX.

De intellectu in actu. Quid ſit intellect. agens.

Communis expoſitorum expoſitio eſt, vt modò Ariſt. tractet de Intellectu quarto, ſcilicet in actu. Nec eſt idem intellectus agens, & Intellectus in actu: nam Intellectus in actu eſt Intellectus poſſibilis dum operatur.

Differẽtia triplex huius ad intellectũ in potentia, & habitu. 1.

Ponit igitur differentiam huius ab Intellectu in potẽtia, & poſtea declarat qualis ſit. Triplicem ergo differentiam conſtituit Intellectus in actu ab eo, qui eſt potẽtia, & etiam in habitu. Prima eſt: Intellectus in actu, & res intellecta in actu, idẽ ſunt: intellige de identitate accidentali quantum ad operationem: at intellectus potentia non ſic eſt idem cum re. Et aduerte, quòd per ſcientiam intelligit Intellectum.

Nota.

Altera differentia eſt. Intellectus potentia eſt prior tempore, quam Intellectus actu in vno indiuiduo: nam omnino, ſeu vniuerſaliter loquendo, neuter eſt prior: quia cum fuerint homines infiniti, non dabis Intellectum in potẽtia vnius, quin alterius Intellectus actu illum præceſſerit: ſicut de ouo, & gallina: vniuerſaliter enim loquendo, neuter præceſſit, ſuppoſita mundi æternitate a parte ante. 2.

Prima expoſitio.

Tertia differentia eſt. Intellectus potentia ſeu habitu aliquando intelligit, aliquando non: at Intellectus in actu, dũ eſt in actu, ſemper intelligit. 3. Hæc eſt communis continuatio huius text. ſed forſan multo ſubtilius, & conformius poſſemus aliter continuare:

Altera expoſitio.

Dixerat enim Ariſtotel. Intellectum agentem facere poſſibilem in actu: poſtea comparauit lumini, quòd colores facit actu: poſſes dubitare, quia comparatio potius explicat, quòd obiectum faciat actu, quam quòd potẽtiam. Ad hoc velut reſpõdens dicit eſſe idem obiectũ in actu, & Intellectum, ſeu potentiam in actu: ob id quod facit vnũ, facit alterum.

Sepa-

Separatus aũt eſt ſolũ hoc.

Prima expoſitio.

Qvamuis S. Tho. hæc de Intellectu vtroque ſimul tam poſſibili, quàm agente interpretetur, tamen magis de Intellectu actu exponenda videtur cum Philopo. & alijs. Explicat igitur qualiter ſe habeat Intellectus in actu: dicitque, quòd ſecundùm id quod eſt, id eſt, ſecundùm ſubſtantiam eſt non organicus, ob id immortalis, & perpetuus, non tamen ſecũdum operationem, quam in corpore habet: vnde operatio deſtruitur, ſubſtantia ipſius manet.

2 Expō. Quod intellectus actus ſecundum, ſubſtantiam non ſit organicus, itaq; immortalis, & perpetuus.

Vnde fit, quòd poſt mortem non reminiſcimur, id eſt, non intelligimus ea, quæ in corpore intelligebamus: & ratio eſt, quia in corpore intelligebamus per Intellectum paſſiuum, id eſt, imaginationem, vt omnes exponunt cum Themiſt. cùm igitur iſta non maneat, quia vis eſt in corpore, non inteliget anima illo modo, quo ante: at quia immortalis eſt, alio modo intelliget. Multæ & inſignes in hoc capite difficultates occurrunt, quæ ordine ſunt diſcutiendę.

Cur poſt mortẽ nõ reminiſcimur cum aīa poſt mortẽ maneat.

An ſit Intellectus agens. Quæſt. XIII.

Ardua eſt difficultas hæc ob diuerſitatem Philoſophorũ opinionum Vt igitur ab argumentis, quæ difficultatem faciunt, incipiamus, videtur primò, quòd non ſit ponendus Intellectus agens. Non eſt ſenſus agens: ergo nec erit talis Intellectus. Conſequentia probatur: nam ratio Ariſt. ſi valida eſſet, etiam oporteret ponere ſenſum agentem: nam ſenſus eſt potentia paſſiua, quę ad actum reducitur, ſicut Intellectus.

Primũ argumẽtum ad partẽ negatiuã.

2. Arg. Secundum argumentum. Intellectus agens, vel eſt neceſſarius propter phantaſma, vel propter medium, vel propter potentiam: ſed nullo modo eſt neceſſarius: ergo non eſt. Maior eſt nota: quia nihil videtur aliud ad cognitionem neceſſarium præter obiectum mouens medium, ac potentiam. Minor probatur: non enim phantaſma indiget illo Intellectu, quia poteſt mouere Intellectũ ſicut obiectum ſenſus ipſum ſenſum. Nec eſt propter medium: quia nullum eſt in Intellectu. Nec etiam propter poſſibilem: quia eſt potentia per ſe ſufficiens percipere ſuum obiectum: ſicut ſenſus ſibi propriũ percipit.

Tertiũ eſt. Si Intellectus agens neceſſarius eſt, eſt maximè, vt faceret phantaſmata intelligibilia actu: ſed hoc eſſe non poteſt: quia nihil agit imprimendo, vel remouendo à phantaſmate: manet enim hoc ſicut antè: ergo non eſt neceſſarius. 3. Arg.

Quartum eſt contra comparationem de lumine: quia Intellectus iſte dicitur eſſe cauſa efficiens intelligibilium: at lumen non eſt cauſa efficiens viſibilitatis colorum: non ergo comparatio eſt bona. 4. Arg.

In hac difficultate ſunt multæ Philoſophorum opiniones, & difficiles, quæ tamen ad quatuor capita reduci poſſunt. Primum eſt negātium Intellectum agentem: alterum eſt ponētium ipſum, ſed ex parte Intellectus poſſibilis: tertium eſt pariter ponentium ipſum: ſed ex parte phantaſmatum, & obiecti. Quartum eſt ponētium ipſum ex parte vtriuſque.

Variæ opiniones Philoſophorum, ad quatuor capita reducũtur. Primum. Secundũ. Tertium. Quartum

In primò capite eſt Duran. 2. Sen. d. 3. q. 5. dicit enim non eſſe opus Intellectu agente, ſed phantaſma per ſe imprimit ſpeciem in poſſibili, & poſſibilis per ſpeciem intelligit, non interueniente alio. Hoc idem habuit quidam dictus Iſaac Narbonenſis: quem citat Mirandulanus: idem etiam habuerunt alij ante Durannam Alber. ſum. de homine, in q. de Intellectu agente, refert ante ſe id habuiſſe aliquos.

Primũ caput negātiũ intellectum agentẽ Durādi, &c.

In ſecundò capite ponentium ipſum, tamen ex parte Intellectus poſſibilis, ſunt duæ ſententiæ: prima Themiſt. cap. 24. & Theophraſt. dicentium Intellectum agentem eſſe formam Intellectus poſſibilis: & quò magis participat, & communicat ipſi poſſibili, eo magis intelligit, formas in ipſis phantaſmatis abſq; vlla receptione ſpeciei: & quia poſſibilem facit aptum ad intelligendum, ob id dicitur facere res intelligibiles.

Secũdum caput cõcedẽtium eſſe intellectum agẽtem ex parte poſſibilis. Prima opinio Themiſti, Theoph. &c.

Altera ſententia eſt Iandun. q. 23. dicit Intellectũ agẽtem facere intellectionem in poſſibili: putat enim, quòd phantaſma imprimit ſui ſpeciem in Intellectu poſſibili,

Secunda opinio Iãdun.

bili, & Intellectus paſſibilis diſponitur per talem ſpeciē intelligibilem, & agens tunc producit aliam qualitatem in ipſo poſſibili, q̄ dicitur intellectio. Poſſibilis enim mediante ſpecie recipit intellectionem productam ab agente Intellectu, ſicut ſubſtantia per quātitatem recipit colorem: & dum paſſibilis recipit illā qualitatem, intelligit. Hæc eſt imaginatio Iāduni, de cuius inuentione gloriatur.

Tertium caput cōcedentium ex parte phantaſmatum intellectum agentem. Prima opinio Auempace

In tertio capite ponentiū Intellectum agentem ex parte phantaſmatis, multiplex eſt opinio. Prima eſt Auempace in Epiſt. de luce, & lumine: putat enim Intellectum agentē producere quoddā lumen in ipſis phantaſmatibus, quod receptum in eis facit ipſa intelligibilia, in ipſiſque naturæ vniuerſale, apparent, q̄ phantaſmata ſic illuſtrata ab Intellectu poſſibili cognoſcuntur.

2. opinio.

Altera ſententia eſt aliorum, qui dicūt q̄ Intellectus agens illuminat phātaſmata, in ipſiſq; facit apparere naturas communes: nam phantaſma ex ſe repræſentat ſingulare, puta, hunc hominem, hoc animal, hoc corpus, tamen ratione huius luminis repræſentatur in ipſo vniuerſale Intellectui. Vt enim lumen facit muro apparere colorē: ita ipſis phantaſmatibus Intellectus agēs facit apparere vniuerſalia. Vnde quamuis phantaſma ſecundum ſe ſit ſenſibile & ſingulare, tamen rōne huius luminis obijcit intellectui, vt uniuerſale: quod non eſt aliud, quàm quòd Intellectus cognoſcat, & recipiat ſpeciem vniuerſalis, quod in phantaſmate incluſum erat: & hoc eſt, quod ipſi dicūt phātaſma in eſſe relucentiæ eſſe vniuerſale.

In quo ſecūda hac opinio differat à prima.

Hæc ſententia differt in duobus à præcedenti. Primū eſt, quòd illa dicit lumen recipi in phantaſmate: at hæc nō, ſed ſolùm aſſiſtere. Verbi gratia, lumē exterius
1. habet duos actus: alter eſt inhærentiæ: & ſic eſt in medio diaphano. Et alter eſt apparentiæ reſpectu colorū, nō quòd illis inhæreat, ſed q̄ eos appareat faciat: hoc ſecundum competit Intellectui agenti ſine primo.

2. Alterum, in quo differt, eſt, quod illa ſentētia negat mitti ſpecies ab illis naturis illuſtratis in Intellectum poſſibilem. Illa verò dicit hęc phātaſmata imprimere ſpecies vniuerſalium in poſſibili.

Hæc ſententia eſt expreſſa Caiet. 1. p. q. 79. ar. 3. & S. Thom. ibidem, & 2. Contra gen. c. 77. & Herueŭ. & Sent. d. 17. q. 2.

Autores huius ſecūda opinionis.

3. Opin.

Tertia ſententia eſt eorum, qui dicunt Intellectum agentē per ſe producere ſpecies intelligibiles, & abſtrahere à phantaſmate, quibus poſſibilis intelligit.

4. Opinio

Quarta eſt aliorum, qui dicūt, Intellectū agentem tanquàm cauſam principalem, & remotam unà cum phantaſmate producere ſpeciē in Intellectu, ita vt phātaſma ſit actiuum principium proximum ſpeciei inſtrumentale tamen: & agens Intellectus ſit vt cauſa principalis, ſicut qui calamo ſcribit,

Autores hui' quartę opinionis.

Hæc ſententia eſt expreſſa S. Thom. 3. par. q. 9. ar. 4. ad. 2. & Sco. 1. Sent. d. 3. q. 8. & Sonziua. 7. Metap. q. 12. & Caiet. Thienenſis in præſenti, imò Caiet. Cardinalis ſup. locum citatum S. Thom.

Quinta ſententia eſt quorundam, qui dicunt nullum ab Intellectu agente produci lumen, ſed requiri, vt ad præſentiam ſolam phantaſmatis faciat ſpeciem ipſe ſolus, vt phātaſma nil aliud faciat, quàm eſſe præſens, & ita determinet Intellectū per ſolam præſentiam ad hanc vel illam ſpeciem producendam.

Quartum caput cōcedentiū intellectū agentem ex parte vtriuſq; ſ. phantaſmatis, & intellectus poſſibilis. 1. Opi. Alberti.

In vltimo capite ponentium Intellectum agētem ex parte vtriuſque ſunt duæ ſententiæ. Altera Auicen. qui dicit, quòd agens Intellectus producit ſpecies in poſſibili, & per ſe etiam intelligit:

Altera Albert. ſumma de Intellectu dicit Intellectum agētem producere ſpecies impoſſibili, & intelligere: non per ſe vt dicit Philop. ſed producēdo ſpecies in poſſibili, dicitur intelligere, & poſſibilis etiam recipiēdo intelligit. Vnde dicit, Intellectum agentem intelligere per extramiſſionem, ſicut dicebat Plato de viſu; poſſibilem verò per intus ſuſceptionē, vt de viſu ſentit Ariſt. Hæc ſunt placita Philoſophorum varia in hac re.

1. Concluſio. Intellectus agens eſt neceſſarius.

Dicam ergo in tanta varietate, quod mihi probabilius tenendum videtur: & ſit prima concluſio. Intellectus agens eſt neceſſarius.

Primam ratio ab autoritate.

Hanc probo contra primam ſententiā Duran. duplici ratione. Altera eſt ex omnium Philoſophorum & Theologorum conſenſu præter Duram. & paucos alios quoſdam. Et pfectò hęc authoritas debet

eſſe ſatis valida ratione, cum nulla ſit ratio efficax in contrarium,

2. Rõ. Altera autem ratio talis eſt, Materiale, & diuiſibile nõ poteſt virtute propria agere in indiuiſibile, & immateriale: ſed phantaſma eſt quid materiale, & diuiſibile, at Intellectus immaterialis, & indiuiſibilis: non ergo virtute propria agit: indiget ergo aliqua cauſa immateriali, quacũ agere poſſit, ſpeciemq; indiuiſibilem ꝓducere: talis cauſa eſt Intellectus agens: neceſſariò ergo ponendus eſt.

2. Concluſio, Intellectus agens non intelligit. Secunda concluſio. Intellectus agens nõ intelligit. Iſta probatur. Primò: Illius eſt intelligere, cuius eſt recipere ſpecies, quibus determinatur ad operandum: 1. Rõ. at agens Intellectus non recipit ſpecies, niſi poſſibilis: ergo non eſt ipſe, qui intelligit.

2. Rõ. Probatur ſecundò. Si Intellectus agẽs intelligit, vel intelligit intellectione recepta in ſe, vel in ipſo poſſibili. Non in ſe: quia non eſt receptiuus, nec eſt in potentia. Nec in poſſibili, vt dicit Iandu. quia intellectio eſt operatio immanens: debet ergo eſſe in eodem principio proximo, à quo producitur.

3. Cõclu. Sit concluſio tertia. Ponendum eſt lumen quoddam internum ab anima, ſeu Intellectu agente productum, quo illuſtrẽtur phantaſmata.

Primò ab autoritate. Hæc concluſio probatur. Primò auctoritate Ariſtotelis tex. 18. huius tertij libri dicentis, eſſe in Intellectu lumen, quod ſe habet, ſicut lumẽ ad colores. Accedit cõſenſus penè Philoſophorum, paucis demptis: ſic enim lumen hoc cõcedũt S. Thomas, Scotus, Sonzinas, Caietanus vterque Heruetus, Auempace, & plures alij locis ſupra citatis.

Secundò ratione. Secundò, accedit ratio ſatis commoda ex analogia ad ſenſum. Nam, vt lumẽ Solis. v. g. facit colores viſibiles actu eos cõtingens, & quæ latebant in aere, oſtẽdit, & actu viſibilia facit, vt ea videamus, & efficit, vt colores poſſint ꝓducere ſpecies in medio, & in oculo, ac ſenſu, quibus ſeu ſus videat obiectũ, & poſſit ſenſationem efficere: Ita lumen Intellectus productum illuſtrat phantaſmata, & facit ea actu intelligibilia, & vt in eis appareant, quæ latebant; & efficit, vt producantur ſpecies intelligibiles in Intellectu, quibus poſtea fiat intellectio.

Confirmatur à ſimili. Simile etiã eſſe poteſt de vaſe vitri intra ſe multa continente: quæ omnia non videntur, ſed illuſtrata lumine apparent omnia interius contenta.

Iam verò, vt illę ſpecies in aere, & oculo productæ ab obiecto illuminato ſunt immaterialiores, quàm ſit ipſe color: ita etiam illę ſpecies intelligibiles ſunt immaterialiores, quàm ſit ipſũ phantaſma. & non inconuenit, quandoquidem, vt illic eam immaterialitatem accipiunt ratione luminis ſpiritualioris, quam ſit color: ita etiam hic ratione luminis Intellectus omnino ſpiritualis, & ipſius Intellectus quoq; omnino ſpiritualis, fiunt omnino ſpirituales, ſicut illic ratione etiam virtutis Solis mediãte lumine id efficiẽs.

Nam intellectus agens ſe habet, vt Sol illuminans, lumen reſpondet lumini, & phantaſma colori: atq; ideo omnia pari proportione conſonant: & ſolùm in eo differunt, ꝙ illic lumen ab agente producitur externo, hic verò ab interno.

Et ſimile omnino eſſet, ſi ipſimet oculi ex ſe emitterent lumẽ, quo illuſtrarent obiecta, quæ viderent, iuxta Platonis opinionem: quod etiam de quibuſdam animalibus cõceditur, vt de fellibus, quę noctu vident, & eorum micant oculi.

Occurritur obiectioni. Siue autem dicamus, illas ſpecies fieri efficienter ab ipſo Intellectu ex phantaſmate illuminato, & ex illo ſic diſpoſito extrahi tãquam ex eius potentia materiali, ſicut agens educit formam ſubſtãtialem perfectiorem ex potẽtia materiæ diſpoſitæ. Quod ſanè videtur valde probabile, ſiue dicamus produci efficienter ſolùm ab Intellectu, vel à lumine eius, aut ab ipſo mediante lumine, & phantaſmate ſolùm obiectiuè concurrente: quod etiam valde eſſet probabile, ſiue dicamus ab Intellectu produci mediante ipſo phantaſmate, vt ſit præcipua cauſa Intellectus, & inſtrumentum phantaſma: aut dicamus phantaſma efficere partialiter cum Intellectu, vel etiam à ſolo phantaſmate ſic illuminato effici, non valde refert. Nam etiam conſimilis eſſe poſſet difficultas de colore, & ſpeciebus immaterialibus in aere, & in ipſomet viſu ꝓductis, an videlicet à ſolo corpore, vel luminoſo, vel lumine, vel colore, vel ex potẽtia ſubiecti educantur, vel fiant.

Quo-

Quocunq; autem modo dicatur, hoc certum eſt ſpecies produci obiecto illuminato, & nō aliter, & res lumine poſito apparere, quæ alioquin occultatæ tenebantur, & latebant in aere incluſæ vel aqua, &c.

3. Ratio. Probatur adhuc tertiò ex communi loquendi modo hominum. Solemus enim dicere, valere illum lumine Intellectus, alterum paruo præditum lumine: & in aliquo negocio, vel quæſtione paruum nos habere lumen, vel magnum: & petimus ac deſideramus illuminari à Deo, & ab hominibus: & lumen naturæ nō ſine cauſa dicimus: quia eſt vis illa inſita, quę tale lumen producit ad intelligendum, cum intelligimus: & lumen etiam ideo merito ſuper naturale concedunt Theolog.

4. Ratio. Confirmatur hæc tandem ſententia: quia ſic facillimè reddimus cauſas, quomodo vniuerſalia cognoſcantur ab Intellectu illuſtratis phantaſmatibus quo modo denudentur à conditionibus indiuiduantibus, quo modo Intellectus ibi ſeparet vnum ab altero, ex omnibus tam vniuerſalibus quàm particularibus conditionibus, quæ ſimul illic apparent, ſicut viſus in colore illuſtrato videt colorem, figuram, magnitudinem, intenſionem, & cætera, quæ in eo continentur: ablato autē hoc lumine, & eius illuſtratione phantaſmatis, vix aliquid dici poteſt, quod ſatisfaciat in ſpecierum intelligibiliū productione, & cæteris omnibus.

4 Concluſio. Intellect⁹ agēs nō producit lumen in phātaſmatibus vt I ſubiecto. Quarta cōcluſio. Intellectus agens nō producit lumen ipſum in ipſis phantaſmatibus receptum, vt in ſubiecto. Hęc eſt contra Auempa.

1. Ratio. Probatur. Vel illud lumē eſt materiale, vel immateriale. Non immateriale, quia recipitur in phantaſmate materiali, & receptum eſt ad modū recipiētis. Nec eſt materiale: quia tunc maneret phantaſma materiale, vt antè, nec fieret intelligibile: non ergo lumen illud producit.

2. Ratio. Secunda ratio: quia vnum accidēs abſolutum, vnave qualitas non poteſt eſſe ſubiectum inhæſionis alterius qualitatis vel accidentis abſoluti realiter diuerſi: & ſolùm hoc habet quantitas, quia ſe tenet ex parte materiæ, ſed nulla qualitas: ergò ſpecies non poſſunt eſſe ſubiectum luminis. Confirmatur, quia ſpecies ſenſibiles in aere non ſunt ſubiectum inhæſiuè luminis, ſed aer eſt ſubiectum vtriuſque.

5 Concluſio Nō eſt ſatis vt extrinſece illuminet phātaſmata. Quinta concluſio. Non eſt ſatis, vt Intellectus agens producat lumen illud ſecundum actū apparentiæ ab externo tantum, faciens in phantaſmate apparere vniuerſalia. Hæc eſt contra Caiet.

1. Ratio. Probatur Primò: quia ſic nō eſſet cauſa efficiens, cognitionis ſicut nec lumen viſionis: at Ariſt. cauſam efficientem eſſe dicit.

2. Ratio. Probatur ſecundò: quia non poteſt ſic eſſe actus apparentię niſi ipſi phantaſmati inhæreat, vel alicui medio. Hæc autem eſſe non poſſunt quia non eſt ibi mediū.

Probatur: quia, vt probatum eſt, Intellectus percipit ſingularia per propriam ſpeciem.

6. Concl. Sexta concluſio. Lumen Intellectus agentis illuſtrat quidem ſpecies intelligibiles productas non ſolum extrinſece, ſed interne, phantaſmata vero extrinſece.

Explicatur & probatur concluſio. Pro ipſius probatione notandum, lumen quidem illuminare colorem extrinſece per ſolum contactum ſuperficiei, aerem vero & oculum, & diaphana, ac ſpecies ſimiliter in ipſo aere ac in oculo exiſtentes, intrinſece illuminare. Sunt enim in eodemmet ſubiecto tam ſpecies, quam lumen, & ratione luminis ipſæ ſpecies inhærent, & recipiuntur in ipſo. Iam ergo phantaſmata ſenſitiua ſe habent ad Intellectū, vt color extrinſecus ad viſum: ſpecies intelligibiles in Intellectu ſe habent, vt ſenſibiles productę in ipſo ſenſu, vel aere. Quare lumē quidem Intellectus agentis intrinſece illuminabit ſpecies intelligibiles in Intellectu poſſibili ſimul exiſtētes, vt in ſubiecto vtrunq;: phantaſmata vero extrinſece, vt lumē illuſtrat colorem, vt dicebat Caietanus.

Nota. Quamuis etiam ſi quis diceret intrinſece ipſa quoque phantaſmata illuſtrari aliquo lumine, videlicet illo ipſo ſpirituali, & immateriali in ſenſitiua potentia, vbi eſt phantaſma, producto ab Intellectu, & in eo recepto, aut ex eo, quòd vtrunq; ſit in eadem anima, vel alio materialiori lumine illuſtrari, non caret etiam probabilitate: imò verò neq; repugnat ſpirituale & immateriale in ſubiecto corporali, & materiali collocari, vt anima rationalis in corpore: ſed probabilius putamus, ꝙ in cōcluſione diximus, intrinſece ſpecies

intelligibiles, phantaſmata vero extrinſece illuminari Intellectus lumine modo expoſito.

7 Concluſio, Intellectus agens non producit ſpecies intelligibiles. Sepima concluſio. Intellectus agēs ſolus non producit ſpecies intelligibiles. Argumentum eſt manifeſtum. Vel reducit illas ex potentia phātaſmatum, vel ex potentia Intellectus poſſibilis, vel producit, illas non educendo. Non primum; quia

1. Ratio. tunc ſpecies reciperetur in phantaſmate: quia impoſſibile eſt aliud educi ex potentia alicuius, quin recipiat in ipſo. Nec ſecundum quia potentia Intellectus poſſibilis eſt differens, & agens ſimiliter, cum ſit commune: ergo impoſſibile eſt ex ipſius potentia educi ſpecies aliquas & eodem argumento, nec ſolus agens producet, quia eſt commune agens.

8. Concluſio, Intellectus agens vna cum phātaſmate producit ſpeciem intelligibilem. Octaua concluſio. Intellectus agens tanquam præcipua cauſa, vna cum phantaſmate illuminato producit ſpeciem intelligibilem. Eſt enim hic Intellectus vis quædam aïæ, quę excitat, & eleuat phantaſma illuminatum, vt ipſum vna cum tali virtute, vt cauſa principali producat ſpeciem. Vnde ipſum phantaſma etiam agit, & immediate, ſaltem obiectiuè.

1. Probatur primò ex tex. 14. Vbi ait, obiectum agere in Intellectum. Secundo pro-

2. batur, quia ideo dicitur iſte Intellectus illuminare, & denudare phantaſma, & trāsferre rem de ordine in ordinē, id eſt, facere rem intelligi, quę ante ſentiebatur, tantum, quæ omnes ſunt operationes Intellectus in phantaſmate.

9. Concluſio. Nona concluſio. Puto eſſe ſententiam Durandi probabilem, & eorum, qui ne-

1. gant Intellectum agentem, aut ſaltem ſola ponunt ratione diſtinctum. Neq; enim duos habemus Intellectus vt videtur, ſed vnum, ſicut nec duas volūtates, nec duas memorias, nec duos appetitus, nec duas

2. Imaginationes, ſed vnam, &c. Et ſecūdò, quia ille vnus ſatis eſſe videtur ad producendum lumen, & poſtea eliciendum ſpecies, & producendum in ſe notitiam. Nil enim vetat in ſe ipſum agere actione per-

3. fectiua. Et tertiò, quia nulla eſt ratio contra hoc conuenientes: tamen, quia nec in contrarium rationes habētur conuincentes, ſequimur communem ſententiam.

Ad primum. Ad argumenta reſpondetur. Ad primū

1. Auerr. 2. de anima cōm. 60. putat eſſe ſenſum etiam agentem, ſubſtantiam ſeparatam: ſed nos id negamus: non enim eſt par ratio ſenſus & Intellectus: nam obiectum ſenſus eſt proportionatum ſenſui: vtrūque enim materiale, & quantum eſt: at phantaſma eſt improportionatū, cum ſit alterius ordinis: eſt enim quantum: Intellectus verò non quantus, ob id indiget principio eleuante, id eſt, Intellectu agente & eius lumine, quod ſit in genere immaterialium, & indiuiſibilium. Et hæc fuit Ariſt. ratio, quòd efficiens principiū & materiale debent ad vnum pertinere genus: non autem pertinet phantaſma nudum & Intellectus, ſicut ſenſus cū ſuo obiecto.

Deinde: quia, vt diximus, ſenſus indiget Sole illumināte, vel alio luminoſo & lumine producto, vt eius obiectum fiat actu viſibile, & vt ſpecies producantur, & ideo non indiget ſenſu agente: ſic ergo Intellectus indigebit illuminante ſuum obiectum, quod cum non ſit externum, neceſſe eſt ſit internum, illuminans, ſcilicet Intellectus agens.

Ad ſecundum. Ad ſecundum patet ſolutio. Agens. n. eſt neceſſarius propter phantaſma, vt illuminetur, vt hoc medio Intellectu agente immutare poſſit poſſibilem: nam etiam, vt diximus, obiectum ſenſus indiget lumine illuminante ipſum: & quātum ad hoc eſt eadem ratio phantaſmatis ad Intellectum, & obiecti ad ſenſum.

Ad tertium. Ad tertium dico, verū eſſe, intellectum agentem nil imprimere in phantaſmate tanquam in ſubiecto, id eſt, nullam qualitatem in eo inhærentem, nec auferre à phantaſmate. Dicitur autem facere rem intelligibilem in actu: quia phantaſma illuminatur extrinſecus, vt diximus, & ita ſimul cum Intellectu illo fit capax ad imprimendum ſui ſpeciem Intellectui poſſibili, qua mediante res intelligitur, ſicut color extrinſece illuminatus ad producēdam ſpeciem.

Ad quartum. Ad quartum dico cum S. Thom. 1 p. q. 79. art. 3. ad 2. quòd comparatio luminis in hoc tenet: quòd ſicut colores abſq; lumine producto à corpore luminoſo non poſſunt viſum immutare: ita nec phantaſmata abſq; Intellectu agente & eius lumine: non tamen Intellectus iſte in reliquo ſimilis eſt: nam concurrit cum phantaſmati-

taſmatibus, vt agens cauſa principalis: lumeñ verò præcipue tanquam medij diſpoſitio, vt alibi diximus.

Niſi quis vellet dicere, lumen eſſe cauſam etiam cum colore efficientem? nam color ex contactu luminis fit potens producere ſpecies in medio, quas antea non poſſet.

An intellectus agens ſit ſubſtantia ſeparata. *Quæſt.* XIIII.

HAec quæſtio partim eſt determinata ſuperius, dũ oſtẽdimus Intellectum poſſibilem non eſſe ſeparatã ſubſtantiam, ſed virtutem non organicam animę informãtis materiam: Nam ſic ſimul etiam determinatum eſt, Intellectum agentem non eſſe ſubſtantiam ſeparatam in opinione Themiſt. Theoph. & Auerro. qui agentem & poſſibilem vnam faciunt ſubſtantiam, & eandem ſeparatam: contra hos enim cum de poſſibili oſtenſum fuerit, de agente oſtenſum erit, cum re idem ſit apud eos agens, & poſſibilis Intellectus. Idem etiam oſtẽſum videtur, cum demonſtratum fuit, animam rationalem eſſe informãtem & actum corporis. At quia ſunt alij, qui duos faciunt Intellectus, vnum poſſibilem, alterum agentem, diuerſos in ſubſtantia: ideo determinato etiam dubio priori de poſſibili Intellectu, adhuc determinandum ſupereſt alterum de agente. Et quia hoc præcipue tractatur circa doctrinam Ariſtote. iuxta eam etiam id erit ſtatuendum.

Iam ex dictis partim eſſe diſſolutã hanc qõnem.

1. Arg. q̃ ſit ſubſtã tia ſeparata.

Videtur ergo, quòd ſit aliqua ſubſtantia ſeparata, imò ipſe Deus. Primò Intellectus agentis eſt omnia facere: ſed hoc attributum nulli, niſi Deo competit, ergo agens Intellectus Deus eſt, & non virtus animæ.

2. Arg. Secundo. Intellectus agentis actio dicitur eſſe ſubſtantia ipſius, text. 19. ſed nulli actio eſt ſubſtantia eius, niſi Deo ipſi, qui ſimpliciſſima eſt ſubſtantia: ergo Intellectus agens non eſt animæ virtus.

3. Arg. Probatur tertiò. Intellectus agens dicitur ſemper intelligere, tex. 20 hoc autem non virtuti animæ, ſed Deo ineſt: non ergo eſt agens Intellectus animæ virtus.

4 Arg. Probatur quarto. Agens Intellectus ſimilatur arti reſpectu artificiatorũ: at ars eſt extra artificiata: ergo agẽs Intellectus eſt ſeparatus à poſſibili, qui eſt vt materia, in qua intellecta recipiuntur.

5 Arg. Probatur quinto. In vno & eodem ſubiecto non poſſunt eſſe ſimul potentia & actus: ſed in anima eſt potentia, ſcilicet Intellectus poſſibilis: ergo non poterit eſſe agens, qui actus eſt: erit ergo ſeparata ſubſtantia.

Prima opinio Alex. In hac re variæ ſunt opiniones Philoſophorum, ſicut in alijs fere omnibus. Alexandri fuit prima ſententia, qui putauit Intellectum agentem eſſe Deum ipſum, & hoc idem affirmabat eſſe ſecundum mentem Ariſtote. huius argumenta erant illa tria prima propoſita.

2. Opi. Marini Auẽpace, Auicen & Caietani. Altera ſententia eſt cuiuſdam Græci, dicti Marini, cuius meminit in præſenti Philopo. Hic enim non Deum putat eſſe Intellectum agentem, ſed angelum quendam, qui eſt ſubſtantia inferior Deo, eſt tamen ſeparata. Vnde poſſibilem ponit eſſe in nobis non ſeparatum, agentem vero ſeparatum. Hoc ſecutus eſt Auempace in Epiſt. de luce. & Auice. 9. Meta cap. 4. Colchodeam enim illam dixit eſſe Intellectum agẽtem, & ſpecies facere in poſſibili: & inter noſtros Caiet. Card. Hi enim omnes, Intellectum agentem ſeparatam ponunt ſubſtantiam pręter Deum, quamuis Caiet. ſecundum Ariſt. ſolum teneat.

3. Op. Plotini. Tertia ſententia eſt Plotini, qui Intellectum agentem non ſeparatam aliquam ſubſtantiam ponit: ſed nobis inexiſtentem, & cuiq; ſuam propriam: dicit tamen Intellectum agentem, & poſſibilem duas eſſe ſubſtantias, agens ſemper in nobis intelligit, poſſibilis verò aliquando intelligit, aliquando non intelligit.

4. Op Plutar. & Philoponi. Quarta ſententia eſt Plutarchi, quem citat Philop. & ipſius etiam Philopo. qui agentem Intellectum ipſam animam ponunt vt actu contemplatur, nec aliam putant eſſe ſubſtantiam.

5. Opinio S. Tho. & cõis. Vltima eſt S. Thom. 1. p. q. 79. art. 4. & q. de anima ar. 5. & in hoc capite pręſenti Ariſt. putat enim agentẽ Intellectum eſſe animæ virtutem, & facultatem quãdam, quæ cum phantaſmate ſpecies imprimit in poſſibili Intellectu. Hoc ſequitur communis ſchola Latinorum, atque hæc ſunt

placita.

placita Philoſophorũ in hac re, quid tenendum videatur, explicabo.

Prima cõcluſio, Intellectus agens nõ eſt Deus.

Sit ergo prima concluſio: Intellectus agens non eſt Deus: hæc eſt contra Alex. & conatur Philoponus multis argumentis ſumptis ex verbis Ariſt. in hoc capite manifeſtè reijcere, quorũ aliqua concludunt abſolutè, aliqua ad hominem.

Primo ob autoritate Ariſto.

Primò dicit Ariſt. quòd poſt mortẽ nõ reminiſcimur, nec cognoſcimus, quæ antè: at hoc non poteſt de Deo ipſo dici: ergo Deus non eſt Intellectus agens. Hoc argumẽtũ ſimpliciter nõ concludit: quia hæc verba non ſunt de Intellectu agente, ſed de Intellectu actu: concludunt tamen ad hominem: nam Alex. omnia hæc huius capitis de agente interpretatur, ſicut etiam Philop.

Scd'm teſtimoniũ Ariſt.

Probatur ſecundò. De hoc Intellectu ſeparato, ſeu agente dicitur, quòd ſolùm eſt immortalis: at multa ſunt præter Deũ immortalia; nõ ergo Deus Intellectus eſt agens.

Reijcitur ſolutio.

Nec valet dicere, quòd Ariſt. dicit, eorum, quæ noſtra ſunt, ſolum Deum eſſe immortalem: quia ſecundùm Alex. non eſt Deus aliquid noſtri: ergo dictio excluſiua, abſolute omnia excludit. Hoc etiam eſt ad hominem propter rõnem dictam.

3. Teſtimonium Ariſt.

Probatur tertiò. Iſte Intellectus dicitur aliquando intelligere, aliquando non: quod Deo non poteſt ineſſe.

4 Teſtimonium Ariſt.

Probatur quartò, & hoc iam non eſt tantùm ad hominem: quia dicitur Intellectus agens nõ omnino res facere ſed facere intelligibiles, quemadmodum lumẽ non facit omnino colores, ſed vt videantur: at Deus omnia abſolute facit, & omnium eſſe cauſa eſt: non ergo Intellectus agens eſt Deus

5. Teſtimonium.

Probatur quintò. Intellectus agens dicitur eſſe differentia animæ noſtræ vna cum poſſibili: at Deus nullo modo eſt alicuius entis differentia, nec alicui generi limitatur: non ergo Intellectus agens eſt Deus

6. Teſtimonium Ariſt.

Probatur ſextò. Iſte Intellectus dicitur lumen, & habitus, id eſt, forma: & Deus non eſt forma, nec habitus alicuius; non ergo Ariſto. per agentem Intellectum intelligit.

7. Teſtimonium Ariſt.

Probo etiam ſeptimò ratione ex doctrina Ariſto. Deus non operatur in his inferioribus, niſi motu cœli, & lumine, vt patet 8. Phyſ. 12. Metaph. & alibi frequenter: at nec lumine corporeo, nec motu poteſt talis abſtractio, vel operatio Intellectus poſſibilis fieri: ergo Deus non eſt Intellectus agens.

8. Teſtimonium.

Probatur octauo. Si Deus immediate facit hoc, ex ſe ipſo: ergo aſſiſtit nobis tanquã intelligẽtia orbi cœleſti: at habemus manifeſtè ex 8. Phy. tex. 84. non ſic Deum eſſe, ſed eſſe vtiq; & in cœlo potiſſimum: ergo id prorſus repugnat doctrinæ Ariſt.

Rationibus idem probatur. 1. Ratio.

Probo etiam hoc idem ratione ſecundum veram philoſophiam. Cauſa vniuerſalis non concurrit ad proprias operationes naturales rerum immediate, niſi poſitis ex parte ipſarum rerum, & agentium proprijs virtutibus: vt Deus nõ immediate ad calefaciẽdum concurrit cum igne, quin ignis habeat in ſe propriã virtutem communicatam ad calefaciendum: aliter enim eſſent cauſæ inferiores imperfectæ, imò non eſſent cauſæ: at intelligere eſt hominis operatio propria: ergo præter Dei concurſum, qui eſt vniuerſalis cauſa, etiã eſt in homine virtus particularis ad illam operationem, ſcilicet abſtrahẽdi ſpecies: nec Deus immediate facit abſque virtute propria particulari: aliter eſſet homo omnium agentiũ imperfectiſſimus, cum non habeat in ſe virtutem actiuam ſuæ operationis. Et hæc eſt elegans ratio S.Tho. 1. p.q.79.ar.4.& hoc lib. lect.x.

Nota.

Et nota, quòd non negamus Deum ad intelligendum concurrere, & ad abſtrahendum ſpecies nobiſcum, ſicut concurrit cum omni cauſa particulari ad ſuas operationes: tamen dicimus in nobis etiã eſſe virtutem propriam participatam ad illam operationẽ: ob id Intellectus agens non luci, ſed lumini ſimilatur, quod eſt qualitas participata, & deriuata à luce: ſic intellectus agens noſter à prima cauſa.

Aut vero potius ſimilis eſt ipſi corpori luminoſo, puta, Soli lumen producenti, qui tamen Sol à prima cauſa factus eſt, & conſeruatur, & cũ eo concurrit ad producendum lumen.

2. Concluſio, Intellect' agẽs nõ ẽ ſubſtantia ſeparata, ſed aliqd aiæ. 1. Ratio.

Secunda concluſio. Intellectus agens nõ eſt ſubſtantia aliqua alia ſeparata præter Deum.

Hæc poteſt probari ex Ariſtotele, qui ait, quòd Intellectus agens & poſſibilis ſunt

ſunt

ſunt animæ differentiæ,& partes animæ, & principia intelligendi in anima, vt 3. lib.cap.3.tex.150.& cap.4.tex.1.& cap.5. tex.17.& alibi.&c.quæ non poſſunt ſeparatæ conuenire ſubſtantiæ.

2. Ratio. Secundo probatur ratione: quia debet eſſe virtus noſtra,cum operatio ſit noſtra alias nõ intelligeremus nos,ſed alius pro nobis,aut nos eſſemus ſolum virtus paſſiua,& receptiua,& non actiua & operatiua noſtrarũ operationum: quòd ſane eſt per quam abſurdum. Confirmatur inductione:quia omnes res naturales efficiunt ſuas operationes,non vero eas ſolùm patiuntur. Confirmatur: quia hæc magna eſſet naturæ rationalis imperfectio, quòd nulli alteri rei in ſuo genere conueniret, vt ſcilicet ſolum pateretur ſuas operationes naturales,& non ageret.

3. Ratio. Probatur tertiò quia experimur hoc totum eſſe opus noſtrum: dum enim volumus intelligimus, non autem dum nolumus; ergo vere in nobis eſt actiua virtus.

4. Ratio. Quarto:quia illa Intelligẽtia ſeparata, cum debet abſtrahere phantaſma,vel cognoſcit illud,vel non. Si non: quomodo applicabitur ad abſtrahendum?Si cognoſcit:ergo recipit ſpeciem ab illo,vt determinetur:& ſi hoc ita eſt, iam non ſolum agens,ſed poſſibilis erit.

5. Ratio. Probatur quinto:quia ſicut phantaſma potuit illi imprimere ſpeciẽ,poſſet etiam noſtro Intellectui, & tunc non eſſet talis ſubſtantia neceſſaria.

Tertia cõcluſio, probabiliter Intellectus agẽs eſt potentia re diſtincta à poſſibili. Tertia concluſio probabiliter.Intellectus agens eſt virtus animæ,& facultas re diſtincta à poſſibili.

1. Ratio. Anima enim habet virtutem producẽdi lumen vt vna cum phantaſmate illuminato poſſit producere ſpeciem,& facultatem,etiam vt recipiat, & intelligat: quæ virtutes,vt videtur, nõ poſſunt re eſſe vna & eadem:quia non videtur,agere,& pati vni,& eidem potẽtiæ re conuenire poſſe.

2. Ratio. Hæc concluſio ſequitur etiam ex præcedentibus. Si enim non eſt ſubſtantia ſeparata,erit ipſa anima:ſed anima virtutibus & facultatibus operatur:erit ergo animæ facultas. Ex his argumenta ſolui poſſunt.

Ad primum. Ad primum peto ego ab Alex.cum dicitur Intellectus poſſibilis omnia fieri,an Intelligat,quòd realiter fiat omnia, ſcilicet lapis,ignis,& alia.Reſpondebit nullo modo,ſed intelligibiliter. Iuxta hoc ego etiam dico, quòd agens facit omnia intelligibiliter, id eſt concurrit ad omnium intellectionem:hoc tamen non eſt opus ſolius Dei.Deus enim omnia ſecundum eſſe ipſorum reale facit; nihil igitur ex illo argumento concludit Alex.

Ad ſecũ. Ad ſecundum dico, ſenſum verborum illorum hunc eſſe, ꝙ Intellectus agens eſt ex natura ſua ad agendum, non ad recipiẽdum intelligibilia: vt ſicut Intellectus poſſibilis eſt ad recipiendum ſolum,ob id in potentia dicitur,ita agens ad efficiendum: ob id ex natura ſua actus dicitur, non tamen quòd ſua operatio interna ſit ſua ſubſtantia,ſicut in Deo:non enim talem habet operationem intra ſe: nõ enim ipſe eſt ſubſtantia ſe intelligens: nam in his verbis ſubſtãtia ſumitur pro eſſentia, & natura.

Ad tertium. Ad tertium reſpondeo,quòd illa verba ſunt de Intellectu poſſibili in actu,non de agente:& ſenſus eſt,non quòd ſemper intelligat, ſed quòd,dum actu eſt, ſemper intelligit.

Ad quartum. Ad quartum reſpondeo, quòd ſimilitudo artis in his duobus conſiſtit. Primò,vt ars eſt cauſa cõmunis omnium effectuũ artificiatorum:ſic agens omnium ſpecierum,& vnus eſt pro omniũ intellectione. Secundo,vt ars eſt ſeparata ab effectibus: ita agens Intellectus à rebus intellectis, non tamen debet eſſe extra poſſibilẽ,imò intra ipſum eſt,vt notat Themiſt.cap.25.

Ad quintum. Ad quintum reſpondet S. Tho.in præſenti,lect.10.quòd Intellectus agens non eſt actus formalis, ita vt ipſe ſit formaliter res omnes intelligibiles:ſic enim non poſſet eſſe in eodem ſubiecto ſimul cum poſſibili, qui eſt potentia res intelligibiles: vnde agens non eſt formaliter ſpecies intelligibilis vlla:eſt tamen actus, id eſt, potentia actiua ſpecierũ intelligibilium, & ſic nihil prohibet in vno ſubiecto eſſe potentiam receptiuam ſpeciei, & potentiam actiuã ipſius remote,vna cum ipſo phantaſmate vt inſtrumento.& per hæc patet huius quæſtionis reſolutio.

An

An rationalis anima ſit immortalis ſecundùm Ariſtotelem. Quæſt. XV.

Difficultas quæſtionis.

NOn eſt facile hoc determinare ob tãtã opinionũ diuerſitatẽ, & Philoſophorũ pręſertim quorundã neotericorũ impiè opinantiũ, & antiquorũ ẽt cõtrouerſiã: ego tamen, quod puto certum ac verũ in doctrina Ariſt. & ſecundùm veram Philoſophiam, aperiam, & proponam.

Suppoſitio.

Sed antequam ad controuerſiam accedam, illud vnum ſupponendum eſt, quod aliàs pro viribus in Ariſtotele manifeſtauimus*, animam intellectiuam formam eſſe, dantem eſſe; nec vnam in omnibus hominibus, ſed plures: hoc autem ſuppoſito, quæſtio hæc pręſens, quia in doctrina Ariſt. poſita eſt. modò verbis ipſius, & ab ipſo rationibus petitis agenda eſt.

Nunc tractãda q̃ ſecũdum Ariſt poſtea ſecũdũ verã philoſophiam idem probandum.

Deinde quæſtione ſequenti ſecundùm veram philoſophiam idem erit tractãdũ.

Primũ argu. ad partem negatiuam ab autoritate Ariſt.

Probatur ergo anima mortalis eſſe autoritatibus, & hoc ſit primum argumentum. 1. Phyſi. tex. 83. dicit ſe tractaturum de formis phyſicis generabilibus, & corruptibilibus: at inter has formas phyſica eſt anima: ergo eſt corruptibilis.

Probatur. 2. Phyſi. text. 12. formam dici naturam, & hanc non poſſe ſeparari à materia, niſi ratione tantùm: anima ergo cùm ſit forma non ſeparabitur à materia re.

Secũdum teſtimonium.

Probatur, 4. Phyſic text. 17. probat formam non eſſe locum: quia locus ſeparatur à re, non tamen forma: non ergo anima ſeparabilis eſt.

Tertium teſtimonium.

Probatur. 8. Phyſi. text. 52. dicit principia, quæ ſe mouent per accidens eſſe corruptibilia: at anima mouet ſe p accidens dũ mouet corpus: ergo eſt corruptibilis.

Quartum teſtimonium.

Quintum teſtimonium.

Probatur. 7. Metaph. text. vltimo dicit quòd partes, quæ deſtructo toto manent, erant materiales, & elementares, & illæ cum forma faciebant totum: ſi ergo anima manet, non erit forma, ſed materialis pars, aliaque erit in homine toto forma præter ipſam.

Sextum teſtimonium.

Probatur. 12. Metap. tex. 39. dicit quod Deo ineſt fęlicitas perpetuò, nobis autem pauco tempore: non ergo eſt anima perpetua, & immortalis.

Septimũ teſtimonium.

Probatur. 3. Ethi. cap. 6. dicit, quod fortis in mortis periculo timet, quia vltimum terribilium mors eſt, & mortuo nihil boni, vel mali accidere videtur. Hoc eſt igitur primum argumentum ab autoritate.

Probatur idem rationibus ex doctrina Ariſto.

Secundum argumentum ex doctrina ipſius. lib. 1. de anima, tex. 13 dicitur, q̃ ſi anima non poteſt intelligere ſine imaginatione, nõ poteſt ſeparari à corpore. at lib. 3. tex. 39. dicitur, quòd ſine phantaſmate nihil intelligit. idem etiam text. 20. concluditur ergo, anima nõ eſt ſeparabilis. Hoc eſt argumẽtum fortiſſimum Alexan. & ſequacium ipſius.

3. Arg.

Tertiũ argumẽtũ. 1. de Cœlo tex. 116. omne genitum eſſe corruptibile: omne quod habuit principium, habere finem: anima ergo, cum forma ſit, incipit eſſe, habebitque finem.

4. Arg.

Probatꝰ quartò. Si anima incipit eſſe, vel fuit educta ex potentia materiæ, vel non. Si educta, ergo dependet in eſſe à materia, nec poterit ſeparari. Si verò nõ, ergo creata, quod tamen eſſe videtur contra Ariſtotelis principia.

5. Arg.

Probatꝰ quintò. Si anima eſt ſeparabilis à corpore, erit mobilis, mouebiturq; à loco in locum. at hoc repugnat Ariſt. 6. Phyſi. vbi pbat nullo modo indiuiſibile moueri poſſe: non ergo eſt ſeparabilis. eſt enim ſecundum ſe indiuiſibilis.

6. Arg.

Probatꝰ ſextò. Si anima manet ſeparatã in perpetuum, cum ipſa ſit forma ſecũdùm ſe, manebit extra ſtatum naturalẽ, eritq; violentata: at nullum violentum poſſe eſſe perpetuum docet Ariſt. 2. cęli. tex. 18. imò habebit potẽtiam ad corpus, taliſque potẽtia manebit in perpetuum fruſtrata: quod eſt contra ordinem naturæ quem docuit Ariſt.

7. Arg.

Probatur ſeptimò. Talis anima manebit ocioſa, quia non habet corpus, quod ipſa moueat, atq; hoc argumẽtum fecit Ariſt. cõtra idæa Platon. 12. Meta. ca 6. tex. 30. q̃ ocioſæ eſſent nihil mouentes.

8. Arg.

Probatur octauò. Eſſent animę infinitę ſuppoſita mundi ęternitate, quam Ariſtoteles fatetur, at actu infinitum non admittit v llo modo Ariſtoteles ergo nõ eſt conſona ipſius doctrinæ animorum immortalitas.

Nonum

Nonū argumentū ex interpretū quorundam authoritate.

Nonum argumentū eſt auctoritas Philoſophorum magnorū aſſerentium hanc fuiſſe mentem Ariſt. Primò Ariſtoxenus, & Dicearchus, ipſius Ariſt. auditores, animam mortalem, ipſum ſequentes, affirmarunt, vt refert Mirandula. libr. 4. examinis cap. 8. Plutarchus lib. 5. de placitis Philoſophorum c. 1. Ariſtotelem animam mortalem putaſſe affirmat: Idem Galen. in hiſtoria philoſophica. & Alex. magnus interpres, & antiquus: idem inter Catholicos Theoderectus lib. de curandis græcanicis affectionibus putat enim Ariſt. eſſe huius placiti. idem Greg. Nyſſe. lib. de anima & inter Latinos id pūtarunt Pompona. Caiet. Card. Simo. Portius, & alij. Sco. autem 4. Sent. d. 43. q. 2. & Heruæ. qui libr. 1. q. 11. dubium fatentur Ariſtotelem in hoc quamuis magis declinaſſe, fateantur, ad mortalitatem. Hæc ſunt igitur quæ pro hac parte illuſtres Philoſophi ſentiunt de Ariſtotele.

Primum fundamētum, Animæ immortalitatem poſſe bifariam intelligi, aut à parte ante.

Pro reſolutione huius difficultatis aduerte animam intellectiuā bifariam poſſe dici immortalem, & perpetuam. Vno modo ita vt corpus non antecedat, ſed incipiat de nouo eſſe, tamen duret poſt, perpetuo ſeparata à corpore: quod alij vocant perpetuum à parte poſt. Altero modo vt etiam ante corpus ſit perpetua: nec de nouo fiat, quod dicunt à parte ante: & de perpetuitate vno, vel altero modo, difficultas eſt in Ariſtotele, & controuerſia.

Prima cōcluſio, Animam rōnalē nō deſtrui deſtructo corpore, Ariſtoteles docet, oppoſitū eſt contra ei⁹ doctrinam.

Sit igitur prima concluſio. Animam rationalem non deſtrui, deſtructo corpore, Ariſtoteles docet: & oppoſitum eſt contra ipſius doctrinam.

Primo ex communi ſententia oīum tempore Ariſtotelis aſſerētium animam immortalē.

Hæc concluſio probatur. Primò: quia fuit ſententia communis omnium Philoſophorum Græcorum ſui temporis, & antecedentium, imo etiam vulgi: quibus omnibus non eſt credendum ipſum in ſua doctrina repugnaſſe, cum nullam fortem habuerit rationem mortalitatis.

Quòd autem communis fuerit ſententia de manſione animæ poſt corpus, oſtendunt tres ſectæ Philoſophorum: qui eam confeſſi ſunt. Plato enim princeps Accademicorum expreſſe immortalitatem docet in Timeo, pleriq; Stoici: & Pythagoras, qui apud Italos primus docuit, immortalem crediderunt animam, vt refert Plutarchus lib. 4. de placitis c. 7. Adde etiam quòd Græci ſuam Philoſophiam hauſerūt ab Hæbreis, vt refert Ioſephus lib. 1. contra Appion & Euſebius lib. 10. de præparatione: & Beroſus lib. 3. Hi autem manifeſte animæ immortalitatem problemabant, & Hærodo. libr. 2. refert Pytagoram ſumpſiſſe placitum de trāſmigratione animarum ab Aegyptijs: erat enim ſemper communiſſima & antiquiſſima ſententia ab omni republica receptiſſima de animę manſione poſt corpus.

Vt quid igitur Ariſto. huius oppoſitum ſine certa & euidenti ratione debuit docere: vel quomodo ipſum ſenſiſſe mortalitatem fatebimur, cum nullum tale verbum extet expreſſum in eius vniuerſa doctrina?

Secunda ab autoritate celeberrimorum diſcipulorum, & Interpre. Ariſtotelis ſic de Ariſtotele ſētientium.

Probatur hoc idem ſecundo auctoritate inſignium tum diſcipulorum tum Interpretum Ariſtotelis tam Græcorum, quam Latinorum, & Arabum, qui animæ immortalitatem Ariſtote. fateri non dubitant, Sunt enim hi, Theophraſtus, ipſius diſcipulus, & Themiſtius: quamuis enim hi vnam animam dicant, nolunt tamen admittere mortalitatem: at alij immortalitatem cum pluritate ponunt, quales ſunt Simp. 1. animæ tex. 66. & 3. animę tex. 20. Philop. in prologo de anima, contra Alexand. Ammonius Alexandreus, Ammonius Hermeus, Olimpiodorus, quorum meminit Mirandula libr. 4. examinis ca. 9. Idem etiam inter Arabes, Auicen. inter Latinos, S. Tho. Albert. Aegid. & alij magni nominis.

Tertia teſtimonijs Ariſtotelis manifeſtis & euidentibus.

Sed probatur tertiò ipſius Ariſto. teſtimonijs expreſſis. Et nota, nullum eſſe teſtimonium, vbi verbū aliquod dicat de mortalitate: ſed iſti per conſequētias quaſdam extortas colligunt: nos tamen per expreſſa, & euidentia teſtimonia probamus.

Nota valde.

Primū teſtimonium.

Primum fit ex 1. de anima text. 66. vbi dicit, quòd amare, cogitare, & ſimilia, deſtruuntur cum corpore: at Intellectus diuinum quid & impaſſibile eſt. Vide clare immortalitatem intellectiuæ partis.

Secūdum teſtimonium.

Secundum ex 2. de anima text. 21. Intellectum aliud genus animæ eſſe dicit à ſenſitiuo, & vegetatiuo, & id poſſe ab his ſeparari, ſicut perpetuum à corruptibili.

Tertiū teſtimoniū.

Tertium eſt ex 3. de anima text. 20. vbi dicit quòd Intellectus in actu, quo contemplamur, quātum ad operationem non manet poſt corpus, tamen ſecundum ſe,

ae ſuum eſſe, immortalis eſt.

Quartum teſtimonium.

Qattum ex 13. Metaphyſi. text. 17. dicit mentem, & animam intellectualem non poſſe eſſe ante corpus, tamē manere poſt, nihil prohibet: quia habet, ait, actionem ſeparatam à corpore, ſcilicet, contemplationem, & iſte eſt tex. notandus.

Quintum teſtimo.

Quintum eſt libr. 2. de Genera. animalium cap 3. vbi expreſſe dicit, quòd cum actione Intellectus nihil communicat corpus: ob id, quòd ſine illo eſſe poteſt.

Sextum teſtimo.

Sextum eſt, 1. de par. cap. 1. vbi dicit nō eſſe Phyſici tractare de omni anima. Non enim de Intellectiua tractat: quia eſt ſeparata, id eſt, non habet eſſe à corpore pendens.

Septimū teſtimo.

Septimum eſt. 1. Ethi. ca. 11. dicit, quòd iſta, quæ accidunt in mundo, parum mortuos tangunt: quia nec ſufficiunt facere beatos eos, qui non ſunt, nec eos, qui ſunt beati, non beatos facere: ſunt igitur animæ poſt mortem.

Nota valde.

Hæc ſunt igitur teſtimonia. Tu perpende, an teſtimonijs expreſſis poſſis refragari, per conſequentias quaſdam inutiles: quæ ſi quid concluderent potius contradictionem in doctrina Ariſto. & verbis concluderent. Sed tamen ſoluuntur facillime illæ fallaces eorum conſequentiæ, vt poſt dicemus.

2. Concl. Ariſt. non poſuit animas ante corp. exiſtentes.

Secunda concluſio de animæ perpetuitate ante corpus, ſit hæc: Ariſtoteles non poſuit animas ante corpus exiſtentes.

Probo manifeſte hoc ex 12. Metaphyſi. text. 17. vbi dicit mentem ſeu animam intellectiuam fuiſſe non poſſe ante corpus: quia eſt tanquam ratio. 1. forma corporis.

Prima Authoris 2. Ratio.

Et ratione præterea manifeſta ex ipſius Ariſtotelis principijs probatur: quia cum ſit actus corporis, vt oſtenſum fuit, per ſe creari non debebat, ſed in corpore iuxta ipſius videlicet naturam & appetitum materialem: alias violenter generaretur, & violenter eſſet antea extra corpus.

Obiectio.

Quòd ſi quis objiciat ea lib. 2. de generatione animalium cap. 3 vbi videtur dicere, mentem feciſſe ante, & de foris ſeu exterius venire.

Prima ſolutio.

Reſpondent aliqui probabiliter, quòd hoc loco loquitur ſecundum aliorum opinionem, & non propriam, ſed Antiquorū: non autem in Metaphyſicis, ſed ſecūdum propriam: & hoc colligunt ſatis probabiliter propter tria. Primò, quia illa erat doctrina non multum ſpeculatiua, ſed hiſto- 1.
rica: Metaphyſica vero exquiſita. Secun- 2.
do, quia talis ſententia poteſt multis adſcribi. Tertiò, quia ibi inſimulat animas 3.
habere corpora quædam non ex elementis, ſed ætherea corpora: quod tamen certum eſt, eſſe contra eius doctrinam. Quare non hæc, ſed ſententia textus Metaphyſici, quòd mens non ſit ante corpus, propria ponenda eſt.

Secunda ſolutio.

Secundò reſpondemus, nil in eo loco contrarium dici: propoſuit etenim duas quæſtiones. Prima, an animæ omnes eſſent ante corpus, an nullæ, an aliquæ ſint, aliquæ non. Secunda, an in materia ipſius eſſent, an ex ſemine maris aduenirent: & ſi cum maris ſemine, an ex vi eius omnes fierent, an extrinſecus, vel partim extrinſecus, partim non.

Et reſpondet primæ quæſtioni, animas omnes impoſſibile eſſe antea. Ad ſecundū animam rationalem ſeu mentē extrinſecus aduenire, hoc eſt, non ex vi ſeminis ſeu maris, ſeu (quod idem eſt) non educatur de potentia materiæ: ſed ſit ab extrinſeco: & nihil ait aliud: & hic eſt ſenſus verus illius loci.

Tertiò confirmamus id: quia multa eodem cap. 3. dicit, quæ oſtendunt animam non fuiſſe ante. Nam ait, omnes etiam intellectiuam animam eſſe prius potentia, deinde actu eſſe: & prius fieri vegetatiuū, deinde animam ſenſitiuam, deinde rationalem infundi: & tandem mentem, ſeu intellectiuam animam à corpore eſſe ſeparabilem, & ſeparari ibidem ait. Quòd ſi

Nota.

ita eſt, vt diximus, & fateri neceſſario oportet: habemus doctrinam expreſſā Ariſtotelis animam incepiſſe, ſed nunquam deſituram.

3. Concl. De ſtatu a[n]i[m]æ poſt mortem quædam magni momenti ab Ariſto. habem[us].

Tertia concluſio. De ſtatu animæ poſt mortem, quædam habemus ab Ariſt. non parui momenti, ſed eiuſmodi, vt ex illis multa alia certa liceat demōſtratione colligere.

Aſſeruit[q]n animam immortalem, atq; ita manere poſt mortem, vt vidimus: & 1.
aſſeruit Intellectum eius tam poſſibilem 2.
quam agentem eſſe à corpore ſeparatum, 3.
nec organo vtentem corporeo: aſſeruit etiam poſt mortem. 1. Ethicorum cap. 11. vt vidimus, ea, quæ in hoc mundo accidunt,

dunt,mortuos non ſufficiũt facere beatos, qui non ſunt: nec eos,qui ſunt beati, non beatos facere. Atq; adeo cõceſſit eſſe poſt mortem quoſdã beatos,quoſdam non ita. quæ tria profectò magni ſunt momenti.

Et ex his,aliiſq; dictis, multa alia poſſent colligi. Nam ſi addas, beatitudinem conſiſtere in contemplatione ſubſtantiarum ſeparatarũ,vt ipſe ait 10.Ethycorum & præſertim primæ ſubſtantiæ ſeparatæ, videlicet Dei:ſequet, animas beatas poſt mortem ſubſtantias ſeparatas, & Deum maxime contemplari.

Item ſi,vt ipſe ait, ocioſæ poſt mortem manere non debent, & Intellectum habeant,conſequitur, vt eius habere poſſint operationes, & vt antea primo libro diximus, conſequitur eas habere appetitum rationalem,qui conſequitur ad Intellectũ, ſcilicet,volũtatem & eius operationes habere:& ſi operationes voluntatis, ergo & virtutes, & virtutum operationes, atque exercitia præſertim ſpiritualium, vt iuſtitiæ,prudẽtiæ,charitatis, amoris amicitię, ac cæterarum,& ſimilia alia pleraque neceſſario colliguntur.

Similiter,ſi manet poſt mortem, ſequitur,vt ſi in hac vita bene egerit,præmium habere debeat: & ſi male egerit, pœnam etiam debitam, vt iuſtitia ſuum habere locum poſſit.

Et quamuis alia occultiora diligentius perſcrutentur & tractẽt Thologi,ſatis fuit Philoſophum ea præbuiſſe principia, ex quibus non pauca,imò magna neceſſaria demonſtratione colligantur.

Hæc ſunt, quæ ex Ariſtotelis doctrina colliguntur, quæ vnicuique amatori veritatis, & rerum æquo exiſtimatori, vera & eius doctrinæ conſentanea videbuntur.

Ad teſtimonia Ariſtot.

Supereſt,vt ad argumenta propoſita reſpõdeamus, & in primis ſingulis locis primi argumenti ſatisfaciamus,quę profectò nullam habent apparentiam.

Ad primũ teſtimonium.

Ad illud 1 Phyſi.dico tria.Alterum eſt, quòd illic vocat generabiles,& corruptibiles, quæ formæ ſunt corporum generabilium,& corruptibilium : non enim formæ ſecundum ſe generabiles,vel corruptibiles ſunt.Talis eſt anima,eſt enim forma hominis qni corruptibilis eſt.Et hoc ſufficit,vt philoſophus ſpeculetur de ea, quod vero poſt maneat,parum quantùm ad hoc refert.Adde etiam, quod ſi non eſt corruptibilis,tamen generabilis,ſeu producibilis eſt.

Dico ſecundò, quòd loquitur à toto genere: quia omnes ferè formæ corruptibiles ſunt,tamen anima,cum ſit vltimus terminus Phyſici,habet confinium cum Metaphyſica & abſtracta forma, vt ſic in materia ſit,vt poſſit ſeparata perſiſtere.

Dico tertiò, quòd quamuis non corrumpatur quantum ad eſſentiam & ſubſtantiam,tamen corrumpitur quantum ad actum formalem eius,qui eſt informare : deſinit enim informare, & deſinit eſſe actu formam, & ita actus eius formalis corrumpitur, licet non ipſa: & hoc eſt ſatis.

Ad ſcđm teſtimonium.

Ad illud 2.Phyſi.dico,animam non eſſe tantum naturam:forma enim natura dicitur reſpectu motus. at anima alias operationes habet pręter motum, ſcilicet intellectionem. Vnde quamuis,qua parte natura eſt abſque corpore non ſit, id eſt, non poſſit naturæ operationes exercere omnes:tamen,cum habeat aliam ſeparatam,poterit eſſe abſque corpore. Ariſt.autem de forma,quæ pura natura eſt, loquitur, & quatenus talis. quod ſi exemplum ponit de homine,id eſt, tanquam de compoſito quod conſtat natura : quod quidem verum eſt.

Ad tertiũ teſtimonium.

Ad illud 4.Phyſi.ſolutio eſt manifeſta. Ariſt.enim hoc argumentum facit,forma non ſeparatur à re,manente re:at locus ſeparatur à corpore,manente corpore:ergo forma non eſt locus: & ſic nihil concludit. Nos enim fatemur, quòd cum anima ſeparatur ab homine,non manet homo.

Confirmatur,ſoluitur.

Et quod iſta ſit expreſſa ſententia Ariſt. ex eo patet:nam hoc argumentum non de ſola forma,ſed etiam de materia ſimul facit:quod quia materia non ſeparatur à ſe, ob id non eſt locus:at materia clarum eſt, quod non ſeparatur a re, & compoſito ipſo manente.

Ad quartum teſtimonium.

Ad illud 8.Phyſ.reſpondeo, ſenſum Ariſto.hunc eſſe, quòd principia, quæ ſe per accidens mouent,in corruptibilibus ſunt: & ita eſt. Omnes enim animæ inſunt in corporibus corruptibilibus,& generabilibus, quod tamen omnes non maneãt poſt corpus,non colligitur.

Ad quintum teſtimonium. Ad illud 7. Metaph. reſpõdeo, quòd materia & forma, ſi ad totum compoſitum comparentur, ipſius ſunt elementa, dicunturq; materia quia totum eſt vt forma illa comprehendens. Ideo dicit Ariſtot. partes per ſe eſſe materiã: tamen ſi vna reſpectu alterius comparetur, vna eſt forma, & altera materia. Nihil ergo concluditur tali teſtimonio.

Ad ſextum teſtimonium. Ad illud 12. Metaphy. nota eſt ſolutio. Loquitur enim de fœlicitate, quæ homini ineſt, & coniuncto, non autem animæ ſolaſilla autem parum durat, quia homo corruptibilis eſt.

Ad ſeptimum teſtimonium. Ad illud 3. Ethic, dico; quòd fortis dicitur manere, non quòd anima non manet tunc enim non eſſet timendum potius: ſed quia nihil boni illi accidere poſſe videtur, id eſt quia ceſſat ſua operatio, nec amplius fortitudinem exercere poteſt, hoc dico ſecundum Ariſ. Vide ergo quam facile ſoluantur omnia teſtimonia. quòd ſi tu, rectus iudex huius eſſe vis, & tenueris ſolue re loca, quæ probant immortalitatem, videbis nullo modo poſſe ſolui. Nota.

Ad ſecundum argumentum, rationib⁹ ex Doctrina Ariſtotelis. Ad ſecundum argumentum, quod tanti fecit Alexander, probabiliter reſpondent, quòd quamuis in principio, vt moueatur, & incipiat cognoſcere indigemus phantaſmate, tamen poſt rem ſemel intellectam, & ſeruatis ſpeciebus intelligibilibus, phantaſmate non indigemus.

Dubium De animo puerorum. Quòd ſi obijcias de animis puerorum, quæ nihil intelligentes, obierunt, nõ poſſe poſt mortem intelligere deſtitutas omnibus ſpeciebus intelligibilibus, quas nullas habuerunt, quæ neque vnquam per phantaſma intelligere cœperunt: vnde ſequeretur ex ſolutione, oportere dicere eſſe mortales ſecundum Ariſtotelem. Reſpondendum erit, nos non dicere, per ſolas ſpecies intelligibiles acquiſitas in hac vita poſſe poſt mortem intelligere: ſed quòd colligimus eſſe immortalem, quia habet nunc operationem ſeparatam, nempe intelligere per ſpecies intelligibiles ſpirituales acquiſitas, & non ſolum ex phantaſmatibus primò mouentibus ſenſitiuis. Reſponſio. 1.

2. Secundo etiam ſi non poſſet ſine phantaſmate, reſpondeo ex ipſius doctrina Ariſto. tex. 15. duplex eſſe intelligibile. Vnum in potentia, alterum per ſe & actu. Potentia intelligibilia ſunt res omnes ſenſibiles, & corporea: per ſe autem ſunt res immateriales: inter quas eſt ipſe Intellectus. Dico ergo, quòd ſenſibilia abſque phantaſmate non intelligit: immaterialia ſine vllo intelligit. & hæc ſeparata cognoſcit, & ſeipſam. Nota, duplicia eſſe intelligibilia.

Cõfirmatur ſolutio. Et conſtat expreſſam hanc eſſe ſententiam Ariſt. Nam tex. 20. dicit, quòd intellectus in actu, quamuis non ſit immortalis ſecũdum operationem, ita ſcilicet, vt ſemper ſit in actu intelligens, quia cum phantaſmate intelligit: tamen, ſecundum ſuum eſſe, immortalis eſt.

Nota ſecundo. Aduertendum igitur, quòd Ariſt bene quidem fatetur perire operationem, quæ erat cum phantaſmate: tamen adhuc dicit, quantum ad eſſe immortalem, eſſe Intellectum. Non ergo valet argumentum apud Ariſtotelem: quia deſtruitur iſta operatio, ergo deſtruitur Intellectus. & ratio eſt, quia manent alia intelligibilia ſecundum ſe, quæ ſi non eſſent, non vtique diceret Ariſt. quòd ſecundum ſe manet: non ergo omnem operationem habet dependentem à phãtaſmate: ſed rerum ſenſibilium cognitionem.

Dubium. An in hac vita exiſtens anima intelligat immaterialia. Petes fortaſſe, an in corpore exiſtens in hac vita intelligat iſta immaterialia. Reſpondeo, impertinẽs eſſe. Sat eſt, quòd ab ea poſſint percipi, quòd ſi non in corpore, ſaltem extra intelliget.

Reſponſio. Nota. Eſt autem notandum, quòd ſimilem, & eandem quæſtionem propoſuit Ariſt. in ſe rius text. 36. & reliquit illic abſque determinatione: ſuppoſuit tamen tanquam verum & certum, quòd poterant intelligi ab Intellectu noſtro ſeparata, & immaterialia: an vero in corpore, vel extra, reliquit abſque expreſſa determinatione. Sed nos lib. 1. de anima multorum teſtimonia, & hominum magnorum citauimus, quòd ſecundum Ariſt. anima in corpore exiſtens intelligat etiam ſeparata, & duas habeat operationes: alteram phyſicam rerum ſenſibilium, alteram abſtractam & contemplatiuam rerum ſpiritualium. Vide itaque illam quæſtionem: & ſic puto ſufficienter ſolutum argumentum.

Ad tertiũ. Prima ſolutio. Ad 3. dico tria. Primum eſt, quòd ſi modus argumentãdi ſecundum Ariſt. doctrinam obſeruari debuiſſet, ita oportebat dicere, Quod incœpit, non eſt perpetuum: anima eſt perpetua: ergo non incœpit.

Illud

Iſtud argumentum eſt magis conforme Ariſtot. nam minor teſtimonijs expreſſis probari poteſt. At illi extra rem ſumunt minorem, quam non poſſunt probare ex Ariſt. & ſi probent, ſtatim ex eodem Ariſtotele ſolueretur ſuum argumentum. Ipſi enim faciunt hanc minorem: Anima incœpit eſſe cū corpore. Si quis neget, probanda eſt per 12. Metaph. text. 17. ꝙ mens non fuit ante corpus. Sed ſtatim ille text. conuincit ipſos; nam, ſic dicit, non fuiſſe ante corpus, quod manet poſt: & ſic illorum maior eſt falſa. Atque hæc ſola ſatis eſſet ſolutio, quæ ſane eſt notatu digna.

Secunda ſolutio.

Dico ſecundo, quòd Ariſt. illic loquebatur contra Platonem, qui mundum ex materia genitum poſuit, & æterno duraturū: contra hoc direxit argumentum. Quod enim genitum eſt ex materia principiumque habuit, neceſſe eſt corrumpi.

Cōfirmatur ſolutio.

Et probatio Ariſt. hoc manifeſtat; quia materia ſemper eſt in potentia ex ſe. loquitur ergo de compoſito & producto ex materia: at anima ſimplex quædā & incompoſita eſt ſubſtantia, ob id ſi incœpit, non tamen corrumpetur.

Cōfirmatur ſecundo.

Et quòd hæc gloſſa ſit ſecundum Ariſt. aperte patet cum inueniam tex. expreſſum vbi mentem incępiſſe fatetur, non tamen deſituram.

Tertia ſolutio.

Tertio reſpondeo, Ariſtotelem ibi loqui de inceptione & productione per motum, vt ex toto eius progreſſu diſputationis conſtat. Dicemus ergo, Quidquid incœpit per motum deſiturum eſſe & quod per generationem producitur, corruptum iri: atque ita quod generabile eſt, eſſe corruptibile. At verò quod non incipit per generationem, & motum, ſed creatur, non ſequitur, quod corrumpetur, ſed quòd ea poteſtate; à qua productum eſt, ſeu creatum, ſcilicet, à Deo, poſſet corrumpi: & ita creabile, eſt, annihilabile: & generabile, eſt corruptibile.

Ad quartum.

Ad quartum dico, non eſſe eductum ex potentia materiæ in doctrina Ariſtotelis animam rationalem: & hoc certum eſſe in doctrina Ariſtotelis, quādoquidem extrinſecus aduenire dixit, & non ex vi ſeminis cum mare: & eſſe diuinum quid, & ſeparatum à corpore, & manere poſt corpus, & operationē habere à corpore ſeparatam, & eſſe inorganicam potentiam Intellectum: ex quibus manifeſte colligitur non eſſe materialem, nec corporeā, nec virtute poſſe corporea ꝓduci, nec ex materia.

At verò, an creetur, vel non ſecundum Ariſtotelem, ipſe expreſſe non dixit: ex dictis autem ejus videtur ratione manifeſta poſſe colligi creari animam.

Aduertendum tamen: Non quidquid de nouo eſt, cum ante nihil illius eſſet, dicitur creari, ſeu creatum eſſe, aut id ſatis eſſe, vt creetur. Hoc aperte oſtendo. Forma enim ignis, & quę vis alia de nouo habet eſſe & incœpit, & tamen nihil illius formæ præfuit: non tamen dicitur creari. Aliter enim fateberis neceſſario omnia hæc creari, etiam in Ariſtotele: quod falſum eſt. Sed creari eſt, cum ſic incipit eſſe. quod nihil illius præfuit, nec aliquod à quo in eſſe penderet. Vnde cum formæ ſic producantur, vel eſſe acquirant, quòd per ſe produci non poſſent, niſi materia ſuppoſita, in qua neceſſario deberent produci: ob id apud Ariſto. & ſecundum veritatem creari non dicuntur.

De anima verò rationali medium quid contingit: nam producitur quidem in materia, ſed non dependet ex ea in eſſe, atq; ideo proprie dici poſſet increatio, ſeu concreatio: ſimplex verò creatio eſſet, ſi per ſe produceretur exiſtens, & non in materia, vt Angelus. Igitur ex doctrina Ariſtotelis hoc ſequi neceſſario videtur. Quòd ſi quis de nomine vellet certare, & hoc genus productionis apud Ariſtotelem non vocari creationem, ſed cum res tota per ſe exiſtens producitur, & nil illius pręfuit, atque ideo non dici creari animam ſecundum Ariſtotelem, quamuis non educatur ex potentia materiæ, quia in ea inducitur: certe quæſtio eſſet de nomine. eſt enim tale genus productionis in materia, ſed ab extrinſeco, & non ab ea pendens neceſſario, vt ſit.

Se qu[...] duc ten teria Reſp ſio.

Dices tu, Quid ergo eſt educi ex potentia materiæ? Reſpōdeo, ꝙ illa forma, apud Ariſtotelem, dicitur educi de potentia materiæ, quæ totum ſuum eſſe habet cum materia. Cuius ſignum eſt à poſteriori, ꝙ nullam habet operationē niſi cum materia; & illa dicitur non educta: quæ quāuis ſit neceſſariò in materia producta, tamen non habet totum ſuum eſſe à materia pendens. Cuius ſignum eſt operatio nō communicans

municans

communicans cum materia: & talis eſt anima intellectiua.

Quòd autem totum eſſe non habeat immerſum materiæ ex eo etiam colligitur, quod temporis ſucceſſu mutatione materiæ omnia naturalia perficiuntur: vt puer perficitur tempore quantum ad vires, quantum ad partem ſenſitiuam, & vegetatiuã: at Intellectus non perficitur mutatione materiæ, niſi accedente ſtudio, & doctrina. non ergo totum eſſe animæ eſt immerſum animæ: ob id ſeparabilis eſt.

Tertium dubiu an quomodo habeat eã perfectionem rationalis anima ſupra materiam. Reſpõſio.

Dices, Vnde eſt, quòd iſta anima habeat illum gradum perfectionis, & eleuationem ſupra materiam?

Reſpondeo interrogatione quadam. Peto, vt tu mihi reſpondeas, Quare in materia eiuſdem ſpeciei induci poteſt forma vna perfectior & nobilior altera? Dices profecto, ex parte agentis: nã materia hoc præſtare non potuiſſet, & eius diſpoſitiones adhuc ab agente ſint, oportet.

Rurſus peto, Quare in mundo, cum materia ſit eiuſdem rationis, quędam ſunt, & eſſe potuerunt perfectiores alijs formæ, & perfectiores quoque, aut minus perfectæ diſpoſitiones ad eaſdem formas ſuſcipiendas? Dices ſane neceſſario in Ariſtotele, Quia talis eſt natura rerum, & cuiuſq; formæ: & quia totum pendet ex cauſa perfectiſſima, varie ſe per productionem communicante.

Reſpondeo igitur tibi ſecundum Ariſtotelem, Hominis anima perfectior & eleuata eſt propter eum, qui generauit, cuius ſubſtantia, & effectiua virtus eſt adeo perfecta: & ita totum hoc referendum eſt in ipſam cauſam diuerſitatis formarum.

4 Dubiũ: An a ſolo Deo fiat anima rationalis.

Sed petes, Num à ſolo Deo, ſecundum Ariſtotelem, fiat efficiẽter anima rationalis, an vero ab alia cauſa, vel cauſis vniuerſalibus, quando quidem non ex potentia materiæ educitur ſecundum ipſum, & extrinſecus aduenit?

Reſpõſio. Reſpondeo, quòd neceſſe eſt, cum ſit ſecundum illum, ſeparata immaterialis & ſpiritualis ſubſtantia, quòd fiat à cauſa ſpirituali, ſecundum illum. Cæterum de hac cauſa, quæ ſit, vtrunque eſſet probabile in Ariſtotele, vel quod ſit immediatus Dei effectus, vel quòd à Deo cum cauſis alijs vniuerſalibus, homine præbente materiã, & diſponente fiat, & ita ſimul cauſis concurrentibus: atq; hoc fortaſſe in Ariſtotele eſſet probabilius. atque ita argumento abunde ſatisfactum eſt.

Ad 5. Ad quintum puto me ſufficienter reſpondiſſe, in q 8. lib. 1. de anima, vbi de motu rerum incorporearum tractaui. inde petatur ſolutio.

Ad 6. Ad ſextum reſpondeo non paruũ hoc eſſe argumentum pro corporum reſurrectione. Nam cum anima ſit forma, & habeat naturalem appetitũ ad corpus, profecto ſequitur fruſtra futurum eſſe talem appetitum: & niſi vnquam expleretur, violẽtum quid fore. Et ſane non eſt minoris efficaciæ in vera philoſophia quam alia pleraq; argumenta, quæ putantur in philoſophia neceſſaria. Ariſtoteles autem fortaſſe hoc non cogitauit, ſed poſteriores.

Cæterum Philoſophum non omnino conuinceret. Nam ideo Pythagoras hac fortaſſe ratione motus tranſmigrationem animarum poſuerat. Alij, vt Auicenna, ſemel fuiſſe expletum eius appetitum diceret, nec amplius id appetere dici poſſet vnam animam non habuiſſe virtutem informatiuam, niſi vnius tantum corporis.

Præterea aliqui dicunt, & bene, quòd violentum apud Ariſtotelem id dicitur, quod eſt extra locum naturalem, impeditumq; eſt, cum habeat in ſe virtutem perueniendi ad locum proprium: at anima non ſic ſe habet: non enim eſt extra locum, vel in loco aliquo non naturali, nec habet virtutem redeundi ad proprium corpus: nec tale corpus eſt.

Dico præterea, quòd Ariſtot. nec vllus Philoſophus naturalis cognouit corpus humanum futurum abſq; paſſione, & laboribus & corruptione & pugna cum ratione: ideoq; Philoſophi non putarũt eſſe extra naturalem perfectionem animam extra corpus. & præſertim, qui eam ponebant tanquam in carcere ibi deiectam, & impeditam quaſi compedibus: imo putabat eſſe liberatam à miſeria. Vnde primò de anima tex. 49 Melius, inquit, eſt intellectui eſſe corpore.

Nec ob id dicitur naturalis potentia fruſtari. Illam enim potentiam philoſophi putarunt impotentiam: ego enim etiam ſum in potentia ad febrim, ſed talis potius eſt impotentia, cum ad malum ſit: nec huiuſq; eſt vt talis potentia ad actum non reduca-

reducatur:& hoc ipſe Ariſtoteles docet 9. Metaph.text. 19. In malis melior eſt potentia, quam actus: ſicut in bonis melior eſt actus, quam potentia. Vide ergo ſolutioně argumenti in via Ariſt. & phyſica.

Aduertendum eſt autem, in hac re partim Philoſophos bene dixiſſe, partim non bene. Nam eſſe quidem ſine hoc corpore corruptibile, & tot malis obnoxio, & rationi repugnante, haud dubie animæ rationali bonum eſt. Sed errabatur, quia putabant, nunquam Intellectum futurum in corpore, quin corpus eſſet corruptibile. At nos, vt veritas habet, qui credimus immortalium corporum reſurrectionem, dicimus, melius eſſe rationali animæ eſſe cum tali glorioſo corpore. Et hoc idem ſuperius monuimus 1. lib. de anima. tex. 40.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpondeo, non dici ocioſam animã, cum intelligat & habeat operationem ſeparatam: at dixit ipſe Ariſtoteles, quod ſi ideas vocauit otioſas, cum non monerent, id eſt, quia non omnes intelligebãt, poſuit enim Plato ideas etiam inanimatorum.

Obiectio. Solutio. Dices, Deum ipſum Ariſt. dixit moueře, ne eſſet ocioſus. Reſpondeo verum eſſe, & ocium eſſet, cùm potentia eſt: putauit enim Ariſt. quòd cũ Deus habeat potentiam mouendi, niſi moueret, ea potentia ocioſa eſſet, & ipſe ſecũdum illam potentiam: at animæ non poſſunt id facere, ob id non ocioſæ dicendæ ſunt: nam non facere, quod non poſſis, ocium non eſt.

Ad 8. Ad 8. lege quæſtionem noſtram 2. de anima de animæ informatione, & ibi manifeſtam ſolutionem inuenies.

Ad 9. Ad 9. reſpondeo, quòd ſi illi Doctores ſunt in illa ſententia, pro noſtra ſunt etiã grauiſſimi doctores, imò grauiores & in philoſophia longè peritiores, vt in hac cauſa profectò ſimus ſuperiores ac multò magis, ſi de ipſis teſtimonijs & rationibus Ariſtotelis ſit iudicium habendum. Adduximus enim teſtimonia euidentia, & obiectiones manifeſte diſſoluimus, atq; hęc ſunt, quæ in doctrina Ariſt. dicenda erant.

An ſecundùm philoſophiam anima rationalis ſit immortalis.

Quæſt. XVI.

Intentio, & ſcopus diſputationis. POſtquàm de doctrina Ariſt. nobis iam vtcunq; cõſtat, nunc hoc idem dubium naturalibus rationibus diſcutiendum eſt: an ſ. aliqua ratione naturali probari poſſit animæ immortalitas, remota fidei certitudine, quæ ipſam præcipit immortalem confiteri. Et vt morem ſolitũ ſeruemus, ac veritas magis eluceſcat, argumenta in contrarium prius proponamus.

1. Argum. ad partẽ negatiuã. Eſt ergo argumentum primum pro parte negatiua. Quorum eſt idem ortus & proceſſus, idem videtur finis: at hominum & iumentorum idem videtur ortus: ex terra enim ſunt: idem proceſſus: ab eiſdem enim vtrorunque vita afficitur: ergo idem eſt finis. At animæ iumentorum corruptibiles ſunt: ergo & hominis anima.

Cõfirmatio primi argumẽti. Accedat etiã in minoris probationem, quòd dicitur Eccleſiaſt. 3. hominum & iumentorum ſimilis eſt interitus, & æqua vtriuſque conditio.

2. Arg. Secundò Principium reſpondet fini, & econtra: ſed cuncta ex nihilo ſunt: ergo in nihilum redibunt. Vnde cecinit Gallus:

Cuncta ſuos ortus repetunt, matremq; requirunt:
Et redit ad nihilũ quod fuit ante nihil.

Et hoc ſibi perſuaſit Plinius lib. 5. cap. 55. vbi ſic errans, falſam putat animarum immortalitatem.

3. Arg. Tertiò. Anima in intelligendo pendet à phantaſmate: ergo ſeparata a corpore, in quo eſt phantaſma, non intelliget: non ergo erit, quia nihil eſt, quòd per ſe operari valeat.

4. Arg. Quartò: quia omnes operationes hominis non habent veſtigium durationis perpetuæ: quia in omnibus deficimus & laſſamur, nec multum continuari poſſunt: non ergo anima eſt perpetua.

5. Arg. Probatur quinto, quia ſi manerent animæ, vtique eſſent diſtinctę formæ ſine materia: differrent ergo ſpecie, quia differentia numerica à materia eſt. At abſurdum eſt, quod ante differant numero ſolo, poſtea ſpẽ: non igitur aĩæ poſt corpora manent.

Ad

Nota tria quæ diffi-cile ponere in unum con-iungere Philoſo-phi.

Ad huius diſſolutionem quæſtionis notandum, Philoſophos Ethnicos non potuiſſe coniungere tria prædicata de anima intellectiua, puta. quòd ſit forma immortalis & plures: vnde diuiſi fuerũt in varios errores, excepto Ariſt.

Prima opinio Platonis, &c.

Quidam immortalem quidem animã receperunt, & plures, tamen eſſe formam reiecerunt, & huius ſententiæ fuit Plato, Plotin. Philop. & alij, qui animas exiſtentes in corporibus putauerunt tanquàm nautas in nauibus.

Et ratio horum erat: quia ſi forma eſſet, à materia penderet, nec immortalis eſſet. Loquor de forma informante.

Secũda opinio Alexãdri, &c.

Alij formam crediderunt, & plures, tamen conſequenter negarunt immortalitatem, vt Alexan. Ariſtoxenus, Dicearchus, Plini. Gale. Epicurus, & alij.

Tertia opinio Themiſtij, & Theophr. &c.

Quidam autem immortalem dixerũt, non tamen eſſe formam, nec plures, ſed vnam in omnibus animam poſuerunt, vt Themiſt. Theophraſt. Auerro. & alij: quia non poterant intelligere in non formis pluralitatem numericam. ſic omnes hi errabant.

Opinio Ariſtotelis & veritas Catholica.

At veritas Catholica, & fides determinauit omnia iſta tria coniungenda: eſt.n. anima forma, immortalis, & multiplicata ſecundùm indiuidua: & hoc idem vt oſtẽdimus, ſenſit, & aſſeruit Ariſt.

Nota contra Pomponat. & quoſdam alios impie loquẽtes.

Simul etiam determinatum eſt ſecundùm Fidem, vt diximus 1. de anima, quòd iſta non repugnant rationi naturali, & veræ philoſophiæ. Vnde errauit Pompona. dicens, animam mortalem ſecundùm philoſophiam: & quamuis non eſſet fortaſſe error, dicere, quòd non poteſt demonſtrari naturaliter animæ immortalitas: hoc enim dicit Scot. 4 Sen. d. 43. q. 2. quanquã & hoc ipſum, poſt concilium Viẽnenſe, & Lateranenſe ſub Leone x. videtur dictum temerarium. ſed tamen error iſte eſt, dicere, eſſe contra philoſophiam, aut non eſſe ſecundum philoſophiam

Primum fundamẽtum ad rectè demõſtrandum animam eſſe formam mediam.

Quo vero modo iſta ſint philoſophiæ conformia, diximus ſuprà: eſt enim anima media natura participans intellectiuum, & ſenſitiuum: quod ex ipſius operationibus ſentiendi, & intelligendi cognoſci poteſt. Vnde ſic eſt ſpiritualis, vt ſimul ſit forma: ſic eſt forma, vt ſimul ſit per ſe, nec à materia in eſſe pendeat: ob id omnia illa tria verificantur.

Prima cõcluſio, animam rationalem eſſe immortalẽ, ratione naturali oſtẽdunt.

Sit igitur prima concluſio. Animam rationalem eſſe immortalem, etiã rationes naturales oſtendunt.

Hæc concluſio, cùm ſit magni momenti, & digniſſima ſcitu & vtiliſſima, probãda erit diligentiſſimè, idque pluribus, ac neceſſarijs rationibus, quas quidem in aliquot capita, diſtinctionis & pſpicuitatis, ac memoriæ cauſa diſtribuemus.

Primum ergo id oſtendemus, ex potentiarum animæ capacitate infinita & obiecto. Et primò quidem Intellectus, deinde ſecundo voluntatis. Rurſus tertiò ex appetitibus animæ varijs, à natura inſitis. Quartò, & quintò, ex operibus eius à corpore ſeparatis, tam volũtatis, quàm Intellectus. Sexto ex generatione animæ, & cauſis corruptionum, quæ in anima rationali eſſe non poſſunt. Septimo ex conuenientia eiuſdem animæ rationalis cum Angelis, & Deo. Octauò, ex præmio, & pœna bonis malisq; debita. Nonò ex fine vltimo & beatitudine noſtra, quæ in hac vita eſſe non poteſt. Decimò, ex varijs virtutibus, & eorum actionibus, quæ perirent: & vitijs: quæ contrà ſequerentur. Vndecimò, ex pugnantia ſenſus cum ratione, & contrà. Duodecimò, ex maiori omnium Rerum publicarum, imò omnium ferè hominum conſenſu. Tertiodecimo ex maiori denique vtilitate, ſecuritate, & decentia huius opinionis, quàm contrariæ. Poſtremo diſſoluemus obiectiones initio quæſtionis propoſitas. Ex quibus quidem omnibus manifeſtè conſtabit, quantum illi delirent, quamque temerariè opinentur, qui dicere non verentur, probari neceſſaria ratione naturali non poſſe animæ immortalitatem. Sed iam ad primum caput rationum accedamus.

Primũ caput rationũ ex capacitate, obiectorũ. 1. Ratio.

Ex potentiarum animæ capacitate infinita, ac earum obiecto. Ac primò, ex capacitate, & obiecto Intellectus, animæ rationalis immortalitas probatur.

Intellectus infinita eſt capacitas: quia quo plura cognoſcit, plura adhuc poteſt diſcere. Poteſt enim intelligere nõ ſolum totum mundum, ſed duos, & tres &c. ſine ſtatu: & poteſt intelligere perfectionem vnius gradus, & maiorem, vt potè duorũ, & trium & cẽtum, & mille, & ſic ſine ſtatu: & tãdem poteſt intelligere infinitum,

& ima-

& imaginati perfectionem infinitam. Iam vero, ſi infinita eius eſt capacitas, ergo aliquando repleri debet, non in hac vita, vt videmus: ergo poſtea, Deo videlicet infinito.

Cõfirmatur. Confirmatur. Nam in progreſſu numerorum poteſt quouis numero dato, vlterius ei addere: ſimiliter in progreſſu figurarum ex duabus, tribus, quatuor ſuperficiebus. & ſic vlterius, quauis data poſſet aliam ſuperficiem concipere & ſuperaddere ſine ſtatu.

2. Ratio. Item, ſi infinita eſt capacitas: ergo & duratio erit perpetua: quia quale propriũ rei, talis eſt rei eſſentia, & exiſtentia: & quale vnum proprium, tale & aliud. Si vnum infinitum: ergo & alterum.

3. Ratio. Præterea, ex obiecto Intellectus. Omnis potentia percipit diſtinctè omnia ea, quæ ſub obiecto continentur: obiectũ Intellectus eſt ens complectens materialia, & immaterialia: ergo Intellectus noſter percipiet diſtinctè totum hoc. Sed, dum eſt in corpore, non poteſt diſtinctè immaterialia comprehendere, vt conſtat: ergo erit alius ſtatus poſt corpus, in quo etiam immaterialia diſtinctè percipiat. Diſcurſus hic patet: ſed maior probatur: quia viſus percipit omnes colorum differentias, quia colorem pro obiecto habet, & quiſque alius ſenſus omnia inferiora obiecti percipit. Minor probatur. Intellectus noſter iudicat de rebus immaterialibus, & ipſorum habet ſcientiam: ergo habet pro obiecto totum ens non ſolùm materiale, ſed & immateriale.

Obiectio. Quòd ſi obijcias, Non cognoſcit res immateriales, niſi ſub ſpecie materialiũ.

Reijcitur obiectio. Dico, quòd hoc ipſum eſt, à quo vis argumenti ſumitur: nam ſi indicat de rebus immaterialibus ſecundùm ſe, ipſasq; incorporeas & intellectuales ſubſtantias apprehẽdit, & eſſe aſſentit, perueniet ad ſtatum in quo diſtincta apprehendat ipſas: vt apprehenſio cõformetur iudicio: aliter Intellectus eſſet in ſuo genere imperfectiſſima potentiarum cognoſcitiuarum.

4. Ratio. Item obiectum Intellectus, eſt ens in cõmuni, quod complectitur omne ens: & veritas in communi, quę eſt ratio, ſub qua cognoſcit omne ens. Ex hoc manifeſte ſequitur, non poſſe quieſcere Intellectum, quouſq; peruenerit ad aliquid, in quo eſt omne ens, & omnis veritas: quod quidem eſt Deus viſus poſt hãc vitam, in quo ſunt omnia eminenter, qui & eſt ipſamet veritas ſecundum eſſentiam: quod quidem hic non accidit. Nam quouis particulari ente, aut quauis particulari veritate cognita, ne ceſſe eſt vlterius tendat, neque quieſcat, quia eius obiectum plura complectitur, alias ſcilicet veritates, & alia entia: ergo oportet, qd pueniat ad eũ, in quo eſt omne ens, & omnnis veritas, imò qui eſt ipſamet veritas, & ipſum ens ſimpliciter: & denique ad vltimum, & primum ens perueniat, oportet, vltra quòd vlterius non poſſit progredi, & ad eius claram cognitionem: ſi quidem omne ens eſt obiectum Intellectus. Cõfirmatur.

5. Ratio. Item, naturale eſt Intellectui viſo effectu, aut re aliqua, ſtatim cauſam eius inquirere, & cauſam cauſæ vſque ad primã & vltimam. Nam omnes homines natura liter expetunt ſcire: & ſcire, eſt per cauſam cognoſcere. Et rurſus cum ad eam peruenit, deſiderat naturaliter, ſcire, quid eſt cauſæ, & eius ſcire eſſentiam qua effectus fit. At hoc in hac vita non contingit, cùm Deus ſit prima cauſa, & eius eſſentia per ſolam viſionem clare poſſit cognoſci: ergo neceſſe eſt, altera ſit vita, in qua hoc contingat poſt mortem.

Secũdum caput rationum ex voluntatis capacitate. & obiecto, ac alijs eius proprijs. Ex voluntatis infinita capacitate, & obiecto, & alijs eius proprijs idem quoque conſimiliter probatur, ſicut oſtendimus in Intellectu.

1. Ratio. Voluntatis enim infinita etiam eſt capacitas. Nam poteſt deſiderare, aut amare non ſolum vnius gradus bonum, ſed maius, ac maius, vt potè, trium, & quatuor, & centum, & mille graduum bonum, & ſic ſine termino, imo poteſt amare & deſiderare, ſi velit, ſibi bonum infinitum. Iam vero hæc eius infinita capacitas aliquando tandem repleri debet; non in hac vita, ergo in poſtea futura.

Præterea, ex libertate voluntatis propria, aię immortalitas etiam cõprobatur.

2. Ratio. Nam libertas voluntatis, quæ eſt quaſi infinita quædam potentia, plane indicat immortalitatem animæ: quandoquidem eam neque Angeli, neq; omnes creaturæ ſimul poſſunt vincere. Cum ſi homo nolit, nullus poſſit eum cogere, aut neceſſitatem inducere ad amandum, aut vt velit

aliquſ, quæ non vult, niſi ſolus Deus, qui eam creauit.

3. Ratio. Item ex hoc ipſo, quòd ſe ipſam primo mouet & ſuas actiones, & eſt domina ſuarum actionum, & operationum: conſequitur plane, eã eſſe immortalem. Nam quicquid ſe primo mouet, & quod non mouetur ab alia creatura naturaliter naturali motu, aut ab aliquo agente naturali, eſt æternum & non poteſt interire: nam ſi deberet interire, & corrumpi, deberet moueri ab aliquo naturali agente naturaliter, & efficaciter.

At ſicut non poteſt moueri efficaciter ad ſuam operationem: ita neque moueri ad eſſentiæ ipſius corruptionem: & ſicuti eius operatio non poteſt impediri, ita neque eius eſſentia aut eſſentiæ exiſtentia: & ſicut neceſſitas, aut vis non poteſt voluntati inferri ab vlla creatura, ita nec eius eſſentiæ. Nam, vt diximus, quales operationes ſunt, & quales potentię rerum, talis, & earum eſſentia, & ſubſtantia, & exiſtẽtia.

4. Ratio. Item ex obiecto voluntatis. Voluntatis noſtrę obiectum eſt bonum in communi, vt de Intellectus obiecto dicebamus: non hoc aut aliud particulare bonum, ſed bonum in communi. Vnde vnumquodque, in quo ſit ratio boni, à voluntate expetitur; ergo impoſſibile eſt volũtas quieſcat, aut naturalis eius appetitus, quouſque habeat omne bonum, aut in quo ſit omne bonum: at hoc in hac vita non contingit: ergo in altera, vbi Deus videbitur, & ipſo viſo fruetur voluntas: qui quidem eſt ipſummet bonum, imò ipſamet bonitas per eſſentiam, & commune, & vniuerſale bonum, imo ipſamet ratio boni perfecta & abſoluta, & in quo omne bonum eſt, & omnis eſt perfectio, & ab ipſo ad alios deriuatur.

Cõfirmatur. Et tandem, quia vltimum eſt bonum & ſummum, neceſſe eſt, voluntas non quieſcat, quouſque ad illud bonum vltimum perueniat, vltra quod vlterius progredi nõ poſſit, ſi quidem omne bonum expetit, quandoquidem in Deo eminenter eſt omne bonum.

Tertiũ caput ratio nũ ex variis appetitibus.

Et varijs appetitibus naturalibus à natura inſitis, immortalitas animæ manifeſte etiam oſtenditur.

1. Ratio. Primo, in genere ex inſatiabilitate appetitus: & formatur ſic argumentum. Quibus natura dedit appetitum, ordinauit ea, quæ talem appetitum complerent: ſed natura homini dedit appetitum: ergo etiam conſtituit aliquid, quod ipſum implere poſſit. Sed nihil ſub Sole hominis appetitum implet: in nullo, quod ſub ſenſu ſit, hominis deſiderium quieſcit, niſi ex parte, & ad modicum: ergo alius profecto ſtatus eſt, in quo appetitus cõpleri debet, ne opus tantum naturæ, quale homo eſt, imperfectum maneat: ergo anima manet poſt corpus.

2. Ratio. Deinde, ſi ad aliquos particulaes appetitus accedamus, & eorum inſatiabilitatẽ idem manifeſtè colligere licebit, Nam inſatiabilis eſt, & à natura inſitus ille ipſe appetitus boni, ita, vt poſt conſequutum quoduis bonum, voluntas tamen vlterius expetat: & vt antea de capacitate dicebamus, ita nunc de appetitu. At hic appetitus aliquando tandem ſatiari debet, cum ſit naturalis, & non ſuperfluus, aut vanus: ſed non in hac vita, vt experientia teſtatur: ergo poſtea in altera, in Deo ſcilicet ſummo bono.

3. Ratio. Item appetitus beatitudinis & fœlicitatis eſt nobis à natura inſitus, & ſummi boni. Omnes enim volunt eſſe beati. At ſummum bonum excludit omne malum, & includit omne bonum: hoc autem in hac vita eſſe non poteſt, vt experientia teſtatur, quæ plena eſt mille malis & miſerijs: ergo ſupeſt, vt ſit in altera. Sola ſane hæc ratio ſi nulla alia eſſet, videtur ſufficere.

4. Ratio. Ex appetitu ſcientiæ. Inſitus eſt nobis à natura prẹterea inſatiabilis appetitus ſciẽtiæ. Nam poſtquam quiſque plura ſciuerit, plura adhuc ſcire cupit: at hic appetitus expleri debet, cum non ſit vanus, & naturalis: ſed non expletur in hac vita, vt conſtat: ergo in altera, cum cognoſcet & videbit Deum: Vnde non ſolum in Intellectu agnoſcimus infinitam capacitatem, vt antea oſtendimus, ſed ſcientiæ appetitum inexplebilem, in hac vita.

5. Ratio. Prẹterea ex appetitu æternitatis. Inſitus eſt & appetitus ętornitatis omnibus hominibus à natura, qui quidem non eſt fruſtra, nec inanis: ergo expleri debet: non in hac vita: ergo in altera.

Cõfirmatur. Confirmatius hoc ſit. Nam quilibet intelligens naturaliter deſiderat ſe eſſe perpetuum, non ſolum ſecundum ſpeciem, ſed

ſed etiam ſecundum indiuiduum: quod ſic oſtenditur. Naturalis enim appetitus quibuſdam quidem ineſt ex apprehenſione, ſeu cognitione: vt lupus naturaliter deſiderat occiſionem animalium, quibus paſcitur. Quibuſdam vero abſque cognitione ex ſola inclinatione ſeu propẽſione naturalium principiorum, vt graue naturali appetitu expetit eſſe deorſum: & ita eodẽ modo res omnes expetunt eſſe.

Cuius ſignum eſt: quia reſiſtũt corrumpentibus iſtæ quidem res, quę cognitione carent, reſiſtunt virtute ſuorum principiorum naturalium: in quibus ſi ſit vis, vt ſe perpetuo tueantur, manerent perpetua, vt cœli: ſin autem, ſe conſeruant, quamdiu poſſunt.

Illæ autem res, quæ cognitionem habent, reſiſtunt etiam ſecundum modum ſuæ cognitionis. Hanc autem differẽtiam oportet in iſtis inuenire: vt ſi ſint illa, quæ non cognoſcunt eſſe, niſi, vt nunc, deſiderent eſſe, vt nunc, non autem ſemper: quia eſſe ſemper, & perpetuum nõ cognoſcunt deſiderant tamen eſſe ſpeciei perpetuum, ſed abſque cognitione: quia virtus generatrix, quæ ad hoc deſeruit, præambula eſt, & non ſubiacens cognitum. Illa igitur, quæ ipſam eſſe perpetuum cognoſcunt, & apprehendunt, deſiderant ipſum naturali deſiderio: hoc autem conuenit omnibus ſubſtantijs ratione præditis, & intelligentibus. Omnes igitur ſubſtantiæ rationales, & intelligentes naturali deſiderio expetunt eſſe perpetuum: ergo impoſſibile eſt, quòd eſſe deſinant, ſiquidẽ naturalis & non inanis hic eſt naturalis appetitus.

6. Ratio. Ex appetitu etiam glorię, honoris, & famæ, idem oſtenditur. Inſitus eſt à natura hic gloriæ & famæ appetitus poſt mortẽ: atque ideo homines magnam in ea re adhibere ſolent diligentiam, vt bonum poſt ſe nomẽ relinquant. Indicat ergo hic appetitus, animam manere poſt mortem. Nam alioquin nihil prorſus expectaret poſt mortem, neque quid alij de ipſis ſentirent curarent. Quare aut manet anima, aut inanis & irritus eſſet talis appetitus. Imò neque ineſſet prorſus hominibus talis appetitus, non magis quam brutis, quæ de fama eorum, aut bono nomine poſt mortẽ imò neque in vita, non ſunt ſolicita.

Confirmatur. Quia cum gloriam expetunt, & famam poſt mortem, æternitatem quodammodo expetunt, vt ſcilicet viuant in mentibus hominum perpetuo. Quare plane hoc indicat vitæ perpetuæ inſitum appetitum ex quo hic alius procedit, famæ appetitus poſt mortem.

Quartum caput, ex aia à corpore ſeparatis. Axioma. Ex operationibus animæ à corpore ſeparatis. Axiomate quodam propoſito ab omnibus Philoſophis recepto, manifeſtè oſtẽditur animę rationalis immortalitas. Eſt autem hoc axima.

Omnes res ex earum operationibus cognoſcuntur: & hæc proxime earum indicant naturam. Nam qualis rei eſt operatio, talem rem eſſe neceſſe eſt, cum operatio ex natura proueniat: & ſi eadem operationes in ſpecie, res eſſe eaſdem ſpecie colligimus: & ſi diuerſas habeant operationes, diuerſa eſſe ſpecie. Et operationes pręterea oſtendunt potentias, & virtutem potentiarum ex qua procedunt, & rerum propria. Nã ſi ſit operatio, ab aliquo principio procedit: & ſi propria operatio, à proprio principio. Et ita ex actibus potentias, & ex potentijs rei eſſentiam cõſectamus atque colligimus, imò etiam demonſtramus. Nec verò certiorem vllam habemus, aut habent Philoſophi de eſſentijs rerum demonſtrationes, aut certiorẽ ſciẽtiam, quàm quæ ex rei actibus, & operibus colligitur.

Cõfirmatur ex dictis. Atque ideo etiam res omnes naturales per motum cognoſcũtur, & ex motu demonſtrantur: quam rationem philoſophandi ſecutus eſt meritò Ariſtoteles, & denique cauſas per effectus, & ignota per notiora, qualia ſunt effectus & opera, cognoſcimus. Nam quales operationes rei ſunt, & quales effectus eius, talis eſt rei natura, & eſſentia, & potentia, & virtus rei ipſius.

Quò ex operationib. anime, immortalitas eius poſſit colligi. Iam ergo, ſi ita eſt, anima ex operibus & actibus eius cognoſcẽda erit ſimiliter, & eius pariter immortalitas, & exiſtẽtia, & eius eſſe poſt corpus ſeparatum. Si igitur operationes habuerit aliquot, quæ nõ pendeant ex corpore, à corpore ſeparatas, & quæ non fiant, neque ſuſcipiantur in organo corporeo: erit certum, & euidens argumentum, eam poſſe à corpore ſeparari, & eſſe ſeparabilem, & ſpiritualẽ, vt pote, quę habeat immateriales & ſpirituales operationes à corpore ſeparatas & ſeiun-

ctas. Si quidem qualis operatio, talis natura rei, vnde procedit. Atq; hanc viam ſecutus eſt Ariſtoteles in libris de anima, vt in procemio, & tertio libro, & alijs locis ipſe teſtatur.

Contra vero, ſi nullæ eſſent tales operationes, verum omnes corporeæ, & cum corpore coniunctæ, & organo corporeo, ac ſenſu, & omnes à corpore pendentes & ſenſu: tunc anima ſeparari non poſſet, ſed eſſet corpori neceſſario coniuncta. Et prę ſertim, quia, ſi tunc diceremus ſeparari poſſe, eſſet extra corpus ocioſa, ſine vlla operatione, cum ſine corpore nullam habere poſſet. At ſi habet talem aliquam, nõ eſſet ocioſa, ſi quidem ſaltem vel illam habere poſſet.

Ex operibus volũtatis à corpore. 1. Ratio. Sed iam oſtendamus habere pleraſque operationes ſeparatas: ac primo in voluntatis, deinde Intellectus operationibus.

Voluntatis igitur operationes ſeparatæ ſunt hæ. Primo in voluntate, velle, & nolle libere, eſt operatio ſuper omnem ſenſum, & ſupra omnem ſenſitiuum appetitum, imò contra illum omnino. Nec enim pẽdet ab appetitu, aut ex ſenſu, cũ quicqd agat appetitus, aut ſenſus, aut corpus, poteſt tamen voluntas velle, & nolle, & eſt libera, vt diximus. Quare iſti actus voluntatis liberi, manifeſtum eſt, quòd non pendent à ſenſu neceſſario, aut a corpore: ſi quidem ſunt, & eſſe poſſunt contra ipſum potius ſenſum & corpus, & ſupra ipſum ſenſum, eidem dominantes, & imperantes ei.

Cõfirmatur primo. Item, quando voluntas vult, aut eligit, non eſt neceſſe vtatur appetitu ſenſitiuo ad eligendum: ſed ſe ipſa ſola hunc actum elicit etiam contra appetitum, tantũ abeſt vt oporteat appetitum ſenſitiuum cum ipſa concurrere.

Cõfirmatur ſcdo. Iam vero non ſolum ſenſus, aut corpus, aut appetitus ei neceſſitatem inferre non poteſt: ſed nec etiam ipſe Intellectus. nam poſtquam cognouit Intellectus, voluntas poteſt eligere, & non eligere, velle, & nolle: imò etiam intellectum auocare alio, ne conſideret. Hæc ergo operatio omnino eſt ſeparata, ſupra omnem ſenſum, & corpus, & ſupra omnem cauſam naturalem corpoream. quare à potentia alia ſeparata & ſpirituali facta eſt.

2. Ratio. Præterea ſunt quædam virtutes, & virtutum actus, quæ nullo modo eſſe poſſunt in ſenſu aut in corpore: vt iuſtitiæ virtus, religio, ſpes in Deo, timor Dei, reuerentia Dei, fiducia in Deo, amor Dei, &c. ſenſus namq; aut appetitus non poteſt aſcendere ad tam altum obiectum amandum, vel expetendum qualis eſt Deus, & quales res ſunt diuinæ atque ſpirituales. Quare profectò, ſi quis rectè conſideret, ex ſingulis iſtis voluntatis operationibus ſingula poterunt neceſſaria argumẽta deſumi, ex ijs præſertim, quæ ſunt circa Deum, & res diuinas, cum ad illud altiſſimum obiectum ſenſitiuus appetitus non aſcendat: neque illæ virtutes & operationes in ſenſu tanquam in ſubiecto, aut in appetitu ſenſitiuo eſſe poſſint.

Sed iam ad Intellectus operationes ſeparatas accedamus. Operationes igitur Intellectus ſeparatæ ſunt hæ. Primo fides in Intellectu, & fidei actus, imo nõ ſolum diuinæ, ſed etiam humanæ, eſt actus ſeparatus, & ſupra omnem ſenſum, & corpus, neque ab eo pendens. nam credimus, quia volumus. Neque Intellectus noſter cogitur ad credendum vi rationum, alioquin eſſet ſcientia, vel opinio: ſed monetur ſolũ authoritate, & hoc quia vult ei conſentire & credere: quod quidem Doctores appellant piam affectionem. Quintum caput, ex operationibus intellectus, à corpore ſeparatis.

Et ſi non vult credere interius, non poteſt ab vllo hominum cogi, aut neceſſitas credendi inferri, imo neque ab vlla creatura: ſed ſolum admonere alter poterit, aut perſuadere, non tamen protrahere ad credendum, ſi nolit.

Quare actus fidei, & fides nõ ſolum diuina qua Deo credimus, ſed etiam humana, qua alijs credimus hominibus ob authoritatem dicentis, eſt actus à ſenſu & corpore ſeparatus & ſeiunctus: ſiquidem omnibus poſitis ſenſitiuis actibus & corporeis, & omni agentis naturalis actione, non cogetur Intellectus credere, ſi quis non vult.

Confirmatur: quia ideo in brutis animantibus non reperitur fides, neque hic actus credendi diuina, vel humana, vel alia ad eos attinentia. Neque habent, aut habere poſſunt: vel ſibi, vel alijs fidem. Cõfirmatur.

Præterea anima noſtra ſeu Intellectus noſter ponit differentiam inter corpus & ſpiritum; ſed ſi eſſet corporea anima, aut 2. Ratio.

cor-

corpus,non poſſet hanc differentiam conſtituere.

3. Ratio. Item poteſt abſtrahere à corpore, & à materia,vt Mathematica ſcientia,& Mephyſica:ergo eſt abſtracta ipſa à materia: Item cognoſcit anima ſine cōditionibus, & ꝓprietatibus corporalibus, ſine hic & nunc,ſine quantitate,& figura,&c.& abſtrahere poteſt ab ijs omnibus,vt cognoſcendo ſpiritum,& vniuerſalia:ergo,&c.

4. Ratio. Item iudicium,ſeu iudicādi actus, quo iudicat Intellectus,ita eſſe, aut non eſſe, vt exempli gratia,totum eſt maius ſua parte, Deus eſt immortalis,iudiciū,inquam, enunciationis, ſeu ratiocinationis factæ. Nam hoc iudiciū,licet pendeat ab apprehenſione terminorum, quæ apprehenſio non eſt ſine phantaſmate, & ita requirat phantaſma, & apprehenſiones terminorum,tanquam cauſa,ſine qua non: tamen per ſe ipſum iudicium eſt ſeparatum,& ſine materia vel phantaſmate.

5. Ratio. Præterea: quædam aliæ ſunt propriæ operationes Intellectus, quas ſenſus non poteſt efficere,ſed ſunt ſupra ſenſum,ſcilicet,ratiocinari,ſyllogiſmos conficere, diuidere, definire, demonſtrare,ordinare: quod quidem eſt ſapientis, vt ait Ariſtoteles in Procœm.Metaph.Item numerare, Imò & enunciationes, aut propoſitiones efficere,&c.Quare ex ſingulis iſtis ſingulę videntur proponi poſſe neceſſariæ rationes. Nam, ſi ſenſus hæc non poteſt efficere,neque corpus,oportet ſit altior potētia,quæ illa operetur, ſcilicet, Intellectus ſpiritualis,atque adeo eſſentia ſpiritualis, cuius illa eſt ſpiritualis potentia.ſiquidem qualis operatio, talis potentia: & qualis potentia,talis eſſentia.

Cōfirmatur. Et has quidem operationes licet Intellectus efficere ſine ſenſus adminiculo, & phātaſmatibus ablatis non poſſet: tamen his poſitis,Intellectus ipſe per ſe has efficit: neque ſenſus hæc poteſt:quod probatur,manifeſte.Id enim liquet in brutis animalibus,& in dormientibus, & pueris & ſtultis.Hæc ergo potentia, quæ has facit, ſupra ſenſum eſt, & ſupra ipſum corpus ſeparata,non corporea.ergo,&c.

6. Ratio. Præterea Intellectus propriū eſt, phantaſmate à ſenſu oblata illuminare,& pręterea denudare,(vt dicunt Philoſophi)à conditionibus indiuiduantibus, ſcilicet, corporeis & materialibus, & elicere ſpecies intelligibiles, & producere intellectionem,& eam in ſe ſuſcipere,& per ſuſceptam cognoſcere. Hæc autem omnia non poteſt ſenſus neque facit, vt ipſimet Philoſophi concedunt:ergo &c.

Cōfirmatur 1. Confirmatur:quia illuminare phantaſmata corporea,& illa irradiare,& conuertere ſe ad illa, eſt ſpiritualis potētię:quia corpus non poteſt conuerti ſupra ipſum corpus,aut ſupra ſe ipſum, aut ſic illuminare: nec ſenſus poteſt ſuamet phātaſmata cognoſcere, aut ſuammet cognitionē, aut phantaſmata priora aut clariora facere,quam in ſe ſint,poteſt:ergo &c.

Cōfirmatur 2. Confirmatur ſecundo: quia quod denudat à conditionibus materialibus & corporeis, non eſt materiale, neque corporeum,ſed ſpirituale & incorporeum, efficiens ſcilicet ſibi obiectum proportionatum immateriale,& incorporeum. Obiectum enim debet eſſe potentię proportionatum: & ſi obiectum immateriale, ergo actus & potentia talis obiecti erit immaterialis.Nam potentia per actus, & actus per obiecta cognoſcuntur,vt ait Ariſtoteles: nec naturalis potentia poteſt habere obiectum immateriale.

Cōfirmatur 3. Item, quia eſt contra naturam corporis,vt ipſum denudet à conditionibus corporeis,& materialibus: quare non poteſt eſſe corpus, quod hoc facit:neque alijs dare,quod ipſe non habet:neque efficere effectum ſublimiorem,perfectiorem,& priorem ſe.

7. Ratio. Præterea: poſtquam per ſenſum & per phantaſmata primò cognouit Intellectus, poſtea contemplatur, & ſpeculatur per ſpecies intelligibiles ex phantaſmatibus elicitas.Nam ſenſus per illas elicitas ſpecies non contemplatur, ſed ſolùm Intellectus,cum ſint ſpecies intelligibiles productę quidem ex phantaſmatibus per Intellectum,ſed tamen poſtea permanentes:& relictis phantaſmatibus ipſas ſpeculatur poſtea, vt conſtat in contemplatione rerū ſpiritualium,cum iam nō recordatur ſenſus,aut eorum, quæ per ſenſus primò cognouit,ſed rei alterius ex ipſis collectæ.

8. Ratio. Præterea: ſunt aliæ Intellectus operationes à corpore ſeparatę, circa obiecta videlicet varia,ac etiam à corpore ſeparata, quæ ſenſus nequit cognoſcere,vt cognitio

vniuer-

vniuerſalium, vt v.g. homo, animal, ens, cognitio indiuiſibilium rerum, vt inſtantis, & puncti. Item cognitio æternorum: imò cognitio ipſius æternitatis. Item cognitio relationum, & proportionis, & ordinis, pulchritudinis, & harmoniæ, &c.

9. Rom. Item cognitio ſpiritualium rerum, vt Dei, & Angelorum, &c. ſicut antea de virtutibus uoluntatis erga hæc dicebamus: ad quorum cognitionem ſenſus non poteſt peruenire. Cùm ergo obiectum harũ cognitionum ſit ſupra ſenſum, neceſſe eſt confiteri, non eſſe has ſenſus operationes, neque ab ipſo poſſe fieri: quandoquidem non poteſt agere, niſi circa proprium obiectum, & proportionatum, & ſenſibile, & materiale, vt diximus.

Cõfirmetur ex dictis. Iam ergo ex his manifeſtè ſequitur, animam eſſe immortalem, & incorruptibilem, & immaterialem, & incorpoream, & indiuiſibilem, quæ cognoſcat immaterialia, indiuiſibilia, perpetua, vniuerſalia, & ſpiritualia: alioquin non poſſet hæc comprehẽdere, cùm (vt diximus) oporteat eſſe proportionem debitam inter obiectum, actus, & potentiam: & quale obiectum, talis actus, & qualis actus, talis potentia: ſi quidem potentię per actus, & actus per obiecta, oportet agnoſcere, vt vidimus, & ipſe etiam confitetur Ariſtoteles.

10. Rom. Præterea, in Intellectu ſunt ſcientię, quas ipſe Intellectus comparat per abſtractionem à materia, & à rebus ſenſibilibus & corporeis. Atq; ita philoſophia naturalis abſtrahit à materia indiuidua, Mathematica à materia ſenſibili: Metaphyſica, quæ altior eſt, & perfectior ſciẽtia, abſtrahit ab omni materia, & corpore, atq; etiã Theologia: & quò perfectior eſt ſcientia, & altior, eò magis abſtrahit & magis ſeparat à corpore. Atq; ita Intellectus intelligẽdo ſeparatur a materia & corpore; & quò magis ſeparatur, eò altiùs intelligit: ergo ex operatione & operãdi modo manifeſtè conuincitur, animam à corpore eſſe ſeparabilem, & ſupra corpus, &c.

11. Rom. Demum, ex dictis oſtenditur immortalitas, quemadmodũ eam oſtendit D. Thomas lib. 2. Contra gent. ca. 79. Nulla enim res corrumpitur ab eo, in quo cõſiſtit ſua perfectio. Hæ enim mutationes ſunt contrariæ, ſcilicet ad perfectionẽ, & ad corruptionem. Perfectio autẽ animæ humanæ conſiſtit in abſtractione quadam à corpore. Perficitur enim anima ſcientia, & uirtute. Secundùm ſcientiam autem tantò magis perficitur, quantò magis immaterialia conſiderat, & magis abſtrahit à corpore, vt vidimus. Virtutis autem perfectio conſiſtit in hoc, quòd homo corporis paſſiones non ſequatur, ſed eas ſecundùm rationem temperet, & refrænet: Non ergo corruptio animæ conſiſtit in hoc, quòd à corpore ſeparetur.

Si autem dicatur, quòd perfectio animę conſiſtit in ſeparatione eius à corpore ſecundùm operationem: corruptio autem in ſeparatione ſecundùm eſſe. Obiectio

Non conuenienter obuiatur. Operatio enim rei demonſtrat ſubſtantiam, & eſſe ipſius: quia vnumquodque operatẽ ſecundùm quod eſt ens: & propria operatio rei ſequitur propriam ipſius naturam, & entitatem. Non poteſt igitur perfici operatio alicuius rei, niſi ſecundùm quod perficitur eius ſubſtantia. Si igitur anima ſecundum operationem ſuam perficitur in relinquendo corpus, & corporea: igitur ſubſtantia ſua in eſſe ſuo, nõ deficiet per hoc quòd à corpore ſeparetur. Solutio.

Item vnumquodque, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo ſecundùm modum eius, in quo eſt: formæ autem rerum recipiuntur in Intellectu poſſibili, pro vt ſunt intelligibiles actu: ſunt autem intelligibiles actu, prout ſunt immateriales, & vniuerſales: & per cõſequẽs incorruptibiles: eſt igitur anima humana incorruptibilis.

Ex reflexione animæ, & ſuarum potentiarum & operationum ſupra ſe, immortalitas quoq; conuincitur. Eſt enim Intellectus quædam admiranda operatio, imò omnium potentiarum animæ rationalis, qua ſe conuertunt ſupra ſeipſas. Nam anima intelligit ſe velle, & vult ſe intelligere, & memoratur ſe uoluiſſe, & intellexiſſe: & intelligit etiam, & vult ſe memorari: atq; ita Intellectus conuertitur, ac reflectitur ſupra voluntatem, & voluntas ſupra Intellectum, & vterque ſupra memoriam, & contrà. 12. Rom.

Imò verò Intellectus ipſe ſupra ſeipſum conuertitur ac reflectitur: nam intelligit ſe intelligere, & voluntas ſupra ſeipſam: nam vult ſe velle: & memoria ſupra ſe ipſam: nã memoratur ſe fuiſſe memoratã.

At

At verò hæc reflexio & conuerſio animæ ſupra ſeipſam, & potentiarum eius ſupra ſe inuicem, manifeſtè indicare videt animæ immaterialitatem, & ita etiam immortalitatem: cùm corpus ſupra ſeipſum totum reflecti nequeat, aut conuerti, aut ipſum ſibimet ſuperponi, neque vna pars eius ſupra ſe ipſam. quare hoc indicat animam eſſe ſpiritualem, & incorpoream, & immaterialem, atque ideo incorruptibilem, & immortalem.

Cōfirmatur.

Confirmatur: quia vnaquæq; potentiarum animæ ita reflectitur ſupra alias, vt omnes eas capiat, & totum earum obiectum, & omnes earum operationes: & ab alijs ipſa viciſſim, eius obiectum quoque. & operationes capiantur, & concludantur. Nam Intellectus intelligit voluntatē, & memoriam, & bonū quod eſt obiectū voluntatis, & quoduis bonum, & omnes voluntatis operationes. Similiter volūtas amat veritatem, quæ eſt obiectum Intellectus, & quaſuis veritates, atque ipſum Intellectum: & poteſt etiam velle, & imperare omnes Intellectus operationes: & in memoria ſimiliter reponuntur cognitiones omnium rerum etiam ipſius Intellectus, & voluntatis, & actionum ipſarum. Ergo neceſſe eſt, has potentias eſſe ſpirituales, quandoquidem nulla corpora ita ſe poſſunt habere, vt vnumquodq; ex tribus, ſimul omnia ex æquo capiat, nec tres vllę vnquam corporeæ menſuræ tales reperientur, vt ſingulæ capiant alias omnes aut vna tantum capiat quantum tres.

11. Rom.

Amplius: prę ter modum cognoſcendi proprium, quem habet anima per ſenſus, habet alterum per influxum & motum ſuperioris cauſæ ſuſcipiendo, ex Deo videlicet per reuelationem & infuſionem ſcientiæ. At verò hic intelligendi modus erit haud dubiè à corpore, & à ſenſu planè ſeparatus, quandoquidem ex alio principio altiori & longè diuerſo Intellectus operationes ſuſcipiet, & intellectiones, & intelligēdi lumē, nō verò à ſenſibus: ergo &c.

Cōfirmatur.

Confirmatur. Cùm igitur anima rationalis, & intelligens duplicem habeat intelligendi modum. Alterum inferiorem à ſenſibus accipiendo, alterum ſuperiorem ſuſcipiendo ex Deo: neceſſariò conſequitur, ſeparari poſſe, & permanere poſt corpus: ſi quidem nunc ſecundùm modū intelligendi ſeparata habere poterit. Eum videlicet modum, aut ſimilem, quo aliæ Intelligentiæ intelligunt, quæ ſunt à corpore protſus ſeparatæ.

Sextū caput rōnū ex generatione animæ. & cauſis corruptiōis.

Ex generatione, ruſus animæ, & corruptione rerum aliarum naturalium. oſtenditur animæ immortalitas.

1. Rom.

Ac primò ex generatione, ſeu productione animæ palā colligitur eſſe immortalem, & non poſſe ab vllo naturali agente corrumpi. Nam cùm ſit intellectualis anima, & rationalis, non potuit generari ab vllo corpore: eſt enim perfectior omni corpore, quod rationale eſt, & intelligens: nō ergo potuit à cauſa imperfectiori perfectior effectus produci. Quidquid enim fit, vel in ſemine paterno, vel materno vētre, materiale eſt, & corporeum, & longè imperfectius, quam ſit anima rationalis, ergo ſimiliter, neque ab vllo corpore, aut naturali agente potuit corrumpi.

2. Rom.

Præterea. Quęcunque incipiunt eſſe, & deſinunt, per eandem potentiam habent vtrunque: eadem enim eſt potētia ad eſſe, & non eſſe: ſed ſubſtantiæ intellectuales non potuerunt incipere eſſe, niſi per potentiam primi agētis, tum ob cauſam iā dictam, quia non poterant ab aliquo corpore aut naturali cauſa fieri: tum quia intellectuales ſubſtantiæ non ſunt ex materia, quæ potuerit præfuiſſe: ſed immateriales. Cuius ſignum eſt: quia quod recipitur in Intellectu, non recipitur in materia, ſed immaterialiter cognoſcitur. Cùm igitur receptio formarum in Intellectu non ſit receptio formarum in materia: impoſſibile eſt, quòd Intellectus ſit forma materialis. Igitur, ſi non ſunt ex materia, (vt oſtenſum eſt,) non erit in eis aliqua potentia ad non eſſe earum, niſi in primo ſolo agente ex ea parte, qua poteſt non influere in eis eſſe.

3. Rom.

Præterea. Vnūquodq; perficitur ſecundùm modum ſuæ ſubſtantiæ: ex modo igitur perfectionis alicuius rei poteſt accipi modus ſubſtātiæ ipſius. Intellectus autem non perficitur per motum, ſed per hoc, quòd eſt extra motum exiſtens, & quod non ſubiacet motui naturali corporeo: perficitur enim Intellectus ſcientia, & prudentia, quæ non ſubiacent motui corporali, atque etiam perficitur virtute ſędatis permutationibus, & corporalibus

animæ paſſionibus, vt ait etiam Ariſtoteles 7. Ethicor. Item perficitur maxime in quiete contẽplationis. Modus igitur ſubſtantiæ intelligentis eſt talis, vt eſſe ſuum ſit ſupra motum: & in quiete, & ex conſequenti ſupra tempus. Eſſe autem cuiuſlibet rei corruptibilis ſubiacet motui, & tẽpori. Impoſſibile eſt igitur, ſubſtantiam intelligentem, qualis eſt anima, eſſe corruptibilem.

Cõfirmatur 1. Neque anima poteſt corrumpi per accidens ad corruptionem ſui ſubiecti, puta corporis. Impoſſibile eſt enim, aliquid ſubſiſtens per ſe, generari, aut corrumpi per accidens, id eſt, aliquo generato, vel corrupto. Eodem enim modo competit alicui generari, & corrumpi, ſicut & eſſe. Vnde, quia accidentia & formæ ſubſtantiales materiales non ſubſiſtunt in ſe, neque per ſe, ideo corrũpuntur per accidens ad corruptionem ſubiectorum, & compoſitorũ. At verò anima rationalis eſt per ſe ſubſiſtens: quod ita probatur. Nam quod per ſe poteſt operari, per ſe poteſt ſubſiſtere: & quod per ſe operatur, per ſe ſubſiſtit. Non enim eſt operari, niſi entis in actu. Vnde eo modo aliquid operatur quo eſt: propter quod non dicimus, quòd calor ipſe eſt, quod calefacit, ſed calidum, vt V. g. ignis. calor autem eſt, quo calidum calefacit. Actiones enim ſunt ſubſiſtentium. At Intellectus, & anima habet operationes per ſe, cui non communicat corpus, vt ex ſupradictis patet: ergo &c. Nullo ergo modo poterit per accidens corrumpi, cum per ſe ſubſiſtat, ad corruptionem, inquam corporis, vel ſubiecti, vel compoſiti.

Cõfirmatur 2. Confirmatur ſecundò. Omnis forma, quæ non habet totum eſſe dependens à materia, non poteſt corrumpi ſeparata à materia: ſed anima rationalis non habet totum ſuum eſſe pendens à materia: ergo non corrumpitur à materia ſeparata.

Hic diſcurſus eſt notus: ſed maior probatur. Aliqua enim forma corrumpi poteſt tripliciter. Primò à contrario, vt calor à frigiditate: & ſic anima corrumpi non poteſt: non enim contrarium habet cum ſit ſubſtantia. Secundo ad abſentiam cauſę efficientis, ſicut lumen deſtruitur extincta lucerna: nec ſic anima corrumpi poteſt: non enim ab aliqua cauſa naturali ſic dependet, niſi à ſolo Deo, qui animam, & omnia põt annihilare pro placito ſuo, ſed non id facit. Tertiò ad ſubiecti corruptionem: vnde deſtructo coniuncto, deſtruuntur ea, quę in ipſo habebant eſſe: & hoc modo non poteſt corrumpi anima: quia non habet totum ſuum eſſe pendens à materia ipſa, in qua eſt: idcirco materia indiſpoſita, & turbata, ita vt forma in ea non permaneat, non ideo totum ſuum eſſe admittit, cum non totum ſit ab ipſa pendens.

Minor modo illa probatur, videlicet, quòd non ſit totum ſuum eſſe pendens à materia: quia eſſe eſt propter operari, & operari eſt ſecundum eſſe: ſed operari non pendet à corpore, ſcilicet intelligere: ergo gradus ille ipſius eſſe, ſecundum quod eſt intelligere, non eſt à corpore pendens, nec ſeparatione corrumpitur. Quòd aũt operari non ſit dependens, probatur omnibus illis argumentis quibus ſuperius probaui non eſſe Intellectum virtutem organicam: & quibus probaui operationes plures habere ſeparatas.

Quartò. Omne id, quòd cum corpore deſinit, deficit & declinat magis ac magis declinante pariter & deficiente corpore, ſed Intellectus non ſic ſe habet: non ergo perit cum corpore. Maior patet de parte ſenſitiua, vegetatiua, de robore, de forma, & pulchritudine, & alijs: hæc enim omnia ſenio, infirmitate corporiſq; paſſionibus marceſcunt, ideoque oĩa hæc morte pereunt. At intelligere viget in ſenibus, in corpore debilitatis, & in his ſæpe, qui prope mortem ſunt: ſolent enim multum pollere tunc iudicio ac ingenio: ergo vere non deſtruitur, corpore deficiente. 4. Ratio.

Ex conuenientia animę rationalis cum Deo, & Angelis immortalibus plane conuincitur, eandem quoque eſſe immortalem. Ipſos etenim inde colligimus, & aſſerimus, immortales eſſe, quòd ſint intellectiui, & rationales: at anima eſt rationalis & intellectiua: erit ergo & immortalis ex eadem cauſa. 4 Ratio. Septimũ caput ex conuenientia animę rationalis cum angelis. 5. Ratio.

Confirmatur: quia ſi eſt anima immaterialis: & incorporea, & ſimplex & ſpiritualis: ergo erit incorruptibilis: quia ex his Angelos, & Deum conuincimus incorruptibiles: quia quod ſpirituale eſt, non poteſt corrumpi ab agente corporeo, aut naturali, cum omnia, talia habeant actionem Cõfirmatur.

rem corpoream, quã in ſpiritualem rem non poſſunt imprimere, nec corporalis effectus in ſpirituali ſuſcipi.

Item, quia ſpirituale nõ habet in ſe aut ſua compoſitione partes aduerſantes contrarias, aut corruptionis principia: nec ſubſtantię ſpirituali aliquid eſt contrariũ.

Octauum caput ex præmio & pęna poſt mortem debita, & recta mũdi gubernatione.

Ex pręmio, & pœna poſt hanc vitam debita, ac iuſtitia Dei, & recta mundi gubernatione.

1. Rõ.

Certum eſt in hac vita aliquos ſcelera tos eſſe, & aliquos bonos, & plerunq; ẽt contingere, vt ſcelerati in hac vita ſint proſperi, & rebus huius mundi affluẽtes, vt opibus, potẽtia, ſalute, lõga vita, honore, voluptatibus, &c. Et cõtra, vt boni ſint pauperes, afflicti, miſeri, in hac vita, in carceribus concluſi, ignominia habiti oc ciſi, &c. At Deus iuſtus eſt, non iniuſtus: & præterea iuſtitia ipſa, & ratio, & lex, & æquitas natura ipſa rerum poſtulabat, vt boni bene haberent, & mali malè. Igitur dum in hac vita hoc non videamus, faten dum eſt neceſſario in altera vita remanere, iſtis quidem præmiũ pro benefactis; quod non ſuſceperunt, cum eo eſſent digni: & alijs remanere ſupplicium debitum: & pœna pro malefactis, quam meruerunt, & hic non receperunt.

Profecto hæc ſola ratio ſatis eſſe deberet vnicuiq; & plane conuincit, ac perſuadet quemcunque animum bene inſtitutum bonæq; indolis: & niſi quis ſit obſtinatus aut plane impius, vel ſtultus, illi nõ adue: ſabitur.

Cõfirmatio.

Confirmatur ex gubernatione vniuerſi. Diſpoſitio vniuerſi eſt gubernatio, & monarchia maxime ordinata omniũ, quę intra ipſum ſunt: ſed niſi alia poſt corpus vita homini reſtaret, eſſet maxima inordinatio: ergo tenẽdum eſt certum, animam manere. Minor probatur: quia experimur homines bonos ſecundum rationem viuẽtes multa mala pati, multis iniurijs affici, & infirmos & debiles, quibus etiam natura nocuiſſe videtur naturalibus malis: malo vero fęlices, & in honore habitos, & naturæ dotibus ornatos: vtrorumq; tamen idem eſt diceſſus & mors: quòd ni ſi alitus eſſet locus retributionis, niſi eſſet inordinatius: non ergo animæ pereunt poſt corpora.

2. Rõ.

Præterea, ex ſpe, vel minore circa mortem hominibus inſita, animæ immortalitas colligitur. Circa mortem nãque, qui bene atque optime vixerunt, ſpem quandam in ſe ſentiunt futuræ vitæ & futuri præmij, & læti diſcedunt. At contra, mali & facinoroſi in morte conſtituti, timore, & honore concutiuntur, quaſi hi præſentiant pęnã ſibi imminere ex malè factis.

Nonnum caput ex fine vltimo et beatitudine.

Ex fine vltimo & beatitudine noſtra, qui non eſt in hac vita, ſed in altera.

1. Ratio.

Primò. Oẽs ens naturale habet finem, in cuius conſecutione quieſcat, & delectetur: homo igitur, qui omnium naturalium eſt res præcipua, habebit hũc finem, quo fruatur. Sed nullus in corpore talis apparet finis, imò vita tota hominis eſt ſolicitudine, & laboribus plena: nec vllũm animal ita ſolicitudine & timore, ac dolore concutitur, ſicut homo: qui etiam in delectabilium præſentia, futurorum cogitatione vexatur, & continua mentis agitatione propellitur.

Adde etiam vitæ breuitatem, cùm tamen multa infinita animalia lõgiſſimam ſortiantur vitam: quæ omnia argumento ſunt veram hominis durationem, & finẽ non eſſe in hoc corpore: non ergo perit anima ipſo pereunte.

Deinde: Finis vltimus noſter, eſt perfectiſſima cognitio perfectiſſimę rei: & perfectiſſimus amor; eſt fruitio perfectiſſimi boni. Perfectiſſima autem cognitiò, eſt viſio rei in præſentia, & eſſentiam rei videndo. Res autem perfectiſſima eſt Deus: ergo finis vltimus & beatitudo erit hęc Dei viſio per eſſentiam: ſed hæc in hac vita eſſe non poteſt: ergo in altera. Et ſimiliter de amore boni idem ſequitur: eſt enim amor perfectiſſimus perfectiſſimæ rei, & rei præſentis, qua fruitur in actu, ſcilicet amor Dei viſi: ſed hoc non contingit in hac vita: ergo in altera. — 2. Ratio.

Præterea, quòd non ſit finis noſter vltimus, & beatitudo in hac, vita probatur quia alioquin pauciſſimi, aut nulli conſequerentur illum finem: imò verò eſſet impoſſibile. Idq; ſequitur ſiue dicas, beatitudinem eſſe perfectam actionem virtutis, vel perfectam ſcientiam rerum ſpiritualium, vel ſcientiam naturalium, aut ſubſtantiarum ſeparatarum in hac vitã: quod quidem videtur eſſe optimum, quoe in hac vita poteſt contingere Nam neque — 3. Ratio.

pueri, nec fœminę, nec pauperes, nec ſtulti, neque hi qui citò moriuntur ad illum finem poſſent peruenire: imò nec rudes ingenio, aut ruſtici, aut agricolæ, ad talem ſcientiam poſſent peruenire, aut perfectionem virtutis aſſequi, & eius actionem perfectam.

Cõfirmatur 1. Imò, & hi, qui ingenio maximè valẽt, & ocio abundant, & opibus & præceptoribus, & omni commoditate ad diſcendũ ad eam ſcientiam non poſſunt peruenire, niſi longo tempore, in ſenecta, & rarò, & pauci, neque ad virtutum perfectionem.

Cõfirmatur 2. At verò finis ultimus non ſolum hominum, ſed aliarum rerum, debet eſſe talis, vt eum finem omnes magna ex parte ſaltem, conſequantur, aut conſequi certè poſſint: alioquin malè à natura cõſtitutũ eſſet, ut eæ res ad eum finem ordinarentur rarũ, vel impoſſibilem, imò & inaniter ac ſuperfluè ſic ordinarentur. At hoc non eſt aſſerendum de natura, aut naturæ, Authore: ergo poſt hanc vitam finis ultimus alius neceſſariò manet; igitur erit immortalis anima.

4. Ratio. Præterea, beatitudo eſt ea, in qua nullũ eſt malum, ut antea diximus: at hoc non contingit in hac vita: ergo &c.

Cõfirmatur. Item, beatitudo, vt ait Boetius de Conſolatione, eſt ſtatus bonorum omnium aggregatione perfectus: at hoc non contingit in hac vita, cùm omnes aliquibus bonis careant, ac eis multa deficiant humanę naturæ perfectioni debita: ergo &c.

5. Ratio. Præterea, beatitudo debet eſſe certa, ut de ea habemus certitudinẽ, alioquin animus non eſſet quietus, ſed inquietus, anxius, & ambiguus: At in hac vita nulla pôt eſſe beatudinis certitudo, neque quod eam acquiret quis, neque quò acquiſitam conſeruabit: ergo &c.

Confirmatur. Beatitudo debet eſſe firma, & ſtabilis, alioquin mens eſſet anxia, & ſolicita. At in hac uita omnia ſunt fluxa, & caduca, ergo &c.

6. Ratio. Præterea, in beatitudine, nulla debet eſſe triſtitia, aut dolor: pugnat enim eſſe beatum, & dolere. Et confirmatur: quia proprium eſt beatitudinis eſſe ſummè iucundum & delectabile, vt ait Ariſtoteles lib. Ethic. 1. & 10. vbi etiam ait, ſummam voluptatem ſummo bono eſſe coniunctam: ergo debet excludere omnem dolorem: at hoc in hac vita non contingit: ergo hic non eſt noſtra beatitudo, ſed in altera uita.

Præterea. Beatitudo debet eſſe per ſe ſufficiens, vt etiam ait Ariſtotele. 1. Ethicorum, ut nullo indigeat neque pro ſe, neque pro ſuis, ex ſibi neceſſaris, uel utilibus. at hoc non contingit in hac vita: igitur hic non eſt beatitudo noſtra, ſed in altera uita poſt mortem: manet ergo poſt mortem anima. 7. Ratio.

Ex varijs virtutibus, & earum actibus, ac officijs, quæ etiam virtutes eſſe deſinerent, ac perirent, ſi anima eſſet mortalis: & ex eis vitijs, quę tunc ſequerentur, idem probatur. Decimum caput. ex uarijs virtutibus, & eorũ actionibus, q̃ perirent, & uitiis q̃ contra ſequerẽtur.

Si anima non eſſet immortalis, ſed mortalis, multę virtutes perirent, & eis nõ eſſet locus: & multa ſequerentur uitia, imò in vniuerſum, virtus eſſe virtus defineret. 1. Ratio.

Primò. Nullus enim vellet mortem pro republica oppetere, vel pro uirtute, pro ueritate, aut pro iuſtitia, cùm inde ſibi nullum bonum, ſed contra potius extremum ei adueniret malum: ſi quidem mortuus capax non eſt in ſe ullius boni, ſed morte omnibus bonis eſſet priuatus, atque ipſamet uita, & corpore & anima.

Item, ſi anima eſſet mortalis, haud dubiè eius beatitudo, & finis ultimus eſſet in hac vita; & is quidem uel ipſa vita, uel uitæ huius conſeruatio: & bonorum huius vitę ſcilicet, incunditatum ac voluptatum eius, ocij, & diuitiarum, & luxus, & pompę cum cęteris &c. 2. Ratio.

Et eſſet præterea finis ultimus idem & beatitudo eadem, quę brutorum, plùs minus, aut certè parum diuerſa; & ſanè hoc pacto omnes fierent Epicurei. Cõfirmatur.

Nec verò quis cõmodè occurret, ſi dixerit, virtutẽ potius, & eius actionẽ eſſe tũc quoque finem vltimũ, & ſecundùm rectam rõnem uiuere: aut uirtutẽ tunc ſolam eſſe meliorẽ, & magis expetẽdã, q̃ cætera omnia, & per ſe ſolam tunc facere beatiorẽ. Obiectio.

Nam facile dici poteſt, tunc hoc ipſum fore uirtutem, puta, vitam conſeruare bonis refertam, ocium ſequi, uoluptatem cõſequi & incunditatem quàm maximam quiſque poſſet in uita longiori: ſi quidem uirtus, quę illis bonis priuaret huius uitæ, nullum maius bonum ipſa tunc afferret in hac uita præſenti, neque in altera. Confutatio, quæ & tertia ratio.

Atque

Atque ita non eſſet uirtus tunc hæc con temnere,ſed potius uitium. Aut certè eſſet planè inutilis ipſa per ſe uirtus,bonis huius uitę expolians, & nihil melius nobis afferens,neque hic,neque alibi.

Cõfirma-tur. Confirmatur. Nam tunc ipſa recta ratio eſſet, quæ præciperet, illa huius uitæ temporalia bona ſequenda,& uitam conſeruandam eſſe:ſi quidem poſt hanc uitam,imò nec in hac vita,vlla eſſent maiora,quæ ſequeretur recta ratio,aut recta electio uirtutis:& hoc ipſum eſſet prudentia & contrarium imprudentia. At hoc abſurdum,ergo &c.

4. Ratio. Item,quia uirtus ad ſuam operationem requirit etiam externorum bonorum ſaltem ſufficiētiam, & ſanitatem ac uires,& denique ipſammet vitam:nam aliter operari non poſſet. Quare etiam ſi uirtutem quis vellet amplecti, ut finem ſuum ultimum,oporteret neceſſario pariter expetere alia bona,ſine quibus neque ipſa uirtutis actio poſſet conſiſtere,aut ipſa uirtus.

5. Ratio. Item,quia obiectum virtutis non eſt ipſa uirtus,ſed res aliæ ab ipſa bonę,vel malæ,expetendæ, uel fugiendæ. Hæc enim ſunt uirtutis materia,quam ſi auferas, nō habebit uirtus ubi pedem ponat, quid expetat vel fugiat. Igitur ex iſtis uirtus eligit:& ideo ipſa eſt uirtus, quia ex illis eligit bona & præſertim meliora, & fugit mala. At tunc,obiectum & materia uirtutis ſolùm eſſent illa bona, & non eſſent alia tunc maiora.ergo neceſſario conuincitur, tunc uirtutem ea maximè ſequi debere,& ſi non ſequeretur, non eſſe uirtutem: Virtutis enim ratio & eſſentia illinc

Cõfirma-tur. pendet,ex obiecto,& materia eius. Quare tunc vere ſequeretur, illud Sardanapali Epitaphium, ut dicunt, eius ſepuchro inſcriptum.

Ede,bibe,lude,poſt mortem nulla uoluptas.

At, vt quidam alius commodè dixit. cùm hæc legeret,

Quid aliud in ſepulchro ſuo bos iuberet inſcribi?

6. Ratio. Præterea ſequeretur inde,ut facilè quiuis uellet occupare tyrannidem per fas,& nefas, & ſibi bona accumulare etiam cū aliorum damno & iniuria, & ſi poſſent, ſi quidem in hac ſolum fruēdum eſt uita.

Præterea. Nullus fidem ſeruare vellet aut veritatem,aut amicitiam, aut fœdus, cum mors inde ſequi deberet,idq; ob cauſam dictam: quia nullum inde videtur ei bonum & tamen ſummum malum ſequi.

Cõfirma-tur 1. Confirmatur 1 Tunc ſummum malum eſſet mors,ſi moritur anima:ergo tunc ſecundum rectam rationem eſſet,vt minus malum eligeretur & permitteretur potius ad euitandum ſummum malum, quam contra.

Cõfirma-tur 2. Nam etiam, ſi inde ignominiam contraheret,& dedecus, etiam hoc eſſet minus malum, quam mors, ſi anima eſſet mortalis,& ita poſt habendum: nam per mortem nō ſolum honore priuatur, cum non ſit amplius,ſed bonis alijs omnibus, etiam ſe ipſa & ſuamet eſſentia & exiſtentia,quo maius eſſe nequit.

8. Ratio. Præterea. Nullus eſſet Dei timor, dummodo quis hic frueretur, & potiri poſſet rebus optatis:præſertim cum Deus in hac vita nō ſoleat ſtatim punire poſt flagitia, vt videmus: atque ita nulla religio, nulla iuſtitia, ſed occaſio omnium flagitiorum & ſcelerum, dum tamen quis ea impune perpetrare poſſet, ex tali doctrina,& opinione ſequeretur.

9. Ratio. Item,non eſſet locus omnibus ijs virtutibus,temperantiæ,ſobrietati,frugalitati, virginitati,pœnitentiæ, & afflictionibus, ac mortificationibus corporis, humilitati contemplationi Dei & diuinarum rerum,paupertati, vitæ hæremiticæ,religionis ſtatui, & ordini: quandoquidem omnes hæ virtutes habent actus, qui priuant voluptatibus huius vitæ corporalibus, & temporalibus;imò priuant maximis voluptatibus huius vitæ,& maximis commoditatibus,quæ eſſe poſſunt,& priuant quoque maximis huius vitæ bonis,puta,honore,diuitijs,pompa, faſtu, imperio, poteſtate, & vt diximus,omni temporali bono.

Confirmatur. Ita eſſet locus contrarijs vitijs, & eis campus latus aperiretur, ſuperbiæ ſcilicet, ambitioni vanæ gloriæ, luxurię,imiunundiciei,gulæ,ebrietati comeſſationibus,&c nam dum quiſque iſtis dum viuit, potiretur, nihil curaret poſt mortem.

10. Ratio. Præterea, hinc ſequeretur flagitioſiſſimorum hominum vitam eſſe beatiorem in hac vita,& magis expetendam, quàm

bonorum,& optimorum vitam & qui virtutem ſequitur. Nam virtus in labore eſt poſita,& labor in virtute, & eſt ardua & difficilis virtus:at contrà,vitium facile,& molle, & delectabile ſenſui, ac ſuaue. Et plana ac lata via eſt,quæ ducit ad pditionem;ardua verò,& arcta,quæ ducit ad vitam. Si ergo in hac ſolùm vita eſſet ſperandum,quid,obſecro,vtilitatis eſſet,tanto labore, ſudore,ac difficultate acquiſiuiſſe, & conſeruaſſe virtutem ſtatim periturum?

Cõfirmatur 1. Confirmatur: quia cùm boni in hac vita per virtutem à corporalibus, & temporalibus bonis abſtineant, & plerunque mala plurima perpetiantur: contrà verò, mali plerunque corporis & externis bonis huius vitæ abundent,& proſperè omnia ſuccedant (vt ante diximus:) ſequeretur haud dubiè,illorum vitã beatiorem eſſe in hac vita, quàm altera alterius ſolius nudæ & ſolitariæ, & inutilis virtutis ſi poſt mortem nihil aliud ſupereſt: Et illud optimè & veriſſimè Diui Pauli dicetur ſancti & boni viri poſſent,[Miſerabiliores eſſemus cunctis hoïbus,ſi in hac vita tantùm ſperantes eſſemus.]

Cõfirmatur 2. Tunc enim virtus nihil haberet vtilitatis,aut parũ, ſed mali plurimum, vt diximus,vt potè,quæ vitam præſentem laborioſam & dolore plenam,anxietate & faſtidio redderet, & aliquando etiã morte priuaret, quæ tunc eſſet ſummè malum.

Cõfirmatur 3. Confirmatur. Quid rogo,vtilitatis tũc eſſet in virtute? Fac aliquem virtutem ſequutum,& ideo potius voluiſſe ignominiam pati,& paupertatem , & verba, & mortem (vt fit non rarò:) fac verò alterum virtute relicta voluptatẽ ſequutum , & honorem, & diuitias,& potentiam,& vitam iocundam ſeruaſſe diuturniorem: quid,rogo,inquam, in illo vtilitatis attuliſſet virtus?at in iſto videmus non vnam modo,ſed multas vtilitates attuliſſe.

3 Ratio. Illa ipſa tunc virtus etiam tunc periret, pereũte anima:nam periret pariter ſubiecto pereunte,& ita virtus ipſa ſe vna cum anima interimeret: & tamen nihilo magis animam faceret beatiorẽ, ſed omnia prius deſtrueret ſimul & ſe ipſam.At profectò virtus talis dicenda non eſſet,quę ſe ipſam deſtrueret,& quæ deſtrueret,& in nihilum redigeret eum, cuius eſt virtus, & ſubiectum,in quo eſt. At potius virtus ea eſt,quæ perficit eum,in quo eſt,& bonum reddit, & ſecundum ſuam naturam perfectum & aptum ad operationem:non verò quæ deſtruit & corrumpit.

Cõfirmatur 1. Et confirmatur:quia impoſſibile eſt,ſit aliqua perfectio alicuius,imo vltima eius perfectio,& ſit corruptio eiuſdem.

Cõfirmatur 2. Et hæc præterea eſt propria natura mali,vt & ſe ipſum,& ſubiectum,in quo eſt, corrumpat;tantum abeſt, vt ſit hoc virtutis,& boni proprium.Quare planè conſequitur,ſi anima non eſſet immortalis,non eſſe eam virtutem,quę modo eſt,& quam modo virtutem putamus,& aſſerimus.

Vndecimum ex pugnãtia ſenſus cũ ratione, & cõtra.

Ex pugnãtia ſenſus,& rationis,immortalitas animæ conuincitur. Primo igitur ex rationis pugna cũ ſenſu,ſic oſtenditur.

1. Ratio. Cuiq; operi naturali natura conceſſit ſtatum aliquem,quo quieſceret,ſuamq; conſequeretur perfectionem:at ratio hominis eſt opus, & ſatis nobile naturæ: ergo ſtatus eſt aliquis,quò ſuam perfectionem obtineat. Sed dum in corpore iſto eſt,ſemper eſt in lucta cum ſenſu,nec partes iſtæ ſibi vnquam concordes ſunt:alius ergo ſtatus eſt,quo ratio libera ſit,& quieta : anima ergo non perit cum ipſo corpore.

2. Ratio. Præterea . Id quod aduerſatur corpori, & eius deſiderijs, neceſſe eſt, non ſit corpus,ſed ſpirituale:nam corpus aut corporale haut dubiè corporalia ſecundum naturam ſectaretur.Quod ergo à corporalibus deſiderijs abſtinet,& corporis appetitui non cõſentit,neceſſe eſt, ſit ſpirituale.

Cõfirmatur 1. Confirmatur. In viris bonis,& qui virtutem conſectantur, perſpicuè ſatis hæc pugnantia apparet ſenſus & appetitus cũ ratione,& pluſquam vellent,eam quotidie experiuntur, vt etiam in incõtinente, & continente ait Ariſt.7.Ethicorum.

Cõfirmatur 2. Item quod imperat ſenſui,& appetitui & corpori, eſt ſupra ſenſum,& ſupra appetitum,& ſupra corpus:at ratio imperat, & ſpiritus: ergo eſt ſupra corpus,& ſpirituale,& ideo etiam immortale.

12. Caput ex omniũ pene Rerumpubl. & hominum conſenſu.

Ex communi Rerum publicarum conſenſu, ac penè omnium hominum.

Octauo, ex communi penè omniũ conſenſu idem oſtenditur. Omnes enim Reſpublicæ receperũt animas manere poſt mortem,ſicut eſſe Deum.

1. Ratio. Quòd ſi hoc negatũ fuit ab aliquibus, id non

id non

id non à cõmunitate aliqua vel tota republica fuit, ſed ab hoc, vel ab illo particulari: ergo te vera natura prædicat animæ immortalitatem.

Et ratio eſt: quia natura dans finem, dat neceſſaria media. Cum ergo dederit homini finem ſecundum rationem viuere: vtiq; niſi anima immortalis eſſet, nullus in ipſa republica rationi & veritati vacaret, propter ſummam difficultatẽ, & continuam & diuturnam: anima ergo immortalis eſt.

11. Caput, ex maiori vtilitate, ſecuritate & decentia huius opin. quã contraria. Ex maiori vtilitate, ſecuritate, & decentia huius opinionis, quam contrariæ.

1. Ratio. Tandem melius eſt, & tutius ſic opinari pro nobis, quam contra nos ipſos. Nam aut hæc fides & opinio vera eſt, ſcilicet animam eſſe immortalem: & tunc quidẽ, ſi quis eam nõ crediderit, aut credere noluerit, poſt mortem luet pœnas, & feret ſupplicium: id quod non putat, & quod oportuiſſet in hac vita præcauere. Aut nõ eſt vera opinio, animam ſcilicet eſſe immortalem, & tunc nihil erit periculi poſt mortem, ſic fuiſſe opinatos in vita; quia cum anima poſtea non maneat, redargui non poterimus de ea re, neq; puniri ob id.

2. Ratio. Item, ſic opinari pro nobis, & pro dignitate animæ noſtræ honorabilius eſt, & honeſtius, ac decentius: & quanuis gratis ſic eſſet opinandum, decet de nobiſmet, & de natura noſtra humana à Deo accepta, & de anima noſtra ample & magnifice ſentire, non vero demiſſe, & abiecte, ac ſordide: quod eſt vilioris animi.

Cõfirmatur. Confirmatur: ſaltem ne velimus eſſe ſimiles beſtijs, & brutis animantibus, ſed potius Angelis, & Deo, vt etiam hoc pacto illos velimus imitari, & vt aſſurgamus ad diuina opera, & ad diuinarum rerum contemplationem, & imitationem: nõ vero ad brutorum ſimilia opera, & imitationem quorum nos putaremus ſolùm eſſe ſimiles.

3. Ratio. Denique hoc eſt melius, & perfectius nobis, & deſiderabilius: ergo ita libet potius opinari, & credere, & id etiam ad rectè, piè, iuſtè, ſanctèque vitã inſtituendam accommodatius. Putantes namq; nos eſſe immortales, maiorem curam virtutis agemus, & Dei cultus, ac religionis, & futuri præmij, ac beatitudinis, & finis vltimi, qui nos expectat in altera vita, vt ante diximus: Amen.

Satis ergo ex dictis aperte conſtat animæ immortalitas: eſt autem nobis veniæ danda, ſi paulo diutius in ea demonſtranda immorati ſumus: id enim neceſſe fuit tum ob rei dignitatem, tum ob comprimendam quorundam temeritatem.

2. Concl. Aiæ brutorum ſunt mortales. Secunda concluſio. Animæ brutorum ſunt mortales, hæc eſt de Fide, vt notat S. Thom. 2. Contra gen. c. 82. Et probatur ratione naturali: quia nullam habent operationem propriam, ſed cum corpore communem: nam ipſorum operatio præcipua eſt ſenſatio, hæc autem cum corpore perit. 1. Ratio.

3 Concl. Aiæ ſeparata ſe intelligit & alias Intelligentias. Tertia concluſio. Anima ſeparata ſe intelligit, & alias Intelligentias, ſicut vna ex illis, & alia, quæ in corpore cognouit.

1. Ratio. Nam ſpecies intelligibiles rerum, quas in corpore habebat, non pereunt, quia erant in ipſa anima ſola, ſicut nec pereunt habitus ipſius. Hæc eſt S. Tho. 2. Contra gen. c. 81.

2. Ratio. Et deinde, quia, (vt antea diximus) quædam ſunt intelligibilia per ſe, vt ſunt res ſpirituales, quæ non per phantaſmata neceſſario cognoſcuntur, ſed per ſe intelligi poſſunt.

3. Ratio. Rurſus tertiò, quia poteſt à Deo immediate recipere tum cognitiones, tum ſpecies, ſicut etiam in hac vita quandoque recipit, imò etiam ab Angelis illuminari poſſet, vt alij Angeli illuminant Angelos, & collocutione eorum ſpirituali diſcere.

4. Quarto tandem, non vacat magna probabilitate, ſe ipſam per ſe ipſam tũc poſſe cognoſcere, & ex ſe ipſa diſcurſu ſuã cauſam, & alia.

5. Quintò etiã, per ſpecies acquiſitas poſſe poſt mortem intelligere mẽdicatas ex rebus, ſicut ait Scotus de Angelis, nil vetat.

Ad 1. Supereſt iam ad argumenta poſita reſpondere. Ad primum dico, ſimilẽ ortum eſſe, & proceſſum hominum, & iumentorum quantũ ad corpus, nõ tamen quo ad animam. Ortus enim hominis diſſimilis eſt ſecundum animam: nam hominis anima à Deo ſolo creatur: nec eſt educta de potentia materiæ: reliquorum animalium animæ à cauſis etiam particularibus producũtur, & de materiæ potẽtia educuntur.

Vnde optime notat S. Thom. 1. p. q. 75. ar. 6. Nota

ar. 6. ad primum quod ob id dicitur in Geneſi. de aliis animalibus, producat terra animam viuentem: at de rationali dicitur, Inſufflauit in faciẽ eius ſpiraculum vitæ.

Nec etiam eſt ſimilis proceſſus quo ad animam: nam hominis anima eſt domina corporis ſæpeq; agit ipſo renuẽte: non autem anima bruti. Cum igitur non ſit ſimilis ortus, nec proceſſus quo ad animã, nec erit quo ad animam ſimilis finis.

Ad illud ex Eccleſiaſte citatum, eſſe vocem inſipientis & impij, qui ibi à Salomone introducitur, illa ſecum cogitans, vt exprimitur Sapientiæ 2. & ideo concludit Eccleſiaſtes, Vltimo reuertatur puluis in terram ſuam, vnde erat: & ſpiritus reuertatur ad Deum, qui dedit illum.

Ad 2. Ad ſecundum reſpõdeo quòd reſpectu Dei, qui cuncta fecit ex nihilo, dubium non eſt cuncta poſſe ab ipſo redigi in nihilum non tamen reſpectu cauſarum ſecundarum, quæ non producuntur ex nihilo, ſed ex aliquo: nec harum reſpectu finis reſpondebit principio, niſi in his, quæ ab ipſis producuntur. Sed anima rationalis à ſolo Deo immediate habet eſſe, & eius quoque poteſtate eſt producta: & ita eius quoque poteſtate ac voluntate conſeruatur.

Ad 3. Ad tertium notã eſſe argumentum quo Pompo. contendebat ſecundum philoſophiam animam eſſe mortalem, quia non eſt alia actio in corpore niſi per phantaſma: ſed cum hæc non poſſit eſſe abſque corpore, ſequitur animam non poſſe ſeparari, atque adeo ſeparari animam non eſſe ſecundũ philoſophiam, ſed contra ipſam.

Sed ad hoc argumentum reſpõſum eſt ſupra, falſum aſſumere, cum etiam in corpore exiſtens intelligat per ſpecies intelligibiles & immateriales, & habere præterea alias innumeras operationes ſeparatas, vt pote, iudicium Intellectus poſt rem apprehenſam, & velle, & nolle, & cognitionem abſtractam vniuerſalium, & prouidentiam futurorum, & diſcurſum ac illationem vnius ex altero: imo & ex Deo immediate in hac vita poſſet recipere ſciẽtiam infuſam, & ab Angelis, vt conſtat experientia multorum.

Sed præterea ex abundanti nunc addimus, etiam ſi in hac vita non poſſet cognoſcere niſi per phantaſmata, nil ſequi. Quod vt oſtendamus, notandum, quòd Philoſophus debet conſiderare in actione duo præter alia, & ipſius ſubſtantiam, & ea, quæ intrinſeca ipſi ſunt: & ſimiliter modum ipſius actionis, ſecundum quam fit, vt, quòd viſio fit in coniuncto, eſt natura ipſius viſionis: quòd ſit in tali diſtãtia, modus eſt. Vnde in intellectione iſta duo conſideranda ſunt, & ipſius ſubſtantia, & hęc eſt, quòd ſit accidens immateriale ſoli animæ inhęrens abſque corporis coniunctione: & modus, & hic eſt, quod fiant per phantaſmata obiecta. Res igitur iudicanda eſt ſecundum actionis ſubſtantiam potius quam ſecundum modum: modus enim mutabilis eſt. Cum igitur ſubſtantia intellectionis ſit abſque corporis commercio, anima iudicanda eſt immortalis, & ſeparabilis. Nota.

Et id eſt ſecundum veram philoſophiã. Vnde ſicut oculus male habens, videt tantum cominus: at bene habens, idem videt eminus, & ſiue vno, vel alio modo: tunc ſubſtantia viſionis eadem eſt, tamen modus mutatur ob diuerſam habitudinem oculi. Ita anima, dum in corpore eſt, per corpus medium intelligit, tamen ſeparata ſine ipſo intelligit: modusq; variatur, non tamen ſubſtantia intellectionis, quia ſemper eſt ipſa anima, quæ immediate intelligit. Eſtque hæc etiam notanda ſolutio. Cõfirmatur ſolutio.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd debilitatur intellectio propter modum quæ per corpus eſt, vt paulo ante dicebam, ſed non ſecundum ſe. Sed neque verum eſt, omnes cum corpore debilitari: nam iudicium potius augetur in ſenibus, & voluntatis actio, quia vult, vel non vult, etiã ſi omnes ſimul creaturæ & corpus, & externa contra contendent, ipſa voluntate nolente, non facient velle: nec volẽtem nolle, ſiue etiam infirmitas ſit, ſiue etiam mors, vt anteà diximus.

Ad 5. Ad vltimum reſpondeo cum S. Thom. quòd ſunt animæ diuerſæ numero penes diuerſa corpora, quæ habuerunt: quæque enim ſuo corpori apta eſt: ſed de hac maior erit poſtea diſputatio, interim hoc ſufficiat.

An anima rationalis producatur à virtute ſeminali. Quæſt. XVII.

Difficultas quæſtionis. HAec difficultas eſt circa originē animæ, quæ multum vexauit Philoſophos antiquos aliqſ & Theologos, adeo vt Auguſt. 1. lib. Retract. ca. 1. fateatur ſe neſcire animę originem, & Hieronym. declarat illud Eccleſiaſt. Viā ſpiritus ignoras. id eſt originem animæ.

Senſus quæſtionis. Quæſtio igitur eſt, An rationalis anima ſit producta à virtute illa exiſtente in ſemine, ſicut quæuis anima alia: an non, ſed à cauſa aliena extrinſeca, quod alij vocant educi, vel non educi de potentia materię. Et quanuis antea hac de re nonnulla dixerimus in quæſtione de immortalitate animę ſecundum Ariſtotelem, nunc paulo plenius tractanda eſt, nec ſolum ſecundum Ariſtotelem, ſed ſecundū veritatem, ac veram philoſophiam.

Argu. ad partē affirma. Igitur vt ab argumentis incipiamus, probatur pars affirmatiua quæſtionis, ꝙ à virtute ſeminali producatur. Primum argumentum eſt. Homo eſt vniuoce animal cum omnibus alijs: ergo idem eſt ipſius & aliorum productionis modus: ſed alia producuntur per eductionē animæ à propria virtute ſeminali. ergo etiam homo.

2. Arg. Secundum. Homo eſt cauſa hominis, ſicut vnus ignis alterius, & equus equi eſt cauſa. ergo producit virtute ſua animam. Nam aliter non eſſet cauſa. Materiā enim nō facit, vt notum eſt, nec ipſam animam vt dicitur: ergo vere nihil facit: quia homo non eſt aliud, quam anima & corpus, ſeu forma, & materia.

3. Arg. Tertium eſt. Cauſa attingens vltimam diſpoſitionem alicuius formæ, producit talem formā: vt ſi ignis producit vltimum calorem, cum quo inducitur forma ignis, dicitur producere talem formam. Sed virtus illa omnem diſpoſitionem & organizationem facit, ad quam inducitur anima rationalis in materia: ergo etiam producit animam.

4. Arg. Quartum eſt. Si non producitur à virtute: ergo præceſſit iam anima facta: ſed hoc eſſe non poteſt, quia cauſa formalis non producitur, nec habet eſſe niſi in eo, cuius eſt cauſa, vt dicitur 12. Met. text. 17. Anima rationalis autem forma eſt, ergo producitur à virtute ipſa ſeminali.

Quatuor errores circa animæ originem. Aduertendum circa animæ originem, quatuor fuiſſe errores, & in philoſophia, & in Fide noſtra. Primus fuit eorum, qui dixerunt animas omnes multo tempore ſimul fuiſſe creatas à Deo extra corpora, 1. Error. & poſtea corpora ſubintrare propter ipſarum peccata, quæ extra corpus committebant: hic error fuit Origenis. lib. 1. Periarchon. c. 7. & præſertim fuit Platonis.

Secundus error. Alter fuit, animas omnes fuiſſe ab æterno in numero certo finito, ſubintrareque corpora diuerſa, modò vnum, modò alterum: & hic error fuit Pythagoræ, quem ſumpſit ab Aegyptijs, vt refert Herodotus. lib. 1.

Tertius error. Tertius error eſt aliorum, qui animas non anteceſſiſſe corpora dixerunt: ſed ſimul cum illis produci, tamen non à virtute ſeminali: ſed ab Angelis creari: & hic fuit Auice. & id receperunt quidam hæretici, ſcilicet, Seleucus, & Hermias, quorū fit mentio lib. 7. hiſtor. tripar. cap. 11.

Quartus error. Quartus fuit aliorum, qui animas à patribus produci dixerūt, vt corpus à corpore, & anima ab anima ſit facta: huius erroris fuit Tertull. vt refert Auguſt. lib. de hæreſibus cap. 86. Idem dixit Apolinaris hæreticus, vt refert S. Thom. 2. Contra gen. cap. 86.

Nota teſtimonia Ariſt. cuius occaſione aliqui errāt. Aduertendum vlterius, Ariſtotelē li. 2. de gen. animal. cap. 3. propoſuiſſe quæſtionem an omnis anima producatur à virtute ſeminis, & reſpondit omnem produci, præter intellectiuam, quæ aduenit de foris, id eſt extrinſecus: quem locum ſuperius adduximus, quia eius occaſione nonnulli errant in uia Ariſtotelis.

1. Concl. Non præceſſit tempore corpus. Pro huius ergo reſolutione ſit prima concluſio. Anima rationalis non pręceſſit tempore corpus. Hęc eſt contra duos illos errores primos.

1. Ratio. Probatur autem primò ex Ariſt. 9. Metaph. tex. 13. Actus prior potentia eſt in diuerſis, tamen in eodem poſterior eſt, ſed anima eſt actus, corpus verò potentia: ergo in vnoquoque prius eſt corpus, quàm anima.

2. Ratio. Secundo probatur. Quod eſt ſecūdum naturam, prius eſt quàm quod præter naturam: animam eſſe in corpore eſt ſecundum naturam, eſſe vero extra, eſt contra

naturam ergo prius eſt eſſe in corpore, quam extra corpus. Maior probatur: quia vnicuique prius ineſt, quod ſecundum ſe ineſt, quàm quod ſecundum accidens. Oppoſitum autem eſſet inordinatio maxima. Quod vero eſt ſecundum naturam, ineſt rei per ſe: quod autem præter naturam, ſecundum accidens: illud ergo prius eſt. Minor probatur: quia cum anima ſit forma corporis eſſentialis, natura ei eſt eſſe in corpore, & conſequenter præter naturale eſſe extra corpus.

6. Ratio. Tertio probatur. Si anima præceſſit corpus, & poſtea fuit detruſa in corpus, peto, Vel id fuit, videlicet, in corpus detrudi, violentum animæ, vel naturale, vel ſecundum voluntatem ipſius. Non violentum: quia tunc homo eſſet non naturale ens: quod eſt abſurdum, cum ſit naturaliũ primus. Et probatur: quia anima nõ haberet deſiderium naturale permanendi & conſeruandi in corpore: cuius oppoſitũ experimur. Nec eſt naturale: quia tunc extra corpus maneret contra naturam: quia cũ vnus terminus eſt naturalis, alter eſt contra naturam. Et iam præterea probatum eſt in ſecundo argumẽto, nõ fuiſſe prius, quod eſt contra naturam.

Nec eſt ex volũtate: quia eligere, quod deterius eſt, procedit eo errore, vel ignorantia Intellectus: at eſſe in corpore deterius ei eſſet & præſertim in tali corpore, cũ multa mala in ipſo patiatur: non ergo volũtate eligeret eſſe in corpore, niſi decepta. Nõ videtur autem cauſa huius deceptionis dari poſſe. Probatur: quia non eligeret eſſe in corpore, niſi ipſum cognoſceret prius; & qua ratione ipſum cognoſceret, & omnia alia naturalia cognoſcet: ergo, ſi ſic eſt, anima introducitur cum ſcientijs: cuius oppoſitum alibi probandum eſt, & facilè probari poteſt.

2. Concl. Aia rationalis non producitur ab vlla virtute ſeminali, nec ab aliquo agente naturali. Secunda concluſio. Anima rationalis non producitur à virtute ſeminali, nec ab aliquo agente naturali. Hæc concluſio eſt multum notanda, deſtruit enim errores aliquos philoſophorum: & probatur rationibus validiſſimis.

1. Ratio. Prima eſt. Nullum agens naturale poteſt producere aliquod eſſe ſupra ipſam materiam: anima rationalis habet eſſe ſupra materiam: ergo non poteſt produci ab aliquo agente naturali.

Diſcurſus eſt notus: maior probatur. Omne agens naturale agit actione circa materiam, & recepta in materia: non ergo poteſt producere, niſi eſſe, quod ſupra ipſam, non eleuat: nec eſt alterius generis. Probatur etiam à ſimili. Ex parua certaq; ceræ quantitate poſſunt fieri multæ imagines, quæ tamen quantitatem ceræ non excedunt: tamen turris magna excedens quantitatem ceræ, nullo modo fieri poteſt, quia non eſt ſub poteſtate talis ceræ, & agens artifex nihil agit vltra poteſtatẽ materiæ illius.

Minor probatur: quia anima rationalis habet operationem eleuatam ſupra materiam puta, intelligere, vt dictum eſt: ergo etiam ipſum eſſe, & hoc fuit argumentum, quod merito cõuincit multos. Intellectiuum enim ſupra materiam eſt: non ergo ab agẽte in materia produci potuit.

2. Ratio. Secunda eſt. Omne agẽs naturale agit actione recepta in materia, & materia neceſſario eſt diuiſibilis: ergo & actio neceſſario eſt diuiſibilis. Sed actio eſt idem re cum termino & forma: ergo neceſſario omnis forma producta actione phyſica eſt diuiſibilis. Sed rationalis anima eſt indiuiſibilis, vt pote, quæ ſit immortalis, vt alibi deduximus: ergo impoſſibile eſt animam produci actione phyſica.

3. Ratio. Tertia ratio eſt. Forma, quæ ab agente phyſico producitur, non per ſe, ſed cum compoſito cõproducitur & eadem actione: ſed omne, quod cum cõpoſito eadem actione comproducitur, non habet eſſe per ſe, niſi in compoſito, alias non illa actione, ſed alia produceretur: non igitur haberet anima eſſe extra compoſitũ, nec immortalis eſſet: quod cum falſum ſit, profecto eſſe per ſe habet: quod ſi habet, non actione phyſica, quæ in compoſitum terminatur, ſed alia actione eſſe habet. Suntque notatu digna hæc tria argumenta, quibus hæc veritas confirmatur.

3. Concl. Aia non eſt ab angelis producta. Tertia concluſio. Anima non eſt ab Angelis producta. Hæc probatur. Aut. n. creatione, aut ex potentia materiæ producetur. Non creatione: quia nihil facit ex nihilo, niſi ſolus Deus. Non ex materia: quia tunc fierent argumenta facta in concluſione ſecunda. 1. Ratio.

Et probatur: quia Angelus produceret ex materia animã, vel vt cauſa vniuerſalis

lis, vel vt particularis. Si vt vniuerſalis, tunc non immediate, ſed concurrente ſeminis virtute. Si vt particularis: tunc ſimiliter in ſpecie oportebat produci.

4. Concl. Aïa rationalis à ſolo Deo eſt producta per creationem.

Quarta concluſio. Anima rationalis à ſolo Deo eſt producta per creationem.

Hæc concluſio primo ſic induci poteſt à ſufficienti diuiſione. Si enim anima habet principium ſui eſſe, & illud non eſt agens naturale, vt ſufficienter probatum eſt, nec agens ea materia ſeu ſine materia: ergo agens aliquod erit agens, quòd agit ex materia, ſeu ſine materia.

Nota primo modum quo anima rōnalis producitur.

Eſt autem notandum primò, ꝙ Deus, non ſic animam rationalē producit, ſicut reliquas formas: reliquas enim producit concurrendo cum cauſis ſecundis, ita vt qua actione cauſa particularis producit formā, eadem etiam Deus producat ſimul cum ipſa cauſa particulari. At animam rationalem ſolus ipſe facit, nec vtitur actione cauſæ particularis. Vnde ſicut Deus ſolus Angelum creat, ſic & animam, ita, vt actio hæc in ſolam animam terminetur: & ſicut illam creat in corpore, ita eadem actione poſſet extra corpus creare, & producere.

Dubium, An prius natura ſit aïa rationalis quā homo, & quā ſit in materia.

An verò prius natura anima habeat eſſe in ſe, quam ſit homo, & quam ſit in materia: Puto dici poſſe in vtramuis partem probabiliter, vel prius natura eſſe in ſe, vt terminet ſic creationē Dei: vel non prius, ſed ſimul natura infundi & eſſe in corpore, quia hæc non eſt omnino ſimplex creatio, qualis eſſet Angeli, ſed increatio, ſeu concreatio: creatur enim non in ſe: ſed in corpore, & intra corpus.

Reſpōſio.

Sed tamen quicquid ſit de prioritate naturę, tamen de proprietate temporis dicendum eſt, quòd non prius tempore producit illam quàm vniatur corpori, ſed in vno temporis inſtanti vtrunque ſit. Scis enim, quòd in primo eſſe introducitur forma agens: ergo diſponit materiam vſque ad illud inſtans, quod eſt primum eſſe introducendæ formæ, & in illo inſtanti Deus creat, & agēs naturale vnit cum materia.

Nota ſecūdo, duas eſſe actiones Dei in animę productione.

Debes autem ſecundo hic aduertere duas actiones Dei. Vna eſt ad producendam animam: & hanc ſolum ipſe facit, & creatio dicitur. Altera eſt etiam tunc ad vniendam eam corpori, & hāc cum agente naturali facit, & ob id anima vere dicitur non educta de potentia materiæ: & hunc modum productionis Ariſt. partim cognouit, ſic enim dixit, animam Intellectiuam extrinſecus venire, & nō educi ex potētia materiæ, ut diximus ſuperius q. 15. Atq; hęc eſt reſolutio huius difficultatis. Supereſt ad argumenta reſpondere.

Ad primum.

Ad primum dico, quod id, quod generatur, non eſt niſi compoſitum ipſum, ut alibi ſæpe diximus: & quantum ad generationem compoſiti, non eſt differentia inter hominem, & alia animalia; homo enim hominem, & equus equum producit: & hoc ſufficit ad vnitatē genericam. Diſcrimen tamen eſt, quod homo non comproducit animā, ſicut equus, & alia: ſed iſtud diſcrimen non impedit, quin ſit idem genus productionis, quia productio à termino primò & per ſe quod eſt ipſum cōpoſitū, ſumi debet. Illud tamen facit diſcrimen hoc, ꝙ ſicut homo cūcta excedit animalia, ita ipſius productionis modus. Tria autem hic interueniūt, aut quatuor. ut poſſit dici vera hominis extrinſecè generatio. Primò, quia exhibet alteram partem compoſiti, puta materiam, & corpus unde generetur. Secundò, quòd concurrit, & ſi non ad eſſentiam animæ, ſed ad eius vnionem cum corpore, & ad eius informationē. Tertiò, hinc etiam concurrit ad productionem totius compoſiti. Quartò, quia facit omnes diſpoſitiones vſq; ad vltimam, quæ ſunt neceſſariæ ad ipſius animę introductionē: & ita concurrit quoq; diſpoſitiuè. Et hęc ſunt ſatis ad uniuocam generationem, licèt in eſſentia animæ ſit diſcrimen ob ipſius perfectionem.

Ad ſcdm

Ad ſecundum patet ex dictis ſolutio. Homo enim cauſa eſt hominis, non quod formam faciat: hoc enim per accidens eſt in generatione: ſed quòd compoſitum, ſicut dicitur etiam aliquid cauſa mortis hominis, non quòd deſtruat animam; ſed quòd compoſitum ipſum: in hoc enim uera ratio corruptionis conſiſtit.

Et quāuis non faciat materiam, iſi dat materiā, & dat corpus organicum, & pręparat, ac diſponit. Et quamuis non faciat corpus, concurrit tamen ad eius vnionem & ad eius informationem.

Ad tertium dico, quòd cauſa inducens diſpoſitionem vltimam, eſt cauſa ēt formæ, quando forma eſt eiuſdem generis

prorſus cum diſpoſitionibus: vt ſicut ipſæ non eleuantur à materia, ita nec forma. At nō ſic eſt anima rationalis: habet enim eſſe eleuatū à materia, ob id indiget alio agente præter ipſum diſponens. Deinde ſecundò. Reſpondeo, quòd cauſa inducēs vltimam diſpoſitionem, eſt cauſa introdu ctionis formæ: & hoc ſemper eſt verum, etiam in anima rationali.

Ad quartum. Ad quartum nota eſt ſolutio ex quarta concluſione. In eodem enim inſtanti tem poris anima producitur à Deo, & vnitur mediante cauſa naturali.

Dubium. Hic tamen poſſet eſſe dubium. Cum intellectiua anima ſit eadē cum ſenſitiua, quare non dicetur educi ex potentia materiæ propter ſenſitiuam: ſicut dicimus, quòd ſenſitiua, vt eminenter continetur in rationali, creatur, quia idem eſt cum intellectiua?

Reſpōſio. Reſponſio manifeſta eſt. Nam agens ſuperius poteſt attingere gradus inferiores; at inferius nō poteſt ſuperiores. Vnde dicimus, agens naturale quamuis ſenſitiuam per ſe poſſet producere: non tamen eam, cum idem eſt cum intellectiua: quia ageret iam vltra naturam. At Deus, creās intellectiuam, creare etiam poteſt inferiores gradus ipſi idemtificatos & in ea eminenter contentos, ſcilicet ſenſitiuam, & vegetatiuam: quæ omnia vna anima ſunt cum intellectiua in ipſo homine.

Secundo reſpondemus melius, & facilius, vnum ſolum gradum animæ conſtituendo: quòd anima rationalis medius quidem eſt gradus inter Angelos & ſenſitiuam animam, & quidem ſpiritualis: atq; ideo creari à Deo poteſt, produci ab agente naturali corporeo non poteſt. Et per hæc patet huius difficultatis diſſolutio.

An animæ intellectiuæ ſint inter ſe æquales. Quæſt. XVIII.

Senſus quæſtionis. NOn hic de æqualitate in quantitate ſermo eſt: nō enim anima quanta eſt, cum ſit indiuiſibilis: ſed de æqualitate in perfectione, an vna ſit ita perfecta ſicut altera. Eſt autem perfectio duplex. Vna accidentalis, quæ ſpectatur ſecundum ea, quæ accidunt rei: & huiuſmodi perfectio non ineſt omnibus animabus æqualiter: nec de his eſt quæſtio. Altera eſt perfectio ſubſtantialis, & intrinſeca, ſecundum quam ſubſtantia vel vnum ens altero perfectius eſt, ſecundum ſe ipſum: & de hac eſt quæſtio, an vna anima ſit ſecundum ſe altera perfectior.

Primum arg. quod nō animæ rationalis ſit altera pfectior. Et videtur ita eſſe Primò ex Ariſt. 2. de gen. anim. c 3. dicit, quòd prout anima eſt perfecta magis, vel minus, ita corpus præparat magis, vel minus, perfectam.

2. Arg. Secundo. Per operationes iudicandum eſt de ſubſtantia rei: ergo penes diuerſitatem qualitatum, & operationum, erit iudicandum de diuerſitate, vel qualitate ſubſtantiæ. Sed hominum operationes ſunt diuerſæ multum: quibuſdam enim perfectiſſimæ, quibuſdam imperfectiſſimæ operationes inſunt: ergo idem erit in animabus ſecundum ſe: quædam enim perfectæ, quædam imperfectæ erunt.

3. Arg. Tertio. Si omnes animæ ſunt æquales in ſua ſubſtantia, ſequeretur, quòd ſeparatæ à corpore non poſſent diſtingui inter ſe, quia non habent per quid diſtinguantur, cum per omnia ſint æquales.

4. Arg. Quartò, eſt argumentum Theologum: quia videtur abſurdum dicere, quòd anima Chriſti, & anima ruſtici ſint æqualis perfectionis ſubſtantialis. Et in quodam articulo Pariſiēſi definitum videtur, quòd ſit error dicere, quòd anima Chriſti non ſit nobilior anima Iudæ: non igitur omnes animæ ſunt æquales.

Prima opinio communis. Aduertēdum, opinionem communem eſſe, animas eſſe æquales in perfectione ſubſtantiali. de hac enim eſt diſputatio. Scda opi. Caiet. Caieta. tamen 1. p. q. 85. art. 7. diſſentit ab hoc, putans eſſe inæquales, ita vt vna ſit perfectior ſubſtantia, quàm altera. Exemplum eſſe poteſt ad huius opinionis intelligentiam. Sit album vt vnum: ſit aliud, vt duo, aliud vt tria, & cætera, ſeu potius illæ ipſæ albedines gradu perfectiores: ſic putat eſſe animarum rationalium ſubſtantias, & putat hoc eſſe S. Thom. Et alieni poſſet forte videri S. Thomam id dicere in illomet articulo, cum tamen non ita ſit, ſed ab alijs Thomiſtis aliter exponatur D. Thomas, nempe de ſola perfectione quæ accidit, vel ex prima naturali corporis diſpoſitione, vel poſtea ex aliqua eius acci-

accidentali mutatione.

1. Concl. Oēs aīæ rationales ſunt ęqualis perfectionis in ſua ſubſtātia.

Vt tamen, quid tenēdum ſit, ſtatuamus in hac re, ſit prima concluſio. Animæ omnes intellectiuæ ſunt in ſubſtātia ſua ęqualis perfectionis. Hæc concluſio eſt contra Caie. cuius ſententiam puto periculoſam, & nullo modo tenendam. Probo autem id aliquibus rationibus.

1. Ratio. Ab autoritate Ariſt.

Prima eſt expreſſa autoritas Ariſtot. 3. Metaph. cap. 3. text. 11. dubitat, quare ſpecies, cum prædicetur in quid de multis puta, indiuiduis, non dicatur genus. Reſpondet, quòd in genere eſt prius, & poſterius, id eſt, vnum eſt altero perfectius eorum, qui ſub ipſo continentur: at in ſpecie non eſt prius & poſterius: ſunt enim omnia indiuidua æqualis perfectionis ſubſtātialis, Vide manifeſtam ſententiam Ariſtot. pro concluſione.

Præterea, alibi ait, quòd in genere latēt equiuocationes, hoc eſt, diuerſæ perfectionis ſpecies: at ſi ſub ſpecie eſſent etiam diuerſæ perfectionis indiuidua, etiam ſub ſpecie laterent ęquiuocationes.

2. Ratio.

Altera ratio eſt. Si in ſubſtantia animæ huius eſt aliquis gradus, qualis non eſt in ſubſtantia alterius: ergo iſtæ duæ animæ differunt ſpecie. Probo conſequentiam manifeſte: quia ex recta Metaphy. doctrina, non eſt alia differentia ſpecifica quam hæc, quæ gradum perfectionis ſubſtantialis addit. Ex hoc enim probatur, quòd homo differt ſpecie ab equo: quamuis enim vtrunque ſit animal, tamen in ſubſtantia hominis eſt aliquid, quod nō eſt in equo. Eodem ergo modo erit in animabus, differuntque ſicut duo Angeli diuerſæ ſpeciei: hoc autem eſt falſiſſimū in philoſophia, quòd ſpecie differant, & in Fide error. Nam ita etiam homines eſſent diuerſę ſpeciei, quæ ex diuerſæ ſpeciei animabus conſtarent. Sunt igitur animę ęqualis ſubſtantialis perfectionis. & hoc eſt argumentum valde efficax.

3. Ratio.

Tertia ratio eſt. Si anima eſſet perfectior pro corporis perfectione, ſequeretur, quod eadem anima mutatur, & modo minus, poſtea magis eſſet perfecta eſſentialiter & ſubſtantialiter: quod eſt impoſſibile. Sed probo ſequelam: quia corporis perfectio mutatur: eſt enim imperfectiſſimū, cum anima inducitur: poſtea magis & magis perficitur, acciditque mutari complexiones, & diſpoſitiones: oportebat ergo animam etiam mutari, quæ iuxta corpus perficitur.

4. Ratio.

Quarta ratio eſt. Si iuxta corpus magis perfectum anima eſt perfectior, ſequeretur, quòd corpus daret eſſe animę, & ex ipſius potentia educeretur: non enim aliter poſſet animam perfectiorem cauſare: ſed hoc falſum eſt, imò anima in ſe prius natura habet eſſe per creationem, quam ſit in corpore. Aut etiam, ſi ſimul natura infunderetur, tamen à ſolo Deo efficienter producitur. non ergo ſumit ſubſtantialem perfectionem à corpore.

Reiicitur ſolutio.

Reſpondebunt, quòd ita eſt. tamen Deus eſt, qui pro corpore perfectiori animam creat perfectiorem. Sed contra hoc eſt manifeſta ratio. nam, vel Deus creat animā perfectiorem propter corpus perfectius, vel facit corpus perfectius propter animam perfectiorem. Non primum: quia illud eſſet ordinare iam cauſam ad inſtrumentum: & perfectius ad imperfectius: quod non decet. Non enim ſcriba propter calamum, ſed calamus propter ſcribā eſt. Nec eſt illud ſecundum: quia corpus præparatur per cauſas ſecundas neceſſarias, concurritque cum ipſis ad modum ipſarum: at animas libere & immediate creat: non ergo ordinat, quod neceſſarium eſt, in id quod liberum eſt: eſſet enim liberum reſtringere, ſi vellet.

5. Ratio.

Quinta ratio eſt Theologica: quia multæ animæ hominum, qui ignorantes fuerunt in hoc ſæculo, & imperfectæ temperiei, ac ob id ipſæ fuerunt minus perfectæ in ſubſtantia, excedent in gloria alias animas, quæ habuerunt corpora optime temperata & perfectiora, ideo erunt perfectiores in ſubſtantia. Hoc autem dicere, videtur inconueniens: nam hunc potius ordinem habere deberent, vt perfectiores natura eſſent in gratia & gloria, ſicut & Angeli. debuit ergo idem eſſe in animabus, ſi inæquales ſunt. Cum igitur non ſit: argumento hoc eſt, eſſe omnes ęquales in ſubſtantia.

6. Ratio.

Præterea ſextò. Si hoc in animabus hominum conceditur ſubſtantiali differre perfectione, idem deberet concedi in omnibus formis omnium ſpecierum, cùm eadem ſit ratio. Vnde fieret, vt vna forma ignis eſſet ſubſtantialiter perfectior alte-

ra, quòd diſpoſitione materiæ, & aquæ, & aeris &c. Et ita etiã in omnibus aliis mixtis animatis & inanimatis: imò etiam in accidentibus numerò ſub eadem ſpecie differentibus, ſequeretur eſſe ſubſtantialiter, ſeu eſſentialiter & intrinſecè perfectiora: vt vna albedo æquè etiam intenſa cum altera, v.g. duæ albedines, vt tria: duę nigredines, vt tria: duo colores, vt tria: ſi quidem ex ſola indiuiduali differentia, & numericè, ſub eadẽ ſpecie colligitur diuerſa ſubſtantialis & intrinſeca perfectio: aut ſi hic non, cum ſit abſurdum: ergo nec in ſpecie animarum rationalium.

7. Ratio. Præterea ſeptimò: quia ſi ex diſpoſitione corporis licet colligere maiorem, uel minorem perfectionem ſubſtantialem in diuiduorum animæ, & ideo aliquis habeat animam ingenioſiorem, & melioris Intellectus altero, ſequitur, quòd cùm aliqui à natura naſcantur ſtulti & fatui, illi habeant animam ſtultam & fatuam: imò cùm nunquam per totam vitam utuntur, nec vti poſſent ratione, ſequitur, quòd habeant animam impotentem ratione vti & planè irrationalem: quod eſt error. Et præterea, cùm nunquam utuntur ratione, ita etiam nec libertate, quæ ex electione, & deliberatione rationis pẽdet. Vnde ſequetur, animam etiam illam carere libero arbitrio, & uoluntate: quod aſſerere eſt etiam impium, & error.

Itẽ ſequeretur octauò, ꝙ ſicut vna anima alteram in ſubſtantiæ perfectione ſuperaret, ita etiam in potentiarum perfectione: & ita vnus homo haberet altero perfectiorem potẽtiã intellectus, & perfectius liberũ arbitrium: quod ẽt eſt error.

9. Ratio. Præterea nonò & vltimò manifeſta ratione à poſteriori conuincitur, non eſſe vnam animã ſubſtantialiter & intrinſecè perfectiorem altera: quia omnis differentia, quæ reperitur in diuerſis hominibus quantumuis maxima cõtingat & reperiatur in eodemmet homine ex ſola corporali diſpoſitione. Cõtingit enim, ut idẽmet homo nunc valeat ingenio, & memoria, & Intellectus acumine, uel iudicio, paulò pòſt ex morbo uel aliquo accidente amittat ingenium, & memoriam, & iudicium, & fiat hebes omnino & tardiſſimus. Item, vt nunc ſit rationis compos, & prudens, poſtea fiat amens, rationis expers: nunc bonus, poſtea malus: nunc aptus, poſtea ineptus, & contrà. Quare manifeſtè colligitur ex diuerſa hac diſpoſitione corporis & organorum prouenire, niſi velles ſtultiſſimè dicere, etiã in eodemmet mutari animæ ſubſtantialem perfectionem: quod eſt impoſſibile: aut quotidie pro diſpoſitione corporis infundi meliores uel peiores animas in eodem homine: quod eſt pluſquàm ridiculum, & error ſtultiſſimus. eſt ergo temeraria, & periculoſa talis aſſertio animarum rationalium, quòd perfectione differant ſubſtantialiter & intrinſecè animæ rationales.

2. Cõclu. Aiæ non differunt numero per diuerſas commenſurationes ad diuerſa corpora. Explicat cõcluſio.

Sit ſecunda concluſio. Animæ nõ differunt numero per diuerſas cõmenſurationes ad diuerſa corpora. Hæc quamuis uideatur eſſe diſſona ſententiæ S. Tho. 2. Contra gen. cap. 81. tamen puto ueram. Cum D. autem Thoma multi ſentiunt, dicentes, quòd ſicut anima in ſpecie intrinſecè & eſſentialiter dicit ordinem, & commenſurationem ad corpus huius ſpeciei: ſic hæc numero anima ad hoc numero corpus, ita ut illa configuratio & proportio ad hoc corpus ſit de eſſentia huius animæ, ipſamq; indiuiduans, manenſq; in ea ſicut figura recepta à ſigillo manet in cera: & per has diuerſas commenſurationes, dicunt animas etiam ſeparatas diſtingui: Sed nos concluſione aſſerimus oppoſitum, talem cõmenſurationẽ non conſtituere hanc animã, ſed conſequi potius animam iam ſingularem, & indiuiduam.

1. Ratio. Hoc probatur primò. Anima non educitur ex potentia materiæ, ut dictum eſt, nec habet eſſe à materia pendẽs omnino, ſed eſt etiam ſubſiſtens, creataq; à Deo. Ex hoc facio argumentum. Id quod prius natura eſt in ſe, quàm in aliquo, non poteſt indiuiduari ad illius indiuiduationẽ: ſed anima prius natura eſt in ſe per creationem, quàm in materia: ergo prius natura eſt indiuidua, quàm ſit in materia: non ergo per illam cõmenſurationem ad hanc materiam indiuiduatur: tunc enim oporteret, ꝙ ex tali materia educeretur.

Confirmatur. Nam etiam ſi eſſet ſimul natura, & informaret, tamen non accipit eſſe & ſubſtãtiam ſuam à corpore, vel ab informatione, quæ informat, & eſt effectus eius formalis.

Probatur ſecundò. Si indiuiduatur per

commen-

cōmenſurationem ad hanc materiam, maximè ad illam materiam, in qua primò introducitur in embrione: ſed accidit aut totam prorſus illius materiam abijci, aut ferè totam, & deperdi ſucceſſu temporis, ut ipſe S. Tho. fatetur: ergo impoſſibile eſt intrinſecè per aptitudinem ad illam indiuiduari: tunc enim non eſſet eadem numero anima.

Probatur tertiò, & eſt argumentum ex ipſa D. Thomæ & eorum doctrina. Ipſi enim fatentur, quòd anima immediatè unitur materiæ, ita, vt prius ipſa informet materiam, poſteriuſq; natura conſequantur accidentia. Ex hoc fit argumentum. Corpus nunquàm eſt corpus, nec hoc corpus, niſi per accidentia: ſed anima prius natura unitur materiæ, quàm accidentia: ergo prius eſt in materia, quàm materia ſit hoc corpus: non ergo indiuiduatur per hoc corpus: eſt enim indiuidua dum primum in materia eſt, cum iā ſit producta.

4. Ratio. Probatur quartò. Illa commenſuratio eſt idem cum animæ ſubſtantia, imò eſt huius animæ ſubſtantia, ut ipſi dicunt; tunc eſt argumentum. Contra ſunt inæqualis perfectionis: ergo & illæ commenſurationes: ſed hæ ſunt ſubſtantię animæ: ergo iam animarum ſubſtantiæ ſunt inæquales: quod eſt contra ipſos. Hæc argumenta ſufficiant ad huius cōcluſionis probationem. Scotus enim alijs utitur argumentis non ſpernendis, quæ prætermitto.

3. Concl. Animę rationales ſe ipſis differunt numero intrinſece. Tertia concluſio. Animæ rationales ſe ipſis prorſus differunt numero intrinſecè, non per reſpectum ad aliud.

Nota. Hic nota, eſſe neceſſarium recurrere in indiuiduitate ad aliquid, quod ſe ipſo indiuiduetur: & hoc etiā in opinione illorū manifeſto. Sumo duos ignes æquales, & peto ab eis, Quomodo horum formæ differunt? Reſpondebunt, per has materias. Iterum dicam, Quare ſunt hæ materiæ indiuiduæ? Reſpondebunt, Per has quantitates, quibus ſunt diuiſæ. Iterum dicam, Quare quantitates ſunt hæ? Dicet, Se ipſis. Vide ergo ſiſtendum in aliquo ſe ipſo indiuiduo. Probatur cōcluſio. Cùm hoc ita ſit, profectò magis videtur conforme, ut tale primum indiuiduum ſit forma & anima præcipuè rationalis: ipſa enim eſt, quæ dat eſſe materiæ, & compoſito, & quantitas potius à ſubſtātia indiuiduatur, quàm indiuiduet, cùm capiat eſſe ab ea, non autem det. Et hoc eſt argumentum, animam ipſam ſe ipſa indiuiduari, ab aliaq; ſe ipſa numero diſtingui, non autem per aliud, puta, per corpus: imò corpus per ipſam habet indiuiduationem ſicut habet eſſe.

A poſteriori autē & extrinſecè colligimus diuerſitatem rectè ex corporis diuerſitate: & eatenus vera erit aliorum opinio, ſed non intrinſecè.

4. Cōclu. Aīæ rōnales nō habent operationes æqualiter perfectas ob diuerſitatē organorum. Quarta concluſio. Animæ rationales non habent operationes æqualiter perfectas propter diuerſitatem corporis organorum: eſt enim organum animæ ipſius inſtrumentum.

1. Ratio. Et hoc manifeſtè ꝓbatur. Penes enim ea, quæ accidentaliter eueniunt, iudicamus naturalia, ut Ariſt. fecit in Prædicā. Qualit. Penes modum, quo ex accidenti ſimus rubei, colligit modum, quo naturaliter homo rubens fit. Eodem modo in præſenti, idemmet homo, ut antea diximus, ſanus, & phreneticus: pacificus, & iratus, iuuenis & ſenex operationes uarias exercet: modò enim promptus ad intelligendum, modò ineptiſſimus eſt. Hoc tamen non mutationi, nec diuerſitati alicui animæ, tribuitur, ſed organorum diſpoſitioni: ergo quod in diuerſis hominibus ſecundùm naturalem diſpoſitionem fit, non inæquali ſubſtantiæ animæ perfectioni, ſed corporum varietati tribui debet. Et hoc argumentum concluſionem probat, & ſimul oppoſitæ ſententiæ argumentum ſoluit. Supereſt igitur ad argumenta reſpondere.

Ad primum. Ad primum dico, Ariſt. loqui de diuerſis animarum ſpeciebus, & generibus, ſcilicet, ſenſitiua, vegetatiuā, & intellectiua: non de his, quæ ſub vna ſpecie ſunt.

Ad ſecū. Ad ſecundum dico, quòd qualitas operationis non ſolùm indicat ſubſtantiæ diuerſitatem, ſed aliquando exiſtente eadem ſubſtantia, & agente, iudicat diuerſitatem inſtrumenti: & ſic fit in præſenti. Idem enim aliquando malè, aliquando bene ſcribit, cum calamus non uno modo aptus eſt.

Ad tertiū. Ad tertium diximus, animas ſe ipſis differre: & quamuis non ſe ipſis differret, nihil argumentū cōcluderet: quia poſſent differre penes diuerſa corpora, i qb' ſunt, vel fuerunt: vel melior eſt prior ſolutio.

Ad.

Ad quartum.

Ad quartum, nihil inconueniens eſt dicere, quantum ad ſubſtantiam, animam Chriſti eſſe æqualem alijs, cùm certum ſit quantum ad ſubſtantiam eſſe inferiorem angelis: tamē gratia omnem excedit creaturam etiam & gloria.

Et ad articulum illum Pariſienſem reſponderi ſolet, nō tranſire Articulos illos ultra Sequanam, quod eſt ipſorū Pariſiorum flumen. Cæterum reſponderi poteſt non fuiſſe in illo articulo de anima Chriſti & Iudæ id definitum, ſed in genere, ut ex ipſo articulo conſtat: ſi quis aſſereret hoc, quod incōueniens eſt, ponere aliquos Intellectus nobiliores aliis, ſit erro; quod verum eſt de angelis & hominibus, & inter ipſos angelos diuerſæ ſpeciei.

Illa verò de Iuda fuit ratio ſolùm, non definitio articuli, ut ibidem cōſtat. Rationes autem, & quæ obiter dicuntur, in illis præſertim articulis eius vniuerſitatis, nō ſunt Fidei Catholicæ.

Tertiò reſpondemus, nobiliorē fuiſſe, non ſubſtantialiter, ſed in donis naturalibus, accidentalibus, ut pote ingenio, memoria, iudicio, & optima corporis temperie, ex qua hæc pendebant ex parte: & præterea multo plus ſupernaturalibus donis. quæ etiam perficiunt naturam: & ſi ita intelligatur, uerus erit articulus, & ea ratio. non aliter.

Caput ſextum.

Indiuiſibilium igitur intellectio. Tex. XXI.

Quòd duplex ſit intellectus in actu ſeu duplex intellectus operatio ſimplex & compoſita.

INceperat tractare de Intellectu actu, textu præcedenti: nunc, proſequitur idem, ac modò duplicem Intellectum in actu diſtinguit, & ſimplicem, & compoſitum. iuxta operationem ſimplicem & compoſitam. In textu igitur iſto diſtinguit duas has Intellectus operationes. Alteram ſimplicem, qua res ipſas apprehendimus tãtum, quæ dicitur intellectio indiuiſibilium. Alteram, qua ipſas res conceptas componimus: quod ſit, dum mente propoſitionem facimus.

Diſcrimẽ utriuſq; I.

Inter has duplex ponitur diſcrimen. Alterum eſt, quòd in prima operatione non ineſt ulla falſitas: at in ſecunda verum eſt, uel falſum: non enim Intellectus falli dicitur, quouſq; componat, & copulet vnam rem cōceptam alteri. Altera eſt, quòd prima operatio præcedit ſecūdam: non enim componimus, niſi quæ prius ſimpliciter apprehendimus. Habetque ſe Intellectus in hoc, ſicut natura in generatione animalium, vt dicebat Empedo. qui putauit, quòd natura prius fecit membra per ſe, ut caput, manus, & reliqua, poſtea per cōcordiam fuerunt coniuncta. Sic Intellectus prius diametrū per ſe cognouit, & incommēſurabile per ſe, poſtea copulauit diametrū eſſe incommenſurabilem.

Si autem factorum, aut futurorum. Tex. XXII.

Progreditur in eodem diſcrimine oſtendendo in cōpone & diuiſione ineſſe falſitaté poſſe duplici de cauſa.

OStenderat falſitatem in cōpoſitione eſſe, eaq; erat ratione rerū cōceptarū. Cū enim componimus, quæ nō cōponenda ſunt, vel diuidimus, q̃ nō diuidenda, falſum dicimus. Vt ſi hominē non eſſe animal, uel cycnū eſſe nigrū dicamus. Nunc oſtendit etiam alia cauſa poſſe falſitatem ineſſe in compoſitione, puta, cum cōceptus quidem bene coaptati ſunt, tamen tempus uerbi non ita: ut ſi dicas de eo, quod modò incipit eſſe albū quod fuit album: uel de eo, quod fuit, dicas, quòd erit. Et hic eſt ſenſus horum priorum uerborum. Si, inquit, tempus futurum, vel præteritū cointelligens, fuerit intellectus tunc, ſupple etiā, ineſt falſum.

Statim autem, quod dictū erat, clarius diſtinguit, repetitq; in compoſitione eſſe falſum, & nō alibi: & per cōpoſitionem, affirmationem intellige, per diuiſionem verò negationem. Idcirco dicit, quòd omnia per diuiſionem cōtingit dicere, id eſt quæ affirmata ſunt, negari poſſunt. Dicit etiam vlterius, falſum non ſolùm ineſſe ratione compoſitionis, uel diuiſionis; ſed etiam ratione temporis, ut dictum eſt: cauſa autem compoſitionem hanc faciens, eſt Intellectus.

Indi-

Indiuiſibile autē quoniam dupliciter. Tex. XXIII.

De ſimplici operōne intellectus qua indiuiſibilia cognoſcit.

Tria eſſe indiuiſibilia.

PArticulariter nūc de priore operatione Intellectus tractat, qua ſimplicia, quæ indiuiſibilia vocat, intelliguntur: diſtinguitque iſta indiuiſibilia eſſe tria. Primum eſt aliquod totum, quod partes habet, ſed per modū vnius intelligitur, quod vocat continuum, & longitudinem. & dicitur indiuiſibile actu, quia actu nō eſt diuiſum, poteſt tamen diuidi. Et per hoc indiuiſibile debes intelligere quodcunque complexū, quod per modum vnius apprehenditur, vt animal rationale, homo albus, vir iuſtus, & alia. Tractat ergo quomodo Intellectus iſta apprehendat.

De primo indiuiſibili.i.de toto, & quō intelligatur.

Tripliciter poteſt intelligi totum.

Et quidem hoc totum tripliciter poteſt intelligi. Primò, vt totum quoddam tantum non diuidendo in partes, ſecundo diuiſim intelligendo partes: tertio omnes ſimul partes intelligendo.

1. Si primo modo conſideretur, tunc habet rationem indiuiſibilis actu, & ſic in tempore indiuiſibili intelligitur, id eſt, nō intelligitur aliquid illius in parte temporis vna, aliud in altera: ſed in quacunque parte totum. & rationem huius dat: quia tempus correſpondet diuiſibili magnitudinis. Cum igitur magnitudo ſeu totum aliud non diuidatur Intellectu, nec tempus diuidetur, ſed in toto aliquo tempore, & in quacunque parte illud totum ſimul intelligitur.

Probat iterum: quia ſi tempus diuideretur in vna parte, aliquis illius totius intelligeretur, in altera aliud: & hoc non ita eſt. Vt enim diximus, totum, vt quoddam vnum indiuiſum conſideratur. ergo in tēpore indiuiſibili.

Nota. Et notandum hic, vocare tempus indiuiſibile non ſolum inſtans, ſed etiam tempus, quod non diuiditur ſecundum diuiſionem rei intellectæ.

2. Statim declarat quomodo intelligit tale totum: cum ſeorſum partes intelligit. Dicitque, quòd, cum Intellectus ſeorſum partes intelligit, tunc diuiditur tempus, vt in quacunque parte temporis pars diſtin-
3. cta intelligatur: omnes autem ſimul, quod
erat totum tertio modo, omnibus etiam partibus ſimul illius temporis intelligantur. Sic ergo percipitur primum ſimplex, & indiuiſibile.

Quod aūt non ſecundum quantitatem. Tex. XXIIII.

De ſecundo indiuiſibili ſecūdū formam, & quō intelligatur.

MOdo tractat ſecundum indiuiſibile, quod eſt ſecundum formam, id eſt, eſt aliqua res ſimplex, vt homo, ignis, animal, & alia: & talia dicit Intellectum intelligere intellectione indiuiſibili, & tēpore indiuiſibili: non enim partes habent ſicut priora, ſecundum quas intellectio, & tempus diuidi poſſint.

Reiicitur obiectio.

At quia poſſes dicere, iſta partes habere: ignis enim, & homo, & alia, diuiſibilia ſunt: ſimiliter & ipſum tempus diuiſibile eſt. Reſpondet ad hoc, tam iſta, quam ipſum tempus eſſe diuiſibilia, ſed ſecundum accidens, & non in quantum talia ſub intellectione ſunt, ſed in quātū indiuiſibilia.

Nota. Eſt autem notandum verbum, (Quod intelligit.) debes enim per hæc intelligere tem, quam Intellectus intelligit: hæc.n. dicitur diuiſibilis per accidens, & non vt talis eſt, cognoſcit modo, ſed vt indiuiſibilis.

Dubiū 1. & eius reſponſio.

Dices, Quare vocat tempus diuiſibile per accidens? Reſpondeo, quia ad intelligenda illa ſingula vnum ſufficit inſtans, quòd ſi durat intellectio per tempus, id eſt per accidens.

Dubiū 2. & eius reſponſio.

Poſſes etiam dubitare, an ſit in tempore aliquod indiuiſibile. Reſpondet eſſe quidem, ſed non ſeparatum, ſicut in ipſo continuo, & linea, vt dictum eſt alibi. Eſt ergo notanda expoſitio: locus enim hic obſcuriſſimus habetur.

Punctum aūt, & omnis diuiſio. Tex. XXV.

De tertio indiuiſibili non ſolum actu, ſed potentia, & quō intelligatur.

TRactat nunc de tertio indiuiſibili, ſcilicet, quod eſt indiuiſibile nō ſolum actu, ſed potentia, quale eſt punctum, quod dicitur diuiſio, quia per id continuantur, & diuiduntur partes: ſimiliter

liter

aliter de nunc in tempore dicendum eſt. Hoc ergo indiuiſibile non per ſe apprehenditur, ſed per contrarium. Per negationem enim continui percipitur indiuiſibile, ſicut priuatio per poſitiuum, vt malum per bonum, nigrum per album: id eſt, tenebræ, quæ priuatio eſt, per lucem. & ſic intellige exemplum: nigrum enim poſitiuum eſt.

Statim declarat hunc cognoſcendi modum eſſe Intellectus, qui eſt in potentia. & cui res intellecta ineſt potentia. At ſi quis Intellectus eſt, cui non eſt contrariũ: id eſt, cui nihil ineſt potentia, talis per ſe ipſum omnia intelligit, & actus eſt, ac ſeparatus: & iſte Intellectus eſt diuinus, vt omnes exponunt.

Eſt autem dictio quidẽ aliquid. Tex. XXVI.

De cõpoſita operatione intellectus, quo in ea ſi veritas & falſitas.

Poſtquam de ſimplici operatione dixit, regreditur ad compoſitam, quam Dictionem vocat, quę eſt affirmatio, vel etiam negatio alicuius de aliquo: & hanc dicit omnem eſſe veram, vel falſam: non tamẽ Intellectus omnem ſimplicem operationem. Intellectus enim, qui eſt circa quid eſt, id eſt, circa rẽ ipſam, vt poſt declarabitur, non errat, ſed ſemper eſt verus: ſicut viſus circa propriũ obiectum ſemper eſt verus. In applicatione vero obiecti, vt quòd hoc, vel illud ſit coloratum, errat, vt diximus ſuperius. Sic intellectus circa, quid eſt, non errat, niſi tantum in compoſitione.

Nota. Et nota, Intellectum hic ſumi, vt comprehendit tam eum, qui eſt in prima operatione quam in ſecũda. ob id dixit, quòd nõ omni Intellectui ſemper ineſt, verum.

Statim addit hęc verba, (Sic ſe habent, quę ſunt ſine materia:) quorum ſenſus eſt, vt notat S. Thom. quòd ſic ſe habent Intelligentiæ ſeparatæ in ſua cognitione, ſicut nos in prima: numquam enim errãt. Alij aliter exponunt.

Caput ſeptimum.

Idem autem eſt, quæ ſecundũ actum. Tex. XXVII.

Cum de Intellectu actu tractauerit, nunc ipſum ad Intellectum potentia comparat: ponitque differentias duas. Altera eſt, quòd Intellectus actu, eſt idem cum re. Altera quòd Intellectus actu poſterior eſt Intellectu potentia in vno, & eodem: tamen vniuerſaliter non eſt: quia ante quemcunque Intellectum potentia datur alius in actu, vt notum eſt, Ante quemcunq; Intellectum potentia diſcipuli, præceſſit alius in actu magiſtri docentis. Hoc autem partim declaratum eſt ſuperius, & magis inferius examinabitur, atque hæc de Intellectu in actu. Comparatio intellectus actu & intellectus potentia. 1. 2.

An compoſitio Intellectus ſit vnicus ipſius actus. Quæſt. XIX.

Senſus huius difficultatis iſte eſt, an cũ Intellectus percipit aliquam propoſitionem puta, Homo eſt animal, id faciat vnico actu, & operatione ſimplici, an multis ſingulis correſpondentibus ſingulis vocibus, & rebus compoſitis. Sẽſus quæſtionis.

Eſt autem notandum, aliquos diſtinguere duplicem propoſitionẽ mentalem. Vna dicitur iudiciaria, quæ non eſt aliud, quàm iudicium, quo aſſentimus compoſitioni vel propoſitioni alicui, vt cum iudicamus mente hominem eſſe animal: & hanc dicunt eſſe vnum actum ſimplicem, nec de ea eſt dubium. Altera dicitur apprehenſiua, vt cum Intellectus apprehendit ante iudicandũ propoſitionem: & de hac dubium eſt, putantq; non eſſe vnum actũ Intellectus, ſed multos ſimul, ſicut ſunt multæ voces. Hæc autem difficultas eſt eadem cum illa, an propoſitio mentalis apprehenſiua ſit vnica ſimplex qualitas, ſcilicet vnicus Intellectus actu, an potius multi ſimul. Nota duplicẽ eſſe operationem mentalem.

Vide-

1 Argu. non ſit vnus actus. Videtur autem, quòd non ſit vnus. Primo autoritate, text. 21. dicitur ſecunda operatio Intellectus compoſitio multorum conceptuum: at conceptus actum ipſius Intellectus ſignificat: ſunt ergo multi actus.

2. Arg. Probatur ſecundò. Cõceptus ſeu actus Intellectus reſpõdet vocibus, vt dicitur 1. Periher. ſed vocalis propoſitio nõ eſt vna vox, ſed multæ: nec ergo mẽtalis erit vnus actus, ſed multi.

3. Arg. Probatur tertio. Propoſitio in mente ſucceſſiue producitur: non enim in vno inſtanti tota profertur, nec percipitur: ergo ſunt plures actus. Vnus enim in vno inſtanti producitur.

4 Arg. Probatur quartò. Videtur hic diminutus Ariſt. non enim meminit alterius operationis Intellectus præter cõpoſitionem ſcilicet rationalis.

1. Funda. Multis nominib' vocari actum intell', quo rẽ apprehẽdimus. Circa huius dubij diſſolutionem, notãdum primo actum Intellectus, quo rem apprehendimus, multa ſortiri nomina: dicitur enim ſimplex, & prima operatio; dicitur notitia, quaſi ea noſcamus: dicitur etiam intentio formalis, quaſi ſit forma qua mediante intellectus formaliter eſt intendens, & cognoſcens: ſicut per operationem res formaliter dicitur operans: dicitur & conceptus formalis, quaſi forma, qua res concipimus: eſt enim actio in ipſo exiſtens Intellectu.

2. Funda. Cur dicatur conceptus formalis, & obiectiu'. Notandum & ſecundo, quòd addimus illud verbum, Formale: nam res ipſa per talem actum cognita, dicitur etiam conceptus obiectiuus, quaſi obiectum conceptum, & cognitum: dicitur etiam intentio obiectiua ob eandem cauſam: & hac vocabulorum diuerſitate Logici frequenter vtuntur.

3 Funda. Quo dicatur act' intellectus, ſimplex. Notandum & tertio. Actum primum Intellectus non dici ſimplicem, eo, quòd res apprehenſa ſit tantùm vna: contingit enim eſſe multas, vt dicemus: ſed quia per modum vnius apprehẽduntur: vnde cum hominem album per modum vnius apprehendo, dicitur talis apprehenſio ſimplex operatio: hoc tamen melius in concluſionibus explicabitur.

1. Concl. Propo apprehẽſiua eſt vnus actus ſimplex intellectus. Sit igitur prima concluſio probabilis. Propoſitio apprehenſiua eſt vnicus actus ſimplex Intellectus, id eſt, cum Intellectus hanc propoſitionem apprehendit, vnico actu totam apprehendit.

Explicatur concluſio. Aduerte verò, quòd non nego, prius ſingulos actus habuiſſe ſingulorum terminorum & rerum ſignificatarum: prius enim Intellectus hominẽ, & Animal, & Ens, ſingulis conceptibus percipit: tamen nullo illorũ nec omnibus ſimul rem totam ſeu propoſitionem, vt propoſitionem apprehendit, niſi vnico alio actu ſuperueniente.

Primo ab autoritate Ariſt. Hoc manifeſte probatur Primo autoritate, text. 23. docet Ariſt. quòd cum totum aliquod habẽs partes, vt totũ, & vt vnum quoddam conſiderat: tunc vno eodemque tempore totum percipitur: talis eſt propoſitio.

2. Ratio. Probatur ſecundo. Propoſitio non eſt tantum illa tria, ſed ſimul dicit vnionem quandam ipſorum: ſed nullus conceptus illorum, quæ ſunt circa partes, nec omnes ſimul apprehendunt illum vnionis modum: ergo vnus eſt alius conceptus, quo propoſitio, vt vnum quid apprehẽditur.

3. Ratio. Probatur tertio. Quia cum prius natura ſit propoſitio mentalis, quàm vocalis, erit magis vna: principium enim minus eſt multiplex, quàm quæ a principio procedunt: erit ergo vnus actus Intellectus apprehendens totum id, quod tribus vocibus explicat, vel pluribus.

4. Ratio. Probatur quartò. Quia experimur aliquos terminos omnes alicuius propoſitionis apprehendiſſe, adhuc tamen nondum propoſitionem percepiſſe: quia deſinit actus, quo omnia, vt vnum, apprehenderentur: vnus eſt ergo actus, quo tota propoſitio, vt talis eſt, apprehenditur ab Intellectu.

2. Concl. Propo mẽtalis non ſolum eſt apprehẽſio, ſed etiam iudicium. Secunda concluſio. Propoſitio mentalis non ſolum eſt apprehenſio, ſed etiam iudicium. Hæc eſt iuxta communem modum loquendi multorum: putant enim eſſe propoſitionem apprehenſiuã in mente, vt aſſenſum quoque ſeu iudicium, quo ipſa apprehenſio iudicatur. Et id merito, quia componere, vel diuidere non ſolum ad apprehẽſionem, ſed etiam ad iudicium pertinet.

Nota. Explicatur & probatur concluſio. Vbi notandum, quòd propoſitio poteſt ad Intellectum dupliciter comparari. Vno modo tanquam obiectum purum, quod vbi Intellectu percipitur, ſicut alia ſimplicia: & ſic dicitur eſſe in apprehenſione. & ita talis apprehenſio dicenda eſt propoſi-

tio mentis: nam in compoſitione & propoſitione ſemper verum, vel falſum ineſſe docet Ariſt. & talis apprehenſio in ſe ipſa, antequam ab aliquo iudicetur, vt V.g. quòd aſtra ſint paria, vera vel falſa eſt.

Altero modo cõparatur ad Intellectum velut effectus, quaſi ipſe Intellectus ſit, qui componat vel diuidat iudicando ſic eſſe, vt illa prima dicitur propoſitio apprehenſiue, vel non ſic eſſe, vt cum aſſentit vel diſſentit: nam ſic videtur ex ſe propoſitionem quandam facere, & talis actus eſt etiam vera mentis propoſitio, in qua exiſtit quoq; verum, vel falſum. Nam ſi aſſentit veræ apprehenſioni, verus eſt aſſenſus: & ſi diſſentit ei, erit falſus: & contra, ſi apprehenſio eſt falſa in ſe propoſitio, & tamen ei diſſentit, erit verus aſſenſus: ſi tunc aſſentit erit falſus. Vnde apprehenſione propoſitionis exiſtente vera, contingit iudicium eſſe falſum, vel verum: & ſimiliter exiſtente falſa apprehenſione, contingit verum, & falſum eſſe iudicium. Quamobrem vtraque eſt propoſitio, ſi quidem vtraque eſt vera, vel falſa, & vtraque, licet diuerſo modo componit, & diuidit. & vtraque dicitur compoſitio, quamuis ſimplex actus ſit, ab effectu & ſignificatione: nam illa apprehendendo, iſta iudicãdo faciunt compoſitionem, vel diuiſionem.

3. Concl. Ratiocinatio ad compoſitione deduci poteſt. Tertia concluſio Ratiocinatio ad compoſitionem reduci poteſt: non enim eſt aliud quam vna hypothetica propoſitio, & totum iudicium, quòd hoc inferatur ex alio: totum autem iudicare, etiam componere poteſt.

Nota. Nec audiendus eſt Philopo. in hac parte, qui putat eſſe duas diſtinctas animæ potentias, quibus apprehendimus, & componimus. Non enim ita eſt, ſed ad vnam eandemque pertinent. Non enim componeret potentia, niſi compoſita apprehenderet, & cognoſceret: aliter incognita copularet. quod eſſe non poteſt. Supereſt ad argumenta reſpondere.

Ad 1. Ad primum dico, conceptum in textu ſignificare rem ipſam conceptam, & cognitam & ſic vnico actu Intellectus multa cognoſcuntur per modum vnius.

Ad 2. Ad ſecundum, potius eſt contra ipſos. Nam ſicut vocalis propoſitio non eſt tres voces tantum, ſed totum compoſitum ex ipſis: ita in mente præter tres conceptus erit vnus alius, quo propoſitio, vt vnum quid percipitur.

Ad 3. Ad tertium dico, illam ſucceſſionem prouenire, quia antequam Intellectus apprehendat prolatam propoſitionem totam, præcedũt conceptus ſingularum partium, vt dictum eſt.

Ad quartum, iam dixi reduci ad compoſitionem.

An quid eſt, ſit obiectum primum Intellectus. Quæſt. XX.

Occaſio quæſtionis. Difficultas iſta eſt, ſupra text. 26. vbi Ariſtot. docet Intellectum non decipi circa quid eſt, tanquam circa propriũ obiectum ſicut nec viſus circa colorem.

Nota primo intentionẽ, & ſcopum quæſtionis. Aduerte autem, quod non hic petimus de primitia generationis, ſcilicet quòd ens ſit prius cognitum ab Intellectu, an vniuerſale magis, an minus vniuerſale, vel ſingulare: hoc enim 1. Phyſic. diſputatum eſt: ſed petimus de primo obiecto adæquationis, quòd comprehendit adæquate intelligibilia, & ſub cuius ratione ab Intellectu percipiuntur, quòd ſe habeant ad Intellectum ſicut color ad viſum.

Nota ſecũdo interpretationẽ text. Ariſto. q̃ difficultatẽ facit. Aduerte etiam, multos per quid eſt, in illo text. intelligere definitionem, & naturam rei, quaſi hoc ſit obiectum Intellectus: & iuxta eã interpretatione difficilis eſt quæſtio, quomodo id veritatẽ habeat.

1. Arg. Eſt igitur primum argumẽtum ex 2. de anima text. 66. Viſibile eſt obiectum viſus. ergo intelligibile erit obiectum Intellectus: nam inter ſenſum, & Intellectum eſt proportio.

2. Arg. Probatur ſecundo. Obiectum Intellectus debet comprehendere omnia, quę ab Intellectu percipiuntur: ſed Quid eſt, non comprehendit omnia, ſed potius ens: non enim Intellectus tantum rei naturam: ſed etiam paſſiones & accidentia percipit: ergo ens potius, quã Quid eſt, erit obiectũ.

3. Arg. Probatur tertio. Id eſt obiectum Intellectus, in quo diſtinguitur à voluntate, quæ ſibi eſt proxima, ſcilicet in eodem ſubiecto proxime: ſed in hoc eſt diſtinctio, quod cum vtraque ſint circa ens, Intellectus eſt circa verum, voluntas circa bonum: ergo verum erit obiectum Intellectus.

Probatur.

4. Arg. Probatur quarto. Id videtur obiectum intellectus, quod opponitur obiecto ſenſus: ſed ſenſus obiectum eſt ſingulare: ergo intellectus obiectum erit vniuerſale.

1. Funda. De apprehenſione & iudicio intellect' & vtriuſque obiecti.

In hac quæſtione ſi qua eſt diſcordia, potius eſt in verbis, quàm in re: eſt enim perplexa multum propter varios loquendi modos: qui tamen re non diſcrepant: ideo explicanda eſt in præſenti, & ſic dirimenda.

In cuius declaratione aduerte primò, intellectum duplicem operationem exercere circa ſuum obiectum. Altera eſt ſimplex apprehenſio, & ſimplex cognitio ipſius, in qua nihil veri, vel falſi ineſt. Altera eſt compoſita apprehēſio, & iudicium, & aſſenſus, vel diſſenſus, qui etiam compoſitio, & diuiſio dicitur: in quibus iam verum, vel falſum ineſt.

Hæc autem, quæ à nobis apprehenduntur, ſunt in triplici differentia. Quædam ſunt ſimplices naturæ, vel res: vt homo, animal, album. Quædam ſunt compoſita, vt animal rationale, homo iuſtus; quędam ſic compoſita, vt habeant verbum, ſintque propoſitio, vt homo eſt animal, Deus eſt iuſtus: & circa iſta tria verſat apprehēſio.

Iudicium tamen, quod apprehēſionem præſupponit, verſatur tantum circa hanc tertiam apprehenſionem, non circa alias: nam iudicium eſt compoſitorum, & propoſitionum.

Vnde colligitur, adæquatum obiectum iudicij eſſe minus quàm obiectum apprehenſionis, quantum ad modum obiecti: quamuis enim de ente iudicemus, non tamen, niſi de compoſito: at omnia apprehendimus.

2. Funda. Triplex potentiæ obiectum motiuum & terminatiuum, & motiuū, ac terminatiuū ſimul.

Aduerte ſecundo. Alicuius potentię triplex poteſt eſſe obiectum. Vnū motiuum, & terminatiuū: Alterum terminatiuum, ſed non motiuum: poteſt etiam eſſe aliud motiuum, ſed non terminatiuum. Id dicitur motiuum & terminatiuum, quod mouet potentiam cognoſcitiuam imprimendo ſui ſpeciem, & cognoſcitur etiam ab illa potentia. Vt lapis viſus à me, mouet viſum meum, & viſio in ipſum terminatur.
1.
2.
Terminatiuum, ſed non motiuum eſt, quod à potentia percipitur, ſed non mouet ipſam per ſpeciem. Verbi gratia, Aeſtimatiua bruti recipit ſpeciem alicuius animalis, & per illam percipit ſibi inimicum: tunc inimicitia eſt terminatiuum obiectum: ſed non motiuum, quia non impreſſit ipſam ſpeciem: ſed cognita eſt à potentia. Motiuum & non terminatiuum eſt, quod mouet, ſed non cognoſcitur à potentia: & huius exemplum ponetur poſt in concluſione. Hæc omnia intellectui adaptanda ſunt.

3. Funda. Aliud eſſe obiectū, aliud circumſtantiam ſeu conditionem obiecti.

Aduerte tertiò, aliud eſſe obiectū, aliud conditionem ſeu circumſtantiam obiecti. Obiectum eſt, quod mouet potentiam ad agendum: conditio vero eſt id, ſine quo non eſſet actio. Exemplum eſt in naturalibus. obiectum calefactionis eſt aqua, vel quod calefit: conditio eſt, quod ſit approximatum. Vlterius, obiectum viſus eſt color: conditio eſt, quòd ſit in ſingulari, vt inferius declarabitur. ſimiliter, quòd ſit viſibilis, vnde viſus non percipit ſingularitatem nec viſibilitatem, ſed colorem: quia potentia non circa conditionem, ſed circa obiectum operatur.

1. Concl. Obiectū motiuum intellect' in corpore exiſtētis, eſt ens ſenſibile.

His ſuppoſitis, ſit prima cōcluſio. Obiectum motiuum intellectus, dum eſt in corpore, eſt ens, non quodcunque, ſed ſenſibile, ſiue ſingulare, ſiue vniuerſale. Probatur. Illud eſt motiuum obiectum, quod ſpeciem imprimit: ſed nullū ens, niſi ſenſibile ſui imprimit ſpeciem in intellectu niſi ſenſibile: ergo ſolum illud eſt motiuum. **1. Ratio.** Minor probatur: quia non mouetur intellectus niſi à phantaſmate: at phantaſma tantum eſt rei ſenſibilis.

Nota. Nota hic, quòd res ſenſibilis poteſt dici obiectum motiuū, & terminatiuum, quia ipſius eſt ſpecies, & ab Intellectu percipitur: at ipſum phantaſma, quod eſt in ſenſu, poſſet dici motiuum tantum, quia imprimit ſpeciem non ad cognoſcendum ipſummet phantaſma, ſed rem ipſam, cuius eſt phantaſma.

2. Concl. Obiectū intellect' comprehendens terminatiuū & motiuum; eſt ens vniuerſaliter ſumptum. Explicatur & probatur concluſio.

Secunda concluſio. Obiectum intellectus comprehendens motiuum & terminatiuum, eſt ens vniuerſaliter ſumptum complectens materialia, & immaterialia. Nolo dicere, quòd intellectus dum eſt in corpore, intelligat diſtinctè intelligētias, hoc non ita eſt, ſed quòd intelligit illas ſaltem confuſe, & conceptu connotatiuo. Sat tamen eſt, quòd cognoſcat intellectus omne ens, quocunque modo id eueniat: non enim de modo hic diſputamus, ſed de re cognita: at experientia conſtat, ꝙ &

Deum, & Intelligentias, & alia omnia intelligimus ob id obiectum uniuerſale Intellectus dicimus eſſe ens abſolute

Nota. Verum quidem eſt, differentiam eſſe. Nam ſenſibilia percipiuntur à uobis ſpecie propria, ideoq; ipſa ſunt obiecta motiua & terminatiua: at immaterialia, & inſenſibilia non propria ſpecie, ſed aliena cognoſcuntur: ob id terminatiua tantùm obiecta dici debent.

3. Cõclu. Conditio obiecti intellectus eſt multiplex. Prima. Tertia concluſio. Conditio obiecti Intellectus multiplex eſt.

Pro declaratione repete, quod diximus in tertio notabili, aliud eſſe cõditionem, aliud obiectum, & inuenies triplicem cõditionem ĩ obiecto Intellectus. Prima eſt vniuerſalitas. Vt enim ens ab Intellectu percipiatur, debet eſſe abſtractũ à ſingularibus: ac ob id uniuerſalitas dicitur eſſe conditio: ſicut in ſenſu conditio obiecti eſt, quòd ſit in ſingulari. Hoc autem eſt

Nota. apud eos, qui tenent Intellectum non percipere niſi uniuerſalia: nos verò, qui dicimus etiam percipere ſingularia dicemus quòd non tantùm conditio eſt vniuerſalitas, ſed etiam ſingularitas. Vnde, cùm dicitur Intellectus cognoſcere uniuerſale, non intelligas, quòd ſemper cognoſcat vniuerſalitatem, ſed quòd cognoſcit ens cum hac conditione, quòd ſit in uniuerſali, vel ſingulari.

2. Alia conditio eſt intelligibilitas. Non enim cognoſcitur, niſi quod eſt intellligibile: ſicut nõ uidetur niſi uiſibile, ſcilicet ens percipitur cum hac conditione, quod ſit intelligibile: ſicut etiã dicimus, Ignis comburit ſibi proxima.

3. Tertia eſt ueritas tam ſimplex, quàm cõplexa, quę eſt in ꝓpoſitione. Eo enim, quòd Intellectus intelligit ens ſimplici cognitione, efficitur ei ſimilis per ſpeciẽ; quæ ſimilitudo dicit͂ ueritas: & eo ipſo, quòd iudicat, reſultat veritas, vel falſitas. Vnde omnia iſta, vniuerſale, ĩtelligibile, verũ, nõ ſunt obiecta Intellectus adęquata: non enim eſt aliud, niſi ens: ſed dicunt iſta, ſeu explicant obiectum cum conditione, & circunſtantia, quæ cõcurrit, quã

Comparatione cõditiones ad obiectũ ipſum. do Intellectus percipit ſuum obiectum.

Aduerte etiam, quòd inter has circunſtantias ſeu conditiones, quædam ſunt antecedentes actũ Intellectus circa obiectum, vt intelligibile: antè enim quàm ens intelligatur, eſt iſta conditio, quod ſit intelligibile. Apud eos uerò, qui putant vniuerſale tantùm cognoſci ab Intellectu & fieri per intellectum agentem, vniuerſalitas eſt conditio antecedẽs: quia prius abſtrahitur per agentem, quàm intelligatur à poſſibili. Tamen ſecundum nos, qui putamus Intellectum cognoſcere ſingularia, non ita eſt, ſed ſingularitas eſt conditio antecedens: quia uerò uniuerſale fit à poſſibili, dicimus eſſe inter alias conditiones, quæ dicuntur conſequentes actum Intellectus: ex eo enim, quòd Intellectus percipit naturam, conſequitur, quòd dicatur vniuerſalis, quia percipitur nõ perceptis ſingularibus: & iſta eſt conditio cõſequens ex parte obiecti.

Eſt etiam cõditio conſequens ueritas: eo enim quòd intelligit rem, ſiue apprehendendo, ſiue iudicando, dicitur uerum: ſi fuerit in apprehenſione, eſt verum tranſcendentale; ſi in iudicio, eſt verum logicum: ſimiliter etiam, & falſum.

Nota etiam, quòd non ſic ſe habet Intellectus circa ſuas conditiones, ſicut ſenſus. Senſus enim non percipit ſuam cõditionem. Viſus enim uidet colorem, at nõ viſibilitatem, nec ſingularitatem: at Intellectus eſt tã amplæ cognitionis, ut ſe conuertat, & reflectat ad conditiones intelligendas, & percipit uniuerſalitatem, ſingularitatem, intelligibilitatem, ac ueritatem, & omnia alia, ac ex conditione facit ſibi obiectũ per actus reflexos, & ſecũdo. Diſcrimẽ Itellectus à ſenſu in cognitione horum conditionum obiecti.

Quarta concluſio. Obiectum Intellectus quãtũ ad operationem iudicatiuam, eſt ens complexe, & in propoſitione ſumptũ. Hæc manifeſta eſt ex dictis. Supereſt argumenta ſoluere, quorum ſolutio ex dictis eſt manifeſta. 4. Cõclu. Obiectu Itellectus quantum ad iudicium eſt ens complexe ſũptum.

Ad 1. Ad primum reſpondeo, quòd tam viſibile in uiſu, quàm intelligibile in Intellectu non ſolum dicunt ipſum obiectũ formale, ſed ſimul important conditionem antecedentem: at nos de obiecto formali petimus.

Ad 2. Ad ſecundũ ſimili modo dicimus, etiã verum dicere obiectũ, ſcilicet ipſum ens, cum conditione tamen conſequente, & fortaſſe non ſic ſe habet verum ad Intellectum, ſicut bonum ad uoluntatem. Nam bonum mouet uolũtatem ſicut ens Intellectum: verum autem dicit obiectum cũ condi-

conditione: non enim eſt veritas ratio, quæ mouet Intellectum ſemper, ſicut bonitas eſt ratio mouendi voluntatem.

Ad 3. Ad tertium nos quidem fatemur ens eſſe obiectum adæquatum: nec Ariſt per Quid eſt, intelligit definitionem, ſed ipſam rem, vt ſimplici apprehenſione cognoſcitur. Si enim diceret ens, comprehendetur obiectum operationis indicatiuæ, & non ſemper eſſet verus. Vt autem Ariſtote. manifeſtaret ſe loqui de obiecto Intellectus quod ſubſtat ſimplici operationi, dixit Quid eſt: nam iſta operatio non errat, ſicut nec ſenſus: eſt igitur Quid eſt, ens cognitum prima operatione intellectus.

Ad quartum patet ſolutio ex dictis. Vniuerſale enim dicit obiectum cum conditione.

53.

Videtur autem ſenſibile ex ſenſitiuo. Tex. XXVIII.

De intellectu practico, & ſpeculatiuo.

De quib' & quo agat Ariſt.

De Intellectu in actu ſuum hucuſque inſtituit ſermonem Ariſtote. a textu 20. nunc de Intellectu practico, & ſpeculatiuo, q. ſunt ſpēs Intellectus in actu, tractat: nunc pr:tque à practico.

Et cum ſenſus, ac Intellectus proportionem quandam habeant, per ſenſum explicare aggreditur quod intendit.

Quædam quæ in sē ſu reperiũtur, in quib' aſſimilatur itellectui. In primis ergo aliqua, quę in ſenſu ſunt enarrat. In primis hoc ineſt ſenſui, vt ad actum ex potentia reducatur ab ipſo obiecto ſenſibili. Nec ob id intelligendum eſt, ipſum ſenſum alterari proprie, aut pati, ſeu moueri: non enim iſta operatio eſt motus qualiter definitus eſt 3. Phy. illic enim eſt cum aliqua corruptione motus: at hic non eſt, niſi operatio perfectiua abſq; vlla deſtructione: idcirco alio nomine vocari debet. Quidquid igitur ſit, ſaltem ſenſibile educit ad hunc actum ipſum ſenſum: atque hæc eſt prima cognitio partis ſenſitiuæ, quæ eſt apprehenſio & cognitio ſimplex obiecti ſui, aſſimilaturque apprehenſioni Intellectus, quam vocat dicere, ſeu intelligere.

2. Ineſt ſecundo alia operatio ſenſui, ſcilicet: percipere ſenſibile ſub ratione conuenientis, vel diſconuenientis, iracundi, vel moleſti: quod fit per Aeſtimatiuam: & in hac operatione aſſimilatur Intellectui affirmanti, vel neganti: non quòd ſenſus affirmet, vel neget, ſed quia operatur ad modum Intellectus componentis. Intellectus enim affirmans, vnum alteri componit: ſenſus autem per hanc operationem ſenſibile ſub ratione iucundi, vel moleſti percipit: videturq; iucundum componere cum obiecto: poſt hoc ſtatim ſequitur appetitus, ſcilicet proſecutio, vel fuga. Senſatio enim iucundi, vel moleſti, appetitum ſenſitiuum mouet, ſiue ad proſequendum, ſiue ad fugiendum, quod iudicat.

Et eſt delectari, aut dolere. Tex. XXIX.

Proſequitur explicare tertium, quod ineſt ſenſui, id eſt, mouere, & cauſare appetitū in actu, dicitque non eſſe aliud dolere, aut delectari fuga, vel appetitus, id eſt, proſecutio & deſiderium in actu, nil aliud, inquam, illa eſſe, quam motum ſenſus agentis, & cognoſcentis bonum, vel malum, vt talia ſunt.

Addit etiam vnum, quòd potentiæ iſtæ appetitiuæ, ſcilicet appetitiuum, quod eſt circa bonum: fugitiuū, quod eſt circa malum, non differre ſubiecto inter ſe, nec à ſenſitiuo, vt putabat Plato, qui ſenſitiuum in corde appetitiuum in iecore poſuit: nō autem ſic ſubiecto differre putandum eſt, ſed ratione & definitione, cum tamen in vno ſubiecto proximo ſint. Hæc ſunt, quæ ſenſui inſunt.

Cogitatiuæ autem animæ phantaſmata. Tex. XXX.

Applicat Intellectui, quæ dixerat de ſenſu, in primis phantaſmata ſunt Intellectui, quē vocat animam diſcurſiuam, quia Intellectus practicus diſcurſiuus eſt: ſunt igitur phantaſmata Intellectui, ſicut ſenſibilia ſenſui: vt enim ſenſibilia agunt in ſenſum, ita phantaſmata in Intellectum. Applicat illa q̄ conueniūt ſē ſui ipſi intellectui.

Ineſt

De practico itellectu. Quis ſit.

Ineſt etiam aliud Intellectui, iudicare obiectum apprehenſum eſſe bonum, vel malum, ſed per propoſitionem & non ſicut ſenſus facit: & ad talem Intellectum mouetur appetitus, & ille Intellectus dicitur practicus, puta, qui motiuus eſt ipſius appetitus. Ex hoc vnum ſequitur, quòd ſicut in ſenſu nunquam eſt iudicium boni, vel mali, niſi præcedente ſenſibili: ita nec eſt talis Intellectus practicus ſine phantaſmate præcedente. Vide, quòd non generaliter loquitur Ariſto. ſed de practico Intellectu, qui eſt ad operandum.

Sicut.n. aer pupillam huiuſmodi. Tex. XXXI.

Quomodo ſe habeat practicus intellectus, proportione ad ſenſum.

NVnc qualiter ſe habeat iſte Intellectus practic⁹, explicat adhuc per ſimilitudinem ad ſenſum. Vulsque docere, ſicut eſt vnus communis ſenſus, qui patitur ab omnibus ſenſibus exterioribus: ita Intellectus qui patitur ab omnibus phantaſmatibus.

Dicit ergo, quod obiectum agit in pupillam, & quodque aliud in ſuum exteriorem ſenſum: tamen ſinguli exteriores ſenſus agunt in vnnm communem, & vltimum, qui eſt velut ipſorum medietas, qualis eſt ſenſus communis, vel imaginatio. ac ob id ſuperius tex. 29. vocauit ſenſitiuā medietatem. Hūc ſenſum dicit eſſe vnum re, tamen ratione plures, quia ſic eſt vnus, vt ſit etiam multorum terminus, & principium, vt diximus ſuperius, atque hoc ſenſu calidum à dulci diſtinguimus, differentiamque diuerſorū ſenſibiliū percipimus.

Et hoc vnū proportione. Tex. XXXII.

Applicat, q̄ z dixerat. Nota.

APplicat quę dixerat, dicens, quòd hæc, ſcilicet Intellectus & ſenſus communis, ſunt vnum proportione, ſeu numero. Per proportionem intelligit, ſimilitudinem in communi: per numerum intelligit ſimilitudinem, quam nos dicimus proportionalem.

Et ſenſus eſt, Intellectum, & ſenſum eſſe ſimiles in proportione, quam habet vterq; ad ſuum obiectum, ſcilicet Intellectus ad phantaſma, & ſenſus ad ſenſibilia omnia externa, vel quam habent ſenſibilia inter ſe. Vt enim ſe habent ſenſibilia ad ſua phantaſmata: ſic ſenſus communis ad Intellectum ſeu imaginatiua. Modo enim non diſtinguit communem ab imaginatiua.

Ratio, q̄ ſit vnus intellect⁹ practicus re, & multiplex ratione.

Ad hoc autem oſtendendum vtitur ratione ſumpta ex ſenſibilibus, parumq; referre dicit, ſiue ſenſibilia ſint vnius ſenſus, ſiue diuerſorum exteriorum. Eſt igitur argumentum. Sicut ſe habet album ad nigrum: ita ſe habet phantaſma albi ad phantaſma nigri: ergo permutando, ſicut ſe habet album ad ſuum phantaſma, ita nigrum ad ſuum. Si igitur phantaſma albi, & nigri vni inſunt, & circa vnam potentiam verſantur, ſicut albū, & nigrum, illa potentia erit, ſic & iſta: ſed iſta, quę eſt ſenſus communis, vna eſt re, plures ratione: ergo Intellectus reſpectu phantaſmatū etiam erit vnus re, & plures ratione, id eſt, percipiet omnia, quæ ab alijs ſenſibus proueniunt: vnde nunquam percipiet, niſi in phantaſmate: ſicut nec communis ſenſus, niſi per exteriores.

Nota n̄

Quia autem exemplum poſuit de albo, & nigro, quæ ad vnum videbantur pertinere ſenſum, dicit idem poſſe dici de albo & dulci, & de ſenſibilibus diuerſis.

Nota n̄

Nota præterea per A, album, per B, nigrum, per C, phantaſma albi, per D, phantaſma nigri, intelligit.

Cōcluditur q̄d ſit intellect⁹ practicus.

Eſt igitur Intellectus practicus vna potentia, quæ tamen non immediate circa res, ſed circa ipſarum phantaſmata operatur, ab ipſiſq; proxime mouetur: hoc enim eſt quod intendit.

Et ſicut in illis determinatum eſt. Tex. XXXIII.

A quibus mouet. intellectus, practicus.

POſtquam oſtendit, quid ſit practicus Intellectus, & qualiter ſe habeat per analogiam ad ſenſus: nunc, à quibus moueatur, oſtendit: docetque aliquando à præſentis ſenſibilis phantaſmate, aliquando ab abſentis, aliquando ab ipſa ſpecie intelligi-

bilis

bili manente in Intellectu, quam ſpeciem vocat intelligentiam. Sæpe enim rebus abſentibus intra nos cogitantes deliberamus futura, conferimuſque præſentibus.

Exemplũ Ariſt. Et ponit exemplum, cum à præſentis ſenſibilis phantaſmate fit Intellectus practicus: & exemplum ſic eſt intelligẽdum, imo legendum: nam litera hæc non eſt

Nota 1. correcta. Aliquis igitur videt facem ignitam, & ſenſu communi illam moueri cognoſcens verſus ſe: tunc Intellectu practico percipit eſſe ſibi hoſtẽ. Solebant enim olim facibus pugnare ardentibus. Ecce quomodo à phantaſmate rei præſentis mouetur Intellectus.

Nota 2. Aduerte & verba in principio tex. Senſus enim eſt, Sicut in illis, ſcilicet ſenſibilibus præſentibus, Intellectus percipit fugiendum, vel ſequendum: ita extra ſenſum, ſcilicet abſentibus ſenſibilibus.

Statim ſequitur exemplum, quo modo præſente ſenſibili operetur Intellectus practicus, vt diximus.

Et cum dixerit, quòd ibi iocundũ. Tex. XXXIIII.

Intellectus practicus apprehẽdit res etiam abſentes ſub ratione boni, vel mali, & ita mouet appetitum. Cum dixiſſet, Intellectũ operari, & intelligere in abſentia ſenſibilis: quia id commune erat intellectui etiam ſpeculatiuo: addit, quòd cũ hic intellexerit in abſentia, quòd ſub ratione boni, vel mali apprehenderit, & iudicauerit rem: tunc mouetur appetitus, & in actione eſt, id eſt, dicitur practicus, ſeu actiuus Intellectus.

Differentia inter intellectum practicũ, & ſpeculatiuum. Statim ponit differentiam inter practicum Intellectum & ſpeculatiuum: in quo manifeſtat, quid ſpeculatio ſit Intellectus: dicit, quod verum, & falſum ſine actione, id eſt, ſpeculatiuum, eſt in eodem genere cum bono, & malo, id eſt, practico, ſolum. differunt penes vniuerſale, & particulare. Senſus iſte eſt: Speculatiuus, & practicus ſunt circa cognitionem veri, vel falſi: tamen verum, quod ſpeculatiuus tractat, eſt commune, non ordinatũ ad opus: Cognoſcit enim ſpeculatiuus ſolum verum ſecundum ſe: at verum practicum eſt verum contractum ad opus: nam practicus conſiderat verum, vt operetur: ac idcirco in ordine ad conueniens, vel diſconueniens ſeu bonum, vel malum conſiderat.

Quæ verò abſtractione dicuntur. Tex. XXXV.

Quo intellectus ſpeculatiuus conſiderat mathematica. Cum dixiſſet, Intellectum ſpeculatiuum verũ vniuerſaliter, & abſtractum conſiderare: nunc oſtendit, quomodo conſideret abſtracta, ſcilicet mathematica. & determinat quòd conſiderat ea, quæ in materia quidem ſunt, non tamen, vt in materia ſenſibili ſunt.

Et ponit exemplum de curuitate naſi, quæ ſimitas dicitur. Si enim talis curuitas conſideretur, vtique cum materia conſiderabitur, vt ſimitas eſt: tamen ſi illa abſolute, vt curuitas conſideretur, vtique ſine materia conſiderabitur. In quo ſignificat, quòd res abſtracta eſt eadem, quæ in materia eſt: ſed non vt in materia tali eſt conſiderata.

Nota. Eſt notandum, quòd in hoc exemplo dat intelligere duos Intellectus ſpeculatiuos, vnum phyſicum, qui formas in materia conſiderat: alterum mathematicum, qui formas in materia exiſtẽtes ſine materia conſiderat, de quo alibi ſatis diximus.

Omnino autẽ Intellectus. Tex. XXXVI.

Ratio cur intellect. quædã intelligit abſtrahẽdo à materia, quædã ſine materia. Reddit rationem præcedentis doctrinæ quare quædam intelligat abſtrahendo à materia, quædam vero cum materia. Ratio eſt, quia Intellectus actu conformatur rebus. Vnde quæ ex natura ſua materiam habent, cum materia intelliguntur, quæ vero non habent quamuis in ea ſint, ſine ea intelliguntur: at ſicut vtraque re in materia ſunt, ita Intellectus in materia realiter eſt.

Dubium. Vnde ex hoc poſſet dubium ſuboriri, An dum eſt Intellectus in materia, & quãto, id eſt, corpore, poſſit abſtracta realiter intelligere, ſcilicet Intelligẽtias, quia non eis conformatur. Hoc tamen alibi ſpeculandum, dicit.

Nota. Notandum etiam hic, Intellectum, &

ani-

animam nõ eſſe realiter abſtractam à materia, ſed eſſe formam: dubium enim procedit ex hoc ſuppoſito.

An ſint ſpecies intelligibiles neceſſariæ. Quæſt. XXI.

Primũ argu ad partem nega

SIcut ſpecies, quibus cognitio ſenſitiua fit, ſenſibiles vocãtur: ita quibus Intellectus intelligit, intelligibiles dicuntur. Eſt igitur difficultas, an tales ſpẽs ſint, an ſine his Intellectus intelligat. Et quamuis de his antea obiter dicta quædam fuerint, nunc diligentius de ipſis diſputandum.

Videtur autem, eas nõ eſſe neceſſarias; & eſt primum argumentum. Si tales ſpecies ſunt, vel producuntur ab ipſo Intellectu, vel à phantaſmate: ſed neutrum eſſe poteſt. Non ab ipſo Intellectu: quia ipſe recipit, nihilq; agit, nec producit aliquid in ſe. Non à phantaſmate: quia hoc eſt diuiſibile: at ſpecies eſt indiuiſibilis & ſpiritualis: nil ergo eſt, quod faciat ſpecies: ac conſequenter non ſunt ponendæ.

2. Arg.

Probatur ſecũdo. Si iſtæ ſpecies eſſent, vtique in Intellectu ipſo conſeruatæ manerent, ſicut fit in ſenſu interiore: ſed id non poteſt eſſe: ergo non ſunt. Maior eſt nota: ſed minor probatur: quia ſi ſpecies productæ ſemel manerent in Intellectu. ergo intelligeremus continuo, dum ſunt illę ſpecies: quod tamen falſum apparet.

Reiicitur ſolutio.

Nec valet dicere, quòd in ſenſu interiore ſunt, & nõ ſemper ſentit: quia dum non ſentimus ſpecies non ſunt in potentia, ſed in ſpiritibus organi: at Intellectus non habet organum: nec ſpecies illæ indiuiſibiles alibi eſſe poſſunt, quam in Intellectu.

3. Arg.

Probatur tertio. Si eſſent ſpecies in Intellectu ſaltem poſtquam ſemel rem percepimus, non indigeremus phantaſmate, ſicut ſenſus interior nec indiget exteriore poſtquam rem percipit: tamen illud eſſe falſum experientia oſtendit. Nihil enim intelligimus etiam eorum, quæ alias intelleximus, niſi phantaſmate ipſo præſente: ſignum ergo eſt, non per ſpecies, ſed per phantaſmata ſolam animam intelligere.

In hac difficultate fuerũt quatuor Philoſophorum ſententiæ. Prima fuit eorum, qui negauerunt ſpecies intelligibiles eſſe neceſſarias ad intelligendum præter phantaſmata: hi fuerunt Themiſt. & Theophr. vt ſupra meminimus. Similiter Auempa. Epiſt. de luce: & inter Theologos Ioannes Bachor. 1. Sent. q. 2. prologi, & Euri. lib. 5. q. 14. omnes hi dicunt ſufficere phantaſmata, intellectumq; in ipſis cognoſcere naturas rẽpſentatas vniuerſales abſque vlla ſpecie, ſicut viſus colores videt in ſubiectis abſque ſpecie vlla.

1. Opinio Themiſt. & Theophr. &c.

Suppono enim gratia exempli, quòd non reciperet viſus ſpecies, ſed ad præſentiam luminis videret obiectos colores: ita ſe habet Intellectus, ad præſentiam enim Intellectus agentis in phantaſmatibus cognoſcit res repręſentatas, vt in ſpeculo.

Nota

Quamuis autem omnes hi in hoc conuenerint, tamen in ponenda Intellectus natura diſcordes fuerũt. Nam Themiſt. poſuit ſeparatum agentem, & poſſibilem. Auempa. ſolum agentem ſeparatum, & Theologi poſuerunt vtrunque animæ virtutem, & potentiam ſicut nos.

Sententia ſecunda eſt eorum, qui poſuerunt eſſe quidem ſpecies intelligibiles in Intellectu, non tamen manere in Intellectu niſi dum intelligit, ſicut in viſu nõ manent ſpecies, niſi præſente ſenſibili, & viſione. Hoc habuit Auicen. li. de anima cuius meminit S. Tho. 1. p. q. 79 ar. 6.

2 Opinio Auicen.

Alij dixerũt tertio, manere ſpecies, ita, vt poſtquam ſemel alicuius recipit Intellectus ſpeciem intelligibilem, non amplius indigeat phantaſmate illo, ſed poſſit ſine phantaſmate ſpeculari.

3 Opinio

Vltima ſententia eſt, quòd quamuis maneant ſpecies, ſemper tamen eſt neceſſarium ipſum phantaſma. hoc tenet S. Thom. 1. p. q. 84. art. 7. & Aegid. in præſenti, & eſt communior ſententia, quam poſtea explicabimus.

4. Opinio

Circa huius reſolutionem ſit prima cõcluſio. Species intelligibiles ſunt in Intellectu neceſſario ad intelligendum.

1. Concl. Spẽs intelligibiles ſunt neceſſariæ ad intelligendum, primo ab authoritate Ariſto.

Hæc ꝓbatur primo autoritate Ariſt. 3. de anima. dicit, Intellectum eſſe impaſſibilem, ſuſceptiuum tamen formarum, & ſpecierum. & eodem lib. 3. tex 30. cum dixiſſet ſenſibile agere in ſenſum, ipſumque ad actum reducere: dixit, quòd phantaſma ſe habet ad Intellectum ſicut ſenſibile

1.
4.
4.

bile

bile ad ſenſum: ergo imprimit ſpeciem. Probatur, tex. 38. manifeſte dicit, ꝙ lapis non eſt in Intellectu, ſed ſpecies lapidis: & Intellectus fit intelligibilia, ſicut ſenſus ſenſibilia.

2. Ratio. Probatur ſecundo concluſio ratione. Ita ſe habet Intellectus reſpectu ſui obiecti, ſicut ſenſus reſpectu ſui: ſed ſenſus recipit ſpeciē ſui obiecti: ergo & Intellectus.

3. Ratio. Probatur tertiò, & hoc eſt optimū argumentum. Nulla potētia indeterminata ad operandum, in ſe poteſt aliquid operari, niſi in ſe determinetur: ſed Intellectus eſt indeterminata potentia ad hoc, vel illud Intelligendum: ergo prius debet in ſe determinari ad intelligendum hoc vel illud: talis autem determinatio non eſt niſi per ſpeciem, ergo neceſſaria eſt ſpecies.

2. Concl. Spēs intellig. manēt in intellectu. harum reſpectu dicit intellectus memoria. Secunda concluſio. Species manent in Intellectu etiam ceſſante actuali intellectione: & reſpectu harum dicitur Intellectus memoria. Hæc eſt cōtra Auicen. Probatur autem primò autoritate 3. de anima text. 6. animam intellectiuam dicit locum eſſe formarū: ergo manēt ſpecies. Si enim non manerent, non diceretur locus earum, ſicut nec ſenſus exterior dicitur locus, ſed ſubiectum tantum.

Primo ab autoritate Ariſto. Probatur, tex. 8. dicit, Intellectum in habitu eſſe ſimilē rebus per ſpecies, & quòd tunc manet in potentia adhuc ad intelligendum: ſi ergo ſpecies ſimul eſſet cum intellectione tantum, non eſſet in potentia vnquam Intellectus cum ſpecie.

2. Ratio. Probatur, text. 33. dicit Intellectum in abſentia rei intelligere per phantaſmata conſeruata vel per intelligentias, ſcilicet ſpecies: manent ergo ſpecies ipſæ.

Cōfirmatur ratio. Probatur ſecundo. Intellectus recordatur intelligibilium intellectorum ſemel, ſicut ſenſus ſenſibilium: ergo manent ſpecies intelligibiles. Eodem enim argumento vtimur ad probandū in memoria ſenſitiua manere ſpecies. erit igitur memoria intellectiua reſpectu ſuorū intelligibilium memoratorum, vt docet Auguſt. libr. 10. Confeſſ. c. 8. quamuis non puto eſſe diſtinctam re ab Intellectu, ſed ratione tantum.

3. Ratio. Probatur Tertiò. Quia eodem modo ſe haberet Intellectus docti, & ſapientis, ac illius, qui primo incipit diſcere: quia vtriuſque Intellectus eſt in pura potentia dum actu non contemplatur: quod tamen abſurdum videtur.

4. Ratio. Probatur quarto, & eſt argumentum S. Thom. Ita ſe habet Intellectus in ordine intelligibilium, ſicut materia in ordine generabilium, & ſenſibilium: ſed materia retinet formam etiam ceſſante actione agentis: ergo Intellectus etiā retinebit ſpecies, cum maioris ſit virtutis Intellectus, cum ſit immaterialis.

Primo nota diſcrimē inter ſpēs ſenſibiles, & intelligibiles. 1. Hic notandum eſt, ſpecies intelligibiles aliter ſe habere, quā ſenſibiles. Primo ratione ſubiecti: ſenſibiles enim in coniuncto inſunt, ob id diuiſibiles ſunt ꝑ accidēs ad ipſius ſubiecti diuiſionem, ſicut accidentia alia, quæ in corpore ſunt. At intelligibiles ſunt in ſola anima: quæ cum indiuiſibilis ſit, non recipit niſi ſpecies indiuiſibiles: quare huiuſmodi ſpecies ſunt accidentia ſpiritualia, & indiuiſibilia.

2. Præterea: Species ſenſibiles, quæ in corpore ſunt, expoſitæ ſunt multis variationibus: motu enim, alteratione deſtructione corporis ſubiecti, ipſæ mutantur, variantur, alterantur corrumpuntur: at quæ in anima ſunt, quia non per ſe anima patitur nec alteratur, minus ſunt ſpecies variabiles, magiſq; durant, quamuis etiam deſtruantur aliquandò: quia non ſunt accidentia naturalia animæ: ſed ab extrinſeco veniant, ſcilicet ab obiecto producantur.

Aduerte etiam, quòd fieri poteſt, vt non omnium, quæ intelligimus, ſpecies proprias Intellectus habeat: ſed quod determinatur ſpecie alicuius naturæ, per illam naturæ partes ſpeculatur, & alia multa ad ipſam pertinentia indagat: quæ omnia obiecta terminatiua dicuntur, vt ſuperius diximus. Et in ſenſu ſimile quid contingit per ſpeciem viſibilem, quæ pariter oſtendit intēſionem, diſtantiam rei, figurā, &c.

Tertia cōcluſio probabilis Intellect' in hoc ſtatu non intelligit ſine phantaſmate ſecundum intelligēdi modū. Tertia concluſio probabilis. Intellectus in hoc corpore corruptibili exiſtens, pro hoc ſtatu ſecundum communem naturalem intelligendi modū non intelligit, niſi imaginatione aliquo modo cooperante.

Exponitur concluſio. Hæc concluſio eſt declaranda. Aduerte igitur, quòd intellectio dupliciter pro hoc ſtatu corruptibilis corporis pendet à phantaſmate. Vno modo antequam addiſcat aliquid: & tunc ab ipſo immutatur, & ſpeciem recipit, taleque phantaſma antecedit operationem ipſius Intellectus. Altero modo poſtquam iam Intellectus reci-

recepit ſpeciem rei:& tunc non indiget phantaſmate aliquo ut ab eo recipiat ſpeciem, tamen indiget quodammodo phantaſmate ad hunc ſenſum, quòd intellectus non intelligeret ſecundum naturalem & communem modum intelligendi, niſi ſimul imaginatiua illius aliquod idolū pariet ſibi fingar, non vt ab eo ſumat Intellectus ſpeciem: ſed vt actus ipſius quodammodo in eo vel ad eum terminetur.

Et in hoc ſenſu S. Tho. 2. Contra gen. cap. 73. docet intellectum, etiā poſtquàm habet ſpecies, indigere phātaſmate, id eſt opus eſt, vt ſimul cum intellectu imaginatiua operetur, fingatq; idolum terminans aliquo modo id, quod intelligitur.

1. Rō. Et hoc prima experientia conſtare videtur. Quicquid enim mente communiter cogitamus, ſemper imaginationis aliquo idolo coniungimus, nulluſq; ſe aliter intelligere communiter experitur.

2. Rō. Patet etiam alia experientia, quia læſa imaginatione hominis docti etiam impeditur cognitio recta intellectus.

3. Rō. Patet etiam hoc idem ex eo, quòd exēpla materialia ad intelligendas res nobis ipſis ꝓponimus, & aliis etiam damus: & de utroque modo cognoſcendi per depēdentia à phantaſmate eſt intelligenda concluſio.

4. Ratio ex D. Thoma. Nota, An ſit natura le anima ſic intelligere, an ex peccato originali. Opinio Diui Tho. Opinio Scoti. S. Thom. 1. p. q. 84. ar. 7. reddit etiam rationem huius: dicitque hunc modum cognoſcendi eſſe animæ naturalem in hoc ſtatu vitæ huius in corpore. Cum enim non ſit omnino naturæ ſeparatæ, non poteſt intelligere res omnino ſeparatas quin limitet ad aliquod idolum corporeū: quā uis poſſemus dicere, quòd prouenit ob nimiam coniunctionem cum corpore, ita vt non poſſit anima operari, quin ſimul corpus, & imaginatiua operetur.

Scot. 1. Sent. d. 3. q. 3. non admittit talē modum cognoſcendi eſſe animę naturalem, quia poſt reſurrectionem non ita intelliget; ſed omnino per ſe: quod ſi eſſet id naturale, non auferretur: quia Deus non deſtruet naturam, ſed eleuabit. Credit autem Scot. eſſe pœnam originalis peccati ut cōgnitio intellectus ſubdatur imaginationi corporeæ: & forſan Theologo conformius eſt hoc, quanuis poſſet negari.

Soluitur rō Scoti. Non enim valet Argumentū Scot. quia anima poſt reſurrectionem non intelliget ꝑ ſpecies ſumptas à corpore, ſed infuſas: per ſpecies autem ſumptas à phantaſmate eodem modo cognoſceret.

Quidquid tamen ſit, ſaltem dum eſt in corpore hoc corruptibili talem habet intelligendi modum.

Diximus tamen in concluſione, ſecundum communem modum, & naturalem intelligendi in corpore corruptibili. Non enim negādum eſt, quòd etiam in hac vita per reuelationem ex Deo acceptam, aliquando cōtingat, intellectum intelligere ſine imaginatione, imò etiam in ſcientia & contemplatione ſapientis rerum abſtractarum, non caret idem maxima probabilitate, ita ut cōcluſio poſita ſit uera & certa in cōmuni tantum modo intelligendi, in quo moueri ſimul cōtingit phantaſiā, & intellectum. At cum ſupra omne corporeum ſe mens eleuet ſapientis, ſine imaginatione eſt (vt uidetur) illa ultima, & altiſſima intellectio, & contemplatio omni relicto corpore. Nota eſſe poſſe aliquas intellectiones ſine imaginatione 1.

Et tale quid etiam accidere uidetur in extaſi, & quandoque in infirmitate, aut ꝓpe mortem abſortis omino ſenſibus, & imaginatione. 2.

Et maximum certè eſt argumentum, quòd cum poſt mortem anima, & poſt reſurrectionem reaſſumpto corpore, & ēt in hac vita per infuſionem ex Deo ſic poſſet intelligere: quòd etiam naturaliter aliquid poſſit talem nam habet potentiam, quæ ſic poteſt ſine ſenſu omni cognoſcere: oportet ergo illam concluſionem intelligere de communi tantum modo naturali intelligendi, in hoc corruptibili corpore: & eatenus uera erit ſententia Ariſtoteli, oportere intelligentem phantaſmata ſpeculari, aliàs ſatis erit, ſpecies intelligibiles aut ſcientiam & cognitiones abſtractas ab omni ſenſu, uel infuſas à Deo, ſpeculari, ut oſtendimus. 3.

Ad 1. Supereſt ad ꝓpoſita argumenta reſpondere. Ad primum ſolutio patet ex his, quę ſupra diximus. Non enim ſolum phantaſma imprimit ſpeciem, ſed concurrente uirtute intellectus non poſſibilis, ſed agētis, ut antea alibi diximus.

Ad 2. Ad ſecūdum negatur, intellectum ſemper intelligere, cum ſpecies habet. Non enim eſt neceſſarium, quòd poſita ſpecie in potentia, ponatur actio: nam aliquando

do ſpecies eſt in oculo, & non uidetur, quia deeſt aduertentia: ita poſſet dici de Intellectu.

Secundò, quia ſpecies in Intellectu, uel memoria reſeruatæ non mouent niſi illuminentur ab Intellectu. Non autem ſemper illuminantur, niſi cùm ſe ad eas conuertit Intellectus: conuertit autem ſe, uel alicunde excitatus à ſenſu, uel imaginatione, aut verò ab ipſius uoluntatis imperio, uolentis hoc aut illud cogitare.

Sed alia etiam eſt pręter hanc cauſam, ſiquidem vera eſt tertia concluſio, q̃a nõ operatur communiter niſi imaginatione etiam operante, ut diximus ſuperius, propter neceſſariam connexionem: hæc autem non ſemper operatur, ob id nec Intellectus.

Ad 3. Ad tertium ſolutio ex dictis patet: aliter enim phantaſma eſt neceſſarium habenti ſpeciem, aliter non habenti.

An intelligere ſit pati formaliter. Quæſt. XXII.

Cum ſuperius determinauerimus, ſpecies intelligibiles eſſe neceſſarias ad intelligendum, dubium conſequens eſt, an intelligere ſit ſola receptio ſpeciei: ſic enim erit paſſio quædam ipſa intellectio, & apprehenſio: an ſit præter receptionem actio quædam ipſius potentiæ. Et quia hoc ſuperius lib. 2. abundè diſputauimus de ſenſu, nihil modò aut parum dicam. Eſt enim prorſus eadem ratio de Intellectu, & Doctores allegati, quam ſententiã ſequuntur de ſenſu, eandem de Intellectu tenent. Referam tamen breuiter ſententias aliquot.

Explicatur ſenſus qõnis & eius ſeo-pus.

1. Opinio. Quidam dicunt, intelligere non eſſe aliud quàm recipere ſpeciẽ, & purũ pati.

2. Opinio. Alij ſecundò dicunt intelligere eſſe pati: ſed hoc modo, quòd poſſibilis Intellectus recipit ſpeciẽ à phantaſmate, & agẽs producit in poſſibili intellectionẽ ipſam, poſtquàm eſt diſpoſitus per ſpeciem: & dum poſſibilis recipit intellectionem ab agente Intellectu, intelligit, tale enim recipere, patiq; eſt intelligere: & hoc dixit Iandu. q. 24.

3. Opinio. Alij tertio, crediderunt, quòd intelligere eſt etiam agere, ſed hoc modo, quòd Intellectus cum ſpecie tãquam duo agentia partialia, & immediata producunt actum intelligendi.

4. Opinio. Alij, quòd eſt quidem agere, ſed non immediate ab Intellectu, ſed Intellectus recipit ſpeciem, & per hãc producit intellectionẽ, ſicut ignis calefacit per calorẽ. Hæc omnia ſupra citauimus de ſenſu.

1. Cõclu. Quid ſit tenendũ. Nos tamen diximus ſpeciem non eſſe principium effectiuum cognitionis, ſed ſolum Intellectum poſſibilem, vel ſenſibus ſenſum: ſpecies autem eſt diſpoſitio modificans & exicitans Intellectũ ad operãdum, & ut motiuũ obiectum concurrens obiectiuè ac terminatiuè immediatè.

Vnde intelligere eſt actio immediatè proueniens à potentia ut a principio effectiuo, quamuis præſupponat ſpeciem: & hoc eiſdẽ rationibus ſupra inductis ꝓbari poteſt, quas non repeto, quia illic facile eſt uidere.

Nota. Eſt autem aduertendum, quòd ſermo eſt de apprehenſione: nam de compoſitione ac iudicio non eſt dubiũ apud omnes.

Interim tamen, ne nil dicamus circa hanc q̃ſtionem, aliquas differentias inter ſenſum & intellectum colligamus.

Intellect differt a ſenſu i cognoſcẽdi modo i quatuor. Aduerte igitur Intellectum differre à ſenſu quadruplici ex parte: puta, ex parte obiecti, ex parte operationis, ex parte ipſiuſmet potentiæ, ex parte ſubiecti, & in ſingulis multipliciter differt.

Primò ex obiectio quadruplex differentia. Primò ratione obiecti quadrupliciter. Intellectus enim uniuerſale cognoſcit ꝑ ſingulare, ſenſus uerò ſingulare: Et notandum quoque, quòd ſenſus, uti diximus, non cognoſcit ipſam conditionem ſubiecti, ſcilicet ſingularitatem: at Intellectus 1. ꝑcipit. Secũdo Intellectus percipit. Quid 2. eſt, & definitionem rei: ſenſus autem ſolũ ipſam rem. Tertiò Intellectus percipit 3. ſubſtantiam, & accidentia, ſenſus uerò tantum accidentia, & concreta. Quarto 4. Intellectus non læditur à magno intelligibili: at ſenſus lęditur.

Secunda ex operatione multiplex differentia. Ex parte autem operationis etiam multipliciter differt. Primò Intellectus utitur abſtractione obiecti a loco, & tẽpore, & pręſentia obiecti: non autem ſenſus. Vbi Nota. nota, quòd ſenſus exterior percipit rem ſine materia quidem: tamen non ſine con-

Vu 2 ditio-

ditionibus materiæ, id eſt, ſine loco, ſine figura, ſine præſentia: non enim rem niſi præſentē, & in loco percipit, & cum quantitate. At ſenſus interior maiore vnitur abſtractione quatenus ſine præſentia percipit, non tamen ſine loco, nec ſine quantitate percipit, cum his enim rem imaginamur: at Intellectus ab vtroque abſtrahit, remque intelligit in vniuerſali, ſeparando à loco, quantitate, præſentia, & alijs.

2. Secundo differt operatio Intellectus: nam eſt abſtractiua non ſolum vniuerſaliter, vt diximus, ſed etiam formaliter. Abſtractio autem formalis eſt: cum rem intellectam reſoluit in partes ac vnam ab altera diſcernit, omneſq; cognoſcit: vt cũ reſoluuntur in partes ſubſtantiæ, in genera, & differentias: ab accidente ſubiectum ſecernit. Et hæc operatio Intellectus eſt in qua omnes ſcientię fundantur: nam per ipſam rerum cognitio diſtincta habetur. At ſenſus non alia abſtractione vtitur, niſi dum cognoſcit rem, non cognitis ijs, quæ ab ipſo cognoſci non poſſunt, vt viſus videt colorem alijs relictis, quæ videri non poſſunt.

3. Differt etiam tertio. Operatio Intellectus eſt reflexiua. Nam Intellectus intelligit ſuammet actionem & ſeipſum, & animam ipſam, in qua eſt: quod nulli ſenſui conceditur.

4. Quarto. Intellectus operatio multiplicior eſt: compoſitio enim, & diſcurſus nõ competunt ſenſibus.

5. Probatur etiam quinto. Intellectus corrigit ſenſus omnes, etiam interiores, ſcilicet imaginationem cum deficiunt, vt notum eſt in multis apparentibus fallacijs: differt ergo Intellectus à ſenſu ex parte operationis.

Tertio ex parte potentiæ duplex differentia.

Differt etiam Intellectus ex parte ipſiuſmet potentiæ dupliciter Primo, potentiæ ipſi intellectus ex ſe non repugnat diſtincte percipere ſubſtantias immateria-
1. les: at ſenſui corporeo eſt impoſſibile, ſi-
2. cut calori frigefacere. Secũdo, Intellectus eſt potentia, quæ perficitur per habitus, & ſcientias propter varias, & alias ſuas operationes: at ſenſus non perficitur habitu: imo tanquam quid imperfectum ipſo tempore perficitur, dum corpus à vi nutritiua perficitur.

Quarto

Differt etiam Intellectus ex parte ſubiecti tripliciter. Primo Intellectus eſt in ſola anima immediate, ideoq; habet hoc ſecundum, quòd ſit indiuiſibilis, & ſpiritualis: & tertium, quòd ſit incorruptibilis ſicut etiam anima. At ſenſus in coniunctoob id diuiditur cum ipſo, & corrumpitur cum ipſo. Non enim potentiæ ſenſitiuæ manent in anima. His igitur modis differt Intellectus à ſenſu. Accedat etiã quòd ſenſus miniſtrant Intellectui, eique ſubordinati ſunt: non tamen econtra.

ex ſubiecto triplex differentia.
1.
2.
3.
4.

Intellect. & ſenſus cõueniũt in duob.

Conueniunt tamen ſenſus, & Intellectus in duobus. Primum eſt, quòd ſicut
1. ſenſus patitur à ſenſibili, dum ipſius formam recipit: ita Intellectus ab ipſo phantaſmate, quamuis non eodem modo in omnibus: quia phãtaſma agit in Intellectum poſſibilem medio agente Intellectu. Secũ-
2. dum eſt, ſicut ſenſus agit, dum ſentit, nec ſolum recipit: ita Intellectus, vt dictum eſt ſuperius.

Intellect. multiplex diuiſio ac ſubdiuiſio. Prima diuiſio.

Circa ipſum rurſus Intellectũ aduerte, multipliciter ipſum diuidi. Primo enim Intellectus eſt duplex. Alter eſt agẽs, cuius eſt vna cum phantaſmate ſpecies producere. Alter eſt poſſibilis, cuius eſt intellige-
2. re: Iſte poſſibilis eſt duplex: alter in potentia, alter in actu. Poſſibilis in potentia eſt ipſa animæ facultas, qua intelligere poſſumus ſecundum ſe conſiderata: Intellectus in actu, eſt ipſamet cũ operatione & actu intelligendi.

Nota.

Nec eſt iſta diuiſio, ſicut diuiſio ſuperior. Nam Intellectus agens, & poſſibilis ſunt duæ animæ virtutes: at Intellectus potentia & Intellectus in actu vna & eadem prout varie conſideratur: ſecundũ ſe enim ſola dicitur potentia, ſimul vero cum actu, dicitur Intellectus in actu. Vnde Intellectus in actu habet ſe per additionem ad Intellectum potentia, ſicut Petrus albus, ad Petrum.

3. Secundum igitur quòd iſte actus Intellectus multiplex eſt, ipſe Intellectus in actu multiplex dici ſolet. Nam Intellectus actu diuiditur in theoricum, & practicum. Theoricus eſt, quo cognoſcimus, non vt operemur: practicus vero eſt quo cognoſcimus, vt operemur: & hic duplex
4. eſt, actiuus, & factiuus. Actiuus eſt, qui dirigitur ad actiones immanentes, qualis eſt, qui fit ſecundum prudentiam: factiuus eſt, qui dirigitur ad faciendum opera externa,

terna, qualis eſt ſecũdum artes. Theoricus aũt in opinatiuum, & neceſſarium diſtinguitur: & neceſſarius in phyſicum, mathematicum, & metaphyſicum. Iuxta n. ea, quæ intelligimus, actuſque intelligendi diſtinguitur intellectus actu.

Nota. Et perpende, quòd diuiſiones hæ non ponunt diuerſam animæ virtutem, ſed vnam, vt diximus, ſimul tamen cum actu ipſo, & operatione. Cumq; iſta multiplex ſit, multiplex denominatur Intellectus apud Philoſophos. & hęc ſint ſatis ad quęſtionem propoſitam.

An Intellectus in corpore diſtincte percipiat Intelligentias. Quæſt. XXIII.

Occaſio q̃ſtionis. ARiſto. tex. 36. hoc idẽ dubium propoſuit, & inſolutum reliquit, nos tamen in præſenti ipſum diſcutere intendimus.

Tituli q̃ſtionis explicatio. Et aduertendum, quòd loquimur de cognitione diſtincta rei, quæ habetur per propriam rei ſpeciem, vel per ipſammet rem, quæ dicitur notitia viſionis: de hac enim dubitamus, an Intellectus dum eſt in corpore, poſſit talem notitiam habere ſeparatarum ſubſtantiarum.

Primũ argu ad partem affir. Videtur autem, quòd ſic. Primo: Intelligibile per ſe magis percipitur ab intellectu quam quod eſt per accidens: ſed ſubſtantiæ ſeparatæ, cum ſint actus, & immateriales, ſunt per ſe intelligibiles, ſenſibilia vero per accidens: ergo tales ſubſtantiæ melius ab Intellectu noſtro percipientur. Hoc eſt argumentum Themiſt.

2. Arg. Probatur ſecundo. Intellectus poteſt abſtrahere quiditatem ab eo, cuius eſt quiditas: & iterum hanc quiditatem reſoluere donec ad quiditatem ſimplicẽ, & iam irreſolubilem veniat: ergo poterit per hęc ſenſibilia peruenire ad intellectionem ſeparatorum, quæ ſunt ſimplices quiditates.

Cõfirmatur ratio. Et eſt exemplum. Sicut Aeſtimatiua ex re ſenſata elicit cognitionem rei non ſenſatæ: ita Intellectus ex ſenſibilibus poterit elicere cognitionem intelligibilium. Hoc argumentum eſt Auempace.

3. Arg. Probatur tertiò. Appetitus naturalis non eſt fruſtra: ſed naturaliter appetimus percipere iſta immaterialia, & indiuiſibilia: ergo reducetur ad actum, poteritq; Intellectus iſta aliquando percipere.

4. Arg. Probatur quarto. Forma perficitur in materia: ergo non impedietur ab omni ea actione, quam ſecundum ſe habere poteſt. At anima ſecundum ſe poteſt percipere ſubſtantias immateriales: ergo etiam dum eſt in corpore, poterit percipere.

5. Arg. Probatur quinto. Eſt ſcientia de iſtis ſeparatis, puta, Metaphyſica: ergo diſtincte cognoſci à nobis poſſunt. Scientia enim eſt cognitio diſtincta rei.

Varię Ethnicorum, philoſop. opinio- nes. In hac re variæ fuerunt opiniones Philoſophorum Ethnicorum, quarum meminit Auerro. Coment. 36. ſunt tamen à nobis declarandæ. Prima fuit Auempace: hic, vt ſupra meminimus, poſuit agentem Intellectum ſolum ſeparatum, poſſibilem autem in nobis exiſtẽtem, & organicum. Dixit igitur, ꝙ per abſtractionem à phantaſmate continuo reſoluẽdo rem in ſuam quiditatem peruenit ad intelligendas ſubſtantias ſeparatas.

1. Opinio Auempa. & erronea.

Nec multum differt ab hac ſententia Caiet. Thie. qui dicit, quòd ſicut imaginatiua ex ſpecie rei ſenſatę elicit ſpeciem rei non ſenſatæ: ita Intellectus ex ſpecie ſenſibilis rei elicere poterit ſpeciem puram rei immaterialis.

2. Opinio Alexandri erronea. Altera ſententia fuit Alexand. qui intellectum agentem dixit eſſe Deum, poſſibilem vero dixit eſſe aptitudinem in nobis ad recipiendas ſpecies. Huius ſententia fuit, quòd intellectus poſſibilis per ſpecies, quas recipit ab agente, magis ac magis diſponitur. Vocat autem ſpecies intellectus in habitu: dicit igitur, ꝙ cum receperit omnes ſpecies poſſibiles, tunc erit optime diſpoſitus, & tunc coniungetur nobis Intellectus agens, fietq; noſtra forma, & per ipſum intelliget tunc homo, & ipſummet Intellectum & alias intelligentias: hancque dicit eſſe beatitudinem noſtram in hac vita conſequendam.

3. Opinio Themiſtij erronea. Tertia ſententia fuit Themiſt. Hic n. tam agentem Intellectum, quàm poſſibilem dixit ſeparatum, & incorruptibilem, poſuitque poſſibilem nobis coniungi per phantaſmatum cognitionem. Non enim poſuit ſpecies intelligibiles, vt dictum eſt ſupertus. Dicit autem, quòd cum fuerit nobis ſummè coniunctus per omnia poſſibilia phantaſmata, tunc Intellectum agẽtem percipiet, & alias Intelligentias, & hanc

hanc ponit beatitudinem huius vitę.

4. Opinio Auer. erronea.

Quarta ſentētia eſt Auerro. collecta ex ſententia Alex. & Themiſt. Noluit enim cum Alex. ponere Intellectum poſſibilem corruptibilem: quia non poſſet ei vniri Intellectus agēs, qui eſt ſempiternus, nec uoluit dicere cum Themiſt. poſſibilem intelligere Intelligentias, quia ipſe eſt, per quem agens vnitur nobis. Sententia ergo ipſius fuit, quòd poſtquàm poſſibilis fuerit nobis unitus per omnium poſſibilium ſpecies, tūc unietur agens, & per agentē intelligemus & ipſum, & alia ſeparata. Huncque vocat Intellectum adeptum, & vitæ huius beatitudinem. Hæ ſunt ſententiæ horum.

Qui ſenſus Ariſtot. & varia eius teſtimonia de hac re.

At Ariſt. quid ſenſerit, non eſt multum manifeſtum. In hoc enim tex. 36. dubium hoc ꝓpoſuit, ſed nō ſoluit, at 9. Metaph. tex. vlt. dixit Intellectum noſtrum eſſe & potentia ad intelligenda immaterialia, & nō in potētia cæcitatis, ubi indicat poſſe nos aliquomodo intelligere illa ſeparata diſtinctè: & 2. Metap. cōparat Intellectū noſtrum reſpectu horum oculo noctuæ reſpectu Solis: at noctua non omnino priuatur viſione diſtincta Solis & luminis.

1. 2. 3.

4. Et 2. de Gen. animali. cap. 3. dicit Intellectum habere quandam actionem, in qua nullo modo communicat corpus, nec ut ſubiectum, nec ut organum deſeruiens: nec uidetur alia actio iſta, niſi qua ſeparata intelligunt. Propter quæ loca diximus ſuperius 1. de anima, cum multis aliis, ꝙ ſecundum Ariſt. Intellectus attingere poteſt ſeparata, quāuis 1. de partibus cap. 5. dicat nos leuiter attingere iſta ſeparata: quod uidetur indicare cognitionem confuſam. Quidquid ſit, hoc certum eſt ſecūdum Ariſt. extra corpus Intellectū noſtrū diſtinctè illa percipere, ut alibi diximus.

1. Cōclu. Opiniones Auer. Temiſt. & Alex. figmenta quædam.

Vt igitur ueritatem in hac parte reſoluamus, ſit prima concluſio. Opiniones Alex. Themiſt. Auerro. non ſunt opiniones dicendæ, ſed figmēta, & meri errores contra philoſophiam, & rationem naturalem: & in hoc apparet talium opinionum vanitas: nec illa monſtra Intellectus ſeparati & ſubſiſtentis alium exitum habere potuerunt.

Primò cōuilletur radix, & fundamentum erroris iſtorū philoſophorum.

Aduerte igitur radicē huius eſſe, quod hi Philoſophi duas veritates de anima cōfeſſi ſunt. Altera eſt, naturale deſiderium habere, & capacitatem percipiendi ſubſtantias ſeparatas. Altera, hoc deſiderium non eſſe fruſtra, ſed quòd explebitur, aliter homo ſuo fine priuaretur. Et hac duplici ueritate debuerūt ſic colligere: quòd cum in corpore nō contingat talis cognitio, ꝙ anima erit poſt corpus: habebitq; ſtatum alium. At ipſi oppoſito modo errantes collegerunt, ſcilicet, anima cùm mortalis ſit, conſequetur in corpore talē cognitionem.

Quā male collegerint illam falſam cōcluſionem.

Et nota quàm peruerſè collegerint: certior enim eſt illa minor, quòd nō cognoſcat diſtinctè tales ſubſtantias in hoc corpore, quàm quòd ſit mortalis. Vnde ex minore incertiore colligebant concluſionem certiorem.

Omiſſis autem rationibus metaphyſicis, quibus hæ opiniones à S. Thom. impugnantur 3. Cōtra gen. cap. 41. & ſequētibus, hoc maximè impugnari poſſunt: quia beatitudo debet eſſe poſſibilis obtineri, & cōmunis, quam plures conſequātur, & durabilis: At horum beatitudo impoſſibilis eſt: quia nemo poteſt ſcire omnia ſcibilia, quę tamen ſcire debet, vt fiat illa vnio Intellectus. 1. Rō.

Et dicat Auerroes, qui coluit Ariſtotelem tanquàm exemplar hominū a natura datum, an ſciuerit omnia Ariſt. profectò plura ignorauit, & ſæpe ipſi ſe ignorare, & probabiliter loqui fatetur: quomodo ergo volebat eſſe beatum?

Confirmatur ſecunda ratio.

Et rurſus Themiſt. dicit maximam partem eorum, quæ ſcimus, eſſe minimam eorum, quæ ignoramus: ſi ergo tam minimam partem homo tanto tempore conſequitur, quanto indiget tempore ad totum conſequendum? at breuitatem vitæ quis ignorat?

Præterea: dato, quòd eſſet poſſibilis, pauciſſimis cōtingeret, vix vni inter mulia millium. 3. Rō.

Et præterea pauciſſimo tempore, & in fine uitæ, cū potius homines infœlices dicendi eſſent, cùm tot corporis laborib. onorentur: qualis ergo eſſet natura, quæ tot laboribus tanto tempore continuis vnius horæ beatitudinē venderet? Profectò etiam ruſtici poſſent capere hoc eſſe monſtrum, & figmentum, ac tale ab omnibus reputari debet: ſunt enim iſti potius naturæ deſtructores, & ſcientiæ ac 4. Rō.

animæ

animæ ipſius inimici, quàm amici, ſeu Philoſphi.

2. Cōclu. Per phantaſmata nō poſſumus venire iu cognitionē diſtinctā ſubſtantię materialis.

Secunda concluſio. Per Phantaſmata nullo modo poſſumus peruenire in cognitionem diſtinctam ſubſtantiæ immaterialis. Hæc eſt contra Auempa.

Et probatur primo. Magis diſtat immaterialis ſubſtātia à ſenſibili, quàm vnū ſenſibile ab altero, ut notum eſt, cum illa ſint generis diuerſi: at per ſpeciē, uel phātaſma vnius ſenſibilis impoſſibile eſt diſtinctè alterum cognoſcere. Cæcus enim à natiuitate per quamcunque cognitionis aliorum ſenſiblium numquàm peruenire poterit in vllam cognitionem diſtinctam colorum: ergo nec phantaſma, rei ſenſibilis poterit diſtinctam cognitionē habere ſubſtantiæ immaterialis.

2. Rō.

Probatur ſecūdò Intellectus reſoluens quiditatem & abſtrahens, non peruenit niſi ad conceptum aliquem componentē talem quiditatem, ut patet, quia reſolutio ſtat vſq; ad genus ſupremum, uel eius. At quiditas ſubſtantiæ immaterialis non cōponit ſubſtantiam ſenſibilem: ergo per talem abſtractionem peruenire non poterit vſque ad abſtractionem uel intellectionem diſtinctam Intelligentiarum.

3. Rō.

Probatur tertiò: quia nullus unquàm quantumuis doctus confeſſus eſt ſe talem cognitionem habuiſſe: ſignum ergo eſt id fieri non poſſe.

3. Cōclu. Intellect⁹ in corpore non poteſt habere naturaliter cognitionē, deſtinctā & veram ſubſtantię immaterialis.

Tertia concluſio. Intellectus in corpore non poteſt habere naturaliter claram & diſtinctam cognitionem ſubſtantię immaterialis. Addidimus illam particulam, Naturaliter: quia ſupernaturaliter infuſa cognitione ab ipſo Deo, nil uetat etiam in corpore exiſtentem diſtinctè cognoſcit Hæc patet ex eo, quòd per phantaſma intelligimus, ut probatum eſt ſuperius: at ex phantaſmate non poteſt talis cognitio haberi, ut probatum eſt in concluſione præcedenti.

1. Rō. *2. Rō.*

Patet etiam concluſio ex eo, quòd nec ſubſtantias materiales deſtinctè cognoſcimus, niſi per ordinem ad effectus, & accidentia ſenſibilia, ut experientia oſtendit: ergo multominus ſubſtantias ſpirituales.

3. Rō.

Præterea etiam pręcipuè: ſi Intellectus eas percipere poſſet, utique à principio intelligeret illas.

Reiicitur ſolutio.

Quòd ſi dicas, non ita eſſe, quia Intellectus debet prius diſponi per cognitionē ſenſibilium: ſequeretur, quòd nec poſtea cognoſceret: quia rerum omnium ſenſibilium cognitio non eſt ſufficiens diſpoſitio cognitionis Dei, & ſubſtantiarum aliarū: ſicut nec res omnes ſenſibiles adęquant perfectionem illarum ſubſtantiarum.

4. Cōclu. Subſtātiæ immateriales à nobis cōfuſe ī hoc ſtatu cognoſcuntur. Nota tripliciter nos cognoſcere ſubſtātias immateriales.

Quarta concluſio. Subſtantiæ immateriales à nobis confuſè in hoc ſtatu cognoſcuntur. Notandum pro declaratione, tripliciter nos cognoſcere ſubſtātias haſce. Vno modo conceptu communi cōtracto per negationem ſenſibilis. vt, quòd ſunt ens ſine materia, ſine quantite, ſubſtantia abſque corruptione. Secundo modo, contractione facta per effectus: ut ens gubernans, & mouens inferiora. Tertio modo per conceptus commune coniunctos, ut cauſam cum primo coniungimus, dicimuſque cauſas primam, actum purum, & alia: tamen omnes hi cōceptus non ſunt diſtincti, ſed confuſi collecti, ex rebus ſenſibilibus, nec aliter intelligimus iſta, dū in corpore ſumus,

Notandū autem hos conceptus, quāuis non ſint clari, & diſtincti, eſſe tñ certos & ueros, ac neceſſariæ ueritatis: nec ſolū eſſe opinabiles, ēt ſi nō ſint diſtincti, & clari, ſed eſſe poſſe certos & neceſſarios.

Ad argumēta autem reſpondere oportet. Ad primum dico, quod quamuis illæ Intelligentiæ ſint per ſe intelligibiles, & ex natura ſua, non tamen in hac uita uobis, qui dum in corpore ſumus, non ita forte habemus mentis intuitum: ſicut Sol ex ſe quidem maximè eſt uiſibilis, non tamen maximè à debili percipitur oculo: & hac cōparatione uſus eſt Ariſt. 2. Metaph. ad hoc idem declarandum. *Ad 1.*

Ad ſecundum, diximus iam, nunquàm Intellectum abſtractum aliquid naturaliter percipere ex phantaſmate ſenſibili, quod re non ſit contractum in ipſo ſenſibili. *Ad 2.*

Ad tertium, fateor deſiderium naturale non fruſtrandum, tamen non ob id ſequitur, quòd dum eſt in corpore Intellectus implebitur: eſt enim alius ſtatus extra corpus, cum illud impleri debet. *Ad 3.*

Aa quartum dico, id ueritatem habere in formis, quæ totaliter à materia pendent, & in ipſa eſſe totum habent. *Ad 4.*

At anima non ſic eſt: ob id totam perfectio-

ſectiorem non habet in corpore.

Et hoc debuit eſſe illis argumentũ immortalitatis ipſius, imò etiam glorioſi poſteà corporis, cum quo optime intelliget.

Nota tria veſtigia I eia a Deo poſita per quæ ipsũ Deum & aliam vitã, poſſet inueſtigare.

Nota tamen hic vnum dignum conſideratione: quòd cum Deus hominem fecerit ad ſe ipſum, reliquit illi quædam veſtigia, quæ hoc indicarent, & per quæ ipſe homo eleuaretur ad inueſtigandum ſuum principium ſupra omnia inferiora.

Fuerunt autem tria veſtigia. Primò in Intellectu, reliquit capacitatem quandam

1. interminabilem, qua plura, & plura cognoſcere poſſet, nec unquàm dicere poſ-

2. ſet, non amplius valeo. ſecundò in volun tate reliquit inſatiabilitatẽ, vt nihil poſſit appetitum ſatiare, cunctaq; faſtidium

3. faciant. Tertiò in coporeis omnibus delectationibus appoſuit laborem, vt patebit per omnes diſcurrenti: vt homo per hæc cognoſceret vltra iſta omnia, aliud eſſe maius, quod hoc perficere poſſet. Non.n. fruſtra Intellectui talis capacitas data eſt, nec voluntati inſatiabilitas, & fames, nec delectatio cũ amaritudine mixta eſt.

Nota ſecũdo, quomodo De' & altera, vita, cum corpore animã non impediente colligatur.

Aduerte etiam, quòd Deus voluit totũ hominem ad ſe perducere, & animam, & corpus, & ideo ea inter ſe fecit contraria, quæ hoc indicarent. Animam enim cum ſenſu coniunxit, & Intellectum in corpore imaginatione obſcurauit: vt hinc colligeret, ſi Intellectus, dum in corpore eſt, obſcuratus manet, ergo alius erit ſtatus, in quo perfectus ſit, & diſtinctè intelligat. Vlterius, ſi Intellectus extra corpus eſt, imperfectus erit: manebit enim ſine ſenſu: quid ergo erit, niſi, quòd Intellectus erit in corpore non mortaliter, & talei quale modo eſt, vt & ſit anima cum ſenſu, & in tellectio ſit perpetua, & optima, ac perfecta? At Philoſophi ſolutionem non attingentes in dubijs confuſi ſunt, ac quiſq; in via ſua errauit.

Ad 5. Ad quintum reſpondeo, eſſe ſcientiam ſimplicem, quæ definitione habetur: & diſcurſiuam, ſeu complexam per propoſitionem. De ſeparatis habetur cognitio confuſa, ſimplex quantum ad ipſorum quidditatem: at diſtincta complexa habentur, id eſt, propoſitiones aliquæ, de ipſis demonſtrantur: nec iſta ſciẽtia eſt tam diſtincta, quantum eſt ſcientia rerum ſenſibilium, quæ ex vtraque parte diſtincta eſt.

Caput octauum.

Nunc autẽ, quæ de anima. Tex. XXXVII.

Quod aīa ſit quodã modo omnia.

Quæ de ſenſu, ac Intellectu dicta ſunt, ad vnum quoddã reducit, puta, animam rationalem quodam modo eſſe omnia: quod probat. Nam omne ens, vel eſt ſenſibile, vel intelligibile: at anima ratione ſenſus, eſt omnia ſenſibilia; ratione Intellectus, & ſcientiæ, eſt omnia intelligibilia: ergo anima omnia eſt.

Quomodo autem hoc ſit oportet. Tex. XXXVIII.

Explicatur ab Ariſtot. quomodo anima ſit oīa

Adhuc propoſitionem dictam explicat, & modum, quo omnia ſit, exponit. Senſibile enim aut intelligibile dupliciter dicitur, actu, ſcilicet, dum actu ſentitur, vel intelligitur; & potentia dum ſentiri, vel intelligi poteſt. Vt igitur ſecantur, & diuiduntur iſta, ſic ſenſus, & Intellectus ſeu anima. Nam ratione ipſius potentiæ, eſt omnia potẽtia: ratione vero actus, eſt omnia actu, ſimul ſumptus ſenſu, & Intellectu.

Modus autem, quo omnia eſt, non eſt, quòd ipſa anima in ſe ſit, lapis, vel homo, vel ignis, vel aliud intellectorum: ſed quia ipſorum formas recipit, & ſpecies. Vnde anima dici poteſt, ſicut manus, organum organorum, & inſtrumentum inſtrumentorum. Manus enim, quamuis non ſit vllum in ſe inſtrumentum eorum, quæ ab externo ſint, tamen omnia inſtrumenta facit, & omnium rationem inducit. Sic eſt anima in genere intelligibilium: non enim vlla eſt res ex intelligibilibus, tamen omnium formas recipit: ob id forma formarum, ſeu ſpecies ſpecierum dici poteſt: Intellectus quidem forma formarum intelligibilium, & ſenſus formarum ſenſibilium: Et Sect. 30. Proble. q. 4. idem dicit: mẽtem enim dicit eſſe animæ, ſicut manum corpori.

Quo-

Quoniã autẽ neq; res vlla eſt. Tex. XXXIX.

Explicat, cur anima abſq; ſenſu nõ itelligit, ſed indigeat phantaſmate.

QValiter Intellectus ſe habeat ad ſenſum, explicat, docens, non intelligere aĩam abſque ſenſu. Cuius rationẽ dat: quia nulla eſt res ſeparata magnitudinibus ſenſibilibus, vt apparet: etiam ipſæ res mathematicæ, quæ ſunt in abſtractione, re tamen in corpore ſenſibili ſunt. Hinc fit, vt nihil intelligamus, niſi in phantaſmate ſenſibili, & per ipſum.

Nota 1. Vbi notandum illa duo, quæ ſupra diximus: Dicit enim, quòd dum de nouo diſcimus indigemus phantaſmate, puta, vt ab eo ſpeciem Intellectus ſumat, etiam poſtquam didicimus, cum ipſo ſpeculamur: quia ſimul eſt operatio Intellectus cum imaginatione ipſa, vt declaratũ fuit.

Nota 2. Et nota hic Ariſtote. loqui quantum ad intellectionem rerum phyſicarum, & mathematicarũ: talis enim Intellectus Phyſicus eſt: nam de ſeparatis non meminit, quia reiecerat in alium locũ, vt patet tex. 36. Sed iam ſuperius determinauimus ẽt in intellectione naturali rerum ſeparatarum indigere phantaſmate, quamuis in Ariſt. id non ſit admodum certum, vt mõſtraui in locis ipſius citatis.

Phantaſmata autem velut ſenſibilia ſunt.

Quomodo ſe habeat phãtaſma ad Itellectũ.

QVomodo ſe habeat phãtaſma ad Intellectum, oſtendit, dicens, eſſe ſicut ſenſibilia ad ſenſum, vno excepto: ꝙ phantaſmata non habent materiam, id eſt, nõ ſunt res ipſæ materiales, ſed ſpecies interioris ſenſus ipſarum.

Actus autem & operatio ipſius imaginationis, non eſt actus ipſius Intellectus, qui dicitur affirmatio, vel negatio: in hoc enim eſt compoſitio quędam vera, vel falſa conceptarum rerum, non in imaginatione. Simplex quidem Intellectus operatio videtur aſſimilari imaginationi: ſed non eſt, quamuis ab ipſa pendeat. Atque hęc ſunt, quæ de parte intellectiua Ariſtoteles docuit.

Caput nonum.

Quoniam aũt animalium anima. Tex. XL.

Poſtꝗ de Intellectiuo diſputauerat, nũc de loco motiuo icipit agere.

ANimæ definitio quatuor erat partibus cõpoſita, puta, vegetatiuo, ſenſitiuo, intellectiuo, & loco motiuo: quarum tres huc uſq; diſcuſſę ſunt, nunc quarta diſcutienda proponitur, ſcilicet loco motiuum.

cur vltimo de loco motiuo agat.

Poſſet aũt quis merito dubitare, quare hæc vltimum locum teneat: videtur enim poſt vegetatiuum aut ſaltem ſenſitiuum tractãda, cum cõmunior ſit intellectiuo. Reſpondeo id eſſe factum, quia motiuum non exit in actum niſi præcedente intellectione, vel ſenſatione, ideo ordine doctrinæ debuit vtrique poſtponi.

Intentio Ariſt.

In hoc igitur textu Ariſtoteles ſuã proponit intentionem, quæ talis eſt. Vt enim in primo de anima dictũ eſt, Antiqui animalium animam duobus definiebant, ſcilicet iudicatiua facultate, quæ ſenſum & Intellectum comprehendit: & motiua ſecundum locum. Cum igitur iam de ſenſu, & Intellectu tractatum ſit, pars hæc tractanda ſupererat.

Quæſtiones tres de motiuo ſecundum locum. Prima quæſt.

De motiuo igitur principio tria ſpeculanda proponit. Primum eſt, an ſit tota anima, an pars animę. Per partem intelligere poſſumus duo, & facultatem, ſeu potentiam, & partem animę ſubſtantialem; ſicut ponebat Plato diuerſas partes aïæ ſubſtantiales in vno homine, quæ erant ſingulæ animæ.

Secunda quæſtio.

Ex quo ſecunda quæſtio eſt: ſi eſt animæ pars, quomodo ſit pars, an diſtincta ab alijs magnitudine & ſubiecto, ſicut diſtinguebat Plato rationalem, & iraſcibilem. Quòd ſi ita eſt, erit pars ſubſtãtialis. Vel nõ ita ſit, ſed ſolùm diſtincta ratione, & definitione. ſic enim erit facultas.

Tertia quæſt.

Tertia quæſtio eſt: Si ſit pars, an ſit diſtincta ab his, quæ communiter poni ſolent, ſcilicet rationalis, iraſcibilis, concupiſcibilis: vel ab his, quas Ariſtot. poſuit lib. 2. ſcilicet Intellectu, ſenſu, & vegetatiuo diſtincta, an ſit vna pars ex his.

Habet autẽ dubitationem mox. Tex. XLI.

Dubiũ de mõ quo anima partes diſtinguendæ ſint,& de earum numero.

AD prędicta determinanda vnũ dubiũ neceſſarium ponit,ſcilicet,quis ſit modus diſtinguẽdi animæ partes,& qualis ſit ipſarum numerus. Videntur enim eſſe infinitæ, ſcilicet indeterminatæ, nec ad certum numerum reductæ.In cuius probationem citat duas ſententias diuidentium animæ partes. Prior eſt Platonis, qui in tres partes animam diuiſit, in rationalem,in cerebo poſitam, in iraſcibilem in corde,& concupiſcibilem in iecore. Poſterior eſt aliorum, qua etiã ipſe in moralibus ſæpe uſus eſt: puta in partem rationalem,& irrationalem. Contra hãc utramque diuiſionem argumentatur, inſufficientesq; eſſe probat.

Opinio Platonis eſſe tres.

Opinio aliorũ eſſe duas.

Secundùm enim differentias per quas.

Primũ argum. contra Platonis opinionem.

PRrimum argumentum eſt: quia ſpectata ratione & cauſa propter quam iſti tales potentias multiplicant, alias etiam ponere oportet potentias. Ipſi enim ob illorum varias operationes inter ipſas ponunt differentiam:ſed ſunt aliæ potentiæ multò magis differentes à rationali, quã iraſcibilis,& cõcupiſcibilis: ergo oportebat has diuidere,& aſſignare.Potẽtia aũt hæc,eſt vegetatiua:magis enim differt à rationali,quam illæ duæ:-quia iſta ineſt plantis,quibus nec ſenſus nec ratio ineſt: illæ uerò duæ in ſunt habentibus ſenſum, qui propinquior eſt rationi.Hæc argumẽti pars eſt contra Platonem.

Secũda argumenti pars contra ſecundam aliorum opinionem.

Alia argumenti pars,quæ poſſet nouũ eſſe argumentum,eſt contra ſecundã opinionem.Senſitiua enim potentia nec eſt rationalis,nec irrationalis: non ergo eſt ſufficiens diuiſio.

Dubium. Reſpõſio.

Quòd ſi dicat,Quomodo ſenſitiua nõ eſt irrationalis; Reſpondeo, quòd poteſt ſic probari,ut notat S.Tho. Nam irrationale,vel ſumitur negatiue pro eo, quod non habet rationem.& ſic non diuiditur potentia,quia etiam lapidi competit. Vel ſumitur priuatiuè,ut ponit potentiam ad rationem & ſic ſenſitiua brutorum non eſt irrationalis: nullius enim rationis eſt capax.Hoc tamen inferius in quæſtione magis declarabitur.

Secundum argumentum eſt de imaginatione, quæ uerba meliùs cum ſequẽti textu copulantur,ob id ibi exponimus.

Adhuc autẽ & imaginatio Tex. XLII.

SEcundum argumentum eſt commune contra utramque diuiſionem: de imaginatione,quæ in primis non uidetur eſſe ab aſſignatis à Platone,ſed eſſe & in natura differre ab omnibus illis.Et argumentum fortius eſt contra Platonem, qui has tres partes diſtinguebat ſubiecto, ſingulasq; in ſingulis partibus ſubiecti ponebat. 2. Arg.

Tunc enim difficile eſt aſſignare, cum qua illarum coniungetur imaginatio. Ratio difficultatis eſt iſta: quia imaginatio omnibus utitur illis partibus, ſeu omnes ipſa:rationi enim miniſtrat, ſimiliter appetitui:non ergo uidetur magis ab vna quàm ab altera ſepanda:quòd ſi ab omnibus ſeparetur,iam inſufficiens erit diuiſio Ita eſt locus intelligendus. Nota.

Poteſt etiam hoc argumentum eſſe cõtra ſecundam opinionem, ſicut probatũ eſt de ſenſitiua,quod non eſt irrationalis: quòd enim non ſit utraque rationalis, tam ſenſitiua,quam imaginatiua, per ſe notum eſt.

Ad hæc aũt appetitiua quę & ratione.

Tertiũ argu. pot° contra Platonẽ. Nota.

HOc eſt argumentum tertiũ magis contra Platonẽ, & eſt obſcurus ſenſus. Vt autem intelligas, ſcito, Platonem iraſcibilem, & cõcupiſcibilẽ,ac rationalẽ nõ potentias animæ, ſed animas diſtinctas exiſtimaſſe.

Intendit ergo Ariſt. argumentum hoc facere, in rationali anima eſſe appetitum quen-

quendam diſtinctum ſcilicet volūtatem: & tamen non ponitur eſſe anima per ſe: non ergo illos duos appetitus oportebat animas diſtinctas facere. Quod ſi tres animas voluit facere, ſicut in rationali præter ipſam, eſt ſuus appetitus ſcilicet voluntas, ratione diſtincta. Ita etiam in ſingulis aliis erunt appetitus proprii: eruntq; tres appetit⁹, & ſic multiplicanẽ potẽtię.

Hoc eſt igitur, quod dicit, Eſt appetitiua ratione diſtincta ab aliis, quam diuellere & animam per ſe facere eſt inconueniens: quia tunc erunt plures tribus: hæc autem eſt voluntas in rationali parte, ſicut in ſenſu illæ duæ: Si ergo anima eſt triplex, multiplicabitur etiam appetitus.

Et ẽt de quo nunc ſermo. Tex. XLIII.

4. Arg. QVarum facit argumentū, occaſione cuius dubium eſt motum. argumētū aūt de motus localis principio. Probat aūt, qđ non ſit vlla aſſignata potentia. Primum tamẽ excludit ea, q̃ non faciunt difficultatem. Animal enim mouetur augumentatiuè, & diminutiuè: ſed huius motus, qui omnibus viuentibus ineſt, facile eſt inuenire principium. Cum enim omnibus inſit, erit ipſius principiū id quod omnibus ineſt viuẽtibus, ſcilicet anima nutritiua. Alii motus nō ſunt communes, vt ſomnus, vigilia, reſpiratio, & alia: ob id maiorem habẽt difficultatem. Sed de his poſt eſt dicendum.

Sed de motu ſecundū locum. Tex. XLIIII.

Progredi tur in eodem argumẽto de principio motus localis ſ. ꝓgreſſiui. Quod nō ſit eius principiū anima nutritiua. 1. Ratio.

EXcluſit quod facile erat, & reiecit difficile, quod non attinebat ad conſiderationem præſentẽ: nunc quod eſt præſentis negotij, diſcutit, ſcilicet de motu localis principio, qui dicitur motus progreſſiuus. Et probatur primò, quod non ſit ipſius principiū nutritiua potentia ſeu anima idq; duobus argumentis.

Primum eſt: quia iſtæ motus progreſſiuus ſit cum imaginatione & appetitu: at nutritiuæ animæ illa non inſunt.

Secundum eſt: quia nutritiua ineſt plãtis: non autem talis motus: quòd ſi hoc eſſet principium eſſentiale, vtiq; moueretur Et nota, quod dicit, qui non mouetur appetitu, & imaginatione violenter mouetur, vt cùm vi trahitur animal. 2. Ratio.

Similiter autem neque ſenſitiuum. TeX. XLV.

Qđ nec aia ſenſitiua ſit illius motus progreſſiui principium.

PRobatur ſecundò, quòd nec anima ſenſitiua ſit huius motus principium. Et argumentum eſt: quia non omnia habentia ſenſum, mouentur. Sūt enim animalia aliqua fixa, quæ nullum locum ex ſe mutant.

1. Ratio. Excludit obiectio. Excludit autem obiectum quodam. Poſſet enim quis dicere, huiuſmodi non mouentur, non quia deſit principium: ſed quia deeſt inſtrumētum. Contra hoc argumentatur, dicens, quòd natura nihil facit fruſtra, nunquam deficit in neceſſarijs, ſed quibus dedit principium, dedit quæ neceſſaria erant ad vſum illius, dum modo non ſint orbata, & monſtruoſa animalia: ſed illa immobilia ſunt in ſua ſpecie perfecta & non monſtra, cùm generent ſibi ſimilia, & augeant. Si ergo principium haberent motus à natura, vtique haberent inſtrumenta neceſſaria ſicut habent ad alta opera. Cum autem nullum tale ſit: non ergo habent tale principium, & conſequenter ſenſitiuum non eſt principium huius, motus.

At verò, neq; ratiocinatiuum. Tex. XLVI.

Qđ principiū intelligendi nō ſit principiū progreſſiui motus, ac primò, q̃ non ſpeculatiuus intellectus.

PRobat tertio, quod nec principium intelligendi, ſiue diſcurrẽdi, quod idem eſt, ſit huius principium. Ac primo probat de Intellectu ſpeculatiuo, quod non ſit principium motus.

Non ſit motus, niſi cognitio ſit circa aliquid conueniens, vel diſconueniens agibile: ſed ſpeculatiuus Intellectus nihil 1. Ratio.

agendum conſiderat:non ergo eſt motus principium.

Confirmatur ratio. At quia aliquãdo agibilia contemplatur ſpeculatiuus, dum ipſorum naturam cognoſcit, quamuis non ordinet ad actionem: probat quòd nec talis Intellectus ſpeculatiuus moueat: quia ſæpe mouemur Intellectu non imperãte talem motum. conſideramus enim terribilis alicuius naturam, nec iudicamus timendum eſſe modò: & tamen vna pars mouetur timore, ſcilicet cor, in quo eſt iraſcibilis ſecundum Platonem: ſimiliter ſi ſit delectabile, non mouetur alia pars, ſcilicet iecur, in quo eſt concupiſcibilis iuxta Platonem. vtitur modò opinione Platonis.

Vis Ariſt. rationis. Ac ſi dicat, Intellectus ſpeculatiuus rerum pure ſpeculabilium, quæ à nobis fieri non poſſunt, non mouet: nec ſimiliter Intellectus ſpeculatiuus rerũ agibilium, q̃ non dirigit ad opus, nec percipit actionem: neuter enim Intellectus eſt motus huius principium.

Amplius & præcipiẽte Intellectu. Tex. XLVII.

Quòd nec intellect⁹ practicus, ſit principium progreſſiui motus. Probat modò de Intellectu practico, qui percipit fieri, quod cognoſcit. Argumentum eſt: quia ſępe percipit Intellectus aliquid eſſe faciendum, & tamen homo ſequitur appetitum, & facit oppoſitum motum: vt fit in hominibus incontinentibus, qui contra rationem & *3. Ratio.* dictamen Intellectus mouentur. Similiter idem videtur in medico: non enim ſemper ſecundùm artem quam habet, medetur: quod manifeſtat aliud eſſe principiũ motus in ipſo.

Qđ nec appetitus ſenſitiuus ſit ei⁹ motus principium 4. Ratio. Tandem probat, quòd non ſit appetitus ſenſitiuus principium Sępe enim appetitu inclinante ad aliquem motum non ſequitur motus talis, ſed alius ſecundum rationem, vt apparet in hominibus continentibus, & ſtudioſis, qui appetitus inclinationes relinquentes, quod ratio dictat, exequuntur. Videtur ergo ambiguum, q̃ ſit motus huius principium.

An ſit bona diuiſio potentiarum in rationalem, & irrationalem. Quæſt. XXIIII.

Occaſio prioris quõnis ex locis Ariſt. In hac re id difficultatem facit, quòd Ariſtot. reprehendere viſus eſt hanc diſtinctionem, qua ipſe vtitur ſæpe in moralibus, præſertim S. Tho. cap. 13. Et probatur: quia ſicut animal bene per rationale, & irrationale, vtiq; etiam diuidetur potentia animæ pari ratione.

Alterum, dubiũ, cur iñnitas dixerit potẽtias videri. Huic conſequens eſt aliud dubium: Quare tex. 41. potentias quodammodo videri infinitas dixerit, cùm nulla ſit apparentia qua infinitæ videantur.

Primũ fundamẽtum qđ ſit rõ, & quotuplex. Circa prioris dubij reſolutionem, aduerte aliqua. Primũ eſt, quòd Intellectus & ratio non ſunt diſtinctæ potentiæ animæ: ſed vna & eadem, ſecundum varias operationes. Vt enim percipit tantum res ipſas, & ipſarum naturas, ſiue proprietates, dicitur Intellectus: vt tamen tali modo intelligit, ſcilicet diſcurrendo, & ex vna cognitione aliam inferendo, dicitur ratio.

Tripliciter diuidi tur ratio. Prima diuiſio. Notandum autem, quòd tripliciter diuidi poteſt iſta ratio ſecũdũ varias operationes. Primò eſt ratio practica: & eſt ratio ſpeculatiua. Ratio practica dicitur cũ diſcurrit in agibilibus, ſeu factibilibus: quod fit per artes, & prudentiam. Ratio ſpeculatiua dicitur, cùm diſcurrit in contemplabilibus; quod fit per habitus ſcientiarum.

Secunda diuiſ. Secundò vtraque à Theologis diuiditur in rationem inferiorem, & rationem ſuperiorem: quas aliqui vocant duas portiones rationis. Ratio inferior, eſt ratio diſcurrẽs in rebus creatis tã practica, quam ſpeculatiua: ſuperior verò, quæ diſcurrit, & attendit altiſſima & quæ Dei ſunt, tam ſpeculatiua, quam ipſius attributa, & naturam ſpeculatur: quam etiam practica, quæ regulas excogitat ad operandum iuxta Dei voluntatem.

Tertia diuiſio. Diuiditur etiam tertiò ratio præſertim practica in rectam, & non rectam. Ratio recta dicitur, ſi fuerit inferior, quæ operã dum pręcipit iuxta regulam naturę, & ea, quæ ipſi cõformia ſunt: ſi fuerit ſuperior,

quæ

quæ operandum præcipit iuxta diuinum mandatum,& regulam, hæc eſt rectitudo in ratione practica, correſpondetq; veritati in ſpeculatiua. Vera enim ratio eſt, qua ſicut res eſt, cognoſcit, & indicat: oppoſitũ eſt falſa ratio, & in practicis nõ recta.

Nota, nomẽ rationis pro actu & pro potentia accipi.

Notandum etiam, quòd nomen rationis aliquando ſumitur nõ pro Intellectu diſcurrente, ſed pro ipſo diſcurſu,& opere Intellectus, quomodo ſyllogiſmus ratio dici ſolet.

Secundũ fundamẽtũ de appetitu ſenſitiuo & rationali.

Aduerte ſecundò, quòd appetitus ſenſitiuus, qui ſequitur ſenſum, non ſemper conformatur rationi, nec voluntati, quæ dicitur appetitus Intellectiuus, tamen eſt ſubiectus & ſeruus rationis, ſubditurque voluntati,& rationi vt ratio dicatur dña.

De dominio,& voluntate rationis in appetitũ ſenſitiuũ. 1. Ratio

Hoc autem dominium in duobus maximè cernitur. Alterum eſt, quantum ad actus ipſius appetitus,& partis ſenſitiuæ. Ratio enim impedit actus ſæpe appetit⁹, qui, niſi ratio eſſet, inſurgerent: inducit etiam alios actus, qui non eſſent, niſi ratio imperaret: Verbi gratia, aliquando apparet aliquod terribile, vt leo; quem niſi ratio diceret eſſe ligatum non poſſeq; nocere, vtiq; timeremus. Similiter aliquando apparet aliquod periculũ, vel malum ſuperãdum, quo iraſcimur: quia ratio ita

2. Ratio.

iudicat. Vnde dicebat Ariſto. quòd fortis mouet iraſcibilem: ſubditur ergo quantũ ad actus.

Alterum dominium eſt, quantum ad executionẽ,& corporis motum. Impoſſibile enim eſt, quòd appetitus ſenſitiuus in homine quandiu eſt rationis compos, moueret corpus, niſi accedat eiũ voluntatis conſenſus ſaltem in virtute: nam voluntate diſſentiẽte nõ mouebit vnquam. ſiue enim ludere, ſiue comedere, ſiue progredi, vel aliud ſimile ſit, non fiunt à ſolo appetitu, niſi accedente volũtate, & Intellectu. Hoc tamen verum eſt, quòd appetitus ſecum fert voluntatem ſæpe non neceſſatio mouendo, ſed inducendo,& obſerendo obiectũ ſecundum q obiectum aliter & aliter apparet, prout eſt appetitus.

Aliq motus q nõ obediunt volũtati, & rõnali. Potentia rationalis

Alij quidẽ motus ſunt, qui nõ ſubduntur voluntati, vt paſſiones aliquæ corporis,& alterationes conſequentes ipſas: in his igitur duobus appetitus ſubditus parti rationali.

Hinc nota ſit illa diſtinctio Ariſtote. 1. Ethic. ca. 13. q potentia rationalis duplex eſt: vna per naturam ſuam, altera per participationem. Intellectus ipſe dicitur rationalis ſecundum naturam & eſſentiam quia ipſe eſt ratio, ſicut viſus eſt viſus: At appetitus, & pars ſenſitiua eſt rationalis per participationem: quia quamuis ipſe non ſit ratio, tamen ſubditur rationi, & operatur aliquando ſecundum rationem.

duplex, vna p naturã alia per participationem.

Tertium fundamẽ. de diuiſione potẽtiarũ in rationales & irrationalis.

Aduerte tertiò, quòd cùm aliqua plura aliquo modo habent ordinem ad vnum, aliquo modo poſſunt diuidi per illud: ſecus tamen non. Verbi gratia. omnes hominis potentiæ habent ordinem ad rationem Intellectus, quia eſt ratio pars ſenſitiua, quia eam participat: pars vegetatiua quia eſt potentia aïæ habentis rationem.

Quo reſpõdetur ad primũ dubiũ quæſtionis propoſita.

Hinc eſt, quòd hominis potentiæ poſſunt vtique diuidi in rationales,& irrationales. Rationales erunt, & quæ ſunt per ſe,& quæ per participationem: irrationales verò, quę cùm in eadem ſint anima, rationem non habent.

Abſolutè verò & in genere ſic diuidedere potentias nõ eſt bonum: quia aïaliũ brutorum potentiæ non debent dici irrationales, ſicut nec lapis, quia nullum ordinem intrinſecum ad rationem habent.

Defendit hic Ariſt. & ſibimet conciliat.

Hinc colliges Ariſtote. in morali bene vſum fuiſſe hac diuiſione: quia de homine tantum ibi eſt ſermo, cuius potentias diuidebat: tamen iſti Philoſophi abſolutè diuidebant animalium potentias: ob id reprehenduntur.

Ad Argu. cõtra primum qõnis dubiũ. 1. Ratio.

Nec argumentum cõcludit: nam cùm diuiditur animal, tunc, Irrationale, nec ſumitur negatiuè nec priuatiuè: ſed ponitur loco vnius differentię poſitiuæ innominatæ, quæ eſt cõmunis omnibus brutis. Hoc autem non poteſt fieri in præſenti: quia tunc non comprehenderet eas potentias, quæ ſunt in homine.

2. Ratio.

Et probatur: quia non eſſet apta diuiſio potentiarum. Nam oportebat ſubdiuidere ad cognoſcendum numerum potentiarum diſtinctum: quod ipſi non fecerſit: & ſic probatur primum dubium.

Reſpõſio ad dubiũ rõnis qõnis cur infinitas potentias viderí dixit. Prima opinio rationis gra.

Circa ſecundum exiſtit duplex opinio. Altera eſt Iandun. q. 38. qui tenet tot eſſe potentias animæ diſtinctas, quot obiecta ſpecifica. Vnde putat viſum,& potentiam qua videmus album, diſtingui ſpecie à viſu, quo videmus nigrum. Hoc ſibi perſuadet.

mæ opinionis. ſuadet propter vnicum tex. 3. Phyſ. tex. 11. vbi dicitur non eſſe idem poſſe ſanari, & poſſe infirmari: vbi videntur diſtingui potentiæ per obiecta ſpecifica, ſcilicet infirmitatem, & ſanitatem.

Secunda opinio. Altera opinio timens textum Ariſt. dicit, in potentijs materiæ & corporũ id habere locum, qualis eſt potentia ad ſanitatem, & ad ægritudinẽ, ad calorem, & frigiditatem: at in potẽtijs animæ, quia ſunt abſtractiores, id locum nõ habet, ſed vna eſt potentia ſpecie pro contrarijs.

Confutatur vtraq; opinio. 1. Ratio. Vtraque hæc opinio, (pace ipſorum dicam) eſt vana, & indigna philoſopho. Quid enim clamat aliud Ariſt. quam vnã & eandem eſſe potentiam contrariorũ: & Capite de tactu, diſtinguit tactus non pro ſingulis contrarijs, ſed pro ſingulis contrarietatibus.

2. Ratio. Præterea: quis patietur eſſe innumeros viſus, auditus, olfactus, pro ſpecierũ obiectorum diuerſitate? Conſequenter id oportet dicere de Intellectu & voluntate, quæ multiplicare eſſet ſomnium, non philoſophia.

3. Ratio. Præterea, vt antea oſtendimus, ex illa regula diſtinctionis potentiarum à poſteriori colligimus vnam eſſe potentiam etiã multorum actuum, & multorum obiectorum. Quoties videmus, quòd qui vnũ actum illorum habet, etiam habet omnes alios: & contra: & qui poteſt in vnũ obiectum, poteſt in omnia alia: & contra, ſi priuatur vno, priuatur etiam alijs. Vt v.g. in viſu: qui videt albedinem, poteſt etiam videre nigredinem, & alios colores: & qui non poteſt videre nigredinem, ſeu albedinẽ, nec poteſt videre alios colores. Et ita colligimus vnam eſſe omnium iſtorum videndorum colorum potentiam, atque ita in alijs.

Reſpõſio vera ad dubiũ de infinitate potentiarum. Propterea dicamus nos, vt diximus lib. 2. de anima, non multiplicari potentias niſi ſecũdùm rationes primas formales, & genericas obiectorũ, & à poſteriori modo dicto: quod ibi latè oſtendimus.

Ad Ariſt. teſtimonium. Quòd ſi Ariſtot. dixit hic videri infinitas, voluit per infinitum indicare eſſe indeterminati numeri: ex vna enim parte tres, ex altera duæ, ex altera quatuor, vel plures videntur: ſed non ſunt præter eas, quas poſtea poſuit.

Ad rationem primæ opinionis. Nec argumentum quicquam valet: in cuius ſolutionem nota, potentiam ad recipiendam formam dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo ſecundùm ſe tantùm: altero modo ſecundùm id, quod ſimul cũ ipſa ponitur. Nunquam enim aliquid eſt in potentia ad vnum contrarium, quin ſit cum oppoſito extremo: quod enim eſt in potentia ad album, ſi non eſt album, eſt cum nigro, vel medio: quod eſt infirmũ, eſt in potentia ad ſanum: & ſic in alijs. Reſpondeo igitur, quòd Ariſt. ſi ſolam potentiam conſideraſſet, vtique vnam & eandem poſuiſſet: at quia potentiã cum adiũcto ſumpſit, ideo diſtinctã protulit. Nota prium. Solutio.

Nota. 2. Et nota, quòd non dixit non eſſe eandẽ potentiam ad ſanitatem, & ęgritudinem: ſed non eſſe idem poſſe ſanari, & poſſe infirmari. Illa enim potentia mutatur ab infirmitate in ſanitatem, hæc à ſanitate in infirmitatem. Solet etiam dici potentia oppoſitorum, vel differentium ſpecie, diuerſa ratione variarum diſpoſitionum, quas quæq; forma in ſubiecto requirit.

Eſt ergo notanda iſta ſolutio, cætera lege in quæſt. allegata.

Caput decimum.

Videntur autem duo hęc. Tex. XLVIII.

Ariſtotelis ſententia de principio motiuo animalium. CVm ſuperiùs dubitaſſet de principio motiuo localiter animalium, nunc veritatem determinare aggreditur, duoque principia eſſe dicit, ſcilicet appetitum, & intellectionẽ: his enim duobus animalia mouentur.

Notat tamen per intellectionem non ſolùm eſſe intelligendam cognitionem Intellectus, ſed etiam ſenſus, qui dicitur imaginatio: hæc enim etiam cum appetitu mouet, quamuis non ſit cognitio Intellectus, vt in homine, qui aliquando ducitur imaginatione & non Intellectu, & etiam in brutis, quæ catent intellectione.

Poſſumus ergo dicere, appetitum, & cognitionem eſſe duo principia, quæ ſimul mouẽt animal: & per cognitionem,

tam

tam iudicium imaginationis, quàm Intellectus complectimur.

Intellectus aũt, qui ꝓpter aliquid. Tex. XLIX.

Quis intellectus ſit motus illius principium.

QVia Intellectus dixerat eſſe principiũ motus, declarat nõ quemcunq; ~~ſed ſpeculatiuũ,~~ ſed practicum, & qui actiuus dicitur. Differt autẽ à ſpeculatiuo in fine: nam ſpeculatiuus cognoſcit ſolùm propter cognitionem: at practicus cognoſcit propter opus.

Nota ex Philop.

Notat Philop. quo pacto hic ab Ariſt. idem dicatur Intellectus ſpeculatiuus, & practicus, ſoloq; fine differant: quòd ſi ſpeculatiuus immortalis dictus eſt, etiam erit practicus immortalis quantum ad eſſe ipſum, & naturam.

Et appetitus propter aliq̃d omnis eſt.

Qđ ſimul practicus intellectus, & appetitus ſint principiũ motus.

PRobat, quod dictum eſt, ſcilicet tam practicũ Intellectũ, quam appetitũ ſimul eſſe principia motus. Aſſumit autem duas ꝓpoſitiones. Altera eſt: quòd omnis appetitus eſt propter aliquid, id eſt, aliquem intendit, conſequi finem. Altera eſt: id quod appetitus intendit, eſt principium Intellectus practici, id eſt enim primum, quod Intellectus practicus cognoſcit. Finis enim in intentione primus eſt.

Prima ſuppoſitio. Scđa ſuppoſitio.

Explicat exemplo.

Verbi gratia, appetit infirmus ſanitatem. hæc eſt, quam primò ſibi in mente conſequendam proponit: quamuis quantum ad executionem operis, non ſit ipſa prima: priùs enim exequitur media ipſa, incipitq; ab hoc ultimo in intentione. Verbi gratia, apprehendit ſanitatem, & poſtea remedia, & poſt cognoſcit opus eſſe Medico: ab hoc ultimo ſtatim incipit.

1. Ratio

His ſuppoſitis, tale conficit argumentum. Appetitus non mouet, niſi intendat aliquid: ſed illud non poteſt mouere appetitum, niſi prius Intellectu, & cognitione comprehendatur: ergo eſt neceſſarius Intellectus ſeu imaginatio ad motum. Vlterius: imaginatio ſeu intellectio non mouet ſine appetitu, cùm moueat, quia proponit appetibile: ergo utrunq; eſt motus principium. Cognoſcitiua enim potentia finem apprehendit, & iudicat, quæ appetitum ad motum incitat: tam ergo cognitio, quam appetitus ſimul ſunt motus principium.

Vnũ quid igitur mouens ſum. Tex. L.

Quòd illa non ſint duo motus principia, ſed ad unum principale reducũt ſ ap petitum.

VVlt modò reducere ad unum principium principale illa duo, ſcilicet ad appetitum, & probat, quòd non ſunt duo illa principia ex æquo tanquam duæ cauſę non ordinatę.

Et argumentum eſt hoc. Si eſſent duo principia, puta, non ordinata, appetitus & Intellectus, utique cõmunem haberent aliquam rationem, qua mouerentur, ſed hoc eſſe non poteſt. ergo non ſunt duo per ſe mouentia non ſubordinata.

1. Ratio.

Minoris probationem ponit: quia tunc vnum abſque altero moueret, at id eſſe nõ poteſt: nam Intellectus abſque uoluntate, quę appetitus eſt, mouere non poteſt, at appetitus abſque Intellectu mouere poteſt: ideo primum locum obtinet appetitiuum in motu.

Maioris probationẽ ponunt Themiſt. & Philop. Bipes & quadrupes ambulant non ſubordinata: ergo quia rationẽ communẽ habet, ſcilicet, quia pedes habent. Ex hoc vlterius ſequitur, ꝙ unumquoque per ſe ambulare poſſit. Concludit ergo appetitum magis eſſe principium, & Intellectus per appetitum mouetur.

Intellectus igitur omnis rectus eſt. Tex. LI.

2. Ratio.

QVod magis moueat appetitiuum, probat alio argumento, quod tale eſt, Intellectu recto exiſtente: imaginatione autem recta, & non recta exiſtente ſemper ad omnem motum concurrit appetibile: ergo uidetur, quòd maiorem rationẽ mouendi habeat appetitus.

Nota

Nota.

Nota, quòd ratio, ſeu Intellectus dicitur ſemper rectus quantum ad principia prima practica: non enim eſt deceptio in his, quòd malum eſt fugiendum, bonum eſt proſequendum, & in alijs: deceptio eſt in particularibus ſubſumptis, quod hoc vel illud ſit bonum, aut malum, conueniens, vel diſconueniens: & ob id imaginatio, quæ circa particularia eſt, ſæpe eſt non rectè iudicans bonum, quod non eſt, & econtra: ob id appetitus non ſemper à bono vero mouetur, ſed aliquando ab apparenti.

Concluditur ratio.

Cùm igitur Intellectus rectus ſit, non tamen motus ſemper rectus ſit: ſimiliter cùm imaginatio varietur, tamẽ hoc ſemper inuariatum ſit, quòd debet eſſe aliquod bonum, & appetibile: ſignum ergo eſt appetitum eſſe cauſam motus præcipuam. Nota tamen, non quodcunque bonum mouere appetitũ, ſed agibile, id eſt, quod ſub actione cadit, vt poſſit obtineri, & non obtineri.

Quòd igitur huiuſmodi potentia. Tex. LII.

Concluditur appetitũ eſſe primum, & pręcipuũ mouens. Colligitur potentiarũ numerus cõtra duas illas antiquorũ opiniones.

Verba priora textus, concluſio ſunt pręcedentium, ſcilicet, ꝙ appetitus ſit primum ac pręcipuũ principium mouens animal. In ſequentibus verbis potentiarum numerum colligit contra prædictas ſententias: dicens, quòd ſi partes animæ ſumantur non pro ſpeciebus, & partibus inferioribus: (ſic enim tria ſunt genera animarum, vt dictum eſt:) ſed ſi partes pro potentijs ſumantur, tunc iſtæ debent eſſe nutritiuum, ſenſitiuũ, intellectiuum, & deliberatiuum, ac appetitiuum: dicitq; has partes magis differre, quàm concupiſcitiuum, & iraſcitiuũ. Hæ enim ad idem pertinent genus, ſcilicet appetitiuum: at illæ genere differunt.

Nota Platonis reprehenſionẽ.

Hic nota Platonem, quòd animæ potentias fecerit animas; & adhuc, ꝙ non ſufficienter diuiſerit. De hoc numero potentiarum in quæſtione aliquid dicemus.

Quoniam autẽ appetitus fiunt cõtrarij. Tex. LIII.

Quale appetitiuũ hoĩem moueat vnum. ſcilicet genere, ſed diuerſum numero.

Explicat, quale appetitiuũ moueat hominẽ: dicens, non eſſe vnum appetitum numero, qui ipſum mouet, ſed ſpecie, id eſt genere vnum. Hoc autẽ probat: quia homo appetitibus contrarijs mouetur, modò vno, modò altero: non ergo vno numero ſemper mouetur.

Contrarij in homine appetitus.

Oſtendit autem, quando id fiat, & quare id fiat. Tunc fit, cùm ratio eſt cõtraria appetitui ſenſitiuo: quia vnum ipſa percipit, & aliud appetitus appetit: tũc neceſſarium eſt, hunc appetitum eſſe contrarium appetitui, qui ſequitur rationem.

Cauſa autem eſt: quia homo habet cognitionem diuerſorum temporum, præſentis, & futuri. Vnde, quia aliquod bonũ videtur de præſenti, appetitus, qui ſequitur ſenſum de præſenti, appetit: at quia ratio futurum eſſe malum præuidit, renuit. V.g. appetitus febricitantis, aquam bonũ iudicat, quia per ſenſum delectationem præſentem iudicat: at Intellectus dãnum futurum pręuidet, ob id diſconueniens iudicat, fiuntque inde contrarij appetitus.

Cõtra etiã circa delectabile futurum, quod ſecundum præſens nocet, quale ieiuniũ, vel potio amara: appetitus renuit, voluntas amplectitur.

Hæc eſt igitur cauſa, quare non vnum tantum numero ſit appetitiuum mouens hominem, ſed numero plura, vnum genere. Nam appetitiuum, vt tale eſt, ſiue ſit hoc, ſiue illud, mouetur.

De appetibile quod ſit etiam vnum genere.

Similiter eſt etiam vnum appetibile, primũ obiectum commune: quod etiam mouet immotum, vt dicemus. Hoc autem appetibile mouet, prout apprehẽditur Intellectu, vel imaginatione: ob id non eſt vnius rationis ſemper quod mouet, ſicut nec appetitus, ſed vnũ genere.

Nota 1.

Nota hanc literam, propter parentheſim longã, legendam eſſe ſuſpenſiuo ſenſu vſque ad initium tex. ſequentis, in quo continetur concluſio illata, ſcilicet vnum genere eſſe appetitũ & appetibile, quod mouet, non vnum numero: vnde màle diuiſit Auer. hos duos tex. ſicut ſemper fere ſolet:

Nota 2. cõtra Auer.

Quo-

Q̃m autẽ tria ſunt, vnum quidem. Tex. LIIII.

Quòd in motu intetueniãt quod mouet, quod mouetur, & quo mouetur.

NVnc diſtincte, q̃ in motu animalium conueniant, deſcribit, enarratis, quæ in motu vniuerſali accidũt. Hęc enim in motu ſolent intercedere, quod mouet, quod mouetur, & quo mouetur, ſcilicet inſtrumentum motus.

Præterea:quod mouet duplex eſt. Vnũ, quod mouet, & non mouetur, vt Intelligẽtia:& quod mouet, & mouetur, vt orbis, vel mouentia particularia.

Quomodò hęc inueniantur I motu animalium.

Hæc omnia congregata ſunt in motu animalium : eſt mouens immobile, ſcilicet appetibile. Hoc enim mouet appetitum in genere cauſæ finalis, atq; ideo mouendo non mouetur. Eſt etiam mouẽs motum, ſcilicet ipſemet appetitus : mouetur enim ab appetibili, non, inquit, motu vero, ſed motu qui actu quidam eſt, ſicut ſenſatio, vel intellectio : ita appetitio, mouet etiam corpus. Eſt etiam quod tantum mouetur, ſcilicet corpus ipſum:& quo mouetur, & hoc eſt pars corporis, quæ inſtrumẽtum eſt motus : de qua non eſt modò tractandum, quia in præſenti agitur de anima ſecundum ſe, & talis pars eſt compoſita ſubſtantia, debetq; tractari in ijs libris, in quibus de toto animali ipſiuſque partibus integrantibus agitur. Hæc igitur ſunt principia motus animalium in communi.

Nota de inſtrumẽto motus aĩalium.

Nunc autem, vt in ſumma dicam. Tex. L V.

Deſcribũtur conditiones inſtrumenti motus aĩalium.

NE videretur in totum ſe excuſare ab iſto inſtrumento declarando, conditiones ſaltem illius deſcribit, quæ ſunt tres : Prima, quòd ſit principium motus:ſecunda, quòd ſit finis : tertia, quòd ſit immobilis:debet eſſe principium, vt ab eo motus incipiat;& finis tanquam extremum, vt in eo terminetur à quo incipitur;& immobile, vt poſſit eſſe principium, & finis.

Exemplo declarat.

Ponit ſimilitudinem de cardine. In cardine portæ eſt quædam concauitas, in qua pars portæ extrema innititur : & ibi duæ ſuperficies ſimul ſunt, quamuis ratione diſtinctæ. Vna eſt ipſius extremitatis portæ, quæ dicitur concaua, & finis motus, incipiendo motus diuiſionem à tota porta verſus cardinem. Altera eſt ipſius cardinis, quę connexa dicitur reſpectu portę, & hęc eſt, velut principium motus, & hæc eſt immobilis.

Ita in inſtrumento motus animalis, qđ pulſu, & tractu, extenſione ſcilicet & conſtrictione membrorũ mouetur, erit pars, quæ ſit principium extenſionis, & finis conſtrictionis vna & eadem, licet ratione diuerſa : reſpectu enim vnius motus, eſt principium; reſpectu alterius, eſt finis: erit etiam immobilis, vt centrum, quod quieſcens eſt principium motus omnium partium circuli.

Nota.

Quomodo iſta ſint intelligenda, declaratur in quæſt. ſeq. Interim nota, Boetium non vertiſſe cardinem, ſed oſſium commiſſuram, quamuis verbum Græcum, ſcilicet giglimos, ſignificet cardinem. Nec eſt multum diſſimilitudinis : nam ſicut ſe habet cardo ad portam, ita os ad os:habet enim excauitatem quandam, cui dorſum alterius aptatur : & forſan Boet. ita traduxit, quia Ariſt. id ſignificabat metaphorico vocabulo : & tunc non erit ſimilitudo, ſed vera res, vt dicam in quæſt. latius.

Quod ſit inſtrumentum motus animalium. Vbi etiã tria alia dubia de potentijs motiuis tractantur. Quæſt. XXV.

IN hac re non ſolum, quod propoſitum eſt de quibus explicare intendimus:ſed alia etiã tria dubia, quæ in iſto capite occurrunt, vt tota quęſtio ſit ex reſolutione quatuor dubiorum.

Primũ dubium, an deliberatiuum, & intellectiuum ſint potentia diſtincta.

Primum eſt circa tex. 52. vbi enumerãs potentias, ponit deliberatiuum, & intellectiuum : dicitque iſta differre magis inter ſe, quam concupiſcitiuum, & iraſcitiuum: quod videtur falſum:quia eadem eſt potentia, quæ deliberat, & intelligit, ſcilicet Intellectus: at illæ ſunt potentiæ realiter diſtinctæ.

Reſpõſio quorũdã.

Ad hoc aliqui facile ſe expediunt, dicentes, quòd non propter illas duas id dictum

eſt, ſed propter alias enumeratas ſcilicet nutritiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, & intellectiuum, ac deliberatiuum.

Reijcitur reſpõſio hæc. Sed hæc reſponſio non videtur valere: quia illic intendit ex æquo diſtinguere numerum potentiarum. Accedat etiam notã 1. 2. dus tex. 1. libr. magno. mora. cap. 35. vbi id probat Ariſt. dicens, quòd ſicut ſenſus & Intellectus differunt inter ſe, quia vnum eſt circa ſenſibile, alterum circa intelligibile: ita hæ duæ partes, quibus ſcimus, & deliberamus: quę vna eſt circa neceſſariſi, altera circa contingens.

3. Accedat etiam Philop. qui Intellectũ non vnam potentiam facit, ſed multas.

Reſpõſio cõmunis, & vera. In hoc dubium mihi videtur cum communi ſententia dicendum vnam, & eandem eſſe potentiam qua intelligimus, & qua deliberamus.

Nota Quòd actus ante cedãt deliberatio nem. Vt autem quid deliberare ſit, intelligas, multos actus ipſum præcedere ſcito. Prima. Primò enim omnium Intellectus finem apprehendit ſub ratione conuenientis. Secunda. Secũdò, voluntas appetit, & inclinat in ipſum. Tertia. Tertiò, voluntas delectatur in ipſo, qui actus dicitur fruitio. Quarta. Quartò intendit ipſum, id eſt, inclinatur ordinando ad opus, & executionem. Quinta. Quintò, applicat Intellectum ad media quærenda. Sexta. Sextò, Intellectus varia ſibi media proponit, & reiectis alijs, vnum, vel quę conuenientiora ſunt ſumit; & hoc eſt deliberare.

Vnde poteſt eiuſdẽ potentiæ eſſe deliberare, cuius fuit cognoſcere finem, circa quem media proponit, & quærit.

Cõcludit eiuſdẽ potẽtiæ eſſe ad liberare & cognoſcere finem. Ad tex. igitur Ariſt. ita eſt reſpondendum, quòd Ariſt. non ſumit ipſum ſolum principium operationes, id eſt, potentiam nudã, ſed perfectam iam habitu, vt poſſit operari: & ſic Intellectiuum, id eſt, principium ſciendi, & deliberatiuum, id eſt, Ad textũ Ariſto. ſolutio. principium deliberandi, differunt: quia illud ponit habitum ſpeculatiuum, & hoc practicum: quæ genere, & re differunt, reliquæ potentiæ non habent habitus, ſed per ſe ſunt principia operandi perfecta: ob id non eodem modo diſtinctio earum ſumitur. Et nota hoc: quia eſt optima declaratio Ariſtotelis: & ſic reſolutum eſt dubium primum.

Secundũ dubium, cur Intellectus & Alterum dubium eſt circa tex. 54. quare inter mouentia non numeratur Intellectus vel imaginatio, ſed appetitus, cũm ſine cognitione non moueatur appetitus. Imaginatio, nõ numerantur inter mouentia.

Reſpondeo, quòd Intellectus vel imaginatio non mouent per ſe, ſed ſunt conditiones mouentium: ſicut approximatio ignis non eſt, quæ comburit, ſed conditio ignis comburentis: ob id inter mouentia Rãſio. non computatur. Ita appetibile eſt, quod mouet appetitum, Intellectus vel imaginatio eſt applicans, & proponens hoc appetibile: habet ergo ſe, vt conditio, & applicans ipſum mouens, ſed non eſt quod mouet.

Vnde Ariſt. in eodem tex. dicit eleganter, appetibile vt intellectum vel imaginatum mouet. vbi illa dicto, Vt, non cauſam mouentem, ſed conditionem notat: ſicut dicimus, Ignis, vt approximatus eſt, comburit.

Differenter ergo ſe habet Intellectus, & appetitus: appetitus enim eſt mouens corpus, at Intellectus vel imaginatio conditio obiecti mouentis appetitum. Quãuis autem neceſſaria ſint imaginatio & intellectio, non ob id ſequitur eſſe principiũ: nam etiam approximatio ignis eſt neceſſaria ad comburendum, non tamen ob id eſt principium: & ſic patet reſolutio huius dubij.

Tertiũ dubiũ an potẽtia motiua & appetitiua diſtinguatur. Tertium dubium eſt: quia videtur Ariſtot. non diſtinguere potentiam motiuam ab appetitiua: non enim inter mouentia computat, niſi obiectum, & appetitum: & ſuperius text. 51. inter quinque potentias non numerat motiua.

Reſpõſio prima. Forſan dici poſſet eſſe eandem potentiam motiuã, & appetitiuam, quæ, vt mouetur ab appetibili dicitur appetitiua, vt mouet, dicitur motiua: & hoc magis forſan alicui videtur conforme Ariſt.

Reſpõſio ſecunda verior. At ne diſcedamus à communi ſententia, dicamus tres eſſe potentias motiuas. Vna eſt, quæ mouet dirigendo, & oſtẽdendo finem & viam motus. & hæc eſt Intellectus & imaginatio; quamuis non ſit hęc propriè potentia motiua. Altera eſt, quæ mouet corpus imperando, & applicando ad motum partes: & hæc eſt appetitiua. Tertia eſt, quæ mouet exequendo motum ipſum partium: & hæc eſt proprie, quam motiuam dicimus.

Ariſt. ergo meminit appetitiuæ: quia ipſa eſt principalis, & propria, Intellectus verò non propriè mouet. Executiua autem

tem non eſt principalis, ſed miniſtra, & cum inſtrumento ipſo computatur. Et hęc eſt dubij reſolutio.

Quartum dubiũ primũ & pͤcipuũ in q̃ſtio ꝓpoſitũ de inſtrumẽto motus, animaliũ, quod ſit. Prima opinio S. Th. & Auer.

Vltimum dubium eſt principale propoſitum in quæſt. circa text. 55. quale ſit illud inſtrumẽtum quo motus animalis fit. Circa quod variæ ſunt ſententiæ Philoſophorum in illo tex.

S. Thom. & Aegid. & Auer. dicunt eſſe cor quod eſt principium, & finis motus, & immobile: eſt quidem principium motus extenſionis, & dilatationis & finis motus contractionis: vtroque enim motu mouetur cor, vt apparet in pulſu. Eſt etiam immobile: quia in vno loco manens ſecundũm totum dilatatur & conſtringitur ſecundum partes.

Verũ hãc ſẽtẽtiam, ſed non euacuare difficulta tẽ Ariſt.

Hæc ſententia veram doctrinam continet, ſed non conſonat Ariſtotelis intentioni: non enim de motu naturali, qualis eſt ille cordis, & pulſuum ſermo hic eſt, ſed de motu voluntario, & progreſſiuo. Huic autem non conſonant illa tria in corde, id eſt, principium, finis, & immobile, vt notum eſt.

Secunda opin. Philoponi.

Alia eſt expoſitio Philop. qui putat hoc inſtrumentum eſſe ſpiritus ipſos motiuos, qui per totum corpus ſparſi mouentur partes dilatando, & contrahendo eas: & his ipſe applicat illa tria.

Reijcitur ſecunda opinio. 1. 2.

Sed mihi expoſitio non placet: quia putat Philopon. ſpiritus eſſe animatos, & ita mouere animali motu, quod non videtur.

3. Et præterea, quia non continuant cum reliquis partibus corporis, ſed ſunt in corpore, ſicut in vaſe: non ergo poſſunt ſic mouere: & quia ſunt tenuiſſima ſubſtantia, quæ non poſſunt ſolidiores, & grauiores trahere, aut pellere.

3. Opin.

Tertia ſententia eſt aliorum, qui dicunt hoc inſtrumentum eſſe chordam coniunctam neruo: vtrunque enim mouet. Eſt enim chorda ſub neruo, & neruus ſui extenſione cauſat motum dilatationes partium: chorda vero contractionem facit.

Reijcitur 3. Opin. 1. 2.

Hæc ſententia mihi non placet. Primò, quia chorda, quæ ligamentum dicitur, eſt ſubſtantiæ oſteæ, & expers ſenſus, ſicut os: non ergo habebit motum. Hoc etiam docet Galen. lib. 12. de vſu part. cap. 3. qui dicit non mouere quia caret ſenſu. Secundò quia non eſt talis diſpoſitio partis, vt iſta ſententia fingit.

4. Opin.

Quarta ſententia eſt aliorum, qui neruo hoc tribuũt. Sed mihi hoc non placet: quia ſicut pupilla non ſola dicitur organum viſus ſed oculus: ita non eſt neruus organus motus, ſed aliqua pars diſſimilaris, vt docet Ariſtot. 2. de partibus cap. 1. Quare mihi videtur dicendum cum Alb. tract. 4. cap. 8.

Reijcitur 4 opinio.

5. Opin. Alber. Primum fundam. ex Galeno, q̃ ſint neceſſaria, vt ſint inſtrũm mot⁹ animalis.

In cuius declarationem nota ex Gal. 12. de vſu partium capit. 3. & Veſalilio libr. 2. cap. 2. Inſtrumentum motus debuit habere duas conditiones. Altera eſt, vt ſentiat: altera, vt moueat: neutra ſine altera perfici poteſt. Hæc tamen non potuerunt commodè coniungi in vna ſubſtantia Nam ad ſenſum neceſſaria eſt humiditas partis, quæ ipſam tenerã facit: ad motum neceſſaria eſt durities, vt ſit fortis, parteſque graues poſſit ſuſtinere. Si ergo dura eſt, ſicca eſt, & motus ac ſenſus erit expers: Vnde neruo inerat quidem ſenſus propter humiditatem, ſed non durities: ligamento inerat durities ob ſiccitatem, ſed non ſenſus.

Inſtrũm mot⁹ eſſe maſculũ ex multis cõpoſitũ.

Natura ergo ſapiens inuenit viam hãc, quòd ligamentum in minutas fimbrias diuiſit, ſimiliter & neruum, ipſaſque inter ſe miſcuit, carne, venis, & arterijs inſerta inter ipſas poſita, ne ligamenta ſua duritiæ neruum læderẽt, atque hoc totum dicitur: muſculus, inſtrumentumque eſt motus. Nam partes neruorum motum dant, ligamenta verò fortitudinẽ, & conſiſtentiam: & vtrunque concurrit in vno inſtrumento ſicut filium debile coniunctum forti non facile rumpitur. Hæc eſt doctrina Galeni & notanda.

Secundũ fundam. e Alber. q̃ ſit pars quieſcẽs ĩ motu aīalis. ſ. mouens immota.

Aduerte vlterius ex Alber. loco allegato, quòd Ariſt. non loquitur de vno inſtrumento tantùm totius motus animalis, ſed de multis. Scito enim, non fieri motum voluntarium in animali, niſi aliquo quieſcente, & illud dicitur eſſe inſtrumentum motus, quod mouet, aliud per muſculum ipſum. Verbi gratia, digitus non mouetur, niſi manu quieſcente, & ſi manus mouetur, quieſcit brachium: ſi brachium, humerus: ſi autem totum animal mouetur, non fit motus, niſi quieſcente, aliqua parte. Vno enim pede quieſcente, mouetur ſecundum alterum: vermes autem quieſcunt ſm vnam partem, dum alteram contrahunt.

Tales ergo partes quieſcentes, ſuper quas reliquæ mouentur, optimè aſſimilantur cardini, & propriæ ſunt commiſſuræ oſſium, quas natura ad motum fecit: iſtæ partes quieſcentes per muſculum mouent alias: & de his eſt ſermo Ariſt.

Nota principiũ motus iſtrumentũ eſſe cor, vel cerebrũ.

Non tamen negamus, cor eſſe præcipuum inſtrumentum ſecundum Ariſtot. quia nerui ab ipſo fluũt, & ſpiritus: ſecundum Galenum cerebrum eſt potius: ſed de his nihil tractamus in præſenti. ex his dubio propoſito eſt abunde ſatisfactum.

Caput vndecimum.

Omnino igitur, ſicut dictum eſt. Tex. LVI.

De principio motiuo aſaliũ imperfectorum.

POſtquã in vniuerſali de principio motus animalium diſſeruit, nunc in particulari diſſerit de quibuſdam, quæ difficultatem habẽt, ſcilicet de animalium imperfectorũ motus principio, atque de hominis etiam motu.

Appetitiuũ inquã tum tale eſt principium motus.

Primo autem infert ex his, quæ priùs dicta ſunt, appetitiuum, vt appetitiuum, eſſe principium motus animalium: at ne de quocunque appetitu videatur loqui, limitat de illo loqui, qui cum imaginatione eſt, ſiue iſta imaginatio ſit rationalis, id eſt intellectio, ſiue ſit ſenſitiua, qualis in eſt brutis.

Et nota hoc loco nomen imaginationis communiter ſumi pro cognitione, vt cognitionem ſenſus, & Intellectus complectitur ſicut ſuperiùs ſumebatur intellectio.

Nota. Primum dubiũ an aſalia imperfecta habeant imaginationem, & appetitum.

Proponit igitur dubium de iſtis animalibus imperfectis, quibus non ineſt, niſi tactus, vt vermes, & animalia iſta immota ſunt, an habeãt imaginationem, & appetitum.

Reſpõſio Ariſt.

Reſpõdet appetitum habere: quia ineſt eis dolor, & voluptas, vt manifeſtum eſt: quia ſi pũgantur, ſe contrahunt: at iſta nõ ſunt ſine appetitu. Reſpondet etiam habere imaginationem, ſed imperfectam, & indeterminatam, qualis eſt ipſorum motus.

Nota cur dicat imaginatio illorũ aſaliũ imperfecta.

Nota, quòd imaginatio horum dicitur indeterminata, & ratione ſubiecti, quia nõ habet certum organum, ſed per totum corpus eſt, ſicut tactus: & ratione obiecti, quia quicquid pcipiunt vel ſub ratione cõuenientis, vel diſconuenientis percipiunt, nõn diſtinguentia an ſit hoc, vel illud conueniens, vel diſconueniens. Eſt etiam imperfecta: quia tantùm à præſentibus mouetur, & non ad vllum locum certum diſtantem, ſed ſecundum præſentia iudicant, ac mouentia ſe creant.

1. 2. 3.

Sẽſitiua igitur imaginatio ſicut dictũ eſt. Tex. LVII.

Oĩbus animalib' ineſſe imaginationem. Sed hominis, & reliquorum animaliũ diſſerre.

COncludit, animalibus omnibus ab homine ineſſe imaginationem ſenſitiuam: ſi enim ineſt imperfectis, inerit etiam perfectis. Homini tamen ineſſe, docet deliberatiuam imaginationem. Et probat: quia deliberare, eſt conferre multa ſub vna communi menſura, & quod conuenientius eſt, ac melius ad finem eligere. ſed hoc facere rationis eſt: vnde reliqua animalia non habẽt talem opinionem, id eſt, iudicium, quia non ſyllogizãt, ſicut homo. Solus enim homo ex multis phantaſmatibus facit vnum, id eſt, ex multis mediis ad finem propoſitis eligit vnum, reiſcit alia, quæ non ſunt apta.

Nota.

Notandum, quòd homo, dum deliberat, vnam menſuram ſibi præfigit, ſcilicet, id, quod magis ad finem conſequendum eſt, & per ipſum media menſurat. Verbi gratia, qui infirmus eſt, ſibi ſanitatem acquirendum proponit, ac ſumit hoc vt regulam, quæ ſanitatem magis faciunt, petenda: & iuxta hoc medicum vocat, & peritiorem, & alia huiuſmodi conſequentia. Hoc facere nulli bruto conceſſum eſt.

Vincit autem aliquãdo, & mouet voluntatem.

Qñ aliqñ homo ex rõnali, & aliqñ ex appetitu ſenſitiuo mouetur.

OStendit, quòd non ſemper homo ſecundum appetitum rationis mouetur, ſed aliquando ſenſitiuus vincit rationalem: quod fit in incõtinentibus, vt dictum eſt. Aliqñ rationalis vincit ſenſitiuum, & ſecum

ſecum fert, ſicut ſuperior ſphæra fert inferiorem: & iſte motus eſt ordinarius, & ſecundum naturam, cùm homo ratione mouetur, & vincit appetitum: & tunc fertur tribus lationibus, id eſt, motibus.

Dubium. Dices; Quid eſt, quòd fertur tribus motibus? Alber. vno modo exponit, S. Thom. aliò: ſed mihi inter omnes Themiſt. videtur veram attingere expoſitionem, quæ perfectior fiet adiunctis aliquibus ex noſtra expoſitione. Notandum igitur, quòd quando homo ratione ducitur contra appetitum, tunc ſunt tres motus. Primus eſt rationis, & voluntatis: alter eſt ipſius appetitus contradicentis. Tertius eſt corporis obedientis rationi. At cum appetitus vincit, non ſunt, niſi duo: nam voluntas decepta acquieſcit appetitui, & pro vno motu reputatur. Vt enim ſupra diximus, appetitus ſenſitiuus non ſufficit ad motum, niſi acquieſcente voluntate: voluntas vero ſufficit renuente appetitu: ob id cum ratio dominatur, tunc tres lationes fieri ſolent quamuis non ſemper: quia aliquando etiam appetitus acquieſcit. Et nota expoſitionem huius loci. (Reſponſio.)

Scientificum autem nō mouet. Tex. LVIII.

Qualis cognitio intellect⁹ hominē moueat. Qualis cognitio intellectus moueat hominem, docet dicens, nō eſſe ſpeculatiuā: hic enim in quiete eſt, nec ad operationem vllam eſt. Practicus verò duas partes habet. Vna, qua vniuerſale cognoſcit, ſcilicet ipſa maior ſyllogiſmi practici, talis operatio dicitur ratio: altera, qua minor, & concluſio, quæ ſingulares ſunt, diciturque exiſtimatio. V.g. dicit infirmus, Quod ſanitati neceſſarium eſt, mihi eſt faciendum: hanc ſumere potionem eſt neceſſarium: ſumenda ergo eſt. Dicit Ariſt. quòd vtraque mouet, ſed propinquius, & proximè concluſio, & minor ſingularis: maior verò nō ita propinque: magis enim ad ſpeculationem accedit.

Nota q̄ oīs mal' dr ignorans. Vnde error in opere procedit ex falſa ſubſumptione & illatione propter quod omnis malus dicitur ignorās: quamuis in maioribus vniuerſalibus non erret, errat in his particularibus, quę faciēda ſibi proponit. Atque hæc ſunt, quæ Ariſt. docet de motiua potentia.

An appetitus ſit potentia animæ. Vel quid, & quotuplex appetitus, ac de eius paſſionibus.
Quæſt. XXVI.

Non eſt difficile ſenſum huius quæſtionis percipere: vt enim Intellectus ſenſusve ſunt potentiæ, quæ non niſi ratione animæ inſunt, an talis appetitus ſit, quærimus. Videtur autem, quòd non ſit potentia animæ. Quæ ineſt etiam anima carentibus, non eſt animæ potentia: ſed appetitus omnibus ineſt: cuncta enim ſuam appetunt perfectionem. ergo non eſt potentia animæ. (Prima rō ad partē negatiuā.)

Preterea: videtur non diſtingui à cognoſcitiua potentia. Nam quæ habent idem idem obiectum, non diſtinguuntur: at ſenſus, ſeu Intellectus idem obiectum habent cum appetitu: non ergo diſtinguuntur. Diſcurſus eſt notus cum maiore. Probatur minor, quia quod Intellectus ſeu imaginatio percipit, id prorſus appetitus appetit. (2. Ratio.)

Circa reſolutionem huius aliqua aduertenda ſunt. Primum eſt: appetitus ſenſitiuus eſt facultas, ſeu potentia animalis, qua, quæ ſibi conuenientia ſenſu percipit, proſequitur: & quæ inconuenientia, propellit. Quæque enim res in ſibi conuenientia inclinatur: taliſq; inclinatio appetitus eſt. Non tamen quæque res, quod ſibi conueniens eſt, percipit. Vnde appetitus non cogniti conuenientis dicitur naturalis: is verò, qui eſt conuenientis cogniti per imaginationem, appetitus ſenſitiuus dicitur, ſicut rationalis eſt boni per Intellectus iudicati. De hoc igitur appetitu ſenſitiuo, quæ ſenſualitas à Theologo dicitur, ſermo eſt. Senſualitas enim dicit appetitum, qui cognitionem, & iudicium ſenſus ſequitur: qui appetitus ſolet rationi contradicere. (Primum fundam. de appetitu naturali, & ſenſitiuo, atque vtriuſque officio.)

Notā tamen, quòd natura ſapiens, aut potius naturæ Autor, non ſolum dedit rebus appetitum quo ſibi conuenientia proſequerentur, ſed etiam quo impedimenta, quæ ſuam conſequi perfectionem prohibent, (De appetitu cocupiſcibili, & iraſcibili, & vtriuſq; officio de opere.)

hibent, arcerent, ac propellerent. Vnde igni leuitatem dedit, qua ſurſum ferret, & calorem, quo impedimenta arceret. Hoc autem non negauit animalibus: nam appetitum dedit, quo bona proſequerentur, fugerentq; mala, & alium, quo obſtantia impedimenta: quæ bonum conſequi, vel malum fugere prohibent, arcerent: Prior appetitus concupiſcibilis dicitur, poſterior iraſcibilis. hic enim verſatur in remouendis obſtaculis concupiſcibilis: ob id dicitur habere pro obiecto bonum arduum, vel malum arduum: illud ad obtinendum, hoc ad propellendum.

Exemplo declarat.

Verbi gratia, canis videt cibum, percipitque ſibi conuenientem: at ſimul percipit difficultatẽ, quia eſt cuſtos prohibens: tunc inclinat iraſcibilis in id bonum, non obſtante illa arduitate obtinendi.

Secundũ fundam. de ſex paſſionibus concupiſcibilis.

Secundo aduerte, concupiſcibilem ſex habere paſſiones: iraſcibilem vero quinq;. Sunt autem ſigillatim exponendæ. In primis concupiſcibilis verſatur circa bonum proſequendum: malum vero fugiendum.

1. Amor.

Circa bonum ſunt tres paſſiones, amor, deſideriũ, delectatio, quę dicitur voluptas, ſeu gaudium, ſeu lætitia.

Cùm enim imaginatio proponit bonum aliquod ſeu conueniens, ſtatim in appetitu, fit quædam complacentia in ipſo, & quædam inclinatio, quæ amor dicitur.

2. Deſiderium.

Quòd ſi proponat tale bonum abſens, & futurum, ſequitur in appetitu quædam paſſio, quę eſt proſecutio quędam, & velut tendentia in ipſum, & dicitur deſiderium.

3. Voluptas, ſeu delectatio. Nota proportionẽ totidem quodãmodo reperiũtur in appetitu naturali.

Quòd ſi vt iam præſens & obtentum proponatur, ſequitur quædam quies appetitus in ipſo, quæ dicitur voluptas, vel delectatio, quæ finis eſt amoris. Amor aſſimilatur connaturalitati & aptitudini, quam res inanimatæ habent ad ſuum finem: quę metaphoricè dicitur amor in ipſis. Deſiderium ſimilatur motui, quo in finem vel in locum mouentur. Voluptas aſſimilatur quieti ipſarum in fine & loco proprio.

Tres aliæ contrariæ paſſiones Prima odium.

Aliæ tres ſunt paſſiones oppoſitæ, & contrariæ circa malum. Prima eſt odium: cum enim imaginatio aliquod ſub ratione mali, vel diſconuenientis proponit, fit quædam diſplicentia in appetitu, quæ odium dicitur.

Secunda

Cum autem proponitur vt malum aduentans, eſt alia paſſio, quæ dicitur fuga, & auerſio quædam appetitus contraria deſiderio.

fuga ſeu auerſio contraria deſiderio.

Tertia triſtitia.

Cùm verò malum, vt præſens iam, & in actu proponitur, fit paſſio dicta triſtitia, vel mæſtitia contraria voluptati. Atque hæ paſſiones in concupiſcibili ſunt.

Iraſcibilis paſſiones. Prima ſpes.

In iraſcibili verò, qui circa ardua verſatur tam bona quam mala hæ paſſiones inſunt. Prima eſt ſpes circa bonum arduum obtinendum. Spes enim eſt inclinatio in bonum propoſitum arduum abſens, poſſibile tamen obtineri.

Secunda audacia.

Audacia circa malum arduum aggrediendum: dicit enim quandam appetitus eleuationem & motum ad malum ſuperandum arduum.

Nota.

Non eſt tertia paſſio, quæ dicat quietẽ: quia cùm bonum poſſidetur, non eſt arduum iam, nec iraſcibili indiget.

Tres aliæ paſſiones dictis contrariæ.

Circa idem arduum ad fugam ſunt tres paſſiones. Prima eſt deſperatio contraria ſpei: cum enim bonum impoſſibile, aut multum difficile proponitur, eſt diſplicentia appetitus & abiectio, quæ dicitur deſperatio.

Prima deſperatio.

Secunda timor.

Cùm verò proponitur malum arduum, ſcilicet cum difficultate aliqua cauendi, fit quædam depreſſio & turbatio appetitus, quæ dicitur timor.

Tertia ira.

Cùm vero malum eſt præſens, difficile que ſe animal ab eo liberari poſſe percipit fit ira, quæ non habet contrarium, vt diximus: quia debebat eſſe bonũ præſens: ſed iam tunc non eſt arduum. Vnde ira ſequitur ex triſtita præcedẽti, quæ circa malum eſt præſens, & in ipſam etiam terminat. Hæ ſunt paſſiones iraſcibiles.

Tertium fundam. de paſſionum ordine ac primo concupiſcibilis ad iraſcibiles.

Aduerte tertio, vt ordinem intelligas inter has, quòd in concupiſcibili ſunt paſſiones, quæ dicunt quietem, & finem, vt delectatio, & triſtitia ſunt aliæ, quæ dicunt motũ in terminum, vt amor, deſiderium, odium, fuga.

Perpendendum eſt igitur, quòd paſſiones concupiſcibiles, quæ ſunt in motu, obtinẽt primum locum in executione, ſecundum locum obtinent paſſiones iraſcibiles ſi bonum, vel malum ſit arduum: tertium concupiſcibiles, quæ dicunt quietem. Vnde paſſio incipit à concupiſcibili & terminat in ipſa.

Verbi gratia, circa bonum prima paſſio

eſt

eſt amor ſtatim deſiderium, pòſt, ſi ſit arduum, ſpes, vel deſperatio: quòd ſi conſequitur bonum, fit delectatio. Circa malum prima eſt, odium, poſt illum fuga auerſionis: deinde, ſi ſit arduum, audacia, vel timor: & tandem ira, cum ſit præſens: quòd ſi non vincit malum, fit conſummata triſtitia, quæ incipit aliquando ante iram. Hic eſt ordò executionis.

Ordo paſſionũ, cõcupiſcibilis erga bonũ, & malum.

Nota tamen, quòd eæ, quæ ſunt in concupiſcibili circa malum, id eſt, odium, fuga, triſtitia, ſunt poſteriores ijs, quæ ſunt circa bonum: quia enim bonum amamus, inde oppoſitum odio habemus, & ſequuntur omnia alia.

Amor omniũ paſſionũ prima eſt cauſa.

Amor igitur eſt omnium prima, & ipſarum patens: ob id aliquando ipſi tribuũtur. Dicimus enim amor iraſcitur, ſperat, deſperat, gaudet, triſtatur.

Zelus effectus amoris.

Amor hic habet vnum effectum, qui dicitur zelus, quo aueriamur omnia, quæ bonum amatum impediunt, vel cõtra ipſum ſunt.

Quartum fundam. cur dictæ paſſiones ac de corporali paſſione quę ſimul cũ eis accidit.

Aduerte quartò. Omnes paſſiones prædictæ ea de cauſa paſſiones dici, non quòd non ſit potentiæ actus: ſed cum alteratione quadam ſenſibili fiunt, & cordis motu. Ita enim choleram diffundit, timor ſanguinem ad cor trahit, parteſque corporis frigidas, pallentes, ac trementes reliquit, amor ſpiritus accendit, delectatio ſanguinem & ſpiritus per corpus ſpargit, membraq; ſaltitare facit: triſtitia ſpiritus obnubilat, incraſſatque ſanguinem: & ſic etiam in alijs paſſionibus.

Nota cur cõiter dicunt aïæ paſſiones quatuor eſſe.

Eſt autem notandum, quòd communiter quatuor animæ paſſiones ponuntur, ſcilicet guadium, triſtitia, ſpes, & timor. Duæ primæ ponuntur, quia ſunt fines omnium paſſionum prædictarum: duæ verò vltimæ, quia à concupiſcibili ſtatim oriuntur, à deſiderio ſpes, ab odio timor. Hæ igitur ea de cauſa tanquam principales, ſumuntur.

1. Concl. appetitus ſenſitiu' eſt potentia aïæ ſolũ aïaliũ propria. 1. Ratio.

His igitur ſuppoſitis ſit prima concluſio. Appetitus ſenſitiuus eſt potentia animæ ſolum animalibus propria. Hæc facilè probatur: quia non ineſt niſi habentibus ſenſum: hæc autem tantum ſunt animalia: horum igitur eſt propria.

2. Concl. appetitus ſenſitiu' in corde præcipue, ſubiectat. 1. Ratio.

Secunda cõcluſio, Appetitus ſenſitiuus corde præcipuè ſubiectatur.

Probatur: quia vbi alterationes, quæ ſunt velut materia paſſionum, fiunt, ibi & paſſiones, & potentiæ ſunt: ſed tales motus, & alterationes fiunt in corde, & à corde vt notum eſt: ergo & potentia talis ſcilicet appetitus, ibi eſt.

3. Concl. iraſcibilis & concupiſcibilis ſunt duæ potentiæ realiter diſtinctę. 1. Ratio.

Tertia concluſio. Iraſcibilis, & concupiſcibilis ſunt duæ potẽtiæ realiter diſtinctæ. Hæc eſt S. Thom. 1 p. q. 81. ar. 2.

Et probatur primò: quia iraſcibilis ſæpe fertur in obiecta contra concupiſcibilem: canis enim fert percuſſionem per iraſcibilem, vt recipiat cibum: contra, omittit ex timore quod appetit: & in multis alijs patet, diſtinguuntur enim inter ſe.

2. Ratio.

Probatur ſecundo: quia paſſiones vnius impediunt paſſiones alterius aliquando: iratus enim impeditur ab amore.

3. Ratio.

Probatur tertio: quia vna eſt alterius miniſtra: differunt ergo inter ſe.

Ad 1.

Ad primum argumentum reſpondetur ꝙ nõ ineſt omnibus huiuſmodi appetitus niſi animalibus, vt dictum eſt.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, ꝙ circa idem obiectum materiale fertur appetitus & ſenſus: ſed diuerſum eſt formaliter. Senſus enim percipit quia ſenſibile eſt: appetitus verò, quia conueniens eſt, appetit: ſicut Intellectus percipit rem, vt ens & verum: voluntas vult, vt bona.

An ſit alius appetitus præter naturalem, & ſenſitiuum. Quaeſt. XXVII.

Occaſio quæſtionis.

APpetitum naturalem cum ſuperius diximus eſſe, quo vnumquodq; in id, quod ſibi conuenit, fertur ab eo, quod ſibi aduerſum eſt, refugit nulla in eo talis conuenientis vel diſconuenientis exiſtẽte cognitione. Cum autem ſenſu, quod ſibi conuenit, aut nocet: iudicat, iam tunc appetitus ſenſitiuus dicitur: ꝙ ſi tale iudicium Intellectu fiat, cum appetitus eſt rationalis, qui dicitur voluntas; dubium autem eſt, an is à ſenſitiuo diſtinguatur.

Primũ argumẽ. ad partẽ negatiuam.

Videtur autem, ꝙ non. Primò, quia circa idem obiectum verſantur: ꝙ enim ſit Intellectu, vel ſenſu cognitum, videtur per accidens, cum ſemper ſit appetibile.

2. Arg.

Et probatur ſecundò: quia vterque verſatur circa ſingularia, & particularia bona; non ergo vlla videtur diſtinctio.

Hæc

Nota.

Hæc quæſtio non eſt inter doctos controuerſa. eſt enim in ea communis conſenſus. quamobrem ſtatim per concluſiones eſt reſoluenda: quæ quidem ſunt valde notandæ.

Prima cõcluſio, appetit' rationalis eſt diſtinctus a ſenſitiuo.

Sit prima concluſio. Appetitus rationalis eſt diſtinctus à ſenſitiuo.

1. Ratio.

Hæc probatur primò: quia iſti duo ſunt ſæpe inuicem contrarij: non ergo vna potentia ſpecie eſſe poſſunt. Antecedens notum eſt, tam in homine incontinente, in quo præualet appetitus ſenſitiuus contra rationalem, quam in continente vbi contrarium fit.

2. Ratio.

Probatur ſecundò: quia rationalis appetitus non ſolùm in hoc, vel illud ſingulare bonum fertur, ſed in vniuerſale: voluntate enim bonum in commũni appetimus, ſenſitiuo verò non niſi ſingulare: ſunt igitur diſtincti, ſicut ſenſus, & Intellectus.

3. Ratio.

Probatur tertiò ex ſubiecto: rationalis enim in ſola anima eſt ſubiectatus, ſenſitiuus vero in coniuncto.

Quarta ratio ex octo differẽtijs voluntatis ab appetitu ſenſitiuo.

Probatur quartò ex multis alijs differẽtijs, puta, octo notandis, quæ ſunt inter vtrunque appetitum.

Prima differẽtia in obiecto.

Prima eſt: voluntas eſt circa bonum vel malum Intellectu iudicatum: ſenſitius verò circa id, quòd imaginatio iudicat: & ex hoc fit, quòd rationalis ſit circa vniuerſale, & particulare bonum vel malum, vti diximus: at ſenſitiuus ſit circa ſingulare.

Sc̃da differẽtia in libertate.

Secunda eſt conſideranda: voluntas eſt libera: id eſt, cùm Intellectus iudicat aliquid bonum & faciendum, poteſt volũtas velle, & non velle, id eſt, actum ſuſpendere. Et hęc dicitur libertas contradictionis: quia poteſt producere actum, & non producere: & non ſolùm hoc poteſt facere, ſed etiam velle, vel nolle. Nolle enim non dicit actus priuationem, ſed actum contrarium: & hunc poteſt voluntas facere circa bonum aliquod particulare propoſitũ, quæ dicitur libertas contrarietatis, quamuis reſpectu boni in communi non poſſit dicere, Nolo: ſed poteſt manere abſq; actu cum libertate contradictionis quam ſemper habet reſpectu cuiuſq; dum eſt in corpore.

Nota qd nã libertas ſit cõtrarietatis & cõtradictionis.

Reſtringitur differentia ſecunda.

Hoc debes intelligere de actu voluntatis, qui præſupponit vſum rationis, & diſcurſum. Aliquãdo enim paſſiones corporis inſurgunt ita vehementes, & celerrimæ, vt antecedant diſcurſum rationis, intellectumque turbent: & tunc voluntas ablato vſu rationis, vel in primo motu operatur neceſſariò: & naturaliter talem operationem quæ non ex iudicio & deliberatione rationis procedit in volũtate, vocant Theologi motum primum, in quo non eſt peccatum, cùm libertate careat: vocant etiam motum ſubreptitium.

Nota, qd libertas, quo ad exercitiũ actus, & quoad ſpecificationem.

Voluntas igitur circa ea, quæ ratio proponit, libera eſt libertate contrarietatis & contradictionis. Hæc eadem alijs vocabulis efferunt Theologi: nam voluntatem eſſe liberam libertate contradictionis dicunt eſſe liberam quantum ad exercitium actus, vt poſſit operari, & non operari: ꝙ verò ſit libera in contrarietate, vocant eſſe liberam quantũ ad ſpecificationem actus, id eſt, quantum ad actus ſpeciem, vt poſſit hunc, ſcilicet volo, vel illum, ſcilicet nolo producere.

At appetitus ſenſitiuus eſt neceſſarius vtraque neceſſitate appoſita. Circa enim conueniens ſibi propoſitum non poteſt appetitus bruti non appetere, nec poteſt repellere, & nolle: ſed ad vtrunque aſtringitur, ſtante boni & conuenientis imaginatione.

Tertia differentia in actuũ multitudine ac diuerſitate.

Tertia differentia eſt in actuum multitudine. Plures enim actus habet atque diuerſos voluntas, quàm appetitus. In primis habet amorẽ beneuolentiæ. Et enim duplex amor, alter concupiſcentiæ, alter beneuolentiæ ſeu amicitiæ. Ille, eſt velle bonum ad ſe ordinando, quo amore vtilia, & delectabilia amamus. Alter eſt velle bonum propter ſe ipſum: quo amore honeſta tantum amamus, & in hoc amore fundatur vera amicitia, qua alicui bonum propter ſe volumus. Talis amor non eſt in appetitu ſenſitiuo: ideo bruta non ſunt circa honeſta, ſed tantum circa delectabilia, & vtilia, nec amicitiam vllam habent veram inter ſe: at talis amor in voluntate eſt, atque ea ratione homo honeſtum reſpicit & amicitiam colit.

Primus actus.

Nota qd nã amor amicitiæ, & concupiſcẽtiæ.

Secundus voluntatis actus.

Præterea in voluntate eſt actus, qui dicitur conſenſus ſeu electio. Propoſitum enim bonum ab Intellectu, vti diximus, poteſt voluntas velle, & uon velle: cum autem vult, illa acceptatio dicitur conſen

ſus,

ſus, & electio: recipit enim voluntas illud medium ab intellectu propoſitum, alijs reiectis: & ideo voluntas dicitur liberum arbitrium: quatenus enim libere recipit, quod intellectus arbitratur, & delibęrat eſſe faciēdum, dicitur liberum arbitrium. Multa etiam alia inſunt, quæ non competunt appetitui.

Quarta differētia ex dominio volūtatis ī appetitū ſenſitiuum, & multis alijs.

Quarta differentia eſt, quòd voluntas dominatur appetitui per rationē. Primo, quia, vt diximus, multos ipſius actus impedit, multos alios ipſum exercere facit.

2.

Secundò, multa alia inſunt appetitui à parte rationali, ſcilicet pudor, qui eſt dolor dedecoris præſentis, vt ſequitur affectus erubeſcentiæ. Ineſt etiam commiſeratio, vnde planctus: ineſt etiam riſus, & alia quæ brutis non inſunt.

3.

Tertiò, appetitui ob voluntatem & rationem inſunt virtutes duæ cardinales: in concupiſcibili eſt temperantia, in iraſcibili fortitudo.

5. Differ. Motiua potentia in homine nō exercet actū ſine conſenſu voluntatis.

Quinta differentia eſt: motiua potentia non exercet actum in homine quandiu eſt rationis compos propterſolum appetitum, niſi accedat voluntas: hęc autem ſufficit etiam contra appetitum, vt ſuperius declaratum eſt.

6. Differ. Voluntas nō ſubdit influxuį cęleſti, appetit⁹ vero ſenſitiuus ſubditur.

Sexta differentia: voluntas non ſubditur influxuį cęleſti in ſuis actibus per ſe: appetitus verò ſubditur, quia in corpore eſt, ac in corporis complexione: vnde voluntas in quacunque complexione libera manet: Deo enim immediate ſubijcitur, & ab eo mouetur immediate, non à cauſis naturalibus, niſi per appetitum, qui non infert neceſſitatem voluntati vllam.

7. Differ. Appetit⁹ ſolus nō habet meritum, vel demeritū niſi accedat voluntas.

Septima eſt, appetitus ſolus nihil habet meriti, vel demeriti, niſi accedat volūtas, ſubiectiue enim meritum, in voluntate eſt primò, & ab ea talem rationem ſumit: deficiēte autem ipſius actu, deficiunt & iſta.

8. Differē. Ex reflexione ſupra ſeipſam & alias.

Octaua eſt: voluntas mouet appetitum ſæpe & mouet intellectum ad operādum, & ſupra ſe ipſam ſe multipliciter reflectit: vult enim ſe velle, & deſiderat ſe velle, & ſe deſiderare: quæ appetitui non inſunt. Non enim appetitus bruti mouet imaginationem ad imaginandum: ſed quæ imaginationi occurrunt, appetit, vel retinuit: nec ſupra ſe ipſum reflectit. His igitur omnibus, & alijs differentijs patet voluntatem longe ab appetitu differre.

Secunda concluſio. Voluntas non diuiditur in iraſcibilem, & concupiſcibilem tanquam in duas potentias realiter diſtinctas. Secunda concluſio voluntas non diuidit in iraſcibilē & cōcupiſcibilem, tāquam in duas potētias natura diſtinctas.

Senſus huius eſt: quòd in voluntate ſunt alij actus omnes ſimiles illis, qui erant in appetitu ſenſitiuo, ſcilicet, ſpes, amor, odium, &c. tamen in appetitu ſenſitiuo diximus duas potentias eſſe realiter diſtinctas, vnam ad actus eſſe bonū, vel malum: alteram ad arduum bonum, vel malum. Modò dicimus, ꝙ vna voluntas ſufficit ad omnes actus: nec eſt opus diuidere duas potentias. Explicat̄ cōcluſio.

Et ratio eſt: quia voluntas eſt immaterialior appetitu, idcirco vna exiſtens poteſt facere ea, quæ plura materialia faciebāt. Sicut ſenſus communis, quia ſuperior eſt, vnus percipit ſenſibilia omnia aliorū, & vnus intellectus percipit, quę plures ſenſus percipiebāt; ita vna voluntas facit omnia, quæ duæ potentiæ ſenſitiui appetitus faciebant. 1. Ratio.

Secunda ratio. Quia à poſteriori (vt ſæpe diximus) deprehendimus, quòd qui poteſt voluntatis vnum actum exercere, poteſt etiam alterum, & omnes actus voluntatis, & circa omnia obiecta cognita: & qui vnum non poteſt, nec alias poteſt: & ideo vnam potentiam volūtatem eſſe meritò dicimus, & omnes actus illos ad vnā ſpectare voluntatem. At in appetitu ſenſitiuo non ita eſt: quòd non ſolum in animalibus imperfectis videmus, ſed etiā in eodem animali & homine ipſo aliquando, ex morbo vel alia cauſa aliquem ad iram eſſe propenſiſſimum & iraſci, vel contra iraſci omnino, non poſſe bene tamen appetere, concupiſcere, & contra. 2. Ratio.

Tertia ratio ex obiecto: quia volūtas tendit in bonum vniuerſaliter & in communi, atque ita in omne id, quod habet rationem boni, atq; adeò vna ſola eſt potentia. Hoc etiam tenet Sanctus Thomas. 1. p. q. 82. ar. 5. 3. Ratio.

Tertia concluſio. Voluntas eſt in ſola anima rationali, ſicut intellectus, ſubiecta: nam æqua eſt vtriuſque ratio. 3 Concl. Voluntatis ſubiectū ipſamet eſt anima.

Hinc eſt, quòd anima ſeparata ſecum fert voluntatem cum intellectu, & habitus, qui in eis erant, qui non dicebant imperfectionem. Iſti enim imperfecti nō manent in beato, vt ſpes, nec fides, ſaltem in Nota de anima ſeparata.

actu, in purgatorio bene manent: Iraſcibilis & concupiſcibilis, qui erant in coniunctio, deſtruuntur, ſicut ſenſus: reſurgent tamen cum corpore, quanuis glorioſum corpus non exercebit actus iraſcibiles, vt nūc ex indigentia, quia tunc nullum erit impedimentum auferens bonum concupiſcibili: in qua erit amor cum delectatione.

4. Concl. Volũtatis actus nõ ſemper p̃cedit actum intellectus. Quarta concluſio. Voluntatis actus non ſemper præcedit actum intellectus.

Notandum itaque, quòd voluntas mouet intellectum ad intelligendum, & intellectio ſequitur volũtatis imperium: tamen non in omni actu id fit: quia voluntas non mouet, niſi præexiſtente cognitione intellectus. Scias igitur, intellectus primum actum eſſe abſque voluntate: quia ex ſenſu, vel ab alio externo principio obijciuntur ei aliqua, quæ neceſſario apprehendit: & per talem intellectionem voluntas poteſt applicare intellectum ad diſcurrendũ, vel ad alia cognoſcendum. Quanuis poſſet dici, quòd voluntas mouetur etiam ab his, quæ ſenſus ſentit: & per hoc applicat intellectum ad intelligendum circa illud, & ita conceſſit S. Tho. 1. 2. q. 10. ar. 3. ad 3. — Nota.

Ad 1. Solutio argumentorum facilis eſt. Ad primum dico, quòd quanuis voluntas verſetur circa appetibile, non tamen eadem ratione: id enim eſt, quod apprehenditur intellectu, ob id differt à ſenſitiuo, ſicut ſenſitiuus differt à naturali: quia naturalis eſt ſine cognitione vlla. Quod autem ſit appetibile per ſenſum vel per intellectum cognitum, & iudicatum, multiplicem facit differentiam, vti diximus in prima concluſione.

Ad 2. Ad ſecundum iam ſolutio eſt nota ex dictis. Fertur enim volũtas non ſolum in bonum ſingulare, ſed etiam vniuerſale: quia bonum etiam communiter volumus, ſicut & intelligimus.

Caput duodecimum.

Nutritiuam igitur animā. Tex. LIX.

Abſolutis animæ partibus quatuor, nunc ipſarum ſpecies tres, ſcilicet nutritiuam, ſenſitiuam, ac intellectiuam confert. Motiua enim non ſpecies, ſed potentia animæ eſt. — Confert Ariſt. nutritiuam, ſenſitiuã, & intellectiuam inter ſe.

Qualiter nutritiua ſe habeat, nunc primo explicat, dicens, In omnibus viuentibus neceſſe eſt animam nutritiuam eſſe à principio generationis vſque ad mortem. Nunc probat eſſe: viuens à generatione, aut augetur, aut minuitur, aut in ſtatu eſt: ſed nihil horum fit abſque alimento: ergo omne viuens animam nutritiuam habet: abſque hac enim non eſt alimentum, nec alitio. Nota igitur vegetatiuum omnibus ineſſe animatis. — Nutritiua neceſſaria eſt in omni viuente ab initio vita vſq; ad mortem.

Senſum autem non eſt neceſſe. Tex. LX.

Nvnc de ſenſitiua tractat, ac duo docet. Primum eſt: Senſus non ineſt cunctis viuentibus: quod dupliciter probat. Primò: Quæ corpus ſimplex habent, non poſſunt habere tactum: at viuentia aliqua corpus ſimplex habent: ergo non poſſunt habere tactum: ergo nec ſenſum: nullus enim eſt ſenſus ſine tactu, vt alibi dictum eſt. — Quòd sẽſus nõ ineſt cũctis viuentibus. Prima rõ Ariſt.

Nota, quòd ſimplicia vocat, quibus multum dominat elementum aliquid, quales ſunt plantæ, abundat enim in ipſis terra: non tantum ſecundum ſubſtantiam, ſic enim in animalibus etiam abundat, quæ plus terrę habent, quam alterius elementi: ſed ſecdm qualitates alteratiuas: hæ enim tactum impediunt, vt inferius dicetur. — Nota.

Probatur ſecundò: quia non omnia viuentia ſuſceptiua ſunt formarum ſine materia, id eſt, ſpecierum ſenſibilium, vt ſpe- — 2. Ratio

cies

cies ſunt:ob id non ſentiunt.

Quòd oĩa aīalia ſenſum hãt.

Alterum,quod docet, eſt: Omnia animalia ſenſum habent. Circa huius probationem ſupponit duo. Alterum eſt: naturam nihil fruſtra facere: Alterum,ꝙ omnia,quæ natura fiunt, propter finem fiunt. Vnde caſus & fortuna,in his,quæ propter finem ſunt,eueniunt:caſus autem circa naturalia contingit.

Duæ ſuppoſitiones Ariſ.

Ex his duobus ſequitur vnum,quòd naturalia habent ſufficientia media à natura,quibus cõſequantur finem: aliter enim fruſtra eſſent ordinata in finem.

Prima rō nectitur.

Ex hoc ſuppoſito eſt ratio, Animalia abſque alimento finem ſuum cõſequi non poſſunt: ſed abſque ſenſuali non poſſunt: ergo neceſſario habet ſenſum. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Probatur minor:q̃a non ſunt ſicut plãtæ, quæ vnde nata ſunt, & vbi, habent etiam ſuum alimentum,ſcilicet ex terra:at animalia non ſic, ſed motu indigent,vt quærant: opus eſt ergo diſcernente.

Nota.

Hæc ratio adducitur ab Ariſto.pro animalibus progreſſiuis, à quibus alimentũ diſtat,ob id ſenſu indigẽt, quo ſimul cum motu quærant ſibi cibum. Inferius autem ratio cõmunis ponitur etiam pro animalibus affixis:quæ locum non mutant: hæc enim etiam indigent ſenſu,ſed alia cauſa.

Non eſt autem poſſibile, vt corpus. Tex. LXI.

Reiicitur obiectio.

EXcludit quandam obiectionem, in qua explicat,quo modo ſe habeat intellectum ad nutritiuum. Poſſet dici, quòd non eſt neceſſarius ſenſus cum nutritiuo ad diſcernendum alimentum,ſed ſat eſt intellectus: vnde erit animal cum nutritiuo, & intellectiuo. Contra hoc dicit fieri non poſſe, quòd animal progreſſiuum habeat intellectum ſine ſenſu,non ſolum ſi ſit generabile, ſed etiam quamuis ingenerabile ſit.

Quod animal habere intellectũ ſine ſenſu nõ poſſit.

Si enim intellectus eſt ſine ſenſu, quæ cauſa huius eſſe poteſt? Nam vel eſt propter bonum ipſius intellectus,vel propter bonum corporis. Non primum:quia intellectus non melius habet: imò peius,quia intellectus in corpore non intelligit ſine phantaſmate, quod eſt ſenſus ipſius. Nec ſecundum: quia corpus non conſeruabitur melius ſine ſenſu, quàm cum ſenſu, imò peius: nullum ergo eſt corpus,quod habeat intellectum ſine ſenſu, & ſic omne mobile animatum ſenſum habet. Hæc eſt expoſitio huius loci certiſſima,vt ex cõcluſione illata patet: eſt enim vniuerſalis complectens animatum corruptibile: & incorruptibile mobile: omne enim ſenſum habet.

Nota circa textus expoſitionem.

Secunda expo. Alex.

Alij aliter exponunt. Alex.enim putat, quòd ſit ſenſus, ingenerabile habere Intellectum ſine ſenſu: quia non eſt bonum illi, nec corpori. Non illi quia obſcuratur Intellectio per ſenſum. Non corpori: quia efficitur corruptibile,ſi ſenſum habeat: & per hoc animatum ingenerabile cœlum intelligit.

Reiicitur hæc ſecũda compoſitio.

Sed hæc expoſitio eſt manifeſta contra tex. vbi dicitur, nec ingenerabile habere Intellectum ſine ſenſu.

Tertia ẽt Plutar.expoſitio reijcitur.

Plutarchus,vt refert Philop.eodem modo exponit, ſicut nos; ſed putat hic loqui de cœlo, dicitq; ſenſum habere. Hoc tamen eſt contra Ariſt.

Quarta expoſitio vera.

Idcirco mihi placet expoſitio S.Thom. quòd per hoc ingenerabile animatum intelligat dæmones ſecundum opinionem Platonis:quę animalia dicebat eſſe aerea, tempore ſempiterna: & de his Ariſt.dicit, quòd non poſſint etiam hæc habere Intellectum ſine ſenſu: nõ quòd probet ea eſſe, ſed ex ſuppoſitione etiam ſi eſſent. Nec de cœlo hoc debet intelligi,quod propriè animatum non eſt,ſed valde improprie.

Nullum ergo corpus non manens. Tex. LXIII.

Quòd oĩa aīalia debeant habere ſenſũ tactus, atq; ſecũdò mixtũ corpus.

INtendit docere,qualem ſenſum neceſſariò habeant animalia, facitque rationem. Si animal ſenſum habet debet eſſe corpus mixtum, nõ autem ſimplex:ſi enim ſimplex eſſet, non haberet tactum, vt inferius probat, ergo cum neceſſario habeat actum, erit neceſſario mixtum.

Occurritur obiectioni.

Dices,probandum eſſe, quòd neceſſario tactum habeat, hoc enim intenditur. Reſpondeo id ſtatim probari à fine.

Supponũtur q̃dã.

Supponit nunc aliqua. Primũ eſt,animal

mal omne eſt corpus: Alterum eſt, corpus eſſe tale tangibile eſt. Tertium eſt tangibile eſt tactu perceptibile.

Prima rō nectitur. Ex his fit argumentum. Corpus animalis eſt tangibile: ergo eſt alterabile à tangibilibus: ergo is aliquem ſenſum debet habere ad ſui conſeruationem, is erit tactus, vt ſit ſimul tactiuum. Probatur conſequentia: quia omnia alia obiecta per medium externum alterant animal, nec ſunt deſtructiua per ſe ſubſtantiæ niſi per accidens, prout aliquid deſtructiuum ipſis coniungitur: at tangibilia per ſe & realiter immutant animal, & ſunt deſtructiua ſubſtãtiæ, vt notum eſt: indiget ergo animal, cum tangibile ſit, & alterabile, tactu ad ſui, conſeruationem plus quam alio quouis ſenſu, quo diſcernat tangibilia nociua, & conuenientia.

Cõfirmatur ratio ex guſtus neceſſitate. Vnde guſtus neceſſarius eſt hac ex parte, qua tangendo ſentit, non vt guſtus eſt ſaporũ, neceſſarius eſt, ſed vt tactum quendam coniunctum habet: ſi enim non eſſet cũ eo deſtrueretur à guſtabili, quod ſimul eſt tangibile: ob id natura cum guſtu tactum coniunxit in lingua: eſt enim omni ex parte neceſſarius.

Sonus autem, & color, & odor. Tex. LXIIII.

Quòd alii ſenſus non ſint ſimpliciter neceſſarii oībꝰ animalibus, ſed ſolũ motiuis. Senſus alios non eſſe ſimpliciter neceſſarios animali docet, niſi quibuſdam, ſcilicet motiuis: debent enim cognoſcere eminus. Abſolute tamẽ & generaliter omni animali ſolus tactus eſt neceſſarius, & immobilibus: quia ſolus tactus eſt alimenti ſenſus, non autem alij. Vnde quia guſtus eſt circa alimentum, coniunctus eſt, vt diximus, tactui: debuit enim guſtu immediatè alimentum percipere, quod alteratiuum eſt.

Hoc autem erit, ſi per medium. Tex. LXV.

Progreditur in eodem. Explicat, quomodo obiecta aliorum ſenſuum per medium externum mutent organum. Dicit in illa mutatione eſſe tria, ſicut in motu locali. Eſt vnum mouens nõ ab alio motum, & hoc eſt obiectum: Eſt mouens motum, & hoc eſt medium, ſiue vnum ſit, ſiue plura. Eſt vnum motum tantum, & eſt organum ſenſus.

Nota. Nota tamen hanc mutationem magis aſſimilari alterationi, quam motui locali: nam in locali illa tria locum mutant, & alteratio fit, his tribus quieſcẽtibus in loco. Ignis enim per aerem calefacit aquã nullo mutato loco. Huic ſimile eſt, quod circa ſenſum fit: manens enim obiectum mouet quieſcentem ſenſum.

Quo autẽ modo id fiat, explicat exemplo. Sigillum aliquando imprimitur corpori, quod non recipit figuram, vt lapidi: aliquando recipienti, ſed ſecundum, ſuperficiem, vt ceræ: aliquando recipienti ſecundum totum, vt aquæ, & magis aeri. Si enim ſigillum per aquam, vel aerem, continuè ducas, per totum illud profundum recipitur figura, quamuis non retineat. Ita fit in præſenti: obiectum eſt imprimẽs ſui formam per totum, profundum medium vſque ad organum, ſicut ſigillum per aquam, vel aerem: hoc vno adempto, quòd non mouet obiectum per medium, dum imprimit, ſicut ſigillum: id enim alte ratione fit, vt dictum eſt.

Dicit tamen, ꝙ forma obiecti imprimitur per aerem medium, dummodo vnius ſit, vt cum inter leuia corpora incluſus eſt: cùm enim diuiſus eſt, non recipit formam integram.

Reprehẽſio Platonis de viſione exuamittẽdo. Ex hoc excludit Platonem, qui dicebat viſum mittere radium in obiectũ, & hunc iterum refrangi in viſum ad videndum. Melius, inquit, eſt obiectũ ponere, vt mouens, ſenſum vt motum, vt dictum eſt.

Nota. Nota circa literam, quòd illa compara tio de ſigillo eſt ad explicandum obiectum imprimere ſui ſimilitudinem per totum medium continuum, & organum: non tamen comparatio eſt in eo, quòd ſigillum mouetur localiter: non enim alteratio in ſenſibus ſimilatur in hoc motui locali, ſed alterationi ſenſibili.

Caput decimumtertium.

Quòd autẽ impoſſibile ſit ſimplex. Tex. LXVI.

Qđ corpus animalis eẽ nõ poteſt ſimplex ex vno elemento.

QVia corpus animalis ſimplex eſſe nõ poſſe dixerat, ſcilicet ex vno elemento, id nunc oſtendit. Supponit primo, quòd nullus eſt ſenſus ſine tactu: omneque habens ſenſum, tactiuum eſt; ſeu tactum habet: quo ſuppoſito facit duas rationes.

1. Ratio. Altera eſt: Tactus in percipiendis primis qualitatibus non vtitur medio externo ſimplici: ergo non poteſt eſſe in corpore ſimplici. Antecedens patet: quia per ſe ipſum ſentit ſine medio externo, ob id tactus dicitur. Probatur conſequentia: quia, ſi ſimplex eſſet, vtique etiam medium haberet ſimplex, ſicut alij ſenſus ſimplices ſunt: oculus enim in aqua, auditus in aere conſiſtit: ob id ſimplex medium habent.

Nota. Notat, quòd alij ſenſus etiam tangunt obiecta, ſed mediatè, ſcilicet per medium, per quod ſuam multiplicant virtutem, & ſpeciem.

Neq; itaque terrenum. omnium enim.

2. Ratio. ALtera ratio eſt ad idem probandum, ſcilicet, quòd nec ſit tantum ex terra, vel vllo alio elemento animal. Et eſt vna ſuppoſitio, tactum non ſolum vnius eſſe qualitatis perceptiuum ſcilicet caloris, vel frigiditatis, ſed plurium contrarietatum. Eſt igitur argumentum. Tactus, vt percipiat omnes qualitates tangibiles, debet eſſe in potentia ad illas: ſed non eſt in potẽtia, niſi conſiſtat in temperie illarum, ratione cuius temperiei ſit in potentia ad exceſſus illarum, taleſque poſſit percipere. at iſta temperies non eſt in ſimplici elemento: ergo nec tactus.

Cõfirmatur ex ſigno. Id etiam ſigno patet. Oſſa enim, pili, & alia ſenſu priuantur, quia in eis vnum excedit elemẽtum: ergo à fortiori ipſum elementum priuatur ſenſu. lib. 2. iſta omnia ſufficienter declarauimus.

Manifeſtũ eſt igitur, quòd neceſſe eſt. Tex. LXVII.

CVm tactum neceſſariũ animali omni dixiſſet, aliqua infert. Primum eſt: Animalia deſtrui tactu deſtructo, quia non eſt animal ſine tactu, nec tactus ſine animali, vnde mutua eſt vtriuſque corruptio. Quòd tactu deſtructo aial deſtruitur, & cõtra.

Alterum eſt, q; ſenſibilia excedentia corrumpentia tactum, etiam corrumpũt animal: alia enim ſenſibilia ſenſum corrumpunt, non animal, vt viſibilia, audibilia, & alia quia iſti ſenſus nõ ſunt neceſſarii animali. Aliquando corrumpunt animal, ſed per accidens ratione adiuncti alicuius: at tangibilia per ſe corrumpunt. Quòd excellentia ſenſibilia deſtruũt tactũ, & animal.

Hoc debes intelligere de toto tactu, qui eſt per corpus ſparſus: pars enim corrũpi poteſt viuente animali, vt ſi manus cõburatur tantum. Nota. Quod tactus ſit neceſſarius ad vitam omni animali, alij ſenſus ſecundum quid.

Omnis enim ſẽſibiles exuperantia. Tex. LXVIII.

PRobat excedẽtia tãgibilia corrumpere animal. Omne excedens ſenſibile corrumpit ſenſum: ergo excedens tangibile corrumpit tactum: corrupto tactu, corrumpitur animal: ergo excedens tangibile corrumpit animal.

Tertium, quòd infert, eſt, tactum eſſe tantum neceſſarium ad vitam cuiuſq; animalis, reliquos omnes ſecundum quid, & vt melius ſe animal habeat. Guſtum habet, vt in alimẽto delectetur: viſum, vt eminus percipiant: linguam, vt affectus aliis ſignificetur: auditum, vt audiant, & aliorum percipiant affectus: olfactum, vt cibũ diſtantem quærant.

Nota, guſtum dupliciter conſiderari. Vnò modo, vt eſt ſaporum perceptiuus, & ſic neceſſarius non eſt, ſed ad delectationem animali datur, vt delectatio ipſum ad alimentum percipiendũ alliciat, quod neceſſarium Nota.

neceſſarium eſt. Altero modo conſideratur ratione tactus ſibi adiunctus, & tunc habet neceſſitatem non ſecundum ſe, ſed ratione tactus adiuncti. Et per hoc tollitur contradictio in Ariſt. modo enim neceſſarius, modo non neceſſarius dicitur.

Atque hic eſt nr̃æ in tres libros de anima enarrationis finis. Quòd ſi in tanta & tam profunda difficultatem & controuerſiarum multitudine minus fortaſſe, quàm par erat, alicubi noſtro muneri ſatisfeciſſe non videamur: venia certe nobis dãda erit. Si quid tñ claritatis veritatis, & diſtinctionis attulimus, Deo oĩum bonorum largitori, totum adſcribatur: cui ſit laus, honor, & gloria per infinita ſecula ſeculorum.

Finis expoſitionis librorum de Anima.

Laus Deo, & Domino noſtro Ieſu Chriſto, & Virgini Mariæ, eius matri ſacratiſſimæ, Amen.

Hæc Commentaria vnà cum Quæſtionibus in libros Ariſtotelis de Anima, nil continent Fidei Catholicæ, aut bonis moribus contrarium; & ſunt vtilia, quæ ſtudioſis Philoſophiæ prælegantur.

† *D. Ledeſma.* †

† *M. Antonius.* †

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

REGISTRVM.

†A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Omnes ſunt duerniones.

VENETIIS, M D LXXX.

Laboratorio
Restauro
Pandimiglio
ROMA

1969